

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління

*Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік*

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1(1)
Економічні науки

Миколаїв
2009

Науково-теоретичний журнал “**Студентський науковий Вісник**”
Миколаївського державного аграрного університету.

Редкол.: В.М.Ганганов (гол. ред.) та ін. — Миколаїв, 2009.

Випуск 1(1). – 2009. – 430 с.

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень з питань економіки, проблем світового господарства та зовнішньоекономічної діяльності, організації виробництва та агробізнесу, бухгалтерського обліку, аналізу та фінансів, досліджуваних ученими, аспірантами, магістрами та студентами Миколаївського державного аграрного університету.

Рекомендовано до друку вченою радою обліково-фінансового факультету МДАУ. Протокол № 5 від 25.12.2010р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ: *к.с.-г.н., доцент Ганганов В.М.*

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ РЕДКОЛЕГІЇ:

к.е.н, доцент Іваненко Т.Я.,

к.е.н. доцент Кравчук Л.С.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

к.е.н, доцент Бурковська А.В.,

к.е.н, доцент Вершиніна Л.М.,

к.т.н, доцент Іхсанов Ш.М.,

к.е.н. доцент Калюжна О.В.,

к.п.н., доцент Карацук Л.М.,

к.е.н. доцент Мельник І.О.,

к.е.н, доцент Назарова Л.В.,

к.е.н., доцент Пиениченко А.С.,

д.е.н., доцент Шибаніна О.В.

Адреса редколегії:

54010, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,

Миколаївський державний аграрний університет, тел. 58-05-94

www.mdau.mk.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ №6785 від 17.12.2002.

© Миколаївський державний
аграрний університет

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 663:339.13(477.73)

КОНКУРЕНТНА ПОЗИЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ВИХОДІ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

А.О.Вакуленко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Назарова Л.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто можливість швидкої адаптації сільськогосподарських підприємств до умов глобальної конкуренції, але потребує відповідної модифікації способів і методів діяльності українських підприємств аграрного сектору, які виступають або планують діяти на міжнародному ринку.

Ключові слова: конкурентна позиція, конкурентоспроможність, конкуренція, конкурентні переваги.

Актуальність проблеми. Формування конкурентоспроможного ринку є першочерговою умовою підвищення економічної і соціальної стабільності національної економіки. Перехід до ринкових відносин в економічній сфері й трансформації сільського господарства призвели до змін соціально-економічної ситуації в Україні, що не могло не позначитися на сучасному стані аграрного ринку, який характеризується такими негативними явищами, як скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та зниженням її якості, збільшенням кількості й частки дрібних і низько товарних суб'єктів ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми конкурентоспроможності постійно проводилася у розвинутих країнах. Велику увагу приділяли як зарубіжні вчені-економісти: Г. Азоева, М. Портера, Д. Рікардо, Дж. Робінсон, А. Сміта, Д. Томпсона, Ф. Хайєка, Е. Чемберліна, А. Юданова, так і вітчизняні вчені: А.В. Гличев, М.П. Капінський, Р.С. Кириченко, М.І. Круглов, Е.В. Минько, В. Пухальський, Р. Хойєр, О.М. Царенко.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світові результати дослідження проблеми конкурентоспроможності неможливо автоматично і в повному обсязі впровадити у вітчизняну економіку, оскільки існують різні умови і рівні її розвитку.

Проблема українських підприємств полягає, по-перше, у тому, що вони не володіють сучасним арсеналом науково обґрунтованих методів ведення конкурентної боротьби, по-друге, вітчизняна наука до цього часу не забезпечила їх відповідними рекомендаціями.

На сьогодні, за даними Глобального звіту про конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму, Україна займає за ефективністю ринку товарів 101 місце із 131 країни світу, а щодо інтенсивності конкуренції на внутрішніх товарних ринках – 93 місце [2].

В умовах світової економічної кризи, уповільнення темпів зростання світової економіки для України негативним наслідком є зменшення попиту на експортні товари. За цих умов основний акцент економічної політики доцільно перенести на внутрішній ринок - активізацію внутрішнього попиту, пропозиції та імпортозаміщення.

Найбільш сприйнятливими формами реалізації нових економічних відносин виступають сільськогосподарські підприємства, які не тільки стабілізують ринок, залучаючи в обіг місцеві сировинні ресурси, диверсифікуючи виробництво по різних регіонах країни, але й збільшують рівень зайнятості людей, якість їхнього життя та праці. Окрім того, важливими якостями невеликих підприємств є їхня стійкість щодо фактора ціни, яка обумовлюється тут лише співвідношенням попиту та пропозиції, мобільність реакції на швидкоплинні зміни на ринку, особливо в умовах економік, що розвиваються.

Формування конкурентної переваги є процесом створення конкурентної позиції підприємства. У широкому розумінні конкурентна позиція підприємства – це підхід підприємства до конкуренції в цілому. Позиція ж підприємства в галузі визначається конкурентною перевагою.

Конкурентну позицію підприємства слід розглядати як похідну від конкурентних переваг підприємства, які складають природну форму існування підприємств. Виходячи з вищесказаного, можна сформувати своєрідний ланцюжок: конкурентоспроможність втілюється в конкурентну перевагу, а потім оформлюється як конкурентна позиція.

Подальший розвиток ринкових відносин і механізмів регулювання діяльності підприємств потребують фундаментальних досліджень проблем конкуренції та конкурентоспроможності в аграрному секторі економіки. Конкуренція є основною рушійною силою ринкової економіки, інструментом забезпечення її рівноваги й гармонійного розвитку.

Фахівці неодноразово акцентували увагу на тому, що українським підприємствам необхідно виробляти таку продукцію, яка буде конкурентоспроможною на зарубіжних ринках. У добу глобалізації це й запорука втримання позиції на внутрішньому ринку, й умова ефективного включення у світовий економічний простір. Стандарти міжнародної якості, так само як і інші позиції з набуття вітчизняними підприємствами конкурентних переваг, можуть бути розроблені в рамках стратегії просування національної експортної продукції на світовому ринку [1].

Така стратегія повинна полягати не в простому нарощуванні обсягів експорту, а в сприянні створенню довгострокових конкурентних переваг та стабільному розширенні і якісному поліпшенні на основі цих переваг позицій країни на світовому ринку. Для цього необхідно мати чітку концепцію економічної політики, яка сприяла б розширенню експорту лише в поєднанні із загальними цілями макроекономічної політики.

Матеріальною основою стратегії просування продукції українських підприємств на зарубіжних ринках є вже набутий і можливий експортний потенціал країни [3].

Доводиться, що висока конкурентоспроможність дозволяє країнам здійснювати диверсифікацію, переборюючи залежність від невеликої групи експортних сировинних товарів, збільшувати інноваційний потенціал експортної продукції. Вона забезпечує можливості для більш повної реалізації ефекту "масштабу й охоплення" завдяки доступу на світові ринки. У свою чергу, експорт підкріплює потенціал, що лежить в основі конкурентоспроможності, – він змушує підприємства орієнтуватися на більш високі стандарти, забезпечує їм можливість доступу до інформації та створює умови більш жорсткої конкуренції [4].

Початковим етапом реалізації експортного потенціалу є проведення відповідної експортнорозширювальної політики, коли поруч із розвитком традиційного експорту розвиватимуться й потенційні експортні галузі відповідно до тенденцій на світовому ринку. Цього можна досягти при сприянні в структурній політиці виробництву товарів високого ступеня переробки шляхом використання провідних технологій, які дозволять ефективніше використовувати наявні ресурси.

Власне, перспективні галузі, перш за все, агропромислова й харчова. При забезпеченні високої продуктивності сільськогосподарського виробництва та наявності провідних технологій та устаткування підприємств із переробки сільськогосподарської продукції, могли б успішно просуватися на міжнародному ринку. Зауважимо, що для малого й середнього бізнесу саме в цих галузях велике поле для діяльності.

Наступний напрямок визначається такими факторами, як інфраструктура та інформація. На сьогодні рівень розвитку цих двох факторів у нашій країні є недостатнім. Експортери мають низький рівень кваліфікації й поінформованості щодо ситуації на міжнародних ринках. У результаті це часто призводить до невиправданого заниження цін і проведення демпінгових торговельних операцій на світовому ринку, що веде до відповідної реакції з боку інших держав і створює для наших експортерів імідж "нечесних конкурентів".

Серед інших проблем слід назвати неефективну систему міжвідомчої статистики в Україні, дані якої досить часто дають лише загальне уявлення про певні процеси й не дозволяють зробити достовірні висновки. Разом із тим, створення інфраструктури й забезпечення вільного та ефективного доступу до необхідної, з точки зору діяльності вітчизняних підприємств на світових ринках, інформації завжди було завданням держави.

Конкурентні відносини поряд з державним регулюванням здатні забезпечити сталий розвиток аграрної сфери, не допустити дискримінації сільськогосподарських підприємств у розподілі прибутків з боку переробної

галузі та торгівлі та забезпечити норму прибутку, що відповідає її рівню в інших галузях народного господарства.

Ураховуючи всі ці фактори, методика розроблення стратегії виходу підприємства на світовий ринок, на наш погляд, повинна включати такі етапи (рис.1):

Рис. 1. Основні етапи формування стратегії виходу підприємства на світовий ринок [3]

Для того, щоб вітчизняні підприємства й національна економіка в цілому змогли досягти достатнього рівня міжнародної конкурентоспроможності їх товарів, необхідна наявність певних внутрішніх і зовнішніх умов.

У зв'язку із цим управління конкурентним середовищем в аграрній сфері набуває важливого значення для забезпечення процесу розширеного відтворення і розвитку підприємств у гармонійному поєднанні із соціальними потребами суспільства.

Висновки. Основними умовами для виходу підприємств малого й середнього бізнесу України на міжнародний ринок є:

- діяльність у межах перспективних галузей (для нашої країни такими є сировинний та аграрний сектори, сфера послуг, окремі наукомісткі технології);
- належне інвестування (як внутрішнє, так і зовнішнє), яке досягається вмільм фандрейзингом;
- підвищення комунікативного та інформаційно-рекламного рівня роботи вітчизняних підприємств малого й середнього бізнесу до рівня міжнародних стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грозный И. С. Конкурентные преимущества промышленного предприятия: стратегия достижения в инновационном аспекте : [монография] / И. С. Грозный. – Донецк: Східний видавничий дім, 2008. – 328 с.
2. Державна цільова економічна програма розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 року.
3. Луцький М. Г. Конкурентоспроможність продукції українських корпорацій на міжнародних ринках / М. Г. Луцький, Е. І. Данілова // Інститут економіки і

менеджменту : електронне наукове фахове видання. – 2007. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2007-1/Luckiy_107.htm

4. Гаврилюк О. В. Малий бізнес у розвитку зовнішньоекономічної діяльності країн перехідної економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.05.01 "Світове господарство і міжнародні економічні відносини" /О.В. Гаврилюк. – К., 2003. – 20 с.

УДК 663:335.43(487.72)

ПРОБЛЕМА ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ

В.О.Міланич, магістр

Науковий керівник: д.е.н., доцент Шобаніна О.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто рівень конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському ринку та посилення негативних тенденцій до її зниження. Запропоновані відповідні заходи щодо підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: конкурентоспроможність, продовольчий ринок, експорт, економічна ефективність.

Актуальність проблеми. Проблема посилення конкурентоспроможності продукції агропромислового комплексу (АПК) України на європейському продовольчому ринку актуалізується з огляду на приєднання України до зони вільної торгівлі з Європейським Союзом (ЄС), що призведе до перетворення вітчизняного ринку на ринок збуту європейського продовольства і продукції сільського господарства, зумовить поглиблення кризи в АПК і розвитку сільських територій та створить загрозу продовольчій безпеці держави. Про низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському продовольчому ринку свідчать наступне: низька ефективність цієї галузі порівняно з іншими країнами; невідповідність структури українського експорту попиту країн ЄС на сільськогосподарську продукцію; невелика частка підприємств, сертифікованих згідно з міжнародними стандартами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми посилення конкурентоспроможності постійно проводилася у розвинутих країнах. Велику увагу приділяли як зарубіжні вчені-економісти: Г. Азоева, М. Портера, Д. Рікардо, Дж. Робінсон, А. Сміта, Д. Томпсона, Ф. Хайєка, Е. Чемберліна, А. Юданова, так і вітчизняні вчені: А.В. Гличев, М.П. Капінський, Р.С. Кириченко, М.І. Круглов, Е.В. Минько, В. Пухальський, Р. Хойєр, О.М. Царенко.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці України, оскільки в ньому виробляється 18 % ВВП, створюється 16 % валової доданої вартості, зайнято майже 25 % загальної чисельності працюючих у державі[1].

Найбільшу питому вагу вітчизняної аграрної продукції виробляють дрібні селянські домогосподарства. Проте цілеспрямована робота щодо впровадження науково обґрунтованих технологій утримання худоби, селекції не проводиться – це призводить до того, що продукція не відповідає вимогам якості та безпеки в рамках угод Світової організації торгівлі (СОТ) та вимог ЄС і є неконкурентоспроможною. Тому вступ України до СОТ та приєднання до зони вільної торгівлі з ЄС призведе до втрати вагомого джерела сукупного доходу сільських родин.

За умови збереження існуючого низького рівня конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському ринку зростає небезпека посилення таких негативних тенденцій: 1) виробники аграрної продукції недоотримуватимуть доходи, що призведе до погіршення соціально-економічних умов у сільських місцевостях; 2) надалі зростатиме від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС загалом та по сільськогосподарській продукції зокрема; 3) збільшиться частка імпортової продукції у сукупному споживанні продуктів харчування в Україні.

Важливість та актуальність посилення конкурентоспроможності продукції АПК України на європейському ринку пояснюється, серед інших, такими факторами: підвищення цін на сільськогосподарську продукцію (40 % за 2007 р.) внаслідок загострення світової продовольчої кризи та збільшення виробництва; зростання попиту в європейських країнах на органічну продукцію, причому ціни на таку продукцію вищі на 20...50 %, а для її вирощення в країнах ЄС використовується лише 3,5 % загальних сільськогосподарських площ; лише 20 % виробленої в Україні аграрної продукції споживається в межах держави, а решту 80 % можна експортувати; експорт сільськогосподарської продукції становить 21 % усього експорту України до країн ЄС (обсяги імпорту цієї продукції країн ЄС більші, ніж США, Японії, Канади, Австралії, Нової Зеландії разом, і сягнули 67 трлн євро у 2006 р.)[2].

Про низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському продовольчому ринку свідчать наступне:

1. Низька ефективність цієї галузі порівняно з іншими країнами – загрозливим, з точки зору продовольчої безпеки, можна вважати істотне зниження рентабельності основних видів продукції сільського господарства (зокрема, у 2005 р. рівень рентабельності зерна становив 3,1 % порівняно з 275,1 % у 1990 р., насіння соняшника – 24,3 % порівняно з 236,5 %, м'яса великої рогатої худоби 20,6 % порівняно з 25,0 % відповідно).

2. Невідповідність структури українського експорту попиту країн ЄС на сільськогосподарську продукцію. Зважаючи на товарну структуру імпорту сільськогосподарської продукції країнами ЄС, вітчизняним аграрним підприємствам варто нарощувати експортний потенціал у таких галузях, як виробництво м'яса, насіння соняшника, вирощування фруктів, виробництво фруктових та овочевих консервів.

3. Невелика частка підприємств, сертифікованих згідно з міжнародними стандартами (лише 3 % м'ясопереробних комбінатів, 34,6 % молокопереробних підприємств володіють міжнародними сертифікатами).

4. Низька якість продукції внаслідок того, що 60 % сільськогосподарської продукції виготовляється дрібними приватними господарствами населення, які обмежені фінансовими, матеріальними, технологічними, інформаційними ресурсами, у результаті чого виготовлена у цих господарствах продукція втрачає конкурентні переваги[2].

Значною мірою перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на зовнішніх ринках такі чинники: низький рівень розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи, відсутність галузевих кооперативних банків, нерозвиненості в Україні сфери страхування кредитних та виробничих ризиків; нерозвиненість інфраструктури АПК, що призводить до збільшення вартості виробництва, значних втрат продукції під час її транспортування та зберігання; переважно низький рівень спеціалізації функціонуючих господарств – більшість вітчизняних сільськогосподарських підприємств займаються рослинництвом і тваринництвом, виробляючи при цьому 10...20 найменувань продукції. Фермери країн ЄС обмежуються виробництвом лише двох-трьох видів сільськогосподарської продукції; недостатність державного цільового фінансування науково-прикладних розробок в аграрному секторі, що обмежує продуктивність сільськогосподарського виробництва; фактичне знищення кооперативних традицій, що призвело до збільшення частки виробництва сільськогосподарської продукції у господарствах населення (82 % – у заготівлі молока, 63 % – у заготівлі м'яса, 50 % – у заготівлі яєць), тоді як основою ефективного функціонування аграрного сектора в країнах ЄС є саме кооперативні організації[1].

З урахуванням існуючих проблем, а також позитивного зарубіжного досвіду, видається доцільною реалізація заходів у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на європейському ринку за наведеними нижче основними напрямками.

1. Збільшення експортного потенціалу вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції через наступні: покращання репутації України на міжнародному ринку продовольства як країни-виробника екологічно чистих і безпечних продуктів. Для цього слід розробити та реалізувати державну програму просування українських агропромислових товарів, сільськогосподарської продукції і продовольства на зовнішні ринки; створення

Державної агенції міжнародного маркетингу аграрної продукції при Міністерстві АПК, у функції якої входило би стратегічне та поточне дослідження кон'юнктури зовнішніх ринків, організація міжнародного маркетингу; пошук зарубіжних партнерів для співробітництва; заборону адміністративного втручання у регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією, натомість збільшення державних стратегічних запасів, а відтак послаблення цінових коливань та унеможливлення спекуляцій на внутрішньому ринку; створення дієвого механізму надання фінансової підтримки підприємствам через механізм здешевлення короткої довгострокових кредитів для модернізації та реконструкції виробництва.

2. Налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку за допомогою: створення інфраструктури для консалтингу, навчання та підвищення кваліфікації фермерів і сільськогосподарських спеціалістів; удосконалення "твердої" інфраструктури (будівництво шляхів, налагодження системи водопостачання, меліоративних споруд, підвищення рівня інформатизації сільськогосподарських підприємств тощо).

3. Посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції шляхом: проведення інформаційної політики, спрямованої на популяризацію кооперативної форми господарювання серед господарств населення, висвітлення ключових переваг суб'єктів господарської діяльності у випадку створення кооперативу; розробки та затвердження Указом Президента Програми заходів щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах.

4. Налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами через: фінансування з державного бюджету наукових досліджень, підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для виробничої і соціальної сфери села, інформаційноконсультаційного обслуговування; стимулювання розвитку територіально-виробничих та агротехнічних комплексів виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, що дозволить акумулювати обмежені фінансові активи і спрямувати їх на розробку та впровадження нових технологій у сфері сільського господарства.

5. Використання позитивного досвіду країн ЄС у регулюванні ринку аграрної продукції у напрямі зміцнення конкурентоспроможності АПК, що серед іншого включатиме прийняття поданого на розгляд Кабінету Міністрів України проекту постанови "Про порядок державної реєстрації генномодифікованих організмів".

Висновки. Як свідчить досвід європейських країн, застосування запропонованих заходів як на локальному, так і на регіональному та загальнодержавному рівнях має підвищити рівень конкурентоспроможності продукції АПК та забезпечити їй належне місце у ієрархії споживчих продуктів

на європейському продовольчому ринку. Це безперечно підвищить рейтинг українського АПК та України в цілому серед провідних європейських країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко М.В. Підвищення конкурентоспроможності промислової продукції шляхом застосування ефективної маркетингової концепції збуту / М.В.Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1. – С. 26–34.
2. Марцин В.С. Механізм забезпечення конкурентоспроможності товару та показники її оцінки / В.С.Марцин // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1. – С. 35–44.
3. Тепла М.М. Україна на шляху до світової організації торгівлі / М.М.Тепла // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 3. – С. 35–41.

УДК 338.432:339.13:631.15

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Є. А. Май, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Назарова Л.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті аналізується сучасний стан розвитку зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області, досліджені проблеми та запропоновані основні напрямки підвищення ефективності зовнішньоторговельних операцій.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, сальдо.

Постановка проблеми. Важливими чинниками функціонування економіки є розвиток зовнішньої торгівлі, збільшення його питомої ваги у світовій торгівлі. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств – це один із динамічних напрямків економічного розвитку.

Економіка Миколаївської області характеризується розвинутою промисловістю, сільським господарством, має багатогалузевий уклад, що формує достатній зовнішньоекономічний потенціал. Реалізація потенційних експортних можливостей економіки області вимірюється чинниками обсягів міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження зовнішньоекономічних відносин займається ціла низка науковців – економістів, серед яких: Амбросов В.Я., Гордійчук А.В., Малік М. Й., Ситник П.В., Топіха

В.І., Федоров М.М., Шинкаренко А.В. та ін. Проте деякі аспекти все ж залишаються недостатньо вивченими, - особливо на регіональному рівні.

Постановка завдання. Метою даної статті є виявлення головних напрямків здійснення зовнішньоекономічних операцій, аналіз структури експорту та імпорту, пошук основних шляхів удосконалення зовнішніх відносин Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу. Розвиток економіки України в цілому та Миколаївської області зокрема визначається розвитком реального сектору економіки, де виробляється продукція та послуги, які можуть бути реалізовані на світовому ринку, а також створюються умови для купівлі – продажу капіталу залежно від необхідності в ньому.[3]

Сьогодні в області зовнішньоекономічну діяльність здійснюють більш 500 суб'єктів господарювання. Миколаївські підприємства співробітничать із 100 країнами світу. Сьогодні Миколаївська область знаходиться в першій десятці областей України. На відміну від ряду областей України ми маємо традиційно позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу [4].

Найбільші обсяги експорту товарів забезпечили такі підприємства: ТОВ СП „Нібулон”, ТОВ „Миколаївський глиноземний завод”, ДП НВКГ „Зоря-Машпроект», ВАТ „Вадан Ярде Океан”, ТОВ „Сандора”, ВАТ «Суднобудівний завод «Лиман», ТОВ Агро-Торг», ТОВ Миколаївське підприємство термінал-Укрхарчозбутсировина», ЗАТ «Возко», ВАТ «Завод «Екватор».

Перевищення обсягів експорту над імпортом забезпечило позитивне сальдо зовнішньої торгівлі. Коефіцієнт покриття експортом імпорту в області у січні-травні 2009 року становить 1,93 (по Україні 0,87). За цим показником в комплексної оцінки Миколаївська область посіла 7 місце серед регіонів України.

У сфері інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності за підсумками рейтингової оцінки у I півріччі 2009 року серед районів області перші 3 місця за показниками, що характеризують зазначену сферу посіли Єланецький (1 місце), Кривоозерський (2 місце) та Жовтневий (3 місце) райони.

Досягти позитивних результатів у сфері інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності вдалося завдяки:

- вищого серед районів темпу зростання обсягів інвестицій в основний капітал у Єланецькому районі (за яким район посів 1 місце), у Баштанському районі (2 місце), у Жовтневому районі (3 місце);

- вищого серед районів показника обсягу прямих іноземних інвестицій на одну особу у Жовтневому районі в розмірі 1437,8 дол.США (за рахунок ТОВ «Сандора»);

- вищого серед міст темпу зростання обсягу експорту товарів у м. Миколаєві (104,6%, 1 місце) при середньому значенні по області – 102,1%. Підприємства м. Миколаєва експортували товарів на суму 486,4 млн дол США, імпортували – на суму 164,9 млн дол США. Частка підприємств м. Миколаєва у

загальнообласному експорті товарів складає 93,3%, імпорту – 61,2%. Підприємства міста Вознесенська експортували товарів на суму 4,3 млн дол США (0,8% експорту області), імпортували – на 13,1 млн дол США (4,7% відповідно). ЗАТ «ВОЗКО» поставляв на зовнішній ринок шкірсировину, ЗАТ ПТФ „Вікторія” - текстильний одяг. Обсяг експорту м.Первомайська склав 3,9 млн дол США (0,7% експорту області), імпорту - 1,9 млн дол США (0,7% відповідно). В експорті переважали текстильний одяг (АТЗТ „Санта Україна”), механічне обладнання та пристрої (АТВТ «Первомайськдизельмаш», ВАТ «Завод «Фрегат»), молочні продукти (ЗАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат») [4].

У січні – червні 2009р. обсяг експорту товарів становив 646,5 млн дол. США і зменшився порівняно з відповідним періодом 2008р. на 2,5%, імпорту – 305,4 млн дол. США і скоротився на 33,8%. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 341,1 млн дол. США, а коефіцієнт покриття експортом імпорту – 2,1.

Підприємства області співпрацювали з партнерами із 100 країн світу. На торгівлю з країнами СНД припало 35,9% експорту та 40,7% імпорту області, з країнами ЄС – відповідно 14,8% та 18,5%. Основними країнами-партнерами в експорті товарів були Російська Федерація, Єгипет, Іспанія, Бангладеш, Норвегія та Сирійська Арабська Республіка, в імпорті – Російська Федерація, Гвінея, Білорусь, Гайана, Китай та Бразилія.

Основу експорту області визначили продукти рослинного походження, продукція хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості, механічне та електричне обладнання, транспортні засоби та шляхове обладнання. В імпорті переважали мінеральні продукти, механічне та електричне обладнання, недорогочінні метали та вироби з них, готові харчові продукти, продукція хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості.

У січні – червні 2009р. ввіз іноземної давальницької сировини скоротився на 55,4% і склав 4,8 млн дол. США. Експорт продукції, виготовленої з неї, зменшився на 45,5% і становив 7,2 млн дол. США.

Загальний обсяг експорту послуг у січні–червні 2009р. склав 80,3 млн дол. США і порівняно з відповідним періодом 2008р. зменшився на 3,2%, імпорту скоротився на 0,8% і становив 18,7 млн дол. США. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі послугами склало 61,6 млн дол. США, а коефіцієнт покриття експортом імпорту – 4,3.

У зовнішній торгівлі послугами підприємства області підтримували партнерські стосунки із 115 країнами світу. При цьому на торгівлю з країнами СНД припало 20% експорту та 19,8% імпорту послуг, на країни ЄС – відповідно 38,4% та 48,3%.

Серед країн світу найбільші обсяги послуг надавалися представникам Російської Федерації, Панами, Кіпру, Мальти, Нідерландів, Сполученого Королівства та Туреччини, надходили – від представників Британських

Віргінських Островів, Угорщини, Російської Федерації, Сполученого Королівства, Чеської Республіки та Німеччини.

Основу експорту склали послуги транспорту та зв'язку, обробної промисловості, послуги в операціях з нерухомістю, здаванні під найм та інші послуги юридичним особам, в структурі імпорту – послуги, пов'язані з оптовою та роздрібною торгівлею, торгівлею транспортними засобами та їх ремонтом, послуги транспорту та зв'язку, готелів та ресторанів, послуги в операціях з нерухомістю, здаванні під найм та послуги юридичним особам, а також послуги обробної промисловості [4].

Сучасна спеціалізація регіону орієнтується на машинобудування, виробництво сировини для кольорової металургії, сільськогосподарське виробництво і переробну промисловість, тому в найближчій і середньостроковій перспективі спеціалізація експортного потенціалу буде збережена.[2]

Вирішальним чинником зовнішньоекономічної стратегії на довгостроковий період є нарощування обсягів експорту з поліпшенням його структури, інвестиційна підтримка, диверсифікація ринків збуту, а саме: підтримка розвитку пріоритетних галузей, окремих виробництв і видів продукції, що мають конкурентні переваги на світовому ринку (суднобудування, газотурбобудування, легка, харчова і переробна промисловість, транспорт, кольорова металургія, туризм); упровадження нових технологій із метою відновлення виробництва в усіх галузях із забезпеченням зростаючого експорту продукції місцевих товаровиробників через залучення іноземних інвестицій; розвиток експорту наукоємної, високотехнологічної продукції підприємств області, стимулювання цих галузей; організація економічно ефективного агропромислового виробництва, створення нових і підтримка існуючих сільськогосподарських і переробних підприємств, спроможних випускати продукцію високої якості, високого ступеня переробки й упакування для експорту в країни СНД, а надалі на інші світові ринки; активізація міжрегіонального співробітництва шляхом укладання нових міжрегіональних угод; розвиток спеціальної економічної зони «Миколаїв»; розвиток лізингу; розширення міжнародних послуг, у тому числі послуг морських портів.[1]

Висновки. Для зовнішньої торгівлі Миколаївської області на сучасному етапі її розвитку притаманні такі тенденції:

- стійка тенденція до збільшення обсягів експорту і імпорту товарів та послуг;
- позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу;
- збільшення темпів зростання як експорту, так і імпорту, з незначним випередженням зростання експорту над імпортом;
- стабільність кількості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і незначна їх частка (5%) в загальній кількості суб'єктів підприємницької діяльності в області;

- географічна експортна орієнтація на країни СНД, а імпортна орієнтація – на країни ЄС.

У цілому важливо відмітити, що господарський комплекс області поки що слабо орієнтований на світову економіку, проте позитивні тенденції зовнішньоторговельної динаміки подають надію на поліпшення в цій ситуації.[2]

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубов В.О. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств Миколаївської області // Зб. наук. праць НУК. – Миколаїв: НУК, 2008. – № 3 (420). – С. 60 – 64.
2. Ірищева І. Розвиток зовнішньоекономічних торговельних відносин на Миколаївщині // Регіональна економіка, 2006. - №3. – С. 222 – 228.
3. Назарова Л.В. Тенденції розвитку міжнародних торговельних відносин Миколаївської області // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2005. – № 3 (31). – С. 60–64.
4. Основні показники економічного розвитку Миколаївщини: Статистичний збірник. – Миколаїв: Миколаївське обласне управління статистики, 2009.

УДК 631.115.19

СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Г.А. Алексєєва, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Назарова Л.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто актуальні питання, пов'язані з формуванням привабливого інвестиційного клімату та особливостями залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки Миколаївської області. Запропоновано основні шляхи їх вирішення.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність; інвестиційний клімат; іноземні інвестиції.

Постановка проблеми. Сільське господарство Миколаївської області є надзвичайно важливим сектором економіки, від розвитку якого залежить розвиток інших галузей. Проте сьогодні аграрний сектор регіону є не досить інвестиційно насиченим. Масштаби залучення іноземних інвестицій до аграрних підприємств області не мають суттєвого впливу на розвиток цієї галузі. За останні роки дещо зросли обсяги інвестицій у аграрну сферу регіону, однак цих коштів недостатньо для забезпечення виходу сільськогосподарських підприємств Миколаївської області з кризи.

Одним із шляхів вирішення даної проблеми та покращення фінансового стану таких господарств є впровадження у життя заходів щодо максимізації залучення інвестицій в аграрний сектор Миколаївської області, оскільки в економічному житті кожного регіону та країни в цілому інвестиції — домінуючий показник розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню формування інвестиційної привабливості галузей економіки та шляхів її підвищення присвячено ряд праць і досліджень. Найбільшу увагу зазначеним питанням приділили у своїх роботах: С.О. Гуткевич, О.В. Носова, А.А. Пересада, М.М. Надашківський, В.Г. Федоренко, К.С. Мартиненко, М.І. Кісіль, А.Г. Махмудов, А.В. Ключник, М.О. Павловський та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розроблення системи заходів щодо покращення інвестиційного клімату та залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки Миколаївської області. Виходячи із поставленої мети, основними завданнями є:

- оцінка сучасного стану інвестиційного клімату в аграрній сфері регіону;
- обґрунтування системи заходів щодо створення сприятливих умов інвестування аграрного сектора;
- розробка заходів щодо активізації інвестиційної діяльності аграрного сектора області.

Виклад основного матеріалу. Миколаївська область є однією з високорозвинених аграрних областей України. Водночас є привабливою для вкладання коштів іноземними інвесторами, адже має такі регіональні особливості: сприятливі природно — кліматичні умови для ведення сільськогосподарського виробництва; рельєф території та ґрунти; вигідне географічне розташування області; значний виробничий та зовнішньоекономічний досвід; різноманітні форми власності; наявність вільної економічної зони.

Область має розгалужену транспортну систему. Через її територію проходять автомобільні шляхи Миколаїв — Одеса — Кишинів, Миколаїв — Сімферополь, Миколаїв — Кіровоград та інші. Наявність водних артерій та приморське розташування території зумовили значний розвиток морського та річкового транспорту.

За 9 місяців 2008 року у підприємства різних галузей економіки області загалом було вкладено 47 млн доларів США прямих іноземних інвестицій. У загальному обсязі надходжень переважали надходження за рахунок реінвестиції доходів — 34 млн дол. або 72%. Вкладення у формі грошових коштів склали 15% від обсягу надходжень, цінних паперів — 9%, інших видів (договорів про спільну діяльність) — 4%. Протягом січня — вересня 2008р. прямі іноземні інвестиції надійшли з 16 країн світу, найбільші — з Нідерландів та Кіпру (77% і 10% відповідно). Більше половини (54%) обсягу прямих іноземних інвестицій сконцентровано у Жовтневому районі, більше третини (34%) — в обласному центрі.

У розвиток сільського господарства Миколаївської області було спрямовано 11,5 % від загального обсягу інвестицій в основний капітал, що на 57,2 % більше ніж у 2007 році. За обсягами прямих іноземних інвестицій в аграрному секторі Миколаївська область тримає першість – 113,8 млн дол. США, поряд з такими областями, як Київська (698 млн дол. США), Запорізька (233,3 млн дол. США), Харківська (174,4 млн дол. США), Одеська (142,7 млн дол. США), та Донецька (102,1 млн дол. США) області та м.Київ (202 млн дол. США).

Основними перешкодами, на нашу думку, щодо покращання інвестиційного клімату аграрного сектору економіки Миколаївської області є:

- нестабільність законодавства в державі, надмірний податковий тиск, неготовність більшості українських партнерів дотримуватися договірних зобов'язань, нечітка робота судової системи;
- відсутність в аграрних формуваннях та інших підприємствах інвестиційних проектів, що відповідають міжнародним стандартам;
- недостатня активність та професійна підготовка представників ділових кіл області в процесі розробки, просування власних інвестиційних проектів на міжнародний інвестиційний ринок;
- відсутність інформації щодо інвестиційного потенціалу області у потенційних іноземних інвесторів;
- негативний інвестиційний імідж країни в цілому;
- низький рівень капіталізації прибутків підприємств;
- відсутність механізмів страхування інвестиційних ризиків;
- відсутність ефективного державного регулювання у використанні державного інвестиційного ресурсу.

Для забезпечення збільшення обсягу іноземних інвестицій у сільське господарство Миколаївської області необхідно забезпечити позитивний інвестиційний імідж на міжнародному рівні за рахунок розповсюдження презентаційних матеріалів про область (розповсюдження інформації щодо конкурентних переваг Миколаївської області, інвестиційних пропозицій, реквізитів інвестиційних фондів та організацій, їх умов інвестування, участь у міжнародних інвестиційних форумах, презентаціях та виставках).

Відновлення повноцінного інвестиційного процесу в агропромисловому комплексі Миколаївської області та України в цілому потребує удосконалення механізму державного регулювання інвестиційної діяльності, а саме:

- створення гнучкої податкової системи з диференціацією об'єктів і суб'єктів оподаткування, що сприятиме збільшенню обсягів нагромадження інвестиційного капіталу;
- проведення ефективної амортизаційної політики, яка стимулюватиме процес поновлення основних фондів у сільському господарстві;
- здійснення активної і цілеспрямованої фінансово-кредитної і цінової політики в аграрному секторі;

- збільшення капітало- і ресурсовіддачі в усіх галузях комплексу, пошуку і мобілізації внутрішніх резервів зростання обсягів сільськогосподарського виробництва.

Для покращення інвестиційного клімату аграрного сектору Миколаївської області також необхідно вжити заходів щодо підвищення платоспроможності регіону, а саме провести персональні роботи з одержувачами позик за рахунок бюджету області та підвищити ефективність бюджетної політики. Необхідно підвищити конкурентоспроможність регіону і розробити програми щодо сприяння розвитку бізнесу, що передбачає аналіз конкурентних переваг суб'єктів господарювання регіону і визначення напрямів їх активізації.

Підсумовуючи, слід зазначити, що економічний розвиток аграрного сектору економіки Миколаївської області потребує проведення ефективної державної політики залучення іноземних інвестицій, для чого слід активізувати дію усіх важелів економічного регулювання інвестиційної діяльності, а саме:

- визначити пріоритети у розвитку аграрного сектору області;
- впровадження високопродуктивних технологій вирощування сільськогосподарських культур та утримання худоби;
- налагодження випуску ефективних хімічних засобів захисту тварин і рослин, оновлення та модернізація на базі новітніх технологій підприємств переробної і харчової промисловості;
- розвиток сільськогосподарського машинобудування, сировинної бази для виробництва тари та пакувальних матеріалів.

Реалізація даних напрямів забезпечить розв'язання проблеми створення сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі Миколаївської області і держави в цілому.

Висновки.

1. Успішна інвестиційна діяльність аграрного сектору Миколаївської області можлива лише за умови створення сприятливого інвестиційного клімату, тобто середовища, в якому проходять інвестиційні процеси.

2. Оцінка стану інвестицій в аграрному секторі Миколаївської області показала, що на сьогоднішній день він є не достатньо інвестиційно насиченим – у розвиток сільського господарства Миколаївської області у 2008 році було спрямовано 11,5 % від загального обсягу інвестицій в основний капітал, що склало 113,8 млн дол. США.

3. Забезпечити стабільний, конкурентоспроможний і сталий розвиток агропродовольчої сфери Миколаївської області можна лише в тому випадку, коли буде створено найбільш сприятливий інвестиційний клімат в аграрній сфері області та вжито заходів щодо активізації залучення коштів іноземних інвесторів. Крім того, розроблення регіональної системи страхування інвестицій, надання спеціальних пільг і гарантій для інвестиційних проектів бажаної спрямованості на рівні регіону - це об'єктивна необхідність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України від 18.09.91 № 1560 – XII „Про інвестиційну діяльність”.
2. Ключник А.В. Організаційно – економічне забезпечення залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки Миколаївської області // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008. - №1. – с.31 – 37.
3. Мартиненко К.С. Поліпшення інвестиційної привабливості підприємств агропромислового комплексу Миколаївської області / К.С. Мартиненко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008, вип. 5. – С. 124-125.
4. www.oga.mk.ua
5. www.stat.nk.ukrpack.net

УДК 339.9(075.8)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УКРАЇНІ

О.А.Терещенко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Назарова Л.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано експортно-імпортні операції з зерном. Запропоновано шляхи підвищення ефективності розвитку зернового сектору та виходу на світовий ринок.

Ключові слова. Експорт, імпорт, зерно, світовий ринок.

Актуальність проблеми. Сучасний стан світового сільського господарства з огляду на стрімкий розвиток суспільства, підвищення рівня технологій, продуктивності праці вимагає детального дослідження.

Україна є одним з найбільших виробників у сільськогосподарському секторі. В Україні вирощується багато різновидів зернових культур, серед яких головне місце посідає пшениця, а також просо, сорго, кукурудза, жито, овес, ячмінь і рис, які використовуються в харчовій промисловості, тваринництві та в секторі відходів тваринництва.

Зі змінами у розвитку міжнародних економічних відносин експерти активно прогнозують сценарії розвитку світової економіки. Тому питання здійснення експортно-імпортних операцій з зерном для України є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження, що стосуються розвитку експорту та імпорту продукції зернового господарства, знайшли відображення в наукових працях В.І. Власова, В.І. Губенка, С.М. Кваші, В.І. Бойко, П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, В.К. Савчук, Є.В. Милованова, С. Кваша, А.А. Фесини та ін.

Постановка завдань. Метою написання даної статті є аналіз сучасного стану експортно-імпортних операцій з зерном в Україні та на світовому ринку, удосконалення здійснення експортно-імпортних операцій. Для дослідження даної теми використовувались аналітичний та теоретичний методи дослідження. В роботі використано відкриті джерела інформації: дані Державного комітету статистики України, Міністерства сільського господарства США (USDA FAS) та інших установ.

Виклад основного матеріалу. Господарствами усіх категорій у 2008р. одержано 53,3 млн тонн зерна у вазі після доробки, з них зерна продовольчих культур – 27,5 млн тонн (52%), фуражних зернових – 25,8 млн тонн (48%). Порівняно з 2007р. виробництво зерна збільшилось у 1,8 раза, що зумовлено зростанням урожайності зернових культур (на 12,8 ц з 1 га, або в 1,6 раза) та площі їх збирання (на 1,9 млн га, або на 14,5%).

Для покращення ефективного розвитку зернового сектору та ринку зерна України: визначення можливостей та здійснення заходів направлених на удосконалення організаційних структур та менеджменту зернових господарств; поширення сучасних технологій виробництва зерна; підвищення рівня забезпеченості виробників матеріально-технічними ресурсами; покращення якості зерна; удосконалення систем стандартизації, сертифікації та контролю якості зерна згідно вимог світового ринку та європейських інтеграційних намірів України, оновлення та сертифікація відповідно до міжнародних стандартів лабораторій якості зерна; усунення перешкод для експорту зерна до кордону, на кордоні та поза кордоном; поширення світової практики торгівлі зерном; удосконалення державного регулювання ринку зерна; покращення механізмів державної підтримки учасників ринку зерна згідно вимог Світової організації торгівлі; покращення іміджу українського зерна на світовому зерновому ринку; забезпечення високої інвестиційної привабливості зернового сектору, створення сприятливих умов для залучення міжнародних та вітчизняних фінансових і кредитних ресурсів; розвиток міжнародного співробітництва.[1]

У 2007-2008 маркетинговому році фактично експортовано 3,7 млн тонн зерна, в тому числі 0,9 млн тонн пшениці, 1,0 млн тонн ячменю, 1,6 млн тонн кукурудзи, борошна вивезено 226 тис. тонн. Імпорт зерна в Україну за вказаний період склав 145,9 тис. тонн, борошна – 35,2 тис. тонн.

За оперативними даними Держмитслужби, у липні-квітні 2008-2009 маркетингового року експортовано 20,9 млн тонн зерна, з них пшениці – 10,8 млн тонн, ячменю – 5,8 млн тонн, кукурудзи – 4,3 млн тонн, борошна вивезено – 198,4 тис. тонн. Імпорт зерна становив 74,7 тис. тонн, борошна – 3,6 тис. тонн.

За даними Союзу аграрних бірж України на біржовому ринку станом на 26.05.2009 укладено угод на експорт зерна з урожаю 2008 року загальним обсягом 24,7 млн тонн, ячменю – 5,4 млн тонн, кукурудзи фуражної – 4,8 млн тонн.

Найбільше українського зерна у липні-березні 2008-2009 маркетингового року було експортовано в Іспанію, Саудівську Аравію, Іран, Єгипет, Сирійську Арабську Республіку, Ізраїль. Україна увійшла до трійки найбільших світових зернових експортерів.

Експорт українського зерна у 2009-2010 маркетинговому році знизиться на 15 мільйонів тонн до 9,7 мільйонів тонн.

Рекордний урожай зернових культур отриманий у 2008 році позитивно позначився на експорті продуктів переробки зерна. [2]

За існуючих реалій організації експорту зернової торгівлі Україна нездатна стратегічно використовувати переваги великих урожаїв. Слід назвати такі проблеми:

- невідповідність наявних в Україні терміналів зберігання і транспортування зерна амбіціям розширення присутності на світовому зерновому ринку;
- низька пропускна здатність українських портів та слабка роль держави у відповідних процесах;
- низький рівень упровадження альтернативних методів перевезення;
- несистемність маркетингової та комерційної підтримки національного експорту зернових;
- відсутність належної роботи щодо інформаційної підтримки національного зернового експорту.[3]

Розглянемо сучасний стан та прогнози виробництва зерна в світі на прикладі пшениці, т.я. вона є однією з головних зернових культур в світі. Пшениця є однією з тих культур, що лежать в основі харчового раціону людства та має такий споживчий характер, що в разі її нестачі на ринку дуже важко знайти адекватні замітники.

Згідно даним липневого звіту USDA, світове виробництво пшениці в 2009-2010 маркетингового року складе 656,48 млн тонн, що на 420 тис. тонн вище за попередній прогноз і на 4% нижче за рекордний показник в минулому сезоні - 682,32 млн тонн. Були підвищені оцінки виробництва пшениці в США, Росії, Україні і Казахстані, при цьому понижені в Аргентині і Канаді, в ЄС. У свою чергу оцінка світового вжитку зерновий в поточному сезоні була підвищена до 642,6 млн тонн. Оцінка світового експорту пшениці в поточному маркетинговому році була підвищена до 124 млн тонн. Експорт із США складе 252 млн тонн. Таким чином, експорт скоротиться на 9% в порівнянні з результатом минулого сезону - 27,6 млн тонн. Також був підвищений прогноз експорту пшениці з Росії до 18,5 млн тонн, Казахстану - до 7 млн тонн. [4]

Розглянемо результати роботи FAPRI 2008 Agricultural Outlook, що наведені таблиці 1 (*Прогноз) щодо ключових світових експортерів та імпортерів пшениці, прогнозовані до 2018 року.

Таблиця 1

Ключові світові експортери та імпортери пшениці у 2007–2018
маркетингових роках, млн тонн

Країна	2008-2009	2009-2010	2010-2011*	2014-2015*	2017-2018*
Нетто-експортери					
Аргентина	10,9	11,5	12,4	13,8	14,9
Австралія	14,7	16,6	17	18,4	19,1
Канада	13,6	14	13,9	13,9	13,4
ЄС	7,1	8,1	8,7	11,5	13,3
Інші країни СНД	3,2	3,2	3,3	4,3	5
РФ	10	10,8	10,7	11,7	12,4
Україна	3	3,5	3,8	4,4	4,8
США	24,9	23,5	23,3	23,9	24,2
Усі нетто-експортери	89	92,2	93,7	102	107,3
Нетто-імпортери					
Алжир	5,6	5,3	5,3	5,7	6
Бразилія	7,3	7,6	7,7	8	8,2
Китай	– 1,4	– 1,0	– 0,3	1,3	1,3
Єгипет	8,1	8,2	8,4	9,2	9,8
Індія	1,2	1,9	1,5	1,9	2,3
Іран	0,5	0,7	1,1	1,1	1,4
Японія	5,3	5,3	5,3	5,2	5,2
Мексика	2,6	3	3,1	3,5	4
Марокко	3,5	3,8	3,8	4,2	4,4
Інші африканські країни/Близький Схід	21	21	21,5	23,3	24,7
Інші країни Азії	15,7	16,8	17	18,3	18,9
Інші країни Латинської Америки	8,9	9,3	9,5	10,1	10,5
Пакистан	0,4	0,2	0,3	0,6	1
Південна Корея	3,3	3,3	3,3	3,4	3,2
Тайвань	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2
Туніс	1,3	1,3	1,3	1,4	1,5
Інший світ	1,5	1,5	1,4	1,6	1,7
Ціни на пшеницю, дол. США					
US FOB Gulf	251,3	248,2	246,6	259,1	264,5
Canadian Wheat Board	262,4	259,4	257,8	265,8	268,8
AWB Limited Export Quote	252,7	248,7	247,3	258,1	262,5
European Union Market	269,6	251,8	239,3	230,8	234,6

За результатами роботи «OECD-FAO Agricultural Outlook 2008-2017» виробництво пшениці в світі 2009-2010 буде 645,7 млн тонн, 2010-2011 – 647,5 млн тонн, 2011-2012 – 653,7 млн тонн, 2012-2013 – 662,7 млн тонн, 2013-2014 – 667,6 млн тонн, 2014-2015 – 671,8 млн тонн, 2015-2016 – 678 млн тонн, 2016-2017 – 682,6 млн тонн, 2017-2018 – 689,4 млн тонн.

Основними факторами, під впливом яких формувалася цінова ситуація на внутрішньому ринку зерна у липні-травні 2008-2009 маркетингового року були: суттєве збільшення валового збору зерна як на внутрішньому, так і світовому ринках; покращення прогнозу світових запасів зерна та зниження рівня цін на зерно на світових ринках; активна закупівля Аграрним фондом зерна до державного продовольчого резерву; активний попит з боку експортерів на фуражне зерно. [5]

Висновки. Аналізуючи все вище сказане, можна сказати, що в найближчі роки попит на зернові культури тільки зростатиме. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

Системне розв'язання проблем внутрішнього ринку зерна, в тому числі за рахунок можливостей світового зернового ринку, є перспективним напрямом реалізації державної стратегії забезпечення національних економічних інтересів.

Важливо створити необхідні умови для захисту вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника і підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, сприяти створенню сприятливого інвестиційного клімату з метою залучення іноземних інвестицій. Важливим є підтримання та розвиток завойованих роками позицій України на світових ринках зерна.

ЛІТЕРАТУРА

1. http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu/Economika/2009_1/Dergalyuk/Dergalyuk.htm
2. <http://brc.undp.org.ua/img/publications>
3. <http://ukrexport.gov.ua/ukr/economica/ukr/869.html>
<http://brc.undp.org.ua/img/publications>
4. <http://www.agroprofi.com.ua/content/view/70/40/>
5. http://uga-port.org.ua/cgibin/valmenu_portal.sh?0p08020668.html

ЧИ ПРИВАБЛЮЄ УКРАЇНСЬКИЙ АГРАРНИЙ СЕКТОР ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИТОРІВ ?

М.П. Цвятко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Назарова Л.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Стаття присвячена питанню стосовно формування та реалізації інвестиційної привабливості аграрного сектора України на міжнародному ринку капіталу. Визначено суть поняття «інвестиційна привабливість». З'ясовано причини низького рівня залучення прямих іноземних інвестицій у сільське господарство України.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестор, іноземні інвестиції, аграрний сектор.

Актуальність проблеми. Для багатьох країн світу аграрний сектор є життєво необхідною галуззю народного господарства, яка забезпечує потреби населення у продуктах харчування. Нині у світі понад 80% фонду споживання формується за рахунок продукції сільського господарства. Тому подальший розвиток даної галузі економіки є найважливішою умовою існування людства.

Важливу роль у забезпеченні ринкової трансформації аграрного сектора, його економічного зростання відіграють іноземні інвестиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародні інвестиційні процеси широко досліджені в працях таких зарубіжних вчених, як А.Бабо, М.Бромвич, Ч.Гобсон, Дж.Даннінг, Дж.Конінгз, Дж.Маркузен, А.Маршалл, П.Массе, К.Мейер, Дж.Меллор, Дж.Милль, Г.Мюрдаль, М.Портер, П.Самуельсон, А.Сміт, М.Тодаро, П.Фішер, А. Хілман, Д.Холланд, та інших.

Отже, зважаючи на великі диспропорції між параметрами розвитку аграрного сектора в Україні та обсягами залучення в нього іноземного капіталу, брак науково обґрунтованих оцінок такого стану у життєво важливій сфері національної економіки та практичних пропозицій щодо його кардинального поліпшення, стає очевидно, що проблема інвестиційної привабливості галузі на міжнародному ринку капіталу потребує комплексного і системного дослідження. [1]

Постановка завдання. Метою данної статті є: узагальнення теоретичних, методологічних і методичних аспектів інвестиційної привабливості аграрного сектора України. Об'єктом дослідження є процес, структура і динаміка залучення прямих іноземних інвестицій у аграрний сектор економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У найбільш широкому сенсі слово "інвестувати" означає: розлучитися з грошима сьогодні, щоб отримати велику їх суму в майбутньому (Уільям Шарп).

Інвестиційна привабливість — це узагальнююча характеристика переваг і недоліків окремих напрямів і об'єктів з позиції конкретного інвестора. У

процесі дослідження цих характеристик формується рівень інвестиційної привабливості певних галузей економіки. [2]

Для реального відновлення виробничого ресурсу аграрного сектору без іноземних інвестицій галузі не обійтись. Однак за обсягами залучення іноземних інвестицій аграрний сектор України істотно відстає від економіки в цілому, в якій теж рівень залучення іноземного капіталу порівняно з іншими країнами низький.

Лише близько 500 підприємств змогли залучити іноземний капітал, що становить лише 2% загальної кількості великих підприємств галузі, які обробляють більше 1000 га сільськогосподарських угідь. Водночас це складає всього 3% від загальної кількості підприємств в країні з іноземними інвестиціями.

Співвідношення питомої ваги іноземних інвестицій, вкладених в аграрний сектор, та питомої ваги галузі у ВВП становить 1,3:14, а співвідношення питомої ваги іноземних інвестицій, вкладених у харчову промисловість, і питомої ваги галузі у ВВП — 15 : 5. Форми надходження іноземних інвестицій теж відрізняються по галузях. У сільському господарстві дві третини іноземних інвестицій складають грошові кошти, решта – нерухоме майно.

Регіональний розподіл іноземних інвестицій в аграрному секторі теж нерівномірний. Залучення іноземних інвестицій в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь коливається від 7,2 тис. дол. США (Закарпатська область) до 0,9 тис. дол. США (Запорізька і Миколаївська область) – тобто у 8 разів. Аналогічна різниця в обсягах залучення іноземних інвестицій на 1 працівника галузі.

Серед причин незадовільної реалізації великого інвестиційного потенціалу аграрного сектора України, як свідчать дослідження, є насамперед низький імідж галузі на всіх рівнях її функціонування. Досвід розвинутих країн доводить, що для широкомасштабного залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки необхідно проводити ефективну інвестиційну політику держави, спрямовану на формування та поліпшення інвестиційного іміджу галузі на всіх рівнях — центральних, місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Основні причини низького рівня інвестиційної привабливості галузі:

1. Відсутність повноцінного ринку землі. Основним напрямом реалізації інвестиційної привабливості аграрного сектора є ринкова трансформація земельних відносин, що включає такі основні напрями: приватизацію, оренду, заставу, купівлю-продаж, успадкування, дарування, обмін земельних ділянок, реєстрацію прав власності на землю. Ці трансакції із землею мають велике значення для іноземних інвесторів в контексті гарантування права власності на вкладені інвестиції, забезпечення їх окупності, зворотності та реінвестування вкладеного капіталу. Однак на сьогодні ключові позиції по ринку землі фактично не працюють.

2. Відсутність пільг для іноземних інвесторів, які працюють в саме в цій галузі. Ситуація щодо іноземного інвестування в аграрному секторі є дуже парадоксальною. Як вже зазначалось, при частці галузі у формуванні ВВП країни на рівні 14%, в сільське господарство залучається в середньому 2% усіх інвестицій на рік. За таких умов інвестору потрібно запропонувати нові дуже пільгові умови для розгортання більш активної діяльності в галузі.

3. Відсутність «інвестиційного портрету» галузі. Однією з причин помірних обсягів залучення інвестицій в галузь є низький рівень поінформованості інвесторів щодо переваг аграрного сектору України. Відсутність промоутерської підтримки галузі змушує понад 90% інвесторів реєструвати свій капітал у Києві, а вже потім шукати привабливі території для вкладення коштів. [3]

Більшість інвесторів приваблює великий внутрішній ринок України. Географічне положення, історичні зв'язки, розвинена транспортна мережа, сировинний та виробничий потенціал, високий освітній рівень і підприємницька активність населення - усе це є позитивним інвестиційним полем у будь-якому регіоні. Тому зовнішні фактори (зміни державної регіональної політики та місцевої влади) можуть швидко змінити географію інвестиційної привабливості України. [4]

За даними Державного комітету статистики України, у січні–червні поточного року обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну збільшився майже на 6,9 млрд дол. США (на 23,4 %) і на початок липня склав понад 36,5 млрд дол. США.

Найбільше за цей період в економіку України інвестовано з країн ЄС – 5,6 млрд дол. США (83 % загального обсягу). Зокрема, з Кіпру надійшло 2,4 млрд дол. США, з Німеччини – 0,8 млрд дол. США, Італії - 0,7 млрд дол. США. З Російської Федерації за цей період залучено 0,6 млрд дол. США. Також нарощують темпи інвестування підприємства Нідерландів, Швеції, Угорщини, Великобританії, Франції, Віргінських островів тощо.

За останні роки інвестиційна привабливість аграрного сектора України значно зросла. Цьому сприяли й розвиток позитивних тенденцій в економіці, і зростання споживчого попиту на продукцію сільського господарства, і навіть позитивні приклади багатьох західних компаній, що ввійшли раніше в український ринок.

В останній же час основним фактором підвищення інвестиційної привабливості українського аграрного сектора стали вкрай високі внутрішні ціни на продовольство на тлі зростаючого й незадоволеного споживчого попиту, що дає можливість багатьом аграрним компаніям активно розвивати виробництво й одержувати високі дивіденди на вкладені інвестиції.

Отже, серед основних позитивних моментів, що сприяють розвитку широкого інвестування в аграрний сектор України, є такі: зручна географія, сприятливі природні умови й багаті ресурси; власна сировинна база (для переробки й тваринництва); відсутність жорсткої конкуренції в галузі; висока

прибутковість аграрного бізнесу; незадоволений внутрішній попит, великий потенціал внутрішнього споживання; близькість до потужних зовнішніх ринків збуту; дешева робоча сила; можливість швидкої організації великотоварного виробництва й відносно невисока ціна входження на ринок; перспективи розвитку ринку після вступу до СОТ.

Безумовно, існують і негативні фактори, які стримують інвестування в аграрний сектор України: нерозв'язаність земельних питань; нестабільна законодавча база й аграрна політика, втручання влади в бізнес; надмірна зарегульованість бізнесу; особливості місцевого менталітету; відносно низьке внутрішнє споживання й платоспроможний попит; "незрозумілі" принципи функціонування бізнесу, проблеми з виконанням контрактів. [5]

Аналізуючи всі негативні риси, насамперед, потрібно вирішити земельне питання. Інвестор буде вкладати серйозні кошти тільки за умови гарантій своїх прав, а сільгоспвиробник не повинен бути «тимчасовим правителем» на землі. Слідом за земельним кадастром потрібно створювати державний земельний банк. І звичайно, потрібний вільний ринок землі.

Слід зауважити, що важливим чинником підвищення привабливості аграрного сектору України є підвищення якості продукції, приведення її у відповідність до міжнародних стандартів. Сучасні стандарти надають новий імпульс розвитку інноваційних технологій, відіграють значну роль у вирішенні питань захисту навколишнього середовища, удосконалення програм безпеки й охорони здоров'я, поліпшення якості життя і розвитку економіки в цілому. Вони сприяють виробництву високоякісної конкурентної продукції, а також розширенню експортних можливостей АПК.

Висновки. Отже, загальний висновок полягає в тому, що нині діюча в Україні державна аграрна політика в її хронічно устояному вигляді віджила та має бути замінена нетрадиційними поглядами на її усі без виключення сутнісні політичні, соціальні, економічні та інші складові, а також на відповідне практичне втілення кожної з них окремо та всієї їх сукупності.

Агробізнес для нашої країни – ключова галузь, вона може як локомотив «підтягти» всю країну до європейського рівня. Це особливо актуально сьогодні, в умовах розвитку економічної кризи в Україні, коли основні експортери країни – металургія, хімічна промисловість – опинилися в дуже складному становищі внаслідок таких факторів, як висока енергозалежність України й висока енергомісткість підприємств, їх низький технічний рівень. Сьогодні аграрний сектор може стати найбільш пріоритетним, оскільки мало залежить від імпортних енергоносіїв, має високий потенціал розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдуцький А.П.: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.05.01 / А.П. Гайдуцький.- Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2005. — 20 с. — укр.
2. <http://fundstore.com.ua/uk/what/>

3. Консультації щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки України //Проект «Посилення інституційної спроможності центральних органів виконавчої влади до вироблення політики у контексті створення концепції тренінгові-консультаційного Центру розвитку вищого корпусу державної служби»
4. <http://www.kennan.kiev.ua/kkp/content/conf06/papers/Nosova.html>
5. Лагодієнко В. В. Ретроспектива і сучасний стан регіонального розвитку агропромислового виробництва // Регіональна економіка. – 2007. – № 2.

УДК 339.172(477)

РОЛЬ ЧТБ У ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В.Ю. Федоренко, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Назарова Л.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Визначено роль Чорноморської товарної біржі в здійсненні зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області. Виявлено наявні недоліки та проблеми, зроблено рекомендації щодо їх усунення.

Ключові слова: біржа, зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, агропромисловий сектор.

Актуальність проблеми. Вироблена в агропромисловому секторі економіки продукція має вагому частку у структурі ВВП, що є підтвердженням важливості агропромислового сектора в макроекономічному розвитку економіки країни. Агропромисловий сектор України має значний потенціал, але його розвиток неможливий без ефективної роботи механізмів збуту з використанням сучасних біржових технологій та механізмів.

Особливе місце в розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції Миколаївської області посідає Чорноморська товарна біржа агропромислового комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування та удосконалення біржової діяльності, у тому числі й на ринку сільськогосподарської продукції, присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема П. Гайдучького, О. Дегтярьової, В. Горьового, Б. Дмитрука, Р.Дудяка, О.Лактіонова, В. Савченка, О. Сохацької, О. Шпичака та інших.

Постановка завдання. Визначення ролі і місця Чорноморської товарної біржі у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємств Миколаївської області і обумовлює актуальність дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. В історії розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції особливе місце посідає Миколаївська

біржа. Виникнення цієї біржі тісно пов'язане з розвитком Миколаєва як центру торгівлі зерном та відвантаження його на експорт. Незважаючи на близькість Одеського порту, в Миколаєві концентрувалися значні обсяги зерна. З відкриттям Миколаївського комерційного порту місто позбулося замкнутості, і вже з цього порту почали відправлятися торгові судна - як іноземні, так і вітчизняні. Значення Миколаєва як торговельного порту підвищилось після сполучення його залізницею з Кривим Рогом, Харковом, Дніпропетровськом. Усе це сприяло активному розвитку експорту зерна та продуктів його переробки. Вже в 1828 р. через Миколаївський порт на експорт було відправлено 33,6 млн пудів зерна.

Починаючи з цього періоду, бурхливо розвивається експорт зерна з України. Майже половину валового збору пшениці, а в окремі роки і значно більше, відправлялось на світовий ринок. Особливо популярною у зарубіжних покупців була ярова пшениця сортів "Гірка" і "Сандомирка", що вирощувались у південних районах країни. Сорт "Гірка" за високий вміст клейковини дуже цінували мукомели європейських країн, особливо Англії. Основними конкурентами українського зерна на світовому ринку в цей період були США, Аргентина та Австралія.

Миколаївська біржа була заснована наприкінці 1885 р., що засвідчує і статут біржі, затверджений 13 грудня того ж року миколаївським градоначальником. Миколаївська біржа, як і всі інші біржі, що утворювались тоді в царській Росії, була підпорядкована Міністерству фінансів. Поточною діяльністю біржі керував Біржовий комітет, що обирався загальними зборами біржового товариства на три роки. Учасниками біржового товариства були купці першої та другої гільдії незалежно від їхнього місця проживання, які внесли встановлений Біржовим комітетом річний розмір плати за відвідання біржі.

З перших днів роботи біржа займається упорядкуванням торгівлі, зерном та створенням необхідних умов для його реалізації на експорт. З ініціативи Біржового комітету в Миколаївському комерційному порту для розв'язання проблеми зберігання зерна було збудовано елеватор місткістю 760 тисяч пудів. Він був обладнаний найсучаснішим устаткуванням для розвантаження та завантаження зерна на баржі і пароплави, доочистки зерна і його сортування, що значно поліпшило кондиції експортного зерна.

Завдяки здійсненню комплексу заходів Миколаївський порт, а отже, і Миколаївська біржа зайняли панівне місце в торгівлі зерном у царській Росії. Якщо за перший рік роботи біржі було продано (експортовано) 235 тис. тонн зерна, то в 1911 р. - 2,1 млн тонн.

Незважаючи на те, що біржа й далі здійснювала торгівлю зерном, друкувала звіти і котировки цін, вже наприкінці липня 1914р. торгове мореплавання і вивезення зерна на експорт припинилися у зв'язку з початком воєнних дій. Згодом і біржа перестала працювати.

Відродження діяльності Миколаївської біржі припадає на 1923 р. Проте через певні причини вона не зуміла відродити активну діяльність, і через чотири роки її було закрито.

Лише через 64 роки, а саме 13 жовтня 1991 року, в Миколаєві було створено ЧТБ АПК, яка продовжує традиції Миколаївської хлібної біржі.

Щоб забезпечити стабільність своєї діяльності, ЧТБ шукає оптимальне поєднання торгового процесу з отриманням нормального прибутку. Інакше втрачається будь-який сенс біржових торгів, які стали найзручнішим видом оптової торгівлі. Саме це і є головною об'єктивною причиною швидкого розвитку системи товарних бірж. В сучасній світовій практиці вона розцінюється як найдосконаліша форма товарно-грошових відносин, а, ціни, що складаються на спеціалізованих товарних біржах, слугують індикаторами рівня світових цін.

На 1 січня 2008 р. в Україні зареєстровано 499 бірж. Практичну діяльність здійснювали 324 біржі (65% зареєстрованих), з них універсальних, товарно-сировинних і товарних – 276 біржі (85% від кількості діючих), нерухомості та агропромислових – 19 і 18 відповідно, фондових та їхніх філій – 9, по 1 спеціалізований та валютний біржі.

На біржах працює 1338 осіб, крім того, 634 за сумісництвом. На кожній з бірж у середньому діяло по 9 брокерських контор (фірм). Фонд оплати праці працівників бірж складав 18,9 млн грн. Статутний капітал бірж становив 138,3 млн грн.

У 2008р. на біржах України було проведено 91,2 тис. торгів (45,8 тис. у 2006р.). Для продажу було запропоновано товарів та послуг на 42,8 млрд грн. (32,3 млрд грн. у 2006р.) і було укладено 218 тис. угод на суму 28,1 млрд грн., (у 2006р. 138,4 тис. угод на суму 24,4 млрд грн.). Середній обсяг одного торгу на біржах України становив 308 тис.грн. проти 532,9 тис.грн. у 2006р.

Основні функції Чорноморської товарної біржі агропромислового комплексу є забезпечення високої концентрації попиту та пропозиції у єдиному місці, регулювання оптового товарообігу на основі ринкових законів, формування нової системи господарських зв'язків та інші.

Негативним фактором функціонування Чорноморської товарної біржі АПК є наявність у структурі біржового товарообороту небіржових товарів - нерухомості, транспортних засобів. Частка названого небіржового товару незначна (транспортних засобів - 1,2%, нерухомості - 0,2%), але наявність таких товарів у структурі біржових угод часто призводить до неможливості стандартизації біржових контрактів.

Неефективність механізму регулювання фінансових, виробничих і комерційних структур проявляється в бартеризації товарообороту, низькому рівні платоспроможності агропідприємств, через що обмежуються стабілізуючі функції товарних бірж та фінансові можливості для укладання прозорих біржових контрактів.

Найбільш складною і нерозв'язаною проблемою розвитку торговельного посередництва являється слабка правова база. Слід відзначити, що правова база регулювання торговельно-посередницької діяльності, як і всього економічного обороту, складається із фрагментів непрямих законів. В її основі лежать також відомчі нормативні акти, а частіше за все розробки самих посередників. Зрозуміло, що таку базу неможливо вважати прийнятною.

На нашу думку, розробка стратегії діяльності ЧТБ АПК на споживчому ринку має здійснюватися в декілька етапів, суть і зміст яких полягає в розробці необхідних нових нормативних та вдосконалення чинних актів, які врегульовують діяльність ЧТБ АПК по укладенню форвардних, ф'ючерсних угод та опціонів, розрахункових палат бірж, системи гарантій, в умовах обслуговування угод спотового аграрного ринку, створення умов для функціонування біржової інфраструктури (біржові склади, інформаційні та електронні торгівельні системи тощо). Забезпечення реалізації вищезазначених заходів на біржовому ринку сільськогосподарської продукції буде забезпечуватися шляхом залученні механізму біржової торгівлі, яка передбачає певні напрями та етапи.

Перший етап. Політика держави щодо системи біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами на зерно має ґрунтуватися на вирішенні таких завдань:

- 1) залучення крупних капіталів для вітчизняного сільського господарства;
- 2) забезпечення моніторингу руху капіталів на оптовому ринку зерна, аналізу міжгалузевого перетоку капіталу та ефективності систем ціноутворення;
- 3) попередження системних криз та "перегріву" ринку, підтримання відносної рівноваги на ринку, яким управляє національна ф'ючерсна біржа зерна;
- 4) захист прав осіб, що придбавають зернову продукцію чи хеджують цінові ризики на ф'ючерсній біржі зерна;
- 5) прийнятті таких урядових та/або регуляторних рішень, які сприяють концентрації торгівлі на ф'ючерсній біржі зерна та централізації обліково-розрахункової інфраструктури, яка обслуговує її діяльність.

Другий етап. Забезпечення системи страхування від фінансового ризику на біржовому ринку сільськогосподарської продукції шляхом запровадження ф'ючерсних угод та опціонів.

Це потребує розроблення законодавчих і нормативних актів та створення організаційно-технічних умов для такої торгівлі і насамперед обов'язкової стандартизації основних елементів біржової торгівлі, системи клірингового обслуговування тощо.

Третій етап. Торгівля ф'ючерсними угодами на світових товарних біржах за одним або кількома видами сільськогосподарської продукції та наступне запровадження їх на аграрних біржах України з використанням при цьому всіх економічних можливостей проведення біржових операцій. Основні цілі

розвитку нормативно-правової бази щодо функціонування ф'ючерсної торгівлі сільськогосподарською продукцією.

На нашу думку, для забезпечення єдиної державної політики, що є найактуальнішим саме в аграрному секторі, у сфері економічної діяльності біржового товарного ринку потрібно створити регулятивний державний орган, який би вирішував питання координації та сприяв організації загальнонаціонального й регіонального фінансового обігу як ключового механізму визначення цін на стратегічні товари. Такий центральний державний орган виконавчої влади потрібен для вдосконалення існуючої системи та подальшої розбудови інфраструктур товарного біржового ринку.

Потрібно також упорядкувати діяльність біржових посередників; утворити інформаційний простір для відкритості торгівлі та визначення ціноутворення з урахуванням кількісних запасів і потреб товарного ринку України, визначення експортного потенціалу держави; сприяти гарантуванню виконання біржових угод через утворення розрахунково-клірингових установ, застосування іпотек, страхування, простих і подвійних складських свідоцтв. Необхідна й координація роботи з фахової підготовки (підвищення кваліфікації) спеціалістів з питань біржового товарного ринку та біржових посередників. Потрібне сприяння впровадженню нових для України біржових технологій – ф'ючерсних та опціонних угод, електронних біржових торговельно-інформаційних систем. І це ще не все.

Для найкращої організації регулятивного державного органу його варто наділити ще трьома важливими функціями. А саме – призначати на сертифіковані біржі своїх представників, які мали б контролювати виконання біржами законодавства України, сертифікувати суб'єкти біржового товарного ринку (товарні біржі, біржових посередників, біржові склади, електронні біржові торговельно-інформаційні системи, клірингові установи), провадити контрольні-наглядові та дозвольно-реєстраційні функції.

Експорт є невід'ємною частиною здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Показник експорту майже повністю може охарактеризувати діяльність біржі щодо її ефективності. На сьогоднішній день ЧТБ посідає провідне місце на ринку України за обсягами експорту.

В 2008 році на біржах Миколаївської області було проведено 1672 торгів, укладено 4486 угод, з них лише 2,3% складають угоди з експорту-імпорту сільськогосподарської продукції, але частка цих угод в загальній вартості біржових торгів складає 96%. Багато в чому цей показник є штучним, і домоглися його завдяки введенню державою обов'язкової біржової реєстрації експортних контрактів аграрними підприємствами.

За рейтингом в 2008 році Чорноморська товарна біржа АПК посідала третє місце.

Структура укладених на ЧТБ АПК контрактів на експорт у 2008 році

Назва товару	Клас	Об'єм	Сума		К/К
			дол.	грн.	
Висівки		350	25550	129028	1
Гарбуз		73,775	119337,75	602655,63	8
Гірчиця		494,14	84658	427522,9	5
Горох		7500	1050000	5302500	1
Квасоля		2,5	1750	8838	1
Коріандр		110	31680	159984	1
Кукурудза фуражна		578450	78955588	398725719,4	30
Льон		1115	267600	1351380	1
Насіння соняшнику		57582,655	12682170,88	64044962,92	63
Нут		65,5	14350	72467,5	2
Просо		109	26580	134229	3
Пшениця	3	40000	5885650	29722532,5	9
Пшениця	4	49000	6440000	32522000	4
Пшениця	5	157950	18142000	91617100	33
Пшениця	6	11109,59	1206422,03	6092431,25	5
Пшениця продовольча		516762,5	73188238,45	369600604,2	58
Пшениця фуражна		80700	9440000	47672000	19
Ріпак		5935	1598165	8070733,25	13
Сорго		1500	165000	833250	2
Соя		43930	9971335	50355241,75	38
Ячмінь	3	953735	133471268,4	674029905,4	102
Всього:		2506474,66	352767343,5	1781475085	399

Висновки. Для активізації торгівлі на ЧТБ АПК доцільно на державному рівні створити Єдиний реєстр товарних бірж; надавати дотації виробникам рослинницької та тваринницької продукції; відпрацювати систему відшкодування кредитних ставок сільськогосподарським товаровиробникам; створити ефективну систему біржової інфраструктури, включити посередницькі послуги до біржового обслуговування, відпрацювати механізм співпраці з консалтинговими та маркетинговими організаціями, банками; створити розгалужену мережу біржових посередників з метою наближення їх до безпосередніх агровиробників.

На ЧТБ АПК укладають, в основному, спотові угоди, рівень виконання яких становить в середньому 35-70%. Необхідне негайне впровадження ефективної системи страхування (хеджування) біржових угод, забезпечити яке можна за рахунок торгівлі ф'ючерсними контрактами, запровадження яких на ЧТБ АПК гарантуватиме агропідприємствам захист від коливання цін; підвищить "прозорість" утворення цін, забезпечить їх інтеграцію із світовими цінами на продукцію; надасть змогу істотно знизити рівень невизначеності зовнішнього середовища для агропідприємств.

Для забезпечення єдиної державної політики, що є найактуальнішим саме в аграрному секторі, у сфері економічної діяльності біржового товарного ринку

потрібно створити регулятивний державний орган, який би вирішував питання координації та сприяв організації загальнонаціонального й регіонального фінансового обігу як ключового механізму визначення цін на стратегічні товари. Такий центральний державний орган виконавчої влади потрібен для вдосконалення існуючої системи та подальшої розбудови інфраструктур товарного біржового ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про товарну біржу" від 10 грудня 1991р.
2. Біржова діяльність. Під редакцією Крамаренко В.І., Холод Б.І.- Навчальний посібник.-Київ: ЦУЛ, 2003р.-264с.
3. Саніахметова Н. О. Правовий захист підприємництва в Україні./ Саніахметова Н.О.-К.: А.С.К, 2001. – С.164-173.

УДК 346.543.1

ІНОЗЕМНЕ ІНВЕСТИВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

К.С. Вдовиченко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Назарова Л.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Стаття присвячена проблемі залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки та стратегічним аспектам участі України у цьому процесі. Основні напрямки розвитку України – це усунення структурних деформацій у розвитку економіки та залучення сучасних технологій, що здатні вивести країну до траєкторії динамічного росту.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційний клімат, інвестор, інвестиційна привабливість, агропромислове виробництво.*

Актуальність проблеми. Сучасну ринкову економіку неможливо уявити без іноземних інвестицій, які поширені як у промислово розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються. Інвестиційна діяльність — вирішальний чинник усієї економічної політики держави, від ефективності якої залежить стан виробництва, рівень технічного оснащення підприємств, можливості структурної перебудови економіки, розв'язання соціальних та екологічних проблем, інвестиції становлять основу розвитку підприємств, окремих галузей та економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При дослідженні проблем інвестиційного забезпечення економіки України в умовах фінансової глобалізації і міжнародних кредитних і фінансових відносин вагомих наукових результатів досягли вчені І.Л. Сазонець, С. Марченко, А.А. Пересада, Ю.В. Полякова та інші. Проте недостатньо розробленими залишаються окремі питання активізації інвестиційної та інноваційної діяльності за рахунок

внутрішніх джерел підприємств, становлення інфраструктури інвестиційного ринку, розробки комплексних програм поліпшення інвестиційного клімату і створення на цій основі сталих мотивацій ефективного господарювання в рамках чинного правового поля [1, с.69].

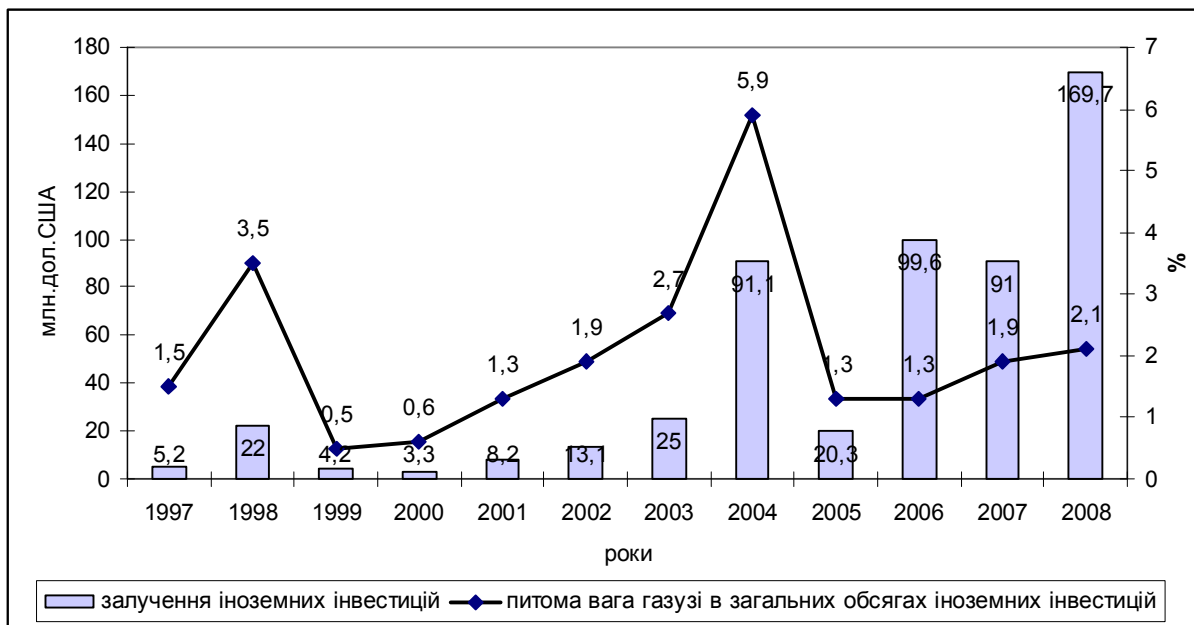
Постановка завдання. Обґрунтування пропозицій щодо підвищення привабливості інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. За роки економічної кризи в аграрному секторі України (1991-2000) практично зупинились інвестиційні процеси. Питома вага капіталовкладень, зроблених у галузь, зменшилася з 21,3% у 1990 р. до 3,7% у 2000 р.. На кінець 2008 р. цей показник підвищився до 4,9%. З одного боку, це свідчить про різкий спад інвестицій в аграрний сектор (інвестиційну кризу), з іншого — про великі потенційні можливості залучення інвестицій в галузь. Інвестиційна ємність галузі є однією з важливих умов прийняття рішення інвесторами, особливо іноземними, щодо вкладення коштів.

При цьому важливе значення має оцінка інвестиційних потреб і можливостей галузі. Про масштаби інвестиційної кризи в аграрному секторі свідчить динаміка обсягів інвестицій у галузь. У 2000 р. інвестиції в основний капітал галузі зменшились проти 1990 р. майже у 13 разів. Спад інвестицій в аграрному секторі був найбільшим серед інших галузей економіки. За період 1991-2008 рр. в аграрному секторі нагромадився дефіцит не профінансованих коштів в сумі 150 млрд грн. Це свідчить про масштаби інвестиційного ринку в галузі, її велику інвестиційну ємність. [2, с.69].

Галузь потребує серйозної модернізації. Частка основних машин, які відпрацювали свій технічний ресурс, перевищила на комбайнах - 90%; на тракторах – 80%. Списання техніки у 5-10 разів перевищує її придбання. Але основна проблема технічної модернізації аграрного сектору — кошти. Мінімальна річна потреба для підтримки технічного стану галузі на стабільному рівні – 2-3 млрд грн. Для прискореного оновлення машинно-тракторного парку щорічно потрібно – 10-15 млрд грн.

Для реального відновлення виробничого ресурсу аграрного сектору без іноземних інвестицій галузі не обійтись. Однак за обсягами залучення іноземних інвестицій аграрний сектор України істотно відстає від економіки в цілому, в якій теж рівень залучення іноземного капіталу порівняно з іншими країнами низький. У 2008 р. в аграрний сектор залучено всього 169,7 млн дол. США іноземних інвестицій, або близько 2,1% їх загального обсягу в країні (див. рис. 1). І хоча ці обсяги є рекордними, однак відносно загальних обсягів притоку капіталу в країну це втричі менше ніж у 2003 р. Ця сума неадекватна загальному вкладу галузі в економіку країни. Обсяг іноземних інвестицій, залучених на сільського жителя теж низький – менше 13 дол. США, а розрив з розвинутими країнами великий. Загалом за часткою в інвестиціях аграрний сектор значно поступається іншим галузям порівняно з часткою галузі в інших макроекономічних показниках [3].

Розраховано за даними: Держкомстату України

Рис. 1. Обсяги і частка залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор України

Основними інвесторами в агропромисловий комплекс України є країни:

- в сільське господарство: Кіпр (305,8 млн дол. США), Великобританія (121,7 млн дол. США), Данія (50,9 млн дол. США), США (50,4 млн дол. США), Швеція (36,7 млн дол. США), Німеччина (35,4 млн дол. США), Австрія (28,4 млн дол. США), Польща (28,3 млн дол. США), Російська Федерація (17,7 млн дол. США).

- в харчову промисловість: Нідерланди (512,8 млн дол. США), Швеція (210,1 млн дол. США), Кіпр (185,6 млн дол. США), США (140,1 млн дол. США), Великобританія (141,4 млн дол. США), Швейцарія (82,5 млн дол. США), Франція (69,3 млн дол. США), Німеччина (57,9 млн дол. США), Росія (41,3 млн дол. США) [4].

Спостерігаються значні диспропорції в регіональному розподілі іноземних інвестицій в аграрний сектор. Залучення іноземних інвестицій в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь коливається від 7,2 тис. дол. США (Закарпатська область) до 0,9 тис. дол. США (Запорізька і Миколаївська область) – тобто у 8 разів. Аналогічна різниця в обсягах залучення іноземних інвестицій на 1 працівника галузі.

Аналіз розподілу іноземних інвестицій по регіонах дозволяє прийти до висновку, що він має далеко не аграрне спрямування. Група областей з найменшими обсягами інвестицій — це суто аграрні області. Аграрно-інвестиційний феномен м. Києва пояснюється тим, що в столиці зареєстровано багато інвестиційних компаній, які успішно інвестують в аграрний сектор різних регіонів.

Розподіл іноземних інвестицій серед міст та сільських районів теж нерівномірний. Переважна частина інвестицій сконцентрована в містах — 85%

загального обсягу, а в Чернігівській, Полтавській, Одеській областях та АР Крим (це відомі аграрні регіони) — практично 100%. Лише в Київській, Рівненській, Сумській та Тернопільській областях у райони надійшло інвестицій більше, ніж у міста [2, с.68-72].

Таким чином, аграрний сектор України, який за 90-ті роки ХХ століття пережив важку інвестиційну кризу став інвестиційно слабким. Великі потреби в капіталовкладеннях, особливо для технічної модернізації, не можуть бути поки що забезпечені за рахунок власних коштів підприємств, кредитів банків і, тим паче, бюджетного фінансування. Тому, важливим джерелом інвестиційного ринку для аграрного сектору є залучення в галузь іноземного капіталу.

Серед причин незадовільної реалізації великого інвестиційного потенціалу аграрного сектора України, як свідчать дослідження, є насамперед низький імідж галузі на всіх рівнях її функціонування. Досвід розвинутих країн доводить, що для широкомасштабного залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки необхідно проводити ефективну інвестиційну політику держави, спрямовану на формування та поліпшення інвестиційного іміджу галузі на всіх рівнях — центральних, місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Перспективним напрямком інвестиційної діяльності на підприємствах АПК є впровадження прогресивних енергозберігаючих технологій.

Останнім часом активізувалася двостороння співпраця в АПК з представниками бізнесу японських і шведських компаній з метою реалізації спільних інвестиційних проектів [4].

Висновки. Проведене дослідження умов створення і підтримки інвестиційного клімату в Україні дає підставу для наступних висновків. На сьогоднішній день структурний розвиток України не відповідає найбільш важливим світовим тенденціям. Виправлення цих невідповідностей - повинне стати одним з першочергових пріоритетів економічної політики уряду. Необхідне виконання наступного:

- підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору України;
- збільшення обсягу надходжень іноземних інвестицій в сільське господарство;
- підвищення темпів розвитку галузі;
- збільшення рівня присутності української продукції галузі на світових аграрних ринках.

Досягнення поставлених цілей відбуватиметься завдяки досягненню наступних більш конкретизованих підцілей:

Оперативні: внести зміни в Земельний кодекс України, якими буде встановлено, що земля може бути предметом торгівлі, тобто купуватися та продаватися; створити законодавчу базу у сфері агрострахування, якою передбачити основні засади, порядок, умови, наявність або відсутність преференцій для підприємств агропромислового комплексу при укладенні

договорів страхування; внести зміни до Закону України "Про режим іноземного інвестування", які встановлюють обов'язкову спрощену систему реєстрацію прямих іноземних інвестицій; розробити земельний кадастр (оцінки, кількості, якості, видів земель), дані якого мають обов'язково використовуватися при укладанні договорів купівлі-продажу землі; створити "інвестиційний портрет" регіону, який дає вичерпну інформацію про стан сільського господарства у кожному регіоні, його кількісні та якісні чинники, ємність інвестиційного ринку в регіоні, перспективні напрямки його розвитку тощо.

Тактичні: підвищити інвестиційну привабливість аграрного сектору; збільшити обсяг надходжень іноземних інвестицій в аграрний сектор на 5-7%; підвищити рівень механізації в сільське господарство; покращити врожайності сільськогосподарських культур.

Стратегічні: збільшити обсяг іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки до рівня вкладення галузі у ВВП країни (зараз в аграрний сектор вкладається лише 2% усіх інвестицій, а вклад галузі у ВВП 14 %).

В разі досягнення цілей підвищиться рівень фінансової і матеріальної забезпеченості населення, що працює в галузі; створюватимуться нові підприємства; збільшаться обсяги кредитування підприємств агропромислового виробництва; зменшиться залежність від імпортової продукції; зростуть темпи розвитку сільськогосподарського підприємництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інвестування в аграрній сфері / За ред.. А. В. Чупіса. – Суми: Видавництво «Довкілля», 2002. – 244 с.
2. Ландарь І. Особливості залучення іноземних інвестицій в Україну // Економіка України. – 1998. - №12. - С.68-72.
3. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. <http://www.minagro.ua/>

УДК 339.012.24:339.137.2:631.11

РОЛЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Панна А.О., студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ключник А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто значення зовнішньоекономічної діяльності для аграрних підприємств, її вплив на конкурентоспроможність галузі. Визначено основні проблеми і

методи їх рішення, що до посилення рівня конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, конкурентоспроможність, підприємство, світовий ринок, аграрний сектор.

Актуальність проблеми. Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці України, тут виробляється 18% ВВП, створюється 16% валової доданої вартості, у ньому зайнято майже 25% загальної чисельності працюючих в державі. Проблема посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському продовольчому ринку актуалізується з огляду на приєднання України до зони вільної торгівлі з ЄС, що призведе до перетворення вітчизняного ринку на ринок збуту європейського продовольства і продукції сільського господарства, зумовить поглиблення кризи в АПК і розвитку сільських територій та створить загрозу продовольчій безпеці держави.

Про низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському продовольчому ринку свідчать: низька ефективність цієї галузі порівняно з іншими країнами; невідповідність структури українського експорту попиту країн ЄС на сільськогосподарську продукцію; невелика частка підприємств, сертифікованих згідно міжнародних стандартів

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблем зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів національної економіки, шляхів та методів їх вирішення та їх ролі у формуванні конкурентоздатності аграрних підприємств знайшли відповідне відображення в наукових працях відомих учених-економістів - М.Туган-Барановського, П.Т. Саблука, В.Г. Андрійчука, М.Й. Маліка, В.В. Юрчишина, Т.Ю. Богомолової, В.І. Бойка, В.П. Галушки, В.І. Губенка, О.Д. Гудзинського, О.М. Жеглова, А.М. Кандиби, Лукінова, Ю.П. Макогона, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавера, А.П. Румянцева, Ю.І. Скирка, О.В. Шубравської, А.Є. Юзефовича, Яковлева та інших вчених. Але дану тему опрацьовано недостатньо. Тому розглянемо дану тему більш детально.

Постановка завдання. Визнаєння ролі зовнішньоекономічної діяльності у підвищенні конкурентоспроможності аграрних підприємств, та виділення низки проблем, що свідчать про низьку конкурентоспроможність та способи їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ринкових відносин в аграрному секторі національної економіки та формування конкурентоспроможності аграрних підприємств не можливе без здійснення відповідних економічних реформ та включення України у світові інтеграційні процеси. Особлива роль при вирішенні цих проблем належить зовнішньоекономічній діяльності та вдосконаленню механізмів її регулювання.

Зовнішньоекономічна діяльність є важливою і невід'ємною частиною господарської діяльності підприємств, фірм, усіх учасників ринкових відносин. В

умовах централізованої, планової системи господарювання зовнішньоекономічні зв'язки здійснювалися тільки на державному рівні. Підприємства, як юридичні особи, були позбавлені можливості самостійного виходу на зовнішній ринок [1, с.3].

Перехід до ринкових відносин і організація фондового, товарного ринків та ринків факторів виробництва створюють сприятливі умови для здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств і організацій АПК, підвищення рівня та обсягів виробництва. У нових економічних умовах господарювання підприємства і об'єднання АПК отримали право безпосередньо здійснювати експортно-імпортні операції. Незважаючи на велику зацікавленість суб'єктів підприємницької діяльності у використанні права виходу на зовнішній ринок і здійсненні експортно-імпортних операцій та отриманні валютних коштів, практика показує, що результати цієї діяльності не завжди є позитивними. Тому перед суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності постають проблеми аналізу динаміки, кон'юнктури міжнародних і внутрішніх ринків і на цій основі - розробки механізмів адаптації, які б сприяли достатній гнучкості в поведінці суб'єктів господарювання та оперативності у прийнятті ними відповідних рішень.

Саме тому питання організації експортно-імпортної діяльності підприємств АПК, визначення економічної ефективності експорту певних видів продукції, дослідження шляхів організації виходу підприємств АПК на зовнішній ринок є досить актуальними [2, с.20].

Усі процеси, які відбуваються на внутрішньому ринку повинні активно функціонувати в режимі досить складного світового ринку за умови досконалого механізму адаптації експортно-імпортних операцій до зовнішнього економічного середовища. Проведення ЗЕД підприємством вимагає особливої уваги до якості виробленої продукції та ефективності її виробництва. Зовнішній ринок є більш конкурентним, ніж внутрішній, тому при боротьбі за закордонного споживача підприємства повинні розвиватися активніше, нарощуючи свою конкурентоспроможність.

Слід зазначити, що в аграрному секторі економіки України існує низка загрозливих явищ, що свідчать про низьку конкурентоспроможність українських підприємств:

1. Низька ефективність цієї галузі порівняно з іншими країнами – загрозливим, з точки зору продовольчої безпеки, можна вважати істотне зниження рентабельності основних видів продукції сільського господарства.

2. Невідповідність структури українського експорту попиту країн ЄС на сільськогосподарську продукцію. Значні порівняльні переваги на ринках країн ЄС Україна має лише у торгівлі жирами, маслами тваринного і рослинного походження та зерновими культурами

3. Невелика частка підприємств, сертифікованих згідно міжнародних стандартів.

4. Низька якість продукції внаслідок того, що 60% сільськогосподарської продукції виготовляється дрібними приватними господарствами населення, які обмежені фінансовими, матеріальними, технологічними, інформаційними ресурсами; у виробництві аграрної продукції зайняті переважно особи без належної фахової підготовки, у результаті чого виготовлена у цих господарствах продукція втрачає конкурентні переваги не лише на зовнішніх, але й на внутрішньому ринку.

На нашу думку основним є подолання таких проблем з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду:

1) гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно стандартів ЄС;

2) збільшення експортного потенціалу вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції через: сприяння розробці і впровадженню систем управління якістю; покращення репутації України на міжнародному ринку продовольства як країни-виробника екологічно чистих і безпечних продуктів, співробітництво з міжнародними фондовими біржами, організація міжнародних виставок, ярмарок, семінарів в Україні та сприяння участі вітчизняних суб'єктів господарювання у таких заходах за кордоном; збільшення обсягів державного фінансування наукових розробок у сфері біотехнологій, генетики, селекції, племінної діяльності, з метою покращення вхідних факторів забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції;

3) налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку;

4) посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції;

5) налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами;

6) використання позитивного досвіду країн ЄС у регулюванні ринку аграрної продукції у напрямі зміцнення конкурентоспроможності АПК [3, с. 153-155].

Висновки. Через призму зовнішньоекономічної діяльності чітко і яскраво видно всі внутрішні проблеми галузі. Приєднання України до зони вільної торгівлі з ЄС може призвести до перетворення вітчизняного ринку на ринок збуту європейського продовольства і продукції сільського господарства, зумовити поглиблення кризи в АПК і розвитку сільських територій та створити загрозу продовольчій безпеці держави. Уникнути небезпеки можна лише підвищуючи конкурентоспроможність вітчизняних підприємств.

Значною мірою перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності такі чинники, як: низький рівень розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи; нерозвиненість інфраструктури АПК; недостатня гармонізація українських стандартів якості з міжнародними; недостатність державного цільового фінансування науково-прикладних розробок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Удосконалення механізму стабілізації зовнішньоекономічної діяльності АПК: методичні рекомендації / Укл.: В.І.Губенко, Т.В.Арбузова, В.І. Степенко, Ю.С. Савчук.- Біла Церква: Білоцерків. держ. аграр. ун-т., 2007. – С. 39.
2. Шепіцин А.О. Стратегія забезпечення конкурентноспроможності підприємств аграрного сектора економіки: дис..канд.екон.наук:08.06.01/ Шепіцин Андрій Олексійович.-Національний аграрний ун-т.-К.-2004,178 с
- 3.Бидик А.Г Підвищення конкурентноспроможності виробництва в АПК: дис.екон.наук: 08.07.04/Бидик А.Г. – Тернопіль:Тернопільська академія народного господарства, 2004.-170с

УДК 631.164.23 (477.73)

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ – ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Ю.М. Бойко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Назарова Л.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано інвестиційно-інноваційну політику України в агропромисловому виробництві, визначено, що фінансування фундаментальних та прикладних досліджень, створення сприятливого клімату для залучення інвестицій у наукову сферу потребують більшої уваги з боку держави. Розкрито базові поняття інновацій. Наведено особливості інноваційної діяльності та процесу впровадження інновацій у виробничу діяльність аграрного сектора. Обґрунтовано стратегію розвитку інноваційної діяльності агропромисловими підприємствами.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційна технологія, агропромисловий комплекс.

Актуальність проблеми. Розвиток агропромислового виробництва на сучасному етапі демократичного державотворення зумовлюється у значній мірі широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль у якому належить інноваційній діяльності, застосуванню нових матеріалізованих наукових знань.

Нині її частка в загальному обсязі виробництва залишається поки що досить низькою. Внутрішній ринок науково-технічної продукції в аграрному секторі економіки продовжує деградувати, через неплатоспроможність сільськогосподарських споживачів попит на інноваційні розробки знижується. Стимується розвиток науково-технологічної та інноваційної діяльності в аграрній сфері також недосконалістю законодавчої бази щодо державного стимулювання, відсутністю системи пільгового оподаткування та сформованої інфраструктури, яка б забезпечувала залучення до відтворювального процесу

банківський та торговий капітал, сприяла поєднанню ланок “наука – техніка – технології – виробництво”.

Ефективному процесу практичному освоєнню інноваційних розробок перешкоджають слабка адаптація і низька інноваційна активність агропромислових підприємств, безсистемність і розпорошеність надходжень впровадження інноваційної продукції, відсутність комплексного застосування інновацій, недосконалість економічного механізму управління інноваційними процесами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати наукових досліджень інноваційної діяльності промислових підприємств знайшли своє відображення в численних наукових публікаціях вітчизняних і зарубіжних учених–економістів: А.Г.Аганбегяна, А.Н.Алілова, А.І.Амоші, А.І.Анчишкіна, Л.С.Бляхмана, Д.М.Гвішіані, В.Г.Герасимчука, Н.П.Гончарової, В.М.Гриньової, І.І.Дахно, В.Т.Долгова, В.В.Дорофієнко, Р.Друкера, П.М.Завліна, М.М.Іванова, С.Д.Ільєнкової, С.М.Ілляшенко, Д.І.Кокуріна, А.Г.Круглікова, О.Є.Кузьміна, А.Б.Ланіна, А.Г.Медведева, В.Г.Мединського, Л.Г.Мельника, Г.С.Одінцової, П.А.Орлова, П.Г.Перерви, Б.М.Рудзицького, Б.Твісса, В.М.Тимофєєва, П.Уайта, Р.А.Фатхутдінова, Д.М.Черваньова, Ю.В. Яковца, А.І.Яковлєва та інших. Однак, при важливості проведених досліджень проблемою наукових дискусій є визначення сутності та змісту інноваційної діяльності, її термінологічної бази в агропромисловому виробництві. Не до кінця визначене місце об’єктів інтелектуальної власності в інноваційній моделі в аграрній сфері. Потребує удосконалення система науково-інформаційного забезпечення, державної підтримки та стимулювання розвитку аграрного виробництва країни.

Постановка завдання. Розгляд основних засад інноваційного типу розвитку як способу економічного розвитку підприємства, заснований на постійному впровадженні у виробництво нововведень, максимальному використанні існуючих ресурсів та створенні конкурентних переваг з метою випуску конкурентоспроможної продукції. А також визначення стану інновацій в Україні та розгляд пріоритетних напрямів регіональної інноваційно-інвестиційної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Держава, яка поставила перед собою мету розвивати інноваційну діяльність, повинна забезпечити випереджаючий, порівняно з ростом валового внутрішнього продукту, ріст видатків на розвиток науково-технічного прогресу; стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності регіонів, надання їм свободи у виборі цілей для пріоритетних напрямів фінансування наукових проектів і заохочення інноваційної діяльності підприємств.

Однак, аналіз статистичних даних показує, що за останні роки (2005-2008 рр.) питома вага видатків з державного бюджету України на фінансування наукових та науково-технічних робіт у валовому внутрішньому продукті знизилась з 0,45 до 0,37%. В Україні відсутня чітка програма інвестиційно-інноваційної діяльності, що зумовлює: зменшення кількості науковців та

підприємств, які проводять наукову діяльність, відсутність впровадження серйозних державних програм у сфері раціонального використання ресурсного потенціалу та виробництва новітньої техніки, зменшення питомої ваги витрат з державного бюджету на наукові цілі [1, с. 43].

Аграрний сектор економіки, на відміну від інших сфер, має свої особливості щодо генезису та впровадження інноваційних продуктів. Насамперед ідеться про те, що інноваційна діяльність не є одиничним актом упровадження якої-небудь новації. Це – цілеспрямована система заходів із розробки, впровадження, освоєння, виробництва, поширення і комерціалізації новацій [4].

Законом України "Про інноваційну діяльність" головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції [3].

За даними статистичного спостереження, 2008 року в Миколаївській області нововведення здійснювали 26 промислових підприємств. Частка інноваційно-активних підприємств за останні роки майже не змінювалась і становила 6,4% у 2008 р., 8,3 % у 2007 р., 9,6 % – у 2006 р. [2, с. 42].

Розробка та впровадження більшості інноваційних проектів гальмуються через відсутність фінансових ресурсів, адже перебіг інноваційних процесів можливий лише за умови належного їх фінансування. Найбільш зацікавленими у веденні інноваційної діяльності є великі та середні сільськогосподарські підприємства, господарські товариства та виробничі кооперативи. До того ж вони володіють необхідними умовами і ресурсами розробки та впровадження інновацій.

Проблемою для вітчизняних аграріїв є різниця нормативних показників якості за українськими та світовими стандартами, що суттєво послаблює конкурентні позиції українських компаній на світовому ринку. Українські землі відрізняються високою родючістю та якістю, але відсутність необхідного догляду та обробки територій безпосередньо відбивається на якості сільськогосподарської продукції.

Розвиток та інтенсифікація сучасного виробництва повинні базуватися переважно на нових рішеннях у галузях техніки, технології, організаційних форм і методів господарювання. Опрацювання, прийняття і реалізація таких рішень і становлять зміст інноваційних процесів.

Інноваційні процеси сприяють прогресивним змінам виробництва, підвищенню конкурентоспроможності як продукції, так і підприємства в цілому, забезпечують постійну його фінансову стійкість.

Ринкові умови господарювання сільськогосподарських підприємств передбачають широке і активне застосування інноваційних процесів виробництва продукції, основними з яких є такі, як впровадження нової техніки і технології

виробництва продукції, нових форм організації і оплати праці, нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур, порід тварин, засобів захисту рослин і тварин, систем удобрення рослин, науково - обґрунтованих сівозмін і нових методів управління виробництвом та ін.

Стратегічними цілями інноваційного розвитку держави є:

- створення та розвиток науково-технічного потенціалу аграрного сектору;
- впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій виробництва;
- впровадження у виробництво нових видів конкурентоспроможної продукції;
- фінансове забезпечення створення інноваційного потенціалу агропромислового комплексу.

Стратегія розвитку інноваційної діяльності має базуватися на:

- здійсненні цілеспрямованої державної промислової та інвестиційної політики, спрямованої на активізацію нововведень як пріоритетної складової загальної стратегії соціально-економічного розвитку держави;
- створенні сприятливих інституційних умов для інноваційної діяльності аграрних підприємств: правового забезпечення інноваційної діяльності підприємств; запровадження дієвого пільгового режиму здійснення інноваційної діяльності; удосконалення механізмів фінансування інноваційної діяльності;
- створенні умов для реалізації вітчизняними аграрними підприємствами наступальної стратегії на зовнішніх ринках;
- забезпеченні співпраці малих та середніх підприємств з великими корпоративними структурами, підтримці провідних великих підприємств та об'єднань, які мають змогу реалізувати загальнодержавні інноваційні пріоритети;
- забезпеченні тісної інтеграції виробництва, фінансів, науки, освіти з метою сприяння випереджаючому розвитку науково-технологічної сфери;
- пріоритетному розвитку людського капіталу як основи майбутнього постіндустріального суспільства;
- посиленні інтеграції України у світовий науково-технологічний простір, розширенні міжнародної співпраці на державному рівні та на рівні окремих підприємств та інститутів в галузі науки, техніки та інновацій.

Висновки. Стратегія створення в Україні економічних засад інноваційного розвитку передбачає комплекс заходів у податковій, бюджетній, грошово-кредитній, інституційній та зовнішньоекономічній сферах.

За сучасних умов поліпшення рівня якості, конкурентних позицій, що займає підприємство на вітчизняних та світових ринках, та ступінь задоволеності споживачів значною мірою залежать від розвинутості інноваційної діяльності підприємства. Більшість підприємств вітчизняного аграрного сектора не приділяють необхідної уваги або ігнорують інноваційний бік сільськогосподарського бізнесу. Поряд з цим інноваційні проекти

потребують фінансування, недостатність якого й стає головним чинником гальмування інноваційних розробок та їх упровадження. Але сільськогосподарські підприємства зацікавлені у веденні інноваційної діяльності, в якій допомогти їм здатна лише держава.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борецько В. І. Інновації як основа економічного зростання / В. І. Борецько // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 4. – с. 42-48.
2. Данилюк Т. Т. Інноваційні аспекти розвитку інноваційної діяльності / Т. Т. Данилюк // Економіст. - 2008. - №1(16). – с. 29 - 33.
3. Закон України "Про інноваційну діяльність", затверджений постановою Верховної Ради України № 40-IV від 04.07.2002.
4. Тивончук С. О. Методологічні підходи щодо управління інноваційною діяльністю / С. О. Тивончук, С. В. Тивончук // Економіка АПК. – 2005. – № 12. – с. 16 - 19.

УДК 339.138 ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Миколаївський державний аграрний університет
Миколаївський державний аграрний університет, т.н., доцент Бурковський І.Д.
Миколаївський державний аграрний університет

В статті досліджено основні напрями розвитку експорту сільськогосподарської продукції, намічено основні заходи по удосконаленню державного регулювання експортної політики держави та пропонуються головні пріоритети розвитку експорту сільськогосподарської продукції.

Ключові слова. Експорт сільськогосподарської продукції, механізм державного регулювання експорту сільськогосподарської продукції, експортна політика.

Актуальність проблеми. Україна приймає активну участь у міжнародній торгівлі. Експорт є основою формування валового продукту держави. Важливою складовою українського експорту є експорт сільськогосподарської продукції. Державні механізми регулювання експортної діяльності підприємств не в повній мірі сприяють підвищенню виробничого потенціалу та зміцненню фінансово – економічного стан даної галузі. Тому саме пошук науково обґрунтованих засобів покращення експортної політики в аграрній сфері зумовлюють необхідність визначення перспективних напрямів розвитку експорту аграрної продукції та розробки механізмів її регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань формування експортної політики в аграрному секторі економіки та використання механізмів державного регулювання експорту проводили вчені - економісти, зокрема В.Г. Андрійчук, В.І. Власов, С.М. Кваша, І.В. Кобута, О.Ф. Лука, В.О. Храмов та ін [1, с. 252 ; 2, с. 413 – 450; 3, с. 182; 4, с. 264].

Проте, не зважаючи на значні наукові дослідження та вагомі практичні розробки з питань вивчення експортної політики, питання щодо вдосконалення механізмів

державного регулювання експорту сільськогосподарської продукції все ще залишається досить актуальним та недостатньо дослідженим.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка практичних пропозицій, спрямованих на вдосконалення державного регулювання експорту сільськогосподарської продукції України. На основі поставленої мети, визначенні основні завдання, а саме: визначити основні напрями розвитку експорту сільськогосподарської продукції; намітити заходи по удосконаленню експортної політики держави; визначити головні пріоритети розвитку експорту сільськогосподарської продукції;

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищенню експортної діяльності сприяє наявність досконалого механізму державного регулювання, що передбачає створення відповідних структур (правових, економічних, інституційних) та умов, які забезпечують ефективне здійснення діяльності у цій сфері. Експортна політика держави спрямована на досягнення економікою країни певних переваг на світовому ринку та, одночасно, на захист внутрішнього ринку [5, с. 106 - 107].

Значний стримуючий вплив на український експорт справляє комплекс ендегенних і екзогенних факторів, серед яких можна виділити такі найважливіші: низька конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції; важкий фінансовий стан більшості аграрних підприємств, що робить практично неможливим інвестування в перспективні, орієнтовані на експорт проекти за рахунок внутрішніх ресурсів; недостатній розвиток вітчизняних систем сертифікації і контролю якості експортної продукції на фоні значного підсилення в останній час вимог до споживчих і екологічних характеристик, а також до безпеки продукції, яка реалізується на ринках промислово розвинутих країн; нестача спеціальних знань і досвіду роботи в сфері експорту у більшості українських підприємств, а також недостатня координованість їх діяльності на зовнішніх ринках; збереження елементів дискримінації українських експортерів за кордоном, застосування методів обмежувальної ділової практики, зокрема картельних угод для витіснення чи недопущення України на перспективні, ємні ринки; світовий рейтинг надійності України для кредитів та низький інвестицій, що утрудняє використання іноземних фінансових ресурсів для розвитку експортного потенціалу країни; норми українського законодавства, які закріплюють відповідальність постачальника за недоброякісну продукцію, не відповідають принципам, що прийняті в міжнародній практиці [6, с. 211].

Враховуючи весь комплекс факторів, що визначають стан і перспективи розвитку українського експорту, нарізла необхідність невідкладних кроків щодо формування цілісної системи заходів державного стимулювання експорту.

На нашу думку, до основних напрямів розвитку експортного потенціалу АПК та формування механізмів регулювання експорту на сучасному етапі належать:

- Розширення ринку продукції сільського господарства, виробництво якої перевищує внутрішні потреби та норми споживання і які можуть експортуватися на прийнятих для економічних інтересів держави умовах. Як свідчать розрахунки, до таких товарів в Україні насамперед належать молочні продукти та соняшникова олія. Однак слід враховувати, що світові ринки продукції вже розподілені між основними

конкурентами. Чільне місце на зовнішньому ринку агропродовольчих товарів можна завоювати справді високою якістю товарів та екологічно чистою продукцією;

- Диверсифікація ринків збуту вітчизняних продуктів сільського господарства з метою підвищення ефективності експорту та зменшення залежності від традиційних споживачів. Зусилля України мають бути спрямовані як на збереження традиційних ринків збуту (ринки країн СНД), так і на освоєння нових регіональних ринків – Середнього та близького Сходу, Південно – Східної Азії, Африки;

- Захист економічних інтересів держави від експорту продукції на демпінгових умовах, які є причиною нееквівалентності товарообміну і втрати ринків збуту внаслідок антидемпінгових заходів країн – споживачів. Разом з тим необхідний захист внутрішнього ринку від надмірного вивезення продукції, дефіцит якої призводить до імпорту аналогічних товарів на не вигідних для держави умовах.

Згідно з Цюмиком Ю.В. формування ефективного механізму розвитку і реалізації експорту сільськогосподарської продукції країни потребує також вирішення ряду превентивних задач, а саме :

- забезпечення функціонування механізмів кредитування і страхування експорту за участю держави, а також надання державних гарантійних зобов'язань щодо експортних кредитів;

- більш ширше використання важелів податкового регулювання: вивчення та апробація можливих форм податкового заохочення експортерів (звільнення експортерів від сплати податку на рекламу своїх товарів; запровадження механізму, на основі якого експортери не сплачуватимуть податок з прибутку на приріст експортної продукції; забезпечення гарантованого, своєчасного та повного повернення ПДВ у разі експорту продукції);

- удосконалення системи транспортних тарифів, оскільки значні транспортні витрати у вартості продукції призводять до зниження конкурентоспроможності української експортної продукції;

- поліпшення системи правового регулювання. Потрібно передбачити норми, які регулюють відносини державного протекціонізму, що спрямовані на захист вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника;

- широке залучення українських ділових кіл до проведення спільних заходів щодо стимулювання експорту;

- створення системи зовнішньоторговельної інформації і інформаційно-консультативних служб, що включали б їх регіональні і закордонні представництва;

- організація оперативної роботи державних органів щодо активного просування української експортної продукції на зовнішні ринки [5, с. 108 - 109].

Висновки. Ефективність державного регулювання експорту сільськогосподарської продукції знижує комплексна дія ендогенних і екзогенних факторів, головним серед яких, на нашу думку, є низька конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції, нестабільність законодавчої бази та низький рівень розвитку фінансового сектора та ринкових інституцій. Основним пріоритетом розвитку експортного потенціалу сільськогосподарської продукції України та розширення присутності на міжнародних ринках є підвищення конкурентоспроможності української продукції. Згідно з цим метою

Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року є створення високоефективного конкурентоспроможного аграрного сектора на зовнішньому ринку, що дозволить: розширити участь АПК України в роботі сільськогосподарських міжнародних організацій; забезпечити конкурентоспроможність аграрного виробництва на внутрішньому і зовнішніх ринках, забезпечити розвиток організованого внутрішнього і зовнішнього аграрних ринків; збільшити обсяги експорту продукції сільського господарства та продовольчих товарів у 2-3 рази; посилити експорту орієнтацію аграрного сектора з урахуванням тенденцій розвитку регіональних ринків та ринків окремих країн; стимулювати вітчизняних виробників до збільшення експорту обсягів аграрної продукції; розповсюджувати практику укладання дво- чи багатосторонніх міжурядових торговельних угод в аграрній сфері та надання інформації учасникам внутрішнього ринку щодо кон'юнктури зовнішніх ринків через систему створеного моніторингу; розвинути зовнішньоекономічну маркетингову кооперацію виробників; сприяти географічній диверсифікації зовнішніх ринків збуту продукції аграрного сектору; зміцнювати позиції українського експорту на зовнішніх ринках та забезпечити вихід на нові ринки; удосконалити інформаційне забезпечення щодо розвитку експортного потенціалу України [7].

Отже саме реалізація всіх вищезазначених дій, на нашу думку, дасть змогу підвищити конкурентоспроможність української продукції на міжнародних ринках, що тим самим значно покращить ефективність державного регулювання експорту сільськогосподарської продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кваша С.М. Зовнішньоекономічна діяльність АПК України: стан, стратегія і практика / С.М. Кваша. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2000. – 252 с.
2. Кобута І.В. Удосконалення експортно – імпоротної політики України в зовнішній торгівлі агропродовольчою продукцією // Актуальні питання аграрної політики: Збірник робіт. / Кобута І.В. – К., 2002. – С. 413 – 450.
3. Лука О.Ф. Регулювання експортно – імпоротної діяльності з урахуванням порівняльних переваг сільського господарства України: Дис. канд. екон. наук: 08.02.03. – Національний аграрний університет. / Лука О.Ф. – К., 2004. – 182 с.
4. Храмов В.О., Бовтрук Ю.А. Зовнішньоекономічна політика. Міжрегіональна академія управління персоналом. – К.: МАУП, 2002. – 264 с.
5. Цьомик Ю.В. Удосконалення державного регулювання експорту та імпорту агропродовольчої продукції в Україні/ Цьомик Ю.В. // Економіка АПК. - 2006. - №6. – с.105 – 110.
6. Луценко В.О. Аналіз поточного стану експорту України й основні напрямки його підвищення: збірка праць магістрантів Донецького національного технічного університету. Вип. №1. / М-во освіти і науки України. Луценко В.О. – Д.:ДонНТУ, 2002. – 942 с.
7. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. №1158.

УДК 338.53:339.5

ТЕОРИТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІНИ НА ПРОДУКЦІЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ВИХОДІ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

І.В.Волохов, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Гончаренко І.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто поняття ціни та механізму ціноутворення на сільськогосподарських підприємства, а також ознайомлено з методами та чинниками ціноутворення. Обґрунтовано питання оптимального і ефективного ціноутворення в умовах ринкової нестабільності та методи вирішення пов'язаних з ним проблем.

***Ключові слова:** ціна, ціноутворення, цільовий прибуток, методи ціноутворення, чинники ціноутворення, політика ціноутворення, стратегія підприємства.*

Актуальність проблеми. Аграрний сектор України увійшов до світового економічного простору непідготовленим у частині конкурентоспроможності, а це призвело до витіснення з ринку вітчизняного сільгосптоваровиробника, порушило традиційних зв'язків із країнами. Більшість українських сільськогосподарських підприємств визнають необхідність розроблення цінової стратегії стратегії, як однієї з найважливіших складових, що головним чином впливає на конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції. Тому в даній ситуації ми вважаємо, що найбільш важливим є обґрунтування ролі ціноутворення в діяльності аграрних підприємств, зокрема при виході на зовнішні ринки в умовах ринкової нестабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Займались Ф. Котлер, Г. Амсґронг, В.І. Бойко, С.С. Гаркавенко, Ф.І. Євдокимов, М.Й. Малік, С.О. Пашко, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак та інші. Однак єдиної думки з цієї проблеми серед науковців, узагальненого, комплексного її розв'язання, на жаль, поки що немає.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдяки розробці ефективного ціноутворення на підприємствах аграрного сектору при виході на зовнішні ринки можуть розраховувати на позитивні результати.

Ціна є економічною категорією, яка означає суму грошей, за яку продавець хоче продати, а покупець готовий купити товар. Ціна певної кількості товарів становить його вартість, звідси ціна - грошова вартість товару. Коли одиницю певного товару обмінюють на певну кількість іншого товару, це останнє стає товарною ціною певного товару.

Усі ціни, які діють в економіці країни, взаємопов'язані і створюють єдину систему. Ця система піддається впливу всебічних ринкових чинників, і тому вона знаходиться у неперервному русі та розвитку. Система цін складається із різних видів цін, які тісно між собою пов'язані і взаємозалежні.

Ціна та цінова політика займають центральне місце серед різноманітних важелів економічного механізму управління підприємством, а широкий набір

цін дає змогу йому вибирати свою цінову стратегію в конкретних умовах, що склалися на ринку [3].

В умовах виходу на зовнішні ринки перед кожним сільгосптоваровиробником виробником виникає нагальна проблема формування ціни на свою продукцію. Одним із методів ціноутворення на етапі встановлення початкової ціни є метод отримання цільового прибутку. Він оснований на оцінці витрат підприємства, для повернення яких варто реалізувати певний обсяг продукції за встановленою ціною. При цьому ціна визначається із розрахунку запланованого прибутку. Використання цього методу пов'язано з ціною еластичністю і потребує розрахунку такого рівня ціни, за якого буде досягнуто обсяги продажу, які забезпечать покриття сукупних витрат і отримання цільового прибутку.

Сільськогосподарське підприємство, яке передбачає зміни цін на конкурентному насиченому ринку, повинно за допомогою всіх доступних йому джерел інформації вникнути в положення конкурента та намагатися поглянути на свої майбутні цінові зміни його очима. Усі чинники впливу на конкурентоспроможність можна поділити на дві групи: зовнішні і внутрішні. Ціни в умовах ринкової конкуренції задають пріоритети в науково-технічній політиці. Підприємство здійснює розвиток технології, організації виробництва, створює умови для контролю якості продукції. Але ефективність продукції, яку випускає підприємство (тобто ступінь вигідності певної продукції для підприємства), апробує ринок, ціною її реалізації [2].

У вивченні ринкового оточення підприємства розрізняють мікро- та макросередовища.

Аналіз мікросередовища для вирішення стратегії ціноутворення охоплює: детальне вивчення ринку збуту й цін реалізації продукції, вивчення витрат виробництва та реалізації, включаючи податки та інші платежі, а також умови постачання і забезпечення підприємства чинниками виробництва, оцінку ефективності здійснюваних фінансово-господарських заходів і всієї діяльності підприємства.

Макроекономічне середовище характеризують загальними умовами функціонування підприємства. Це зовнішнє середовище підприємства, яке охоплює: зміни, які вносяться в законодавче забезпечення функціонування товаровиробників, державне врегулювання цін, податкова, фінансова, кредитно-грошова державна політика, вплив інфляції та ін. В умовах вільного ціноутворення і самостійності у визначенні цін у підприємства неодмінно виникає потреба враховувати чинники, під впливом яких формуються ринкові ціни[3].

До основних чинників ціноутворення на мікрорівні належать чинники виробництва: земля - це поняття охоплює не тільки земельну ділянку, але і всі природні особливості, що використовуються у виробничому процесі; праця - вплив цього чинника виражається у формі виробничих витрат на заробітну платню; капітал - вплив у витратах на використані у виробництві матеріали,

вироби, конструкції, амортизацію і експлуатацію основних фондів, витратах за виплатою відсотків за кредит.

Таким чином, ціноутворювальні чинники, які належать до макроекономічного рівня, не залежать від підприємства, тобто воно не може на них впливати. Адаптація підприємства до них здійснюється шляхом управління чинниками мікрорівня.

В умовах ринку превалює децентралізоване ціноутворення, яке функціонує на базі взаємодії попиту і пропозиції. У цьому випадку повністю відсутнє директивне сковзне планування, а ціноутворення є багатограним процесом, який підкоряється впливу багатьох чинників. Основним регулятором є ринок, затвердження цін відсутнє, базою цін стають світові ціни. За вільних цін надлишок доходів спочатку відображається на рівні цін, відбувається перерозподіл доходів, змінюється напрямок інвестицій і так встановлюється рівновага в економіці.

Тактичні аспекти цінової політики охоплюють заходи короткотермінового і разового характеру, які спрямовані на виправлення деформації в діяльності виробничих підрозділів і товаропровідної мережі, яка виникає внаслідок непередбачених змін цін на ринках чи поведінки конкурентів, помилок управлінського персоналу, і можуть іноді йти всупереч стратегічним завданням підприємства.

Процес встановлення ціни складається із шести етапів:

1. Постановка завдань ціноутворення.
2. Виявлення попиту.
3. Оцінка витрат і встановлення початкової ціни.
4. Аналіз цін і товарів конкурентів.
5. Вибір методу ціноутворення.
6. Встановлення кінцевої ціни.

Постановка задач ціноутворення - це спроба фірми відповісти на запитання: чого бажано домогтися за допомогою політики цін на свою продукцію.

Другий етап - це визначення попиту на продукцію. Спеціаліст із маркетингу сформулював би цю задачу так: "оцінка еластичності попиту на продукцію від цін, по яким хочемо її продати". Йдеться не про те, щоб визначити місткість ринку взагалі, а про те, скільки товару можна буде продати за різних рівнів цін.

Третій етап ринкового ціноутворення - оцінка витрат. Оцінка витрат і пошук шляхів їхнього зниження - дуже важливий етап у процесі ціноутворення підприємства, який охоплює аналіз собівартості виготовленої продукції.

Аналіз цін і товарів конкурентів - одне із найскладніших завдань. У ринковій економіці інформація про ціни за конкретними угодами, частіше за все, є комерційною таємницею виробника, і отримати таку інформацію дуже складно. Вивчення товарів і цін конкурентів має певну мету - вивчити так звану ціну байдужості, тобто ціну, за якої покупцю буде байдуже, чий товар купувати. Виявивши її, можна планувати таку стратегію ціноутворення, за якою покупці віддадуть перевагу продукції вашого підприємства. Важливим кроком при

цьому є аналіз пропозицій і цін конкурентів, якості їх продукції. Методи розрахунку цін дуже різноманітні і повинні відповідати основній стратегії цінової політики підприємства. Це такі методи, як:

1. Затратні методи, які містять: метод "витрати плюс", метод "мінімальних витрат", метод ціноутворення з підвищенням ціни за допомогою надбавки, метод цільового ціноутворення.

2. Метод визначення ціни з орієнтацією на попит.

3. Метод визначення ціни продажу на основі аналізу максимальних збитків і прибутків.

4. Метод визначення ціни орієнтацією на конкуренцію.

5. Ціноутворення на основі параметричної низки товарів та багато інших методів.

Останній крок - це прийняття рішення про рівень ціни. Вибравши один із методів ціноутворення, потрібно прийняти саме цінове рішення, визначити конкретну ціну. Тут зважають на низку аспектів, таку, наприклад, як психологічний вплив різних елементів маркетингу, дотримання базових завдань цінової політики, аналіз можливої реакції на призначену ціну та інше. Навіть після встановлення остаточної ціни, вона продовжує трансформуватися під впливом змін, які відбуваються на ринку. Тому важливо передбачити ініціативні зміни цін [2].

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що процес формування ціноутворення на підприємстві є дуже складним, багатогранним і передбачає передусім неодмінний контроль за виконанням цінової стратегії підприємства і врахування всіх чинників, які можуть впливати на здійснення цього процесу.

Ціноутворення - важливий елемент загальної стратегії підприємства, і безпосередньо входить у такий великий її розділ, як ринкова стратегія. Вона об'єднує в собі як стратегічні, так і тактичні аспекти і в найбільш загальному вигляді може бути визначена як діяльність керівництва підприємства із встановлення, підтримки і змінення цін на продукцію, яку здійснюють у руслі загальної стратегії підприємства і спрямовують на досягнення його завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про ціни і ціноутворення" від 03.12.1990 р., зміни та доповнення до нього.
2. Литвиненко Я.В. Сучасна політика ціноутворення : навч. посібник / Я.В. Литвиненко - К. : Вид. центр МАУП, 2001. - 274 с.
3. Пінішко В.С., Ціни і ціноутворення : навч.-метод. посібник / В.С. Пінішко, - Львів : Вид-во ЛКА, 2002. - 346 с.

РОЛЬ СТАРТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ПРИ ВИХОДІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

В.П. Жуковський, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Гончаренко І.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто стратегії поведінки підприємств на ринку та особливості виконання стратегічного планування з визначення внутрішніх і зовнішніх чинників, які впливають на діяльність організації.

Ключові слова: стратегічне планування, зовнішні ринки, реалізації стратегії, міжнародна діяльність.

Актуальність проблеми. Стратегічне планування є дуже важливим для всіх фірм, що присутні на ринку. Переважна більшість українських підприємств визнають необхідність розроблення стратегії розвитку та прагнуть до розширення масштабів своєї діяльності. Але, на жаль, дуже мало українських фірм на сьогодні має реальний план розвитку, хоча щороку дедалі більше підприємств розуміє потребу аналізу перспектив розвитку і планування своєї діяльності. Тому в даній ситуації, виходячи з позицій розвитку економічних відносин, важливим є обґрунтування ролі стратегічного планування в діяльності аграрних підприємств, зокрема при виході на зовнішні ринки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цим питанням займалися представники школи планування: Д.Штаймер, Р. Акофф, У. Кінг, Д. Кліланд. Еволюційні ідеї щодо концепцій стратегічного планування були викладені в працях К. Міцберга, Д. Лемпела. Значний внесок у розвиток системи стратегічного планування й управління здійснили А. Томсон, Т. Коно, Ф. Котлер, Б. Мізюк, А. Стрікланд, О. Віханський, Р. Фатхутдінов, З. Шершньова, Г. Райтер. Деякими питаннями стратегічного планування в аграрних підприємствах займалися В. Нелеп, С. Дем'яненко, В. Галанець.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдяки розробці ефективної стратегії діяльності, підприємства аграрного сектору, при виході на зовнішні ринки, можуть розраховувати на позитивні результати. Саме така робота сприяє кращій організації та спрямована на досягнення поставлених цілей та задач підприємства.

В умовах ринкової економіки діяльність підприємств аграрного сектору, які є виробниками плодоовочевої продукції на зовнішніх ринках є складним багатогранним процесом, на який впливають багато чинників. Дія багатьох факторів є визначальною і тому результативність значною мірою залежить від зкоординованих дій господарства на закордонних ринках.

Вихід підприємства на зовнішній ринок, де панує жорстка міжнародна конкуренція, можливий лише за умови використання сучасних методів управління.

Нагальність стратегічного планування вже довели іноземні компанії. Для них планування здійснюється на рівні корпорації загалом, а також на рівні відділень, їх груп, заводів та інших організаційних підрозділів.

На підприємствах України тільки частково використовують стратегічний підхід в управлінні, оскільки головною проблемою щодо цього залишається відсутність спеціалістів. Досить часто розроблення стратегії зводиться до складання бізнес-плану та розширення сфери його використання. Однак стратегія підприємства не повинна обмежуватись лише бізнес-планами. Основне завдання стратегічного планування полягає в тому, щоб забезпечити взаємозв'язок місії з основними цілями організації в умовах змінного економічного середовища.

Стратегічне планування стосується мети і засобів. Воно показує загальні риси майбутнього стану організації, а як засоби показує, як цієї мети можна досягти. Отже, стратегічне планування – це прогнозне управління, пов'язане з розробкою і постановкою уявлень про те, куди прямує організація. Стратегічне планування повинне суміщатися з практикою поточного управління [2].

Стратегічне планування являється однією з основних функцій стратегічного управління. Воно представляє собою процес прийняття управлінських рішень відносно стратегічного передбачення (формування стратегій), розподілу ресурсів, адаптації компанії до зовнішнього середовища, внутрішньої організації. Його завдання – забезпечити нововведення і зміни в організації в достатньому ступені [1].

Ми вважаємо, що однією з умов формування підприємством своєї стратегії являється виникнення раптових змін в навколишньому середовищі. Їх причиною може бути насичення ринку, технологічні зрушення, непередбачений успіх нового товару, поява числених нових конкурентів і т.д.

Маючи перед собою такі труднощі, фірма повинна вирішити дві надзвичайно критичні проблеми:

- вибрати новий напрямок росту із багатьох альтернатив, які важко підлягають оцінці;
- направити зусилля численного колективу в потрібне русло.

Відповідь на ці питання і розкриває сутність розробки та реалізації стратегії. В такі моменти стратегія становиться життєво необхідним управлінським інструментом, за допомогою якого фірма може протистояти зміні умов навколишнього середовища.

Планування підприємством своєї діяльності на міжнародному рівні являє собою всеосяжний процес, пов'язаний з оцінкою багатонаціонального зовнішнього середовища, визначенням майбутніх світових можливостей і небезпек, формулюванням глобальних цілей і стратегії підприємства у світлі оцінки зовнішніх умов і внутрішнього обстеження сильних і слабких сторін

підприємства. Планування міжнародної діяльності містить формулювання довгострокових і короткострокових завдань, розподіл ресурсів (людей, капіталів, технологій, інформації) у міжнародному плані для досягнення глобальних цілей підприємства. Показниками ефективного формування міжнародної діяльності підприємств є:

- прибутковість (рівень прибутків, прибуток на основні фонди, від продажів);
- маркетинг (загальний обсяг продажів; частка ринку; приріст обсягу продажів; приріст частки ринку; інтеграція національних ринків для підвищення ефективності і продуктивності маркетингу);
- виробництво (відношення обсягу закордонного виробництва до обсягу вітчизняного виробництва; ефект масштабу; контроль якості і рівня витрат; упровадження ефективних методів виробництва);
- фінанси (фінансування закордонних філій; оподаткування; оптимальна структура капіталу);
- технологія (тип технології, який передбачається передати за кордон -нове або старе її покоління; адаптація технології до місцевих потреб і обставин);
- відносини з місцевим урядом (адаптація планів філій до планів розвитку місцевого уряду; дотримання місцевих законів, звичаїв, етичних стандартів);
- персонал (виховання керівників із глобальною орієнтацією; виховання керівників із місцевого населення);
- науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи (упровадження патентоспроможних виробів і технологій; географічне розосередження науково-дослідних і дослідно-конструкторських лабораторій);
- навколишнє середовище (гармонія з навколишнім середовищем; дотримання місцевого законодавства про охорону навколишнього середовища) [3].

Висновки. Стратегічне планування є важливим елементом у системі управління аграрним підприємством при виході на зовнішні ринки. Метою планування є забезпечення потенціалу майбутньої успішної діяльності й досягнення поставлених довгострокових цілей підприємства.

Підприємства для ефективного функціонування на міжнародному рівні розробляють стратегії виходу на зовнішніх ринках. Стратегічне планування дає можливість краще вивчити середовище своєї діяльності, власні потенційні можливості та обмеження. Завдяки йому існує можливість приймати рішення виходячи з єдиних пріоритетів, цінностей та завдань, важливість яких усвідомлюється як усім підприємством, так і його працівниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб – К.: „Каравела”, 2003. – 432 с.
2. Карпова С. В. Международный маркетинг: Учебное пособие для вузов / С. В. Карпова – М.: Издательство „Экзамен”, 2005. – 288 с.

УДК 347.74:336.764.2(477)

Ф'ЮЧЕРНА ТОРГІВЛЯ НА ТОВАРНІЙ БІРЖІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

О.І.Білик, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Гончаренко І.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено основні аспекти функціонування ф'ючерсної біржової торгівлі, спроби впровадження на території України та актуальність ф'ючерсів у сучасних умовах ринку.

Ключові слова: ф'ючерсна біржова торгівля, товарна біржа, законодавче регулювання.

Актуальність проблеми. Біржова торгівля є універсальним механізмом ринкової організації, масштабом використання якого можна вимірювати стан розвитку економіки країни. За словами експертів, система біржової торгівлі в Україні відіграє незначну роль в перерозподілі товарно-сировинних ресурсів. Відсутність торгівлі ф'ючерсними контрактами позбавляє сільгоспвиробників можливостей для залучення фінансових ресурсів через механізми ринку капіталів, змушуючи звертатися лише до системи банківського кредитування і ставить під сумнів наявність у країні систем ціноутворення, здатних визначити справедливую вартість ресурсу.

Без здійснення реальних кроків, спрямованих на концентрацію торгівлі на регульованій в сучасний спосіб ф'ючерсній товарній біржі і забезпечення конкурентоздатності ф'ючерсного товарного ринку, Україна не зможе нарощувати інвестиційний потенціал і бути інвестиційно привабливою як для вітчизняних, так і іноземних інвесторів.

На даний час на товарних біржах України укладаються два види контрактів – спотові та форвардні. Проте форвардні контракти дещо відрізняються від тих, що застосовуються в міжнародній практиці. Вітчизняні форвардні контракти передбачають здійснення авансового платежу покупцем в розмірі 10-80 % (встановлюється правилами відповідної біржі) від суми контракту, а також наступну поставку та остаточний розрахунок у строки і на підставі цін, що зафіксовані у контракті. При цьому біржові правила, як правило, не передбачають створення умов для гарантії поставки базового активу, який є предметом контракту, та проведення розрахунків за ним. [1]

Статистичні дані свідчать, що коефіцієнт ліквідності укладених угод (співвідношення обсягів укладених угод до обсягів пропозицій) за 9 місяців поточного року на біржах країни становив 63,9%. Найбільший коефіцієнт ліквідності спостерігався на спеціалізованій біржі (100%), біржах нерухомості

(99,9%), агропромислових (97,8%) і універсальних біржах (89,8%), тоді як на товарно-сировинних і товарних біржах коефіцієнт ліквідності становив 64,6%, фондових біржах та їхніх філіях - 45,1%.

Із загальних обсягів укладених угод на торгівлю сільськогосподарською продукцією припадало 35,4% (7,2 млрд грн.), паливом - 31,8% (6,5 млрд грн.), на операції з продажу цінних паперів - 7% (1,4 млрд грн.), земельних ділянок - 5% (1 млрд грн.).

За словами експертів, до кінця 2009 року споживчі ціни підвищаться на 15%, що обумовлено прогнозом росту курсу долара по відношенню до національної валюти. Світова практика показує, що альтернативою державного регулювання валютних коливань є ф'ючерсні контракти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ф'ючерсної біржової торгівлі була розглянута вітчизняними науковцями, серед яких П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, М.В. Зубець, В.П. Ситник, О.М. Шпичак, І.Г. Кириленко, Ю.С. Коваленко, В.Г. Андрійчук, О.П. Комарніцька, В.П. Горьовий, Б.В. Губський, М.О. Солодкий, Г.О. Шевченко, О.М. Сохацька, та зарубіжними, такими як В.К. Бансал, О. Штілліх, Дж. Хікс та ін. За словами експертів, низька питома вага бірж в обсягах оптової торгівлі продукцією та сировиною пов'язана з недооцінкою їх ролі як інституцій, що формують ринкове середовище та управляють ринками.

Постановка завдання. Впровадження строкових стандартизованих контрактів – ф'ючерсів та опціонів – повинно стати альтернативою застосовуванню на практиці форвардним контрактам. Це пов'язано з тим, що покупцю, з одного боку, не потрібно буде відволікати значні суми обігових коштів для здійснення авансового платежу, а з другого боку, запровадження строкових стандартизованих контрактів створить кращі умови для фінансового маневру як для покупця, так і для продавця завдяки стандартизації та ліквідності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Технологія біржової торгівлі має базуватися на загальноживаних моделях – системі наказів, де ціни встановлюються лише на основі реальних наказів від клієнтів, що надходять через їх брокерів, та системі на основі котирувань. Саме ф'ючерсна біржа в Україні стане базою для інформування широкого загалу про тенденції світових ринків та цін у порівнянні з майбутніми змінами внутрішніх цін з світовими. [1]

Операції на ф'ючерсному ринку надають реальне підґрунтя для розробки державної політики, оскільки дозволяють стимулювати економічну активність вже сьогодні і таким чином залучати додаткові кошти до бюджету. В той же час кошти на майбутні закупівлі будуть потрібні в майбутньому і їх частково можна буде відшкодувати за рахунок цих надходжень.

На національній ф'ючерсній товарній біржі уже в перший рік функціонування мають бути забезпечені:

- невисокі депозитні внески (маржа);
- висока ліквідність;

- можливість страхових операцій.

Ф'ючерсний ринок потрібний державі для виконання макроекономічних функцій – ціноутворення на сировину, капітал, страхування ризику від негативних змін цін та курсу валют, інформаційної, стабілізаційної, що офіційно визначає і стабілізує ціни на ресурси, вносячи стабілізаційний ефект в економічну діяльність в цілому. [3]

Ризики на ф'ючерсній біржі є досить специфічними і відрізняються від звичайних біржових ризиків. Додаткову надійність ринкам строкових угод надають централізований кліринг і розрахунки, внаслідок чого такі ринки мають лише одного контрагента за своїми угодами в особі клірингової установи, яка обслуговує біржову торгівлю. Для управління ризиками і розвитку ринку біржова строкова секція спільно з кліринговою палатою формує системи фінансової безпеки і підтримки ліквідності цього ринку.

Спеціальне законодавство про ринки строкових інструментів в Україні поки що відсутнє, але при його розробці варто врахувати стандартні операційні вимоги до провадження клірингу та розрахунків. Правила здійснення клірингу мають передбачати порядок:

- 1) визначення зобов'язань по строкових угодах;
- 2) відкриття рахунків та обліку позиції, що з'являються у учасників клірингу внаслідок укладення біржових угод;
- 3) звірки та реєстрації угод;
- 4) визначення розрахункової ціни;
- 5) визначення прав і обов'язків, що з'явилися внаслідок здійснення строкових угод, та надання повідомлень про них учасникам клірингу;
- 6) визначення розміру початкової маржі, її обліку та внесення (в разі визнання біржовими правилами обов'язковості такого внесення);
- 7) визначення розміру варіаційної маржі – суми коштів, обов'язковість сплати яких виникає у однієї з сторін строкової угоди внаслідок зміни розрахункової ціни даної угоди, обліку такої маржі та внесення;
- 8) здійснення розрахунків за строковими угодами в режимі взаємодії з розрахунковою установою (банком) та встановлення відносин з біржею протягом операційного дня.

Зважаючи на необхідність приведення умов функціонування біржової торгівлі до європейських, доцільно на законодавчому і нормативно-правовому рівні встановити єдині вимоги щодо:

- 1) мінімального розміру капіталу біржі, що надає послуги з організації біржовим товаром, допущеним до обігу на регульованому ринку;
- 2) загальної системи атестації (сертифікації) фахівців брокерських компаній, що відповідає регуляторним вимогам Європейського Союзу;
- 3) процедури реєстрації специфікацій;
- 4) технічного й програмного забезпечення, достатнього для ефективної організації торгівлі і якісного управління операціями, яке гарантує надійність і можливість запобігання ризику збою засобів, що належать біржі. [1]

Висновки. Впровадження механізму ф'ючерсної торгівлі на товарних біржах призведе до ефективного використання фінансових, земельних, майнових та інших ресурсів з точки зору інноваційного розвитку галузей промисловості України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розгон А.В. Формування та функціонування біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією в Україні : автореф. дис... канд. економ. наук: 08.00.03. / Одеський нац. ун-т. – Одеса, 2008. – 24с.
2. Панцир С. Законодавче забезпечення ф'ючерсної торгівлі в Україні / С. Панцир // Часопис ПАРЛАМЕНТ. – 2008 – №3. – С.134-155.
3. Сидоренко О.В. Проблеми становлення і розвитку товарних бірж України / О.В. Сидоренко, С.Аверінцев // Науковий вісник. - 2007. - №66. - С.267-270.

УДК 330.322 (477.73).

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РАЙОНІВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Д. Г. Нещета, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Гончаренко І.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті наведений алгоритм рейтингового оцінювання і проведено аналіз інвестиційної привабливості найбільших районів Миколаївської області з використанням факторіальних показників.

***Ключові слова:** інвестиційний проект, інвестиційна привабливість, рейтинговий метод, факторіальні показники, шкала рейтингового оцінювання.*

Актуальність проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки іноземні інвестиції грають особливу роль серед форм міжнародного руху капіталу, оскільки вони є найважливішим засобом забезпечення структурних зрушень у народному господарстві, технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на макро- і мікрорівнях. Активізація інвестування є одним із найдійовіших механізмів соціально-економічних перетворень, визначає процес розширеного відтворення. Дослідження проблем інвестування економіки завжди перебувало в центрі уваги економічної науки. Це зумовлено тим, що інвестиції зачіпають найглибинніші основи господарської діяльності, визначаючи процес економічного зростання в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями питань інвестиційної привабливості займалися багато вчених-економістів, зокрема В. В. Бочаров, А. П. Гайдуцький [2], М. І. Герасимчук, С. А. Гуткевич, О.Д. Данілов, А.В. Козаченко, І.І. Лукінов, А.А. Пересада [5], П.Т. Саблук, В.Г. Федоренко [6] та інші.

Аналіз літературних джерел показав, що інвестиційна привабливість переважно розглядається для великих регіонів, наприклад областей. Однак недостатньо уваги приділяється вивченню проблем локальних територій, наприклад адміністративних районів. Саме це обумовило вибір теми нашої статті.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка інвестиційної привабливості районів Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожний інвестиційний проект має конкретну спрямованість і з найбільшою ефективністю може бути реалізований у тих регіонах, де для цього є найкращі умови. Через це важливу роль у процесі обґрунтування стратегії інвестиційної діяльності компаній, фірм відіграють оцінка і прогнозування інвестиційної привабливості територій, де вони розташовані.

Під інвестиційною привабливістю розуміють надійне і своєчасне досягнення цілей інвестора на основі економічних результатів діяльності виробництва, у яке здійснюються інвестиції [3].

Інвестиційна привабливість визначається комплексом різноманітних чинників, перелік і вплив яких можуть розрізнятися і змінюватися залежно як від складу інвесторів, що переслідують різні цілі, так і від виробничо-технічних особливостей виробництва, що інвестується.

Сьогодні існує безліч підходів до оцінки інвестиційної привабливості територій: рейтинговий метод, метод інтегральної оцінки та описово-творчий метод [4]. Ми будемо використовувати рейтингову оцінку інвестиційної привабливості найбільших районів Миколаївської області. Основним питанням при розробці методології рейтингової оцінки є визначення показників, що відображають реальну інвестиційну привабливість того чи іншого району області.

При проведенні даного рейтингу інвестиційної привабливості використовуються тільки кількісні факторіальні показники. Числові значення факторіальних показників беруться з офіційних публікацій обласних статистичних управлінь [1]. При визначенні інвестиційної привабливості ми будемо використовувати три показника: валову сільськогосподарську продукцію на 100 га сільськогосподарських угідь, рівень рентабельності та кількість зайнятого населення (табл. 1).

Таблиця 1

Вихідні дані для оцінки інвестиційної привабливості районів Миколаївської області за 2008 рік

Райони	Зайняте населення,	Рівень рентабельності (збитковості) від	Валова продукція. в розрахунку на 100
--------	--------------------	---	---------------------------------------

	тис осіб	реалізації продукції, %	сільськогосподарських угідь, тис грн
Баштанський	6285	28,00	1,70
Вознесенський	4675	16,80	1,40
Доманівський	3711	4,90	0,90
Жовтневий	11538	-0,40	2,10
Кривоозерський	3460	21,30	1,10
Миколаївський	6576	8,50	1,60
Новобузький	4981	13,30	1,30
Новоодеський	5090	33,50	1,40
Первомайський	5988	20,40	1,40
Снігурівський	6406	21,80	2,40
Хс	5871	16,81	1,53

Для початку знаходиться x_c – середньоарифметичне значення факторіального показника для всіх досліджуваних об'єктів (районів області). Потім визначається середньоквадратичне відхилення показника - $(x_i - x_c)^2$, де x_i - фактичне значення і-того факторіального показника (значення факторіального показника для одного району).

Далі обчислюється стандартизоване відхилення показника за формулою:

$$S = \sqrt{\frac{\sum (x_i - x_c)^2}{n}}, \quad (1)$$

де S - стандартизоване відхилення показника;
n - кількість досліджуваних об'єктів.

Для визначення стандартизованого значення і-того факторіального показника (x_i) необхідно скористатися формулою:

$$x'_i = \frac{x_i}{S} \quad (2)$$

Дані наведено у таблиці 2.

Наступним кроком є підсумовування балів по всім показникам (табл. 3).

Таблиця 2

Розрахункові дані для оцінки інвестиційної привабливості районів Миколаївської області за 2008 рік

Райони	Зайняте населення, тис осіб			Рівень рентабельності (збитковості) від реалізації продукції, %			Валова продукція в розрахунку на 100 сільськогосподарських угідь, тис грн		
	$X_i - X_c$	$(X_i - X_c)^2$	X_i/S , балів	$X_i - X_c$	$(X_i - X_c)^2$	X_i/S , балів	$X_i - X_c$	$(X_i - X_c)^2$	X_i/S , балів
Баштанський	414	171396	2,92	11,19	125,22	2,83	0,17	0,03	3,95
Вознесенський	-1196	1430416	2,17	-0,01	0,0001	1,70	-0,13	0,02	3,26
Доманівський	-2160	4665600	1,72	-11,91	141,85	0,49	-0,63	0,40	2,09
Жовтневий	5667	32114889	5,36	-17,21	296,18	-0,04	0,57	0,32	4,88
Кривоозерський	-2411	5812921	1,61	4,49	20,16	2,15	-0,43	0,18	2,56
Миколаївський	705	497025	3,05	-8,31	69,06	0,86	0,07	0,005	3,72
Новобузький	-890	792100	2,31	-3,51	12,32	1,34	-0,23	0,05	3,02
Новоодеський	-781	609961	2,36	16,69	278,56	3,38	-0,13	0,02	3,26
Первомайський	117	13689	2,78	3,59	12,89	2,06	-0,13	0,02	3,26
Снігурівський	535	286225	2,97	4,99	24,90	2,20	0,87	0,76	5,58
Всього:	X	46394222	X	X	981,14	X	X	1,81	X
S	2153,93			9,91			0,43		

Таблиця 3

Зведені бали по показниках для оцінки інвестиційної привабливості районів Миколаївської області за 2008 рік

Райони	Зайняте населення, тис осіб	Рівень рентабельності (збитковості) від реалізації продукції, %	Валова продукція в розрахунку на 100 сільськогосподарських угідь, тис грн	Сума балів
Баштанський	2,92	2,83	3,95	9,70
Вознесенський	2,17	1,70	3,26	7,12
Врадіївський	1,72	0,49	2,09	4,31
Доманівський	5,36	-0,04	4,88	10,20
Жовтневий	1,61	2,15	2,56	6,31
Кривоозерський	3,05	0,86	3,72	7,63
Миколаївський	2,31	1,34	3,02	6,68
Новобузький	2,36	3,38	3,26	9,00
Новоодеський	2,78	2,06	3,26	8,09
Первомайський	2,97	2,20	5,58	10,76
Снігурівський	2,92	2,83	3,95	9,70

Шкала рейтингового оцінювання інвестиційної привабливості регіонів:

від 3 до 7 балів – зона низької інвестиційної привабливості;

від 7 до 10 балів – зона середньої інвестиційної привабливості;

понад 10 балів – зона пріоритетної привабливості.

Отже, за розмітками шкали рейтингового методу маємо такі результати, які приведені у наступній таблиці (див. табл. 4).

Таблиця 4

Результати рейтингового оцінювання інвестиційної привабливості районів Миколаївської області 2008 року

Райони	Сума балів	Зона інвестиційної привабливості
Баштанський	9,70	Зона середньої привабливості
Вознесенський	7,12	Зона середньої привабливості
Доманівський	4,31	Зона низької привабливості
Жовтневий	10,20	Зона пріоритетної привабливості
Кривоозерський	6,31	Зона низької привабливості
Миколаївський	7,63	Зона середньої привабливості
Новобузький	6,68	Зона низької привабливості
Новоодеський	9,00	Зона середньої привабливості
Первомайський	8,09	Зона середньої привабливості
Снігурівський	10,76	Зона пріоритетної привабливості

Висновки. Проведена оцінка інвестиційної привабливості показала, що зонами пріоритетної привабливості є: Жовтневий та Снігурівський райони – вони мають високі значення усіх розглянутих нами показників. Зонами середньої привабливості є: Баштанський, Вознесенський, Миколаївський, Новоодеський, та Первомайський райони. Потрібно виділити Баштанський район, він є на межі між зонами середньої привабливості та стратегічної. Якщо підвищити економічні показники, то цей район стане цілком

старегічною зоною. Зонами низької привабливості є: Доманівський, Кривоозерський та Новобузький райони. Щоб стати інвестиційно – привабливими їм потрібно підвищувати показники економічного, трудового потенціалу, нарощувати обсяги наукових та науково – технічних робіт та знижувати рівень інвестиційних ризиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балацький О. Ф. Управління інвестиціями: [навч. посібник для вузів] / О.Ф. Балацький, О.М. Теліженко, М.О. Соколов. - Суми : Університетська книга, 2004. - 231 с.
2. Гайдуцький А.П. Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки / А.П. Гайдуцький // Регіональна економіка.– 2004.– №4 –С.81-86
3. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: [навч. посібник для студ. вузів] / А. П. Дука. - Друге вид. - К.: Каравела, 2008. - 432 с.
4. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: [навч. посібник] / Т. В. Майорова. - К.: “Центр навчальної літератури”, 2004. – 376 с.
5. Пересада А. А. Інвестиційний аналіз: [підручник] / А. А.Пересада, Ю.М. Коваленко, В. Онікієнко. - К.: КНЕУ, 2003. – 485 с.
6. Федоренко В. Г. Інвестування: [підручник для вузів] / В.Г. Федоренко. - К.: Алерта, 2006. - 443 с.

УДК 346.543.1

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ІМІДЖ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О.І.Симонова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ключник А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто проблему іміджу і головних рис інвестиційно – підприємницького клімату України в глобальному середовищі та виявлено інвестиційно – привабливі галузі економіки.

Ключові слова: інвестиційний імідж, інвестиційна привабливість, кредитоспроможність, конкурентоспроможність, рейдерство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над питаннями інвестиційної політики України працювали вітчизняні науковці, серед яких: О.В. Гаврилюк, А.Г. Єременко, Н.А.Мазур та інші.

Постановка завдання. Аналіз іміджу та головних рис інвестиційно – підприємницького клімату України в глобальному середовищі та

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

виявлення інвестиційно привабливих галузей з поясненням причин цього. Обмеженість обсягу детермінує необхідність концентрації уваги насамперед на найбільш значущих проблемах і тенденціях, які мають бути враховані при оптимізації підприємницького середовища. Дослідження специфіки і суперечливості впливу політичної стабільності на мотивацію і функціонування іноземних інвесторів в Україні є актуальним.

Виклад основного матеріалу дослідження. У минулому більшість вчених трактували поняття «інвестиції» як сукупність витрат, що реалізуються у формі довгострокових вкладень у галузі народного господарства (виробничі фонди). Сучасне тлумачення цієї категорії розкриває Закон України «Про інвестиційну діяльність» 18.09.1991 року: інвестиції – всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект. [3, с.72].

В Україні іноземний капітал нині особливо необхідний у тих сферах економіки, активізація яких допоможе вивести її з кризового стану, зняти наростаюче соціальне напруження в суспільстві. Це, насамперед, виробництво продуктів харчування, товарів широкого попиту та послуг, ліків, іншої життєво важливої продукції. Проаналізуємо основні фактори, що сприяють або, навпаки, гальмують ці процеси, та спрогнозуємо тенденції їхнього розвитку майбутньому [3, с.74].

Для України було виділено (зі 130 країн) як конкурентні переваги, так і бар'єри. До переваг віднесено гідну вищу освіту, тобто університети (17-те місце), розмір державного боргу (17-те), вартість робочої сили (26-те), інноваційний потенціал (40-ве). Лімітуючі фактори склали: торговельні бар'єри (123-те місце у світі), інвестиційне законодавство (123-те), прозорість державної політики (119-те), надійність банківської системи (119-те). Таким чином, регулювання умов ведення бізнесу в Україні залишається незадовільним. Не кращі справи у фіскальній сфері. У світі констатується тенденція до спрощення процедури оподаткування. За даними доповіді «Сплата податків» Світового банку й аудиторської компанії "PricewaterhouseCoopers" про стан податкових систем 178 країн світу, у 2007 році 31 країна провела реформи з спрощення систем оподаткування. Україні дісталось 177-ме місце [1, с.70]. Не менш важливе значення для інвестиційної привабливості мають доходи населення. Згідно з даними Нюрнберзького інституту ринкових досліджень (Німеччина), у 2007 році Україна посіла передостаннє, 39-те, місце в рейтингу за купівельною спроможністю на душу населення в Європі, однак при цьому демонструє найшвидші на континенті темпи зростання цього показника: за рік добробут українців підвищився на 27%, на 300 євро на людину, а купівельна спроможність зросла до 1487 євро. Проте кардинальних змін не відбулося, країна є найбіднішою (за винятком Молдови) на континенті Парадокс полягає в тому, що політична нестабільність супроводжується

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

масштабним вкладенням коштів в акції українських підприємств з боку як іноземних, так і українських портфельних фондів. Незважаючи на високі ризики інвестування в Україну, західні фонди одержують від подібних вкладень високу віддачу – іноді прибутковість інвестицій становить 100% річних. Водночас до головних ризиків української економіки належать зниження кредитних рейтингів і зростання вартості запозичень для вітчизняних компаній та банків [1, с.73-74].

Імідж і кредитоспроможність України прямо детерміновані політичним протистоянням, про що свідчить реакція міжнародних рейтингових агентств. Як правило, подібні ризики враховуються аналітиками під час оцінки кредитного рейтингу. Як уже зазначалося, один із факторів його зниження полягає в подорожчанні позикових ресурсів для української економіки. Крім того, залишається невирішеним земельне питання. Земля стрімко дорожчає, що пов'язано із загальною активізацією ринку нерухомості: зростанням кількості котеджних районів, бажаючих придбати землю для спорудження будинку за містом та іншої комерційної нерухомості. Земля й нерухомість належать до наймісткіших за капіталовкладеннями та найвигідніших для інвестування галузей економіки України. Обсяг угод на ринку нерухомості становить 7 млрд дол. на рік, на ринку землі – трохи менше [4, с.63].

Останнім часом дедалі частіше можна бачити інформацію про зростання інвестиційної привабливості агропромислового комплексу в цілому і сільського господарства України зокрема. Щороку українські чиновники і економісти починають з оптимістичного прогнозу припливу іноземних інвестицій у вітчизняний АПК. Суми називають різні, але перспективи змальовуються неоднозначні. Проте відсутність в Україні повноцінного ринку землі та низькі темпи інтеграції країни в європейські ринки поки що не дали змоги нашим аграріям повною мірою відчувати на собі привабливість співпраці з іноземними компаніями.

Проте слід визнати, що з кожним роком дедалі більше українських компаній виводять свою продукцію на ринок ЄС та більше іноземних інвестицій надходить в українські переробні підприємства або у вирощування зернових і олійних. При цьому основними іноземними інвесторами в сільське господарство є Кіпр, Великобританія та США, в харчову промисловість – Нідерланди, Швеція й Кіпр (за даними першого кварталу 2008 року) [3, с.73].

Дошкульного удару інвестиційного іміджу, загрозу економічній безпеці держави та її конкурентоспроможності в очах світової спільноти завдає відносно новий феномен – рейдерство, тобто захоплення контролю над підприємством будь-якими способами, що включають підкуп міноритарних акціонерів, менеджерів компаній, що поглинаються, силове захоплення офісів.

Слід констатувати, що теоретично можна вплинути на інвестиційний клімат, але він визначається дуже великою сукупністю факторів, які

перебувають поза межами можливостей регуляторів. Основним критерієм прозорості є можливість калькуляції прибутковості проектів на перспективу і впевненість і їх стабільній реалізації [1, с.80-81].

Привабливість України як об'єкта для інвестицій іноземного капіталу можна охарактеризувати на основі такого сценарію вкладення коштів: найбільшою популярністю користуються галузі, які переживають піднесення і зорієнтовані на внутрішнє споживання (зв'язок, банківська сфера і страхування, будівництво готелів і офісів, складів і доріг); імідж країни як глобального виробника невеликий.

Фінансовий сектор є привабливим для зовнішнього інвестора завдяки вищим порівняно з європейськими країнами процентним ставкам і значним темпам динаміки банківської діяльності.

Певною привабливістю відзначається і сфера високих технологій. Український сектор інформаційних технологій (ІТ) активно зростає. У найближчому майбутньому Україна може стати для Європи рентабельним виробничим цехом, а також регіональним лідером у залученні інвестицій в електронну промисловість.

Наявність висококваліфікованих і конкурентоспроможних працівників, а також сусідство з ЄС роблять Україну надзвичайно привабливою. Завдяки системі освіти її населення загалом має вищий рівень підготовки, ніж у деяких розвинутих країнах [2, с.81-83].

Ринок нерухомості України має величезний потенціал; у значну частину об'єктів, які сьогодні будуються і продаються, вкладений іноземний капітал. Обсяг нерухомості, яка щорічно здається в експлуатацію, за даними інвестиційної компанії « Swiss Realty Group » (Швейцарія), що працює на ринку нерухомості Росії та країн СНД, протягом декількох років тримається на рівні 1-1,1 млн м².

Найбільшу привабливість для інвесторів становлять офісна, торговельні і комерційна нерухомість (багато її об'єктів купуються ще до завершення будівництва), а також складські приміщення і готелі. Сегмент офісної нерухомості є одним з найбільш динамічних. На сьогодні попит на якісні офісні приміщення в Києві значно перевищує пропозицію.

Значну привабливість і чималі резерви має й туристичний сектор. Можливості для туризму в Україні не гірші, ніж у Болгарії: гори, Чорне море, видатні культурні та історичні пам'ятки. Поки що найменш привабливим сегментом є сільське господарство, куди за останні 10-15 років масштабні інвестиції не надходили. Велику проблему становить спрацьованість устаткування: станом на початок 2008 року, 90 % сільгосптехніки відслужило свій термін експлуатації, а її використання істотно знижує ефективність праці аграрних господарств [2, с.85-90].

Висновки. Підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості економіки повинно стати стратегічним завданням. Слід урахувати й те, що інвестиції в їх оновлення не вигідні приватному капіталу. З численних невирішених питань у першу чергу слід вибрати

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

кілька ключових напрямів, які будуть здатні генерувати реальне піднесення всіх інших сфер економіки.

Привабливість аграрного сектору стає дедалі помітнішою. Перед Україною відкриваються широкі перспективи у зв'язку із світовою продовольчою кризою, зростанням попиту на біопаливо, відсутністю можливості розширювати посівні площі й нарощувати продуктивність сільського господарства основних аграрних країн. А вступ України до СОТ відкриває для нашої країни нові можливості, й у сфері АПК – особливо. Як стверджують спеціалісти, на вітчизняній економіці наслідки третьої хвилі світової кризи повною мірою ще не позначилися. Серед основних можливих наслідків експерти передусім називають підвищення ролі експортно – орієнтованих виробництв і перерозподіл фінансових ресурсів в економіці на користь сировинних секторів. Тому за умови грамотної політики країни стосовно сільського господарства ця сфера може стати однією із найстабільніших складових економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України // О.В.Гаврилюк. – Фінанси України – №2. – 2008.– С. 79–93
- Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України // О.В.Гаврилюк. – Фінанси України – №3. – 2008.– С. 68–81
2. Мазур Н.А. Проблеми і перспективи інвестицій в АПК України // Н.А. Мазур. – Економіка АПК – № 4. – 2009. – С. 73–77
3. Єременко А.П. Землекопи // А.П. Єременко. – Бізнес– № 43. – 2009. – С.63

УДК 339.5:633.1(477)

СВІТОВИЙ РИНОК ЗЕРНА ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ НА НЬОМУ

М. О. Радевич, магістр

Науковий керівник:, к. е. н., доцент А. В. Ключник

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено стан світового ринку зерна та визначено місце України на ньому. Розглянуто основні проблеми розвитку національного ринку зерна та основні шляхи їх вирішення.

Ключові слова: світовий ринок зерна, світове виробництво, структура споживання, світовий імпорт пшениці, географічна структура експорту.

Актуальність проблеми. Зерно завжди було і залишається джерелом багатства будь-якої країни, виступаючи гарантом продовольчої безпеки держави. Зерно є одним з найпоширеніших товарів як світового, так і внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції, а зерновий ринок – один з найбільш досконалих та прогнозованих у світі виробників та науковців міжнародної спільноти.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми функціонування світового й національного зернового ринку досліджуються у працях таких українських науковців, як В.І. Бойко, Т.М. Гайдук, П.І. Гайдуцький, І.В. Кобута, З.П. Ніколаєва, В.Ю. Протасов, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, Л.М. Худолій, О.М. Шпичак та інших.

Постановка завдання. Дослідження стану світового ринку зерна та визначення місця України на ньому, що дозволить чітко визначитися з пріоритетами розвитку національного ринку зерна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий ринок зерна - це система правових відносин, які виникають між суб'єктами різних країн світу в процесі виробництва зерна, його зберіганні, торгівлі та використанні на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямків реалізації та визначення цін, а також міждержавного контролю за якістю, зберіганням та раціональним використанням зерна [1, с. 34]. Його умовно можна розподілити на ринок пшениці, грубого зерна та рису. Саме ці групи становлять основу світового виробництва та торгівлі.

Найбільші площі під зерновими, зокрема пшеницею, зайняті в Індії (понад 26 млн га), Росії, Китаї, ЄС та США (близько 20 млн га). Урожайність в цих країнах не найкраща в світі, проте саме вони входять у п'ятірку найбільших світових виробників пшениці.

Розглянемо динаміку світового виробництва пшениці в розрізі основних країн-виробників (таблиця 1).

Аналізуючи дані таблиці 1 можна зробити висновок, що найбільшу частку у загальному виробництві пшениці в світі займає кожне п'яте господарство ЄС (20,8 %), на другому місці є Китай (16,7 %), на третьому – Індія (11,8 %), на четвертому - США (9,5 %), на п'ятому - Росія (7,2 %). Україна не увійшла у десятку найбільших виробників пшениці в світі і її частка у загальному обсязі виробництва склала 2,4 %.

Що стосується споживачів зерна, то головним імпортером зернових, а насамперед це пшениці, є Єгипет. Ця країна за рік завозить 6 - 8 млн тонн. Єгипет зазвичай виробляє менше, ніж ввозить, тобто в структурі споживання домінує імпортована пшениця. Далі можна назвати ЄС-25 із річним імпортом від 5 до 14 млн тонн. По 5% світової торгівлі останніми роками припадає на Японію, Бразилію та Алжир (5,5-5,7 млн тонн) (рис. 1). Ці країни завжди серед провідних імпортерів (Японія завозить у межах 5,5-6,2 млн тонн, Бразилія — 5,2-7,7 млн тонн, Алжир — 4,0-6,1 млн тонн). Час від часу істотні обсяги пшениці імпортує Китай (до 7 млн

тонн). Останнім часом ця країна є нетто-імпортером, хоча в окремі сезони імпорту тут не було або експортували пшениці більше, ніж імпортували.

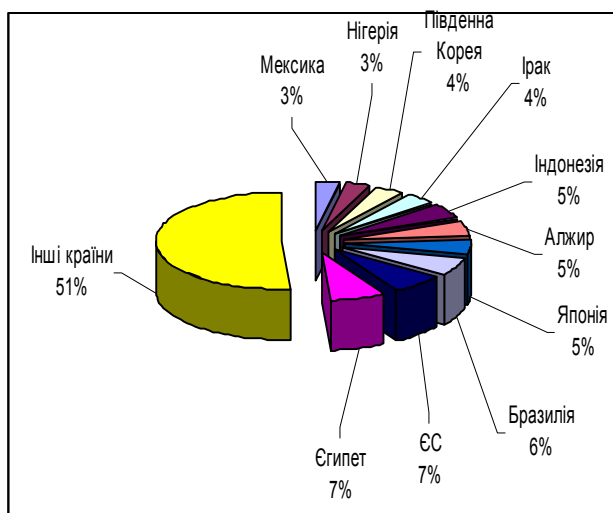
Таблиця 1

Виробництво пшениці в світі, млн т *

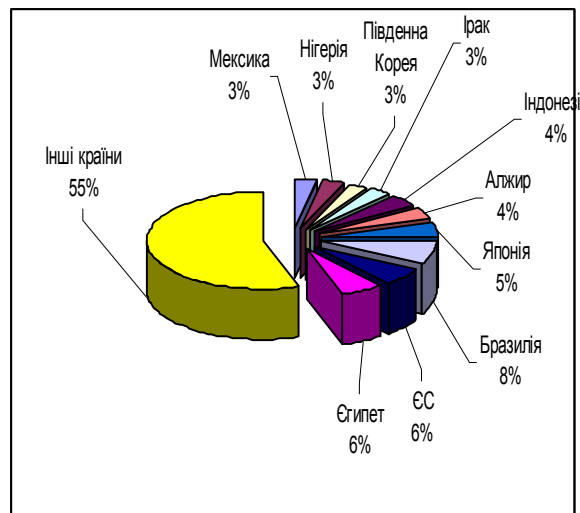
Країна	Маркетингові роки					Питома вага країн у загальному обсязі виробництва 2008/ 2009 рр., %	Рейтинг
	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009		
Усього	628,6	620,6	593,1	603,0	648,5	100,0	X
ЄС-25	136,8	122,7	117,1	119,8	135,1	20,8	1
Китай	92,0	97,5	103,5	106,0	108,3	16,7	2
Індія	72,2	68,6	69,4	74,9	76,4	11,8	3
США	58,7	57,3	49,3	56,2	61,1	9,5	4
Росія	45,4	47,7	44,9	49,4	46,6	7,2	5
Канада	25,9	26,8	27,3	20,1	23,2	3,6	6
Пакистан	19,5	21,5	21,7	23,0	23,1	3,5	7
Австралія	22,6	25,0	10,5	13,0	22,3	3,4	8
Туреччина	18,5	18,0	18,0	18,0	18,0	2,8	9
Аргентина	16,0	14,5	14,2	15,0	15,9	2,5	10
Україна	17,5	18,7	14,0	13,8	15,7	2,4	11
Іран	14,0	14,5	14,0	15,0	15,6	2,3	12
Казахстан	10,0	11,0	13,5	14,1	14,3	2,2	13
Єгипет	7,2	8,2	8,2	8,3	8,6	1,3	14
Інші країни	72,4	68,7	67,7	56,4	64,2	10,0	X

* Моїсєєва М. «Світовий ринок пшениці», Пропозиція №4,2007;
World Wheat: FAPRI 2008 Agricultural Outlook

2005/2006 МР Міжнародна Рада

2006/2007 МР Міжнародна Рада

**Рис. 1 Структура світового імпорту пшениці в фізичному виразі
(дані USDA), липень – червень [2]**

Розглянемо основні показники світового ринку зернових культур (таблиця 2).

Таблиця 2

**Основні показники світового ринку зернових культур
(дані USDA, млн тонн)***

Маркетингові роки	Виробництво	Пропозиція	Торгівля	Використання	Кінцеві залишки
Зерно - всього					
2007/2008	2120,69	2461,93	275,99	2101,47	360,46
2008/2009	2224,65	2585,11	262,43	2144,75	440,36
Пшениця					
2007/2008	609,70	736,68	117,51	616,61	120,07
2008/2009	682,68	802,75	129,78	635,70	167,05
Фуражне зерно					
2007/2008	1077,18	1216,34	127,36	1056,58	159,76
2008/2009	1098,31	1258,07	103,99	1074,56	183,51

*http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/harchova_i_pererobna_promislovist/ukr/869.htm

Оцінка обсягу виробництва на 2008/2009 маркетингові роки складає 2224,65 млн тонн. Необхідно також відмітити, що за останні роки середній обсяг торгівлі зерном становив 269,21 млн тонн, зокрема пшениці був майже незмінним і склав 123,65 млн тонн. Що стосується використання зернових, то можна прослідкувати тенденцію до збільшення споживання над виробництвом, так пшениці у 2007/2006 маркетингових роках було

використано 6,91 млн тонн або 1,13%, споживання фуражного зерна теж значно збільшується (на 1,7 % більше у 2008р. по відношенню до 2007р.).

Така ситуація в свою чергу призвела до того, що з початку 2008 року світові ціни на зерно сягнули нового пікового рівня. Якщо в лютому 2006 р. середня світова ціна пшениці становила близько 160\$ США, то на кінець лютого 2008 року вона коливається в межах 480-520 \$ за 1 тону. Така динаміка суттєвого зростання цін на зерно зумовлена значною мірою зростанням світових цін на нафтопродукти, витрати на які в структурі собівартості деяких сільськогосподарських культур сягають 20 % і вище. Схоже, тенденції здорожчання зерна на світовому ринку спостерігатимуться й надалі. Адже зростання чисельності населення випереджає динаміку виробництва продовольства. Окрім того, з розвитком багатьох країн змінюється структура споживання — люди купують більше хліба, крупів, раніше недоступних їм м'ясних продуктів. Але головний чинник — зростання обсягів виробництва біопалива, сировиною для якого, зокрема, є і зерно.

Що стосується України, то в 2008/2009 маркетинговому році вона поставила на зовнішні ринки рекордний об'єм зерна, що дозволило їй увійти до трійки найбільших світових зернових експортерів після США та Європейського Союзу, з часткою на світовому ринку, що перевищує 10%. Найбільший попит на зовнішніх ринках мала українська пшениця, експортні постачання якої склали 12,6 млн тонн. На другому місці опинився ячмінь (6,3 млн тонн), на третьому — кукурудза (5,5 млн тонн).

Такому прориву на світовий ринок сприяло декілька чинників: значний урожай зернових у 2008 році (53,3 млн тонн); девальвація гривні; низькі (у порівнянні зі світовими) внутрішні ціни на зернові; достатньо висока пропускна спроможність портів, на відміну від найближчих конкурентів у Росії і Казахстані.

Зерно Україна поставляла переважно на свої традиційні ринки. Найбільшими імпортерами українського зерна у липні-березні 2008/2009 МР були: Іспанія, Саудівська Аравія, Іран, Єгипет, Сирійська Арабська Республіка, Ізраїль (рис. 2).

Специфіка України як зернового експортера в тому, що вітчизняне зерно, як правило, невисокого класу, фуражне. Ціни на нього невисокі, особливо на початку сезону [3].

Майже не змінився круг найбільших компаній — експортерів українського зерна. Більше всіх його вивезли, як і в попередні роки, компанії «Нібулон», «Сарна», «Луї Дрейфус Україна Лтд», «Бунге Україна», група компаній «Кернел». Оператори ринку відзначають, що в минулому маркетинговому році особливих перешкод для експорту зерна з України не було (про що, власне, свідчать його об'єми).

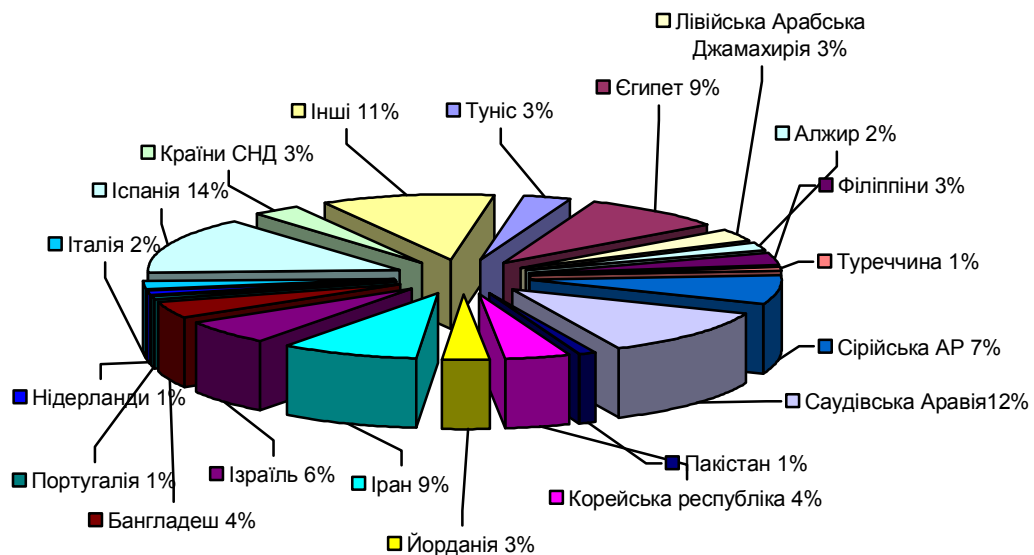

Рис. 2. Географічна структура експорту українського зерна у 2008/2009 маркетинговому році [4]

Аналізуючи ситуацію, що склалася на внутрішньому та світовому ринках, перспективи виробників зерна є невтішними за рахунок таких факторів, як дефіцит грошових коштів, що в свою чергу вимагає від суб'єктів аграрного ринку виважено планувати свою діяльність; зменшення рівня держпідтримки (з 9,1 млрд грн у 2008 р. до 4,3 млрд грн у 2009 р.); зменшення внутрішнього попиту на продовольство внаслідок зростання рівня безробіття, згорання низки соціальних програм розвитку тощо [4].

Висновки. Провідними країнами-виробниками на світовому ринку зерна є Індія, Росія, Китай, ЄС та США. Україна лише в цьому році увійшла до трійки найбільших світових зернових експортерів, з часткою на світовому ринку, що перевищує 10%. Вітчизняне зерно, як правило, невисокого класу, фуражне, що тягне за собою низькі ціни. Тому на нашу думку, Україні необхідно зміцнювати свої позиції на світовому ринку зерна. Для цього пропонуємо низку заходів:

- 1) підвищити конкурентоспроможність зерна України (в тому числі за рахунок оптимізації кількісних, якісних та комерційних втрат у зерновому секторі);
- 2) державна підтримка нових концепцій виходу на перспективні локальні світові ринки;
- 3) стратегічна диверсифікація ринків збуту національного зерна;
- 4) управління продажами зернової продукції (обсягами, якістю й ціною) на світовому ринку з метою збільшення валютних надходжень в Україну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голосов О.О. Особливості формування конкурентної позиції виробника зерна на світовому товарному ринку / О.О. Голосов // Культура народів Причорномор'я. — 2004. — N50, Т.2.
2. Зернові перспективи України [електронний ресурс] / О. Маслак // Пропозиція — 2009 - №2 — Режим доступу до журналу: <http://www.propozitsiya.com/?page=149&itemid=2873&number=94>
3. Експорт і врожай [електронний ресурс] / М. Сіряк // Кримський діалог — 2009 - №29 - Режим доступу до журналу: <http://www-ki.rada.crimea.ua/kd/2009/29/export.html>
4. Ситуація на ринку зерна та продуктів його переробки у липні-травні 2008/2009 МР [електронний ресурс]: за даними Держ. підтримки укр. експорту / Міністерство економіки Укр. — Доступ до джерела: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/harchova_i_pererobna_promislovist/ukr/869.htm

УДК 338.439.5:633.1

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЗЕРНА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ НА НЬОМУ

В.О. Кожемякіна, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ключник А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто тенденції розвитку та проблеми функціонування вітчизняних товаровиробників на світовому ринку зерна. Запропоновані основні шляхи їх вирішення.

Ключові слова: експорт, імпорт, світовий ринок, світовий ринок зерна, зерновиробники.

Актуальність проблеми. Україна належить до провідних держав - зерновиробників світу. Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що впливає на обсяги та вартість основних видів продовольства для населення країни (зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва). Він формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Місце вітчизняних товаровиробників на світовому ринку зерна було розглянуто у працях відомих учених-економістів - П.Гайдучий, М.Долішній, А.Лисецький, І.Лукінов, П.Маракулін, О.Онищенко, П.Саблук, та ін. Їх дослідження охоплюють цілу низку питань, пов'язаних із значимістю та проблемами розвитку світового ринку зерна.

Постановка завдання. Дослідження місця України на світовому ринку зерна та розробка практичних пропозицій щодо функціонування вітчизняних товаровиробників на ньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий ринок зерна умовно можна розподілити на ринок пшениці, грубого зерна та рису. Саме ці групи зерна становлять основу світового виробництва та торгівлі.

Зерно пшениці - найважливіший сільськогосподарський об'єкт міжнародної торгівлі (майже 60% усього експорту зернових). В останні роки світове виробництво зернових і зернобобових культур складає близько 2 млрд тонн у рік. За загальним обсягом виробництва провідну позицію займає Китай (20%), на другому місці США (17,6%), на країни Європи в цілому припадає 13% (найбільш значущими виробниками є: Франція, Україна, Німеччина, Великобританія, Польща). У розрахунку на душу населення лідерами виробництва зернових у світі є: Канада, Данія, США, Угорщина, Франція. Станом на середину березня 2009 р. Україна поставила на зовнішні ринки більше 17 млн т зерна, у тому числі 8,7 млн т пшениці, 6,4 млн т ячменю і 2,8 млн т кукурудзи. Середні світові ціни на зерно за останній місяць зросли на 8-10 дол. за 1 т. При цьому середні ціни на експортні партії в Україні зросли на 8-12 дол. за 1 т. Світові ціни на зернові значною мірою формуються на ринку США, що вважаються найбільшим постачальником цього товару і центром біржової торгівлі.

Зерновий потенціал України у 2007/08 МР експерти оцінювали в межах 4-5 млн тонн. Зараз світовий ринок пшениці контролюється п'ятьма країнами: США, Канадою, Австралією, Аргентиною та Європейським Союзом. Ці країни виробляють біля 200 млн тонн пшениці в рік, на експорт направляється біля 80 млн тонн.

Найбільшим у світі продуцентом пшениці є Китай, що виступає на ринку й у якості її значного покупця. До числа значних імпортерів пшениці відносяться Японія, Бразилія, Єгипет, Алжир, Іран, Індонезія. Іншими основними продуцентами пшениці вважаються Росія, країни ЄС (особливо Франція), США, Індія, Канада, Австралія, Аргентина, Пакистан, Туреччина і Казахстан.

Основними зерновими культурами у світі є пшениця, кукурудза і рис. 2008 р. став рекордним за обсягами поставок за кордон, це зумовило зняття урядовими рішеннями обмеження експорту зернових культур та їх високий врожай у минулому році.

Майже весь експорт зернових з України сконцентрований у руках дочірніх транснаціональних корпорацій — Cargill, Alfred C. Toepfer, Студентський науковий Вісник, Випуск 1, 2009

Bunge, Serna, Louis Dreyfus. З місцевих товаровиробників до десятки найактивніших експортерів зерна входить компанія «Нібулон». До числа найбільших трейдерів намагається ввійти великий сільгосптрейдер «Південьтранзитсервіс» [1].

Одним із вагомих конкурентних переваг вітчизняного зерна є його екологічна чистота та безпека. Продаючи високоякісне екологічно чисте українське зерно за демпінговими цінами, експортери отримують можливість швидкої його реалізації на зовнішніх ринках без додаткових вкладень у розвиток власних збутових систем [2]. Ситуація, яка склалася на світових ринках продовольства свідчить про зростаючу зацікавленість споживачів у здоровому і повноцінному харчуванні. Це свідчить про те, що Україна займає провідне місце на світовому ринку зерна.

Високі ціни на зерно протягом попереднього сезону вплинули на розширення посівних площ під зерновими культурами, що призвело до збільшення виробництва. За попередніми прогнозами Міністерства сільського господарства США (USDA), світове виробництво зерна в 2008/2009 МР становитиме 2224,4 млн т, що перевищує показник минулого сезону на 5,0%. Найбільший вклад у зростання світового виробництва зерна внесли країни Європейського Союзу, які збільшили виробництво на 54,6 млн т проти минулого періоду, Російська Федерація (+24,1 млн), Україна (+21,5 млн). Проте в деяких країнах спостерігається зменшення виробництва зерна, зокрема, у США — на 11,6 млн т, в Аргентині — на 9,6 млн тонн.

Варто зазначити, що збільшення виробництва зерна не впливатиме на зростання торгівлі, а призведе до підвищення рівня його запасів. Так, передбачається, що обсяги світової торгівлі становитимуть 259,7 млн т, а це менше на 4,2%, якщо порівняти з попереднім сезоном. При цьому перехідні залишки сформуються в обсязі 409,5 млн т, або на 15,6% перевищуватимуть торішній показник [3].

Обсяги пропозиції зерна та його споживання збільшуються однаковими темпами.

Світове виробництво пшениці в 2008/2009 МР становитиме 682,9 млн т, що на 11,9% (72,7 млн т) перевищує попередній сезон. Передбачається, що виробництво збільшиться: в США на 22%, ЄС — на 26, в країнах Чорноморського регіону — 29, Канаді — 43, Бразилії — 52, Австралії — на 53%.

Разом з виробництвом зростатиме й споживання пшениці. Очікується, що її витрачання в світі підвищиться на 5,8% — до 653,9 млн т. Це спричинено збільшенням використання пшениці на фуражні цілі в США і Європі й виробництвом біопалива в Європі, Канаді та інших країнах.

Збільшення виробництва та споживання пшениці призведе до підвищення світової торговельної активності. Пшениця займає майже 50% у світовій структурі експорту зерна. Коливання обсягів торгівлі пшеницею невеликі, проте майже щороку спостерігається незначне, але стабільне їхнє

зростання. Очікується, що обсяги торгівлі цим зерном на світовому ринку становитимуть 125,2 млн т, тобто перевищать рівень попереднього сезону на 8,4%.

Країни Близького Сходу нарощуватимуть обсяги імпорту пшениці, бо тривала посуха вплинула на зниження врожайності цієї зернової культури. Передбачається, що Іран збільшить обсяг імпорту на 4,3 млн т, Пакистан — 0,9, Ізраїль — на 0,7 млн т. Проте інші імпортери минулих сезонів планують зменшити обсяги завезеного в країну зерна. Індія має наміри скоротити обсяги імпорту майже до нуля, порівняно з 8 млн т, закупленими за останні два роки. Імпорт країн ЄС у зв'язку зі зростанням виробництва зменшиться на 0,9 млн тонн.

Збільшення виробництва пшениці вплине також на підвищення експортної конкуренції. Очікується, що Австралія збільшить обсяги експорту пшениці до 13 млн т (+ 5,5 млн т), ЄС — до 19 (+ 6,8 млн), Україна — до 9 млн т (+ 7,8 млн т). У деяких країнах-експортерах хоч і спостерігатиметься зменшення обсягів експорту, однак вони матимуть суттєвий вплив на світову торгівлю. Обсяги експорту зменшаться в США до 27 млн т (-7,4 млн т), Казахстані — до 5,2 млн т (- 3,0 млн), Аргентині — до 5,8 млн т (- 4,4 млн т). Як наслідок, найбільшу питому вагу в структурі експорту пшениці матимуть Сполучені Штати — їхня частка становитиме 22%. Україна забезпечить 7% світового експорту пшениці. Частка Аргентини та Казахстану зменшиться, порівняно з попереднім періодом, на 4 та 2%, відповідно.

У новому МР очікується поповнення світових запасів пшениці, які на початок сезону були найнижчими за останні 30 років. Запаси цього зерна становитимуть 148,4 млн т, що на 29 млн т, або 24,3%, більше проти торішнього періоду. Однак відношення запасів до споживання залишиться ще на низькому рівні [4].

Очікуване світове виробництво грубого зерна в 2008/2009 МР становитиме 1102,4 млн т, що на 24,8 млн т, або на 2,3%, перевищить показники минулого року. При цьому темпи виробництва зростатимуть швидше, ніж споживання. Прогнозується, що споживання в новому сезоні збільшиться на 1,9% — до 1080,1 млн т. Це, своєю чергою, вплине на збільшення перехідних залишків зерна. Якщо на початок нового МР світові запаси грубого зерна становили 156,2 млн т, то на кінець сезону передбачається їхнє зменшення на 14,3 відсотка.

Світовий експорт грубого зерна очікується обсягом 104,9 млн т. Це менше на 21,5 млн т, або на 17,0%, ніж минулорічного сезону. Така перспектива пов'язана з майже повною зміною ситуації порівняно з 2007/2008 МР, коли значні обсяги експорту сорго та кукурудзи призвели до рекордної позначки в торгівлі фуражним зерном. Головною причиною цих подій було те, що ЄС імпортував більшу, ніж звичайно, кількість фуражного зерна, переважно з Бразилії та Сполучених Штатів, щоб покрити наявний дефіцит, який виник через зменшення внутрішньої

пропозиції пшениці. Збільшення виробництва зерна в цьому сезоні в ЄС зменшить потребу в імпорті.

Експортні ціни українських зернових культур в середньому на 10...30 % менші світових. Таким чином, незважаючи на природні переваги зернового виробництва, недосконалість цінового механізму призводить до подвійних втрат вітчизняних зерновиробників: втрат, що виникають внаслідок експорту за цінами, нижчими світових, і втрат від реалізації за цінами, що не відповідають ефективним параметрам відтворення ресурсного потенціалу зернового господарства. З одного боку, низькі ціни вітчизняного зерна є його вагомою конкурентною перевагою на світовому ринку, з іншого, вони руйнують фінансову основу розвитку аграрного сектора внутрішнього ринку зерна, знижуючи конкурентоспроможність продукції безпосередніх виробників і, в кінцевому підсумку, виробничий та експортний потенціал зернової галузі [5].

Важливим аспектом розвитку цього ринку є створення ефективної системи збуту зерна. Витрати, які несе український селянин при експорті одержить лише 40% ціни на світовому ринку, тоді як німецький фермер біля 70%.

Вихід на міжнародні ринки зерна блокується низкою негативних проблем, зокрема, монопольним становищем залізничного транспорту та його високими тарифами, слабо розвинута портова інфраструктура, проблеми логістики вантажів, початковий етап зародження аграрних бірж, відсутність надійної інформації про ціни на продукцію, недосконалість інформаційного забезпечення. Аграрні біржі повинні були б все це забезпечити та вони не мають впливу на формування цін на зерно в Україні.

Висновки. Причинами виникнення ускладнень на ринку зерна, зокрема скорочення рівня рентабельності зерновиробництва, зменшення обсягів виробництва та урожайності, а також прояву інших негативних обставин є відсутність дієвих економічних стимулів для виробництва зерна та системного підходу до розв'язання питань управління зерновим комплексом.

Основними проблемами, що стримують експансію українського зерна на світовому ринку можна виділити:

- відсутність необхідних ресурсів та запровадження заходів, направлених на створення різниці між цінами на зерно на світовому та внутрішньому ринках (іншими словами, стримування цін на внутрішньому ринку шляхом адміністративного обмеження експорту зерна);

- виробляється об'єм, набагато більший від потрібного для забезпечення хлібом і хлібопродуктами населення, і кожного року після жнив екпортується велика кількість зерна за низькими цінами одразу після жнив, а потім пізніше імпортується за набагато вищими цінами.

Для подолання негативних тенденцій головною рушійною силою повинна стати сприятлива державна політика на зерновому ринку, яка

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

повинна розвиватися в наступних напрямках: регулювання цін на певні види продукції; обов'язкова біржова торгівля великими партіями зерна; здійснення кредитної підтримки сільськогосподарських товаровиробників; обов'язкове страхування вирощеної продукції; створення єдиної загальнодержавної інформаційної системи стосовно сільськогосподарської продукції.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Розділ “Зовнішньоекономічна діяльність”. — <http://www.ukrstat.gov.ua> — 28.01.2008.
- 2.Никишина О.В. Проблемы реализации конкурентных преимуществ украинского зерна на мировом рынке // Экон. инновации. Вып. 27: Научные основы и современные тенденции пространственного развития. — Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2007. — С. 178 — 187.
- 3.Нивьевский О. Зерно и зеро // Сайт электрон. журн. “Эксперт-Украина”. Разд. “Экономика и финансы”. — № 31 (34). — 23.08.2005. — <http://www.expert.ru>. — 27.01.2008.
- 4.Нікішина О.В. Механізм підвищення конкурентоспроможності українського зерна на внутрішньому та зовнішніх ринках // Труды Одесского политехнического университета, 2007. - № 2(28).
- 5.Надвиничний С. Аналіз негативних тенденцій на ринку зерна в Україні та шляхи їх подолання // Наукові записки, 2006. — випуск 15.

УДК 338.43:339.92

СТРАТИГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СИСТЕМІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

С.І.Александрова, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Новіков О.Є.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто міжнародні перспективи реалізації регіональних конкурентних переваг суб'єктів сільськогосподарського виробництва, напрями удосконалення регулювання світогосподарських відносин аграрного сектору економіки.

Ключові слова. Світогосподарські відносини, міжнародний поділ праці, зовнішньоекономічна діяльність.

Актуальність проблеми. Визначною особливістю функціонування світового господарства є інтенсивний розвиток міжнародних економічних відносин. Одним із найважливіших елементів механізму управління міжнародними економічними відносинами, що здійснюються шляхом проведення комерційних операцій, є зовнішньоекономічна діяльність.

Тому з пріоритетним напрямком державної економічної політики визначається розвиток зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області, який полягає в розширенні взаємовигідних відносин з іншими країнами та рівноправному входженні національної економіки до світового економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору та стратегічних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору в системі світогосподарських відносин присвячені дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких В.Д. Андріанов, П.Ю. Беленький, В.М. Геєць, М.В. Жук, А.П. А.І. Кредісов та інші вчені-економісти. Тому необхідне більш детальне вивчення цієї теми.

Постановка завдання. Визначення стратегічних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору в системі світогосподарських відносин Миколаївської області. Розвиток економіки регіону залежить від вирішення широкого спектра взаємозалежних техніко-економічних, організаційних і соціальних проблем, серед яких можна визначити і проблему оцінки та формування стратегічних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору в системі світогосподарських відносин Миколаївської області, що визначить потенціал регіону та забезпечить зростання конкурентоспроможності регіону на світовому ринку. Саме тому одним із головних питань цього напрямку досліджень є подальша розробка теоретичних та науково-методичних положень щодо оцінки та формування стратегічних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору в системі світогосподарських відносин Миколаївської області спрямованих на створення й використання його конкурентних переваг.

На регіональному рівні розвиток зовнішньоекономічної діяльності є територіально інтенсивним та визначає рівень розвитку і характер економічного розвитку країни. Тому важливого значення набуває формування стратегічних напрямків розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору в системі світогосподарських відносин Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Миколаївська область як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності з погляду перетину інтересів систем відповідних рівнів відіграє значну роль у підвищенні ефективності та соціально-економічної результативності зовнішньоекономічної політики держави. Місце і роль регіону в системі зовнішньоекономічних зв'язків держави визначаються специфічними особливостями соціально-
Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

економічного розвитку самого регіону, і тому в сучасних умовах виникає необхідність визначення передумов та вихідних параметрів розробки механізму взаємодії і взаємосприяння економічних суб'єктів в процесі реалізації міжнародних інтересів держави. Методики оцінки зовнішньоекономічної діяльності Миколаївської області можуть слугувати основою обґрунтування перспектив розвитку області і вироблення ефективної стратегії її розвитку..

Світогосподарські відносини – це система господарських зв'язків між національними економіками окремих країн які реалізуються через відповідні суб'єкти господарювання. Світогосподарські відносини відображають господарські зв'язки між державами, регіональними об'єднаннями, підприємствами, фірмами, юридичними та фізичними особами для виробництва та обміну товарів і послуг, матеріальних і фінансових ресурсів. Основою їх є ринкові системи і механізми. Вирішальним фактором формування світового ринку і світового господарства в цілому є міжнародний поділ праці. Його можна визначити як спеціалізацію окремих країн на виробництві певних товарів і послуг, що обумовлює і передбачає обмін ними на світовому ринку.

Міжнародний поділ праці – організація виробництва, при якому підприємства двох або більше країн спеціалізуються на виробництві певних товарів і послуг з подальшим їх обміном.

Міжнародний поділ праці – вищий ступінь розвитку суспільного територіального поділу праці між країнами, який передбачає стійку концентрацію виробництва певної продукції в окремих країнах.

Одним із найважливіших елементів механізму управління міжнародними економічними відносинами, що здійснюються шляхом проведення комерційних операцій, є зовнішньоекономічна діяльність.

Зовнішньоекономічна діяльність - це форми та методи відносин між суб'єктами світового господарства з приводу виробництва, розподілу, обміну, споживання матеріальних благ та надання послуг.

Визначаючи зовнішньоекономічну стратегію, Миколаївська область має виходити з двох найважливіших реалій. По-перше, з потреб і тенденцій розвитку міжнародної економіки, по-друге, — з рівня розвитку й структури національної економіки.

Найбільш прийнятною для Миколаївської області є експортно орієнтована модель аграрного сектору. При цьому виникають певні проблеми: труднощі з проникненням на ринки розвинутих країн; сировинна орієнтація експорту може вести до занепаду, внутрішнє економічне зростання залежатиме від кон'юнктури міжнародних ринків. Тому втілення експортно орієнтованої стратегії має відбуватися паралельно з реалізацією політики імпортозаміщення.

Реалізація такої моделі повинна спиратися на комплексну і динамічну державну зовнішньоекономічну політику, основними елементами якої

мають бути:

- інтеграція економіки в європейські та світові економічні об'єднання;
- створення могутнього експортного сектору;
- здійснення закордонної підприємницької діяльності;
- гнучка податкова, цінова, кредитна, фінансова та валютна політика, що стимулюватиме диверсифікацію експортно-імпортних відносин;
- формування розгалуженої зовнішньоекономічної інфраструктури;
- залучення іноземних інвестицій

Зовнішньоекономічна стратегія в аграрному секторі Миколаївської області має підпорядковуватися ідеї європейської інтеграції, використанню таких її форм та механізмів, які забезпечать повніше й ефективніше використання потенціалу взаємозв'язків області з розвиненими країнами світу.

Ми вважаємо, що стратегічною метою розвитку аграрного сектору має бути: досягнення стабільного економічного зростання шляхом забезпечення умов для розвитку ефективного підприємництва в аграрному секторі; підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного агропромислового сектору на внутрішньому та зовнішніх ринках на базі нарощування обсягів інвестицій та їх інноваційного спрямування.

Важливим напрямом удосконалення форм господарювання має стати стимулювання розвитку великотоварних господарств як найбільш ефективної та конкурентоспроможної форми організації сільсько-господарського виробництва.

Пріоритетною формою технічного переоснащення аграрного сектору є використання фінансового лізингу, який потребує суттєвого розширення, залучення підприємств-виробників техніки, банків, страхових та інших фінансових установ, приватних підприємств і компаній, посилення конкуренції на лізинговому ринку, диверсифікації джерел фінансування лізингових операцій, удосконалення роботи лізингових компаній.

Для удосконалення світогосподарських відносин необхідно здійснити такі напрями: підвищення рівня інтенсивності міжнародного співробітництва на території міста; збільшення кількості підприємств, установ і організацій міста, що залучені до міжнародних економічних та культурних заходів; підвищення рівня обізнаності іноземних партнерів про економічний, інвестиційний, культурний потенціал міста; наявність науково-технічних, культурних та інших зв'язків із містами, зарубіжними країнами.

Висновки. Основною метою державної регіональної політики на сучасному етапі розвитку є створення умов, що дадуть змогу як області в цілому, так і містам та районам повністю реалізувати наявний потенціал, зробити максимальний внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на зовнішньому ринку.

Для розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору Миколаївської області міська влада повинна використовувати притаманні їй важелі, зокрема: сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на території міста; сприяння створенню на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури та інших об'єктів; створення сприятливого інвестиційного клімату з метою залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць.

Пріоритетною метою соціально-економічного розвитку Миколаївської області у сфері зовнішньоекономічної діяльності є розвиток експортного потенціалу області, поліпшення його структури, збільшення обсягів іноземних інвестицій, активізація міжрегіонального співробітництва, розширення ринків збуту.

Взаємодія Миколаївської області зі світовим господарством має спиратися на комплексну, гнучку і динамічну зовнішньоекономічну політику, головне завдання якої полягає у визначенні етапів, напрямів, форм і способів реалізації дієвої зовнішньоекономічної стратегії.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Багрова І.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств./ І.В. Багрова Підручник для вузів. -Київ. Центр навчальної літератури, 2004. – 580 с.
- 2.Дідківський М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. Навчальний посібник.: Знання, 2006 р. – 462 с.
- 3.Кириченко О.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Підручник – К.: Знання, 2005 р. – 493 с.

УДК 631.17

**ВПРОВАДЖЕННЯ GPS ТЕХНОЛОГІЙ У СІЛЬСЬКЕ
ГОСПОДАРСТВО**

О.С.Устименко, студентка

Науковий керівник: к.е.н. Кушнірук В.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті висвітлено основну проблему сільського господарства – його високий рівень витрат. Розглянуто, як одним із найперспективніших шляхів подолання цієї проблеми, впровадження GPS технологій у його виробничу діяльність. Доведено, що використання високих технологій дійсно дає позитивні результати у зменшенні затрат сільськогосподарської діяльності.

***Ключові слова:** народне господарство, «точне землеробство», землекористування, комплекс програмно-технічних засобів.*

Актуальність проблеми. Одним із джерел значних «зайвих» витрат являється неефективне використання сільськогосподарської техніки. Зниження цих витрат можливо по наступним напрямкам: автоматизований облік всіх переміщень техніки, розрахунок пробігу й оброблених площ; виключення розкрадань паливно-мастильного матеріалу (ПММ); визначення оптимальних маршрутів транспортування техніки від бази до оброблюваних полів; визначення оптимальних маршрутів доставки врожаю до пунктів прийому; контроль за швидкістю переміщення техніки при виконанні польових робіт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дуже часто науковці у своїх працях почали висвітлювати проблему витрат землекористування аграрної сфери. Більшість із них схиляються до введення високих технологій у сільське господарство, що дозволить не тільки економити на «зайвих» витратах, але й планувати майбутні результати з більшою точністю.

Постановка завдання. Вивчення сучасного стану сільського господарства країни та з'ясування ефективності впровадження високих технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Застосування високих технологій дає особливо вражаючий результат у тих галузях народного господарства, які вважаються найбільш відсталими й депресивними. Щодо цього сільське господарство нашої країни - поза конкуренцією. Спроби налагодити ефективно й осмислене управління в сільському господарстві

натрапляють на масу перешкод. У першу чергу - це відсутність достовірних відомостей, як про місцевість, так і про характер землекористування і його режим.

Керівники великих господарств найчастіше навіть не знають точних розмірів власних посівних площ, що обумовлено їхньою постійною зміною, у силу різного роду природних й адміністративних процесів. Робота здійснюється на підставі карт 10-15 літньої давнини, що не відбиває реалії сьогодення. Крім того, міняються характеристики ґрунтів і вегетації на різних ділянках полів, а також від ділянки до ділянки. Ці дані, по-перше, повинні бути в розпорядженні фахівців для прогнозу й аналізу врожайності, а, по-друге, лежати в основі агротехнічних планів стосовно кожного конкретного поля або ділянки, у противному випадку втрат і неефективних витрат уникнути не вдасться [1].

Комплексні технології виробництва сільськогосподарської продукції, що одержали назву "точне землеробство" (Precision Farming), почали активно розвиватися за кордоном ще наприкінці 90-х років, і визнані світовою сільськогосподарською наукою як досить ефективні передові технології, що переводять аграрний бізнес на більш високий якісний рівень. Ці технології є інструментом, що забезпечує рішення трьох основних задач, що зумовлюють успіх в умовах сучасного ринку - наявність своєчасної об'єктивної інформації, здатність прийняти вірні управлінські рішення й можливість реалізувати ці рішення на практиці.

Рішення цих трьох взаємозалежних задач можливо за рахунок застосування спеціалізованих технічних засобів і програмного забезпечення. Максимальна ефективність досягається в результаті побудови комплексу програмно-технічних засобів (КПТЗ), що включає наступні підсистеми: апаратні засоби для точного землеробства (системи паралельного водіння; пробовідбірники й ґрунтовий аналіз; системи диференційованого внесення; датчики врожаю); моніторинг сільськогосподарських угідь (моніторинг границь робочих ділянок полів; агрохімічний моніторинг полів; складання карт врожайності; аналіз умов місцевості); моніторинг техніки (автоматизований збір даних на основі GPS навігації; візуалізація переміщень техніки; оперативний облік сільськогосподарських робіт); технологічне планування й управління (техніко-економічне планування; оперативне планування; оперативний облік сільськогосподарської продукції); бюджетування й фінансовий облік (бюджетування й фінансовий облік; фінансовий аналіз; консолідація даних); публікація й доступ до даних через Internet.

Та перш ніж розглядати майже досконалу систему GPS технологій, треба оцінити нинішній стан сільського господарства в Україні загалом.

Невисока врожайність дрібних агрогосподарств в Україні пояснюється досить просто: більшість фермерів нехтують навіть радянськими технологіями ведення землеробства — правильний вибір часу сівби й обробки землі, використання добрив і засобів захисту рослин,

дотримання правил сівозміни. «Своєчасне підживлення ґрунту мінеральними добривами підвищує врожайність на 15%. Але воно може виявитися малоефективним, якщо вчасно не обробити поля гербіцидами — у цьому випадку всі корисні речовини витягнуть бур'яни. Не менш важливою є правильна сівозміна. Наприклад, засівання пшениці після гороху або картоплі може підвищити врожайність на 2-3 тонни», — пояснює працівник агрохолдингу «Мрія». Іноземним агрокомпаніям, які вийшли на український ринок, довелося по-новому вчити українців землеробства. Наприклад, данській компанії Trigon Agri, яка орендує землі у Харківській області, за один рік вдалося підвищити врожайність пшениці на цих угіддях з 2,95 до 5,67 тонни з гектара.

Агрохолдинги, які працюють в Україні, масово впроваджують західні технології. Приміром, для зменшення витрати пального на трактори і комбайни встановлюють системи супутникової навігації GPS. Система автоматизовано прокладає маршрут руху техніки. У такий спосіб заощаджується близько 30% енергоресурсів. Крім того, система GPS контролює витрату мінеральних добрив. Використовуючи технологію No-Till, що передбачає висаджування насіння без розорювання землі, — дає змогу різко зменшити парк техніки, заощадити на пальному й добривах.

Найближчими роками роль аграрних холдингів у сільському господарстві швидко зростатиме, вважають експерти.

За рахунок збільшення посівних площ і застосування ефективніших способів землеробства валовий збір зернових через кілька років може зрости у кілька разів — до 2015-го в Україні збиратимуть щонайменше 60-70 млн тонн зерна на рік. «Урожайність може сягнути 7-8 тонн із гектара», — вважає Костянтин Хмельницький, керівник виробничого відділу СП «Нібулон». Інші експерти обережніші в її оцінках. На їхню думку, такої врожайності можна очікувати тільки в роки без природних катаклізмів, а середній збір сягне 5-6 тонн із гектара. Рівень європейських країн, у яких збирають 7-10 тонн із гектара, для України нереальний [2].

Таким чином ми бачимо, що впровадження передових технологій у ведення сільськогосподарського виробництва у майбутньому дозволить, як зазначалося вище, підвищити ефективність виробництва на 30% і знизити загальні витрати виробництва на основі обґрунтованих даних, які надаватиме використання на практиці GPS технологій.

Один з таких комплексів програмно-апаратних засобів, що забезпечує інформаційно-аналітичну підтримку технології "точного землеробства" одержав умовне найменування: географічна інформаційно-аналітична система "Управління сільськогосподарським підприємством" (ГІАС УСГП), що активно застосовується у Калузькій області, Росія.

Склад ГІАС УСГП: апаратно-програмні засоби для моніторингу техніки; сервер даних для прийому навігаційної інформації з доступом в Internet; повнофункціональна професійна геоінформаційна система (ГІС) Карта 2008; спеціалізована ГІС Панорама-АГРО; інформаційно-аналітична

система (ІАС) "Агрохолдинг" на платформі "1С: Підприємство 8.1"; WEB додаток GIS Web Server, що настраюється.

Як показано на рисунку (рис. 1), можна чітко виділити три підсистеми: навігаційна підсистема, ГІС підсистема на платформі ПАНОРАМА й аналітична підсистема на платформі "1С".

Апаратно-програмні засоби навігаційної підсистеми включають бортове обладнання, що встановлюється на об'єкті моніторингу й Internet-сервера для прийому навігаційної інформації. Збір інформації для функціонування системи здійснюється в автоматичному режимі. Апаратні засоби моніторингу забезпечують прийом GPS-сигналів, збір вимірів з установлених датчиків і передачу пакета вимірів по встановлених параметрах на сервер бази даних. Для передачі даних використовується GSM-модем й SIM-карта. Передача здійснюється з використанням GPRS каналу по мережі Internet.

Рис. 1. Підсистеми ГІАС УСГП

ГІС підсистема забезпечує картографічну складову системи. Основу системи становлять багат шарові карти місцевості з можливістю компонування растрів (знімки, скановані карти й ін.), векторних карт (топографічна основа, карти полів, тематичні карти й ін.) і матриць (поверхня рельєфу, якісні особливості ґрунтів, урожайність й ін.). На основі карт ведеться облік сільгоспугідь, агрохімічний моніторинг, візуалізація переміщень техніки й відображення стану об'єктів моніторингу [3].

Висновки. Рішення задачі автоматизації процесів планування, диспетчеризації, обліку й контролю в сільськогосподарському виробництві, що пропонується, є комплексним і ґрунтується на використанні геоінформаційних систем, систем супутникової навігації (GPS), систем передачі даних по каналах GSM/GPRS, комп'ютеризованого диспетчерського центру й різних датчиків, що встановлюються на сільськогосподарській техніці. Розгортання комплексу програмно-технічних засобів можна проводити поетапно, на кожному з етапів підключаючи необхідні компоненти програмного забезпечення.

Застосування зазначених технологій дозволяє:

Для керівника: здійснювати дистанційний контроль роботи господарства, оперативно одержувати довідки й звіти, проводити аналіз ефективності вкладень;

Для агронома: вести історію полів по врожайності, культурам, добривам та ін., планувати внесення добрив з урахуванням особливостей полів, проводити аналіз і розробляти пропозиції по перспективних роботах, урахувати в своїй роботі дані про рельєф місцевості та ін. фактори, робити оцінку якості робіт на основі аналізу даних моніторингу;

Для головного інженера: оперативне відстеження місця розташування техніки, голосовий зв'язок з механізаторами й водіями, дистанційний контроль за витратою ГСМ і станом техніки;

Для головного економіста: автоматизація планування робіт, автоматизація обліку робіт, виключення приписок, автоматичне формування звітів і довідок, проведення порівняльного аналізу планових і фактичних даних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дослідження проблем раціонального використання земель сільськогосподарського призначення [Електронний ресурс]: Реферат з теми випускної роботи / Левченко Н.О. — Режим доступу до статті: <http://masters.donntu.edu.ua/2009/ggeo/levchenko/diss/indexu.htm>
2. Огляд преси / Українська Зернова Асоціація // Проект інформаційного центру Української Зернової Асоціації № 24 – 09. – Київ, 2008. – с. 2 – 5.
3. Застосування ГІС для забезпечення технології "точного землеробства": Статті та коментарі. — Режим доступу до статті: <http://www.panorama.vn.ua/item/ua01.php>

УДК 338.432:338

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

К.В. Світлецьких, магістр

Науковий керівник: к.е.н.доцент Калюжна О.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Вітчизняний ринок сільськогосподарської продукції характеризується зниженням рівня національної продовольчої безпеки, яке пов'язано з падінням обсягів виробництва, а також з суперечливо-повільним реформуванням агропромислового комплексу держави та її регіонів. Вивченням даного питання займалися достатньо вчених, але і на сьогоднішній день ця проблема є актуальною.

Ключові слова: продовольча безпека; агропромисловий комплекс; глобалізація продовольчої безпеки.

Актуальність проблеми. Продовольча безпека передбачає забезпечення населення країни високоякісними продуктами харчування та гарантоване достатнє харчування. Вона залежить від стану національного законодавства, форм власності та господарювання, а також платоспроможності населення і тим самим зумовлює як стабільність, так і якість генофонду нації [1, с.52].

Глобалізація продовольчої безпеки – це процес консолідації зусиль світового суспільства по збільшенню обсягів продуктів харчування, достатніх для задоволення потреб суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження динаміки розвитку світового господарства такими науковцями як: С.М.Кваша, В.Мунтіян, М.В.Калінчик за останні роки викликає тривогу щодо адекватної уваги до розв’язання світової продовольчої проблеми. Роль сільського господарства в світовій економіці постійно зростає, що зумовлено багатьма причинами основною з яких є постійне зростання чисельності населення, що зумовило подальший розгляд даного питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. В агропромисловій політиці важливу роль мають відігравати регіональні аспекти, тому проаналізуємо темпи виробництва в Миколаївській області основних видів харчових продуктів (табл.1).

У 2008 році порівняно з 2005 роком в Миколаївській області спостерігається спад виробництва основних видів харчових продуктів та напоїв на душу населення, таких як: яловичина та телятина на 43,3%, олія соняшникова нерафінована 13%, молоко оброблене рідке на 3%, молоко і вершки, згущені з доданням цукру або без додання цукру чи інших підсолоджувальних речовин на 24%, виробництво крупи взагалі на 79,6%, хлібобулочні вироби на 16% та вироби макаронні на 45,4%. В той же час спостерігаємо в 2008 році ріст виробництва порівняно з 2005 роком за такими видами продукції: субпродукти харчові свіжі (крім субпродуктів м'яса свійської птиці) на 50%, вироби ковбасні на 43%, соки фруктові та овочеві, нектари майже в 2 рази, овочі консервовані натуральні на 24%, масло вершкове майже на 14%, спреди та суміші жирові -38,1%, сир свіжий неферментований та сир кисломолочний майже на 4%, сири жирні-24,4%, кисломолочні продукти на 16,6%, обсяг виробництва борошна зросло лише на 1,3%. Незмінними лишаються обсяги виробництва свинини та кондитерських виробів, що становлять 0,6 та 0,2 кг на одну особу відповідно.

Зернове господарство є провідною галуззю агропромислового комплексу області, успішне функціонування якого визначає не тільки фінансово – економічний, соціальний стан сільськогосподарських підприємств, але й є базовим елементом продовольчої безпеки.

Таблиця 1

**Виробництво основних видів харчових продуктів та напоїв в
Миколаївській області на одну особу, кг**

Види продуктів та напоїв	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2008р. у % до 2005р.
Яловичина і телятина, свіжі (парні) чи охолоджені	0,6	0,8	0,5	0,4	66,7
Свинина свіжа (парна) чи охолоджена	0,6	0,7	0,9	0,6	100,0
Субпродукти харчові свіжі (парні), охолоджені чи морожені (крім субпродуктів м'яса свійської птиці)	0,2	0,3	0,3	0,3	150,0
М'ясо і субпродукти харчові свійської птиці, свіжі чи охолоджені	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0
Вироби ковбасні	2,1	2,5	2,6	3,0	143,0
Соки фруктові та овочеві, нектари	196,5	238,2	405,5	386,1	196,5
Овочі консервовані натуральні	13,0	16,3	10,2	16,1	123,9
Олія соняшникова нерафінована	24,4	49,1	49,4	21,2	87,0
Молоко оброблене рідке	12,8	12,4	12,8	12,4	97,0
Масло вершкове	2,9	3,0	3,1	3,3	113,8
Спреди та суміші жирів	2,1	1,5	2,7	2,9	138,1
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний	13,5	14,5	15,1	14,0	103,7
Сири жирні	8,2	7,2	8,6	10,2	124,4
Молоко і вершки, згущені з доданням цукру або без додання цукру чи інших підсолоджувальних речовин	11,2	8,0	10,1	8,5	76,0
Продукти кисломолочні	19,9	21,2	23,1	23,2	116,6
Борошно	68,8	66,7	77,6	69,7	101,3
Крупи	4,9	2,2	1,1	1,0	20,4
Вироби хлібобулочні	42,4	38,8	37,1	35,6	84,0
Вироби кондитерські з цукру, включаючи білий шоколад без вмісту какао	0,2	0,1	0,2	0,2	100,0
Вироби макаронні без начинки, не піддані тепловому обробленню	0,9	0,7	0,5	0,5	55,6

Слід зазначити, що для забезпечення потреб населення хлібом та хлібобулочними виробами в області сформовано регіональні ресурси продовольчого зерна в обсязі 33,9 тис. тонн.

В 2008 році було отримано 2,5 млн тонн зерна, що майже в 4 рази більше порівняно з 2007 роком, 200 тис. тонн ріпаку, понад 500 тис. тонн соняшнику, 180 тис. тонн картоплі, 240 тис. тонн овочів, 80 тис. тонн фруктів та винограду. В цілому можна сказати, природно-кліматичні та економічні умови в 2008 році сприяли отриманню високих врожаїв.

Що стосується тваринництва, то в 2008 році в галузі налічується 161,8 тис. голів великої рогатої худоби, що на 7,4% більше порівняно з відповідним періодом минулого року, в тому числі 94,6 тис. гол. корів,

утримується 100,8 тис. голів свиней, 43,4 тис. голів овець (+0,9%) та 3,7 млн голів птиці різних видів .

В 2008 році в господарствах усіх форм власності вироблено 40,6 тис. тонн м'яса, що на 19,9% менше порівняно з відповідним періодом минулого року, 368,8 тис. тонн молока (-2,7%), 386,3 млн штук яєць (+14,7%) та 94,0 тонн вовни.

Слід зазначити, що в 2008 році сільгосптоваровиробники області отримали значну фінансову підтримку з Державного бюджету України. На фінансування програм розвитку агропромислового комплексу отримано 116,9 млн грн., що на 10% більше чим в 2007 році.[4, с.34-35.]

Для України та Миколаївської області, зокрема, проблеми досягнення продовольчої безпеки мають особливо важливе значення, що зумовлюється насамперед сучасним станом розвитку агропромислового комплексу. [3,с.18]

Досягнення в агропромисловому комплексі розвинутих країн показують, що завдяки ефективному використанню найновіших наукових розробок у галузях агротехніки, біотехнології і агроєкології та інтенсивному природокористуванню в аграрній сфері можливо значно знижувати природо-, енерго- і фондомісткість сільськогосподарської продукції та підвищувати її конкурентоспроможність. Тому і в Україні необхідно використовувати цей досвід з метою забезпечення ефективної діяльності підприємств усіх форм власності.

Якщо оцінювати вітчизняних товаровиробників як постачальників продовольства для населення України, то доводиться констатувати факт великої кількості ризиків банкрутства галузей сільського господарства у конкурентній боротьбі із світовими товаровиробниками данної галузі. За останні роки різко знизилась обсяги капіталовкладень в усіх основних галузях народного господарства, зокрема, і агропромисловому комплексі.

Високий рівень господарської освоєності землі, надмірне використання і забруднення поверхневих прісних водойм і лісових ресурсів призвели до значного погіршення екологічного стану в Україні. Її ресурсно-екологічній та й економічній безпеці загрожує те, що природно-ресурсний потенціал втрачає свої можливості до відновлення та відтворення. [3, с.20,22]

Глибока і довготривала загальноекономічна криза в Україні зумовила критичний стан в її сільському господарстві та тепер вирішення проблем продовольчої безпеки вимагає здійснення активної аграрної політики державою, спрямованої на якнайшвидше подолання кризових явищ, забезпечення роботи АПК у ринкових умовах, утвердження в перспективі нашої держави як країни з високоефективним експортоздатним сільським господарством на базі використання найновіших біотехнологій.

В агропромисловій політиці важливу роль мають відігравати регіональні аспекти, необхідність чіткого врахування природно-

кліматичних особливостей Миколаївської області, пристосування до неї виробничих і ринкових систем. Це стосується не лише розміщення і розвитку галузей рослинництва і тваринництва, спеціалізації, кооперації та інтеграції великого, середнього і малого агробізнесу з визначенням через ринковий попит оптимальних розмірів конкретних виробництв. [3, с.15,17]

Глобалізація продовольчої безпеки України повинна включати в себе не тільки вертикальні рівні, але й горизонтальні зрізи її забезпечення. Можливо зазначити що до ознак продовольчої безпеки в умовах глобалізації як критерію сталого розвитку країни повинні відноситися: наявність продовольства, яка забезпечується муніципальною та приватною сферами закупок, зберігання, оптовою і роздрібною торгівлею продукцією сільського господарства та харчової промисловості; стабільність галузевих ринків продовольства, яка гарантується сферою накопичення страхових запасів основних продуктів харчування; доступність продовольства, яка визначається, передусім, рівнем та динамікою реальних доходів і структурою виплат споживачів; якість продовольства, яка підтримується сертифікацією сільськогосподарського та переробного виробництва, контролем джерел надходження, місць зберігання і реалізації продовольчої продукції, в тому числі з метою запобігання поширення інфекційних хвороб. [2, с.24]

Висновки. Для досягнення та забезпечення умов продовольчої безпеки в умовах глобалізації на обласному рівні необхідно здійснити наступні кроки: здійснювати щоквартальний моніторинг та прогнозування основних продовольчих балансів та тенденцій розвитку продовольчого ринку; укладати прямі контракти із сільськогосподарськими товаровиробниками на закупку продовольства; переробки та доведення продовольчої продукції до споживачів, посилити вплив на ринкові механізми за допомогою встановлення цін на сировину і кінцеву продукцію, квотування виробництва; сприяти становленню міжрегіональних оптових ринків, вдосконалити механізм регулювання розподільних процесів на оптовому ринку.

Виконання всього наміченого комплексу завдань сприятиме вирішенню проблем досягнення продовольчої безпеки нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білорус О.Т. Экономическая система глобализации./ Білорус О.Т – К.: КНЕУ, 2003. – 380 с.
2. Власов В.І. Глобалізація і глобальна продовольча проблема // Економіка АПК. – 2007. - №1. С.15-22.
3. Огійчук О.І. Продовольча безпека. Огійчук О.І/ Монографія.-Житомир.-Полісся.,
4. Статистичний збірник: Сільське господарство Миколаївщини.-2009.

ОПТОВІ РИНКИ АГРОПОДУКЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

А.І. Левко, магістр

Науковий керівник: к.е.н. доцент Калюжна О.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто питання становлення та проблеми розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції, їх типи та особливості функціонування.

Ключові слова: *продовольчий ринок, оптовий ринок, продовольча безпека*

Актуальність проблеми. Закріплення результатів аграрних реформ, забезпечення продовольчої безпеки держави та підвищення життєвого рівня населення України багато в чому залежить від цілеспрямованої роботи з організації цивілізованого аграрного ринку. Загостило це питання і вступ України до Світової організації торгівлі, що передбачає підвищення вимог якості вітчизняної сільськогосподарської продукції та продовольства, удосконалення, безпосередньо ринкової інфраструктури, розбудови її нових складових. Значна роль у цьому відводиться оптовим рынкам агропродукції, процес створення яких на сьогодні є уповільненим. Ця робота передбачає створення ринкової інфраструктури, формування продуктових ринків та адекватних механізмів функціонування ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування і функціонування аграрного ринку та його інфраструктури відносно нова для вітчизняної агроекономічної науки. У цій сфері плідно працюють вчені-економісти, серед яких: В.Андрійчук, В.Бойко, П.Гайдуцький, О.Гудзинський, І.Червен, А.І. Шумейко та інші.

Проте цілий ряд проблем, пов'язаних з формуванням і функціонуванням інфраструктури, все же залишається невирішеним. Науково-теоретичне значення та практична цінність потребують подальшого вивчення проблеми розвитку інфраструктури аграрного ринку.

Постановка завдання. Отже, постає необхідність розглянути питання сутності оптових ринків сільськогосподарської продукції, їх сучасний стан та різновиди, проблеми та перспективи розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На відміну від економічно розвинених країн, де без існування таких інститутів аграрного ринку виробники та споживачі продукції унеможливають свою діяльність, для аграріїв України поняття оптового ринку сільськогосподарської продукції

є відносно новим, саме тому в економічній літературі загальноприйнятого тлумачення поняття «оптовий ринок», на жаль, немає.

На думку І.Сідельнікова, оптовий ринок сільськогосподарської продукції (ОРСП) – це господарюючий суб'єкт, основною метою якого є надання сприятливих умов для ведення торгівлі покупцями та продавцями великих партій агропродукції. Самі по собі такі суб'єкти аграрного ринку вражають своєю територією (зазвичай, це декілька десятків, а то і сотні тисяч квадратних метрів площі), мають складські, виробничі, торговельні й офісні об'єкти, а також різні служби й агенції із забезпечення процесів основної діяльності [2, с. 40-41].

Т.Кучеренко визначає оптові продовольчі ринки як торговельні приміщення, допоміжні служби, транспортні мережі та споруди, об'єкти сервісу, контролю, безпеки та інші служби, які мають наступні переваги:

- поєднує інтереси товаровиробників, продавця і покупця в часі та просторі за умови широкого асортименту і гарантованого збуту;
- стимулює вітчизняного товаровиробника в системі збуту;
- створює вільний немонополізований ринок високого ступеня досяжності й безпеки;
- формує впорядковану систему розподілу продовольства;
- створює спонукальний поштовх для пожвавлення економіки [1, с. 48].

Отже, виходячи із висвітлених вище визначень сутності оптового ринку, відмітимо, що він являє собою сукупність товарно-грошових відносин між виробниками, посередниками, торговельними структурами і кінцевими споживачами, яка має забезпечувати вільний вибір партнерів, встановлення оптимальних пропорцій у виробництві та формування цілісної економічної системи. Що стосується саме продовольчого ринку, слід вказати, що він обмежується лише продовольчими товарами. Його головною функцією є забезпечення належних обсягів виробництва і продажу всіх потрібних населенню видів продовольства.

Якщо більш розгорнуто говорити про інфраструктуру продовольчих ринків, то необхідно зазначити, що вона являє собою сукупність галузей, діяльність яких спрямована на задоволення потреб виробників і споживачів у відповідних послугах. Вона об'єднує оптові ринки, біржі, торгові дома, інформаційні центри, міські ринки, фірмові магазини, ярмарки, аукціони, холдингові і брокерські компанії тощо.

Вирізняють такі види суб'єктів, що займаються оптовим розподілом сільськогосподарської продукції :

1. Оптові ринки споживчого типу або кінцеві ОРСП (відбувається розподіл великих партій продукції для продажу її іншим інституціональним зацікавленим сторонам, які потім продають цю продукцію вроздріб широкому загалу або готують продукти харчування для широкого загалу). Вони мають на меті забезпечення справедливих цін

для споживачів через роздрібних торговців. Учасниками цих ринків є оптові торговці, які продають свою продукцію підприємствам громадського харчування, незалежним роздрібним торговцям та інституціональним клієнтам (готелям, армії, лікарням, шкільним їдальням тощо). За світовою практикою оптові ринки цього типу часто створюються з ініціативи міст, регіону та використовують допомогу державних установ.

2. Оптові ринки виробничого типу або збірні ОРСП (вони збирають продукти харчування у виробників і накопичують їх). Збірні ринки у сільській місцевості традиційно будувалися так, щоб забезпечувати фермерам справедливі ціни. Продукція на цих ринках продається, як правило, за аукціонною системою (підвищенням або зменшенням цінкових пропозицій), яку часто розглядають як найбільш прозорий спосіб торгівлі на вільному ринку. У багатьох країнах Європи фермери, кооперативи фермерів та збирачі досі використовують цей спосіб торгівлі. Покупцями є оптові торговці і супермаркети, які можуть купувати продукцію на цих ринках великими партіями.

3. Оптові ринки змішаного типу (це такий оптовий ринок, який має майже всі елементи споживчого та виробничого (фермерського) типу ринків. На такому оптовому ринку є визначене місце, де здійснюють продаж безпосередньо з машин. На цьому ринку не ведуть роздрібну торгівлю. Ці ринки розташовані у великих населених пунктах та міських агломераціях. Виникають вони переважно з ініціативи місцевої влади. Часто це суб'єкти суспільно-приватного характеру. Власниками товариства є органи місцевого самоврядування, центральні органи влади, оптові фірми, банки, фонди та ін [3, с. 72].

Сучасний стан розвитку аграрного сектору України характеризується тим, що основне виробництво більшості видів сільськогосподарської продукції (картопля, овочі, фрукти, м'ясо, молоко) зосереджено в господарствах сільського населення. При цьому в них майже немає можливості реалізувати надлишкову продукцію. Це сталося через те, що на внутрішньому ринку немає чіткої системи закупівлі, обробки, зберігання та подальшого продажу товару кінцевим споживачам. Сьогодні, на приймальних пунктах агропродукції, наявна нездорова конкуренція між комерційними структурами, які закупають сировину, що впливає на закупівельну ціну, яка є значно нижчою за ту, яку дають сільськогосподарські підприємства, а отже зменшує потенційні доходи селян і не стимулює до розвитку товарного виробництва.

Ще складніша ситуація з плодоовочевою продукцією, яку, зазвичай, закупають у місцях концентрації виробництва в сезон збирання врожаю. При цьому населення окремих територій може бути позбавлене можливості реалізувати вирощену продукцію або продати її на вигідних умовах. Саме тому ефективність функціонування плодоовочевого підкомплексу значною мірою залежить від системи економічних відносин між сільськогосподарськими, переробними та торговими підприємствами.

Виробництво – зберігання – переробка – реалізація – споживання є ланками одного ланцюга, тому неможливо домагатися прибутковості однієї з них за збитковості інших, через що ми робимо висновок, що на формування плодоовочевого ринку особливий вплив мають дрібнотоварні сільськогосподарські підприємства [2, с. 40].

Отже, сьогодні нарізла потреба створення ефективних центрів оптової торгівлі, але для їхньої розбудови бракує відповідної законодавчої бази. В державі є поодинокі, проте успішні приклади становлення та розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції – ринок «Шувар» у Львові та «Великі Копані», «Раденськ», «Маячка» на Херсонщині, ринок живої худоби «Чародій» на Черкащині. Перші кроки у напрямку створення оптової торгівлі здійснюються також у Херсонській, Харківській, Одеській, Чернівецькій областях.

Висновки. Оскільки такі суб'єкти аграрного ринку є відносно новими для України, то спектр питань, що підлягають вирішенню на законодавчому рівні, є досить широким

По-перше, виникає потреба в уточненні понять, пов'язаних із діяльністю учасників аграрного ринку, таких як гуртова торгівля, гуртові ринки сільськогосподарської продукції та його види, послуги ГРСП тощо.

По-друге, слід визначитися з участю держави в розвитку цього процесу. Тобто потрібно окреслити, яким чином органи центральної, місцевої влади та самоуправління сприяють їхньому розвитку.

По-третє, окреслити правила роботи таких інститутів.

По-четверте, передбачати пільги на період становлення та період подальшої діяльності. Все це потребує клопіткої підготовчої роботи, обговорень на різних рівнях та сферах діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кучеренко Т. Ринок овочів і баштанних культур в Україні: поточна кон'юнктура і прогноз / Т. Кучеренко // Пропозиція (162) 12/08 – с. 46-49
2. Сідельнік І. Гуртові ринки: сьогодні і завтра / І. Сідельнік // Пропозиція (161) 11/08 – с. 40-42
3. Федорчук О.М. Щодо функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції / О.М. Федорчук // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008. - №2. – с.70-75
4. Шебанін В.С. та Піюренко І.О. Продовольчий ринок: сутність, складові, проблеми розвитку / В.С. Шебанін. та І.О. Піюренко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2009. - №2. – с.3-9

МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

О.В. Парамонов, магістр

Науковий керівник: к.е.н.доцент Кулешова Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано головні параметри конкурентоспроможності українського зерна, виявлені проблеми реалізації його конкурентних переваг на світовому ринку. Обґрунтовані напрями і методи підвищення конкурентоспроможності продукції зерновиробництва.

Ключові слова: параметри конкурентоспроможності, конкурентні переваги, зерновиробництво, механізм підвищення конкуренто-спроможності

Актуальність проблеми. Ринок зерна є системоутворюючим інтегрованим ринком АПК України, що має значний виробничий та експортний потенціал. За даними Держкомстату посівні площі зернових культур складають 58 % загальнодержавних посівних площ, частка зерна в загальній вартості продукції рослинництва досягає 40 %. Експорт зерна посідає вагоме місце в експорті продукції агропромислового комплексу.

Зерновий ринок включає в себе практично всі елементи ринкових відносин, ефективність його функціонування впливає на рівень розвитку продовольчих ринків країни. Мультиплікативний ефект від розвитку зернового ринку дає можливість підвищити ефективність функціонування агропромислового комплексу в цілому, оскільки стабільне виробництво зерна є важливою складовою формування доходної частини бюджету в результаті надходження податків від його переробки та реалізації, використання як сировини у харчовій та переробній промисловості.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання, пов'язані з дослідженням різних аспектів конкурентоспроможності українського зерна, знайшли відображення в багатьох наукових працях. Однак вони висвітлюються, як правило, в контексті аналізу зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів зернового ринку, що не дає змогу систематизувати все різноманіття критеріїв конкурентоспроможності зернових культур та визначити міру і потенційні можливості їх реалізації. Ця обставина обумовила необхідність комплексного дослідження параметрів конкурентоспроможності українського зерна та можливостей їх реалізації на регіональному, державному та світовому ринках.

Постановка завдання. Дослідження параметрів конкурентоспроможності вітчизняного зерновиробництва та створення дієвого механізму її підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність будь-якого товару визначається більш високим порівняно до товарів-конкурентів співвідношенням сукупності якісних і вартісних характеристик при їхній відповідності вимогам ринку, що забезпечує максимальне задоволення потреб і створює перевагу товару на конкурентному ринку [1]. Конкурентні переваги такого товару, як зерно, можна охарактеризувати рівнем переваги низки параметрів: економічних, консументних, нормативних, екологічних та маркетингових.

Проведений порівняльний аналіз параметрів конкурентоспроможності зернових культур із України та інших провідних зернових держав (зокрема, США, Канади, ЄС) показав, що головними у забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції на світовому ринку є економічні критерії (зокрема, низькі експортні ціни) [2]. Водночас консументні та нормативні параметри реалізуються частково, тоді як екологічні та маркетингові критерії майже не використовуються експортерами у формуванні конкурентних переваг українського зерна на світовому ринку, що знижує ефективність, гнучкість та стабільність їх зовнішньоекономічної діяльності в довгостроковій перспективі.

За рівнем витрат на виробництво зернових культур за сприятливих погодних умов Україна має значні конкурентні переваги на світовому ринку [3]. Серед головних причин невисокої собівартості українських зернових слід назвати низький рівень оплати праці аграріїв порівняно з розвиненими країнами, мінімальні витрати на внесення добрив, практично повну відсутність інвестицій на відновлення родючості ґрунтів, занижений розмір орендної плати за землю тощо.

Низький рівень виробничих витрат, з одного боку, дозволяє експортерам продавати українське зерно за цінами, нижчими світових, з іншого, знижує можливості розширеного відтворення в аграрному секторі внутрішнього ринку [4].

З іншого боку, незважаючи на природні переваги зернового виробництва, недосконалість цінового механізму призводить до подвійних втрат вітчизняних зерновиробників: втрат, що виникають внаслідок експорту за цінами, нижчими світових, і втрат від реалізації за цінами, що не відповідають ефективним параметрам відтворення ресурсного потенціалу зернового господарства.

Консументні параметри конкурентоспроможності українського зерна, що визначають його властивості та якість зернозберігаючих і фумігаційних послуг, сьогодні реалізовані наполовину. Складність реалізації цих конкурентних переваг вітчизняного зерна обумовлена необхідністю збалансування різновекторних економічних інтересів суб'єктів ринку в процесі формування якісних параметрів культур на всіх етапах технологічного ланцюга поле - елеватор - порт - споживач.

Завдання підвищення якості українських зернових обумовлює необхідність покращення зернозберігаючих та фумігаційних послуг, вдос-

коналення систем їх стандартизації та сертифікації відповідно до міжнародних норм і стандартів. Вдосконалення діючих національних стандартів якості зерна та їх гармонізація з міжнародними має велике значення як для виробників, так і експортерів українських культур.

Одним із вагомих нереалізованих конкурентних переваг вітчизняного зерна є його екологічна чистота та безпека. Внаслідок економічної кризи, зокрема, дефіциту оборотних активів у зерновиробників, в останні роки значно зменшилося використання мінеральних добрив, відповідно, призупинилися втрати природної родючості ґрунтів. Сьогодні країна має значні площі екологічно чистих чорноземів, які можуть бути переведені на органічне землеробство на протязі відносно короткого перехідного періоду [5].

Маркетингова складова конкурентоспроможності вітчизняних зернових культур розвинута недостатньо. Відсутність у багатьох зерноекспортерів довгострокової маркетингової стратегії обмежує їх можливості відносно забезпечення ефективного просування та збуту товару на зовнішніх ринках, проведення зваженої цінової політики, формування сучасної концепції міжнародного продукту.

Адаптаційний механізм підвищення конкурентоспроможності українського зерна необхідно орієнтувати на реалізацію невикористаних конкурентних переваг вітчизняної агропродукції, поклавши в його основу такі принципи:

- системний розвиток всіх параметрів конкурентоспроможності зернових культур, а не домінування окремих складових (зокрема, економічних);

- збалансування різноспрямованих економічних інтересів виробників, експортерів та держави в процесі забезпечення та використання конкурентного потенціалу українського зернового ринку;

- реалізація певних конкурентних переваг українського зерна на світовому ринку не повинна знижувати конкурентоспроможність вітчизняних зерновиробників та їх продукції на внутрішньому ринку.

Враховуючи наведені принципи, до складових механізму підвищення конкурентоспроможності вітчизняного зерна на внутрішньому та зовнішньому ринках можна віднести такі організаційно-економічні заходи:

- стимулювання національного виробництва високоякісних продовольчих зернових культур;

- цінова підтримка зерновиробників шляхом підвищення ефективності діючого механізму державного цінового регулювання;

- спрямування товарних потоків зерна із непрозорих каналів реалізації до організованих збутових систем, зокрема, оптових ринків сільськогосподарської продукції;

- посилення державного контролю за процесом визначення „класності” зерна на елеваторах шляхом створення та забезпечення функціонування регіональних незалежних лабораторій якості зернових

культур;

— посилення державного контролю за експортно-імпортними операціями на зерновому ринку України; стимулювання тих експортерів українського зерна, які забезпечують конкурентоспроможність продукції на світовому ринку завдяки її високій якості, екологічній чистоті та безпеці, за рахунок розвитку систем стратегічного маркетингу та логістики;

— підвищення якості зернозберігаючих та фумігаційних послуг, їх сертифікація відповідно до вимог міжнародних стандартів, оптимізація тарифної політики;

— вдосконалення діючих національних стандартів якості зернових культур з урахуванням досвіду стандартизації провідних зернових держав, їх гармонізація з міжнародними нормами та стандартами;

— стимулювання впровадження екологічно чистих технологій у зерновому господарстві, створення ринку екологічно чистої аграрної продукції.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз конкурентоспроможності вітчизняних зернових культур в розрізі економічних, консументних, нормативних, екологічних та маркетингових параметрів дозволив визначити низку проблем у реалізації конкурентних переваг даного товару. До таких проблем слід віднести, зокрема, занижені експортні ціни вітчизняного зерна, посередню якість та завищені тарифи на зернозберігаючі та фумігаційні послуги, високі інфраструктурні витрати зерноекспортерів, недосконалість діючих національних стандартів якості зернових культур, нерозвиненість внутрішнього ринку органічної агропродукції, систем стратегічного маркетингу і логістики тощо.

Запропонований механізм підвищення конкурентоспроможності вітчизняних зернових культур передбачає вдосконалення системи управління якістю зерна в аграрному, переробному та інфраструктурному секторах ринку, становлення рівноправних економічних відносин між суб'єктами даних секторів, підвищення ефективності механізму державного регулювання та управління внутрішнім зерновим ринком, стимулювання органічного зерновиробництва в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балабанова Л.В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств/Л.В.Балабанова, В.В.Холод – К: "ВД Професіонал", 2006. – 448 с.
2. Никишина О.В. Проблемы реализации конкурентных преимуществ украинского зерна на мировом рынке/О.В. Никишина – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2007. – С. 178 –187.
3. Амбросов В. Экспорт зерновых и ценовые тенденции/В.Амбросов, В.Онегина // Экономика Украины. – 2005. – № 1. – С. 73 – 79.

4. Нивьевский О. Зерно и зеро/О. Нивьевский//Сайт электрон. журн. "Эксперт–Украина". Разд. "Экономика и финансы". – № 31 (34). – 23.08.2005. – <http://www.expert.ru>. – 27.01.2008.
5. Вовк В. Сертификация органического сельского хозяйства в Украине: современное состояние, перспективы, стратегия на будущее/ В.Вовк//Сайт информ. проекта "Агрообзор: овощи и фрукты". – <http://www.lol.org.ua>. – 25.01.2008.

УДК 388.439.5(477.73)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗЕРНОВОГО РИНКУ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Толчева О.Ю., магіст

Науковий керівник: к.е.н. О.В. Калюжна

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено сучасний стан зернового ринку в Миколаївській області. Визначено чинники, що негативно впливають на ефективність функціонування ринку зерна, та запропоновано можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: валовий збір, врожайність, експорт, рентабельність, проблеми ринку.

Актуальність проблеми. Зерновий сектор України є ключовим не тільки в сільському господарстві, а й в АПК. За рахунок його формується значна частка доходів аграрних підприємств, виробляється близько 17 % валової продукції сільського господарства. Виробництво зерна та розвиток його ринку відображають стан економіки всього аграрного сектора. В ньому відбивається вся сукупність сучасних нерозв'язаних проблем [1, с. 37].

У випадку нестабільного стану та відсутності розвитку зернової галузі гальмуватиметься зростання більшості галузей агропромислового комплексу держави, зокрема борошномельно-круп'яної, хлібопекарської, комбікормової, тваринництва, біопаливної промисловості тощо, що позначиться на темпах розвитку економіки та інфляційних процесах. Зменшення обсягів постачання зерна на зовнішні ринки в першу чергу відбивається на торговельному балансі країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями ринку зерна займаються відомі українські науковці, зокрема Л.М. Худолій, В.Я. Месель-Васеляк, В.І. Бойко, О.М. Шпичак, С.М. Чмирь, проте постійний розвиток зернового ринку вимагає постійного його дослідження.

Постановка завдання. Дослідження сучасного стану зернового ринку, виділення існуючих проблем, які впливають на ефективність зернового ринку, напрямів і важелів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зерновий сезон 2008 року в Україні вирізняється рекордним урожаєм. Стрімке зростання цін на продовольчі товари призвело до суттєвого збільшення посівів сільськогосподарських культур, що разом із сприятливими погодними умовами дало змогу отримати високу врожайність і, відповідно, валовий збір [4, с. 34]. У 2008 році валовий збір зерна в Україні становив 53,3 млн т. (з урахуванням кукурудзи). Проти попереднього року його виробництво збільшилось в 1,8 раза. До того ж, 13,8 млн т, або 25,9 %, із зазначеного обсягу – це продовольче зерно. Збільшення валового виробництва зерна обумовило підвищення урожайності зернових культур на 12,9 ц/га, або в 1,6 раза, та збільшення площі збирання на 1,9 млн га, або на 14,4 % [4, с. 37].

Слід додати, що високий урожай у 2008-2009 зерновому сезоні став можливий більшою мірою за рахунок сприятливих погодних умов. При цьому рівень технологічної ефективності виробництва потребує вдосконалення, про що свідчить невисока якість зібраного врожаю. І це зайвий раз підтверджує, що українське зернове господарство спроможне забезпечити високі валові збори зернових за рахунок підвищення врожайності на базі нових технологій вирощування, селекції, збільшення якісних мінеральних добрив і відновлення їх виробництва, а також внесення органічних добрив.

Що стосується Миколаївської області, то погодні умови 2008 року були сприятливими для вирощування переважної більшості агрокультур. Зокрема, для зернової групи рік, що минув, видався найбільш врожайним за останні дев'ять років. Так, у 2008 р. врожайність зернових культур в усіх категоріях господарств становила 28,4 ц з 1 га, що перевищує аналогічний показник 2007 р. у 2,3 раза, а 2000 р. – вдвічі. Доречно відмітити, що половині районів області вдалося перевищити загальнообласний показник. Так, всіма категоріями господарств Снігурівського району отримано 34,8 ц з га, Єланецького – 34,1 ц з га, Арбузинського – 32,6 ц з га, Первомайського – 30,9 ц з га, Баштанського – 30,6 ц з га. Аналіз врожайності зернових по категоріях господарств показав, що в господарствах населення вона була вищою (29,4 ц з га) ніж в аграрних підприємствах (28,4 ц з га).

За обсягами поставок за кордон 2008 рік став рекордним. За даними Держмитслужби України, у 2008 р. підприємствами області експортовано сільгосппродукції на суму 677,7 млн дол США, що у 3,7 раза більше, ніж у 2007 р. Основними чинниками зростання експорту стали зняття урядовими рішеннями обмеження експорту зернових культур та їх високий врожай у 2007 році.

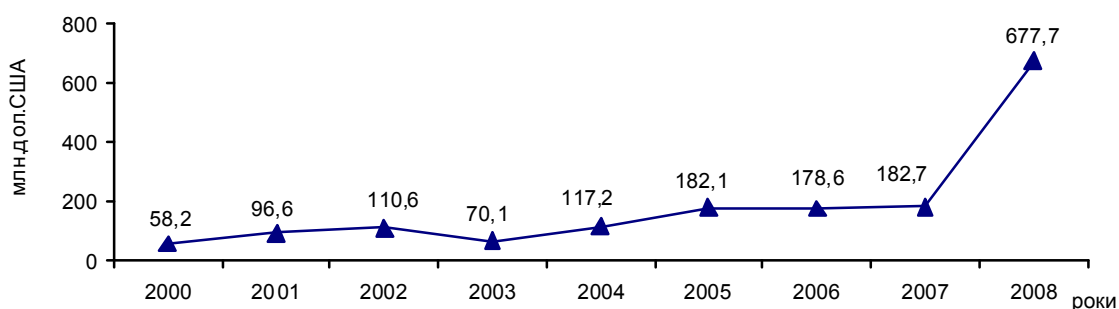

Рис. 1. Динаміка експорту сільськогосподарської продукції підприємствами Миколаївської області

Традиційно більшість експортних поставок сільгосппродукції визначає продукція рослинництва. У 2008 р. на неї припало 99,7 % поставок (у 2007 р. – 98,7 %). При цьому обсяг поставок зріс порівняно з 2007 р. у 3,7 раза.

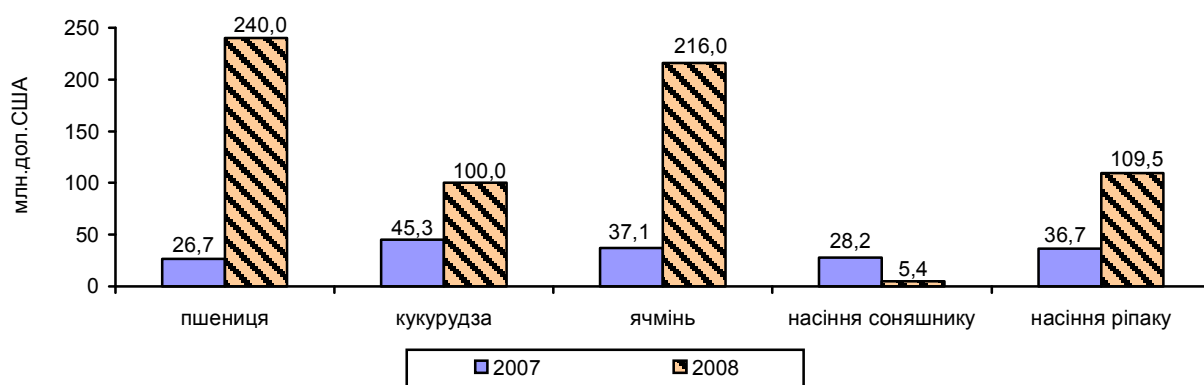

Рис. 2. Експорт основних видів продукції рослинництва

Основну частину рослинницької продукції (82,5 %) склали зернові культури, яких відвантажено за кордон на суму 557,4 млн дол США.

Слід відмітити, що у 2007 році, за винятком насіння соняшнику, подорожчали всі види рослинницької продукції. Найбільше зросли середні експортні ціни на кукурудзу – на 32,3 % (з 177 дол США до 234 дол США за тонну) та ячмінь – на 29,2 % (з 178 дол США до 230 дол США за тонну), трохи менше – на пшеницю (на 3,6 %) і становили 193 дол США за тонну.

У світі на найближчі 15 років намітилася чітка тенденція до підвищення цін та попиту на продовольчу пшеницю та основні види сільськогосподарських культур. Така ситуація зумовлена низкою чинників. Зокрема:

- зростанням населення у світі - із 4,1 млрд чоловік - у 1975 році до 6,7 млрд у 2008-му;
- розширенням площ посівів під технічним культурами для виробництва біопалива (посіви ріпаку та кукурудзи в світі за декілька останніх років зросли більш ніж у півтора рази);

- зміною клімату та природними катаклізмами;
- подальше погіршення показників якості ґрунту та екологічного стану території.

На думку фахівців, для здійснення ефективного зерновиробництва мінімальна рентабельність виробництва зерна повинна становити 20 %, а раціональна (в умовах України) — щонайменше 40 %. Тільки така рентабельність створює необхідні умови для оновлення основних фондів та застосування технологій виробництва зерна, які дозволяють у подальшому не зменшувати, а підвищувати врожайність [1, с. 40].

Якщо аналізувати Миколаївську область, то чистий дохід від реалізації зернових культур в 2008 році становить 805,1 млн грн, прибуток – 142,9 млн грн, рівень рентабельності – 21,6 %, що знаходиться на межі мінімального рівня рентабельності, а для того, щоб досягти раціонального рівня, ефективність має зрости вдвічі.

Головна проблема ринку зерна нині для усіх учасників, а особливо для аграріїв, безпосередніх виробників, значні коливання цін, прибутків, фінансових результатів. А це зумовлено, на нашу думку, такими проблемами:

1) цінова політика на ринку зерна формується посередниками, оскільки виробники не мають ефективного доступу до організованих каналів збуту, а держава — ефективної політики регулювання;

2) витрати посередників, а частково й виробників покладаються на кінцевого споживача;

3) левову частку доходів одержує посередник, особливо у врожайні роки;

4) присутній значний диспаритет цін, що сформував стійкий базис нееквівалентності міжгалузевого обміну [2, с.72].

При формуванні закупівельних цін експортери зерна — зернотрейдери, як правило, ризики щодо неповернення податку на додану вартість перекладають на виробників зерна і зменшують таким чином рівень внутрішніх цін, погіршуючи і без того скрутне становище аграрних підприємств. Рівень "прибутковості" зернотрейдерів точно визначити не можливо. Водночас він, напевне, в рази вищий, ніж у зерновиробників. За деякими даними, вітчизняні виробники зерна одержують тільки близько 40 % від його світових цін. У цілому вони недоодержують понад 1 млрд дол США щорічно [1, с. 41].

Висновки. Разом з тим, головна проблема не в тому, які прибутки отримують зернотрейдери, а в руйнації ними сільського господарства і його головної галузі — зерновиробництва.

Для розв'язання фінансових проблем учасників ринку зерна необхідні:

- активізація експорту зернових, зокрема обсягів, які не можуть бути спожиті на внутрішньому ринку;

- масштабна закупівля зерна для створення достатніх його резервів на внутрішньому ринку, яка повинна здійснюватися за цінами, не нижчими за встановлений Урядом рівень;
- кредитування підприємств, які бажають купувати зерно у вітчизняних виробників;
- підвищення ролі Аграрного фонду у формуванні внутрішнього ринку зерна через виділення йому достатніх обсягів, а нині вже й понад норму, обсягів коштів на здійснення фінансових інтервенцій, виділення коштів у необхідному обсязі насамперед з перших днів збирання врожаю, тобто у піковий період щодо пропозицій;
- максимальне нагромадження можливих запасів зерна на майбутнє, що сприятиме стабілізації цін як в урожайний, так і неврожайний роки;
- розвиток біржової торгівлі зерновими як індикатора ціноутворення;
- реалізація проектів створення сільгосптоваровиробниками мережі кооперативних елеваторів включаючи торгіві, за участю зернотрейдерів і держави на засадах асоційованого членства;
- постійне вдосконалення нормативно-правової бази розвитку зернопродуктового комплексу й регулювання ринку зерна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Онда О.А. Аналітична оцінка експорту зерна Україною / О.А.Онда // Агросвіт. – 2008. - №14. – С.37-43.
2. Саблук Р.П., Шпикуляк О.Г. Фінансові проблеми розвитку ринку зерна в Україні / Р.П. Саблук, О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2008. - №12. – С.69-74.
3. Макаренко П.М., Левченко О.П. Економічні відносини в процесі виробництва та збуту зерна сільськогосподарськими підприємствами в регіоні / П.М. Макаренко, О.П. Левченко // Агросвіт. – 2008. - №9. – С.14-18.
4. Маслак О. Занові перспективи України / О. Маслак // Пропозиція. – 2009. - №2. – С.34-38.

РОЗВИТОК ОВОЧІВНИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О.В. Байбаков, магістр

Науковий керівник: к.е.н. доцент Калюжна О.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті висвітлено проблеми овочівництва у Миколаївській області. Особлива увага приділена розвитку ринку овочів за рахунок створення регіональних інтегрованих структур.

Ключові слова: овочеві культури, овочеконсервний підкомплекс, ціна реалізації.

Актуальність проблеми. Одним з найважливіших завдань на сучасному етапі розвитку АПК України є збільшення виробництва дешевої високоякісної продукції, яка дозволить у повній мірі задовольнити потреби населення у продовольчих товарах, в тому числі і овочів. Серед продуктів харчування особливу і досить важливу роль відіграють овочі – незамінні продукти харчування, багаті на вітаміни і мінеральні елементи. Цінність їх у тому, що вони містять різні біостимулятори, мінеральні речовини, вітаміни, ферменти, органічні кислоти, ефірні масла, від яких залежить смак їжі її засвоюваність людським організмом.

Овочівництво є однією з провідних галузей сільського господарства південних регіонів України (в тому числі і Миколаївської області), але забезпечення населення овочами перебуває на рівні 50- 60% від потреби.

Овочева продукція, постачаючи незамінні вітамінізовані продукти, має високу трудомісткість і велику залежність від природно – кліматичних та погодних умов вирощування, а через низьку купівельну спроможність населення попит на овочі на вітчизняному ринку має регресивні тенденції. В результаті трансформації економіки серед виробників овочів відбувається зміна лідерів – в галузі починають домінувати господарства населення, які неухильно нарощують виробництво овочів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У результаті аналізу стану овочівництва в країні виділено дві групи проблем, найхарактерніших для розвитку овочівництва – це виробництво овочів і реалізація вирощеної продукції з її інфраструктурою. Метою дослідження є аналіз сучасного стану овочеконсервного підкомплексу АПК та обґрунтування перспектив його розвитку. Над цією проблемою працювали Борщевський П.П., Гальчинська В.А., Ганечко Л.О., Доброзорова О.С., Криворучко В.І., Ручкін О.В., Рудь А.М., Склярєвський М.О., Шумейко А.І. та інші. Аналіз

літературних джерел показав, що дослідження цих авторів є ґрунтовними, проте ряд проблем залишилося невирішеними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдяки своєму географічному положенню Миколаївська область та безпосередньо Жовтневий район має сприятливі природно – кліматичні умови, особливо для вирощування овочевих культур. Це зумовлює основні напрями економічної діяльності різних підприємств, які активно займаються виробництвом і реалізацією овочів.

В овочівництві України виділяють три основні напрями: велике товарне овочівництво відкритого ґрунту, товарне виробництво закритого ґрунту і присадибне овочівництво. Більшість овочевої продукції виробляється в особистих селянських господарствах з малими площами посіву, що утруднює механізацію виробничих процесів та вимагає значних затрат ручної праці, велику капіталомісткість і трудомісткість робіт при організації вирощування овочевих культур. Характерною особливістю розвитку овочівництва за останні роки є швидке зростання виробництва овочів в приватному секторі при одночасному скороченні його в господарствах реформованого сектору, це пояснюється тим, що урожайність у приватному секторі вища, ніж в суспільному, що зумовлено більшим обсягом внесення мінеральних та органічних добрив, своєчасним та дбайливим доглядом за рослинами. Усе більшого значення набуває вирощування овочевих культур на присадибних ділянках та фермерських господарствах.

У Миколаївській області вирощуванням овочів у 2008 році займалося 73 господарства (у 1999 році – 466 господарств), які по районах області розміщені нерівномірно. Так, у Первомайському районі 10 господарств займається овочівництвом, у Жовтневому – 8, у Снігурівському та Вознесенському – по 6, а в Єланецькому та Новобузькому районах жодне сільськогосподарське підприємство не вирощує овочі.

Так, починаючи з 1990 року, відзначається поступове скорочення частки посівної площі овочів у сільськогосподарських підприємствах на користь господарств населення. Якщо у 1990 році у сільськогосподарських підприємствах під овочевими культурами було зайнято 15,1 тис.га (79,7%), то у 2008 році – 4,9 тис.га (27,1%), тобто у 3,1 рази менше.[1]

Основними причинами скорочення обсягів виробництва овочівництва в сільськогосподарських підприємствах є низька рентабельність галузі, що обумовлено значним ростом цін на матеріально-технічні засоби. Внаслідок слабкої матеріально-технічної бази господарств і різкого подорожання енергетичних та інших ресурсів галузь не в змозі зберегти навіть просте відтворення. До того ж, відсутність власних переробних потужностей суттєво обмежує напрями використання виробленої продукції, оскільки реалізація овочів на ринку істотно обмежується строками продажу. Внаслідок відсутності матеріальної бази для тривалого зберігання та

переробки овочів господарства змушені продавати овочеву продукцію переробним та заготівельним підприємствам на диктованих ними умовах та по занижених цінах.

При реалізації овочів переробним підприємствам ціна 1 ц найнижча, а найвищі ціни реалізації – на ринку. У результаті основну долю прибутку, створену зусиллями сільськогосподарських товаровиробників отримують переробні підприємства.

У той же час завантаженість переробних підприємств знизилась здебільшого до 25-35%. Основною причиною такого використання машин та обладнання консервних підприємств є нестача овочевої сировини у необхідному обсязі та асортименті. Таким чином, потужності з переробки овочів є, проте вони простоюють через недосконалий економічний механізм. Сільськогосподарським товаровиробникам стає все більш не вигідно виробництво і продаж овочів переробним підприємствам.

Одним із напрямів стабілізації роботи овочеконсервного підкомплексу АПК Миколаївської області є створення регіональних агропромислових формувань. Такі інтегровані системи об'єднують, як правило, три сфери діяльності. Перша - це виробництво овочів. Тут йдеться про відродження оптимальних за розміром виробництва сільськогосподарських сировинних зон навколо промислових переробних підприємств. З цією метою необхідно забезпечити за рахунок значного підвищення урожайності овочевих культур ефективне їх виробництво. До другої сфери належить переробка овочів. Третя сфера представлена торговельними організаціями з реалізації готової продукції.[2]

Основними завданнями інтегрованих формувань є їх скоординована діяльність при чіткому дотриманні пропорціональних обсягів виробництва і передачі кожним підприємством своєї продукції іншому згідно з технологічним циклом. Особливого значення в інтегрованому процесі набувають оптимальні взаємоузгоджені синхронні дії всіх заінтересованих учасників. З цією метою необхідно обґрунтувати насамперед за площею земельних угідь та обсягами виробництва оптимальні розміри сировинної зони відповідно до напрямку виробничої діяльності інтегрованої системи. Мається на увазі створення навколо переробних підприємств зон щодо виробництва видів овочів, перш за все малотранспортабельної продукції, яку економічно недоцільно перевозити на велику відстань для переробки. До того ж, тут слід мати на увазі наявність чітко вираженого сезонного характеру виробництва сировини, що істотно впливає на рівномірність використання виробничих потужностей промислових підприємств протягом року. Для пом'якшення сезонності переробки овочів слід створювати сучасне складське господарство, а також розвивати постадійну глибоку її переробку спочатку первинну обробку сировини і виготовлення напівфабрикатів продукції, яку можна в консервованому вигляді зберігати з тим, щоб в подальшому виготовляти з неї готову продукцію. Таким чином, створення

регіональних інтегрованих систем дасть можливість стабілізувати становище в овочеконсервному підкомплексі АПК Миколаївської області та сприяти розвитку його діяльності в умовах ринкової економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. www.ukrstat.gov.ua
2. Яровий Г.І. Науковий супровід розвитку овочівництва в Україні / Г. І. Яровий // Вісник аграрної науки : Науково-теоретичний журнал. - 2006. - №12(644). - С. 39 – 42.

УДК 631.11:520.8

АЕРОКОСМІЧНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄКТІВ НА ПРИКЛАДІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

С.М.Сенишина, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент В.Н. Кушнірук

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглядається сутність , сфера застосування та практичність використання таких програм аерокосмічного збору інформації, як: КА Terra (Modis), NOAA (AVHRR)та інших. Збір за допомогою них статистичних даних з визначення стану рослинного покриву до і після градобоя в сільському господарстві на прикладі Миколаївської області.

Ключові слова: *методи збору інформації, статистичні показники, супутники, знімок, зондування, вегетаційний індекс, земля.*

Актуальність проблеми. Зміни, які відбуваються в економіці України вимагають і відповідну реорганізацію системи обліку і звітності, що потребує розробки і впровадження нових методів збору інформації і розрахунків статистичних показників. В порядку пошуку нових методів збору в останній час інтенсивно розвиваються методи отримання статистичної інформації за даними космічного знімання земної поверхні. Розвиток знімальних систем штучних супутників Землі дає можливість використовувати дистанційні і наземні методи обстежень для статистичного опису об'єктів сільськогосподарської статистики. Одним з таких напрямків реорганізації системи обліку є впровадження актуальних сучасних методів космічного зондування. Дані спостереження використовуються в майже в усіх високорозвинених державах, тому обрана тема дослідження є досить актуальною .

В літературі аерокосмічні методи збору статистичної інформації досліджували такі автори: Гриценко В., Сиротенко О., Чернін В.,
Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

Кольнобрицький М.І, Титаренко О.В., Савченко Ю.Б., Савченко В.П. та інші. Про те дана тема є недостатньо розкритою, тому в даній статті більш детально розглядається аерокосмічні методи збору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження за допомогою аерокосмічних даних почалося лише недавно. Сьогодні, коли з'явився певний досвід діяльності космічних зондів, вчені почали широко їх застосовувати. Однак, можна констатувати, що ці дослідження мають дещо проблематичний характер оскільки такі технології не скрізь використовуються. З 1998 року в НДІ статистики Держкомстату України розпочались науково-дослідні роботи з розробки методології оперативного отримання статистичної оціночної і прогностичної інформації про сільськогосподарські об'єкти за матеріалами космічних знімків.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз публікацій сучасних та іноземних вчених з питань аерокосмічного дослідження. Застосування його на практиці в сільському господарстві та отримання достовірних статистичних даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід переважної більшості розвинутих країн, зокрема США, Франції, Англії, ФРН, в останні роки Польщі, Угорщини, Чехії, свідчить про високу ефективність використання методів та матеріалів космічного знімання. Тут уже діють досить ефективні системи оперативного інформаційного забезпечення сільськогосподарського виробництва на основі використання даних дистанційного зондування і сучасних автоматизованих засобів їх обробки. Метою робіт є створення системи прогнозування врожаю, яка інтегрує в собі декілька напрямків. Перший напрямок – розробка методик створення і функціонування територіальної вибіркової мережі для отримання оціночної статистичної інформації про структуру, площі і стан посівів сільськогосподарських культур за даними космічних знімків і наземних спостережень. Другий напрямок це опрацювання математико-статистичних моделей прогнозування урожайності культур і визначення втрат урожаю за даними космічних знімків і наземних спостережень. Третій напрямок – розробка методів комплексного автоматизованого тематичного дешифрування матеріалів космічних знімків для визначення статистичних показників сільськогосподарських об'єктів [2].

Функціонування системи прогнозування урожаю забезпечується квазісинхронною стратегією вибіркового збору опорної тематичної і дистанційної інформації при раціональному поєднанні традиційних систем і методів збору з оперативним дистанційним спостереженням у межах геоінформаційної системи. Це дає змогу точно визначати структуру, стан і площі земельних угідь, в т. ч. і посівів сільськогосподарських культур, прогнозувати їх урожайність на локальному, регіональному і загальнодержавному рівнях, оперативно оцінювати вплив на посіви погодних умов, стихійних лих, аварій та катастроф. На локальному рівні об'єктом обстежень є окреме поле або його частина, група полів, землі

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

адміністративного району, окремих фермерів або колективних виробників. Об'єктом прогнозування на регіональному рівні є землі адміністративної області, а на загальнодержавному рівні – землі сільськогосподарського призначення держави в цілому.

Дистанційне зондування Землі з космосу (ДЗЗ) надає унікальну можливість одержання даних про об'єкти і явища в глобальному масштабі з високим просторовим і часовим розрізненням. Космічні зйомки Землі реєструють інформацію про фізичні, хімічні, біологічні, геометричні параметри об'єктів спостереження в різних середовищах. Моніторинг довкілля за допомогою дистанційних методів, дозволяє отримати об'єктивні дані, які грають важливу роль для прийняття необхідних управлінських рішень.

16-го травня 2008 року на населені пункти Арбузинського і Доманівського районів Миколаївської області обрушився градобій, внаслідок чого знищені сільгоспкультури на площі понад 1000 гектарів. Це засвідчує інформація, яка отримана з мережі «Internet». ЦПОСІ та КНП спільно з „Облдержзродючість” Миколаївської області проведена дослідна робота з визначення стану рослинного покриву до і після градобою. За допомогою космічних знімків отриманих з КА Terra (Modis), NOAA (AVHRR) проведений тематичний аналіз вищезазначених районів. Розраховані середні значення індексу вегетації «NDVI» по районах, та отримані вегетаційні карти, які дозволяють оцінити стан земної поверхні (рис. 1). Проведена робота показала що середній вегетаційний індекс по Доманівському району Миколаївської області за 17.05.08 має менше значення, чим за 15.05.08, що свідчить про пошкодження частини рослинності. Для порівняння такий же аналіз проведений і по Миколаївському району Одеської області. Цей район не постраждав від градобою, що і підтверджується аналізом знімків.

Як видно з таблиці розходження значення вегетаційного індексу Миколаївському району Одеської області тільки у третьому знаку, а Миколаївської області у першому та другому знаку. Аналіз проводився як по всій території районів, так і з виключенням території лісу, однак динаміка результатів є однаковою. (Табл.1)

Таблиця 1.

Аналіз вегетаційного стану Арбузинського і Доманівського районів Миколаївської області.

Дата/NDVI (Terra_Modis)	Доманівський р. (Миколаївська)	Арбузинський р. (Миколаївська)	Миколаївський р. (Одеська)
15.05.08	0,489	0,446	0,458
17.05.08	0,437	0,395	0,452

Карта NDVI
(Доманівський р. Миколаївська обл.)
17.05.2008 р.

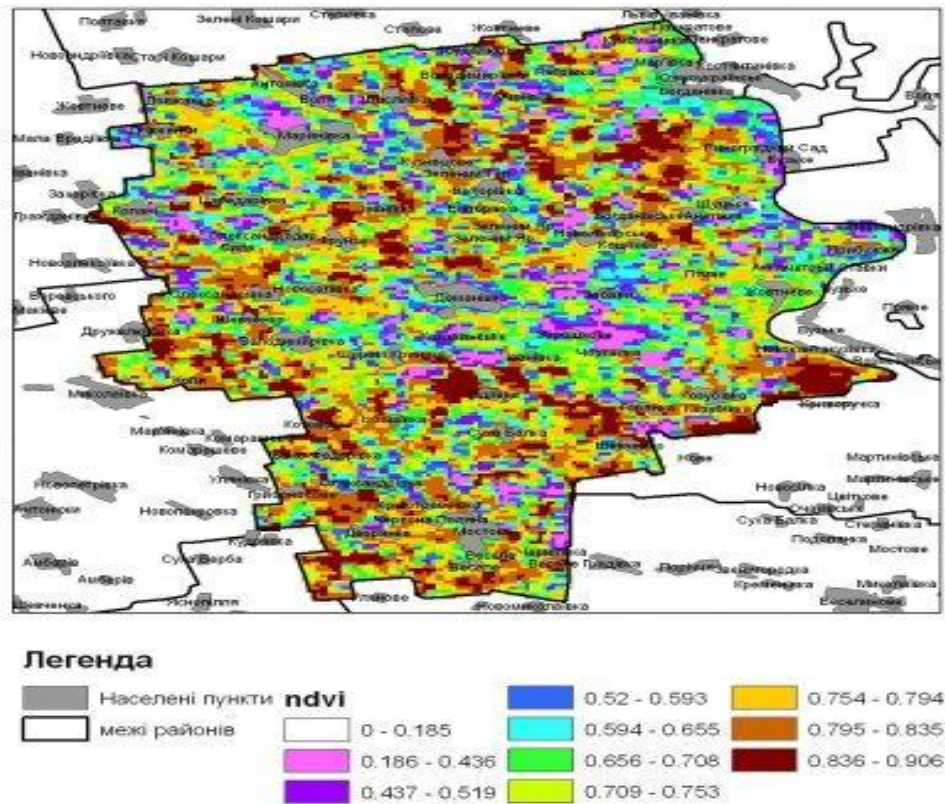

Рис. 1. Вегетаційна карта (NDVI) Доманівського району Миколаївської обл. з КА Terra(Modis) за 17.05.2008

Проведена робота показала що середній вегетаційний індекс по Доманівському району Миколаївської області за 17.05.08 має менше значення, чим за 15.05.08, що свідчить про пошкодження частини рослинності. Для порівняння такий же аналіз проведений і по Миколаївському району Одеської області. Цей район не постраждав від градобоя, що і підтверджується аналізом знімків.

Як видно з таблиці розходження значення вегетаційного індексу Миколаївському району Одеської області тільки у третьому знаку, а Миколаївської області у першому та другому знаку. Аналіз проводився як по всій території районів, так і з виключенням території лісу, однак динаміка результатів є однаковою.

Проведена робота підтвердила інформацію, щодо загибелі частини рослинності в Арбузинському і Доманівському районах Миколаївської області. Цей факт підтверджується зменшенням середнього значення індексу вегетації, який отриманий за допомогою космічних знімків низького та середнього просторового розрізнення. [3]

Висновки. Отримані результати надають можливість отримувати дані показника NDVI по заданим (окремим) ділянкам місцевості районів і оцінити їх стан. Важливими перевагами методів дистанційного зондування є можливість регулярного відстеження земної поверхні, велика оглядовість, порівняно невелика вартість, висока оперативність одержання інформації та інтеграція отриманих даних в геоінформаційні системи для подальшого аналізу та визначення продуктивності.

Таким чином сучасні програмні засоби обробки матеріалів аеро- і космічного знімання високої роздільної здатності забезпечують отримання цифрових стереомоделей і можливість їх вимірювання в трьох вимірах. Ці методи можуть бути використані для оцінки вартості основних фондів та нерухомості, визначення обсягів незареєстрованого будівництва або оцінки реальної вартості такого будівництва. Ефективним може бути також використання оперативних даних космічного знімання в статистиці землекористування при перевірці додержання чинного законодавства відносно земель державної власності, земель запасу і резервного фонду, стану ґрунтового покриття і економічної оцінки заходів стосовно його охорони, в статистиці природокористування, в т.ч. лісового господарства, оперативного визначення зон стихійного лиха та достовірної оцінки їх наслідків.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Кольнобрицький М.І., Сиротенко О.В. Сучасний стан моделювання продуктивності сільськогосподарських культур за даними космічного знімання Землі // Статистика України, 2007- № 3, с.41-49
- 2.Сиротенко О. Оцінка прихованого сільгоспвиробництва засобами аерокосмічного зондування // Економічний часопис – XXI, 2007- №5,с.43.
- 3.Микитенко М.Т., Сиротенко О.В., Чернін В.М. Використання супутникових даних для оперативної оцінки розвитку рослинності на території України. [Інтернет ресурс] – доступ <http://www.pryroda.gov.ua>

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ КОРЕЛЯЦІЙНО- РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ

Д.В.Резніченко, магістр

Науковий керівник: к.е.н, доцент Клочан В.Ф.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто доцільність використання кореляційно-регресійного аналізу при оцінці конкурентоспроможності аграрних формувань. Застосовано запропоновану методiku на прикладі аграрних формувань Вознесенського району.

Ключові слова: конкурентоспроможність, оцінка, кореляційно-регресійний аналіз.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливе значення для розробки заходів підвищення ефективності виробництва має економічна діагностика конкурентоспроможності аграрних формувань – аналіз і оцінка їх потенційних можливостей, дослідження факторіальних і результативних показників господарської діяльності з метою виявлення резервів, обґрунтування перспектив економічної стратегії розвитку. В зв'язку з цим теоретичного і практичного інтересу набуває дослідження методів оцінки конкурентоспроможності аграрних формувань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження конкурентоспроможності тривалий час проводилось у розвинених країнах. Теоретичним надбанням є наукові праці економістів різних часів: А. Сміта, Д. Рікардо, Г. Азоева, І. Ансоффа, С. Брю, Дж. Кейнса, К. Макконелла, та ін. Перші результати дослідження зазначеної проблематики оприлюднені у працях вітчизняних економістів В. Андрійчука, В. Вітвіцького, П. Гайдучького, М. Маліка, П. Саблука, І. Червена, Т. Добрунік та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Сучасні методичні розробки вітчизняних та закордонних економістів переважно розкривають методи оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств і товарів, а ґрунтовних досліджень, присвячених управлінню конкурентоспроможністю аграрних формувань з урахуванням специфічних особливостей їх діяльності на даний час недостатньо.

Ціль роботи. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу оцінити конкурентоспроможність аграрних формувань Вознесенського району Миколаївської області.

Основні результати дослідження. Визначення конкурентоспроможності аграрних формувань – складна проблема, для вирішення якої на практиці застосовуються різні методики. Ми вважаємо

за доцільне взяти в основу методики визначення рівня конкурентоспроможності методи економіко-статистичного моделювання. При цьому економіко-статистична модель являє собою кореляційне рівняння зв'язку залежного і декількох незалежних факторів, які визначають кількісне значення залежного фактора. Оскільки підприємство виробляє конкурентоспроможну продукцію, яка на ринку являється і рекламою підприємства-виробника, то при побудові багатофакторних кореляційних моделей в якості залежної змінної величини (y) нами взято обсяги виробництва товарної продукції сільськогосподарства в тис. грн. в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, яка визначатиме і рівень конкурентоспроможності аграрних формувань [1]. До незалежних змінних віднесли ті фактори, що найбільше впливають на результати виробництва у господарствах. Насамперед це показники наявності в аграрних формуваннях і ефективності використання основних елементів виробничо-ресурсного потенціалу.

Таким чином до складу незалежних змінних величин (x_i) нами взяті:

x_1 – бал економічної оцінки землі (по віддачі 1 грн. витрат в рослинництві); x_2 – забезпеченість 1 га с.-г. угідь засобами виробництва, грн.; x_3 – матеріалозабезпеченість 1 га сільськогосподарських угідь, грн.; x_4 – забезпеченість 100 га ріллі трудовими ресурсами, чол.

Об'єктом дослідження були обрані 24 аграрних формування Вознесенського району різних організаційно-правових форм господарювання. В результаті рішення задачі по визначенню кореляційного зв'язку між факторними ознаками та обсягом виробництва товарної продукції на 1 га сільськогосподарських угідь в аграрних формування Вознесенського району отримали рівняння наступного вигляду:

$$y = 563,61 - 1,94x_1 - 0,004x_2 + 0,63x_3 + 40,44x_4$$

При цьому коефіцієнт множинної кореляції склав $R = 0,55761$, що свідчить про середній зв'язок між обсягами виробництва продукції та врахованими в задачі факторами. Коефіцієнт детермінації (R^2) становить 0,31092, тобто рівень конкурентоспроможності на 31% формується саме під впливом цих факторів.

Економічна інтерпретація отриманого рівняння заключається в тім, що зміна будь-якого із факторів, що увійшли в модель, призведе до позитивного або негативного впливу на результативний показник – конкурентоспроможність. Так, підвищення економічної оцінки землі на 1 бал призведе до зменшення виробництва товарної продукції на 1 га сільськогосподарських угідь на 1,94 гривні, а збільшення трудових ресурсів на 1 чоловіка в розрахунку на 100 га ріллі – до збільшення результативного показника на 40,44 гривні і т.д.

На основі багатофакторних кореляційно-регресійних моделей, шляхом підстановки у рівняння множинної регресії фактичних значень змінних x по кожному аграрному формуванню, розраховуються

теоретичні рівні виробництва товарної продукції на 1 га сільськогосподарських угідь (табл.1). Цей показник відображає ті результати, що може одержати товаровиробник, найбільш ефективно використовуючи наявні в нього виробничі ресурси.

Таблиця 1

Фактичні і можливі рівні виробництва товарної продукції на 1 га сільськогосподарських угідь в аграрних формуваннях Вознесенського району у 2006-2008 роках

№ п/п	Назва аграрного формування	Виробництво товарної продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, грн..		Відхилення фактичного рівня від можливого	
		Фактичний рівень	Теоретичний (можливий) рівень	Абсолютне, грн.. (+,-)	Відносне, %
1	2	3	4	5	6
1	ЗАТ "Болгарка"	2198,45	1703,30	495,15	129,1
2	ВАТ "Зелений Гай"	2511,66	2810,90	-299,24	89,4
3	ТОВ НТЦ "Лан"	1199,25	954,03	245,22	125,7
4	ТОВ СВГ "Болгарка"	757,13	645,33	111,80	117,3
5	ВАТ "Вознесенське племпідприємство"	789,63	756,40	33,23	104,4
6	ТОВ "Авіатор"	1205,54	948,45	257,09	127,1
7	ТОВ "Дружба"	1223,86	1318,22	-94,36	92,8
8	СТОВ "Дмитрівське"	784,97	983,61	-198,64	79,8
9	ТОВ "Адоніс"	765,37	846,81	-81,44	90,4
10	ТОВ "Авангард-2005"	771,53	1103,75	-332,22	69,9
11	ПСП "Відродження"	1288,2	949,22	338,98	135,7
12	ПСП "Новогригорівське"	613,98	775,48	-161,50	79,2
13	ПСП "Сонячна долина"	1202,02	798,86	403,16	150,5
14	ПСП "Струмок"	895,91	1900,82	-1004,91	47,1
15	ПП "Укрінтерпостача"	1143,89	968,24	175,65	118,1
16	ПП "Агроном 2005"	232,72	706,83	-474,11	32,9
17	ПП "Зверов"	256,8	989,06	-732,26	26,0
18	ПП "Ідеал"	754,56	580,97	173,59	129,9
19	ФГ "Юденкова"	785,37	689,35	96,02	113,9
20	ФГ "Чорноморець"	689,75	632,26	57,49	109,1
21	ФГ "Новацького"	754,56	756,42	-1,86	99,8
22	СФГ "Горового"	774,23	954,44	-180,21	81,1
23	ФГ "Мальва"	3292,44	1863,13	1429,31	176,7
24	ФГ "Гончарова"	658,4	914,35	-255,95	72,0
В середньому		1064,59	1064,59	0	0

Порівняння теоретично можливих і фактичних рівнів виробництва продукції на 1 га сільськогосподарських угідь дає можливість визначити ефективність використання природного і виробничо-технічного потенціалу

аграрних формувань району, потенційну можливість підвищення їх конкурентоспроможності.

Розраховані фактичні і можливі рівні виробництва товарної продукції в аграрних формуваннях району дозволяють зробити висновок, що з 24 аграрних формувань в 12 фактичний рівень виробництва товарної продукції на 1 га сільськогосподарських угідь перевищує можливий рівень. Зокрема у ЗАТ «Болгарка» - на 29,1%, ТОВ НТЦ «Лан» - на 25,7%, ТОВ СВГ «Болгарка» - на 17,3% тощо, найбільша різниця між можливим та фактичним рівнем виробництва товарної продукції спостерігається у ФГ «Мальва» - на 76,7%. В інших аграрних формуваннях фактичний рівень виробництва навпаки нижче можливого від 0,2% в ФГ «Новацького» до 74% в ПП «Зверов». Відмітимо також, що в дев'яти аграрних формуваннях індекс конкурентоспроможності, розрахований як відношення фактичного рівня виробництва товарної продукції на 1 га сільгоспугідь окремого господарства до середньорайонного рівня 1064,59 грн., більше одиниці (таблиця 2).

Розраховані індекси конкурентоспроможності також свідчать, що найбільш конкурентоспроможними протягом 2006-2008 років у Вознесенському районі були господарські товариства. Фактичний і теоретичний індекси конкурентоспроможності в цій групі господарств є найвищими.

Найменш конкурентоспроможними протягом досліджуваного періоду в районі були підприємства з приватною формою власності. Фермерські господарства району мають середній рівень конкурентоспроможності, вважаємо що сприяло цьому створення невеликих, раціональних за чисельністю працівників колективів фермерських господарств (5-17 осіб), які водночас забезпечували ефективну концентрацію виробництва, самостійне розширення відтворення.

Висновок. Використання кореляційно-регресійного аналізу є дієвим методом оцінки конкурентоспроможності аграрних формувань, застосовані кореляційно-регресійні моделі можуть служити не тільки засобом аналізу конкурентоспроможності, але і важливим інструментом прогнозування, призначення якого полягає в тому, що на основі виявлення тенденцій економічного розвитку проводиться оцінка перспектив цього ступеня задоволення суспільних потреб. Крім того, кореляційно-регресійний аналіз дозволяє виміряти тісноту зв'язку між досліджуваними ознаками, визначити абсолютний і відносний вплив чинників на результативний показник.

Таблиця 2

Фактичні і можливі індекси конкурентоспроможності аграрних
формувань Вознесенського району у 2006-2008 роках

Група підприємств	Назва аграрного формування	Індекс конкурентоспроможності		В середньому по групі аграрних формувань	
		Фактичний рівень	Теоретичний (можливий) рівень	Фактичний рівень	Теоретичний (можливий) рівень
1	2	3	4	5	6
Господарські товариства	ЗАТ "Болгарка"	2,07	1,60	1,15	1,13
	ВАТ "Зелений Гай"	2,36	2,64		
	ТОВ НТЦ "Лан"	1,13	0,90		
	ТОВ СВГ "Болгарка"	0,71	0,61		
	ВАТ "Вознесенське племпідприємство"	0,74	0,71		
	ТОВ "Авіатор"	1,13	0,89		
	ТОВ "Дружба"	1,15	1,24		
	СТОВ "Дмитрівське"	0,74	0,92		
	ТОВ "Адоніс"	0,72	0,80		
	ТОВ "Авангард-2005"	0,72	1,04		
Приватні підприємства	ПСП "Відродження"	1,21	0,89	0,75	0,90
	ПСП "Новогригорівське"	0,58	0,73		
	ПСП "Сонячна долина"	1,13	0,75		
	ПСП "Струмок"	0,84	1,79		
	ПП "Укрінтерпостача"	1,07	0,91		
	ПП "Агроном 2005"	0,22	0,66		
	ПП "Зверов"	0,24	0,93		
	ПП "Ідеал"	0,71	0,55		
Фермерські господарства	ФГ "Юденкова"	0,74	0,65	1,09	0,91
	ФГ "Чорноморець"	0,65	0,59		
	ФГ "Новацького"	0,71	0,71		
	СФГ "Горового"	0,73	0,90		
	ФГ "Мальва"	3,09	1,75		
	ФГ "Гончарова"	0,62	0,86		

ЛІТЕРАТУРА

1. Добрунік Т.П. Методика визначення конкурентоспроможності фермерських господарств / Т.П. Добрунік// Науковий вісник – Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – науки: економіка, політологія, історія. – 2007. - С. 88-92.

М.В. Криворучко, магістр

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано особливості проведення Initial Public Offering (IPO) в Україні, запропоновано деякі підходи до усунення стримуючих факторів розвитку ринку Initial Public Offering

Ключові слова: акції, публічне розміщення акцій, IPO, фондові біржі

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні спостерігається зростання інтересу до теми IPO (Initial Public Offering – первинна публічна пропозиція акцій. Публічне розміщення акцій - розміщення акцій публічного акціонерного товариства, при якому пропозиція акцій адресована більш ніж 100 фізичним та/або юридичним особам, крім акціонерів товариства і при цьому існуючі акціонери не мають переважного права на придбання акцій додаткової емісії)). Це обумовлено тим, що IPO найбільш доречним способом одночасно залучити достатній обсяг додаткових капіталовкладень і не «продатися» стратегічним інвесторам. Але ситуація поки змінюється мало, IPO все ще вельми рідкісне на українському фондовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сприйняття IPO як вирішального фактора економічного розвитку, за рахунок досягнення можливості максимально розширити коло інтересів знайшло своє відображення у багатьох дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, теоретиків та практиків: В. Гейця, В. Заруби, С. Ілляшенка, І. Хисамова, О. Дагаєва, Д. Фреара, Р. Хофата та інших. Разом з тим певні аспекти цієї наукової проблеми залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. З огляду на вище сказане та необхідність розвитку відповідного науково-методичного забезпечення можна зазначити, що метою даної статті є розробка пропозицій щодо усунення стримуючих факторів розвитку ринку IPO.

Результати дослідження. IPO (Initial Public Offering) — публічна пропозиція інвесторам стати акціонерами компанії, зроблена нею вперше на міжнародній біржі. Компанія прагне продати пакет своїх акцій (як правило, невеличкий, близький до блокуючого) інвесторам на біржі як із метою одержати фінансове вливання для розвитку, так і для того, щоб за котируваннями акцій на біржі визначити свою капіталізацію чи реальну ринкову вартість. Ще одна мета — підвищити свій інвестиційний рейтинг, щоб одержати доступ до інших недорогих джерел фінансування [1, с.48].

Популярність IPO можна пояснити унікальною можливістю для поточних власників бізнесу отримати справедливую ціну за його частину, що пропонується до продажу на ринку капіталу. Другим важливим фактором на користь IPO є можливість запропонувати до лістингу менше 50% від загального статутного капіталу, зберігаючи таким чином контроль над ключовими рішеннями, пов'язаними з розвитком та стратегією бізнесу. Крім того, поточні власники вільні у виборі біржової площадки для первинного розміщення акцій та можуть вибирати між внутрішнім та міжнародними ринками, маючи на меті максимізувати ціну акцій у перший день відкритого лістингу.

Станом на 2009 р. українські компанії залучили фінансування на таких біржах: на основному торговельному майданчику (Main Market) Лондонської фондової біржи (Ferrexpo, Mironivsky Hliboproduct); на альтернативному торговельному майданчику (Alternative Investment Market) Лондонської фондової біржи (Ukrproduct, KDD Group); на Варшавській фондовій біржі (Kernel Group); на Франкфуртській фондовій біржі (яка для цілей європейського законодавства про цінні папери не є регульованим ринком).

Для виходу на публічність потрібно дотримуватись алгоритму проведення IPO (рис.1) [1, с.48].

Для кращого розуміння Initial Public Offering проведемо аналіз кожного етапу та виявимо недоліки.

Після того, як було прийняте рішення про проведення IPO (компанія досягла необхідних розмірів, мала перспективи розвитку у своїй галузі, показувати динаміку основних фінансових показників, але прибутковість підприємства не є обов'язковою умовою), компанії необхідно визначитися з вибором андеррайтера. Андеррайтер - це фінансова установа, яка займається організацією процесу IPO. Саме андеррайтер в тісному співробітництві з керівництвом компанії займається розробкою проспекту емісії. Найчастіше ним стає інвестиційний банк. Його функції настільки багатогранні, що розподіляються серед декількох андеррайтерів, що утворюють своєрідний синдикат з певними зонами відповідальності.

Винагорода андеррайтера може бути фіксованою або залежати від притягнутого в процесі IPO капіталу [1, с.49]. Проблемою даного етапу можна назвати нерозвиненість банківської інфраструктури України та законодавчої бази.

Розробка стратегії. В розробці стратегії має бути присутня регулярність: як система виробничого планування підприємства проходить цикл „аналіз виконання плану минулого періоду - планування ключових орієнтирів на перспективу - формування звіту про виконання плану”, так і стратегічний план повинен періодично коригуватися відповідно до змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Інвестиційна програма має бути пов'язана за обсягами фінансування, об'єктами, термінами і умовами зворотності. Інвестиційний меморандум має містити аналіз ризиків,

заснований на даних про виконання інвестиційних планів минулих періодів [2, с.15]. Така докладна інформація потрібна в першу чергу портфельному або стратегічному інвестору. Широке коло дрібних інвесторів влаштує кваліфіковано складений річний звіт, аби він відповідав на поставлені питання і мав стабільну рік у рік структуру інформації.

Рис.1. Алгоритм проведення IPO

Легальність юридичної структури бізнесу. Розробляючи юридичну структуру і схему фінансово-господарської діяльності, слід передбачити можливість отримання позитивного фінансового результату і достатніх обертів в інвестиційному ядрі, спроможність підтвердження цих даних з офіційної бухгалтерської звітності.

Фінансова прозорість української звітності. Фінансова прозорість означає, що управлінський облік має вестися безперервно, на підставі первинних документів обліку, за принципом подвійного запису відносно всіх господарських операцій.

На першу вимогу інвесторів компанія зобов'язана надавати їм інформацію про себе: розкривати склад акціонерів, фінансові показники, коментувати будь-яку значущу подію, яка відбувається в компанії або зачіпає її ім'я. Крім того, компанія, що замислила публічне розміщення акцій, має продемонструвати інвесторам стійке зростання основних фінансових показників як мінімум впродовж двох останніх років. В очах західного інвестора обов'язковою умовою є перехід емітента на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), що повинно бути підтверджене висновком іноземного аудитора.

На практиці використовуються три методи організації процедури первинної публічної пропозиції акцій на біржовому майданчику (порядок визначення ціни) [1, с.49]: метод фіксованих цін, метод "формування портфеля" (він також називається "Метод збору заявок") і аукціон. Метод фіксованих цін застосовується досить рідко і в основному - на високозарегульованих фондових ринках в окремих країнах. Найпоширенішим методом є метод «формування портфеля» - Bookbuilding. Як альтернатива методу «формування портфеля» виник аукціонний метод пропозиції і розподілу акцій при IPO. Він набув особливої популярності внаслідок численних порушень і зловживань з боку найбільших інвестиційних банків і компаній, що практикували в основному метод «формування портфеля». Проте аукціонний метод не зміг поки що довести свою спроможність повністю замістити загальноприйнятий метод первинної публічної пропозиції акцій - метод «формування портфеля». Вперше у вітчизняній практиці IPO (Ukrproduct Group) було здійснено за методом «формування портфеля», і, мабуть, подальші публічні розміщення також проводитимуться за таким самим зразком.

Вибір торговельного майданчика розміщення цінних паперів. Для українського емітента проведення IPO можливо як на європейському, так і на американському ринку. Вітчизняні компанії найбільшою мірою залучає Альтернативний інвестиційний ринок (AIM) Лондонської фондової біржі. AIM популярна серед компаній пострадянських республік через просту процедуру допуску, порівняно невисоку вартість розміщення й гнучку систему регулювання, що не пред'являє надмірно твердих вимог до емітента і його цінних паперів. При цьому AIM надає доступ до інвестиційних ресурсів найбільшого європейського ринку капіталу. Емітент здобуває можливість заявити про себе великому колу потенційних інвесторів й одержати фінансування, необхідне для подальшого розвитку. Альтернативний інвестиційний ринок дає компаніям ряд переваг, зокрема, присутність на цьому майданчику дозволяє емітенту підвищити його капіталізацію (за оцінками деяких експертів, на 60-70%) [1, с.50].

Крім AIM, вітчизняних емітентів сьогодні може зацікавити публічне розміщення акцій на Варшавській або Віденській фондових біржах, потенційна можливість проведення розміщення на Московській

міжбанківській валютній біржі (ММВБ), а також на українському ринку – у системі ПФТС [1, с. 49].

Висновки. Тому нагальним завданням держави на даному етапі мають стати: вдосконалення законодавчої бази розвитку українського фондового ринку; вдосконалення його інфраструктури; поліпшення інвестиційного клімату; поширення культури корпоративного управління та інформації про можливості і переваги ІРО як засобу залучення капіталу в національну економіку.

Отже, основною метою розвитку фондового ринку України є його перетворення на масштабний, високоефективний механізм перерозподілу фінансових ресурсів, що сприятиме істотному збільшенню залучення інвестицій підприємствами країни і зниженню вартості інвестиційних ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Задорожна Р. Первинне публічне розміщення цінних паперів як засіб розвитку фондового ринку України / Р. Задорожна // Економіст. - №4. – 2006. – с. 48-50
2. Кукса В. Це солодке слово ІРО. Українські підприємства відкривають для себе прогресивний спосіб інтеграції у світову економіку / В. Кукса // Дзеркало тижня. – 2007. - №35. – с. 14-17

УДК 631.15/16:338.24

СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕЧНІСТЮ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ЕКСПОРТНООРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.С. Шевченко, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кулешова Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто проблеми управління якістю харчових продуктів. Вітчизняним виробникам запропоновано найбільш оптимальну систему управління безпекою харчових продуктів (СУБХП) на основі принципів системи НАССР та міжнародних стандартів. Проаналізовано переваги СУБХП для вітчизняних виробників експортноорієнтованої продукції..

Ключові слова: *якість, харчова продукція, безпекість, система управління, переваги, міжнародний.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світового виробництва харчових продуктів все більшого значення набувають такі

поняття як «безпечність для життя» та «здоров'я людини». Це пов'язано здебільшого з погіршенням екології, появою генномодифікованих продуктів харчування, виробництвом неякісної продукції, що завдає шкоди людині. Саме тому з кожним днем все більше підприємствам харчової промисловості слід приділяти увагу проблемі запобігання негативних наслідків від споживання неякісної продукції та забезпечення виробництва безпечних товарів, а отже і управління їх якістю. Від цього може залежати репутація, імідж і конкурентоспроможність не тільки самих підприємств-виробників, а і держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Питання впровадження системи управління безпечністю харчової продукції вивчає в своїх працях багато науковців, серед яких Анищенко І., Рудик Т., Царенко О.М., Шаповал М.І., Новіков В., Никитюк О. та інші. Автори досліджують проблеми та переваги при впровадженні СУБХП, методики її впровадження, а також пропонують шляхи вирішення складних питань з застосування СУБХП на підприємствах. Проте слід звернути уваги ще і на те, яку користь можуть отримати вітчизняні виробники харчової продукції від використання таких систем управління якістю для своєї експортноорієнтованої продукції.

Мета та завдання дослідження. Дослідити необхідність та переваги від впровадження СУБХП вітчизняними виробниками харчової промисловості з метою покращення якості своєї експортноорієнтованої продукції на міжнародному рівні.

Результати дослідження. Безпечність харчових продуктів пов'язана з наявністю небезпечних чинників у харчових продуктах на момент споживання. Оскільки небезпечний чинник харчового продукту може з'явитися на будь-якій ланці харчового ланцюга, адекватне керування в усьому харчовому ланцюгу є суттєво важливим. Отже, харчові продукти можна убезпечити спільними зусиллями всіх сторін, що беруть участь у харчовому ланцюгу.

Харчовий ланцюг охоплює різноманітні організації, від виробників кормів та первинної продукції до виробників харчових продуктів, операторів з транспортування та зберігання і субпідрядників, і далі до підприємств роздрібної торгівлі та закладів громадського харчування (разом із суміжними організаціями, такими як виробники устаткування, пакувальних матеріалів, мийних засобів, добавок та інгредієнтів). Такий ланцюг охоплює також організації з надання послуг [3].

На міжнародному ринку досить давно важливого значення набуло питання безпечності продукції. На жаль, не в усіх державах, в тому числі і в Україні, відбувається активне їх пропагування. Не всі підприємницькі структури мають можливість впровадження та сертифікації відповідних систем управління якістю на базі стандартів серії ISO 9000 або на підставі принципів НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Point – система аналізу безпечних чинників та критичні точки контролю). На нашу думку, для вітчизняних підприємств це є дуже важливим моментом, оскільки

багато сучасних виробників харчової продукції вже займаються експортом своїх товарів на зовнішній ринок. І не всі вони використовують світову практику управління безпечністю харчових продуктів.

Особливо, звертаючи увагу на те, що останнім часом найбільш актуальним стало застосовування інтегрованих систем менеджменту якості, які можуть створюватися на базі міжнародних стандартів, ми повинні звернути увагу саме на такі системи, які базуються на принципах НАССР на системи керування безпекою харчових продуктів. Ці системи є найбільш досконалим і ефективним превентивним підходом до управління безпечністю продуктів харчування та визнані на міжнародному рівні.

Як відомо, міжнародний стандарт, відповідно до якого сертифікують СУБХП – ISO 22000:2005. В Україні на сьогодні діють два стандарти, які з багатьох питань повторюють один одного: ДСТУ 4161-2003 і ДСТУ ISO 22000:2007. Вони базуються на принципах системи НАССР.

Отже, система аналізу безпечних чинників та критичні точки контролю (НАССР) – це міжнародна система, яка передбачає ідентифікацію, оцінювання і управління чинниками, що негативно впливають на безпечність продуктів харчування та сільськогосподарської сировини [4].

Система НАССР акцентує увагу безпосередньо на процесному контролі параметрів здійснення технологічного процесу та оцінювання сировини й матеріалів, що використовуються для виготовлення харчового продукту, а також упроваджує стратегію гарантії його безпеки «від ферми до виделки» і ґрунтується на трьох складових:

- законодавчі вимоги до убезпечення харчових продуктів;
- глибокий науковий підхід до ухвалення рішень;
- контроль за виконанням законодавчих вимог [1].

Також система базується на семи принципах, визнаних міжнародною спільнотою. Ці принципи передбачають проведення аналізу небезпечних чинників пов'язаних з виробництвом харчових продуктів, визначення критичних точок етапів технологічного процесу, визначення критичних меж, розроблення системи моніторингу, розроблення та застосування коригувальних дій, розроблення процедур перевірки, документування процедур і реєстрування даних.

Реалізація системи НАССР потребує планування контролю всіх ділянок технологічного процесу, визначення меж дослідження, застосування і підтримання системи. Дуже важливо встановити межі дослідження, тобто сферу охоплення планом НАССР, від постачальників сировини до пунктів роздрібної торгівлі і споживача. Сам процес реалізації системи НАССР передбачає виконання дванадцяти етапів, починаючи зі створення групи розробки та впровадження системи (команда НАССР) і закінчуючи веденням записів, що демонструють правильність процедур від самого початку до кінця процесу

На підприємстві складається план НАССР - документ, що відповідно до принципів визначає процедури та послідовність дій з метою забезпечення контролю факторів небезпеки. План НАССР охоплює всі ділянки виробництва продукції, починаючи від отримання сировини до переробки або пакування продукції, а також постачання, обертання продукції під час роздрібною торгівлі [4].

Найбільш важливим є те, що впровадження системи управління безпечністю харчових продуктів дає такі переваги:

1) для підприємств харчової ланки:

- виробництво більш безпечної продукції, що знижує діловий ризик, і підвищує задоволеність споживача;
- поліпшена репутація і захист торговельної марки;
- узгодженість із законодавством;
- персонал має чіткіше уявлення щодо вимог до безпечності харчових продуктів та методів їх виконання;
- демонструє зобов'язання (докази) підприємства щодо безпечності продукції, які можуть бути використані у судових позовах і визнані страховими компаніями;
- краща організація персоналу та використання робочого часу;
- ефективність витрат, зменшення збитків у перспективі (спочатку збитки можуть збільшитися через застосування коригувальних дій, які вимагають видалення продукції внаслідок невиконання належного контролю в критичних точках контролю);
- менша ймовірність одержати скарги від споживачів та їхня довіра;
- можливість збільшити доступ на ринки збуту;

2) для споживачів:

- менший ризик хвороб, спричинених харчовими продуктами;
- поліпшення якості життя;
- більша довіра до харчових продуктів;

3) для урядів:

- полегшення інспекцій та ефективніший контроль харчових продуктів;
- поліпшення охорони здоров'я та зменшення витрат на охорону здоров'я;
- полегшення міжнародної торгівлі [2].

Як бачимо від впровадження системи на базі принципів НАССР виграють не тільки підприємства, а і споживачі та уряди.

Обґрунтовуючи переваги експортноорієнтованої продукції для вітчизняного виробника, перш за все слід наголосити, що система НАССР сертифікується відповідно до міжнародних стандартів. Це полегшує вихід підприємства з своєю продукцією на світовий ринок.

Далі можна виділити те, що довіра до виробленого продукту значно зростає, і не тільки з боку споживача, а і з боку закордонного партнера, який зацікавлений у співпраці. А разом з цим покращується репутація та імідж фірми на зовнішньому ринку і внутрішньому ринках. Уряди країн,

до яких експортується сертифікована за міжнародними стандартами продукція створюють для постачальників більш сприятливі умови.

Отже, слід зазначити, що головною перешкодою до впровадження систем НАССР на вітчизняних підприємствах харчової промисловості є брак необхідних коштів. Це є основною причиною невеликої кількості впроваджених СУБХП в українських фірмах.

Висновки. Системи СУБХП, що базуються на принципах НАССР, дають значні переваги вітчизняним виробникам харчових продуктів при експорті їх на зовнішні ринки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анищенко І. Безпечність харчових продуктів на основі принципів НАССР: проблеми та шляхи їх вирішення / І. Анищенко, Т. Рудик // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2009. – №1. – с. 35-38.
2. Переваги системи НАССР: офіційний сайт київської фірми «Партнер ІСО»: [Електронний ресурс]. – [http:// www.iso-partner.com](http://www.iso-partner.com)
3. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга (ISO 22000:2005, IDT): ДСТУ ISO 22000:2007. – К.: Держспоживстандарт України. – с. 30 – (Національний стандарт).
4. Царенко О.М. Управління якістю агропромислової продукції: Навчальний посібник / О.М. Царенко, В.П. Руденко – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 431с.

УДК 658.114.5(477)

АСПЕКТИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

В.О. Куцел, магістр

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто питання реалізації основних прав учасників корпоративних відносин в Україні – права на отримання частки прибутку; на прийняття рішень щодо розвитку корпорації; права на отримання інформації про діяльність корпорації; права на частку майна при ліквідації компанії. Розробляються рекомендації, спрямовані на вдосконалення корпоративних відносин.

Ключові слова: корпоративні права, корпоративне управління, дивіденди, акції, інвестиції.

Постановка проблеми. У процесі переходу України до ринкової економіки відбулося створення великої кількості (понад 35 тис.) акціонерних товариств, діяльність яких здійснюється на засадах корпоративного управління. Власниками майна стали близько 17 млн акціонерів. Аналіз формування та діяльності вітчизняних корпорацій показує, що на цьому етапі ефективність функціонування цієї пріоритетної для України форми господарювання є недостатньою. Основне протиріччя полягає в розбіжності інтересів менеджерів корпорації та акціонерів, особливо власників дрібних пакетів акцій. У силу недосконалості законодавства в сфері корпоративного управління, де багато аспектів корпоративних відносин не охоплені правовим полем, а також шляхом прямих порушень утискаються інтереси та права акціонерів. Проблема захисту прав акціонерів є актуальною не лише для України, а і для багатьох країн світу (навіть економічно розвинутих), де здійснюються відповідні дослідження та розробки по її подоланню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сфери вітчизняного корпоративного управління почалося лише недавно, після створення перших акціонерних товариств. Сьогодні, коли з'явився певний досвід діяльності корпорацій, економічна наука впритул зайнялася вивченням проблем їх діяльності. Однак, можна констатувати, що ці дослідження мають дещо розрізнений характер, тобто назрілі проблеми вимагають системного підходу і всебічного розкриття. Прийнятий Закон України «Про акціонерні товариства», що набув чинності з 17 вересня 2008 року, недостатньо враховує особливості діяльності корпорацій в Україні і потребує, на мій погляд, значного доповнення та удосконалення. Досліджували цю проблему у своїх статтях також Резанова Н. [1] та Ступницький О. [2]. На мій погляд, дана проблема не достатньо розкрита, тому вона є метою мого дослідження.

Метою дослідження є аналіз дотримання основних прав учасників корпоративних відносин в Україні; розглянути в контексті цих питань законодавчі акти, прийняті останнім часом; запропонувати напрямки підвищення ефективності управління вітчизняними корпораціями.

Основні результати дослідження. В економічній літературі корпоративне управління розглядається насамперед як управління корпоративними правами їх власників. Основні корпоративні права акціонерів в системі сучасного корпоративного управління – це: право на отримання частини прибутку корпорації у вигляді дивіденду; право на отримання частки майна при ліквідації підприємства; право на участь в управлінні компанією шляхом голосування на загальних зборах акціонерів; право на отримання інформації про діяльність корпорації. Не викликає сумніву, що захист прав акціонерів, особливо дрібних, є одним з найважливіших елементів системи корпоративного управління і безпосередньо впливає на ефективність функціонування акціонерних товариств.

Розглянемо досвід та проблеми українських корпорацій у сфері реалізації акціонерами своїх корпоративних прав. Аналіз ситуації щодо реалізації права акціонерів, з окрема дрібних, на отримання дивідендів, показує, що в Україні практично не купують акцій з метою отримання дивідендів, бо дивіденди корпорації не виплачують. Тому, що в законодавстві передбачені випадки, коли дивіденди за акціями не виплачуються, але нічого не сказано про обов'язок корпорації виплатити частину прибутку акціонерам, якщо цей прибуток є в наявності. Також недостатньо опрацьоване питання щодо розмежування положень та норм дивідендної політики: які належать до компетенції винятково загальних зборів, а які мають бути зафіксовані у Статуті корпорації. Річ у тім, що при вирішенні питань виплати дивідендів на загальних зборах цілком можуть бути знехтувані інтереси дрібних акціонерів з боку власників крупних пакетів акцій або простої більшості.

Одним з напрямків врегулювання цього питання може стати чітка законодавчо закріплена регламентація порядку виплати дивідендів. Це сприятиме тому, що дрібні акціонери почуватимуть себе більш захищеними і матимуть певні гарантії щодо отримання частини прибутку компанії.

Водночас слід передбачити всі можливі наслідки таких рішень, наприклад, у вигляді штучної мінімізації реального прибутку. Ставка оподаткування дивідендів фізичних осіб в Україні становить 15%, відповідна норма для іноземних інвесторів – 35%. Аналізуючи досвід зарубіжних країн (США, Великобританії, Ізраїлю, Польщі, Мексики, Аргентини, Венесуели, Індії та ін.), можна констатувати, що як у високорозвинених, так і в країнах, що розвиваються, розроблені і діють гнучкі системи пільгового оподаткування дивідендів з метою залучення інвестицій в цінні папери корпорацій.

Узагальнюючи напрацювання цих країн, можна визначити деякі методи стимулювання інвестицій шляхом зміни податкової політики: часткове або повне звільнення від податку на дивіденди іноземних інвесторів, якщо ці кошти не витікають за кордон, а реінвестуються в нові цінні папери в Україні; значне зменшення ставки податку для осіб, які володіють певною часткою акцій тривалий час; звільнення від сплати податку з дивідендів, які скеровуються на виконання інноваційних проектів; введення прогресивного податку на дивіденди (з можливим неоподаткуванням дрібних інвесторів); застосування низької податкової ставки для інвесторів, які спрямовують свої кошти у наукоємні та інші важливі галузі; різне оподаткування за довгостроковими та короткостроковими інвестиціями; звільнення від оподаткування прибутку, отриманого під час продажу цінних паперів та ін. Зрозуміло, що на сучасному етапі розвитку корпоративного управління в Україні лише серйозні зміни податкового законодавства та чітка регламентація порядку нарахування і виплати дивідендів призведуть до притоку інвестицій в

економіку як з боку населення, так і з боку іноземних інвесторів. Значні перешкоди стоять на шляху реалізації права акціонерів на частку майна при ліквідації АТ. Законом встановлено, що при банкрутстві компанії виплати за простими акціями, які підлягають викупу, а також розподіл майна між акціонерами-власниками простих акцій відбувається відповідно у сьому та восьму черги. Якщо врахувати, що розподіл майна кожної черги здійснюється після повного задоволення вимог кредиторів (акціонерів) попередньої черги, то стає зрозумілим, що можливості отримати певну частку майна корпорації фактично немає [3]. Часто трапляються порушення при реєстрації учасників, прийняття рішень за відсутності кворуму, порушення тривалості проведення зборів та ін. [4].

Українська асоціація інвестиційного бізнесу провела спеціальне статистичне дослідження щодо типових корпоративних конфліктів і згрупувала їх в процентному відношенні до загальної кількості. Керуючись цими та іншими подібними даними, доцільно було б на основі аналізу порушень, що зустрічаються найчастіше, внести відповідні поправки та доповнення в законодавство.

Загалом законодавством передбачено право акціонерів на отримання інформації про діяльність корпорації. До основних складових такої інформації належать: засновницькі документи, принципи (Кодекс) корпоративного управління, протоколи загальних зборів, протоколи засідань виконавчих та контролюючих органів АТ (наглядової ради, правління, ревізійної комісії) та їхні накази, річна фінансова звітність, документи бухгалтерського обліку (з певними обмеженнями), інформація про емісію акцій та інших цінних паперів, перелік афілійованих осіб товариства та кількість акцій, якою вони володіють. Крім того, кожне ВАТ зобов'язане мати свою інтернет-сторінку.

Загалом можна констатувати, що порівняно із європейською, англо-американською та японською системами корпоративного управління в Україні не забезпечено достатньої прозорості діяльності АТ і треба прагнути до значно ширшого доступу акціонерів і громадськості до інформації про діяльність підприємств, що унеможливить прояви тінізації та корупції. Крім того, як відомо, чим прозоріша діяльність корпорації, тим привабливішою вона є для інвесторів. З цією метою доцільно включити до кола питань, що не є конфіденційними, такі: інформація про власників найбільших пакетів акцій, розмір винагороди провідних менеджерів та ін. Слід також забезпечити рівний доступ до інформації всіх акціонерів та передбачити адміністративну (фінансову) відповідальність посадових осіб за ненадання інформації.

Висновок. Корпоративне управління – це відносно нова сфера в економічному житті України. З метою її вдосконалення необхідні системний моніторинг практичної діяльності вітчизняних корпорацій, розроблення методики оцінки стану корпоративного управління та заходи правового регулювання і контролю з боку держави. До першочергових та

найважливіших напрямків вдосконалення системи корпоративного управління слід зарахувати забезпечення захисту прав акціонерів, особливо дрібних. Це сприятиме залученню коштів як вітчизняних, так і іноземних інвесторів, а також більш оптимальному та раціональному розподілу капіталу в масштабах української економіки. Заходи щодо вдосконалення корпоративних відносин повинні розроблятися з врахуванням як міжнародних стандартів та підходів, так і досвіду вітчизняних корпорацій і специфіки української економіки. Це дасть можливість захистити інтереси акціонерів, підвищити конкурентоспроможність українських корпорацій, оздоровити інвестиційний клімат та економіку держави. Крім обґрунтованих напрямків вирішення проблем вітчизняного корпоративного управління, подальшого дослідження заслуговують такі його аспекти, як: підсилення впливу держави на процеси корпоративного управління; збільшення відповідальності топ-менеджерів корпорацій; регулювання питань функціонування фондового ринку; посилення ролі аудиту фінансової діяльності управлінських органів АТ; розроблення систем управління ризиками корпорацій; взаємодія з банками, антикризове управління в сучасних умовах та ціла низка інших актуальних проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Резанова Н. Розгляд проблем корпоративного управління / Н.Резанова // Фінанси України. -2006. - №1. - с. 22-25
2. Ступницький О. Корпоративне управління (сучасна ситуація в світі) /О.Ступницький // Економіка України. - 2005. - №2. - с. 12-18
3. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року N 514-VI.
4. Корпоративне управління в Україні: менеджмент, фінанси, аудит / Матеріали п'ятого пленуму Співки економістів України та міжнародної науково-практичної конференції. – К., 2006. – с. 175

ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМ МАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ОПЕРАЦІЯМИ

Є. О. Юрченко, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський державний аграрний університет

В роботі розглянуті основи теорії систем масового обслуговування, досліджено задач, що вирішуються за допомогою даних систем. Наведена коротка характеристика методів, які можуть бути використані для проектування та використання систем масового обслуговування, та показано їх взаємозв'язок з ефективністю виробничої діяльності операційних систем.

Ключові слова: *система масового обслуговування, моделі масового обслуговування, канали обслуговування, задачі масового обслуговування.*

В умовах ринкової економіки у сфері виробництва виник ряд проблем, обумовлених такими факторами, як демонополізація, конкуренція, невизначеність попиту і збуту продукції. Методи математичного моделювання сьогодні широко використовуються для дослідження і оптимізації виробничих процесів і економічних зв'язків як в масштабі всього національного господарства, так і в масштабах окремих підприємств і їх структурних ланок, оскільки являються базою для використання формалізованих методів управління.

В цих умовах суттєву роль починає відігравати використання ефективних методів оперативного управління виробництвом, що базується на використанні сучасних засобів обчислювальної техніки і економіко-математичних методів, новітніх інформаційних технологій. Однією з таких методів являється застосування теорії масового обслуговування в управлінні операціями.

Аналізу використання систем масового обслуговування при управлінні діяльністю операційних систем присвячені праці таких українських вчених, як Томашевський В. С., Закусило О. К. та інші, проте на сьогодні досі актуальними являються дослідження систем масового обслуговування, з допомогою яких стане можливою оптимізація регулярного виробничого процесу, прийняття раціональних управлінських рішень та впровадження їх в життя.

Мета даної роботи – надати короткий огляд, характеристику систем масового обслуговування при вирішенні завдань, пов'язаних з оперативним управлінням виробництвом, обґрунтування ефективності їх використання у управлінні операціями.

Багато економічних задач пов'язано із системами масового обслуговування (СМО), тобто такими системами, в яких, з одного боку, виникають недетерміновані масові запити (вимоги) на виконання яких-небудь послуг, а з іншого — відбувається задоволення цих запитів за певними законами. Суть теорії масового обслуговування складається в тому, що на основі теорії ймовірності розробляється оцінка якості функціонування системи масового обслуговування (наприклад, можна оцінити роботу системи касових апаратів в торгівельному центрі або магазині) [1, с. 12].

Процеси утворення черг або затримок в обслуговуванні ефективно аналізуються методами дослідження операцій. Проте витрати, пов'язані з науковим аналізом тієї чи іншої практичної задачі масового обслуговування, вважаються виправданими лише за умови, що економічні наслідки керуючих рішень в сфері, яка аналізується, мають істотний вплив. Як показує досвід, практичне застосування моделей масового обслуговування є економічно вигідним при розв'язуванні двох типів задач, між якими не можна провести чіткої межі, так що можуть існувати різноманітні проміжні варіанти.

До першого типу належать задачі проектування й експлуатації систем, що складаються з великого числа тотожних або подібних елементів. Незважаючи на те, що умови функціонування різноманітних підсистем великої операційної системи масового обслуговування можуть виявитися неоднаковими, при аналізі, орієнтованому на оптимізацію кількісних показників, що належать до різноманітних однотипних компонентів системи (таких, як кількість вузлів обслуговування, чисельність обслуговуючого персоналу і т.п.), можна використовувати цілком ідентичні процедури. Отже, розроблені одноразово методологію дослідження і методи розв'язання задачі можна застосовувати багаторазово, тому що в кожному конкретному випадку фірмі потрібно лише врахувати відповідні чисельні значення параметрів, які фігурують у моделі, що використовується.

До другого типу належать задачі параметричної оптимізації окремої системи масового обслуговування. Разом з тим існують задачі, у яких сполучаються елементи й особливості як систем першого, так і систем другого типу.

В теорії СМО розглядаються моделі масового обслуговування, що піддаються кількісному аналізу. Системи масового обслуговування, подані цими моделями, видаються на фоні реальних ситуацій сильно спрощеними. Але відносно прості моделі можуть бути використані і для одержання якісного або наближеного кількісного уявлення про поведінку систем, що мають складнішу структуру [2, с. 102]. Науковий аналіз процесів масового обслуговування в багатьох випадках є складним, тому що при оцінці впливів на режим функціонування системи таких показників, як частота надходження вимог на обслуговування, час

обслуговування вимог, що надходять, кількість і розміщення різноманітних компонентів обслуговуючого комплексу і т.д., далеко не завжди можна покладатися на одну лише інтуїцію. Основну увагу потрібно звертати на операційні характеристики моделей. До цих характеристик належать: середня довжина черги, середній час очікування на обслуговування, вірогідність того, що всі компоненти обслуговуючої системи виявляться зайнятими, а також інші показники функціональної ефективності системи [2, с. 104]. Після оцінювання цих характеристик можна переходити до побудови відповідної економічної моделі і до наступних процедур пошуку оптимальних керуючих рішень.

Ступінь складності задачі оптимізації залежить від структурних особливостей самої системи масового обслуговування і від того, наскільки широкий є діапазон альтернатив, які потрібно проаналізувати. Так, наприклад, якщо потрібно обрати один із двох конкретних варіантів розв'язків, що визначають число касових апаратів у супермаркеті, то оптимальний розв'язок знаходиться за допомогою простого порівняння кількісних характеристик кожного з розглянутих варіантів. Проте, якщо мова йде, скажемо, про розробку системи керування повітряним рухом для центрального аеропорту, то для розв'язання задачі може знадобитися складніший метод оптимізації в порівнянні з методом, що полягає в розгляді кожного з припустимих варіантів, тому що число можливих варіантів у цьому випадку може виявитися безмежно великим.

На даний час не існує єдиного підходу до розв'язання задач оптимізації в сфері масового обслуговування. У більшості випадків для розв'язання кожної конкретної задачі застосовується метод оптимізації з вузькою цільовою настановою (тобто метод, придатний для розв'язання лише даного класу задач). Якщо ж система виявляється занадто складною, застосовуються методи імітаційного моделювання. Математична модель системи масового обслуговування (СМО) включає наступні основні елементи: потік вимог, що надходять на вхід системи (вхідний потік); чергу, що складається з вимог, які очікують на обслуговування; систему обслуговування; вихідні потоки об-служених, втрачених вимог та вимог, що надходять на повторне обслуговування; характеристики якості системи; механізм обслуговування.

Кожен із можливих варіантів СМО неважко описати точною математичною моделлю, проте це часто майже нічого не дає, якщо оцінювати одержані на основі такого типу описань результати із практичної точки зору. Найрозповсюдженіший підхід при розв'язанні таких задач полягає у використанні для наближених описань реальної системи простих математичних моделей. Потім, керуючись результатами аналізу первісних простих моделей і використовуючи ці результати як певний орієнтир, операційник може розробити імітаційну модель, що дозволить за допомогою комп'ютера врахувати ті аспекти задачі, які є істотними, але у той же час важко піддаються аналізу на першому етапі

математичного моделювання [3, с. 162]. Відповідь на питання про те, які операційні характеристики є найважливішими для формування керуючих рішень, зрозуміло, може бути дана лише з врахуванням конкретних умов задачі. Проте слід зазначити, що операційника, як правило, цікавлять розподіли вірогідностей для числа вимог, що надійшли в систему, і для тривалостей їх очікування, або принаймні середні значення випадкових змінних, що описують ці характеристики на великому відтинку часу. Крім того, іноді потрібно знати вірогідність того, що всі обслуговуючі прилади виявляться вільними або зайнятими; розподіл вірогідностей для тривалості вільних або, навпаки, зайнятих періодів; вірогідність того, що довжина черги (число вимог, що очікують на обслуговування в черзі) перевищить деяке наперед задане число, а також розподіл вірогідностей для інтервалу між послідовними моментами завершення процедур обслуговування. Якщо модель масового обслуговування не дуже складна, то для всіх згаданих вище характеристик вдасться одержати точні, аналітичні вирази, зручні для обчислень [3, с. 218]. Операційні методи дослідження СМО орієнтовані на оптимізацію відповідних керуючих рішень. При аналізі прикладів виявляється, що практично в кожній із ситуацій керівник повинен брати до уваги всі три компоненти системи масового обслуговування: вхідний потік вимог на обслуговування, дисципліну черги і механізм обслуговування. Більш того, між різноманітними варіантами керуючих рішень існує ряд складних взаємозв'язків. Наприклад, середню тривалість очікування для вимоги на обслуговування можна зменшити шляхом зміни частоти надходжень вимог на вхід обслуговуючої системи, збільшенням кількості обслуговуючих приладів, використанням більш швидкодіючих приладів, а також шляхом скорочення розкиду часів обслуговування. Результати дослідження системи обслуговування також можна використовувати для оптимізації моделі з вартісними характеристиками, в якій мінімізується сума витрат, пов'язаних з наданням послуг і втрат, обумовлених затримками в їх наданні.

Головною проблемою, пов'язаною із застосуванням вартісних моделей, є складність оцінювання втрат в одиницю часу, обумовлених затримками в наданні послуг. Зокрема, це особливо відчутно, коли послуги надаються індивідууму, чия поведінка може не співпадати з інтересами функціонування системи обслуговування.

При дослідженні СМО розв'язуються одна чи декілька наступних задач:

- 1) задачі аналізу СМО - визначення характеристик якості обслуговування в залежності від параметрів і властивостей вхідного потоку вимог, параметрів і структури системи обслуговування і дисципліни обслуговування;
- 2) задачі параметричного синтезу - визначення параметрів системи обслуговування при її заданій структурі залежно від параметрів і властивостей потоку вимог, дисципліни і якості обслуговування.

3) задачі синтезу структури системи з оптимізацією її параметрів - необхідно досягти того, щоб при заданих потоках, дисципліні і якості обслуговування вартість СМО була мінімальною або були мінімальними втрати викликів при заданих потоках, дисципліні і вартості системи [3, с. 244].

Висновок. Отож, необхідною умовою функціонування та удосконалення процесу управління операціями є детальне їх дослідження та аналіз всіх його складових. На даний час не існує єдиного підходу до розв'язання задач оптимізації в сфері масового обслуговування. У більшості випадків для розв'язання кожної конкретної задачі застосовується метод оптимізації з вузькою цільовою настановою (тобто метод, придатний для розв'язання лише даного класу задач). Тобто основним завданням терії систем масового обслуговування у сфері управління операціями є створення комплексу економіко-математичних моделей, формуванню алгоритмів прийняття оперативних управлінських рішень. Вирішенню цього завдання підпорядковані задачі по оптимальному розподілу виробничих ресурсів, визначенню динамічних пріоритетів продуктів, прогнозування розвитку виробничого процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клейнорк Л. Теория массового обслуживания. Пер. с англ./ Пер И.И. Грушко; ред. В.И. Нейман.- М.: Машиностроение, 1999, 432с.
2. Оперативне управління багатопродуктовими багатостадійними виробництвами і математичні методи / Петренко В.Р., Петров А.Г. // Нові технології. – 2008. – № 4 (22). – С. 99-107.
3. Браун Р., Мезон Р., Фламгольц Э. Исследование операций. Модели и применения. – М.: Мир, 1981. – Т. 2. – 677 с.

УДК 334.78:347.191

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОДЕЛЕЙ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

О.В. Урсу, магістр

Миколаївський державний аграрний університет

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кушнірук В.С.

У статті розглянуто основні особливості розвитку моделей корпоративного управління. Проаналізовано основні світові моделі корпоративного управління, встановлено переваги та недоліки англо-американської, японської, німецької та вітчизняної моделей. Досліджено порівняльну характеристику моделей

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

корпоративного управління для ухвалення правильного рішення щодо формування української моделі управління акціонерними компаніями.

Ключові слова: *корпорація, корпоративне управління, модель корпоративного управління, управління акціонерними товариствами.*

Постановка проблеми. Проблема формування національної моделі корпоративного управління підприємствами набула особливої актуальності в нашій країні з кінця 90-х років по закінченні масової приватизації і формуванні значного прошарку акціонерів. Усе це зумовлює необхідність побудови системи, яка б узгодила інтереси нових власників підприємства та найманих менеджерів.

Кожна країна має свою власну модель корпоративного управління, характерні риси якої обумовлені особливостями національного менеджменту. Моделі різняться за складом учасників, законодавчою базою, що регулює їхні взаємовідносини, вимогами до розкриття інформації тощо. За загальними ознаками конкретного прояву названих та інших елементів моделі прийнято розподіляти на англо-американську, німецьку та японську. В статті наведено їх основні характеристики, щоб показати подібність і відмінність між названими моделями та українською. Це необхідно для розв'язання питання – до якої з усталених моделей тяжіє наша національна. Разом із тим в Україні існує значна відмінність в процесі формування системи корпоративного управління. Вона полягає в тому, що в країнах із розвинутою економікою корпоративні відносини формувалися добровільним, поступовим та еволюційним шляхом, тоді як в Україні акціонерна форма власності для багатьох підприємств була обрана внаслідок загальнодержавного процесу приватизації державного майна [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що вивченню питання розвитку корпоративних моделей корпоративного управління приділяється значна увага. Дані питання розглянуто у працях таких зарубіжних авторів, як Н.Дж. Горділло, П. Кумз, С. Вонг, С.М. Девіс, А. Дамб, Д. Стенлі. Серед українських та російських авторів, праці яких присвячені дослідженню моделей корпоративного управління, такі як С. Пішпекс, І. Бондарчук, В. Євтушевський, С. Румянцев, Д. Задихайло, Г. Назарова, В. Мащенко, С. Малютін. Незважаючи на актуальність процесу формування корпоративних моделей управління, дане питання не набуло достатньо повного висвітлення у вітчизняній науковій літературі та літературі країн СНД.

Цілі статті. Поглиблене дослідження розвитку моделей корпоративного управління та визначення відмінностей національної моделі від зарубіжних моделей.

Виклад основного матеріалу. Корпоративне управління можна визначити як систему знань про закономірності та ефективні форми, методи і засоби цілеспрямованого впливу на суб'єктів корпоративних утворень, їх органи управління, матеріально-речові елементи, фінансові

системи та інші компоненти, що забезпечують ефективне функціонування механізму взаємодії та досягнення гармонії та синергетичного ефекту [2].

Роль корпоративного управління у забезпеченні поступального економічного розвитку держави обумовлюється його впливом на інвестиційні процеси, позицію інвесторів, ступінь мотивації менеджменту підприємства працювати над підвищенням ефективності використання капіталу, збільшенням прибутковості діяльності товариств, що лежить у площині інтересів широкого кола заінтересованих осіб, дозволяє узгодити стратегічні орієнтири розвитку акціонерних товариств із соціальною їх місією у регіонах, що має кінцевим результатом зростання національного багатства та покращення рівня життя простих громадян [2].

Практика становлення системи корпоративного управління базується на сукупності визначальних факторів до числа яких відносять дієвість правової системи, політичні та історичні передумови, економічний розвиток держави тощо. Усталені підходи у визначенні моделей корпоративного управління дозволяють виокремити англо-американську, орієнтовану на переважне володіння акціями з боку фізичних осіб, німецьку та японську моделі, що ґрунтується на концентрації власності в руках середніх та великих інвесторів, не рідко з боку банківського сектору.

Англо-американська корпоративна модель ґрунтується на значній розпорошеності акціонерного капіталу. Орієнтована, перш за все, на «публічних» акціонерів, тому навіть власник 2-5% акцій може вважатися великим акціонером. Їм притаманна однорівнева структура органів управління, за якої рада директорів включає виконавчих та незалежних директорів. В той же час дана модель передбачає високу ліквідності фондового ринку за обмеженого впливу банків та високу вартість залучення капіталу.

Аналізуючи недоліки такої моделі корпоративного управління слід зазначити, про наявність конфлікту інтересів інвесторів, що прагнуть високих прибутків, та керівництва компанії, що орієнтується на короткотермінові цілі хоча й з метою зацікавлення інвесторів. Наслідки цього нерідко проявляються в спотворенні фінансової звітності.

Німецька модель характеризується концентрацією власності в руках середніх та великих акціонерів при значному їх перехресному володінні. Досить великим є вплив банківських формувань. Зокрема фінансування здійснюється більше банківським сектором, ніж фондовим ринком. В той же час вартість залучення капіталу є досить низькою порівняно з англо-американською моделлю. Система органів управління є дворівневою, що передбачає розрізнення функцій наглядової ради та правління. Беззаперечно, відносини у акціонерних товариствах більше схожі на партнерські та передбачають взаємодію досить широкого кола учасників.

Основні недоліки німецької моделі пов'язують з низьким рівнем інформаційної прозорості акціонерного товариства, досить складною

схемою інвестування, неналежною увагою до захисту прав дрібних акціонерів.

Основні характеристики японської моделі полягають у об'єднанні бізнесу з боку окремих компаній в групи, що передбачає високу концентрацію власності в руках середніх та великих інвесторів з перехресним їх володінням компаніями-учасницями групи. Основним джерелом фінансування групи є власний банк, що концентрує заощадження у депозитній формі та знижує вплив фондового ринку. Система управління орієнтована на соціальну єдність усіх учасників та здійснюється за принципом «рівний серед рівних». Взагалі соціальні зобов'язання посідають значне місце і є чи не кінцевою метою діяльності товариства.

Основні недоліки даної моделі полягають в недостатній прозорості інформації про діяльність акціонерного товариства, низькій системі захисту прав дрібних акціонерів та недостатній увазі питанням прибуткової діяльності.

Українська модель корпоративного управління є комбінованим варіантом англо-американської та німецької моделей, що цілком закономірно, зважаючи на підвалини становлення акціонерних товариств в Україні. Звертаючись до історії створення акціонерного сектору слід нагадати, що наслідком першого сертифікатного періоду приватизації стала розпорошена структура власності в Україні, яка характерна для англо-американської моделі. В той час як другий етап приватизації навпаки сприяв концентрації власності. Таким чином, основними акціонерами функціонуючих структур нині є держава, банки, керівництво підприємства та його працівники. В то й же час, головне джерело фінансування - це банки, що більш притаманно для німецької моделі. Незаперечним залишається недостатня увага дрібним акціонерам.

Структура акціонерної власності все більше схиляється в бік континентальної моделі, що передбачає подальше скорочення кількості дрібних акціонерів фізичних осіб. Крім того, в Україні на відповідність німецькій моделі існує дворівнева система органів управління, хоча законодавче розмежування повноважень наглядової ради та правління не є досить чітким, в той час як і наглядова рада є недостатньо дієвою.

Існує також реальна проблема в достатній поінформованості акціонерів та членів наглядової ради. За поглядами фахівців, подальший розвиток українських корпоративних відносин схиляється в бік континентальної моделі. Це сприятиме укрупненню інвесторів та скороченню кількості дрібних акціонерів, прошарок яких спричинений початковими приватизаційними процесами. Звичайно в цьому напрямку існують реальні проблеми. І на сьогодні механізми матеріального забезпечення інтересів дрібних акціонерів не мають законодавчого підґрунтя. З цієї позиції урегулювання питань вбачається в площині діяльності держави через зобов'язальні механізми. Існує необхідність

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

забезпечення рівності інтересів усіх учасників на ринку, включаючи і дрібних інвесторів, що нерозривно пов'язано з дієвістю корпоративного управління, яке здатне забезпечити реалізацію законних прав власників, впливає на доходи акціонерів та покращення альтернатив фінансування підприємства і збільшення його вартості [3].

Висновки. Англо – американська, німецька та японська моделі корпоративного управління побудовані по різному, але кожна з них ефективна. Сучасні процеси глобалізації і формування економіки країн пред'являють нові вимоги до розробки моделі корпоративного управління.

Важливим є також той факт, що для України, яка тривалий час не мала своєї корпоративної культури й управління, надзвичайно актуальним є створення своєї корпоративної моделі, яка має не копіювати повністю моделі інших країн, а відображати соціально-економічні особливості розвитку нашого суспільства. На нашу думку така система має формуватися відповідно до європейських традицій і відображати позитивний досвід, набутий в провідних моделях корпоративного управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградський М.Д. Розвиток моделей корпоративного управління / М.Д. Виноградський // Актуальні проблеми економіки.- 2006.-№8(62).- с.172.
2. Стеценко Б. Структура акціонерної власності в Україні: формування та вплив на фондовий ринок / Б. Стеценко // Цінні папери України.- 2006.- № 5 (397).- с.22.
3. Буряк П.Ю., Татарин Н.Б. Корпоративне управління: особливості розвитку в Україні / П.Ю. Буряк, Н.Б. Татарин // Фінанси України .- 2006.- № 6.- с.114.

УДК 633.1.003.13

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

А.С.Мількова, магістр

Науковий керівник: к.е.н, доцент Банєва І.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано сучасний стан зерновиробництва в країні, надано рекомендації з підвищення ефективності зерновиробництва.

Ключові слова: інтенсивні технології, інтенсифікація, зерновиробництво.

Постановка проблеми. Проблема збільшення обсягів і підвищення стабільності виробництва зерна є однією з ключових у національній аграрній політиці, адже зерно є найважливішим продуктом, що визначає міжгалузеві пропорції не тільки в агропромисловому виробництві, а в народному господарстві України в цілому.

На сучасному етапі підвищення ефективності зерновиробництва неможливе без удосконалення економічного механізму господарювання, прискореного впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво з метою його інтенсифікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виробництво зерна в Україні традиційно тривалий історичний період посідає одне з основних місць у розвитку сільського господарства, якій належить пріоритетне значення в забезпеченні продовольчої безпеки країни, слугує сировинною базою для виготовлення ряду промислових товарів, належить до важливих джерел створення кормових ресурсів, має велике значення у формуванні експортних поставок продовольчих товарів держави. Україна належить до провідних держав-зерновиробників світу.

За останні роки українські вчені зробили значний внесок у подальше вивчення та конкретизацію теоретичних і методологічних проблем інтенсифікації зерновиробництва, а саме М. І. Дибя [1], А. М. Кандиба [2], О. М. Політуха [3].

Постановка завдання. Нарощування виробництва зерна високої якості та більш раціональне його використання є однією з ключових проблем сучасного сільського господарства України і вирішальною умовою поліпшення забезпечення населення продуктами харчування та подальшого й соціального розвитку.

Результати дослідження. Основними завдання даного дослідження були наступні: дослідити теоретико-прикладні аспекти інтенсивних технологій з метою узагальнення та уточнення поглядів вчених на сутність цієї економічної категорії; запланувати заходи по вирощуванню зернових культур по інтенсивній технології; визначити економічну ефективність впровадження інтенсивної технології вирощування зернових культур.

Дослідження проводилося економіко-статистичним методом (при групуванні господарств для виявлення залежності економічної ефективності зерновиробництва від рівня інтенсивності).

Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що впливає на обсяги та вартість основних видів продовольства для населення країни (зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва), формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

Протягом останніх декількох років по більшості зернових культур спостерігається зменшення показників урожайності та валового збору (табл.1). Для порівняння: у 1990 році урожайність зернових та зернобобових в Україні становила 35,1 ц/га, пшениці– 40,2 ц/га.

Україна в 2008 році зібрала 53,3 млн тонн зерна (у вазі після доробки), що на 82% більше, ніж в 2007 році.

Відповідно збільшення врожаю обумовлене зростанням урожайності зернових культур в 1,6 рази в порівнянні з показником 2007 року і збиральних площ - на 14,4%. У 2007 році Україна, зокрема, зібрала 27,5 млн тонн продовольчого зерна, що становить 52% усього врожаю зернових, і 25,8 млн тонн фуражу (48%).

За умов ринкової економіки особливо актуальною є проблема підвищення економічної ефективності виробництва зернових, тому що головна мета товаровиробників – одержання максимального прибутку з мінімальними виробничими витратами.

Таблиця 1

**Результати збирання зернових та
зернобобових (включаючи кукурудзу)***

Показник	1990 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Посівна площа, млн га	14,6	15,6	15,5	12,5	15,4	15,0	14,5	15,1	15,6
Валовий збір, млн тонн	51,0	39,7	38,8	20,2	41,8	38,0	34,3	32,9	54,0
Урожайність, ц з 1 га зібраної площі	35,1	27,1	27,3	18,2	28,3	26,0	24,1	21,8	34,6

* - за даними Державного комітету статистики України

Сучасний стан вітчизняного зерновиробництва потребує насамперед укріплення його матеріально-технічної бази, яка внаслідок скорочення інвестицій перебуває в застарілому, виснаженому стані, не забезпечує простого відтворення основних засобів. Збереження таких негативних тенденцій в найближчі роки може суттєво погіршити стан аграрного сектора. Матеріально-технічне забезпечення зерновиробництва та ефективність праці не відповідають світовим стандартам і потребам галузі. Відсутність достатніх фінансових ресурсів стримує впровадження новітніх технологій, використання високоякісного насіння, обмежує застосування інших ресурсів. Виробництво зерна стає все більш залежним від впливів погодних факторів.

Висновок. Зерновий сектор України є стратегічною галуззю економіки держави, що визначає обсяги пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів

сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

Інтенсивні технології базуються на максимальному використанні досягнень науково-технічного прогресу і підвищення ефективності виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. М.І.Диба, О.О.Беляєва та ін. Економічна політика/М. Диба, О. Беляєва.- К.:КНЕУ,2004.-287 с.
2. Кандиба А. М. Менеджмент наукового дослідження [Текст] : навч. посібник / А. М. Кандиба. – К. : Аграрна наука, 2007. – 220 с.
3. Політуха О.М. Сучасний стан та основні фактори розвитку зерновиробництва// Вісник аграрної науки Причорномор'я/О.М. Політуха. – 2006. – Вип. 1(33). – С.150-1
4. Зубець М. В. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Степу України / М. В. Зубець. — К.: Аграрна наука, 2004. — 844 с.

УДК 634.8:631.11(477.73)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ВИНОГРАДАРСТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Г.С. Сергєєва, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кулешова Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено і представлений аналіз сучасного стану галузі виноградарства в Україні, проведена оцінка позитивних і негативних наслідків для розвитку виноградарства, визначено переваги і ризики для сільськогосподарських підприємств України, а також пошук рішень щодо подальше розвитку даної галузі.

Ключові слова: виноградарство, ефективний розвиток, розміщення, планування, інтенсивні технології, державне сприяння.

Виноградарсько-виноробний підкомплекс АПК є однією із найважливіших стратегічних галузей України, в якому зосереджено виробництво життєво необхідних продуктів харчування. Вона відіграє важливу роль у наповненні коштами державного і місцевих бюджетів, вирішенні важливих соціально-економічних проблем регіонів. В той же час, сприятливі ґрунтово-кліматичні умови Миколаївщини дозволяють

виросити цінні європейські технічні сорти винограду для виробництва високоякісного шампанського, марочних столових, десертних вин, для споживання у свіжому вигляді.

Проблемою сучасного стану та розвитку галузі виноградарства займалися багато вітчизняних вчених і розглянули важливі проблеми у виноградарстві, зокрема, А.М. Авідзба, А.Н. Бузні, О.М. Гаркуша, М.О. Дудник, А.П. Дикань, Г.М. Кулешова, І.І. Червен, Е.В. Червен, С.В.Додонов, В.А.Домарецький, О.Ю.Єрмаков, А.М.Матчина, В.О.Рибінцев, В.І.Соколов, Я.С.Спектор, В.О.Фуркевич, Т.І. Ломаченко, Е.М. Макарова, Є.Я. Мартиненко, А.В. Рибак, П.Т. Саблук, В.В. Шальнова та інші. Також за даними Національного наукового центру «Інститут виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова», зменшилися площі виноградників. Урожайність виноградних насаджень у двічі-тричі нижча, ніж та, яку забезпечує природна родючість ґрунту та потенційні можливості рослини. Вищезгадані автори зробили вагомі внески та надали слушні пропозиції щодо питань розвитку галузі виноградарства.

Поряд з цим, залишається ряд питань, що потребують подальшого розвитку.

Мета цієї роботи полягає в аналізі позитивних і негативних сторін сучасного розвитку виноградарства у сільськогосподарських підприємствах.

На Україні виноградарський підкомплекс територіально переважно розміщено в двох регіонах. Найбільшу частину займає південний регіон - АРК, Херсонська, Миколаївська, Запорізька та Одеська. Північний регіон представляє Закарпатська область. Частка валових зборів винограду на даних територіях вирощування у 2008 році становить: Одеська область - 55,6 %, Автономна Республіка Крим - 19,5 %, Миколаївська область - 7,1 %, Херсонська область - 2,6 %, а на інші області України приходить від 0,2 до 1,5 % від загального валового збору винограду по Україні [1].

Сучасний стан виноградарства характеризується скороченням загальних площ насаджень виноградників, зменшенням урожайності. Площа виноградних насаджень у сільськогосподарських підприємствах Миколаївщини у 2008 р. скоротилася майже вдвічі порівняно з 2000 роком. З 2000 по 2008 роки у господарствах з товарним виробництвом винограду розкорчовано виноградників більше 1,7 тис. га, ніж посаджено 0,5 тис.га.

Як наслідок, спостерігається загальне падіння економічної ефективності виробництва у виноградарстві. Причини виникнення негативних тенденцій, зумовлені внаслідок економічної кризи в Україні; недосконалістю чинного законодавства з питань власності на землю під виноградниками; низьким рівнем доходу працюючих у виноградарстві; невизнаністю при формуванні бюджетної політики об'єктивної нерівності умов відтворення сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими галузями і сферами діяльності; недостатністю рівня державної фінансової підтримки виноградарства та наукових досліджень в галузі

виноградарства. Але є й позитивні зрушення з боку політики держави - за рахунок одновідсоткового збору у 2006-2008 рр. у виноградарство вкладено більше 1 мільярда гривень. Але значна частина цих коштів була використана неефективно.

Також безпосередньо незадовільні темпи відтворення виноградників на Миколаївщині призвели до збільшення питомої ваги старих низькопродуктивних насаджень і погіршення сортового складу насаджень. Зменшилися площі цінних для виробництва шампанських і марочних вин сортів.

Вцілому загальна площа виноградних насаджень в Україні за 2006-2008 рр. скоротилася майже на 4 %, площа плодоносних насаджень на 8,5 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах загальна площа скоротилася майже на 13 %, а площа виноградних насаджень плодоносного віку - майже 17 % [5].

Площа виноградних насаджень плодоносного віку в Миколаївській області 2008 році становила 8,3 тис. га, або майже 9 % загальної площі плодоносних насаджень України. Зокрема, найбільша площа виноградних насаджень плодоносного віку у Миколаївській області зосереджена в Очаківському районі - 2227 га. Урожайність по Україні порівняно з потенційно можливою, майже вдвічі нижча та значно коливається в окремі роки, але й у найліпші за кліматичними умовами роки не перевищує 55-65 ц/га. На низький рівень урожайності виноградників впливає висока зрідженість, недосконале розміщення та їхнє старіння. Враховуючи нормативний рівень витрат, на сьогодні виробництво винограду ефективно при урожайності не менш, ніж 75 ц/га.

Зараз внаслідок низької продуктивності виноградарства, значного зростання виробничих витрат, недосконалої цінової політики виноградарство із високорентабельної галузі в минулому в 1986 - 1990 рр. рівень рентабельності становив 54 %, після 1998 року стало збитковим. Навіть у 2008 році при середньому рівні рентабельності галузі в цілому по країні - 63% , з тих підприємств, що реалізували виноград, в кожному четвертому виноградарство є збитковим. Серед основних причин, що негативно вплинули на стан галузі, слід також відмітити розбіжність інтересів усіх учасників процесу від виробництва винограду до випуску готової продукції.

Тож з прийняттям Закону України "Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства" від 09.04.1999.р. №587- 14 у виноградарстві почала проводитися заміна старих маловрожайних сортів на нові, технологічно відпрацьовані високоякісні та високоврожайні сорти. Це дасть змогу удосконалити сортовий склад виноградників і впроваджувати у виробництво сучасні технології вирощування винограду.

Разом з Держкомісією по випробуванню сортів рослин відпрацьовуються питання удосконалення сортименту винограду в Державному Реєстрі та визначення промислових зон виноградарства.

Здійснення намічених заходів дасть змогу призупинити спад в галузі, забезпечити значний приріст валового виробництва винограду та покращення його якості.

У вирішенні проблем організації виноградарства необхідно враховувати позитивний досвід інших країн, у тому числі близького зарубіжжя - насамперед Молдови, яка в останні роки досягла у розвитку виноградарства і виноробства вельми значних успіхів. Зокрема, тут досягнуто значне покращення як сортового складу виноградних насаджень, так і якісної структури винопродукції, частка експортних вин у загальних обсягах їх виробництва перевищує 60% (причому експорт здійснюється не тільки в країни СНД, а і Західної Європи і Прибалтики). Значною мірою це досягнуто завдяки вступу Молдови у Міжнародну організацію винограду і вина, посиленню її активності у співпраці з іноземними банками і фірмами (у т.ч. по створенню спільних підприємств), а також організації виставок, участі у різноманітних конкурсах і виставках за її межами. Все це привело до підвищення конкурентоспроможності молдовської винопродукції, її іміджу на ринку.

Слід зазначити також, що Україна 16 травня 2008 року стала повноправним членом СОТ, що фактично означає вихід держави на міжнародні ринки, де існує жорстка конкурентна боротьба. Вітчизняна галузь виноградарства зайняла належне місце серед світових виробників за рахунок дотримання світовим стандартам якості і можливості встановити належну ціну. Для виконання вищенаведених умов: галузь виноградарства має бути достатньо розвиненою.

У 2005 році набув сили Національний стандарт України "Саджанці винограду та чубуки виноградної лози", що гармонує з діючими міжнародними та європейськими стандартами. Співробітниками інституту підготовлені інші важливі матеріали, які є нормативно-правовими документами для виробництва саджанців високих селекційних категорій, що сприятимуть переведенню розсадництва в Україні на сертифіковану основу. Досвід останніх років свідчить про те, що проблема переведення розсадництва на сертифіковану основу не може бути розв'язана швидко. Необхідні фінансова підтримка науки і розсадників з боку держави, кваліфіковані кадри всіх рівнів і сучасна матеріально-технічна база.

Планомірне впровадження у виробництво саджанців високих категорій якості дозволить істотно реконструювати виноградну галузь, збільшити виробництво конкурентоспроможної продукції, подовжити термін експлуатації виноградників, вирішити важливі соціально-економічні проблеми.

Висновок. За 2006 - 2008 роки в Україні спостерігається скорочення площ виноградних насаджень плодоносного віку, зниження врожайності та валового збору. Це пов'язано, передусім, із низьким рівнем оновлення застарілих виноградників і закладкою нових насаджень.

Для розвитку виноградарства необхідно максимізувати виробництво виноградної продукції в сільськогосподарських підприємствах і поліпшувати її якість. Шляхами такого розвитку є науково обґрунтований напрямів виробництва, оптимальний підбір сортів винограду, вибір та дотримання ефективних технологій виробництва і найважливіше - сприяння держави у підтримці підприємств, які спеціалізуються на виробництві й переробці продукції виноградарства.

Щороку площа плодоносних насаджень виноградників скорочується, що обумовлено в основному дефіцитом садивного матеріалу. Виробництво посадкового матеріалу на найближчі 8 - 10 років має бути спрямоване на одержання, з одного боку, елітних і з другого - сертифікованих садженців. Крім того, впровадження й виробництво садженців високих категорій якості дасть змогу одержувати стійкі врожаї винограду, знизити собівартість продукції і підвищити економічну ефективність галузі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статистичний щорічник України за 2008 рік // За ред. О.Г. Осауленка. – с. 133
2. Горбачов А.П. Розвиток інтенсифікації виноградарської галузі на Миколаївщині. – 006.- №9.-с.42
3. Авидзба И.А. Формирование концепции экономическо-правовой безопасности предприятий виноградно-винодельческой отрасли.// Економіка АПК.- 2005. - №3.- с.73
4. Гаркуша О.М.Розміщення виноградарства і виноробства у Миколаївській області // Вісник аграрної науки. – 2000.
5. Виноградний конвеєр //Сад, виноград і вино України. – 2008. - №5-7.- с.34-36
6. Гаркуша О.М. Формування ефективного виноградарсько – виноробного підкомплексу АПК України. Миколаїв: МДАА, 2001. – 281 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Калініченко А.В., студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Шаповал Т.П.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто ефективність виробництва соняшнику в Миколаївській області у розрізі районів. В аспекті означеної проблеми охарактеризовано досягнутий рівень валових зборів та урожайності культури. Запропоновані шляхи підвищення економічної ефективності виробництва соняшнику.

Ключові слова: ефективність виробництва, валовий збір, урожайність, сортозаміна.

Актуальність проблеми. У соціально-економічному розвитку країни сільське господарство посідає особливе місце як одна з основних галузей народного господарства, що нині забезпечує понад 80 % фонду споживання. У вирішенні даних проблем важливу роль відіграє олійно-жировий комплекс. Україна належить до тих країн, де традиційно вирощуються олійні культури і, насамперед, соняшник. Проте в останні роки, у зв'язку з посиленням впливу природно-кліматичних, макро- та мікроекономічних факторів підприємствам стає все складніше виробляти конкурентоспроможну продукцію і успішно її реалізовувати. Однією з умов підвищення конкурентоспроможності продукції є зростання ефективності її виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підвищення ефективності виробництва соняшнику займалися багато науковців: Саблук П.Т., Крестьянінова В.В., Мармуль Л.О., Лукомец В.М., Федоренко В., Євчук А.Л., Чмирь С.М., Іщенко В.А., Шкумат В.П., Супіханов Б.К., Ольховська Н.А., Оверченко Б., Васьківська С. та багато інших. Проте більшість досліджень носять рекомендації загальнодержавного значення, в той час як ефективність виробництва соняшнику у Миколаївській області та окремо кожного регіону вимагає більш детального опрацювання.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення і аналіз ефективності виробництва соняшнику в Миколаївській області та розробка рекомендацій щодо її підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все розглянемо валові збори соняшнику в Миколаївській області за три роки (таблиця 1).

Найбільший валовий збір соняшнику в Миколаївській області спостерігався в 2006р. на рівні 499,2 тис т, а найменший в 2007р. – 259,7 тис т, що пояснюється несприятливими погодними умовами.

Таблиця 1

Валовий збір соняшнику в Миколаївській області за 2005-2007рр.

Район	2005р		2006р		2007р	
	тис.т	%	тис.т	%	тис.т	%
Миколаївська область	426,8	100,0	499,2	100,0	259,7	100,0
Арбузинський	26,9	6,3	24,2	4,8	17,6	6,8
Баштанський	31,9	7,5	35,0	7,0	17,7	6,8
Березанський	16,7	3,9	19,5	3,9	7,1	2,7
Березнегуватський	27,0	6,3	35,1	7,0	16,2	6,2
Братський	30,8	7,2	27,5	5,5	24,0	9,2
Веселинівський	25,4	6,0	32,3	6,5	17,0	6,5
Вознесеньський	19,9	4,7	22,3	4,5	12,4	4,8
Врадіївський	6,2	1,5	10,1	2,0	4,5	1,7
Доманівський	25,5	6,0	32,0	6,4	16,3	6,3
Єланецький	21,5	5,0	32,8	6,6	15,1	5,8
Жовтневий	21,7	5,1	23,1	4,6	8,5	3,3
Казанківський	25,7	6,0	36,9	7,4	26,5	10,2
Кривоозерський	12,2	2,9	14,3	2,9	7,1	2,7
Миколаївський	14,2	3,3	15,6	3,1	5,5	2,1
Новобузький	28,7	6,7	38,3	7,7	18,4	7,1
Новоодеський	33,1	7,8	32,6	6,5	16,1	6,2
Очаківський	7,6	1,8	11,9	2,4	3,4	1,3
Первомайський	26,9	6,3	28,6	5,7	17,2	6,6
Снігурівський	24,9	5,8	27,1	5,4	9,1	3,5

Примітка. Складено за даними управління статистики у Миколаївській області

Найбільшу питому вагу у валовому зборі соняшнику по області мали такі райони: Казанківський (10,2%), Братський (9,2%), Новобузький (7,1%), Арбузинський і Баштанський (6,8%).

Звернемо увагу на питому вагу соняшнику у посівних площах сільськогосподарських культур (таблиця 2).

Найбільші площі посіву соняшнику в Миколаївській області розміщені у Баштанському (7,8%), Казанківському та Первомайському (7%), Березнегуватському (6,9%) і Арбузинському (6,4%) районах.

Найбільшу ж питому вагу у посівній площі району соняшник займає у Березнегуватському (43,1%), Казанківському (39%), Братському (38,5%), Арбузинському (36,5%) та Новоодеському (34,7%) районах. З огляду на валовий збір та питому вагу соняшнику в посівних площах сільськогосподарських культур розглянемо динаміку урожайності для тих районів, де господарське значення соняшнику найвище (таблиця 3).

Урожайність соняшнику в Миколаївській області досить низька, і за п'ять років жодного разу досягла 20 ц/га. Низька урожайність має

негативний вплив на ефективність виробництва будь-якої культури і є одним з головних натуральних показників ефективності. Підвищення її є основним резервом зростання ефективності виробництва соняшнику.

Таблиця 2

Питома вага соняшнику в посівних площах
сільськогосподарських культур за 2007р.

Район	Вся посівна площа, тис.га	Посівна площа соняшнику, тис.га	Питома вага	
			соняшнику у посівній площі району	посівної площі району в області
Миколаївська область	1323,9	395,9	29,9	100,0
Арбузинський	69,6	25,4	36,5	6,4
Баштанський	100,7	30,8	30,6	7,8
Березанський	72,7	19,5	26,8	4,9
Березнегуватський	63,4	27,3	43,1	6,9
Братський	74,9	28,8	38,5	7,3
Веселинівський	77,2	20,9	27,1	5,3
Вознесенський	72,3	20,9	28,9	5,3
Врадіївський	43,0	12,2	28,4	3,1
Доманівський	83,7	23,4	28,0	5,9
Єланецький	47,0	16,2	34,5	4,1
Жовтневий	80,4	15,5	19,3	3,9
Казанківський	71,3	27,8	39,0	7,0
Кривоозерський	51,7	12,9	25,0	3,3
Миколаївський	57,3	12,6	22,0	3,2
Новобузький	68,6	20,7	30,2	5,2
Новоодеський	67,7	23,5	34,7	5,9
Очаківський	36,2	8,6	23,8	2,2
Первомайський	92,2	27,7	30,0	7,0
Снігурівський	94,0	21,2	22,6	5,4

Примітка. Складено за даними управління статистики у Миколаївській області

Таблиця 3

Динаміка урожайності соняшнику

Район	2003р	2004р	2005р	2006р	2007р
Арбузинський	12,6	8,6	14,2	16,6	15,3
Баштанський	10,9	9,2	11,3	12,1	7,5
Березнегуватський	10,6	9,1	12,1	12,0	8,0
Братський	11,4	6,4	12,7	12,3	12,5
Казанківський	11,0	7,2	12,8	13,8	11,3
Новобузький	11,5	7,9	10,9	11,9	9,9
Новоодеський	8,9	7,5	12,1	11,5	8,4
Первомайський	15,1	10,9	17,4	19,6	14,5

Розглянемо резерви зростання урожайності на прикладі сільськогосподарського закритого акціонерного товариства «Родина» (СГЗАТ «Родина») та її вплив на інші показники економічної ефективності виробництва соняшнику. Динаміка урожайності соняшнику в господарстві наступна (рис.1).

Рис.1. Динаміка урожайності соняшнику в СГЗАТ «Родина»

Фактична урожайність соняшнику 7,8 ц/га. Розрахуємо резерви збільшення урожайності за рахунок різних факторів: сортозаміни, посіву по кращих попередниках, дотримання оптимальних строків збирання, внесення добрив.

Для соняшнику найкращим попередником є чистий або зайнятий пар, господарство не вносить добрив, тому скоригуємо природну родючість ґрунтів (переважають леси) на поправний коефіцієнт природної родючості за рахунок висіву культури по кращих попередниках. Для соняшнику і даного типу ґрунту цей коефіцієнт становить 1,09 як для зайнятих, так і для чистих парів. Протягом трьох останніх років посівна площа господарства залишалася незмінною – 700 га, але по пару є можливість засіяти соняшником тільки 300 га, що дасть на цій площі прибавку до врожайності 0,7 ц/га, а в розрахунку на всю площу – 0,3 ц/га.

Відповідно до Державного реєстру станом на 2008р. існують 38 сортів, які є стійкими проти вилягання, посухи, ураження хворобами, рекомендовані для посіву в зоні Степу України, у тому числі в Миколаївській області [1]. Для забезпечення максимального ефекту оберемо сорт з максимальним гарантованим приростом ПР64А89 (приріст 7 ц/га) і засіємо його по пару (300 га). В результаті з усієї площі отримаємо приріст врожайності у розмірі 3 ц/га.

Оптимальним строком збирання соняшнику є 7-9 робочих днів. За цей час з урахуванням наявної техніки господарства можливо зібрати 85 % площі, що дасть приріст урожайності з усієї площі у розмірі 1,9 ц/га.

В господарстві в 2007р. зовсім не застосовувалися добрива, проте їх застосування хоча б у малій кількості (N – 60 кг.д.р. та 10 т гною на 1 га) дало б приріст урожайності у розмірі 2,7 ц/га.

Таким чином при врахуванні резервів можлива урожайність сояшнику в СГЗАТ «Родина» становить 15,7 ц/га.

Проаналізуємо яким чином вплине підвищення урожайності сояшнику на ефективність його виробництва на основі таблиці 4.

Таблиця 4

Порівняння фактичних і можливих показників економічної ефективності виробництва сояшнику в 2007р. в СГЗАТ «Родина» Баштанського району

Показники	Фактичні	Можливі (із врахуванням резервів)	Відхилення, +, -
Урожайність, ц/га	7,8	15,7	7,9
Витрати праці на 1 ц, люд.-год.	1,6	0,9	-0,7
Собівартість 1 ц, грн	118,12	77,36	-40,76
Середня ціна реалізації 1 ц, грн	219,43	219,43	-
Прибуток в розрахунку на: -1 ц, грн	101,31	142,07	40,76
-1га, грн	790,22	2230,50	1440,28
Рівень рентабельності, %	85,8	183,6	97,8 в.п.

В результаті реалізації вищезазначених заходів урожайність сояшнику в СГЗАТ «Родина» зростає на 7,9 ц/га, що значно покращило всі показники ефективності: збільшився прибуток в розрахунку на 1 ц та 1 га, відповідно на 40,76 грн та 1440,28 грн, зріс рівень рентабельності на 97,8 в.п., зменшились витрати праці на 1 ц сояшнику на 0,7 люд.-год та собівартість 1 ц на 40,76 грн.

Висновки. Із усього вищевикладеного можна зробити висновок, що підвищення ефективності виробництва сояшнику можливе при підвищенні врожайності культури за рахунок застосування ряду агротехнічних прийомів і заходів: сортозаміна, збирання сояшнику в оптимальні строки, внесення добрив, висіву культури по кращих попередниках. Наслідком використання даних прийомів є збільшення валового збору в результаті чого зростає прибуток і рентабельність, а знижується собівартість 1 ц та працездатність продукції, конкурентоздатність продукції зростає, а отже міцніють позиції господарства на ринку сояшнику.

Також зростання урожайності призведе до появи можливості у господарств скорочувати посіви сояшнику у структурі посівних площ до рекомендованого науковцями розміру (для Степу 10-12 %), що підвищуватиме якість ґрунту і урожайність не тільки сояшнику, а й інших культур, які господарства використовують у сівозміні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васьківська С. Кращі гібриди соняшнику, занесені до Державного реєстру сортів рослин придатних до поширення в Україні в 2008р./ С.Васьківська, І.Жарова// Пропозиція. – 2008. - №5. – С.36-39
2. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2007р. Райони і міста. Частина II// Головне управління статистики у Миколаївській області. – Миколаїв, 2008р. – С.146-185.

УДК 634.8(477.73):003.13

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИНОГРАДАРСТВА В ГОСПОДАРСТВАХ ОЧАКІВСЬКОГО РАЙОНУ

О.І. Драган, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Безп'ята І.В.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто стан та розвиток виноградарської галузі в господарствах Очаківського району Миколаївської області. Встановлено ряд найголовніших чинників, які формують високорентабельне виробництво винограду.

Ключові слова: виноградарство; стан; економічна ефективність.

Актуальність проблеми. Однією з головних галузей сільського господарства південних регіонів України (в тому числі і Очаківського району Миколаївської області) є виноградарство, яке забезпечує отримання високих прибутків. Зрозуміло, що відродження агропромислового комплексу Очаківського району, сучасний стан якого викликає величезні занепокоєння, потрібно розпочинати з пріоритетних галузей, до яких в першу чергу належить виноградарство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку виноградарської галузі досліджували відомі вчені: О.М. Гаркуша, Г.М. Кулішова, Н.В. Сілецька, І.І. Червен, Е.В. Червен, О.Ф. Чернявський, В.О. Фуркевич, та ін. В основу нашого дослідження покладено матеріали та статистичні звітності сільськогосподарських підприємств Очаківського району Миколаївської області, які мають виноградні насадження.

Зумовлена тим, що належний розвиток промислового виноградарства забезпечує господарствам не тільки високий рівень прибутковості, а й вирішує проблему зайнятості місцевого населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одними з самих головних факторів розвитку виноградарства є оптимальне розміщення насаджень в регіоні і навіть окремих господарствах на ділянках з урахуванням їх природно-кліматичних і економічних особливостей.

Серед природно-кліматичних факторів, що визначають можливість вирощування винограду, найбільше значення мають мінімальні температурні умови повітря і ґрунту та частота їх повторюваності, сума активних (вище $+10^{\circ}\text{C}$) температур повітря, кількість днів із середньодобовою температурою вище $+15^{\circ}\text{C}$. Особливу суттєву роль грає сума активних температур. Як показують дослідження район цілком придатний для вирощування винограду ранніх, середніх та середньопізніх термінів визрівання, винятком є пізні сорти [1].

До економічних факторів, в першу чергу, належать концентрація та спеціалізація виробництва. Частка даної галузі, в сільськогосподарських підприємствах Очаківського району, досить значна, адже завдяки виноградарству в середньому з 9,6% площі сільськогосподарських угідь господарств виробляється більше половини товарної сільськогосподарської продукції району. По господарствам ці показники дуже різняться, але все одно ця галузь займає значне місце в їх економіці. Так найбільша частка даної галузі в ТОВ «Агрофірма «Лиманський»»: по площі сільськогосподарських угідь ця галузь займає в середньому за п'ять років - 34,8%, а по грошовій виручці рослинництва і тваринництва – 80,5%. Також до спеціалізованих господарств району належить СГЗАТ «Ольвія», ЗАТ ім. «Ольшанців».

Дуже важливим показником в виноградарстві є загальна площа та частка молодого винограду в ній. Вона дає об'єктивну картину про темпи відтворення виноградних насаджень та обсяги їх закладення. Саме ці показники в першу чергу свідчать про стан в галузі в цілому [1].

Розподіл площ виноградних насаджень та їх динаміку по господарствам наведено в таблиці 1.

Загалом по району площа насаджень скоротилася на 13,4%, найбільше скоротилися молоді насадження – на 29,1%, по плодоносним скорочення відбулося майже на 7%. Треба відзначити, як би не значна підтримка галузі з боку держави то зниження площ насаджень відбувалося значно більшими темпами. Завдяки сприянню держави за 5 років відбулося значне оновлення виноградних насаджень. Держава компенсує здійснені витрати по закладці виноградних насаджень суб'єктам господарювання, які займаються виноградарством. В господарствах, за цей період, закладено 750га виноградних насаджень районованих, високоефективних сортів. Переважна більшість нових насаджень цінних технічних сортів, що є сировиною для переробних підприємств і в свою чергу забезпечують сировиною виноробні підприємства, як району так і всієї України.

Таблиця 1

Площі виноградних насаджень по господарствам Очаківського району, що мають виноградарство, га

Господарства і показники	Роки			2008р. у % до 2004р.
	2004	2007	2008	
ЗАТ «ім. Ольшанців», всього	380,4	326,1	326,1	85,73
в т.ч. молодих	128,5	93,04	74,9	58,29
СГЗАТ «Ольвія», всього	835	804	1011,2	121,10
в т.ч. молодих	420	204	377,2	89,81
СГЗАТ «Родіна», всього	332,35	273,6	273,6	82,32
в т.ч. молодих	65,35	55,6	55,6	85,08
ТОВ «Дніпро», всього	538,7	368,7	101	18,75
в т.ч. молодих	83,7	43,7	-	-
ТОВ «Сонячний», всього	354,74	313,74	313,74	88,44
в т.ч. молодих	-	-	-	-
ТОВ «Агрофірма «Лиманський»», всього	896	915,3	864,15	96,45
в т.ч. молодих	289	423,3	231,45	80,09
Всього по району	3337,19	3001,44	2889,79	86,59
в т.ч. молодих	986,55	819,64	699,15	70,87

Поступове зменшення площ виноградників зовсім не відобразилося на обсягах виробництва їх продукції, тобто на валовому зборі винограду, що в 2008 році в порівнянні з 2004 роком зріс в 3 рази з 8871,2т до 26721,97 відповідно. 2008 рік був досить сприятливим в плані погодних умов для винограду, валовий збір Очаківського району був на рівні загального валового збору Миколаївської області за 2002 рік.

Наочне уявлення про динаміку збільшення валового збору винограду по господарствах Очаківському району можна одержати проаналізувавши рис.1.

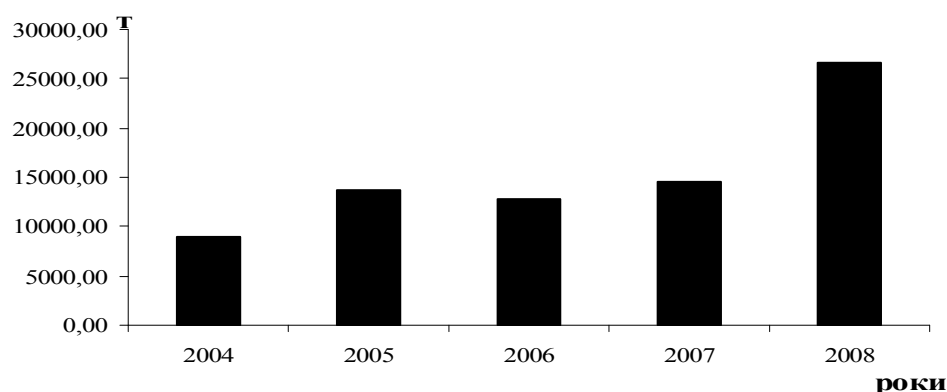

Рис.1. Динаміка загальних валових зборів винограду по господарствам Очаківського району.

В загальнорайонному валовому зборі винограду за 2004-2008 роки найбільша частка належить ТОВ «Агрофірмі «Лиманський»» за ці роки даному господарству належало від 40,0% до майже половини районних валових зборів винограду та СГЗАТ «Ольвія» 28,6% у 2004 році і 41,1% у 2008 році. Переважний вплив на валовий районний збір винограду цих господарств пов'язаний, в першу чергу з постійно зростаючим рівнем вирощування та догляду за цією культурою і звичайно з збільшенням площ виноградних насаджень.

В системі ринкових відносин питання економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, а також форми і способи її підвищення набувають для сільськогосподарських підприємств великого значення [2].

В виноградарстві району в останні роки відбулися, як негативні так і позитивні зміни. До негативних належить зниження площ насаджень. До позитивних головним чином належить значне збільшення загального валового збору, покращення сортової спеціалізації. Все це вплинуло на економічну ефективність виробництва даної продукції (Табл.2).

Таблиця 2

Основні показники економічної ефективності виноградарства по сільськогосподарським підприємствах Очаківського району

Господарства	Урожайність, ц/га	Виробнича собівартість 1ц, грн	Прибуток у розрахунку на 1ц, грн	Рівень рентабельності, %
2006				
ЗАТ ім. «Ольшанців»	92,98	79,48	138,20	152,68
СГЗАТ «Ольвія»	90,58	101,73	278,00	237,62
СГЗАТ «Родіна»	6,64	150,71	-4,42	-2,58
ТОВ «Дніпро»	18,00	151,16	-67,41	-40,19
ТОВ «Сонячний»	2,36	204,40	-165,30	-61,55
ТОВ «Агрофірма «Лиманський»»	81,99	66,36	57,99	73,42
2007				
ЗАТ ім. «Ольшанців»	102,37	111,91	68,37	55,28
СГЗАТ «Ольвія»	99,35	69,15	86,65	106,79
СГЗАТ «Родіна»	11,26	126,99	8,22	5,59
ТОВ «Дніпро»	8,90	341,54	-206,33	-42,24
ТОВ «Сонячний»	3,10	174,18	-73,25	-37,10
ТОВ «Агрофірма «Лиманський»»	113,48	69,15	96,14	127,04
2008				
ЗАТ ім. «Ольшанців»	170,00	92,81	470,75	461,61
СГЗАТ «Ольвія»	180,56	43,41	513,27	863,04
СГЗАТ «Родіна»	15,23	62,97	43,05	62,51
ТОВ «Сонячний»	0,28	1695,45	-2094,32	-95,29
ТОВ «Агрофірма «Лиманський»»	165,06	57,09	82,34	118,49

Продуктивність виноградних насаджень району значно зросла тільки в спеціалізованих господарствах. Це пов'язано з високим рівнем організації виробництва галузі в цих господарствах: удосконаленням агротехніки, збільшенням рівня механізації, удосконаленням сортової спеціалізації та саме головне зі значним оновленням насаджень.

В СГЗАТ «Ольвія», ЗАТ ім. «Ольшанців» та ТОВ «Агрофірма «Лиманський»» з 2006 по 2008 рік урожайність зросла з 91, 93, 82ц/га до 181 і 170, 165ц/га відповідно. При цьому виробнича собівартість 1ц винограду за цей період, не зважаючи на значне підвищення цін на паливно-мастильні матеріали, засоби захисту рослин та рівня оплати праці (в структурі собівартості ці статті займають близько 75-85%) в СГЗАТ «Ольвія» і ТОВ «Агрофірма «Лиманський»» значно зменшилась, а рівень рентабельності постійно збільшується.

Проте в районі є господарства де урожайність винограду є дуже низькою. До них в першу чергу належить ТОВ «Сонячний», СГЗАТ «Родіна». Незадовільний стан виноградних насаджень, зумовлений в першу чергу не дотриманням агрономічних вимог догляду за виноградниками; зрідженість їх на рівні 40-50%; відсутність молодих насаджень призводить до занепаду даної галузі в цих господарствах.

Висновки.

1. Очаківський район є провідним виноградарським районом півдня України. В розвитку даної галузі зацікавлені держава, сільськогосподарські підприємства, переробні підприємства, селяни. Завдяки сприянню держави виноградарство району досить динамічно розвивається - за 5 років закладено 750га виноградних насаджень при цьому валовий збір збільшився більш ніж в 3 рази.

2. Результати дослідження свідчать, що в сукупності чинників ефективного функціонування виноградарської галузі виділяються: сприятливі агрокліматичні умови; раціональне розміщення та спеціалізація галузі; рівень агротехніки; удосконаленням сортової спеціалізації; державна підтримка виноградарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаркуша О.М. Формування ефективного виноградарсько-виноробного підкомплексу АПК України /Гаркуша О.М – Миколаїв: МДАА, 2001.– 281с.
2. Наумов О.Б., Тарасюк А.В. Оцінка ефективності діяльності підприємств виноградарсько-виноробного комплексу України /Наумов О.Б., Тарасюк А.В. //Вісник аграрної науки Причорномор'я.-2004.-4(28)

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В ГОСПОДАРСТВАХ ОЧАКІВСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сидоренко В. А. , магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Безп'ята І.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуті показники економічної ефективності виробництва молока в господарствах Очаківського району. Визначені основні причини зниження показників ефективності. Розглянуто динаміку основних виробничих показників виробництва молока господарствами Очаківського району Миколаївської області.

Ключові слова: ефективність, молоко, рентабельність, продуктивність.

Актуальність проблеми. Виробництво молока в господарствах Очаківського району має, на сьогодні, збитковий характер. Причиною цього є надостатня увага як держави, так і самих господарств до виробництва даного виду продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним аспектам проблеми збільшення та підвищення ефективності виробництва молока присвячені праці В.В. Радченко, М.Ф. Соловйова, В.І. Бойко, М.П. Коржинського та ін. Заслужовують уваги дослідження О.Я. Ващенко, О.В. Шкилева, І. О. Мельник, які розглядають актуальні проблеми розвитку молочного скотарства та напрямкам його подальшого відродження.

Постановка завдання. У статті розглянуті показники економічної ефективності виробництва молока в господарствах Очаківського району. Визначені основні причини зниження показників ефективності. Розглянуто динаміку основних виробничих показників виробництва молока господарствами Очаківського району Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збитковість галузі тваринництва як в Україні, так і в господарствах Очаківського району зумовила скорочення поголів'я тварин і зменшення до критичної межі обсягів виробництва продукції (Табл. 1).

За даними таблиці 1 відмічаємо, що поголів'я корів в цілому по господарствах Очаківського району у 2008 році, порівняно з 2004 роком знизилось на 18,4%. Зокрема у СГЗАТ ім Ольшанців поголів'я корів скоротилось у 2008 році порівняно з 2004 роком на 10,1%, у ТОВ «Лиманський» за аналогічний порівняльний період поголів'я корів зменшилось на 30,7%, у СГЗАТ "Колос" скорочення поголів'я корів становило 17,3%, у ВАТ п-зд ім Шмідта у 2008 році порівняно з 2004

роком чисельність корів знизилась на 19,7%. Варто відмітити що в ПП "Грейн" і ПСП Україна поголів'я корів скоротилось на 66,7% і 36,4% відповідно, але чисельність продуктивної молочної худоби в цих господарствах є нечисленним.

Таблиця 1

Поголів'я корів в господарствах Очаківського району Миколаївської області

Найменування господарств	Поголів'я корів, гол			Валовий надій, ц		
	2004р	2007р	2008р	2004р	2007р	2008р
СГЗАТ ім Ольшанців	267	255	240	5237,4	5137,3	4817,8
ТОВ "Лиманський"	137	100	95	7213,3	6963,5	6652,7
СГЗАТ "Колос"	254	215	210	5926,4	5672,9	5413,8
ПП "Грейн"	6	4	2	53,3	52,7	48,0
ПСП Україна	11	8	7	285,7	203,3	187,3
ВАТ п-зд ім Шмідта	249	217	200	6422,0	6237,9	6003,7
Разом по господарствам	924	799	754	17153	15308	16452

Зменшення поголів'я корів в господарствах Очаківського району негативно відобразилось на валових надоях. Загалом по господарствах району валові надой у 2008 році порівняно з 2004 роком скоротились на 4,1%.

Економічна ефективність виробництва молока в Очаківському районі Миколаївської області є дуже низькою. Варто відмітити, що в Очаківському районі більшість господарств, як і загалом по Україні, суттєво скоротили виробництва молока. Це пов'язано з низьким рівнем конкурентноздатності даного виду сільськогосподарської продукції. Загалом господарства виробляють молоко для реалізації його молокопереробним підприємствам, мінімізуючи таким чином обсяги молока, призначені для внутрішньовиробничих потреб.

Не зважаючи на зниження показників ефективності виробництва молока в господарствах Очаківського району, тривалий час дана галузь була рентабельною. Порівняно високий рівень рентабельності виробництва молока (в 1990 р. - 32,2 %) підтримувався гнучкою ціновою політикою. Але з 1994 р., коли регіонам і переробним підприємствам було надано право ціноутворення на молоко та молочні продукти, підприємства - монополісти встановлювали такі ціни на молоко, які спричиняли зубожіння товаровиробників[1].

Варто відмітити, що протягом досліджуваного періоду найбільша питома вага в структурі валових надоїв, серед господарств Очаківського району, спостерігалась у СГЗАТ «Колос», СГЗАТ ім Ольшанців і ТОВ "Лиманський". Питома вага цих господарств за досліджуваний період у структурі валових надоїв становила від 26% - до 31% по кожному з господарств. Також треба зауважити, що в кожному з відмічених вище господарств, не спостерігалось суттєвих змін валових надоїв молока протягом аналізованого періоду.

За даними таблиці 2 можемо констатувати, що виробництво молока в Очаківському районі протягом досліджуваного періоду було збитковим.

Таблиця 2

Показники економічної ефективності виробництва молока в аграрних формуваннях Очаківського району

Показники	Роки			2008р у % до 2004р
	2004	2007	2008	
Середньорічний надій молока на 1 корову, кг	1856,4	1916	2182	117,5
Собівартість 1ц виробленої продукції, грн	65,8	178,7	210,6	320,1
Середня ціна реалізації 1 ц, грн	64	158,6	155,1	242,3
Прибуток (збиток) в розрахунку на 1 ц, грн	-1,8	-20,1	-55,5	-
Рівень рентабельності (збитковості), %	-2,7	-11,25	-26,4	-29,1 в.п.

Також варто відмітити, що попри збільшення середньої реалізаційної ціни за 1 ц молока більше ніж у два рази у 2008 році порівняно з 2004 роком, показник рівня рентабельності за цей період знизився на 23,7 в.п., суттєво збільшився збиток господарств від виробництва молока. Дані відхилення дають змогу констатувати, що в господарствах суттєво зросли витрати на утримання і (найважливіше) відгодівлю худоби. Саме це, на думку багатьох вчених, і стало причиною суттєвого зниження поголів'я продуктивної худоби і спричинило зменшення показників економічної ефективності виробництва молока як в досліджуваному районі, так і в Україні зокрема.

Результатом байдужого ставлення до молочної галузі в Очаківському районі є зниження продуктивності корів, зменшення площ кормових культур, уповільнене оновлення продуктивного стада, зростання яловості корів. Але найгіршим у цій ситуації є те, що в господарствах не докладають необхідних зусиль для того, щоб хоча б трохи покращити існуючий регресивний стан виробництва молока. Якщо деякі господарства

і намагаються підвищити результативні показники виробництва молока за рахунок покращення кормової бази або інтенсивного оновлення стада, то в інших не робиться навіть цього, через низьку чисельність поголів'я корів (від 2 – до 15 голів) і низьку рентабельність виробництва. Загалом можна констатувати, що в більшості господарств Очаківського району галузь виробництва молока залишена на призволяще.

Незважаючи на те, що економічний механізм господарювання в більшості господарств як досліджуваного району, так і України зокрема, не створює належних умов для збільшення та підвищення ефективності виробництва молока, ТОВ «Агрофірма «Лиманський»» Очаківського району, Миколаївської області є одним з не багатьох господарств, де змогли досягти у 2008 році надоїв на одну корову у розмірі 7002,8 кг., і це з огляду на те, що молоко не є основним видом продукції даного господарства. Такі досягнення ТОВ «Агрофірма «Лиманський»» стали можливими завдяки міцній, збалансованій кормовій базі, постійному вдосконаленню технологічних процесів і використанню науково обґрунтованих показників у процесі оновлення стада корів.

Збільшення виробництва молока вимагає значного підвищення рівня зоотехнічної і ветеринарної роботи на фермах та комплексах. Важливим напрямом підвищення ефективності молочного скотарства є поліпшення якості молока. Адже при цьому суттєво зростає ціна його реалізації і господарство має можливість отримувати більші прибутки від його реалізації переробним підприємствам. [2]

Висновки. Не зважаючи на негативні тенденції розвитку даної галузі варто більш інтенсивно використовувати той потенціал, який мають господарства, збільшувати поголів'я корів в тих господарствах де воно є нечисленним, постійно вдосконалювати наявну кормову базу і проводити оновлення стада згідно науково – обґрунтованих норм, покращувати умови утримання корів, проводити комплексну механізацію виробничих процесів.

Тому варто запозичити досвід минулих років у поєднанні з новітніми досягненнями у галузі виробництва молока для того, щоб кардинально змінити ті негативні тенденції, що склались на сьогодні в даній галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнір І. В. Проблеми і перспективи виробництва молока в Україні./ Кушнір І. В.// Вісник аграрної науки Причорномор'я.- 2007р.-№2.С.51-54.
2. Ланюк А. Рынок молока и молочных продуктов./ Ланюк А.// Молочное дело. 2008 г.-№11. с.40.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛОДООВОЧЕВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

А.О.Осипова, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Мельник І.О.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджуються загальні та специфічні особливості розвитку плодоовочевої галузі економіки України, обґрунтування пропозиції по вдосконаленню її розвитку, належній реорганізації галузі для підвищення її глобальної та регіональної конкурентоспроможності.

***Ключові слова:** ринкова кон'юнктура, оптимізація структури виробництва, плодоовочева та плодоовочеконсервна галузь.*

Родючий чорнозем та сприятливі кліматичні умови дозволяють Україні забезпечувати конкурентоспроможність сільськогосподарського експорту, значну частину якого могла б складати плодоовочева продукція. На сучасному етапі її розвитку, за відсутності мінімального рівня інвестицій без суттєвої допомоги з боку держави, плодоовочева галузь поступово втратила свої позиції в структурі економіки України. Головною метою статті є дослідження загальних та специфічних особливостей розвитку плодоовочевої галузі економіки України, обґрунтування пропозицій по вдосконаленню її розвитку, належній реорганізації галузі для підвищення її глобальної та регіональної конкурентоспроможності. Для окреслення кола проблем, з якими стикається галузь, та розробки пропозиції щодо їх розв'язання, необхідно зробити загальне дослідження стану самої галузі.

Актуальність проблеми. В останні роки діяльність плодоовочевої галузі характеризується зменшенням посівних площ, валового збору, урожайності у середньому, обсягів експорту, рентабельності галузі. На сьогоднішній день рентабельність галузі, за оцінками експертів, не перевищує 15%.

Проблемність галузі поглиблюється недостатньою кількістю так званих “циклічних” виробників, тобто таких компаній, які займаються повним процесом виготовлення продуктів харчування на плодоовочевій основі – від вирощування власної сировини до розфасовки переробленої продукції у відповідну тару. Проблеми із сировиною та цінами на неї – істотне джерело ризику для підприємств, що переробляють овочі та фрукти.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідження проблем конкурентоспроможності вже тривалий час проводилося у Студентський науковий Вісник, Випуск 1, 2009

розвинутих країнах. Слід відзначити серйозні напрацювання в цій галузі таких відомих економістів-дослідників, як М. Портер, Д. Рікардо, А. Сміт, А. Оливье, А. Дайян, Р. Урсе, М. Кастенс та інші. Достатньо вагомі результати дослідження конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств досліджено у працях В. Андрійчука, В. Вітвіцького, П. Гайдуцького, М. Маліка, В. Мессель-Веселяка, Б. Пасхавера, П. Саблука та інших. Але незважаючи на широкий спектр робіт з дослідження даної проблематики, теоретичні аспекти залишаються недостатньо вивченими.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб зрозуміти головну причину незадовільного стану плодоовочевої галузі не є обов'язковим вдаватися до глибинного аналізу. Відомо, що на сьогодні дуже багато підприємств в Україні проводять технічне переобладнання з метою підвищення продуктивності і якісних характеристик. Це першочерговий захід. Але дана галузь вимагає довготермінового інвестування, перш за все, в побудову сировинної бази і її розвиток. Це стосується виробництва вина, цукру, плодоовочевих консервів, тепличного бізнесу. Надзвичайно небезпечна для галузі й вже згадувана сировинна проблема. Адже за нею криється ціла низка загроз для ефективного існування суб'єктів галузі.

Кон'юнктура складається на конкретний момент залежно від співвідношення попиту та пропозиції на овочі та умов їх продажу на ринку. Звідси методично важливо, щоб прогнозуванню попиту та кон'юнктури на регіональному ринку овочів передувало дослідження динаміки загальної чисельності місцевого населення та його структури за демографічними ознаками, виявлення стану та змін рівня платоспроможності людей, з'ясування виробництва і споживання овочевої продукції та продуктів її переробки. При цьому варто враховувати потреби всього національного ринку в овочах, адже попит формується не тільки населенням конкретного, а й іншими регіонами країни [1].

Що ж до структури реалізації овочевої продукції Миколаївського регіону, то тут має місце тенденція до збільшення рівня продажу переробним підприємствам (лише 9%), на ринку (29,8%) чи населенню (1,3%), а за іншими каналами збуту (59,9%). Отже, виходячи із вищенаведеного, можна сказати, що виробництво овочевої продукції на одну особу на сьогодні складає лише 101 кг на рік, хоча ще два роки тому ця цифра сягала 218 кг. Окрім того, рентабельність продукції овочівництва не перевищує 4,5%. Особливу увагу слід приділити стану та тенденціям цінової політики овочевого ринку. І дійсно, якщо дослідити індекси цін реалізації овочевої продукції сільськогосподарськими підприємствами регіону, то матимемо наступну схему (у відсотках до попереднього року): 2005 рік – 124,5%, 2006 рік – 94,9%, 2007 рік – 195,0% [2; 4, с. 135-140].

Таким чином, за такої тенденції розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції в перспективі кризова ситуація може ще більше поглибитись за умови неврегулювання дисбалансу системи розподілу фінансових ресурсів з урахуванням рівноправності інтересів всіх

власників (капіталу, робочої сили, засобів виробництва, землі), що посилюють конкуренцію за сфери застосування праці і створюють основу для економічного зростання. В цій же площині знаходиться вирішення проблем низької платоспроможності, яка також формує ринковий попит на овочеву продукцію.

Аграрний ринок – ось ще одна з найголовніших проблем плодоовочевої галузі. І чим швидше відбудеться його формування, тим швидше будуть отримані прибутки. Адже відомо, що виростити урожай, переробити його - то півсправи. Головне - вигідно продати. Для цього потрібен агроринок з розвинутою інфраструктурою. Агропромисловий комплекс України обслуговують 43 товарні біржі, 28 із яких акредитовані і мають право реєстрації експортних контрактів на реалізацію сільськогосподарської продукції та продовольства.

Тепер уряд і Мінагрополітики разом з облдержадміністраціями працюють над функціональним наповненням інфраструктури, особливо обслуговуючих кооперативів, заготівельних пунктів та торгових домів, які при закупівлі сільськогосподарської продукції у товаровиробників мають забезпечувати їм прибутковість та реально формувати великі оптові партії товарів для реалізації через біржовий товарний ринок як для внутрішніх потреб, так і на експорт. І остання з найголовніших проблем – стимулювання експорту плодоовочевої галузі.

На сьогоднішній день великого спектру пропозицій щодо розв'язання проблем в плодоовочевій галузі на державному рівні не існує. Як вже зазначалося, це в певній мірі пов'язане з невеликою часткою даної підгалузі в сільському господарстві та її занепадом в останні роки. Але це помилкова позиція, оскільки перспективи плодоовочевої галузі помітні вже сьогодні. Поступово зростає обсяг реалізованої продукції, кількість операторів галузі, їх прибутки, зростає і експорт, на який має орієнтуватись дана галузь в перспективі.

Проаналізувавши тенденції галузі, статистичну інформацію, та, вже й не такі поодинокі, випадки успіху операторів даної галузі приходимо до висновку, що провідну роль у відновленні виробничих потужностей плодоовочевої галузі відіграють початкові інвестиції в її розвиток. Беззаперечним є той факт, що колись могутні виробники плодоовочевої продукції на сьогоднішній день не можуть конкурувати з тими, що використовують нові перспективні технології. Рентабельність таких підприємств занадто мала. Отже, сьогодні найбільш актуальною проблемою є залучення в галузь інвестицій, як зовнішніх, так і внутрішніх, включаючи державні. Адже, рівень інвестування в сільське господарство – мізерний. За зазначених умов, стає зрозумілим необхідність стимулювання створення та розвитку саме “циклічних” самодостатніх компаній, можливо навіть шляхом позбавлення їх певної частини податкового тягара і навіть державних дотацій на початковій стадії їх розвитку. Хоча досвід показує, що можливі випадки успіху в

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

плодоовочевій галузі і за відсутності будь-якої підтримки з боку держави. Що стосується українських експортерів, то зменшення ризиків можна досягти пошуком нових ринків збуту. Останнім часом попит на українську сировину в Росії досить нестабільний, а тому за відсутності домовленостей на урядовому рівні, що є дуже важливим, виробники повинні поступово збільшувати обсяги реалізації в інші країни, щоб не допустити обвалу ринку через надто велику залежність від одного реципієнта.

Висновки. Підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що проблеми розвитку плодоовочевої галузі в Україні є гострими та актуальними, а їх розв'язання стане реальним за умов наявності цілої низки взаємодоповнюючих заходів, розглянутих в рефераті. Важливою рисою цих заходів є їх багатовекторність для української економіки в цілому, адже їх позитивна дія спрямована не лише на розвиток сільського господарства та плодоовочевої галузі. Нажаль, говорити сьогодні про більш конкретні заходи для стимулювання активізації розвитку галузі є безпідставним. Для цього необхідно спиратись на зазначені базові умови, а на їх вирішення можна сподіватись лише за умов конструктивної політики держави. Важливим чинником в розвитку плодоовочевої галузі є банківська система. На данному етапі держава повинна створити такі умови, щоб комерційним банкам було вигідно співпрацювати з селом, мінімізувати пов'язані з цим ризики. На співпрацю з селом потрібно націлити систему кредитування шляхом надання пільгових позичок агрофірмам, спонсорованих державою. Створення бірж, інвестиційних та інших фондів, та інших ринкових структур, які можуть забезпечити залучення позабюджетних інвестицій у сільське господарство – все це елементи нової політики в плодоовочевій галузі.

Основними проблемами для розвитку плодоовочевої продукції на сьогодні є непослідовність законодавчих рішень, нестача оборотних коштів та падіння платоспроможності населення внаслідок складної економічної ситуації в країні, а в випадку конкретно плодоовочеконсервної підгалузі – й нестача сировини. Але попри всі ризики галузь все ж є конкурентноздатною і привабливою. За умов стабілізації політико-правової бази та приходу інвесторів у галузь, цей ринок в майбутньому зазнає позитивних зрушень і зможе розширюватися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лузан Ю. Я. Фінансовий стан агропромислового виробництва в Україні та шляхи його удосконалення / Лузан Ю. Я. // Економіка АПК. — 2007. — №5.
2. Миколаївська область: статистичний щорічник за 2007 рік. — Миколаїв: Держкомстат України, 2008.

3. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 6) / За ред. П. Т. Саблука та ін. — К.: ІАЕ УААН, 2005.
4. І.О.Дорошенко Перспективні напрями регіонального овочевого ринку. //Вісник аграрної науки Причорномор'я.-2009. №1.-с135-140.

УДК 338.439.4:637(477.73)

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА СТАН ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ ТА НОВОБУЗЬКОМУ РАЙОНІ

Є.С.Бондар, магістр

Науковий керівник: д.е.н., Топіха І.Н.

Миколаївський державний аграрний університет

З урахуванням сучасного стану галузі скотарства розкрито зміст соціально-економічної категорії ефективності, обґрунтовано пропозиції щодо шляхів підвищення економічної ефективності молочно-м'ясного підкомплексу України в постреформованих сільськогосподарських підприємствах. На підставі узагальнення вітчизняних і зарубіжних літературних джерел проаналізовано методичні проблеми та соціально-економічні аспекти категорії ефективності та аналізу виробництва продукції скотарства за ринкових умов.

Ключові слова: ефективність, виробництво продукції, виробничий процес

Актуальність проблеми. Скотарство є провідною підгалуззю тваринництва України. Частка його товарної продукції в загальній вартості продукції тваринництва становить понад 63%. Від великої рогатої худоби одержують цінні й незамінні продукти харчування — молоко та яловичину. Молоко містить усі необхідні поживні речовини і в найсприятливішому співвідношенні. Загальна ж економічна криза в народному господарстві України позначилася на розвитку скотарства, яке є основною вітчизняною тваринницькою галуззю. Фундаментальні зміни в економічній системі нашої країни, які відбулися за останні роки, вимагають критичного перегляду теорії економічної ефективності. Першочергового значення набуває орієнтація на розвиток всіх галузей народногосподарського комплексу та на його вихід з економічної кризи. Цілий ряд критеріїв і показників економічного розвитку використовуваних при оцінці результатів господарювання, часто не відповідають економічним законам, не віддзеркалюють об'єктивну направленість економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнометодологічні проблеми удосконалення механізму господарювання в умовах розвитку ринкових відносин висвітлені в наукових працях Амбросова В.Я., Макаренка П.М., Мочерного С.В., Месель-Веселяка В.Я., Дем'яненка М.Я., Шпичака О.М., Онищенка О.М., Зубця М.В., Саблука П.Т. та інших учених економістів - аграрників. Прикладні проблеми розвитку м'ясо-молочного продовольчого підкомплексу, поглибленого організаційно-економічного аналізу його сучасного стану та визначення шляхів подолання кризового стану в скотарстві віддзеркалені в працях Березівського П.С., Канінського П.К., Кравцова Е.К., Рижкова В.Г., Кукли Л.І., Маменка О.М., Мельника Ю.М., Глущенко Д.П., Македонського А.В., Семіусова П.М., Соловійова М.Ф., Радченка А.Ф., Шкільова О. В., Щепієнка П.В.

Більшість вчених, які вивчають галузь скотарства розглядають та констатують, що великого поширення набув прогресивний досвід виробництва продукції скотарства на великих спеціалізованих комплексах. Під тваринницьким комплексом слід розуміти великі спеціалізовані підрозділи господарства або самостійні підприємства, де здійснюється ефективне виробництво високоякісної продукції при поточній системі його організації, нормативних витратах на її одиницю на основі технологічно взаємопов'язаних засобів (будівель, споруд, обладнання та ін.), повного забезпечення тварин збалансованими кормами.

Постановка завдання. Метою даної роботи є дослідження тенденції розвитку виробництва продукції скотарства з урахуванням регіональних особливостей і обґрунтування пріоритетних напрямків на підвищення виробництва продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчаючи та узагальнюючи літературні джерела констатуємо виробництво продукції скотарства в сільськогосподарських підприємствах здійснюється на спеціалізованих або змішаних фермах. Практика показує, що ефективнішим є ведення скотарства на порівняно великих спеціалізованих фермах.

Для галузі скотарства Миколаївської області характерна тенденція концентрації виробництва в господарствах населення, загального зменшення поголів'я корів, рівня їх продуктивності та зниження обсягів виробництва продукції. Завдяки ефективній господарській діяльності та удосконаленій організації виробництва продукції великих ферм та господарств по виробництву продукції великої рогатої худоби ця тенденція зменшується. Спостерігається тенденція зменшення поголів'я тварин в цілому протягом останнього року. Станом на 30.09.2008 р. в Україні нараховувалося 5 798 тис. голів великої рогатої худоби (на 9,5% менше, ніж на 30.09.2007 р.), у т.ч. корови – 3 049 тис. голів (на 6,8% менше). У Миколаївській області станом на 01.12.08 р. нараховувалося 166,3 тис. голів великої рогатої худоби, у т.ч. корови - 95,5 тис. голів, що до

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

Новобузького району 01.12.08 р. 8,6 тис. голів великої рогатої худоби, у т.ч. корови – 5,3 тис. голів.

Динаміка поголів'я великої рогатої худоби свідчить, ризьке зниження поголів'я скота в Новобузькому районі та в Україні в цілому це зумовлено не досконалим та не ефективним використанням ресурсів сільського господарства, які забезпечують галузь скотарства. Дані поголів'я великої рогатої худоби Новобузького району свідчать, що у 2008 році у % відношенні до 1990, 2000 року зменшилась на 81,5 %, 34,8%, а згідно даних України вона зменшилась на 78,2, 48,3%. За уважимо, що сучасне аграрне виробництво не виключає можливості функціонування вузькоспеціалізованого виробництва продукції скотарства. Проте такий підхід не може бути повномасштабним в умовах постреформованого АПК.

На період становлення та розвитку оптимальних за розмірами скотарських організаційних формувань виробництва продуктів скотарства перекладається на приватний сектор, який малопридатний для впровадження досягнень НТП. На основі даних району побудуємо графік, який покаже динаміку поголів'я великої рогатої худоби Новобузького району.

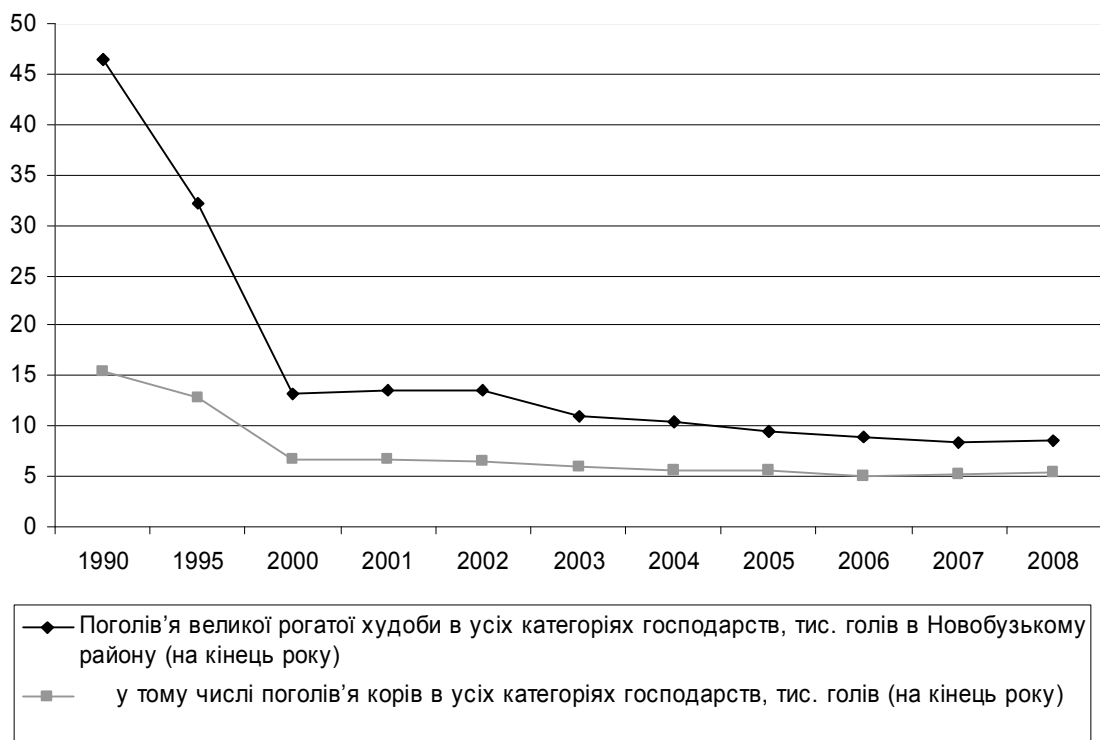

Рис. 1. Динаміка поголів'я великої рогатої худоби в Новобузькому районі.

Таблиця 1.

Динаміка поголів'я великої рогатої худоби в
Новобузького району та України за 1990-2008рр, тис. голів

Показники	Роки											2008р у % до	
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	1990р	2000р
Поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств, в Новобузькому районі (на кінець року)	46,5	32,2	13,2	13,5	13,6	11,0	10,5	9,5	9,0	8,4	8,6	18,5	65,2
у тому числі поголів'я корів в усіх категоріях господарств (на кінець року)	15,5	12,9	6,6	6,6	6,5	5,9	5,6	5,5	5,1	5,2	5,3	34,2	80,3
Поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств, в Україні (на кінець року)	25195	19624	10627	9424	9421	9108	7712	6903	6514	6175	5491	21,8	51,7
у тому числі поголів'я корів в усіх категоріях господарств (на кінець року)	8528	7818	5431	4958	4918	4716	4284	3926	3635	3347	3096	36,3	57,0

Складність економічної системи м'ясо-молочного підкомплексу обумовлена функціонуванням сукупності технологічно різних галузей і підприємств та необхідністю їх збалансованої взаємодії у процесі виробництва, переробки та реалізації продукції. Ефективне ведення молочного скотарства в умовах ринкової економіки, виробництво конкурентоспроможної продукції неможливе без розведення спеціалізованих високопродуктивних порід молочного напрямку при використанні машинних технологій. Науковими дослідженнями встановлено й виробничою практикою підтверджено, що на підвищення молочної продуктивності корів знижуються витрати кормів і праці в одиницю одержуваної продукції. [1]. Основними шляхами збільшення виробництва яловичини, поліпшення її якості і зниження собівартості є збільшення поголів'я м'ясної худоби, удосконалення існуючих та створення нових порід, повноцінна годівля, інтенсивне вирощування й відгодівля, промислове схрещування, інтенсифікація відтворення.

Скотарство тісно пов'язане з іншими галузями сільського господарства. Для годівлі тварин використовують не тільки спеціально вирощені рослинні корми, а й різноманітні відходи зернового господарства, технічних і баштанних культур, овочівництва тощо. Визначаючи концентрацію виробництва молока і м'яса по підрозділах господарства, необхідно створити умови для раціонального використання складових виробничого процесу — землі та інших засобів виробництва, трудових ресурсів.

Висновки. Галузь тваринництва в Україні менш успішна, ніж рослинництва. Рентабельність цієї галузі набагато нижча, саме тому в країні протягом багатьох років зменшувалося поголів'я худоби. Хоча в останні роки темпи скорочення поголів'я уповільнилися, а в деяких видах навіть помічається його збільшення. Тому питання підвищення ефективності роботи тваринницької галузі займають важливе місце в комплексі проблем сучасного етапу розвитку як сільського господарства, так й економіки України в цілому. Формування високоефективного виробництва продукції тваринництва повинна забезпечити населення висококалорійними продуктами харчування, а також одягом і взуттям. Тваринництво забезпечує сировиною текстильну, шкіряну, масло сировину, консервну, м'ясну, та інші галузі промисловості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доротюк Е., Прудников В.// М'ясне та молочне скотарство – 1997 р. № 2-9с.
2. Калінчик М. Шляхи підвищення ефективності продукції скотарства/ Калінчик М.// Економіка АПК 1994р № 2-3 -22с.

ДИНАМІКА УРОЖАЙНОСТІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР У ТОВ «ЛАН» ВЕСЕЛИНІВСЬКОГО РАЙОНУ

Д.Ю. Нєваліхін, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вершиніна Л.М.

Миколаївського державного аграрного університету

В даній статті досліджено динаміку урожайності зернових культур у господарстві Веселинівського району, виявлено тенденції її зміни.

Ключові слова: *урожайність, вирівнювана урожайність, динаміка, тенденція.*

Актуальність проблеми. Урожай і урожайність – найважливіші показники стану і розвитку сільського господарства. Величина урожайності поряд з розміром посівної площі є необхідним показником для встановлення загальних розмірів продукції рослинництва. Рівень урожайності є непостійною величиною, яка змінюється щороку, отже постає необхідність у її дослідженні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню дослідження урожайності зернових культур та їх динаміки присвячено праці відомих вітчизняних економістів: Л.М. Вершиніної, О.П. Борисенко, І.Д. Соколова, І.Ф. Тарапатова та інших.

Постановка завдання. На фактичних матеріалах одного з господарств Веселинівського району дослідити динаміку урожайності зернових культур.

Викладення основного матеріалу дослідження. Урожайність формується під впливом різних причин (факторів). Серед причин, які впливають на урожайність, є систематичні і випадкові. Для того, щоб отримати правильне уявлення про загальне направлення в розвитку урожайності сільськогосподарських культур, необхідно виключити вплив випадкових причин на урожайність. Це досягається різними методами.

Проаналізуємо основну тенденцію розвитку методами ковзної середньої та за середньорічним абсолютним приростом і темпом зростання урожайності зернових культур в господарстві за останні сім років (табл. 1).

Проаналізувавши дані таблиці 1, можна зробити висновок про те, що урожайність зернових за останні 7 років зросла на 4,9 ц з 1 га. Визначаючи тенденцію зміни даного показника методом ковзної середньої, найвища урожайність зернових спостерігається у період з 2004 р. по 2006 р. і склала 38,9 ц з 1 га, а найменша 28,6 ц з 1 га у 2005-2007 рр.

Таблиця 1

Визначення основної тенденції розвитку методом ковзної середньої та за середньорічним абсолютним приростом і темпом зростання урожайності зернових культур в ТОВ «Лан» Веселинівського району

Роки	Урожайність зернових культур, ц з 1 га	Період	Сумарна урожайність за 3 роки, ц з 1 га	Середня ковзна, ц з 1 га	Вирівнювана урожайність, ц за	
					середнім абсолютним приростом	середнім темпом зростання
2002	40,0	-	-	-	40,0	40,0
2003	24,4	2002-2004	105,2	35,1	40,82	40,76
2004	40,8	2003-2005	99,8	33,3	41,64	41,53
2005	34,6	2004-2006	116,8	38,9	42,46	42,32
2006	41,4	2005-2007	85,7	28,6	43,28	43,13
2007	9,7	2006-2008	96,0	32,0	44,10	43,95
2008	44,9	-	-	-	44,92	44,78

Вирівнювана урожайність по середньому абсолютному приросту

$$\bar{y}_t = y_0 + \bar{\Delta}t$$

$$\bar{\Delta}t = \frac{44,9 - 40,0}{7 - 1} = 0,82;$$
(1)

Вирівнювана урожайність по середньому темпу зростання

$$\bar{Kp} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} = \sqrt[6]{\frac{44,9}{40,0}} = 1,019$$

або 101,9 %. (2)

Вирівнювання урожайності зернових за середньорічним абсолютним приростом та темпом зростання свідчить про те, що середньорічне зростання урожайності зернових за останні 7 років склало 0,82 ц на 1 га або 1,9 %.

Загальну закономірність зміни в динамічних рядах визначимо і математичним шляхом, а саме методом аналітичного вирівнювання динамічного ряду (табл. 2).

Таблиця 2

Вихідні дані для вирівнювання ряду динаміки урожайності зернових культур за рівнянням прямої лінії в ТОВ «Лан» Веселинівського району

Роки	Фактична урожайність, ц з 1 га (Y)	Порядковий номер року, (t)	t^2	Yt	Вирівняна урожайність, ц з 1 га ($\bar{Y}_t$)	$Y - \bar{Y}_t$	$(Y - \bar{Y}_t)^2$
2002	40,0	-3	9	-120,0	35,2	+4,8	23,04
2003	24,4	-2	4	-48,8	34,7	-10,3	106,9
2004	40,8	-1	1	-40,8	34,2	+6,6	43,56
2005	34,6	0	0	0	33,7	+0,9	0,81
2006	41,4	+1	1	+41,4	33,2	+8,2	67,24
2007	9,7	+2	4	+19,4	32,7	-23,0	529,0
2008	44,9	+3	9	+134,7	32,2	+12,7	161,29
Всього	235,8	0	28	-14,1	235,9	0	931,03

$$\bar{y}_t = a_0 + a_1 t;$$

(3)

$$a_0 = \frac{\sum Y}{n}; a_0 = \frac{235,8}{7} = 33,7;$$

(4)

$$a_1 = \frac{\sum Yt}{\sum t^2}; a_1 = \frac{-14,1}{28} = -0,5.$$

(5)

$$\bar{y}_t = 33,7 - 0,5t$$

Підставляючи у рівняння $\bar{y}_t = 33,7 - 0,5t$ по черзі значення t , дістанемо вирівняний (теоретичний) динамічний ряд урожайності зернових культур.

Для визначення швидкості збільшення (зменшення) показника в часі, використаємо рівняння параболи, яке дає можливість встановити не просто тенденцію, а характер зміни показника під впливом часу:

$$\bar{y}_t = a_0 + a_1 t + a_2 t^2, \quad (6)$$

де a_0 - вирівняний показник, який передуює дослідному періоду;

a_1 - щорічний середній приріст (зниження);

a_2 - середнє прискорення (уповільнення);

t – порядковий номер року.

Розрахунки проведемо у табл. 3.

Таблиця 3

Вихідні дані для вирівнювання динамічного ряду урожайності зернових культур по параболі другого порядку в ТОВ «Лан» Веселинівського району

Роки	Фактична урожайність, ц з 1 га (Y)	Порядковий номер року, (t)	t ²	t ³	t ⁴	Y _t	Y _t ²	Вирівняна урожайність, ц з 1 га ($\bar{Y}_t$)	y - $\bar{Y}_t$	(Y - $\bar{Y}_t$) ²
2002	40,0	1	1	1	1	40,0	40,0	37,6	+2,4	5,76
2003	24,4	2	4	8	16	48,8	97,6	34,7	-10,3	106,09
2004	40,8	3	9	27	81	122,4	367,2	32,8	+8,0	64,00
2005	34,6	4	16	64	256	138,4	553,6	31,8	+2,8	7,84
2006	41,4	5	25	125	625	207,0	1035,0	31,7	+9,7	94,09
2007	9,7	6	36	216	1296	58,2	349,2	32,7	-23,0	529,00
2008	44,9	7	49	343	2401	314,3	2200,1	34,6	+10,3	106,09
Всього	235,8	28	140	784	4676	929,1	4672,7	235,9	X	912,87

Рівняння параболі другого порядку:

$$\bar{Y}_t = a_0 + a_1 t + a_2 t^2$$

$$\begin{cases} \sum Y = na_0 + a_1 \sum t + a_2 \sum t^2 \\ \sum Yt = a_0 \sum t + a_1 \sum t^2 + a_2 \sum t^3 \\ \sum Yt^2 = a_0 \sum t^2 + a_1 \sum t^3 + a_2 \sum t^4 \end{cases}$$

$$\begin{cases} 235,8 = 7a_0 + 28a_1 + 140a_2 \\ 929,1 = 28a_0 + 140a_1 + 784a_2 \\ 4642,7 = 140a_0 + 784a_1 + 4676a_2 \end{cases}$$

Розділивши кожне рівняння на коефіцієнт при a_0 , отримаємо:

$$\begin{cases} 33,69 = a_0 + 4a_1 + 20a_2 \\ 33,18 = a_0 + 5a_1 + 28a_2 \\ 33,16 = a_0 + 5,6a_1 + 33,4a_2 \end{cases}$$

Віднімаємо від другого рівняння перше, а від третього друге:

$$\begin{cases} -0,51 = a_1 + 8a_2 \\ -0,02 = 0,6a_1 + 5,4a_2 \end{cases}$$

Рівняння розділимо на коефіцієнт при a_1 :

$$\begin{cases} -0,51 = a_1 + 8a_2 \\ -0,03 = a_1 + 9a_2 \end{cases}$$

Від другого рівняння віднімаємо перше: $0,48 = a_2$

Звідси: $a_2 = 0,48$.

Для обчислення параметра a_1 підставимо в одне з попередніх рівнянь значення параметра a_2 :

$$-0,03 = a_1 + 9 \times 0,48;$$

$$-0,03 = a_1 + 4,32;$$

$$a_1 = -0,03 - 4,32 = -4,35.$$

Щоб визначити параметр a_0 , підставимо в одне з проміжних рішень значення параметрів a_1 і a_2 :

$$33,69 = a_0 + 4 \times (-4,35) + 20 \times 0,48;$$

$$33,69 = a_0 - 17,4 + 9,6$$

$$\text{Звідси } a_0 = 33,69 + 17,4 - 9,6 = 41,49$$

Отже, рівняння параболи другого порядку яке характеризує динаміку урожайності зернових культур, матиме такий вигляд:

$$\bar{y}_t = 41,49 - 4,35t + 0,48t^2$$

Підставляючи в рівняння параболи другого порядку по черзі значення для відповідного року, дістанемо вирівняні (теоретичні) значення рівнів урожайності зернових культур.

На основі вирівняних рядів дамо оцінку стійкості сільськогосподарського виробництва, надійності вирівняних даних. Чим менші коливання, тим надійніші показники.

Для цього визначимо залишкову варіацію:

$$\sigma^2 = \frac{\sum (y - \tilde{y}_t)^2}{n}; \sigma = \sqrt{\sigma^2}. \quad (7)$$

Відносну міру коливань характеризує коефіцієнт варіації:

$$V = \frac{\sigma}{\bar{y}} \times 100. \quad (8)$$

для прямої лінії:

$$\sigma^2 = \frac{931,03}{7} = 133,004; \sigma = \sqrt{133,004} = 11,533; V = \frac{11,533}{33,7} \times 100\% = 34,2\%.$$

для параболи другого порядку:

$$\sigma^2 = \frac{912,87}{7} = 130,410; \sigma = \sqrt{130,410} = 11,420; V = \frac{11,420}{33,7} \times 100\% = 33,9\%.$$

Виконані розрахунки свідчать про те, що найкращим чином динаміку урожайності зернових культур в ТОВ «Лан» Веселинівського району відображає рівняння параболи другого порядку, так як за цією формулою сума квадратів відхилення найменша.

$$\text{Перша похідна: } y' = a_1 + 2a_2\bar{t}; \quad (9)$$

$$\bar{t} = \frac{\sum t}{n} = \frac{28}{7} = 4, \quad (10)$$

$$y' = -4,35 + 2 \times 0,48 \times 4 = -0,5 \quad (\text{ц}).$$

Висновки. Таким чином, урожайність зернових культур має тенденцію до зниження, щорічно вона знижувалась на 0,5 ц.

Відобразимо графічно динаміку врожайності зернових культур в господарстві (рис.).

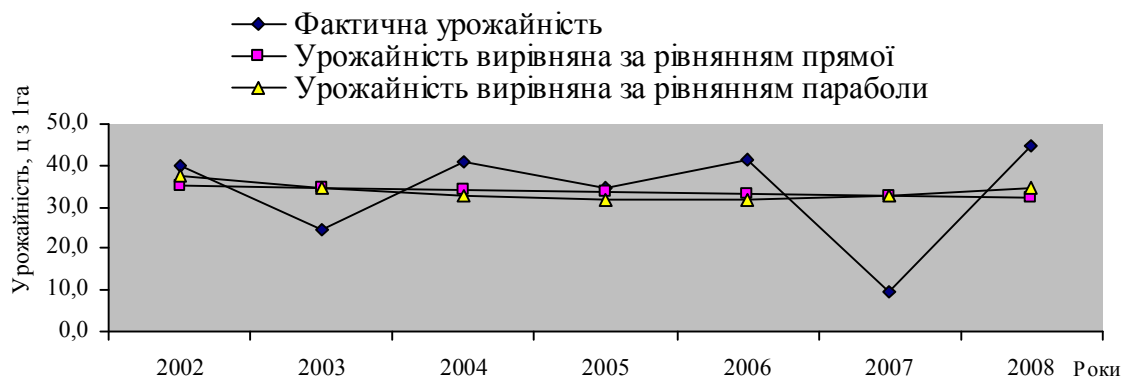

Рис. Динаміка урожайності зернових культур в ТОВ «Лан» Веселинівського району

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаркавий В.К. Статистика/ Гаркавий В.К. – К.: Вища школа. – 1995. – 415 с.
2. Самойлик К.Д. Статистика/ Самойлик К.Д., Вершиніна Л.М., Христенко О.А. – Миколаїв: Видавничий центр МДАУ, 2006. – 194 с.

УДК 339.15.018

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ І УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АПК УКРАЇНИ

В.А. Солнишкова, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Мельник І.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено проблеми розвитку зовнішньої діяльності України в умовах ринкової економіки. Установлено, що основними з них є мінізація економіки та недостатнє державне регулювання. Вирішення цієї проблеми можливе за допомогою удосконалення законодавчої бази країни, надання державної допомоги підприємствам.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, державне регулювання, агропромисловий комплекс, мінізація економіки

Зовнішньоекономічна діяльність є одним із важливих чинників стабільного розвитку національного господарства країн світу. В сучасних умовах жодна країна не може самостійно ефективно розвивати виробничі процеси на рівні вимог науково-технічного розвитку.

Відповідно до нових умов розвитку світового ринку, пов'язаного з глобалізацією, диверсифікацією, узагальнюючими макроекономічними принципами розвитку зовнішньоекономічної діяльності є врахування

зростаючого диспаритету між економіками розвинених країн і країн, що розвиваються, вирівнювання економічного стану держав, які стають членами потужних економічних угруповань, формування міжнародної вартості на основі цін світових ринків. Тому, в останній час назріла необхідність пошуку нових і удосконалення існуючих напрямків розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми розвитку і удосконалення зовнішньоекономічної діяльності присвячені наукові праці відомих вчених О.Ю. Пасічна, Л.В. Пельтек, О.П. Подцерковний, Г.В. Климик та багато інших. Однак необхідно й надалі продовжувати дослідження цієї проблеми для розвитку світових відносин.

Постановка завдання. Визначення проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності та пропозиції щодо її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема тінізації економіки в цілому і зовнішньоекономічної діяльності зокрема уже давно перейшла національні кордони і висунулась на рівень національної безпеки кожної із країн світу. Тому зрозуміло, що її вирішення повинна здійснювати держава через спеціально відпрацьований механізм.

Аналіз причин тінізації зовнішньоекономічної діяльності в Україні свідчить, що бажання взагалі уникнути сплати податків та інші причини змушують українських та іноземних учасників зовнішньоекономічної операцій шукати способи зменшення суми прибутку, що є базою для оподаткування. Типовий вихід із цієї ситуації вбачається, по-перше, у зменшенні ціни на продукти харчування, що імпортуються, по-друге, у заниженні експортної ціни на сільськогосподарську продукцію (певна частка капіталу залишиться за кордоном), по-третє, в пошуку таких організаційних схем здійснення контракту, при яких вся або основна маса прибутку залишалася б за межами України (типово в офшорних зонах).

Одним із напрямів підвищення ефективності ведення зовнішньоекономічної діяльності є вирішення проблеми її «тінізації». Враховуючи, що вирішення проблеми боротьби з тіньовою зовнішньоекономічною діяльністю багато в чому залежить від досконалості законодавчої бази, обґрунтовано положення, що формування законодавчої бази в Україні повинно охоплювати як міжнародний аспект, так і національні особливості протидії тіньовій економіці [1].

Україна почала активно формувати власну систему зовнішньоекономічної діяльності та механізм її державного регулювання, зокрема і в АПК, з набуттям державної незалежності, оскільки сприяння розвитку раціональних зовнішньоекономічних зв'язків є одним із визначальних завдань усіх розвинених держав. Але при цьому країна стикається з багатьма проблемами, які необхідно вирішувати.

На етапі переходу до ринкової економіки пріоритетне значення повинно надаватися державному регулюванню економіки, зокрема зовнішньоекономічної діяльності, оскільки обсяг лише імпорту

сільськогосподарської продукції та продукції харчової промисловості за останні роки в 3,5 раза перевищує бюджетне фінансування сільського господарства в Україні. Тому його оптимальне поєднання з ринковими регуляторами в сучасних умовах зможе забезпечити найбільш прискорений вихід аграрного сектора з кризи та підвищення ефективності аграрного виробництва та зовнішньоекономічної діяльності в АПК.

Однією з визначальних складових обліково-економічного механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності є митно-тарифне регулювання. Згідно з принципами ГАТТ/СОТ, регулювання зовнішньої торгівлі в Україні через митно-тарифну політику спрямовується на захист внутрішнього ринку, стимулювання експорту вітчизняної продукції та забезпечення ефективності виробництва. При цьому вона повинна поєднувати функції як наповнення бюджету, так і створення рівних умов для конкуренції вітчизняних й іноземних виробників та їх товарів.

Висновки. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в АПК охоплює певну взаємопов'язану і взаємообумовлену сукупність методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на діяльність вітчизняних й іноземних суб'єктів підприємництва. Дослідження еволюції механізму державного впливу на розвиток експортно-імпортних операцій свідчить, що Україна в своєму законотворчому процесі за короткий час пройшла діалектичний період і на сьогодні реалізує виважену ліберальну політику стосовно регулювання зовнішньоекономічної діяльності [2].

Одним із важливих завдань на сучасному етапі є інтеграція вітчизняного АПК у світове ринкове середовище. Передумовою цього процесу, поряд з іншими факторами, є розширення участі України у світовій торгівлі. Стосовно тенденції подальшого розвитку світового ринку продовольства, то проявляється вона у першу чергу в зростаючій конкуренції на світових ринках сільськогосподарської продукції та продукції харчової промисловості, що вже є інтегрованими через інтереси певних політичних та економічних блоків країн. Підтвердженням викладеного є сформований на принципах захисту інтересів виробників і споживачів аграрний ринок країн ЄС. Так, середньо мінімальне імпортне мито в країнах ЄС становить 51,4 % для країн-членів СОТ і 67,2 % для решти країн, а середньозважена ставка ввізного мита майже удвічі вища.

Стабільний економічний розвиток кожної країни сьогодні розглядається у нерозривному взаємозв'язку з функціонуванням світового господарства. Беззаперечним є те, що будь-яка національна економіка є невід'ємним елементом міжнародної економічної системи та перебуває у постійній взаємодії з рештою її елементів – країн. Якість зазначеної взаємодії все більше залежить не від ресурсозабезпеченості країни, а від тієї діяльності, яка передбачає формування та реалізацію цілого механізму побудови відносин із зовнішнім світом [3].

Під цим механізмом розуміється зовнішньоекономічна стратегія держави, розробка якої вимагає глибинного аналізу середовища її реалізації, Студентський науковий Вісник, 179
Випуск 1, 2009

внутрішніх можливостей економіки та основних структурних елементів, які визначають систему взаємодії країни зі світовим господарством. Дослідження даного питання становить значний теоретичний інтерес і практичну цінність з огляду на малоуспішні спроби України ідентифікуватись як суб'єкт міжнародних економічних відносин.

Послідовне вирішення окремих проблем розвитку ЗЕД, безумовно, буде сприяти розширенню міжнародного бізнесу, як на національному, так і на інтернаціональному рівнях. Саме в даному напрямку зараз має активно розвиватись вітчизняне підприємництво. До цього нашу країну спонукає можливість використання переваг міжнародного поділу праці, інвестиційного потенціалу країн, світової спільноти, запозичення досвіду ринкових перетворень та господарської діяльності економічно розвинутих держав, співпраці з міжнародними економічними та валютними фінансовими організаціями. Проте реалізація перспективних напрямів розвитку ЗЕД в кінцевому підсумку залежить від конкретних учасників зовнішньоекономічних операцій. Від того, наскільки вони оволодіють професійними знаннями в цій сфері господарської діяльності, і буде залежати їх успіх у міжнародному бізнесі та в цілому вплив ЗЕД на економічне зростання національної економіки і задоволення всебічних потреб населення нашої країни на рівні світових стандартів.

Література

1. Пасічна О.Ю. Структурний підхід до формування до зовнішньоекономічної стратегії держави в умовах глобалізації / Олена Юр'євна Пасічна // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – 2009. – №3. – С. 98 – 100.
2. Пельтек Л.В. Формування механізму державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю в АПК України / Леонід Вікторович Пельтек // Економіка та держава. – 2008. – №4. – С. 120.
3. Подцерковний О.П. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах глобалізації та фінансової кризи / Олександр Петрович Подцерковний // Митна справа. – 2009. – №2. – С. 85–87.

ОХОРОНА І РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В ГОСПОДАРСТВАХ СНІГУРІВСЬКОГО РАЙОНУ

Т.О. Христус, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вершиніна Л.М.

Миколаївського державного аграрного університету

В статті на матеріалах сільськогосподарських підприємств Снігурівського району розглянуто охорону і раціональне використання земельних ресурсів.

Ключові слова: охорона ґрунтів, раціональне використання, земельні ресурси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми охорони і раціонального використання земельних ресурсів присвячені праці багатьох вчених економістів – аграрників: І.І. Лукінов, В.К. Терещенко, В.Я. Амбросов, П.М. Макаренко, А.В. Шкільов, М.Г. Лобас, В.Г. Андрійчук, О.М. Шпичак, В.П. Мартьянов, М.Ф. Соловійов, В.Й. Шиян А.М. Третьяка, О.Г. Тараріка та ін. В працях названих вчених досліджено критерії та системи показників економічної, екологічної та соціальної ефективності використання земельних ресурсів, шляхи більш раціонального їх використання.

Постановка завдання. На фактичних матеріалах господарств Снігурівського району визначити охорону і раціональне використання земельних ресурсів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Нераціональне використання земельних ресурсів призводить до того, що чорноземи втрачають свої властивості, просто вивітрюються та вимиваються водами, і це, відповідно, призводить до погіршення якості земельних ресурсів. Тому важливим стоїть питання раціонального використання земельних ресурсів та охорони.

Використання земель нероздільно пов'язане із питанням охорони земель. Тому не дивно, що найчастіше із питанням охорони земель стикається її власник – селянин, робота яких безпосередньо пов'язана із використанням землі.

У статті 162 Земельного кодексу України надається дефініція охорони земель: « ... система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для не сільськогосподарських потреб, захист від шкідливого анти прогресивного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого

режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого та історико – культурного призначення».

Об'єктом особливої охорони земель сільськогосподарського призначення є ґрунтовий покрив. Він є одним з найважливіших природних ресурсів, засіб виробництва та об'єкт праці, головне джерело отримання продуктів харчування та сировини, найцінніше надбання держави.

Родючість ґрунту – це здатність його забезпечувати рослини необхідною кількістю поживних речовин, води та повітря протягом вегетаційного періоду і залежно від фази розвитку. Родючість ґрунту створюється у процесі ґрунтоутворення і безперервно змінюється залежно від напрямку та інтенсивності біохімічних, фізичних і фізико – хімічних процесів, які в свою чергу, залежать від рослинності, кліматичних умов, агротехніки тощо.

Ознаками високо родючого ґрунту є вміст у ньому доступних поживних речовин, води, повітря, а також відповідні температурні умови і відсутність шкідливих для рослин речовин.

Основними причинами погіршення стану ґрунтового покриву в господарствах Снігурівського району є:

- відсутність належної стратегії в землекористуванні та охороні ґрунтів;
- нехтування концепцією сталого землекористування;
- неідеальність галузевих та відсутність регіональних програм охорони ґрунтів;
- дедалі зростаюча екстенсивність використання земель.

Основні причини зниження агрономічних властивостей ґрунту - це, насамперед, багаторазовий обробіток його різними знаряддями за допомогою потужних і важких колісних тракторів і комбайнів; водна та вітрова ерозії; споживацьке ставлення до землі, намагання якнайбільше від неї взяти і якнайменше їй повернути, що призводить до виснаження гумусу; перехід на індустріальні та інтенсивні технології, тобто застосування високих доз мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин, яке супроводжується забрудненням ґрунту баластними речовинами (хлоридами, сульфатами), накопиченням отрутохімikatів у грантах і підґрунтових водах. Ґрунти забруднюються відпрацьованими газами тракторів, комбайнів, автомобілів, мастилами та паливом, які витікають з них під час роботи на полях, а також техногенними викидами промислових підприємств, оксидами азоту, важкими металами, радіонуклідами.

Окреме місце охороні родючості ґрунтів відводить закон України «Про охорону земель», від 19.06.2003 р. Для забезпечення охорони родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення потрібно господарствам Снігурівського району обмежитися діяльністю щодо:

- вирощування певних сільськогосподарських культур, застосування окремих технологій їх вирощування або проведення агротехнічних операцій;
- розорювання сіножатей, пасовищ;

- використання деградованих, малопродуктивних, а також техногенно забруднених ділянок;
- необґрунтовано інтенсивного використання земель.

Закон України «Про охорону землі» передбачає здійснення контролю за динамікою родючості ґрунтів, який полягає у систематичному проведенні їх агрономічного обстеження, виданні агрохімічних паспортів, в яких фіксуються початкові та поточні рівні забезпечення поживними речовинами ґрунтів і рівнів їх забруднення.

Для поглибленого аналізу нераціонального використання земельних ресурсів використовують такі показники:

- 1) співвідношення площ природних кормових угідь і ріллі;
- 2) рівень розораності сільськогосподарських угідь, що показує, яку частку становить рілля в загальній площі сільськогосподарських угідь;
- 3) частку посівних площ від площі ріллі в обробітку тощо.

Тому спочатку вивчимо раціональність земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств Снігурівського району за 2008 рік (табл.1).

Таблиця 1

Структура земельних ресурсів господарств
Снігурівського району у 2008 році

Підприємства	Площа сільськогоспо дарських угідь		в тому числі рілля		Площа посівів	
	га	%	га	%	га	%
ДП «Південне»	4430	100	4430	100	4379	98,8
ФГ «Номировський»	3662	100	3662	100	3304	90,2
ВАТ «Інгулецький»	2052	100	1979	96,4	1316	66,5
ПОСП «Дружба»	1239	100	1234	99,6	950	77,0
ПОСП «Свобода»	1426	100	1418	99,4	900	63,5
ПСП «Зоря»	4412	100	4412	100	2824	64,0
ПОСП ім. Суворова	3494	100	3418	97,8	2250	65,8
ПОСП «Веселий Кут III»	3375	100	3375	100	2520	74,7

Дослідження показало, що найбільша площа сільськогосподарських угідь, ріллі і посівів у 2008 році була в ДП «Південне». Найменша площа сільськогосподарських угідь і ріллі в ПОСП «Дружба», найменша площа посівів в ПОСП «Свобода». В ФГ «Номировський», ПСП «Зоря», ПОСП «Веселий Кут III» і ДП «Південне» сільськогосподарські угіддя складаються лише з ріллі. В решті підприємств рілля займає від 96,4% до 99,6% в структурі сільськогосподарських угідь. Так, у ВАТ «Інгулецький» в 2008 році питома вага ріллі складає 96,4%, в ПОСП ім. Суворова – 97,8%, в ПОСП «Свобода» - 99,4%, ПОСП «Дружба» - 99,6%. Найвищий коефіцієнт

використання ріллі спостерігався в ДП «Південне» (0,99) та ФГ «Номировський» (0,9), найнижчий – в ПОСП «Свобода»(0,64).

Дослідивши дані таблиці можемо зазначити, що майже в усіх сільськогосподарських підприємствах земельні ресурси використовуються нераціонально. Про це свідчить те, що в багатьох господарствах рілля займає більше 96% у структурі сільськогосподарських угідь, а це є негативним при використанні земельних ресурсів.

Поглиблюючи дослідження визначимо ефективність використання земельних угідь підприємств Снігурівського району (табл.2).

Таблиця 2

Ефективність використання земельних угідь в 2008 році
підприємств Снігурівського району

Підприємства	Показники ефективності використання земельних угідь		
	Одержано на 1 га оброблюваних земель, грн		
	валової продукції сільського господарства (в порівнянних цінах 2005р.)	валового доходу від сільського господарства	прибутку (+), збитку (-) від реалізації сільськогосподарської продукції
ДП «Південне»	2258,2	1393,0	1173,4
ФГ «Номировський»	1754,0	758,6	633,3
ВАТ «Інгулецький»	2273,4	302,1	-290
ПОСП «Дружба»	2137,2	963,7	518,9
ПОСП «Свобода»	885,0	138,8	-117,8
ПСП «Зоря»	816,2	311,2	222,3
ПОСП ім. Суворова	2065,8	529,8	209,2
ПОСП «Веселий Кут ІІІ»	2230,0	1311,1	814,8

Проаналізувавши показники ефективності використання земельних угідь в 2008 році в розрізі окремих підприємств Снігурівського району можна відмітити, що ВАТ «Інгулецький» отримало найбільшу суму валової

продукції сільського господарства (в порівнянних цінах 2005р.) на 1 га оброблюваних земель в 2008 році, а найменшу – ПСП «Зоря».

Найбільшу суму валового доходу від сільського господарства на 1 га оброблюваних земель було отримано в ДП «Південне», а саме 1393,0 грн, найгірший показник в ВАТ «Інгулецький» - 302,1 грн. В 2008 році такі господарства як ВАТ «Інгулецький» та ПОСП «Свобода» отримали збитки від реалізації сільськогосподарської продукції в розрахунку на 1 га оброблюваних земель, а найбільший прибуток отримало ДП «Південне». Тобто найбільш ефективно у 2008 році використовувалися земельні угіддя в ДП «Південне» і ПОСП «Веселий Кут ІІ», не ефективно – в ВАТ «Інгулецький» і ПОСП «Свобода».

Висновки. Отже, катастрофічний стан земельних угідь підприємств Снігурівського району вимагає невідкладних науково-обґрунтованих заходів, спрямованих на підвищення природної родючості ґрунтів та дотримання збалансованості і необхідного рівня поживних речовин. Надзвичайно важливим питанням у справі покращення використання земель сільськогосподарського призначення є істотне зменшення відсотка ріллі, який на сьогодні є найбільшим у світі, дотримання структури посіву, запобігання різним видам ерозії, науково-обґрунтоване проведення меліоративних заходів тощо.

Таким чином, узагальнюючи додаю, що земельні ресурси є основою виробництва в сільському господарстві, а тому держава шляхом впровадження певної законодавчої бази, власники розумним господарюванням, а також працівники сільськогосподарських підприємств якістю праці повинні захищати, ефективно використовувати та поліпшувати якість сільськогосподарських угідь.

УДК 681.3:338.43(477)

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Ананевич В. С., магістр

Науковий керівник: д.е.н., Топіха І.Н.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті досліджені основні проблеми, пов'язані з впровадженням сучасного програмного забезпечення в економіку сільського господарства, а також запропоновані шляхи вирішення цих проблем.

Ключові слова: програмне забезпечення, сільське господарство, економія, впровадження, проблеми.

Актуальність проблеми. Сучасний економіст-аграрій потребує неабиякої допомоги у плануванні, прогнозуванні, прийнятті рішень в сільськогосподарській діяльності. Застарілі рутинні методи, які вимагають багато часу, розумових сил, а значить і коштів, повинні бути замінені на нові – більш сучасні, адаптовані до територіальних та природних умов господарства. Використання таких методів сьогодні є неможливим без застосування комп'ютерів. Нажаль, більшість економістів на селі не володіють ПК навіть на рівні користувача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження цього питання ведеться протягом останнього року провідними експертами в системі міжнародного інвестування сільського господарства України. Зокрема, в Миколаївській області на початку 2009 року цим питанням займався Ф. Рибалко – менеджер по інформаційному забезпеченню Проекту розвитку овочівництва на півдні України, який безпосередньо підпорядковується Міжнародній Фінансовій Корпорації (IFC – International Financial Company).

Постановка завдання. Метою статті є визначення причин неактивного впровадження інформаційних технологій у сільськогосподарську діяльність, знайти шляхи подолання цих бар'єрів та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Плани розвитку будь-якого підприємства потребують чіткого і точного розрахунку. Своєю чергою, цей розрахунок повинен ґрунтуватися на реальних можливостях господарства, враховувати людські, технічні та фінансові ресурси. В аграрному виробництві, крім названих змінних, є ще дві не менш важливі, які потрібно брати до уваги: земля і погода. Погодні умови впливають на всі галузі економіки країни, але в жодній вони не мають такого вирішального значення, як у сільськогосподарській. Звести вплив погодних ризиків до мінімуму можна лише одним шляхом – дотримання технологій вирощування культур.

Саме тут і зростає роль головних спеціалістів. Від їхнього вміння працювати командою, робити розрахунки, пов'язувати між собою всі невідомі та константи, організовувати роботу на місцях залежить: бути господарству зі збитками чи прибутками. Неабияку роль у роботі сільськогосподарського підприємства виконує економіст та агроном господарства. До їх обов'язків входить: планування сівозміни, визначення потреби в насіннєвому матеріалі, організація всіх польових робіт, перевірка якості виконаних робіт, розрахунок технологічних карт та планової собівартості продукції, оптимізація потреб у добривах, засобах захисту рослин тощо[1].

Їх затиляє рутинна: організація, контроль, дрібні проблеми, а ще вдома – сім'я, особисте господарство... Зарплата ж не така і велика. Тому пересічному агрономові не дуже хочеться сідати за стіл з ручкою чи калькулятором. Здебільшого випадків його ентузіазму вистачає хіба що на знування над математикою, оперуванням загальними цифрами або торішніми даними. (Більшість так і робить, сподіваючись на стабільність цін

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

та політики). Коли вимальовується збиток або потрібно підвищити темпи розвитку чи зробити продукцію дешевшою, треба рахувати все до копійки. Ось тут агроном дістає «дідівські» шаблонні таблиці до технологічних карт і, з тим самим калькулятором та олівцем. Як результат, вимальовується рівняння з кількома невідомими – ціни на витратні матеріали (пальне, добрива) і, відповідно, їхні похідні, а на все це необхідно декілька днів.

У більшості господарств планування ведуть ще за радянським способом: у кінці року, підрахувавши собівартість, вносять корективи: із собівартості збиткових культур перекидають частину на не збиткові. В кінці маємо плюси по всіх культурах. Хоча для себе керівник фіксує, що є прибутковим, а що – ні. І коли підбиватимуть загальний річний результат господарювання, з'ясується, що господарство не може собі дозволити купити потрібну кількість запланованих добрив, насіння, ПММ тощо. Основне планування проводять після нового року. Рішення приймають виходячи з власних ресурсів та можливого кредиту. Часто основні питання вирішують нашвидкуруч[2].

Де ж економістам-аграріям шукати допомогу? Відповідь лежить на поверхні – в сучасних інформаційних технологіях. Маючи комп'ютер і відповідне програмне забезпечення, керівник може легко оперувати цифрами, достовірність яких залежатиме від введеної інформації, яка, в свою чергу, залежатиме від компетентності та чесності спеціалістів. Значно скоротиться час для потрібних розрахунків та підвищиться точність і можливість прорахувати різні варіанти.

Інформаційний ринок наповнено різними програмами, які допомагають господарювати на землі. Більшість продукції – це доповнення бухгалтерських програм на основі «1С: Підприємство». Але є ще багато інших програм, які дають змогу розрахувати планову собівартість продукції і провести аналіз структури затрат. Вони також допоможуть провести аналіз діяльності тваринництва. Є можливість порівнювати різні технології в рослинництві та друкувати зведені аналітичні звіти.

На ринку є програми, які більше орієнтовані на агронома («Агроменеджер», ЛІССОЗ, Agroviev, MapInfo), але для роботи з ними потрібна GPS-підтримка (космічна зйомка). Програму «Урожай – Агро» сфокусовано на агротехнологіях. Основні показники заносять уручну, що дає можливість «підігнати» програму під конкретне господарство з усіма особливостями виробництва[3].

Центр «ГЕОМІР» пропонує інтелектуальні прилади та обладнання для ефективного ведення сільського господарства: автоматичні комп'ютеризовані метеостанції, автоматичні пробовідбірники, датчики врожайності (їх встановлюють на комбайн), обладнання для супутникової навігації під час роботи техніки на полях, дистанційне визначення положення маршруту, руху та стану сільгосптехніки.

Можливо, є й інші програми, які перебувають у стадії розробки, але про них невідомо широкому загалу.

Керівники та спеціалісти виявляють зацікавленість до всіх новинок, які можуть знайти. Були такі випадки, коли фірма надавала програмне забезпечення як приз за певну кількість купленої продукції. Але господарство відмовлялося від подарунка з кількох причин: немає комп'ютера, немає спеціаліста відповідної кваліфікації тощо.

Водночас варто мати на увазі, що така програма стане вам в чималу копіячину: ціни на них коливаються від 500 дол. до кількох тисяч, плюс річний абонемент на оновлення – від 20 до 60 дол. (останнє стосується програм, які мають GPS-підтримку), плюс підключення одного комп'ютера до Інтернету – від 100 дол., плюс навчання – від 200 дол. за одну особу. Якщо велике господарство може собі дозволити купити програму та оплатити навчання спеціалістів, то для фермера, який обробляє 20-500 га, ця сума досить значна.

Для тих, хто поставив собі за мету комп'ютеризувати виробничий процес, є кілька варіантів вирішення цього питання. Ви можете придбати програму і відрядити працівника на навчальні курси; або найняти людину, яка розуміється на цьому, й надати їй усі потрібні дані (що малоймовірно); або ваші спеціалісти працюватимуть на базовому програмному забезпеченні Microsoft (Excel та Word) й у міру своїх можливостей володітимуть персональним комп'ютером.

Загалом майже всі ці програми розроблені та протестовані за кордоном. Проте є невелика кількість програм, які запрограмовані в Україні, зокрема, є й безкоштовні. В Інтернеті доступна для безкоштовного використання електронна модель сільськогосподарського підприємства на основі таблиць Excel. Цей пакет дає змогу виконувати більшість операцій зазначених вище. Звичайно, електронних карт полів з його допомогою скласти не можна, так само як і робити все, що пов'язано із супутником. Але розрахувати сівозміну та потребу в насінні; запланувати використання добрив та пестицидів і відповідно обробити ці дані; скласти технологічні карти, зробити аналіз за статтями витрат; скласти раціони годівлі ВРХ та виконати бухгалтерський аналіз зможе зробити людина, яка володіє ПК на рівні користувача (звичайно, це повинен бути спеціаліст у своїй галузі, який пройшов невеличкий тренінг). Електронна модель не є програмним продуктом, це звичайні, виконані в Excel, таблиці. Вони не захищені від помилок користувача, тому застосування потребує уважності, що ще раз підтверджує необхідність хоча б початкового тренінгу.

Агроном або фермер, який володіє ПК на рівні користувача, за дві-три години навчання може самостійно працювати із запропонованою моделлю, доповнювати та переробляти її згідно власним бажанням.

Керівникам господарств, які не хочуть працювати за методом: «точний розрахунок – це грубий розрахунок», буде цікава електронна модель ведення господарства, яка не коштуватиме їм жодної копійки та допоможе ефективно спланувати виробництво й відмовитися від застарілих методів господарювання.

Запропоновані шляхи вирішення проблем запровадження спеціального програмного забезпечення в економіку сільського господарства цілком можуть бути використані будь-яким сільськогосподарським підприємством без великих затрат коштів та часу, і відбиватимуть свій результат в покращенні ефективності управління.

Висновки. Інформаційні технології в сільськогосподарській сфері відіграють особливо важливу роль. Комп'ютерні програми та Інтернет надають додаткову перевагу, суттєво зменшуючи перешкоди до доступу та переробки інформації для фермерів, незалежно від того, де розташоване їхнє виробництво. Завдяки суттєво меншим витратам на зв'язок через Інтернет та послуги зі збирання потрібної інформації комерційні вигоди від його використання можуть надати фермерам нові можливості як, наприклад, можливість реалізувати виготовлену продукцію не покидаючи офісу чи власними засобами в Інтернет.

За статистикою сучасні інформаційні технології частіше використовують ті групи фермерів, які відчули потребу в нових стратегіях для поліпшення прийняття управлінських рішень з таких питань, як купівля, виробництво та збут. Тому необхідно пропагувати і виховувати у фермерів відчуття новизни та навчати змінювати свої стереотипи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глівенко С.В. Інформаційні системи в менеджменті/С.В. Глівенко. – К.: Знання, 2007. – 351с.
2. Вовчак І.С. Інформаційні системи та комп'ютерні технології в менеджменті / І.С. Вовчак. –Т.: Наукова думка, 2007. – 354с.
3. Ситник В.Ф. Системи підтримки прийняття рішень / В.Ф. Ситник, І.В. Гордієнко. – К.: Лібра. – 427с.

УДК 323.325 (477.73)

МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НА СЕЛІ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О. М. Чеботарьова,, магістр

Науковий керівник: д.е.н., Топіха І.Н.

Миколаївський державний аграрний університет

В статі розглянуто основні особливості зайнятості сільського населення, обґрунтовано пріоритетність для економіки України вирішення проблем у сільській місцевості пов'язаних із зайнятістю, запропоновано комплекс дій необхідних для

вирішення негативної ситуації, що склалася у сільській місцевості Миколаївської області і загалом України.

Ключові слова: *зайнятість на селі, безробіття, рівень оплати праці, демографічна ситуація, соціальна інфраструктура, соціальний захист.*

Актуальність проблеми. Ситуація, що характеризує сучасний стан із зайнятістю населення в сільській місцевості та раціональне використання трудового потенціалу у період уповільнення соціально-економічного розвитку та подальшою інтеграцією України у світову економічну систему, має суттєве значення та заслуговує на детальне вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, що займаються проблемами зайнятості населення сільських територій можна виділити таких науковців і економістів: М. Федоров, З. П. Бараник, Д. П. Богиня, І. К. Бондар, О. Булейко, О.А. Бугуцький, В. С. Дієсперов, Е. М. Лібанова, Л. С. Лісагор, В. П. Петюх, М. Й. Малік, П. Т. Саблук та інші, але ця проблема залишається не вирішеною.

Постановка завдання. Метою даної статті є виявлення особливостей зайнятості на селі, дослідження динаміки економічно активного населення в сільській місцевості Миколаївської області, обґрунтування важливості вирішення проблем пов'язаних із зайнятістю та розробка програми регулювання зайнятості на селі, яка сприятиме продуктивній зайнятості сільського населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того щоб регулювати зайнятість на селі треба розуміти деякі її особливості, які кардинально відрізняються від зайнятості в місті:

- Сезонність, яка створює трудове напруження не тільки в сільськогосподарських підприємствах, але й в особистих господарствах;
- Низька територіальна і професійна мобільність селян;
- На селі спостерігається гостра демографічна криза;
- Високий рівень прихованого безробіття;
- Низька заробітна плата, хоча за останні роки її рівень характеризується збереженням постійно високих темпів приросту, але все таки залишається дуже низьким. Так, у 2008 році він становив 1066,50 грн, проти 2087,98 грн у промисловості, співвідношення рівнів оплати праці у цих сферах два роки поспіль складало 2 рази.

Щоб краще зрозуміти ситуацію, яка на даний момент існує у сфері зайнятості Миколаївської області розглянемо таблицю 1.

Аналізуючи кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності за 2007—2008 роки бачимо, що зменшення чисельності зайнятих спостерігалось тільки в промисловості (на 2.7%) та в сільському господарстві (на 2.1%), в інших сферах спостерігається збільшення чисельності зайнятих.

Таблиця 1

Кількість зайнятого населення Миколаївської області за видами економічної діяльності, тис осіб

Вид економічної діяльності	2007 р.	2008 р.	У % від економічної діяльності до всього зайнято	2008р до 2007р, %
Всього зайнято	547,1	548,5	100,0	100,3
Сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство	135,2	132,4	24,1	97,9
Промисловість	85,1	82,8	15,1	97,3
Будівництво	28,2	28,8	5,3	102,1
Торгівля	116,5	118,6	21,6	101,8
Транспорт і зв'язок	33,4	34,0	6,2	101,8
Освіта	43,1	43,1	7,9	100,0
Охорона здоров'я та соціальна допомога	31,9	32,0	5,8	100,3
Інші види економічної діяльності	18,6	19,5	3,4	104,8

Слід зазначити, що зростання обсягів зайнятості населення відбулося, в основному, за рахунок працюючих у секторі самозайнятих. З 2003 року у структурі зайнятого населення спостерігалась стійка тенденція до збільшення частки працюючих у секторі самостійної зайнятості та відповідного зменшення питомої ваги найманих працівників.[1]

Розглянемо кількість найманих працівників за видами економічної діяльності у Миколаївській області за даними Головного управління статистики у Миколаївській області. (табл. 2)

Аналіз даних дозволяє зробити висновок, що по таким видам економічної діяльності, як будівництво, освіта та охорона здоров'я у 2008 році порівняно з 2007 роком змін не відбулось, це пояснюється тим що ці сфери діяльності фінансуються з державного бюджету. Кількість найманих працівників істотно зросла в торгівлі, майже на 8%. Скорочення найманих працівників спостерігається у таких важливих видах економічної діяльності як сільське господарство та промисловість, особливо відчутне зниження кількості найманих працівників в сільському господарстві (20,5%). Такі зміни у сфері соціально-трудових відносин викликають занепокоєння.

Таблиця 2

Кількість найманих працівників за видами економічної діяльності у
Миколаївській області, тис осіб.

Вид економічної діяльності	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008 р до 2006 р, %	2008 р до 2007р, %
Всього зайнято	351,2	327,7	321,5	91,5	98,1
Сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство	51,1	40,5	32,2	63,0	79,5
Промисловість	82,2	76,8	73,8	89,8	96,1
Будівництво	18,9	17,8	17,8	94,2	100,0
Торгівля	32,7	31,8	34,3	104,9	107,9
Транспорт і зв'язок	24,3	22,6	21,5	88,5	95,1
Освіта	43,4	43,0	43,0	99,1	100,0
Охорона здоров'я та соціальна допомога	31,9	31,4	31,4	98,4	100,0
Інші види економічної діяльності	12,5	11,9	12,3	98,4	103,4

У 2008 році в області спостерігалось поширення застосування роботодавцями таких заходів мінімізації витрат на робочу силу, як переведення працівників у режим скороченого робочого часу, відправлення у вимушені адміністративні відпустки. Також в області уповільнились темпи зростання реальної заробітної плати та суттєво загострилась ситуація у сфері розрахунків із працівниками.

Відтак, основним завданням сучасного етапу в сфері регулювання зайнятості має бути розробка та впровадження комплексу заходів, спрямованих на подолання кризових явищ, що можуть відбуватися у сфері праці, підвищення конкурентоспроможності робочої сили, забезпечення високого рівня зайнятості, заробітної плати і доходів населення.[1]

Для того щоб покращити зайнятість на селі треба багато часу і коштів, а головне це бажання нашої влади сприяти цьому процесу. А цей процес включає таку комплексну програму:

1. Скорочення безробіття на селі. Створення нових робочих місць як в сільськогосподарських підприємствах, так і не в сільськогосподарських. Наприклад, створення сільських промислових підприємств, пунктів переробки сільськогосподарської продукції. Також запровадити так званий «зелений туризм». Важливим напрямом збільшення робочих місць в українських селах є відродження тваринництва. Для впровадження цих кроків потрібна потужна підтримка держави, починаючи з законодавчої, податкової, кредитної, фінансової і закінчуючи інформаційною і

консультаційною. Тому що ринкова економіка, без регулювання держави призведе до повного знелюднення сільських територій, і перетворить Україну в дешевого сировинного експортера, який до того ж буде споживати мало якісну імпортовану продукцію.

2. Покращення соціальної інфраструктури. Відсутність роботи, несприятливі і непривабливі умови життя, безперспективність сільського господарства ускладнює і без того негативну демографічну ситуацію, яка характерна для нашої країни, перевищення смертності над народжуваністю, тобто від'ємний природний приріст населення, але в селі ця ситуація погіршується міграційними процесами, які характеризуються від'ємним сальдо міграції, важливо також доповнити що ця міграція має особливості оскільки з села мігрує молодь. Як бачимо, однією з найважливіших складових покращення зайнятості на селі є розвиток соціальної інфраструктури. А для деяких сіл це підняття цієї інфраструктури з «нуля». З кожним роком ця проблема поглиблюється. Важливо доповнити що розвиток соціальної інфраструктури не тільки зробить село привабливим, задовольнить потреби населення в певних зручностях а й забезпечить додатковими робочими місцями.

Перераховані вище кроки відносяться до активної політики сприяння зайнятості. Є ще пасивний напрям-соціальна підтримка, тобто надання матеріальної допомоги безробітним.

З фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття видатки на виплату у зв'язку з безробіттям у 2008 році становили 71,3 млн грн (у 2007 році-53,1 млн), тобто видатки збільшились на 18,2 млн а враховуючи негативні зміни у сфері соціально-трудова відносин ця цифра буде зростати.

На нашу думку краще застосовувати активну політику сприяння зайнятості, це підтверджує досвід багатьох країн. Наприклад економічне зростання Китаю здійснювалося за рахунок широкої програми модернізації народного господарства та пріоритет віддавався сільському господарству. В 1990 році було створено 18 млн сільських промислових підприємств, а щорічний приріст нових робочих місць перевищував 7 млн. Практика показала, що нові робочі місця в сільській місцевості виявились у 5—6 разів дешевші ніж у містах.

Нині у Китаї на сільські підприємства припадає п'ята частина валової продукції промисловості, близько 80% сільськогосподарської техніки виробляється саме у селах. У 1991—1995 роках близько третини сільських промислових підприємств виробляли продукцію на експорт і забезпечували майже 24 % валютних надходжень країни.[2]

Висновки. Розвиток сільського господарства і сільських територій, сприяння раціональній і продуктивній зайнятості на селі стратегічно важливі напрями діяльності будь якої країни, які забезпечують не тільки продовольчу безпеку країни, а й поповнюють бюджет країни, підвищують доходи населення, створюють сприятливі соціально-економічні умови для його

існування. Але, на жаль в нашій країні де століттями сільське господарство було найважливішою сферою прикладання праці влада не сприяє реальному розвитку цього важливого економічного виду діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ринок праці Миколаївщини у 2008 році. Миколаїв, Головне управління статистики у Миколаївській області, 2009. – 52 с.
2. Жибак М.М. Регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій з урахуванням європейського досвіду/М.М. Жибак//Економіка АПК.-2008.-№5.- С.131-133

УДК 631.11.003.13

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

К.О. Огородникова, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Мельник І.О.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто проблему ефективності використання потенціалу та його складових. Запропоновано шляхи підвищення ефективності діяльності підприємств, пов'язаної з використанням ресурсного потенціалу.

Ключові слова: *ресурсний потенціал, ефективність використання ресурсного потенціалу, основні складові ресурсного потенціалу.*

Актуальність проблеми. Збільшення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств є однією з провідних проблем розвитку аграрного сектору. Перехід до ринкової економіки відкрив нові додаткові можливості прискорення розвитку всіх сільськогосподарських підприємств.

Основною метою державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року є забезпечення життєздатності сільського населення, його конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках, гарантування продовольчої безпеки країни, підвищення добробуту селян. Розв'язання цих проблем пов'язано з нарощуванням ресурсного потенціалу та ефективним його використанням.

Ефективність використання ресурсів досягається лише за умови їх оптимальних розмірів, які відповідають економічним та природним умовам господарювання, їх збалансованості й раціональних пропорцій, застосування ресурсо- та енергозберігаючих технологій, удосконалення організації виробництва, матеріального стимулювання працівників.

Саме це має стати основою ефективного використання ресурсного потенціалу підприємств аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий вклад у розвиток і розв'язання даної проблеми внесли такі відомі українські вчені-аграрники, як П.Т. Саблук, М.Д. Білик, О.Г. Булавка, В.С. Дієсперов, М.І. Кисіль, О.М. Онищенко, О.В. Єфімова, В.Й. Шиян, М.М. Федоров, В.Г. Андрійчук, І.А. Бланк, М.Й. Малік, Б.Й. Пасхавер, К.І. Якуба та інші.

Постановка завдання. Сьогоднішні умови розвитку аграрного сектору економіки вимагають таких методів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу, які б дозволяли ефективно функціонувати підприємствам.

Ці методи повинні бути направлені на ефективне використання складових елементів ресурсного потенціалу, тобто земельних, матеріально-технічних, трудових та фінансових ресурсів, а вже потім й комплексно.

Підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва сприяє зростанню доходів господарств, що є основою розширення і вдосконалення виробництва, підвищення оплати праці і поліпшення культурно-побутових умов працівників галузі.

Для виконання свого головного завдання і здійснення безперервного й постійного відтворюваного процесу виробництва, ресурсний потенціал господарства повинен ефективно використовуватися і мати здатність до постійного й безперервного відтворення, яке проявляється в можливостях підвищення родючості ґрунтів, технічного і технологічного переозброєння підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Взагалі, ресурсний потенціал – це сукупність природних та техногенних матеріальних елементів, які можуть бути використані людиною для своєї життєдіяльності і залучені в процес праці для виробництва різних матеріальних благ та споживчих вартостей.

До ресурсного потенціалу належить сукупність взаємопов'язаних ресурсів, зокрема земельних, матеріально-технічних, трудових, фінансових. Їх розмір і співвідношення забезпечують обсяги виробництва продукції, її якість та конкурентоспроможність [1, с.65].

Ефективність виробництва як економічна категорія відображує дію об'єктивних економічних законів, яка виявляється в результативності виробництва. Вона є тією формою, в якій реалізується мета суспільного виробництва.

Щоб здійснювався процес виробництва, господарство повинне мати в необхідних розмірах запаси посівного матеріалу, кормів, палива, мінеральних добрив та засобів захисту рослин і тварин, запасних частин, інших виробничих запасів. При їх використанні зростають витрати на виробництво, результатом процесу якого є створення готової продукції, у форму її й переходять виробничі запаси.

На виробничі результати і фінансовий стан підприємства суттєво впливають розмір та якість виробничих запасів. Запаси повинні бути оптимальними, оскільки накопичення великих залишків їх свідчать про спад ділової активності підприємства. Великі понадпланові запаси призводять до заморожування оборотного капіталу, уповільнення його оборотності. Крім того, виникають проблеми з ліквідністю, що негативно впливає на кінцеві результати діяльності.

Водночас нестача виробничих запасів також негативно впливає на фінансовий стан підприємства, оскільки зростають ціни за терміновість постачання. Зменшується виробництво продукції у зв'язку з його перервним характером, зростають ціни на сировинні ресурси, що призводять до зниження величини прибутку. Також кожне підприємство має прагнути до того, щоб виробництво вчасно і в повному обсязі не тільки забезпечувалося всіма необхідними ресурсами, а й щоб ці ресурси не залежувалися на складах.

Відомо, що в сільському господарстві земля – головний засіб виробництва, без якого неможливий сам процес виробництва продукції рослинництва і тваринництва. Вона одночасно є предметом і засобом праці. Земля значною мірою визначає темпи розвитку і рівень ефективності сільськогосподарського виробництва [4, с. 10].

Важливою складовою ресурсного потенціалу є основні засоби, які включають вартість землі, машин та обладнання, транспортних засобів, будівель і споруд, робочої і продуктивної худоби, багаторічних насаджень, інших основних засобів.

Основні фонди є основною ланкою будь-якого матеріального виробництва, у тому числі й сільськогосподарського. Від їхньої наявності та структури залежить обсяги і кінцевий результат виробництва. Саме умови ринкової економіки вимагають від підприємства одержання максимального прибутку, насамперед шляхом ефективного використання в процесі виробництва наявних основних фондів, що забезпечує здешевлення продуктів харчування, поліпшення їхньої якості, підвищення продуктивності праці, створення додаткових робочих місць на підприємствах, а загалом – підвищують матеріальний добробут народу [2, с.109].

Забезпечення динамічного розвитку господарства, підвищення ефективності виробництва значною мірою залежить від уміння застосування економічних методів управління, серед яких найважливіше місце займає внутрішньогосподарський розрахунок. Нині завдання полягає в створенні такого внутрішньогосподарського механізму, головним в якому є мотивація праці усіх працівників підприємства. Це дасть змогу забезпечити роботу трудових колективів структурних підрозділів на основі самоокупності і самофінансування, а також заінтересованості їх у кінцевих результатах і сприятиме саморозвитку основних принципів підвищення життєспроможності підприємства. Такий механізм повинен зробити економічні інтереси працівників визначальним фактором зростання

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

ефективності виробництва й сприяти розвитку внутрішньогосподарських товарних відносин [3, с.137].

Висновки. Нині поліпшення фінансового стану сільськогосподарських підприємств безпосередньо залежить від ефективного використання ресурсного потенціалу господарства. Отже, власники та керівники підприємств повинні ретельно вивчати це питання і робити певні заходи щодо вдосконалення виробництва.

На сучасному етапі важливо в кожному підприємстві запровадити науково обґрунтовану систему землеробства, що відіграватиме вирішальну роль у підвищенні родючості ґрунтів.

Для підвищення ефективності використання основних фондів варто використовувати досвід зарубіжних економістів, які пропонують сільськогосподарським підприємствам оновлювати основні фонди шляхом спільної власності з іншими суб'єктами або обміном основними фондами, що знаходяться в індивідуальній власності. Як альтернативне купівельне джерело оновлення основних фондів пропонується лізинг і споживчий кредит.

Пошук спонукальної сили людської активності, спрямованої на підвищення продуктивності праці, завжди викликав інтереси організаторів виробництва і науковців, бо кошти, направлені на підвищення мотивації праці, приносили більшу віддачу, ніж інші напрями вкладення капіталу.

Система оплати праці на підприємстві повинна забезпечувати умови для реального внутрішньогосподарського розрахунку, сприяти підвищенню ефективності виробництва, бути простою і зрозумілою кожному працівнику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного сектору / Г.М. Підлісецький, М.І. Толкач // економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 65 – 66.
2. Гилка М.Д. Ефективність використання основних фондів сільськогосподарських підприємств / М.Д. Гилка // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 109 – 111.
3. Плужніков В. О. Вплив мотивації праці на підвищення ефективності виробництва / Плужніков В.О., Кіях О.О. // Економіка АПК. – 2008. – №4. – С. 137 – 140.
4. Топіха І.Н. Основні шляхи підвищення ефективності земельних ресурсів / І.Н. Топіха // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2009. – випуск 2 (49). – С. 10 – 15.

ЛІДЕРСТВО В СУЧАСНОМУ УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

І.М.Мішутіна, магістр

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Літвінчук С.Б.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті характеризовано основні аспекти лідерства та його роль у сучасному управлінні організацією, а також основні проблеми ефективного управління. Визначено кроки щодо формування системи лідерства в організації та розроблено нові вимоги щодо сучасних лідерів.

Ключові слова: лідерство, управління, керівник, лідер, організація, влада, колектив.

Актуальність проблеми. Актуальність означеної проблематики обумовлена як необхідністю розширити галузь сучасних наукових досліджень у сфері лідерства та керівництва, так і підняти рівень професіоналізму та ефективності сучасних керівників. Адже керівник повинен вміти ставити задачі, визначати засоби досягнення мети і методи контролю, управляти думкою колективу. Керівник повинен бути лідером і вміти мотивувати працівників на повноцінну роботу та досягнення високих результатів.

Проблеми сьогодення, пов'язані з питаннями лідерства, ефективного управління та раціонального використання влади, вимагають глибокого вивчення феноменів лідерства та керівництва. Як відомо, ефективне управління сприяє стабільності і порядку, розв'язанню різноманітних проблем, пов'язаних з життєдіяльністю, а такі поняття як лідерство і влада, безперечно, тісно пов'язані з процесом управління. Саме тому управління, лідерство та влада стають об'єктами досліджень багатьох вчених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 30-50 роках минулого століття психологами було зроблено низку важливих досліджень у сфері управління на системній основі. Починаючи з 70-х років інтерес до вивчення управління, лідерства та влади почав рости ще більше, про що свідчить поява робіт Дж. Мак Грегора, Р. Такера, Б. Келлермана, Дж. Пейджа. Тема лідерства опрацьована науковцями в достатній мірі. Вважаємо за потрібне визнати, що ця тема більш досконало розвинена та розроблена зарубіжними фахівцями, такими як: Р. Танненбаум, І. Вешлер і Ф. Масарик, Пітер Друкер, Ф. Фідлер, В. Врум, Ф. Йетстон, М. Мескон, П. Херсі і К. Бланшард. Вони створили моделі та висунули теорії, які отримали світове визнання та затвердили себе як правдиві та науково обгрунтовані ідеї. Українські та

російські вчені Ф. Хміль, В. Лозниця, , Д. Виханський, В. Веснін також внесли свій вклад в розвиток теорії лідерства.

Постановка завдання. Предметом дослідження нашої роботи є лідерство у контексті управління організацією. Спробуємо простежити тенденції розвитку лідерства в сучасних умовах, виявити загальні та професійні здібності, якими мають володіти нові лідери, а також запропонувати систему формування лідерства в сучасних організаціях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лідерство є тим видом діяльності, який пронизує всю систему управління. Неможливо ефективно виконувати функції планування, організації, мотивації і контролю, якщо немає ефективного керівництва і лідерів, здатних заохочувати інших працівників, позитивно впливати на них і вести за собою, тим самим досягаючи сприятливих кінцевих результатів. Поняття «лідер», у порівнянні з поняттям «керівник», є більш містким, оскільки охоплює риси особистості як керівника, так і лідера, а це означає, що керівник, який володіє якостями лідера, може здійснювати вплив на працівників з метою запровадження змін в організації, виходу на вищий, якісно новий рівень [1].

Багато зарубіжних шкіл вважають, що завжди потрібно прагнути до лідерства, керуючись його зовнішньою привабливістю, адже це дає змогу підкорювати інших, виявляти свою зверхність. Лідери не народжуються за короткий проміжок часу. Ті, хто прагнуть лідерства – рідко його отримують. У такому випадку можна здобути владу, а не лідерство. Варто відзначити, що лідер – це швидше слуга, помічник. Чим швидше буде це усвідомлено, тим швидше змінюватиметься організація. Лідер концентрує свою увагу на пошуку шляхів погодження різноманітних, часто протилежних інтересів інших працівників та необхідних ресурсів для вирішення проблем. Звідси зростає роль знань, інтелектуального потенціалу лідера, оскільки тільки це дає змогу йому виконувати його функції і знаходити та ставити проблеми перед іншими членами організації. Лідер також являється керівником, але характер його дій інший, ніж у звичайного менеджера. Він не керує, не командує, а веде за собою інших. Можна бути першою особою в організації, але не являтися фактично лідером, бо той повинен бути не затверджений наказом, а психологічно визнаний оточуючими як єдиний, хто здатний забезпечити задоволення їх потреб. Лідер і керівник - різні особи, які не знаходять спільних точок взаємодії. Ця ситуація не сприятиме успішній діяльності організації і гармонізації міжособистісних стосунків.

Для того, щоб відповідати вимогам нової економіки сучасний лідер має володіти такими рисами: екстраверсійність, рішучість, критичність, чутливість, багатий досвід і терпляче ставлення до помилок, спрямованість на результат, сміливість, впевненість, свобода від стереотипів, харизматичність. Однозначно, такої людини з усіма цими рисами не існує, але справжній лідер завжди буде прагнути до ідеалу. Лідер може зосереджувати всю філософію компанії, вони потрібні як символи загальної ідеї, для мобілізації енергії, спрямованої на спільну мету [2].

В аспекті означеної проблеми наведемо такі кроки щодо формування системи лідерства в організації:

- пояснення філософії управління певної організації;
- формулювання і доведення до кожного, що саме організація від нього очікує;
- зміна моделі поведінки керівництва:
 - § чітка та неухильна відповідність слів і справ. Кожен, навіть щонайменший відступ від цього правила, відкидає усіх назад;
 - § готовність показати приклад, навчити;
 - § неприпустимість оцінки співробітників;
 - § ввічливість у будь-яких ситуаціях, неприпустимість образ;
- роз'яснення всім місії, бачення стратегічних завдань організації. Без знання і розуміння основ корпоративної культури працівник не може бути лідером, інакше є небезпека, що буде дисбаланс між організаційними й особистими завданнями організації;
- створення системи, в якій всі рішення ухвалюють колегіально з урахуванням думки кожного, в ході чітко організованої дискусії.[3]

Нове конкурентне середовище диктує нові вимоги до сучасних лідерів. За результатами дослідження Центру креативного лідерства США (Center for Creative Leadership), керівникам у найближчому майбутньому доведеться зіткнутися зі збільшенням складності змін як у середині самих організацій, так і поза компаніями. Фахівці CCL виділили такі основні тренди лідера: 1) збільшення рівня складності нових завдань; 2) інноваційна революція; 3) мистецтво віртуального лідерства; 4) фізичне здоров'я лідерів [4].

Зазвичай, лідером вважають менеджера, який здатний ефективно впливати на інших і з яким бажає співпрацювати більша частина колективу. Лідерські якості визначаються не тільки схильністю особистості до управлінської діяльності. Наприклад, О. Баєва у своїх дослідженнях зауважує, що типологічні особливості темпераменту лідера визначаються такими особливими рисами як бажання ризику, вміння фіксувати свою увагу й керувати власною поведінкою на основі процесів саморегуляції та самоконтролю. Такі реакції здебільшого зумовлені генетично, тобто людина вже народжується зі схильністю до емоційної, бурхливої реакції на навколишнє середовище, що зберігається упродовж усього життя [5].

Висновки. В сучасних умовах ефективно лідерство дасть нам змогу підняти людське бачення на рівень більш широкого світогляду, вивести діяльності людини на рівень більш високих стандартів, а також сформувати особистість, здатну досягти великих результатів за допомогою своїх неординарних здібностей. Процес лідерства дасть змогу вдосконалити внутріуправлінську структуру відносин в організації, забезпечити постійний рух вперед для досягнення найкращих результатів, корисних як для суспільства, так і країни в цілому.

Нова парадигма лідерства повинна бути профілактичною, а не лікувальною. Для розвитку організації кожному потрібно дати змогу діяти,

реалізовувати сповна свій потенціал, і як наслідок з'являтимуться нові лідери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сазонова О. Співвідношення стилів керівництва в управлінні організацією: [Електронний ресурс] / О. Сазонова, І.Петровська . — Режим доступу: <http://lp.edu.ua/Institute/IGS/ipp/WebRC/issues/Sazonova2.htm>.
2. Тригоб'юк С.С. Лідерство в сучасному стратегічному плануванні / Тригоб'юк С.С // Науковий вісник ЛНТУ України. — 2009. — Вип.19.5. — 308с.
3. Финдельман Г.Н. Характерные черты лидера в менеджменте: [Електронний ресурс] / Финдельман Г.Н. — Режим доступу до журн.: <http://www.management.com.ua/hrm/hrm123.html>. 26.05.2006.
4. 10 мировых трендов по лидерству // Стратегии. — 2008. — №3.
5. Баєва О. Біологічні основи влади і лідерства/ Баєва О. // Персонал. — 2006. — № 12. — С. 67.

УДК 338.242:631.15

ЕКОНОМІЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Т.В.Кушнір,магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті визначено характерні особливості економічних методів управління ,обґрунтовано доцільність їх використання при управлінні сільськогосподарськими підприємствами.

Ключові слова: економічні методи управління, суб'єкти економічного управління, планування, комерційний розрахунок.

Актуальність проблеми. Управління складний і динамічний процес, керований і здійснюваний людьми для досягнення поставленої мети. Після того як встановлено цілі управління, необхідно знайти найбільш ефективні шляхи та методи досягнення їх. Інакше кажучи, якщо при визначенні цілей потрібно відповісти на запитання «чого потрібно досягти?», то слідом за цим виникає запитання: «як найбільш раціонально досягти мети?». Отже, виникає потреба у застосуванні арсеналу засобів, що забезпечують досягнення цілей управління, тобто методів управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічні методи управління посідають центральне місце в системі наукових методів управління трудовою діяльністю людей, оскільки на їх основі встановлюється цільова програма господарського розвитку окремих підприємств і організацій і визначається такий режим роботи і такі стимули, які об'єктивно спонукають і зацікавлюють колективи і окремих працівників в ефективній праці. Економічні методи управління досліджувались багатьма вченими-економістами ,зокрема,Цигликом І.І., Лігоненко Л.О., Мочерним С.В.,Хмільом Ф.І.,Завадським Й.С.,але відсутній розгляд цих методів у сукупності.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття змісту та ролі економічних методів управління сільськогосподарськими підприємствами. Наявність прогресивних методів управління та вміле використання їх є передумовою ефективності управління і господарських процесів. Методи управління покликані забезпечити високу ефективність діяльності колективів, їх злагоджену роботу, сприяти максимальній мобілізації творчої активності кожного члена.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічні методи управління - це способи впливу на економічні процеси і явища через інтереси працівників,що досягається шляхом створення економічних умов,які спонукають працівників і підприємства діяти в потрібному напрямі для досягнення поставлених цілей.

Економічним методам управління приділяється найбільше уваги. Це обумовлено тим, що відносини управління визначаються в першу чергу економічними відносинами й об'єктивними потребами й інтересами людей.

Принципове питання колективної організації праці - оволодіння економічними методами управління, що стосовно управління організацією являє собою сукупність економічних важелів, за допомогою яких досягається ефективна діяльність і задовольняються потреби колективу взагалі й особистості зокрема. Іншими словами, поставлена ціль досягається впливом на економічні інтереси керованого об'єкта. Суб'єктами економічного управління підприємством є його власники,наймані менеджери,контролери (економічні радники),тобто усі особи,які впливають на ті чи інші економічні показники діяльності підприємства (ресурси, результати або відносини)[2].

Щоб економічні методи управління були дієвими, необхідно як мінімум забезпечити чутливість організації до економічних важелів. Без цього неможливо розширення прав структурних одиниць і самофінансування організації. У свою чергу розширення самостійності веде до більшої свободи колективів у господарській діяльності й економічних методах менеджменту. Тільки в умовах обґрунтованої самостійності можливий реальний перехід до економічних методів менеджменту: колектив розпоряджається матеріальними фондами, отриманим прибутком, зарплатою і реалізує свої економічні інтереси. Економічні методи сприяють виявленню нових можливостей, резервів, що особливо важливо в перехідний до ринкових

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

відносин період. Мова йде про зміну системи матеріального стимулювання з урахуванням економічних інтересів кожного. Проблема тут у тому, щоб створити умови, за яких економічні методи були б діючими і цілеспрямованими.

Фактори стимулювання, що лежать в основі економічних методів поділяються :

а)зовнішні - реалізаційна ціна на продукцію,ціни на предмети матеріально-технічного постачання,кредити,податки,митні платежі,кошти держави на соціальну інфраструктуру,державні субсидії,тарифи за послуги,штрафи;

б)внутрішні – аванс,основна зарплата,додаткова оплата,премії,майновий та земельний пай,дивіденди,внутрішньогосподарські ціни і тарифи[1].

До складу економічних методів управління належать організаційно-виробниче планування, метод комплексних цільових програм, комерційний розрахунок, система економічних регуляторів господарської діяльності. Під плануванням розуміють продуману підготовку майбутньої діяльності, систематично орієнтовану на цілі організації чи підприємства. Планування є одним з основних важелів в економічних методах управління. Зміст його, як функції управління, полягає в обґрунтованому визначенні основних напрямів і пропорцій розвитку виробництва з обліком матеріальних джерел його забезпечення та попиту ринку. Суть планування проявляється в конкретизації цілей розвитку всього підприємства і кожного підрозділу окремо на встановлений період у визначенні господарських завдань, засобів їх досягнення, строків і послідовності реалізації, у вияві матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, необхідних для вирішення поставлених завдань.

Планування як метод управління характеризується рядом специфічних ознак:

1) цільовою спрямованістю, оскільки кожен показник вказує виконавцям, яких результатів діяльності бажано досягти;

2) конкретною адресною спрямованістю, оскільки планове завдання завжди конкретно адресоване якомусь виконавцю (працівнику, групі працівників, колективу в цілому);

3) часовим інтервалом дії (рік, квартал, місяць, декада чи інший проміжок часу).

Економічний механізм функціонування та розвитку підприємств припускає використання методу комерційного розрахунку, виходячи із глобальної господарської політики і цілей підприємства, зокрема в галузі забезпечення рентабельності виробництва та збуту, розподілу капіталовкладень і розташування виробництва; фінансування й кредитування; розвитку технології, кадрової політики, політики придбання нових підприємств і структури капіталу тощо[3].

Ефективність управління залежить від організації аналітичної роботи на підприємстві, глибини аналізу його виробничо-фінансової діяльності. Завданням аналізу виробничо-фінансової діяльності підприємств (об'єднань)

є оцінка роботи трудових колективів (виконання планових показників, дотримання договірних зобов'язань і встановлених нормативів, рівень використання виробничого потенціалу і соціального розвитку колективу).

Економічний аналіз відіграє важливу роль у мобілізації внутрішніх резервів для збільшення обсягу виробництва, поліпшенні якості продукції на основі переходу до інтенсивних форм організації виробництва, широкого впровадження досягнень науки і передового досвіду, а також в обґрунтуванні управлінських рішень, у контролі за здійсненням намічених заходів подальшого удосконалення госпрозрахункових важелів управління виробництвом і забезпечення підвищення його ефективності.

В аналітичній роботі застосовують спеціальні методи і прийоми організаційного діагнозу, аналізу інформаційних потоків, вивчення конкретних виробничих і психологічних ситуацій, кореляцію якісних ознак.

Ефективність економічного аналізу на підприємстві залежить від організації бухгалтерського обліку, який виконує функцію зворотного зв'язку в управлінні. Слід прискорити обліковий процес, вводити таку систематизацію даних, які б забезпечували можливість детального й глибокого аналізу в реєстрах поточного обліку і, які відображали б планові дані для порівняння фактичних даних з нормативними і перевірки дотримання принципів внутрішньогосподарського розрахунку. Комерційний розрахунок ґрунтується на загальних принципах ринкової економіки: максимальній розкріпаченості економічних суб'єктів; повній їх відповідальності за підсумки господарської діяльності; конкуренції виробників товарів та послуг; вільному ціноутворенні; відмові держави від прямої участі в господарській діяльності ринкових суб'єктів; соціальній захищеності громадян.[3] Інакше кажучи, необхідною умовою ефективного функціонування ринкового механізму регулювання економіки є наявність незалежних, самостійних суб'єктів ринкових відносин.

Висновки. Проведення дослідження дозволяє стверджувати, що необхідною передумовою проведення ефективної діяльності, забезпечення конкурентоспроможності та стійкого економічного розвитку підприємства є використання економічних методів управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Завадський Й.С. Менеджмент: [підручник] / Й.С. Завадський – Т.2-К.:УФІМБ, 2002-511с.
2. Лігоненко Л.О. Економічне управління підприємством: предметна царина та суб'єкти здійснення /Л.О.Лігоненко //Актуальні проблеми економіки.-2008.-№8.-С.112-118
3. Цигилик І.І Підприємство і внутрішній економічний механізм в умовах підприємництва / І.ІЦиглик // Економіка, фінанси, право.-2006.-№11.-С.6-12

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ВИНА

К.П. Клебанова, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено споживчі мотивації щодо купівлі вина, поведінська реакція споживачів на даний вид продукції, надано оцінку ставлення покупців до торгових марок вина, виявлено фактори впливу споживачів на вибір продукції виноробства. Також проведено аналіз залежності обсягів купівлі вина від статі та рівня доходів респондентів.

Ключові слова: поведінська реакція; відомість марки; споживчі мотивації; карта сприйняття товару.

Актуальність проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах маркетингові дослідження, що знижують інформаційну невизначеність і міру комерційного ризику, набувають все більшого значення для практичної ринкової діяльності. Слід також відзначити, що дослідження різних товарних ринків мають широкий соціально-прикладний характер. Результати подібних досліджень носять різнобічний характер і можуть бути використані не лише для комерційних цілей.

Основна мета маркетингу – це вивчення споживача, його поведінки та механізмів прийняття рішення про купівлю продукції. Дослідження ринку вина є надзвичайно актуальними для вітчизняних виноробних підприємств. Особливо гостро дана проблема виникає на регіональному рівні, оскільки загострюється конкуренція, з'являються агресивні стратегії просування торговельних марок. За таких умов відсутність систематичних маркетингових досліджень споживачів призводить до втрати конкурентних переваг підприємств на ринку вина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед різних ринків продовольчих товарів ринок вина займає особливе положення. Більшість дослідників цього ринку вважають, що краще виділяти його з сукупного ринку алкогольних напоїв і розглядати як сукупність цілого ряду сегментів, які мають цікаві особливості і заслуговують уважного вивчення. Аналіз останніх досліджень свідчить про недостатній стан вивчення даної проблеми. З боку вітчизняних науковців, таких як О.М.Гаркуша, О.П.Петрухно, І.О.Соловйов, І.І.Червен основна увага приділялась товарній політиці виноробних підприємств, управлінню брендами, кон'юктурі ринку вина, виявленню проблем розвитку виноградарсько-виноробної галузі в Україні. Проте невирішеною залишилась проблема дослідження споживачів вина, їх поведінської реакції та споживчих мотивів.

Постановка завдання. Метою даного дослідження було виявлення споживчих мотивацій, поведінки покупців під час купівлі вина залежно від доходу, статті споживачів у південному регіоні України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними завданнями даного дослідження були наступні: виявлення соціально-демографічного портрету споживачів вина; вивчення ставлення покупців до торгових марок вина, що продаються на півдні України; визначення обсягів придбання вина; виявлення і вимір купівельного попиту на вино; виділення і оцінка найбільш значимих чинників, що впливають на процес прийняття рішення щодо купівлі вина.

Дослідження проводилося методом анкетного опитування респондентів. Основними респондентами були жителі Автономної республіки Крим, а саме міста Ялта, та жителі міста Миколаєва Миколаївської області. При формуванні вибіркової сукупності застосовувалася методика квотного відбору по ознаках статі та віку. Перед початком інтерв'ю перевірялася приналежність респондента до цільової аудиторії ("купив хоч би одну пляшку вина за останні три місяці"). Обсяг вибірки склав 500 чоловік. Розподіл респондентів за статтю та віком наступне: серед опитаних найбільшу частку склали жінки (64%) віком від 25-34 років (20%) та 35-44 років (18%) та чоловіки – 36%, у тому числі віком від 25-44 років (23%).

Оцінка поведінської реакції включає визначення рівня відомості марки товару (спонтанної, з підтримкою та кваліфікованою) та показники прихильності або лояльності споживачів до товару. У ході даного дослідження було виявлено, що найвищий рівень відомості (рівень знання будь-яких марок товару) мають наступні марки вина: Масандра (52,5%), Магарач (30,8%), Коблево (29,7%), Інкерман (20,3%) та Лівадія (16,3%). Відомість решти марок (Радсад, Котнар, Коктебель, Шабо, Золота амфора, Ореанда, грузинські та молдавські вина) менше 15,0%, що свідчить про низькі конкурентні переваги на ринку вина півдня України.

Основними мотивами купівлі вина для споживачів даного регіону є свято, що наближається, або коли готуються піти у гості (28 і 20% відповідно). Купують вино додому в очікуванні гостей або в якості подарунку 18% та 15% споживачів відповідно. Також часто вино купують, коли виїжджають на природу (13%) і лише 6% респондентів купують вино просто для вживання під час обіду або вечері.

При відповіді на питання про те, скільки пляшок вина вони купують за 1 раз, респонденти найчастіше вибирали два варіанти відповіді: одна пляшка і 2-3 пляшки (47 і 49%).

До свята найбільша кількість опитаних купує 2-3 пляшки, а коли йдуть в гості або приймають гостей, а також коли виїжджають на природу – в основному 4-5 пляшок.

Під час проведеного опитування було встановлено, що активність купівлі вина відрізняється у чоловіків та жінок, а також у представників

різних груп за рівнем доходу. Інші соціально-демографічні характеристики (вік, соціальний стан) не значно впливають на активність споживання вина.

У таблиці 1 наведено результати залежності обсягів купівлі вина від статті. Жінки значно частіше, ніж чоловіки, купують за одну покупку 1 пляшку вина. Натомість чоловіки віддають перевагу 2-3 пляшкам.

Таблиця 1

Залежність активності придбання вина від статі споживачів

Кількість пляшок вина, куплених за 1 раз	% від числа тих, що відповіли на питання	
	чоловіки	жінки
1 пляшка	39	54
2-3 пляшки	46	34
4-5 пляшок	15	12
всього	100,0	100,0

Зрозуміло, кількість і структура споживання істотно залежать від грошових доходів покупців. Респонденти, що входять до низькодохідної групи, частіше чим інші, за одну покупку купують лише одну пляшку вина. Споживачі з доходом від 1501-2500 грн частіше за інших давали відповідь «2-3 пляшки», а респонденти з високим рівнем доходу відповідали, що купують від 4 до 5 пляшок за один раз.

Таблиця 2

Активність придбання вина залежно від рівня доходів
(% від числа тих, що відповіли на питання)

Кількість пляшок вина, куплених за 1 раз	Рівень середньомісячного доходу					
	До 1000 грн	1001-1500 грн	1501-2500 грн	2501-3500 грн	3501-4500 грн	Від 4501 грн
1 пляшка	69	57	32	27	7	5
2-3 пляшки	22	29	44	47	58	26
4-5 пляшок	5	8	17	19	21	44
більше 5-ти пляшок	4	6	7	7	14	25
всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Всього у відповідях на питання про улюблені вина було названо більше 100 різних найменувань вин (респондент вибирав ті марки вин, яким віддає найбільшу перевагу). Явних лідерів не виявлено. Частіше за інших зустрічалися назви "Каберне"(8%), "Мускат білий Масандра" (7%), "Совіньон" (6%), "Мускат білий південнобережний" (5%) і більше 3% назвали "Шардоне", сухі вина "Магарач", "Бастардо" і "Сапераві".

Перевага по марках варіює у споживачів різного віку. Сухим, напівсухим, напівсолодким та ігристим винам найбільше надається перевага респондентами молодше за 24 роки. Респонденти від 25 до 34 років частіше, ніж представники інших вікових груп називали напівсолодкі вина. Солодкі

вина користуються великою популярністю серед опитаних у віці від 25 до 44 років. Переваги за вмістом цукру найбільш популярним видом вин є напівсолодкі вина (40%), напівсухі вина (18%). На третьому місці – солодкі (14%). Сухим винам віддають перевагу 12% опитаних, десертним – лише 10%. Невеликий сегмент споживачів (8%) складають любителі колекційних та сувенірних вин.

Сукупну оцінку якості вина можна зробити за наступними показниками. Більше половини споживачів вина (53%) зазначили, що показником якості даного виду продукції є його смак, на другому місці – сорт винограду (15%). Країна-виробник і престижність марки грає велику роль для 13% і 12% респондентів відповідно.

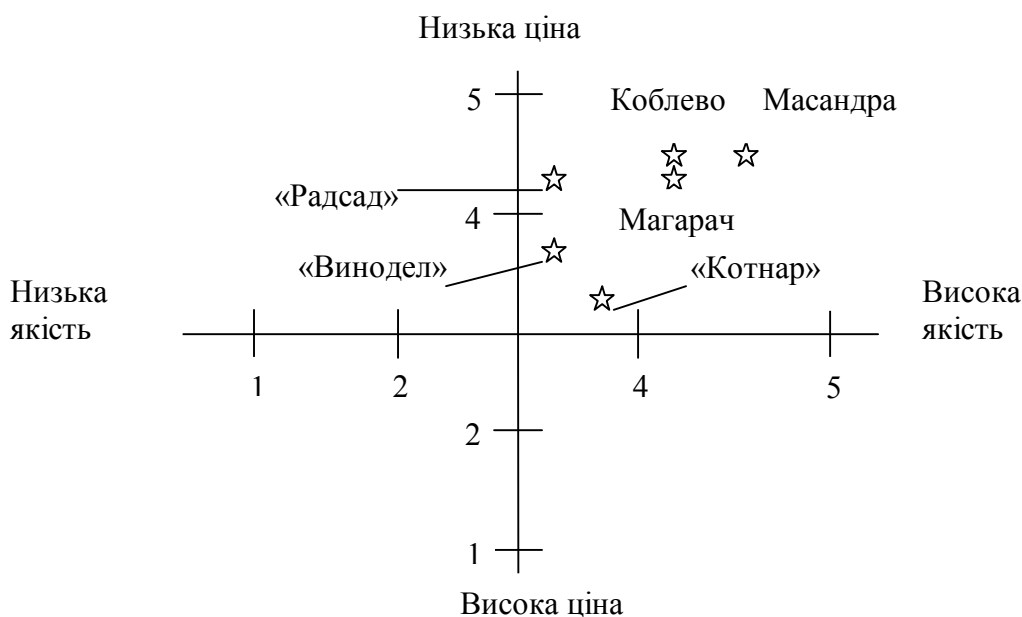

Рис.1. Карта сприйняття торгових марок вина

Аналізуючи карту сприйняття торгових марок вина за співвідношенням «якість»-«ціна», на погляд споживачів найбільш якісним та доступним вином є продукція винзаводу «Масандра». Також можемо зазначити, що більша частина виноробної продукції має доступні ціни, але відрізняється за якісними показниками. Менш якісними, але найбільш доступними, на думку більшості респондентів є вина торгових марок «Котнар» та «Винодел», а найбільш якісними є «Масандра», «Магарач», «Інкерман», грузинські та молдавські вина.

Придбання того або іншого вина часто залежить від розмірів і форм пляшки, вигляду і змісту етикетки. Майже порівну розділилися уподобання щодо форми пляшки (31% та 30% респондентів): виробники можуть і надалі розливати вино або у пляшки стандартної форми з вузькою шийкою або з незвичайною формою. Не має значення форма пляшки для 21% респондентів.

Етикетка - "візитна картка" вина і важливе джерело інформації для споживача. 37% опитаних вважають, що етикетка на пляшці вина має бути яскравою; 34% респондентів говорили про те, що етикетка має бути строгою. Для 27% респондентів не має жодного значення.

Висновки. Результати проведених маркетингових досліджень носять різнобічний характер і можуть бути використані як для підприємств-виробників, так і для торговельних посередників. Крім того, дослідження поведінської реакції споживачів дають можливість оцінити ефективність маркетингових зусиль підприємств та розробити комплекс заходів щодо збільшення обсягів продажу продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Муромкина И.И. Оценка поведенческой реакции потребителей / И.И.Муромкина // Маркетинг. – 2004. - №3. – С.80-88
2. Соловйов І.О., Товарна політика виноробного підприємства: визначення позицій продукції / О.П.Петрухно, Г.М.Чорний // Маркетинг в Україні. – 2006. - №2. – С.34-38

УДК 631.11:339.138

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ У ПРАКТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

К.А.Юхименко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Микоївський державний аграрний університет

Обґрунтовано необхідність впровадження сучасної концепції маркетингу у практичну діяльність аграрних підприємств. Визначено, що концепція відносин у діяльності сільськогосподарських підприємств проявляється у процесі інтеграції різних суб'єктів агропродовольчого виробництва та ринкової інфраструктури. Узагальнено практичні підходи до впровадження сучасної маркетингової концепції стосунків у практичну діяльність аграрних підприємств, яка дозволить встановити довгострокову взаємодію з партнерами по бізнесу.

Ключові слова: концепція управління маркетингом, концепція стосунків, маркетингова стратегія, потреба, цільовий ринок.

Актуальність проблеми. Сучасний маркетинг як особливий підхід до управління підприємством набув значного поширення у всіх країнах з розвинутою ринковою економікою. Тому важливо оцінити реальні

передумови для появи маркетингу, а також узагальнити тенденції його розвитку у сучасній економіці України.

Аналіз останніх досліджень публікацій. Значний внесок у вивчення та розробку методичних рекомендацій щодо впровадження сучасної концепції маркетингу у практичну діяльність підприємств знаходимо у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Багієв Г.Л.[1], Гаркавенко С.С.[2], Войчак А.В.[3], Котлер Ф.[4], Островський П.І.[5], Старостіна А.О.[6], Ципкіна Ю.А.[7] та багато інших. Проте проблема використання сучасних концепцій маркетингу в аграрному виробництві недостатньо досліджена.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення проблем та шляхів їх усунення в процесі впровадження концепції маркетингу у діяльність підприємств агропромислового виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ф.Котлер виділяє п'ять основних концепцій управління маркетингом – концепція вдосконалення виробництва (1860–1920 рр.), концепція вдосконалення товару (1920–1930 рр.), концепція інтенсифікації комерційних зусиль (1930–1950 рр.), концепція класичного маркетингу (1950–1980 рр.) та концепція соціально-етичного маркетингу (1980–1995 рр.), що склалися на ринку, де зустрічаються інтереси підприємств, споживачів і суспільства [5].

На сьогоднішній день значна кількість аграрних підприємств використовують маркетинг у спрощеному вигляді, насамперед, під час організації процесу реалізації своїх товарів на ринку.

Рівень економічних знань більшості керівників і спеціалістів аграрних підприємств не відповідає сучасним вимогам, оскільки вони традиційно керуються виробничими, а не ринковими категоріями. В окремих випадках керівникам не відомі сучасні концепції маркетингу. Основним недоліком більшості сучасних аграрних підприємств є невміння правильно визначити свою маркетингову стратегію та неспроможність організувати дієвий структурний підрозділ, який би якісно виконував покладені на нього функції управління маркетингом.

Відомо, що концепція маркетингу розглядається як система основних ідей, загальний задум, ідеологія організації діяльності підприємства, інтегрована цільова філософія господарювання. За такого підходу концепція припускає науково обґрунтоване переплетення таких її компонентів, як ідея, стратегія, інструментарій і мета. Отже, у цьому контексті концепція маркетингу являє собою науково обґрунтований задум (проект) організації діяльності фірми взагалі або маркетингової діяльності зокрема, який ґрунтується на конкретній керівній ідеї, ефективній стратегії, необхідному оперативному інструментарії здійснення підприємництва з метою досягнення результатів, обумовлених стратегічним планом фірми [1].

Розробка концепції маркетингу повинна ґрунтуватися на засадах стратегічного аналізу планованої або поточної діяльності фірми і повинна включати наступні етапи: здійснення стратегічного аналізу внутрішнього й

зовнішнього середовища; визначення цілей підприємства і цілей маркетингової діяльності; обґрунтування маркетингової стратегії; вибір інструментарію маркетингової діяльності з метою досягнення запланованих результатів. Залежно від рівня розвиненості виробництва й попиту на запропоновані товари концепція маркетингу еволюціонувала. Зміни концепції маркетингу в основному визначалися й визначаються станом і взаємодією в ринковому просторі таких суб'єктів, як виробник, споживач і держава.

Використання у практичній діяльності аграрних підприємств концепцій маркетингу залежить від низки чинників, які, насамперед, визначають та формують попит та пропозиції на відповідному ринку. Окрім них на пріоритетність тієї чи іншої концепції впливають галузеві особливості, тенденції розвитку світового ринку, дієвість інструментів державної підтримки галузі.

У сучасних умовах господарювання аграрні підприємства використовують різні підходи щодо використання концепцій маркетингу. Безперечно, що великі аграрні підприємства, які займають лідируючі позиції у бізнесі, орієнтуються на використання стратегії соціального маркетингу, який дозволяє їм напрацювати і підтримати імідж корпоративної соціальної відповідальності, забезпечувати зростання добробуту сільського населення та відповідного облаштування сільських територій, поліпшення екології навколишнього середовища і зберігати родючість сільськогосподарських земель через використання науково обґрунтованої культури землеробства.

У міру насичення того або іншого ринку повинен змінюватися акцент в маркетинговій політиці підприємства. Прогресивність концепції маркетингу взаємодії підтверджується тим, що товари усе більше стають стандартизованими, а послуги уніфікованими, що призводить до формування повторюваних маркетингових рішень. Але потрібно бути якомога ближче до споживача. Тому єдиний спосіб утримати споживача – це індивідуалізація відносин з ним, що можливо на основі розвитку довгострокової взаємодії партнерів.

Актуальність цієї проблеми зумовила появу нової концепції управління маркетингом – маркетингу стосунків, яка основні зусилля спрямовує на встановлення довгострокових, конструктивних, привілейованих стосунків із партнерами по бізнесу. Орієнтація на створення довгострокових відносин між клієнтами, постачальниками, посередниками пояснює розширення спектру маркетингових функцій, де окрім дослідження ринку, планування, стимулювання збуту тощо, з'являється функція взаємодії з покупцем.

Доведено, що для забезпечення тісних стосунків із споживачами та партнерами по бізнесу доцільно використовувати такі основні підходи:

- 1) формування системи матеріальних стимулів (використання знижок, впровадження системи пільг для вигідних клієнтів);

2) розробка дієвих методів (вивчення потреб, уподобань споживачів і пропонування індивідуалізованих товарів, орієнтованих на конкретного споживача);

3) створення структурних зв'язків, які полегшували б взаємодію з покупцем (надання торгового обладнання роздрібним магазинам, що реалізують продукцію фірми; забезпечення клієнтів засобами

електронного зв'язку для спрощення системи замовлення оплати товару тощо) [2].

Слід зазначити, що основна ідея маркетингу взаємодії полягає в тому, що об'єктом управління маркетингом стає не сукупне рішення, а відносини з покупцем та іншими учасниками процесу купівлі-продажу. У цьому контексті відносини стають найважливішим ресурсом, яким володіє аграрне підприємство поряд з матеріальними, фінансовими, інформаційними, людськими та іншими ресурсами. Відносини, як результат ефективної взаємодії, стають продуктом, у якому інтегровані інтелектуальний та інформаційний ресурси – головні фактори безперервності ринкових відносин.

Головна ідея концепції має полягати у незмінній пріоритетності, стабілізації і розвитку продовольчого комплексу. Ринкові реформи в аграрній сфері загострили проблему формування ефективної агропродовольчої сфери. Світова практика переконує, що ця сфера не є системою, здатною до саморегуляції, а, отже, її державне регулювання є об'єктивною необхідністю.

Отже, незалежно від форми власності та розмірів аграрні підприємства повинні активніше застосовувати на практиці маркетингові знання і будувати свою систему управління та корпоративну культуру на принципах маркетингу. Впроваджувати засади сучасної концепції маркетингу доцільно через формування стратегічних планів розвитку, обґрунтування цільових ринків, налагодження довготривалих тісних стосунків із споживачами та іншими суб'єктами ринку з метою формування у них доброзичливого ставлення до продукції та підприємств у цілому. Основними напрямками реалізації аграрними підприємствами сучасної концепції маркетингу повинні стати:

- 1) використання ресурсозберігаючих технологій виробництва продукції рослинництва та тваринництва;
- 2) формування товарної пропозиції сільськогосподарської продукції на основі попиту та врахування науково обґрунтованих вимог агротехніки та організації вирощування сільськогосподарських тварин;
- 3) забезпечення диверсифікації сільськогосподарського виробництва з метою задоволення існуючого попиту, формування робочих місць для сільськогосподарського населення;
- 4) створення відповідної соціальної інфраструктури сільських територій з метою формування сприятливих умов для проживання, відпочинку та праці.

Висновки. Вважаємо, що використання маркетингу стосунків аграрними підприємствами доцільно, особливо у процесі інтеграції різних учасників агропромислового виробництва й ринкової інфраструктури через надання допомоги та консультації, створення багатофункціональних аграрних маркетингових кооперативів, використання ділової репутації компаній (доступ до дешевих фінансових ресурсів, лояльність цільових аудиторій).

ЛІТЕРАТУРА

1. Багиев Г.Л. Маркетинг: [учебник для вузов] / Г.Л. Багиев, В.М. Тарасевич, Х. Анн; под общ. ред. Г.Л. Багиева. – М.: ОАО «Издательство «Экономика», 1999. – 703с.
2. Гаркавенко С.С. Маркетинг: [підручник] / С.С.Гаркавенко. – К.: Лібра, 2007. – 720с.
3. Войчак А.В. Маркетинговий менеджмент: [підручник] / А.В.Войчак. – К.: КНЕУ, 1998. – 268с.
4. Основы маркетинга / Ф. Котлер, Г. Армстронг, Дж. Сондерс, В. Вонг, Пер. с англ. – 2-е европ. изд. – М.: СПб.; К.: Издательский дом «Вильямс», 2007. – 944с.
5. Островський П.І. Аграрний маркетинг: [навчальний посібник] / П.І.Островський. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 224с.
6. Старостіна А.О. Маркетинг: [навчальний посібник] / А.О.Старостіна, О.В.Зозульов. – К.: Знання-Прес, 2003. – 326с.
7. Цыпкин Ю.А. Агромаркетинг / Ю.А.Цыпкин, А.Н.Люшкинов. – М.: Колос, 1999. – 307с.

УДК 631.11:631.152

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

С.А.Постика, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті визначено зміст поняття стратегічного управління підприємствами, розглянуто його складові. Запропоновано методику проведення стратегічного управління сукупності аграрних підприємств з метою розробки їх корпоративних стратегій.

Ключові слова: стратегічне управління, стратегія, процес стратегічного управління, стратегічний аналіз.

Актуальність проблеми. Складні ринкові умови, інтенсивний розвиток конкуренції вимагають від менеджерів аграрної сфери вмінь адаптуватися до рухливого зовнішнього середовища, розроблювати перспективні напрями розвитку підприємств.

Стратегічне управління для вітчизняних підприємств є вкрай необхідним. По-перше, воно сприяє досягненню динамічної рівноваги із зовнішнім середовищем. По-друге, його використання пов'язане з пошуком шляхів виживання в умовах ринку та нових факторів успіху підприємства у конкурентному середовищі. На даний час для більшості керівників сільськогосподарських підприємств сфера стратегічного управління є найскладнішою і потребує ретельного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній літературі приділяється багато уваги стратегічному управлінню (менеджменту) підприємств. Його теоретичні аспекти знайшли своє відображення у роботах вітчизняних та закордонних вчених – Д.Аакера, В.О.Василенка, А.В.Длігача, П.Друкера, А.Є.Карпова, Г.І.Кіндрацької, В.В.Пастухової, Т.І.Ткаченко, А.Томпсона, А.Дж.Стрікланда тощо. Проте ще недостатньо вивченими залишаються питання розгляду стратегічного управління в аграрній сфері, особливо його методичні аспекти.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення теоретичних та методичних аспектів процесу стратегічного управління в аграрних підприємствах, у тому числі проведення стратегічного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічне управління в аграрних підприємствах повинно враховувати особливості агропромислового виробництва, які полягають у наступному. По-перше, створення продукту у сільськогосподарському виробництві здійснюється під впливом не тільки знарядь, предметів праці та робочої сили, а й природних умов. Прийняття управлінських рішень є надзвичайно складним процесом, що відбувається за умов підвищеної невизначеності та ризику. По-друге, технологія вирощування сільськогосподарської продукції має чітку послідовність виконання певних етапів робіт та є складною. Кінцевий результат діяльності підприємств АПК залежить від своєчасного і чіткого дотримання технології. Тому, управлінські рішення приймаються у межах технологічних карт. По-третє, тривалість виробничого циклу сільськогосподарських підприємств, яка може сягати кількох років (при посадці багаторічних насаджень), впливає на тривалість виходу їх з кризової ситуації (більше двох років) і складність управління нею. По-четверте, значного збільшення обсягів продукції можна досягти, застосовуючи інтенсивні технології та ефективне управління операційною системою. При цьому важливу роль має відігравати оперативний облік, аналіз і контроль, які повинні проводитися управлінцями на кожній стадії технологічного процесу. По-п'яте, велике значення в управлінні агропромисловими формуваннями має характер продукції. Управлінцям необхідно своєчасно виявляти низькорентабельне виробництво,

скорочувати його і водночас розгортати виробництво високорентабельної продукції та вчасно диверсифікувати свою діяльність.

В.В.Пастухова зазначає, що можна виділити чотири підходи до визначення поняття стратегічного управління: процесний, функціональний, інституціональний та концептуальний. На нашу думку, прикладами процесного підходу є визначення А.А.Томпсона, А.Дж.Стрікланда та А.Длігача. Перші наголошують на тому, що стратегічне управління – це діяльність зі стратегічного менеджменту, що пов'язана з постановкою цілей та завдань підприємства й підтриманням ряду відносин між підприємством і оточенням, які дозволяють йому досягти своїх цілей, відповідають його внутрішнім можливостям та дозволяють залишитися сприйнятливим до зовнішніх вимог [1]. А Длігач наводить власне визначення даного поняття. Воно являє собою процес управління діяльністю підприємства, спрямований на формування бачення й системи стратегічних цілей та визначення політики їх реалізації [2]. Тобто стратегічне управління розглядається як сукупність дій і рішень у процесі розв'язання стратегічних проблем суб'єкта господарювання. Крім того, вони наголошують на встановленні зв'язків із зовнішнім середовищем.

Суть сучасного стратегічного менеджменту полягає у чіткій орієнтації розробленого плану на ринкові потреби й врахування ринку як головного фактора зовнішнього середовища, від якого залежить майбутнє підприємства. З функціональної точки зору стратегічне управління розглядають В.О.Василенко та Т.І.Ткаченко. Вони зазначають, що стратегічне управління – таке керування організацією, що спирається на людський потенціал як основу організації, орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, здійснює гнучке регулювання і своєчасні зміни в організації, що відповідають виклику з боку оточення, і дозволяють організації вижити у довгостроковій перспективі [3]. На нашу думку, даний підхід показаний як сукупність видів діяльності, спрямованих на забезпечення довгострокової перспективи, досягнення визначених орієнтирів підприємства.

Сутність стратегічного управління необхідно розкрити через процес його здійснення. Ми виділили декілька підходів до його побудови. Відповідно до досліджень В.В.Пастухової модель стратегічного управління включає чотири блоки: блок визначення цільових орієнтирів; аналітичний блок (стратегічний аналіз); блок розробки стратегії та блок реалізації стратегії (реалізація стратегії та стратегічний контроль) [4]. Тобто даний автор перше місце відводить розробці місії та стратегічних цілей підприємства потім – проведення стратегічного аналізу.

Карпов А.Є. зазначає що процес стратегічного управління складається з трьох блоків: стратегічний аналіз; розробка стратегії та її реалізація [5]. Вони являють собою замкнений цикл. У ньому повинні реалізовуватись основні принципи стратегічного менеджменту: перспективність, пріоритетність, реалізованість, поетапність та комплексність. Однак, повний цикл стратегічного управління підприємством повинен включати наступні етапи:

стратегічний аналіз (портфельний аналіз, аналіз внутрішніх та зовнішніх чинників, аналіз виконання директив); стратегічне планування та організація реалізації стратегії (місія, стратегічна концепція розвитку, „дерево цілей”, корпоративні та функціональні стратегії); система мотивації реалізації стратегічних завдань; контроль виконання та корегування стратегічного плану (моніторинг реалізації стратегічних управлінських рішень, моніторинг виконання директив, корегування директив та стратегічного плану). Після останнього етапу знову відбувається перший – стратегічний аналіз. Крім того, у даному процесі важлива роль належить розробці управлінської документації, до складу якої входять первинні звіти (надають інформацію про фактичні показники діяльності підприємства), плани та аналітичні звіти (надають інформацію про виконання запропонованих заходів та пропозицію щодо їх корегувань).

В результаті дослідження літературних джерел для сукупності аграрних підприємств (на рівні адміністративного району чи області) стратегічний аналіз їх діяльності ми пропонуємо проводити у такій послідовності:

- 1) проаналізувати фактори внутрішнього середовища (розмір підприємства, його спеціалізацію, забезпеченість та ефективність використання земельних, трудових ресурсів та основних засобів, проаналізувати виробництво, збут продукції, фінансову галузь, маркетингову діяльність та систему управління, персонал підприємства);

- 2) проаналізувати фактори зовнішнього середовища прямої та непрямої дії;

- 3) застосувати метод анкетного опитування для з'ясування сучасного стану стратегічного управління підприємствами;

- 4) провести рейтингову оцінку фінансового стану та ефективності господарської діяльності суб'єктів господарювання;

- 5) провести оцінку ймовірності банкрутства з використанням різних моделей як основу розробки стратегії підприємств;

- 6) на основі узагальнення результатів проведеного дослідження запропонувати корпоративні стратегії для сукупності підприємств шляхом їх групування.

У теперішніх умовах господарювання сільськогосподарські товаровиробники мають певні проблеми в управлінні підприємствами. По-перше, відсутність стратегічного менеджменту як системи управління. Зазначеним суб'єктам господарювання доводиться приймати стратегічні рішення незалежно від того, чи є у них система стратегічного менеджменту. Як будуть прийматися стратегічні рішення: на основі продуманої стратегії чи під час вирішення поточних проблем – це вирішує підприємство самостійно. На сьогодні, для більшості аграріїв стратегічний менеджмент розглядається як щось нереальне, яке не має відношення до практики.

По-друге, відсутність стратегії. Усвідомивши необхідність створення системи стратегічного управління, товаровиробники зустрічаються з такою серйозною проблемою, як відсутність технології розробки стратегії на основі

результатів стратегічного аналізу. Вирішення даної проблеми можливе на основі подолання психологічних бар'єрів, швидкість переходу підприємства від усвідомлення необхідності використання стратегічного управління до конкретних дій у більшій мірі залежить від цілеспрямованості його керівника.

По-третє, відсутність механізму реалізації стратегії. Подолавши дві попередні проблеми та почавши активно використовувати технології стратегічного управління, товаровиробники розуміють, що навіть ретельно розроблена стратегія ще не гарантує її успішну реалізацію. Тому вирішення даної проблеми можливе на основі створення механізму розвитку, отримання навичок у реалізації стратегії та побудови системи мотивації для реалізації стратегії.

Висновки. Стратегічне управління для аграрних підприємств є надзвичайно важливим і повинно здійснюватись шляхом проведення стратегічного аналізу, розробки стратегії та заходів щодо її реалізації, використовуючи принципи комплексності, пріоритетності, поетапності. Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні аналізу стратегічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: [учебник] / А.А.Томпсон, А.Дж.Стрикленд. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576с.
2. Длігач А. Аналіз розходжень у систем стратегічних маркетингових рішень / А.Длігач // Маркетинг в Україні. – 2006. - №4. – С.40-46
3. Василенко В.О. Стратегічне управління: [навчальний посібник] / В.О.Василенко, Т.І.Ткаченко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 396с.
4. Пастухова В.В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність: [монографія] / В.В.Пастухова. – К.: КНТЕУ, 2002. – 302с.
5. Карпов А.Е. Стратегическое управление и эффективное развитие бизнеса / А.Е.Карпов. – М.: «Результат и качество», 2005. – 512с.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ю.М.Петручок, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано сучасний стан виконання функцій управління в аграрних підприємствах Миколаївської області у розрізі керівників підприємств, їх заступників, головних спеціалістів та керівників виробничих підрозділів.

***Ключові слова:** управління підприємством, функції управління, керівник підприємства, головний спеціаліст, керівник виробничого підрозділу.*

Актуальність проблеми. Стан економіки в АПК значною мірою залежить від системи менеджменту. Ринковий механізм господарювання потребує оперативного та чіткого управління, яке б забезпечувало якнайшвидший ефект. Висока складність вирішуваних нині завдань посилюють роль наукового управління у стабілізації соціально-економічних процесів і забезпеченні ефективності усіх видів підприємницької діяльності. Це зумовлює зміни у функціях управління, зокрема економікою АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перехід на нові виробничі відносини, які ґрунтуються на приватній власності на засоби виробництва, у тому числі на землю, потребує психологічної перебудови як безпосередніх виконавців, так і працівників сфери управління підприємством, а також перегляду розподілу виконуваних ними функцій управління. Дослідження щодо управління підприємствами проводились такими вітчизняними вченими, як В.Я.Амбросов, Й.С.Завадський, Р.М.Пушкар, Н.П.Тарнавська, Г.М.Чорний тощо.

Постановка завдання. Отже, метою статті є аналіз сучасного стану управління у аграрних підприємствах на обласному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поєднуючи думки вітчизняних авторів Завадського Й.С., Пушкар Р.М., Тарнавської Н.П., Чорного Г.М., можна зробити висновок, що в загальному розумінні, управління – це підготовка, прийняття та реалізація рішень у всіх галузях діяльності підприємства, направлених на досягнення головної мети.

В.Я.Амбросов та Г.Р.Побережна у своїх працях розглядають дуже детально спеціальні функції управління підприємством. Ми пропонуємо взяти до уваги класифікацію конкретних функцій управління надану В.Я.Амбросовим, до якої входить: обґрунтування виробничої програми на поточний рік і перспективу; організація поточної діяльності; організація

економічної та фінансової діяльності; організація матеріально-технічного забезпечення і реалізація виробленої продукції; організація робіт із соціального розвитку села; управління персоналом; управління конфліктами.

Слід зауважити, що Г.Р.Побережна наводить більш детальну характеристику такої спеціальної управлінської функції як управління персоналом, тобто визначення і оформлення трудових відносин з робітниками; підготовка і підвищення кваліфікації кадрів; зв'язок з пенсіонерами, різними організаціями, органами управління.

Тому, на нашу думку, буде більш раціонально об'єднати класифікацію конкретних функцій управління за В.Я.Амбросовим та Г.Р.Побережною у єдину систему.

Ми вважаємо, що така переорієнтація дозволить найбільш точно визначити ефективність управлінської праці у майбутньому, оскільки буде змога визначити питому вагу виконання вищенаведених функцій керівниками господарства, заступниками керівника, керівниками виробничих підрозділів та головними спеціалістами.

Детальний перелік конкретних функцій управління наведено на рис.1.

Для дослідження сучасного стану системи управління сільськогосподарськими підприємствами Миколаївської області ми провели опитування керівників та головних спеціалістів за розробленою нами анкетною оцінкою стану управління у підприємствах.

Зробивши аналіз виконання спеціалізованих функцій управління керівниками підприємств та їх заступниками, ми можемо стверджувати, що значну частину роботи в господарствах Миколаївської області беруть на себе керівники, зокрема такі види діяльності як організацію маркетингової, економічної, фінансової діяльності та управління персоналом. На нашу думку, існуючий розподіл функцій управління не є логічним для діяльності керівників підприємств.

У роботі заступників значна увага також приділяється економічній та фінансовій діяльності, але на другому місці характерна організація поточної діяльності підприємства.

Проаналізуємо виконання функцій керівниками аграрних підприємств Миколаївської області та їх заступниками функцій управління (рис.2.). На рисунку 3 проаналізуємо виконання спеціалізованих функцій управління головними спеціалістами та керівниками виробничих підрозділів аграрних підприємств Миколаївської області.

За даними рис.3 можна стверджувати, що серед всіх видів діяльності головних спеціалістів половина припадає на організацію маркетингової, економічної, фінансової діяльності, що є логічним. Тому що саме дана категорія адміністративно-управлінського персоналу відповідає за аналіз ситуацій, розробку проектів рішень, які сприятимуть успішному розв'язанню проблем.

Рис.1. Специфічні функції управління підприємствами

Рис.2. Розподіл функцій управління серед керівників аграрних підприємств Миколаївської області та їх заступників

Рис.3. Розподіл функцій управління серед керівників виробничих підрозділів та головних спеціалістів аграрних підприємств Миколаївської області

Результати опитування підтвердили, що у їх праці переважає евристична складова. Друге і третє місце у діяльності головних спеціалістів аграрних підприємств Миколаївської області займає управління персоналом та організація поточної діяльності, відповідно 17,5% та 14,8%.

За результатами наших досліджень було з'ясовано, що для керівників виробничих підрозділів лише 33,0% виконуваних робіт відводиться для організації поточної діяльності. На нашу думку, дана категорія управлінських працівників повинна більше часу приділяти зазначеній функції, оскільки вони є лінійними керівниками і саме їх робота пов'язана з операційним управлінням. Від них залежить своєчасність доведення рішень до виконавців, якість їх виконання, забезпечення безперебійного процесу виробництва продукції.

Необхідно відмітити, що така функція, як організація робіт із соціального розвитку села залишається без уваги і є практично не виконаною, як серед головних спеціалістів та керівників виробничих підрозділів, так і серед керівників підприємств та їх заступників.

Висновок. Проведений аналіз доводить, що потрібно підвищувати виконання таких специфічних функцій, як узгодження господарської діяльності між первинними колективами, розрахунок цін на реалізацію власної продукції, закріплення за підрозділами землі, техніки, наділення ресурсами, зв'язок з органами управління, визначення виробничої програми, організація робіт з капітального будівництва, організація контролю за якістю виробленої продукції. У подальшому дослідження будуть присвячені аналізу ефективності управління аграрними підприємствами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чорний Г.М. Функціональний зміст діяльності суб'єктів управління в АПК / Г.М.Чорний // Економіка АПК. – 2004. – №10. – С. 78-81
2. Побережна Г.Р. Методичні підходи щодо формування системи управління персоналом / Г.Р.Побережна // Економіка АПК. – 2002. – №7. – С. 52-57
3. Веснин В. Р. Менеджмент: [учебник] / В.Р.Веснин. – М.: ТК Велби, Издательство „Проспект”, 2006. - 504с.

РОЗВИТОК ВИНОГРАДАРСТВА ТА ВИНОРОБСТВА У КОРПОРАЦІЇ „МИКОЛАЇВСАДВИНПРОМ”

В.В. Анісім, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено проблеми та перспективи розвитку виноградарства та виноробства у корпорації „Миколаївсадвинпром”. Проведено аналіз виробництва та реалізації продукції зазначених галузей. Виявлено проблеми їх розвитку у підприємствах корпорації „Миколаївсадвинпром”.

Ключові слова: валова продукція, виноградарство, виноробство, частка ринку.

Актуальність проблеми. Виноградарство та виноробство в Україні завжди були важливими галузями агропромислового комплексу. Продукція виноградарства та виноробства має виняткове значення для підвищення якості життя населення України. До того ж, галузі виноградарства і виноробства були і є важливими бюджетоутворюючими складовими агропромислового комплексу України.

Сьогоднішній стан виноградарства не сприяє розвитку вітчизняного виноробства. Існують значні проблеми у їх розвитку, розв’язання яких не можливе без втручання науковців та державної підтримки.

Постановка завдання. Відродження та розвиток виноградарства є нагальною проблемою АПК України. Слід мати на увазі, що виноградарство є специфічною галуззю сільського господарства, яка характеризується високою капіталомісткістю і тривалим часом вступу насаджень у плодоносний вік від садіння чубуків до одержання першого урожаю - не менше 5 років. У зв'язку з цим необхідно врахувати особливості розміщення насаджень (по регіонах, господарствах, і навіть окремих земельних ділянках), сортового складу та інші фактори. Метою статті є дослідження сучасного стану виноградарства та виноробства у підприємствах корпорації „Миколаївсадвинпром”, їх пріоритетних напрямів розвитку у майбутньому.

Проблема розвитку виноградарства та виноробства висвітлена у працях багатьох українських вчених: М.Р.Бейбулатова, Н.П.Олейникова, О.О.Садовніченко, Т.Мустафаєва, І.І.Червена, В.В.Шальневої. Так аналіз стану виноградарства провів О.С. Луканін [1], О.М.Гаркуша за пріоритетне вважає розвиток вітчизняного виноробства, В.Г.Андрійчук розробив систему основних показників оцінки ефективності інтенсивного розвитку даної галузі. Дослідженням розвитку та проблематики виноградарства та виноробства займаються вчені УМДУВіВ ім. Таїрова.

Виклад основного матеріалу дослідження. Корпорація „Укрсадвинпром”-Український державний концерн садівництва, виноградарства та виноробної промисловості. Корпорація „Миколаївсадвинпром” є його підрозділом, яка займається аналізом, розвитком, наданням консультаційних послуг для підприємств-членів корпорації у Миколаївській області.

Із корпорацією „Миколаївсадвинпром” співпрацюють такі підприємства, як ВАТ “Радсад” (Миколаївський район), ВАТ “Зелений Гай” (Вознесенський район), ТОВ “Оksamит” (Жовтневий район), радгосп “Виноградна долина” (Веселинівський район), дочірнє підприємство “Агро-Коблево” (Миколаївський район), ВАТ “Коблево” (Миколаївський район), ВАТ “Березанський” (Березанський район), ВАТ “Прикордонник” (Березанський район), СВК Агрофірма “Лиманський” (Очаківський район), СГЗАТ “Ольвія” (Очаківський район), СГЗАТ ім.Ольшанців (Очаківський район), ГП “Володимирське” (Очаківський район), ЗАТ “Родіна” (Очаківський район), ВАТ “Сандора” (Жовтневий район).

В цілому, усі підприємства корпорації „Миколаївсадвинпром” динамічно розвиваються, щороку збільшуються обсяги виробництва винограду та виноградних вин майже на усіх підприємствах.

У 2008 найбільші площі виноградників має СГЗАТ “Ольвія”, СВК Агрофірма “Лиманський”, ВАТ “Радсад”, ДП “Агро-Коблево”, відповідно 1011,2; 864,2; 915,7; 628,4 га. Найменшу площу виноградників порівняно з усіма підприємствами має ТОВ “Оksamит” 35га (0,89% загальної площі насаджень виноградників корпорації).

У 2006 - 2008 роках найбільші валові збори спостерігаються на таких підприємствах, як СГЗАТ “Ольвія” та СВК А/ф “Лиманський”, відповідно 10983,5 та 11127,4 т. На цих підприємствах збирається майже половина усього винограду корпорації. У ДП “Агро-Коблево” та у СЗАТ ім.Ольшанців у 2008 році вироблено майже по 10% винограду від загального обсягу по корпорації.

У 2008 році порівняно з 2007 роком значно збільшився валовий збір винограду. В цілому, на підприємствах корпорації вирощується столовий та технічний виноград. Технічні сорти винограду вирощують усі підприємства корпорації, а столові лише у ВАТ “Радсад”, радгоспі “Виноградна долина”, ВАТ “Березанський”, ВАТ “Прикордонник”, СВК А/ф “Лиманський”, ЗАТ “Ольвія”, СЗАТ ім.Ольшанців.

За період з 2006 року по 2008 рік спостерігається постійна тенденція щодо зміни середньої урожайності винограду у середньому по підприємствах корпорації „Миколаївсадвинпром”. Це пов’язано зі значною сортозаміною виноградників і кліматичними умовами, що складаються щороку.

У 2008 році порівняно з 2007 роком збільшилися як загальні площі виноградників, так і площі у плодоносному віці, відповідно на 10 та 14%. Так значно збільшилися площі у плодоносному віці під такими сортами винограду, як Іршаї Олівер, Цитронний Магарача, Сапераві, Подарунок

Магарача, Лідія, Біанка. Дещо збільшилися площі під такими сортами, як Рисус, Каберне, Первенець Магарача, Ізабелла, Мерло, Левакумський. Через поступову сортозаміну скоротилися площі під такими сортами технічних виноградників, як Совінйон зелений, Шардоне, Рислінг Рейнський, відповідно на 66,7; 93,4 та 84,7%. Загальні площі під столовим виноградом у 2008 році порівняно з 2007 роком скоротилися майже у 2 рази.

Виявити тенденції розвитку переробки винограду дозволяють дані табл.1.

Таблиця 1

Обсяги переробки винограду підприємствами корпорації
„Миколаїсадвинпром”, т

Підприємства	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008 р. у % до	
				2006 р.	2007 р.
ВАТ “Радсад”	1566,6	2461,1	2985,0	190,5	121,3
СВК “Лиманський”	9606,5	11827,6	12986,1	135,2	109,8
ВАТ “Коблево”	1942,6	5046,7	9040,9	465,4	179,1
ВАТ “Березанський”	1413,9	1870,3	3587,3	253,7	191,8
ВАТ “Зелений Гай”	1048,0	1088,7	1870,0	178,4	171,8
ГП “Володимирське”	-	-	1699,8	-	-
ВАТ “Сандора”	1921,5	-	-	-	-
Всього по корпорації	17499,1	22294,4	32169,1	232,5	102,2
Всього по області	20802,0	47326,5	48365,3	190,5	121,3

У 2006 році спостерігається найменший обсяг переробленої продукції. Проте протягом 2007-2008 років цей показник збільшився на усіх підприємствах корпорації. Так протягом періоду, що аналізується, переробка винограду по корпорації збільшилася на 14670 т, тобто майже у 2,3 рази.

У 2006-2008 роках найбільшу частку займає СВК “Лиманський”, проте ця частка поступово зменшується з 54,9 до 40,4%. Велику частку перероблює також ВАТ “Коблево”, тут спостерігається тенденція щодо збільшення обсягів переробки з 11,0% до 28,1%. Найменше переробляється винограду у ВАТ “Зелений Гай”: приблизно 5,5 % за досліджуваний період.

На інших підприємствах протягом періоду, що аналізується, показники частки майже не змінилися.

Виноробна промисловість включає усі види діяльності, пов'язані з виробництвом та переробкою винограду, а саме виноградарство (виращування винограду технічних сортів, призначених для промислової переробки); первинне виноробство (виробництво виноматеріалів з винограду); вторинне виноробство (переробка виноматеріалів у вино).

Обсяги реалізації виноградних вин та їх розподіл по заводах
Миколаївської області

Підприємства	Обсяги виробництва, тис. дал			Частка ринку, %		
	2006р.	2007р.	2008 р.	2006 р.	2007р.	2008р.
БАТ "Коблево"	934,2	1068,4	977,8	36,5	41,2	41,6
БАТ "Радсад"	80,0	52,5	44,3	3,1	2,0	1,9
БАТ "Зелений Гай"	86,3	81,5	50,9	3,4	3,1	2,2
БАТ "Сандора"	1459,6	1391,9	1277,2	57,0	53,7	54,3
Всього	2560,1	2594,3	2350,2	100,0	100,0	100,0

З наведених даних бачимо, що найбільшу ринкову частку має БАТ "Сандора" і на протязі останніх трьох років вона скорочується з 57,0% до 54,3%. Крім того, послабили конкурентну позицію БАТ "Радсад" та БАТ "Зелений Гай", їх ринкова частка також скоротилась. За досліджуваний період помітно покращило свою ринкову позицію БАТ "Коблево", частка ринку якого збільшилась з 36,5% до 41,6%.

Асортимент БАТ "Зелений Гай" досить широкий і має ще одну позицію – коньяки. Це підприємство є єдиним, що входить до корпорації і випускає таку продукцію, проте протягом 2006-2008 років обсяги його виробництва та реалізації значно зменшились (у 2008 році порівняно з 2006 роком на 12,0% та 8,0%).

Ще одним підвидом продукції переробки винограду є виробництво вермутів. У корпорації „Миколаївсадвинпром” таку продукцію випускає лише БАТ "Коблево". Спостерігається позитивна тенденція до збільшення виробництва вермутів протягом періоду, що аналізується. Так у 2008 році порівняно з 2006 роком його вироблено у 3 рази більше.

Асортимент винопродукції та виноматеріалів у підприємствах корпорації „Миколаївсадвинпром” є досить широким і щороку продукція підприємств оновлюється та вдосконалюється, але на жаль ця галузь сільського господарства має свої проблеми:

1) невідповідність обсягів виробництва столового винограду потребам населення; винограду технічних сортів потребам виноробства, яке орієнтовано на попит на внутрішньому та зовнішньому ринках;

2) закладення насаджень садивним матеріалом низьких селекційних категорій;

3) невідповідність сортового складу виноградних насаджень вимогам виноробства;

4) низька ефективність виробництва винограду, яка зумовлена високою часткою старих та зріждених виноградних насаджень.

Висновки. Хоча розвиток виноградарства і виноробства у Миколаївській області має значні проблеми, проте за допомогою вмілого керування підприємствами, об'єднань виробників у корпорацію „Миколаївсадвинпром”, підтримці державою обсяги виробництва та реалізації продукції виноградарства та виноробства щороку збільшуються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Луканін О.С. Стан українського виноробства: аналіз і висновки / О.С.Луканін // Виноград, вино. – 2008. – №4. – С.5-7
2. Нужна О.А. Оцінка рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / О.А. Нужна // Економіка АПК.– 2006.– №4. – С.110-115
3. Садовніченко О.О. Зберігання та переробка винограду / О.О.Садовніченко // Виноград, вино. – 2007. – №6. – С.26-29

УДК 65.016.8: 631.14 (477.73)

ДІАГНОСТИКА СХИЛЬНОСТІ ДО БАНКРУТСТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ

С.М. Божко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянута методика визначення схильності підприємства до банкрутства. Проведений розрахунок індексів банкрутства сільськогосподарських підприємств Миколаївського району за трьома запропонованими моделями.

Ключові слова: банкрутство, модель Альтмана, модель Таффлера, модель Романа Ліса.

Актуальність проблеми. В останні роки економічний стан більшості сільськогосподарських підприємств не відрізнявся стабільністю. Незважаючи на це й інші численні негативні чинники сільське господарство продовжує функціонувати як складна система, опосередкована у різноманітних організаційно-виробничих структурах, основними з яких були і залишаються сільськогосподарські підприємства.

У сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки, враховуючи розвиток різних форм власності, виникає необхідність більш системного підходу до аналізу фінансового стану підприємства, який визначається

результатами його виробничої, комерційної і фінансової діяльності. Нестабільність економіки України, зумовлює потребу акцентувати увагу на оцінці схильності підприємства до банкрутства як основу для розробки їх стратегії розвитку.

У міжнародній практиці з метою оцінки схильності підприємства до банкрутства використовують математичні моделі, за допомогою яких формують інтегральну оцінку фінансового стану підприємства і, зокрема, загрози банкрутства.

Серед вітчизняних науковців питанням дослідження схильності підприємства до банкрутства присвячені роботи таких авторів як Василенко Л.П., Вишневська О.М., Ковальчук М.І., Коробов М.Я., Стельмашук Ю. А. Отже, метою статті є комплексний аналіз схильності сільськогосподарських підприємств до банкрутства у межах регіону.

Постановка завдання. Метою данної статті є визначення схильності до банкрутства підприємств Миколаївського району на основі індексів банкрутства, розрахованих за трьома запропонованими моделями.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкових відносин платоспроможність підприємств, кооперативних, селянських та інших господарств вважається найважливішою умовою їх господарської діяльності. Ринкові методи господарювання вимагають здійснення незалежного контролю за фінансово-економічним станом суб'єктів господарювання з метою запобігання виникнення кризового стану підприємства.

Банкрутство – це така реальна точка в життєвому циклі підприємства, зафіксована юридично, що означає неможливість ведення ним бізнесу (фінансово-господарської діяльності) з невід'ємним прибутком [5].

Аналізу структури джерел майна підприємства за допомогою системи показників фінансового стану слід приділити особливу увагу. На підприємствах іноді накопичується багато основних і оборотних засобів, що не використовуються (або використовуються недостатньо). Це завищує загальну вартість майна підприємства, ефективність використання ресурсів і ступінь наближення до банкрутства. Для точної його оцінки користуються коефіцієнтом ймовірності банкрутства, що має назву «модель Альтмана» (або «Z – розрахунок Альтмана») [4].

$$Z = 3,3K_1 + 1,0K_2 + 0,6K_3 + 1,4K_4 + 1,2K_5, \quad (1)$$

де K_1 – норма прибутку на авансований капітал (активи), визначається діленням валового прибутку до суми активів;

K_2 – віддача активів підприємства за товарною продукцією, розраховується діленням виручки на суму активів;

K_3 – коефіцієнт фінансової стійкості, обчислюється діленням власного капіталу на позичковий;

K_4 – величина реінвестованого прибутку на одиницю активів підприємства, розраховується діленням нерозподіленого прибутку до суми активів;

K_5 – питома вага власних оборотних засобів в активах підприємства, визначається діленням оборотного капіталу до суми активів.

У даній моделі увага концентрується на показниках ліквідності, короткострокової та довгострокової заборгованості, платоспроможності, що не завжди дають змогу зробити правильну оцінку, адже підприємство може одночасно мати значну частину залучених коштів і при цьому забезпечити високу рентабельність за рахунок ефективного використання фінансових ресурсів, що дозволить розраховуватись з кредиторами.

Якщо значення показника Z становить до 1,81 одиниць, то ймовірність банкрутства дуже висока, якщо 1,81 – 2,765 – середня, 2,765 – 2,99 ймовірність банкрутства невелика, більше 3,00 – ймовірність непомітна.

Таблиця 1

Показники індексу банкрутства сільськогосподарських підприємств
Миколаївського району за моделлю Альтмана

Господарства	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
ВАТ «Лазурний»	4,767	2,836	-	-	-
ВАТ «Радсад»	13,290	12,705	4,672	2,815	3,058
ДП «Племрепродуктор «Степове»	33,981	37,822	18,896	64,028	0,835
ДП «СП» «Сонячне»	11,862	11,513	15,584	2,753	4,977
ДП ДПРСЦК «Південьконцентр»	2,013	2,118	2,971	1,610	2,921
ПАФ «Зоря»	4,231	7,603	2,999	-	-
СГВК «Зеленоярське»	2,812	2,270	2,414	1,229	4,924
СТОВ «Новогригорівське»	1,231	1,238	1,908	-	-
ТОВ «Берегиня»	2,319	1,249	-	-	-
ТОВ «Добробут»	7,830	3,592	10,704	3,868	10,120
ТОВ «Золота Нива»	5,322	2,504	1,950	1,334	-
ТОВ «Ковалівка»	2,889	2,433	5,696	3,459	4,808
ТОВ «Надбузьке»	4,346	3,539	3,198	1,776	2,299
ТОВ «Ульянівське»	1,317	0,408	0,435	-	-

Проведені нами розрахунки свідчать, що більшість сільськогосподарських підприємств мають дуже низьку (непомітну) вірогідність банкрутства, зокрема такі підприємства як: ВАТ «Радсад», ДП «Племрепродуктор Степове», ДПСП «Сонячне», ТОВ «Добробут», ТОВ «Ковалівка».

ДП ДПРСЦК «Південьконцентр», ТОВ «Надбузьке» та СГВК «Зеленоярське» мають середню загрозу банкрутства.

Прогнозна модель Таффлера розраховується за формулою:

$$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4, \quad (2)$$

де X_1 – відношення операційного прибутку до короткострокових зобов'язань;

X_2 – відношення обігових активів до суми зобов'язань підприємства;

X_3 – відношення короткострокових зобов'язань до суми активів;

X_4 – відношення виручки від реалізації до суми активів.

Якщо величина інтегрального показника більша за 0,3, це свідчить про те, що у підприємства непогані довгострокові перспективи, а якщо менша за 0,2, то банкрутство є більш вірогідним. Проміжок від 0,2 до 0,3 становить так звану «зону невизначеності».

Таблиця 2

Показники індексу банкрутства сільськогосподарських підприємств
Миколаївського району за моделлю Таффлера

Господарства	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
ВАТ «Лазурний»	0,302	0,073	-	-	-
ВАТ «Радсад»	2,112	1,645	0,564	0,295	0,268
ДП «Племрепродуктор«Степове»	1,862	1,690	0,946	3,015	4,623
ДПСП «Сонячне»	0,866	0,408	0,562	0,380	0,477
ДП ДПРСЦК «Південьконцентр»	0,063	0,233	0,228	0,124	0,368
ПАФ «Зоря»	0,867	1,491	0,384	-	-
СГВК «Зеленоярське»	0,449	0,397	9,217	0,034	7,547
СТОВ «Новогригорівське»	0,282	0,350	0,581	-	-
ТОВ «Берегиня»	0,412	0,252	-	-	-
ТОВ «Добробут»	1,502	0,504	4,524	0,772	4,043
ТОВ «Золота Нива»	0,849	0,428	0,373	0,310	-
ТОВ «Ковалівка»	0,219	0,478	1,210	0,714	0,826
ТОВ «Надбузьке»	0,805	0,576	0,640	0,420	0,477
ТОВ «Ульянівське»	0,402	0,337	0,465	-	-

Відповідно до моделі Таффлера більшість господарств, а саме ДП «Племрепродуктор«Степове», ДПСП «Сонячне», СГВК «Зеленоярське», ТОВ «Добробут», ТОВ «Ковалівка» та ТОВ «Надбузьке» мають дуже низьку вірогідність банкрутства. ВАТ «Радсад» та ДП ДПРСЦК «Південьконцентр» за показником індексу банкрутства підпадають під «зону невизначеності».

Обидві моделі визначення ймовірності банкрутства показали, що до підприємств з високою вірогідністю банкрутства належать: ВАТ «Лазурний», ТОВ «Ульянівське», СТОВ «Новогригорівське» та ТОВ «Берегиня». Так в

період з 2006 по 2008 роки проти цих підприємств була розпочата справа про банкрутство та вони були ліквідовані.

Модель Романа Ліса розраховується за формулою:

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4, \quad (3)$$

де X_1 – відношення оборотних активів до суми активів;

X_2 – відношення операційного прибутку до суми пасивів;

X_3 – відношення нерозподіленого прибутку до суми пасивів;

X_4 – відношення власного капіталу до позикового.

Таблиця 3

Показники індексу банкрутства сільськогосподарських підприємств
Миколаївського району за моделлю Романа Ліса

Показники	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Відношення оборотних активів до суми активів (X_1)	0,282	0,293	0,308	0,323	0,357
Відношення операційного прибутку до суми пасивів (X_2)	0,030	0,012	0,022	0,003	0,043
Відношення нерозподіленого прибутку до суми пасивів (X_3)	0,168	0,170	0,201	0,166	0,190
Відношення власного капіталу до позикового (X_4)	9,288	7,266	5,695	4,181	2,318
Індекс банкрутства (Z)	0,039	0,036	0,039	0,034	0,040

Високим рівнем ймовірності банкрутства за моделлю Романа Ліса характеризуються ті підприємства Z-фактор яких менше 0,037 [3].

Показники індексу банкрутства свідчать, що сільськогосподарські підприємства Миколаївського району балансують на межі ймовірності банкрутства. Так в 2004 та 2006 роках загальний індекс по району склав 0,039, що є вищим за межу банкрутства, а 2005 та 2007 рр. індекси слали 0,036 та 0,034 відповідно, що свідчить про високий рівень ймовірності банкрутства. В 2008 році показник індексу збільшився до 0,040.

Висновки. Розглянуті моделі розроблені для аналізу фінансового стану відповідно до умов західних ринків і досить точно прогнозують фінансовий стан підприємств.

Література

1. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України. – № 3. – 2005. – С.117-128

2. Василенко Л.П., Гут Л.В. Фінанси підприємства: Навч. посібник. Ч. 2. / Л.П. Василенко. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2005, – 320с.
3. Вишневська О.М. Управління ресурсним потенціалом сільськогосподарських підприємств: монографія / О.М. Вишневська. – Миколаїв, 2009. – 300с.
5. Ковальчук М.І. Стратегічний аналіз у сільському господарстві: Навчальний посібник. / М.І. Ковальчук. – К.: КНЕУ, 1997. – 224с.
6. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник. - 3-тє вид., перероб. і доп. / М.Я. Коробков. – К.: Знання, 2002. – 359с.
9. Стельмашук Ю. А. Методи діагностики фінансового стану і схильності підприємства до банкрутства / Ю.А. Стельмашук // Економіка АПК. – 2007. - №2. – С. 78-86

УДК 331.5.024.54

УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ, ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

М.О.Бородін, студент

Науковий керівник: к.е.н.,доцент Гречкосій В.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглядаються шляхи удосконалення мотиваційного механізму, та його вплив на підвищення зайнятості сільського населення. Науково обґрунтовано необхідність впровадження мотиваційного механізму в сільськогосподарських підприємствах України.

Ключові слова: мотиваційний механізм, зайнятість, праця, працівники.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку сільського господарства України, коли майже завершений перехід до приватної форми господарювання, першочергово необхідно вирішити проблему забезпечення кваліфікованою робочою силою аграрний сектор, що передбачає вирішення питання дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили в сільській місцевості України. За сучасних умов господарювання, коли на перше місце поставили інтереси окремого підприємства, замість продовольчої безпеки та інтересів держави, крім державних мінімальних соціальних гарантій у сфері праці, добробуту та розвитку працівників приділяється все менше уваги, тим самим загострюючи питання стимулювання та мотивації до праці сільських мешканців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи останні публікації вчених варто зазначити, що «залишившись без належної державної фінансової підтримки, без централізованого матеріально-технічного постачання, без досвіду більшості керівників і фахівців підприємств господарювати в умовах ринкових відносин, нестабільної законодавчої бази тощо, сільське господарство виявилось не в змозі

розвиватись» [1], зауважують Г.В.Саєнко і О.О. Папаїка. Дослідження І.Ф. Гнибіденко показали, що «за роки здійснення аграрної реформи середня чисельність агроформувань зменшилась майже удвічі, дрібні селянські господарства не вирішують проблеми працевлаштування сільських мешканців» [2].

Доктор сільськогосподарських наук Г. Шкурін пов'язує низький рівень зайнятості сільського населення з наступними факторами, « низький життєвий рівень сільських мешканців, перевагою дрібного господарства над крупним, найнижчим рівнем заробітної плати серед усіх галузей національної економіки» [3].

Проблемами мотивації сільського населення до праці також займалися такі вчені-економісти, як Г.Т. Куліков, Д.П. Богиня, Т.М. Кір'ян, А.М. Колот, та інші.

На мій погляд недостатньо досліджені аспекти впровадження мотиваційного механізму в діяльність сільськогосподарських підприємств, для підвищення рівня зайнятості сільського населення.

Постановка завдання. Визначення основних мотиваційних важелів та принципів спрямованих на удосконалення мотиваційного механізму підприємств для підвищення зайнятості сільського населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи зазначенні проблеми, вчені виділяють два підходи їх вирішення: перший – макроекономічний, другий – мікроекономічний.

Макроекономічний підхід обумовлює систему чинників, що безпосередньо не впливають на підприємство, але сприяють його розвитку. За даного підходу підприємство розвивається з мотиваційними чинниками, що надходять із зовнішнього середовища, серед них варто виділити: підтримка і захист державою вітчизняних товаровиробників сільськогосподарської продукції, державного забезпечення розвитку інноваційної діяльності та фінансова підтримка в цілому.

Мікроекономічний підхід передбачає удосконалення мотиваційного механізму на самих сільськогосподарських підприємствах. Серед таких варто виділити перехід від дрібного виробництва, до підприємств з виробництва та первинної переробки продукції та подальшої її реалізації. Дана пропозиція обумовлена тим, що зменшується негативний вплив сезонності на підприємство, вирівнюється річний потік грошових коштів та зменшуються сезонні варіювання цін. Нейтралізація, хоча б часткова, сезонності дозволить задіяти робочу силу в продовж всього року, що безумовно підвищить рівень зайнятості сезонний, так і створяться нові робочі місця, що в свою чергу по краще соціально-економічне становище сільського населення.

Проаналізуємо внутрішнє мотиваційне середовище на сільськогосподарських підприємствах України. У процесі дослідження опитано 3360 працівників 42 підприємств та визначено ступінь їх задоволення внутрішніми мотиваційними чинниками [4]. За даними дослідження найбільше незадоволення викликає з приводу стимулювання

праці, частка незадоволених складає 87% (розглядались питання об'єктивності установлення норм праці, незадоволені 71%, справедливість оплати праці, незадоволені 89%, достатність розміру оплати праці, 98% незадоволених, досконалість системи морального заохочення, незадоволені 79%, та інші). На другому місці незадоволення виступає проблема розвитку кадрів, частка незадоволених працівників становила 85% (були розглянуті питання можливості підвищення освітнього рівня за підтримкою підприємства, незадоволені 97% працюючих, можливість реалізувати свій трудовий потенціал, частка незадоволених склала 93%, відповідність робочого місця отриманому фаху, незадоволеними являються 59% працюючих, та інші).

Отже данні проблеми сприяють зниженню зайнятості сільського населення і акцентують нашу увагу на розв'язання питань внутрішньогосподарської задоволеності працівників, що впливає на мотивацію до праці та підвищення рівня зайнятості. Для вирішення виявлених проблем необхідно розробити відповідний мотиваційний механізм.

Розглянемо тлумачення терміну «мотиваційний механізм». Л. Горошко розглядає мотиваційний механізм як «складне інтегральне утворення, систему психологічних зв'язків, що перетворює одні мотиви в інші, та забезпечує працевлаштуванням безробітних найбільш продуктивного віку на ринку праці» [5]. А. Черкасов розглядає мотиваційний механізм як «механізм, у складі якого виокремлюють потреби, стимули і мотиви; при цьому стимули слід розуміти як зовнішній фактор впливу, що створює у свідомості людини відчуття важливості для неї потреб та інтересів» [4].

Таким чином, мотиваційний механізм повинен враховувати як психологію професійної діяльності на селі, так і тенденції на ринку праці та вплив зовнішніх чинників. За таких умов саме у зовнішньому середовищі формується механізм регулювання відносин між потенційними працівниками та підприємствами, що включає систему вибору цілей, систему стимулів до працевлаштування, систему правового забезпечення трудових відносин та їх регулювання.

Висновки. Провівши вище зазначене дослідження, нами зроблено наступні висновки, щодо удосконалення мотиваційного механізму, як засобу підвищення зайнятості сільського населення.

По перше, мотиваційний механізм складна економічна категорія, що є важелем спонукання сільського населення до ефективної праці на підприємствах.

По друге, критерієм оцінки мотиваційного механізму є його здатність забезпечити високим рівнем мотивації до праці кожного потенційного і наявного працівника.

По третє, основою мотиваційного механізму є соціально-економічна задоволеність сторін трудового процесу.

По четверте, функції мотиваційного механізму пов'язані з безпосереднім впливом на суб'єктів трудових відносин та з тими завданнями які вони повинні виконати, а також з процесами що супроводжують дані відносини. Тобто, на незайняту частину населення, на керівництво підприємств та його відділів, на поліпшення умови праці, на розвиток кадрів, на соціальний розвиток, тощо.

По п'яте, чим ефективніший мотиваційний механізм, тим вища зайнятість населення, тож і підсилюється задоволеність сільських мешканців від праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саєнко Г.В., Папаїка О.О. На шляху до стійкого розвитку економіки: господарський механізм взаємодії./ Саєнко Г.В., Папаїка О.О.- Донецьк: Дон ДУЕТ ім. Туган-Барановського, 2005.- 928 с.
2. Гнибіденко Ш.Ф. Вплив економічних реформ на зайнятість населення на селі // Проблеми економіки праці, соціально-трудових відносин та соціального захисту населення: зб. наук. праць ДУ НДІ соціально трудових відносин. / Гнибіденко Ш.Ф.,- Луганськ, 2005.- С. 180-186.
3. Шкурін Г. Системні підходи щодо підвищення рівня життя сільського населення. / Шкурін Г.,- Україна: аспекти праці, 2008.- № 1.- С. 29-34.
4. Черкасов А. Проблеми розвитку прикладання праці а АПК та шляхи їх вирішення. / Черкасов А.,- Мотивація праці, 2009.- № 8.- С. 46-51.
5. Горошко Л. Психологічні аспекти проблеми активного пошуку роботи безробітнім особам. / Горошко Л.,- Україна: аспекти праці, 2006.- № 6.- С. 16-20.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НОВОБУЗЬКОГО РАЙОНУ

Д.С.Подрядов, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проведено стратегічний аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища сільськогосподарських підприємств Новобузького району. Запропоновано бізнес-стратегії подальшого розвитку досліджуваних суб'єктів.

Ключові слова: стратегічний аналіз, бізнес-стратегії, ефективність діяльності.

Актуальність проблеми. Вітчизняне виробництво сьогодні характеризується далеко не повним використанням факторів управління, які забезпечують підвищення його ефективності, удосконалення структури, впровадження новітньої технології і сучасних методів управління виробництвом. За таких умов необхідний пошук нових підходів для забезпечення фінансового оздоровлення і розвитку агропромислового комплексу.

Одним з таких підходів є стратегічний аналіз діяльності аграрних підприємств. В основі стратегічного аналізу лежить стратегія розвитку виробництва, розроблена на тривалу перспективу, яка дозволяє йому за більш короткий проміжок часу адаптуватись до реалій ринку, своєчасно реагувати на зміни як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Саме тому впровадження стратегічного аналізу діяльності аграрних підприємств є однією з основних задач і умов забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку стратегічного управління в останнє десятиріччя привертають увагу більшості провідних учених усього світу. Питаннями стратегічного управління виробництвом займаються такі зарубіжні і вітчизняні вчені, як А. Томпсон, Д. Стрікланд, М. Мескон, П.Дойл, В.М.Малес, С.В.Оборська, З.С.Шершньова та інші. Але не вирішеним є питання розробки стратегій подальшої діяльності аграрних підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є проведення стратегічного аналізу та розробка стратегій подальшого розвитку сільськогосподарських підприємств Новобузького району.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними чинниками, що повинні бути у першу чергу враховані при виборі стратегії, є сильні сторони

підприємства, вони виявляються в результаті аналізу їх внутрішнього середовища.

Таблиця 1

Склад та структура грошової виручки сільськогосподарських підприємств Новобузького району

Галузі та види продукції	2 006р.		2 007р.		2 008р.		У середньому з 2006-2008 рр.	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Зернові - всього	19831,6	33,17	2757,9	8,70	21510,47	34,48	14700,0	17,90
Соняшник	13421,8	22,45	8450,9	26,64	17521,97	28,08	13131,5	16,0
Соя	394,9	0,66	-	-	-	-	131,63	0,16
Ріпак	262,3	0,44	167,6	0,53	4316,23	6,92	1582,04	1,93
Цукрові буряки	2831,6	4,74	-	-	-	-	943,87	1,15
Баштанні продовольчі	-	-	6,8	0,02	-	-	2,27	0,0
Кормові коренеплоди	343,4	0,57	-	-	9,56	0,02	117,65	0,14
Силос	191,3	0,32	211,5	0,67	167,10	0,27	189,97	0,23
Сінаж	19,5	0,03	21,0	0,07	36,59	0,06	25,70	0,03
Рослинництво - всього	37296,4	62,38	11615,7	36,62	43561,91	69,82	30824,67	56,33
Приріст ВРХ	2299,9	3,85	2160,3	6,81	1577,36	2,53	2012,52	2,45
Молоко	3745,4	6,26	3292,7	10,38	3225,59	5,17	3421,23	4,17
Свинарство	3921,0	6,56	3792,4	11,96	1549,52	2,48	3087,64	3,76
Вівчарство	30,9	0,05	41,4	0,13	55,86	0,09	42,72	0,05
Птахівництво	682,0	1,14	-	-	-	-	623,55	0,76
Мед	11480,1	19,20	9752,0	30,75	12298,19	19,71	11176,76	13,61
Віск	333,8	0,56	-	-	-	-	111,27	0,14
Тваринництво - всього	22493,1	37,62	20102	63,38	18831,98	30,18	67433,04	43,67
Всього по с.г.	59789,5	100,0	31717,7	100,0	62393,88	100,0	82133,03	100,0

У середньому за період з 2006 року по 2008 рік у структурі виручки від реалізації сільськогосподарської продукції найбільшу частку займають зернові – 17,9%. На другому місці знаходиться виручка від реалізації соняшнику – 16,0%. Виручка від реалізації тваринницької продукції у середньому за три роки в загальному обсязі складає – 43,7%. Таким чином, можна сказати, що у Новобузькому районі провідною галуззю є рослинництво, а сільськогосподарські підприємства спеціалізуються на виробництві зерна та соняшнику.

Для вивчення внутрішнього середовища сільськогосподарських підприємств Новобузького району доцільно проаналізувати їх фінансові

результати та фінансовий стан. У 2008 році порівняно з 2006 та 2007 роками у сільськогосподарських підприємствах Новобузького району валовий прибуток від реалізації продукції збільшився відповідно на 37,4% або на 22347,53 тис.грн та 31,7% або на 19739,15 тис.грн. відповідно. Це попри те, що спостерігається збільшення собівартості продукції. Що стосується показників фінансового стану аграрних підприємств району, то вони є середніми, оскільки вони приблизні до значення нормативу і це свідчить про значний ступінь незалежності та стійкості. Лише коефіцієнт фінансування дещо нижчий від нормативного значення.

Кінцевий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності. Для чіткого уявлення про ефективність діяльності кожного господарства району доцільно розглянути таблицю 2, у якій представлена рейтингова оцінка сільськогосподарських підприємств району за показниками ефективності діяльності (виручка від реалізації сільськогосподарської продукції на 1грн активів, виручка від реалізації продукції сільського господарства на 1га с.-г. угідь, валовий прибуток на 1га с.-г. угідь, середньомісячна заробітна плата працівника с.-г. виробництва, рівень рентабельності сільського господарства). За базу порівняння було обрано підприємства з найвищими показниками.

Таблиця 2

Рейтингова оцінка за показниками ефективності діяльності
сільськогосподарських підприємств Новобузького району

Підприємства	2 006р.	2 007р.	2 008р.	У середньому за 2006-2008 рр.
ПОСП "Відродження"	2	2	3	2
ПП "Прометей"	9	8	6	8
ПОСП "Червона Україна"	8	5	7	7
ПОСП "Єдність"	4	4	4	4
ТОВ "Світанок"	6	9	9	8
ПОП "Вікторія"	1	1	1	1
СТОВ ім. Чкалова	5	7	5	6
ТОВ "Білоцерківськ"	7	6	8	7
ПП "КУН"	3	3	2	3

Найкращими за показниками ефективності діяльності є такі господарства району: ПОП "Вікторія", ПОСП "Відродження", ПП "КУН", ПОСП "Єдність". У решти підприємств ефективність діяльності нижча порівняно з середньорайонними значеннями показників. Найбільшого прогресу за 2006 – 2008 роки досягли ПП "Прометей", СТОВ ім. Чкалова та ПП "КУН".

Оцінка майбутньої стратегії передбачає прогноз можливих тенденцій кожного з перелічених показників і порівняння їх з нормативним рядом показників, що дає можливість оцінити вибір стратегії розвитку організації. Водночас важливо визначити також рівень ризику, в умовах якого стратегія реалізується. На нашу думку, стратегічний аналіз діяльності аграрних підприємств Новобузького району доцільно доповнити розрахунком коефіцієнта банкрутства за моделлю Альтмана (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка коефіцієнта банкрутства сільськогосподарських підприємств Новобузького району за моделлю Альтмана

Підприємства	2 006р.	2 007р.	2 008р.
ПОСП "Відродження"	11,7	10,0	10,6
ПП "Прометей"	0,9	1,4	8,6
ПОСП "Червона Україна"	4,5	15,1	4,9
ПОСП "Єдність"	10,7	11,0	10,9
ТОВ "Світанок"	8,2	4,3	3,8
ПОП "Вікторія"	12,4	14,2	14,8
СТОВ ім. Чкалова	8,0	6,4	12,7
ТОВ "Білоцерківськ"	9,4	10,2	8,2
ПП "КУН"	10,6	14,4	17,8

Проаналізувавши рівень розвитку агропідприємств Новобузького району, ми бачимо, що вірогідність банкрутства майже всіх підприємств є низькою. Дуже високу вірогідність банкрутства має лише ТОВ "Світанок", тому цьому підприємству необхідно зосередити зусилля на покращенні результатів фінансово-господарської діяльності.

При прийнятті стратегічних рішень обов'язковим є оцінювання та аналіз факторів зовнішнього оточення підприємств Новобузького району (табл.4).

За результатами стратегічного аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств Новобузького району можливо визначити бізнес-стратегії їх подальшої діяльності (табл.5).

Висновки. Проведене нами дослідження показало доцільність застосування стратегічного аналізу для розробки бізнес-стратегії підприємства. Стратегічний аналіз надає можливість розробити стратегії подальшого розвитку діяльності підприємств.

Таблиця 4

Стратегічний аналіз зовнішнього середовища для
аграрних підприємств Новобузького району

Фактор	Стан фактору	Тенденції розвитку	Характер впливу
Рівень оподаткування: ПДВ	20%	17%	зниження ціни продукції
Податок на прибуток	20%	18%	зростання прибутку
Валютний курс гривні	8,47 грн/\$	зниження курсу	збільшення прибутку
Рівень доходів населення	880грн/міс.	поступове зростання	зростання попиту, прискорення збуту, збільшення обсягів виробництва
Рівень % по кредиту	3,7% місячних	стабілізація	можливість залучення позичкових коштів
Рівень безробіття	21%	зростання	зниження попиту
Рівень освіти	середня	підвищення	підвищення продуктивності праці
Характер конкуренції	помірна	збільшення конкурентів	підвищення якості продукції

Таблиця 5

Бізнес – стратегії розвитку сільськогосподарських
підприємств Новобузького району

Групи підприємств	Стратегії
ПОСП "Відродження", ПОП "Вікторія", ПП "КУН"	Стратегія подальшого розвитку: 1) розширення меж ринку; 2) підвищення якості продукції; 3) нові технології
ПОСП "Червона Україна", ПОСП "Єдність", СТОВ ім. Чкалова, ТОВ "Білоцерківськ"	Стратегія підтримки (стабілізації): 1) підвищення прибутковості; 2) підтримка існуючих напрямків; 3) модифікація продукції
ПП "Прометей", ТОВ "Світанок"	Стратегія виживання: 1) скорочення витрат; 2) реструктуризація; 3) скорочення та переорієнтація

ЛІТЕРАТУРА

1. Завадський Й. С. Менеджмент: [підручник] / Й. С. Завадський – Т.2. – К.: УФІМБ, 2002. – 511с.
2. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг: [навчальний посібник] / Н.В. Куденко – К.: КНЕУ, 2005. – 152с.
3. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: [навчальний посібник] / З.Є. Шершньова, С.В. Оборська – К.: КНЕУ, 2005. – 412с.

УДК:631.11:65-01(477.73)

НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О. Л. Вицина, магістр

Науковий керівник: к.пед.н., доцент Каращук Л.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто проблему встановлення організаційної культури в сільськогосподарських підприємствах України. Виявлено основні аспекти організаційної культури, встановлено взаємозв'язок національної культури та культури в організації.

Ключові слова: організаційна культура, персонал, сільськогосподарське підприємство, мотивація, управління, організація.

Актуальність проблеми. В умовах посилення соціокультурних тенденцій необхідна радикальна зміна концепції управління, що має бути орієнтована на людину із її системою цінностей, поглядів, переконань, традицій. Такою сучасною концепцією стає організаційна культура, яка завдяки своїй феноменальності є не тільки плановим інструментом управління, але й ідеологією управління, що охоплює всі сфери життєдіяльності підприємства. Однак, нині ми маємо протиріччя між загальним розумінням важливості ролі організаційної культури в забезпеченні успішної діяльності підприємства, об'єктивною необхідністю формування організаційної культури на підприємствах і відсутністю технології, за допомогою якої можна це практично здійснити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням організаційної культури присвячена низка фундаментальних праць вітчизняних і зарубіжних науковців. Спектр цих досліджень доволі широкий: від розкриття суті самого поняття «організаційна культура» [1, 2] до використання її як засобу успішної реалізації організаційних змін та важливого чинника в забезпеченні ефективного функціонування вітчизняних підприємств [3]. В ідеологічному

плані цікавими є праці вітчизняних науковців, в яких розглядаються глобальні проблеми трансформації суспільства та економіки, зокрема, і в цьому контексті висвітлюється роль культурологічного фактору та його вплив на взаємовідносини як в межах підприємства, так і в масштабах ринку [1, 2]. Незважаючи на значне зацікавлення в наукових та господарських колах проблематикою організаційної культури, важливі питання прикладного характеру залишаються поза увагою дослідників.

Постановка завдання. Відповідно до окресленої проблематики метою статті є висвітлення аспектів формування організаційної культури на підприємстві. Складовими зазначеної мети є обґрунтування необхідності використання організаційної культури на підприємствах України.

Організаційна культура – комплекс найбільш стабільних й довготривалих характеристик організації. Розробка концепції культури організації почалась в 80-х роках у США під впливом трьох наукових напрямків: досліджень в галузі стратегічного управління, теорії організації і досліджень організаційної поведінки [2, с. 35].

Організаційна культура – могутня сила, яка може працювати на організацію або проти неї. Організація, як людина чи нація, набуває досвіду протягом свого розвитку, що акумулюється в колективній підсвідомості. Це визначає організаційну поведінку людей шляхом настанов, заборон, закодованих послань. Як підкреслював відомий китайський діяч Лі Куан Ю: «Культура має досить глибокі корені. Її не можна відчутися на дотик, але вона реальна цінність, і її сприйняття, вихідні положення – все це викристалізовується в людській свідомості» [3, с.125].

Термін «культура управління» останнім часом набуває все ширшого розповсюдження. Цим терміном усе частіше користуються як науковці, так і практики. Культура управління – це теорія того, як краще, з урахуванням економічних та інших тенденцій розвитку об'єкта управління, застосувати адекватну йому достатньо ефективну управлінську систему, структуру. Культура управління – це теорія раціональної організації роботи апарату управління, прищеплення йому найбільш ефективних засобів, форм і методів праці, розкриття ролі культурного елемента в ньому.

Культура організації - один з факторів конкурентоздатності комерційної організації; фактор успіху, ефективності діяльності, а часом і виживання. Культура організації стає все більшою мірою предметом турботи менеджерів усього світу. Культура організації - це складний феномен. У неї входять норми, принципи, правила, цінності, ідеали, мова, жаргон, історія організації, легенди, образи, символи, метафори, церемонії, ритуали, форми винагород і заохочень, розташування, будинок, оточення. На відміну від національної культури, що носить досить інерційний характер, культура організації може значно змінитися протягом нетривалого часу (місяці, роки). Методи формування позитивної культури сільськогосподарського підприємства, як правило, носять неформалізований характер, однак, незважаючи на це, є

численні приклади потужної й цілеспрямованої зміни культури багатьох організацій.

Сучасний період розвитку практики й теорії менеджменту все частіше називають «культурною революцією» у менеджменті, але на жаль ще досить мало вона зачепила одну з важливих галузей народного господарства - сільське господарство. Культура конкурентоздатних компаній має явно виражену орієнтацію на майбутнє. Більшість рішень приймаються в умовах високого ризику. Співробітники працюють ґрунтовно, обачно, обережно, з терпінням й цілеспрямовано. Вони змушені переборювати тривалий період невизначеності в умовах мінімального зворотного зв'язку або її повної відсутності. Ця культура розвиває ініціативу, творчість, а також колективізм і групову діяльність, майже кризовий стан сільського господарства в Україні ставить розвиток організаційної культури на останнє місце в ряді проблем господарства, що звісно є негативним явищем з яким потрібно боротися всім керівникам підприємств [4, с.65].

При розгляді питання організаційної культури сільськогосподарських підприємств України обов'язково варто враховувати особливості українського менталітету, суспільної свідомості й психології, які завжди впливали на наше економічне середовище й економічну культуру. Велике значення в цьому контексті має національний характер. Будучи важливою складовою будь-якої національної культури, зокрема організаційної, він є не стільки сукупністю психологічних явищ, скільки буттям, формою народної самосвідомості. Соціально-економічний розвиток суспільства також зазнає його впливу, оскільки він залежить від стану соціуму, держави, можливостей людини реалізувати свої права.

Досліджуючи вплив характеру українців на формування організаційної культури, варто враховувати, що для нашого народу характерне надання пріоритету не формальному розуму, а нормам морального життя суспільства, які базуються на принципах індивідуальності й людяності, гармонії з природою. Негативну роль у формуванні організаційної культури сільськогосподарських підприємств відіграють психологічні фактори, пов'язані з недавнім тоталітарним минулим: безініціативність, безпорадність, подвійна мораль, звичка покладатися на опіку держави й водночас не довіряти їй (порушувати закони); так само впливає втрата почуття відповідальності, ірраціональна віра у всесилля «вождів», очікування на прихід «месії», який вирішить усі проблеми [1, с.98].

Кожен керівник сільськогосподарського підприємства повинен спрямовувати свою діяльність на покращення організаційної культури, але все ж таки можна виділити певні передумови впровадження організаційної

культури на підприємстві, які є обов'язковими, але можуть доповнюватися, зважаючи на конкретні обставини кожного підприємства. Цими передумовами є: усвідомлення вищим керівництвом важливості формування організаційної культури, як об'єктивної необхідності; психологічна готовність менеджерів і всього персоналу підприємства до

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

змін, які будуть зумовлені процесом формування організаційної культури; наявність мотиваційного важеля, який зменшить опір до нововведень і їх сприйняття; наявність стратегії формування і розвитку організаційної культури; відповідне ресурсне забезпечення; сформована система базових цінностей, які розділяє персонал підприємства; помітні чіткі лідерські позиції, поведінкові ролі та стиль управління, які в сукупності визначатимуть тип організаційної культури; розуміння відповідальності та серйозності цього процесу; відповідний рівень якісного розвитку підприємства;

Ці, та інші передумови внутрішнього характеру технічно полегшують процес формування організаційної культури та її впровадження на підприємстві, але віддаленість в часі результату цієї роботи та методологічна складність оцінки ефективності ролі організаційної культури, а також брак коштів в господарствах гальмують ініціативи щодо її впровадження. Успіхи передових зарубіжних корпорацій не завжди переконують вітчизняних менеджерів взятися за таку важливу роботу. Інертність, боязнь змін, закристалізованість у стереотипах і шаблонах, а також невігластво – все це лежить у психологічній площині, є проявом психологічного несвідомого аспекту людини, подолати які можливо тільки завдяки волі й розширенню свідомості. Таким чином, знову повертаємося до основної істини нашого століття - еволюція свідомості, розуму і форми, що так важко розуміються українськими аграріями, які виховувалися за радянської ідеології, які є не тільки теоретико-методологічною базою розвитку організаційної культури, але й підтверджують її матеріальний, соціальний і духовний аспекти впливу на діяльність підприємства.

Матеріальний аспект проявляється в процесах, які відбуваються на підприємстві, а також у взаємовідносинах із довкіллям. Формою прояву матеріального аспекту є культура праці, яка трансформується в якість праці; культура виробництва; культура трудового процесу. Соціальний аспект проявляється в системі відносин, які складаються на підприємстві: процес спілкування, ухвалення рішень, кар'єрного зростання, соціалізації, тощо.

Духовний аспект впливу організаційної культури проявляється через систему цінностей, якими керуються працівники підприємства. Організаційна культура є способом ціннісного використання дійсності, оскільки через неї проявляються моделі діяльності, які повторюються в практичній діяльності, і, завдяки її ціннісним орієнтаціям формуються вміння і навички використання знань та поширення стандартів у житті людини. До розуміння важливості духовного аспекту в системі менеджменту схиляється більшість успішних підприємств, які сприймають підприємство не просто як певну механічну структуру, а як сукупність людей із своєю системою цінностей і моральних засад, які завдяки організаційній культурі працюють для досягнення місії свого підприємства.

Висновки. Усе вищенаведене пояснює важливість порушеної теми для вітчизняного сільського господарства, а також те, чому закордонні маркетингові технології найчастіше не приживаються. «Сліпе» впровадження

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

західних норм і методів призводить до жалюгідних наслідків. Глибоке дослідження елементів організаційної культури потрібне як для сучасної управлінської науки, так і для практики використання цих ідей у діяльності. Світовий досвід ведення господарства переконує, що впровадження в корпоративні відносини норм, дотримання яких створило б атмосферу єдності цілей кожного учасника управління, дає змогу досягати високих рівнів організації діяльності корпорації. Чим сильніша організаційна культура, тим сильніша компанія, а потужна організація є важливою складовою стабільності економічного й громадського життя держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовканич С.Й. Теоретико-методологічні основи дослідження людського та інтелектуального капіталу в знаннєвомісткій економіці: концептуалізація понять / Вовканич С.Й. – Львів: НАН України, 2005. – 97с.
2. Воронов М. Организационная культура и командная деятельность / М. Воронов // Персонал. – 2003. – №11. – С.67–74.
3. Капитонов Э.А. Корпоративная культура: теория и практика / Капитонов Э.А – М.: Альфа-Пресс, 2005. – 352с.
4. Клок К. Конец менеджмента / Клок К: Пер.с англ. – Питер, 2004. – 368с.

УДК 331.101.3:338.43(477.73)

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Н.О.Комар, магістр

Науковий керівник: к.пед.н.,доцент Каращук Л.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто потреби людини як сукупність трьох основних груп: матеріальних, трудових і статусних. Виявлено залежність ставлення людини до роботи від мотивів, якими вона керується. Обґрунтовано чинники матеріальної мотивації трудової діяльності працівників.

Ключові слова: мотивація, матеріальна мотивація, трудова мотивація, статусна мотивація.

Актуальність проблеми. Формування соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні потребує нових методологічних підходів до проблеми більш повного використання людського фактора шляхом активізації діяльності працівників, створення дієвих мотивів і стимулів у механізмі

господарювання. Недостатня мотивація в сучасних умовах часто стає обмежувальним фактором, що не дозволяє підприємствам та об'єднанням АПК реалізувати свої потенційні можливості, на практиці призводить до масового відчуження людей від результатів трудової діяльності, зниження суспільної активності виконавців, знеособленості, утриманства, інертності більшості працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в розробку теоретико-методологічних і прикладних аспектів проблеми мотивації трудової діяльності та соціального захисту трудівників зробили українські вчені Д.П.Богиня, С.О.Гудзинський, В.С.Дієсперов, Й.С.Завадський, А.М.Кандиба, О.М.Онищенко, А.А.Чухно, К.І.Якуба та ін. Еволюція економічної думки з питань активації трудової поведінки відображена в роботах відомих російських вчених: Л.І. Абалкіна, М.О. Волгіна, Б.М. Генкіна, А.Г.Гончарова, Р.П. Колосової, Р.А. Яковлева та ін. Дослідження з проблеми регулювання соціально-трудових відносин, зокрема, мотивації трудової діяльності викладено в працях таких зарубіжних вчених, як М.Вебер, Д.Гілберт, Ф.Герцберг, А. Маслоу, Е.Мейо, та ін.

Постановка завдання. Ціль дослідження полягала у визначенні основних мотивів діяльності працівників та системної оцінки факторів мотивації трудової діяльності в агропромисловому виробництві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивація – це один з найважливіших економічних процесів, великий інтерес до якого викликаний підвищенням ролі суб'єктивних факторів у суспільному агровиробництві України, ускладненням умов трудової і поза трудової діяльності, збагаченням і розвитком самої особистості в умовах трансформації й становлення соціально - орієнтованої економіки.

На сучасному етапі трудовий потенціал аграрного сектору економіки використовується не на належному рівні. Причиною є недосконалість мотиваційного механізму, який має поєднувати у собі економічний, соціальний та соціально-психологічний підходи до вирішення цієї проблеми. Сьогодні виникла така ситуація, що вкрай необхідно задовольнити як економічні, так і соціальні та соціально-психологічні потреби селян.

Низький рівень мотивації праці, матеріального та морального стимулювання створює таку ситуацію, коли працівники не зацікавлені в результатах роботи підприємств і, відповідно, у високих результатах індивідуальної продуктивності праці. Низький рівень заробітної плати та ріст її заборгованості призводять до того, що інтереси селян більше і більше відмежовуються від інтересів суспільного виробництва.

Від того, як розуміє та чи інша людина свою трудову діяльність і якими мотивами вона керується, залежить її ставлення до роботи.

У процесі мотивації потреби людини в «укрупненому» вигляді можуть розглядатися як сукупність трьох основних груп: матеріальних, трудових і статусних. Тому й мотивацію правомірно розподіляти на матеріальну, трудову і статусну.

Під матеріальною мотивацією слід розуміти прагнення достатку, певного рівня добробуту, матеріального стандарту життя. Прагнення людини до поліпшення свого добробуту зумовлює необхідність збільшення трудового внеску, а отже, і збільшення кількості, якості та результативності праці.

Матеріальну мотивацію трудової діяльності слід розглядати як похідну від комплексної дії низки макро- та мікроекономічних чинників у тому числі: рівня заробітної плати та її динаміки; наявності прямої залежності рівня заробітної плати від кількості, якості результатів праці; диференціації заробітної плати на підприємстві та в суспільстві в цілому; структури особистого доходу; матеріального забезпечення наявних грошових доходів тощо.

Мотивація трудової діяльності не може бути дійовою без застосування сучасних форм і методів матеріального стимулювання персоналу. Продумані до дрібниць системи матеріальних стимулів ґрунтуються на всебічному моніторингу економічних інтересів працівників, урахуванні умов їхньої праці і життя, сімейного стану, трудових навичок і є ефективним механізмом поєднання матеріальної заінтересованості персоналу і продуктивності його праці.

Зі спадом виробництва зменшується зацікавленість працівників не тільки у високопродуктивній праці, й у праці взагалі. Одним із чинників, який не дозволяє підвищити продуктивність праці, є низький рівень заробітної плати і відсутність її зв'язку з результативністю праці. Прямий зв'язок оплати праці з її продуктивністю на рівні досить великої кількості суб'єктів господарювання за сучасних умов не підтверджується.

Підвищення рівня продуктивності праці ряд економістів пов'язує із вивченням людини, її здібностей, потреб, а також з аналізом механізму формування й розвитку її трудової мотиваційної системи. На сучасному етапі система матеріального стимулювання не дозволяє працівникові забезпечити задоволення своїх потреб на мінімально необхідному рівні навіть при високоефективній індивідуальній праці. Недостатній розмір заробітної плати є небезпечним як у соціально-економічному, так і у соціально-психологічному плані.

На підприємствах Березанського району питома вага оплати праці в загальній собівартості продукції коливається від 5 до 62,4% (табл.1). Це свідчить про те, що підприємства з порівняно високою продуктивністю праці з огляду на загальноекономічну тенденцію підвищення рівня доходів населення мають відповідний лаг в майбутньому для збільшення величини оплати праці. Тобто підприємства мають більш-менш стійкі позиції на ринку і самостійно можуть підвищувати якість праці, мотивуючи працівників через її оплату і створювати відповідні умови для продуктивного використання трудового потенціалу, реалізуючі соціальні гарантії.

Таблиця 1

Рівень продуктивності праці та питома вага оплати праці в загальній
собівартості продукції в розрізі окремих господарств
Березанського району, 2008 р

Підприємства	Продуктивність праці, грн.	Прибуток (збиток) від реалізації, тис. грн.	Рівень рентабельності (збитковості), %	Питома вага оплати праці в собівартості продукції	
				тис. грн.	%
ПСП «Чапаєвське»	796618,37	1067,1	24,9	461,6	10,0
ПСП «Фрегат»	64100,00	548,8	41,5	438,5	14,6
ПСП «Агрофірма ім. Потриваєва»	55927,6	-2365,4	-29,7	934,3	9,9
ПСП «Дмитрівка»	55360,00	34	0,7	717	11,6
ПСП «Агрофірма «Василівка»	56304,45	-34,4	-1,2	488,3	13,9
ПСП Агрофірма «Краснопільська»	62816,25	-1352,2	-21,4	878,4	10,7
ПСП ім. Петровського	144585,06	5242	31,9	874,5	4,9
ВАТ «Прикордонник»	46440,25	1814,2	28,2	2763	31,1
ВАТ «Березанський»	27238,67	159,2	9,2	1332,0	28,8
ДП «Агро – Коблево»	25389,07	2865,3	24,2	5873	62,4
В середньому по сільськогосподарських підприємствах району	133478	797,86	10,83	1476,0	19,5

*Розрахунки проведені на основі зведених показників роботи сільськогосподарських підприємств району (форма 50-сг)

Підприємства з низьким рівнем продуктивності праці мають найвищу питому вагу оплати праці в структурі витрат на сільгосппродукцію – 62,4 %, але рекомендований рівень (близько 30 %). Галузевою угодою між Міністерством аграрної політики України, галузевими об'єднаннями підприємств та Профспілкою працівників АПК України на 2006–2008 рр. на підприємствах сільського господарства усіх форм власності фонд оплати праці (без нарахувань) у валових (операційних) витратах рекомендовано встановлювати не менше 30 % [3].

Продуктивність праці великою мірою визначає прибутковість виробництва. Щоб сільське господарство як галузь матеріального виробництва країни виконувало належним чином свої функції щодо

виробництва продуктів харчування та сировини для промисловості, необхідно систематично й наполегливо підвищувати продуктивність живої праці. Але, нині на значній частині підприємств не створюються умови для підвищення оплати праці за рахунок більш ефективної і продуктивної діяльності.

Безперечно, кожна людина має потребу в змістовній, цікавій, корисній роботі, пристойних умовах праці. Вона прагне до визначеності перспектив свого зростання. Кваліфікований працівник відчуває самоповагу, самоствердження, коли результати його роботи оцінюються високо як ним самим, так і суспільством. У цілому трудову мотивацію пов'язано, з одного боку зі змістовністю, корисністю самої праці, а з другого — із самовираженням, самореалізацією працівника.

Велика роль у практиці менеджменту персоналу належить і статусній мотивації. Остання є внутрішньою рушійною силою поведінки, пов'язаної з прагненням людини посісти вищу посаду, виконувати складнішу, відповідальнішу роботу, працювати в сфері діяльності (організації), яка вважається престижною, суспільне значущою. «Підтекст» статусної мотивації часто пов'язаний з прагненням людини бути визнаним фахівцем своєї справи, користуватись авторитетом [2].

Через використання творчих можливостей, сприяння інноваціям, оновлення організації та заохочення ініціативи працівників мотивація не може бути досягнута без солідарності і вимагає повного залучення всього персоналу. Вона стосується всіх функцій і кожної особистості в організаціях усіх секторів економіки.

Висновки. Для того щоб мотиваційний процес був керованим, необхідно створити певні передумови:

- 1) треба мати повну достовірну інформацію про об'єкт управління;
- 2) постійно мати уявлення про стан і динаміку мотиваційної спрямованості персоналу;
- 3) ретельно стежити за соціально-економічними наслідками управлінських рішень і вміти їх прогнозувати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байда О.Г. Мотивація праці як складова успіху організації/О.Г.Байда//Вісник. Київський інститут бізнесу та технологій. – 2006. – №1. – С. 55-57
2. Перебийніс В.І. Особливості праці керівників і спеціалістів аграрних підприємств/В.І.Перебийніс//Економіка АПК. – 2006. – №11. – С.112-118
3. Замфірова Т.А. Теорії трудових відносин і мотивації праці/Т.А.замфірова//Економіка і держава. – 2007. – №7. – С. 86-88

ПЕРСПЕКТИВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

С.Ю. Задорожній, студент

Науковий керівник: доцент Каращук Л.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто нинішній стан інноваційної діяльності Миколаївської області як у цілому так і в розрізі районів. Визначено основні шляхи підвищення інноваційної активності з погляду підприємства.

***Ключові слова:** інновація, інноваційна діяльність, інноваційна активність, патентування, раціоналізаторська пропозиція.*

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день перед економікою України стоять надзвичайно складні проблеми: низькі обсяги виробництва; здешевлена робоча сила; заробітна плата не встигає за темпом інфляції; збільшується зовнішній борг держави. Низька ефективність заходів, які проводить влада, свідчить, що майже єдиний шлях до подолання економічної кризи лежить через організацію ефективного використання регіональних ресурсів. Існує багато думок про те, що сільське господарство може зіграти головну роль у становленні вітчизняної економіки перш за все аграрної держави.

Але протягом майже двох десятиліть сільськогосподарське виробництво перебуває на досить низькому рівні розвитку і потребує відродження на передовій технологічній основі, шляхом реалізації господарствами інноваційної стратегії розвитку.

Багаторічний досвід розвинених країн світу свідчить, що широке впровадження інноваційних технологій та техніки, нарощування виробництва інноваційної продукції, активна науково-дослідна діяльність працівників галузі сприяє швидкому розвитку аграрного бізнесу.

Тому на сьогодні актуальним є розвиток інноваційних процесів на аграрних підприємствах шляхом розробки і впровадження ресурсозберігаючих технологій, оновлення парку техніки, мотивації працівників до творчої діяльності, постійного підвищення їх кваліфікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вперше теоретичні і практичні аспекти інноваційної діяльності висвітлені в працях австрійського вченого Йозефа Шумпетера. Проблеми інноваційного розвитку господарських формувань аграрного сектору економіки досліджували такі вітчизняні вчені як А.Н. Бузні, О.Б. Бутнік-Сіверський, В.М. Геєць, В.Ф.

Гриньов, О.В. Крисальний, О.А. Лапко, П.М. Музика, П.Т. Саблук, М.А. Садиков, В.П. Соловійов, С.В. Шолудченко та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз сучасного стану інноваційних процесів та розробка шляхів активізації господарств до інноваційного шляху розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після здобуття незалежності в Україні почали утворюватися нові господарські формування. Натомість функціонуючі на той час, втративши зв'язки з іншими державними підприємствами почали занепадати тобто порушилась цілісність народного господарства. Внаслідок цього майже всі галузі економіки увійшли в глибоку кризу. Зокрема спостерігався спад виробництва у сільському господарстві. На сьогодні в аграрній сфері налічується багато підприємницьких формувань, які досягли різних рівнів свого розвитку. Найкраще з них функціонують великі господарства, які зробили ставку на інноваційний шлях розвитку і використовують досягнення як вітчизняної так і зарубіжної науки і техніки. Крім того вони активно залучають іноземний капітал для розвитку свого виробництва.

Але більшість господарств ще досі застосовують застарілу техніку та технології, що є основною перешкодою подальшого розвитку. Щоб активізувати інноваційні процеси, підприємство перш за все повинно виділяти кошти на намічуваний шлях розвитку. Як свідчать статистичні дані по Миколаївській області, основним джерелом фінансування технологічних інновацій у 2008 році є власні кошти господарств, обсяг яких склав 305,8 млн грн або 89,4 % від всієї суми витрат.

Важливим в цьому плані є залучення такого перспективного каналу надходження коштів як іноземні інвестиції, обсяг яких у 2008 році був 1685 тис грн і є доволі малим. Тому науковці наголошують на необхідності залучення вище названого джерела для фінансування інноваційної діяльності.

Починаючи з 1995 року вартісний обсяг виконаних науково-технічних робіт по Миколаївській області збільшився у 6 разів, з 45 млн грн до 272 млн грн у 2008 році (рисунк 1), що свідчить про зростання інноваційної активності, але питома вага підприємств, що займалися інноваціями в загальній кількості становила лише 13 %.

Найбільша частка витрат у 2008 році припадає на розробки 211 млн грн. Отже основною метою інноваційної діяльності є безпосереднє створення продуктів та технологій, які можна одразу застосовувати у діяльності господарюючого суб'єкта.

Задіяність підприємств у здійсненні інноваційної діяльності може приймати різні форми: впровадження інноваційної продукції, інноваційних процесів, організаційних та маркетингових інновацій.

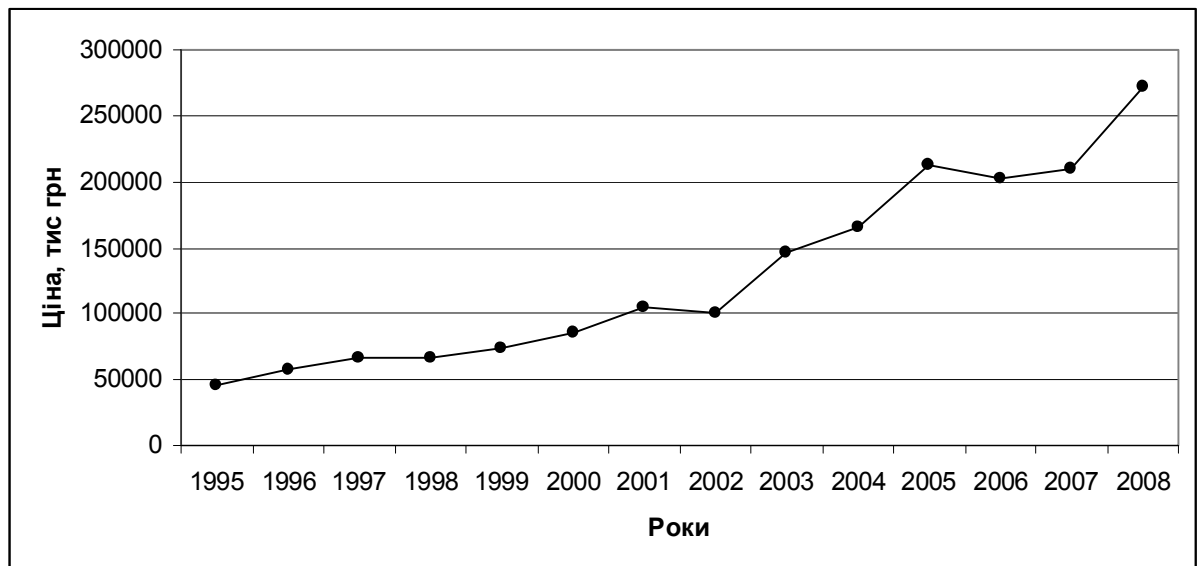

Рис 1. Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт у Миколаївській області

Розглядаючи структуру суб'єктів господарської діяльності (рисунок 2) виявляється, що найбільш активними є підприємства з особовим складом менше 50 осіб, які більше уваги приділяли впровадженню маркетингових інновацій.

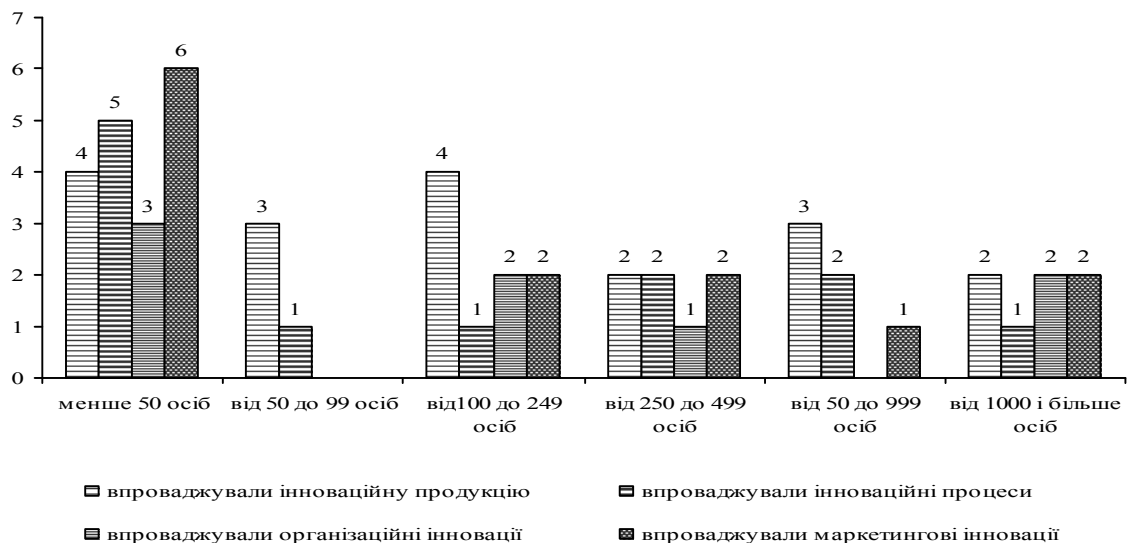

Рис 2. Розподіл підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, за кількістю працюючих і типами інновацій у 2008 році

Проміжним завданням в процесі інноваційної діяльності є отримання документів, які підтверджують інтелектуальну власність.

Підприємствами та організаціями Миколаївської області до Державного департаменту інтелектуальної власності України подано 169 заявок на видачу охоронних документів і отримано 155 охоронних документів. Найбільш активно патентували свої технічні ідеї заклади вищої освіти, зокрема Студентський науковий Вісник,

Державний аграрний університет, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, державний університет імені В.О. Сухомлинського, Чорноморський державний університет імені Петра Могили, якими подано 88% всіх заявок та отримано 70% всіх охоронних документів.

Результатом інтелектуальної праці є практичне застосування нових знань. У 2008 році підприємства використали у своїй діяльності 116 раціоналізаторських пропозицій та 109 об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі: 57 винаходів, 50 корисних моделей та 2 промислових зразка.

Загальна чисельність винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій становила 449 осіб, з них 6,7 % працювали у сільському господарстві.

Найбільш інноваційно активними є міста Миколаїв, Первомайськ, Вознесенськ та Миколаївський, Баштанський, Вознесенський, Жовтневий райони. Середній рівень інноваційної активності мають Врадіївський, Березанський, Новобузький, Доманівський, Новоодеський, Первомайський, Веселинівський, Очаківський райони та місто Южноукраїнськ. Натомість в таких як Арбузинський, Березнегуватський, Братський, Єланецький, Казанківський, Кривоозерський, Снігурівський районах інноваційна діяльність майже зовсім відсутня. Тому потрібно проводити активні заходи щодо активізації інноваційних процесів.

Перш за все в активізації інноваційного розвитку повинен бути зацікавлений персонал організації. Науково-дослідна робота вимагає від працівників високої кваліфікації, досвіду роботи, ініціативності. На перших етапах розвитку інноваційного типу мислення потрібно залучати працівників окремих підрозділів до розробки нової продукції та впровадження нових процесів, адже безпосередньо виробничий персонал знає тонкощі своєї роботи. Не треба забувати і про моральне та матеріальне стимулювання винахідництва.

Важливим є організація в межах району семінарів зі спеціалістами господарств. Адже за часів Радянського Союзу така діяльність велася, що давало змогу порівнювати різні способи і методи господарювання (управлінська структура, технології вирощування рослин та тварин, механізація та автоматизація процесів. Сільське господарство є специфічною галуззю, що характеризується тривалим виробничим циклом, наявністю біологічних процесів, значним ризиком. Тому об'єднання зусиль господарств дозволить значно прискорити отримання ефективних результатів від інноваційної діяльності.

Значною проблемою є оновлення сільськогосподарської техніки без якого важко вести будь-яку науково дослідну діяльність. Основним джерелом є власні кошти господарств, наприклад амортизаційні відрахування, які в більшості випадків використовуються не за призначенням.

Купівля техніки в кредит раціональна лише за умови її окупності в процесі використання. Окремі види техніки можна брати в оренду.

В організації повинен бути відпрацьований механізм інформаційного забезпечення персоналу стосовно інновацій, через відвідування конференцій, виставок, огляд видавничої літератури, використання мережі Internet.

Висновки. Сучасний стан інноваційної діяльності перебуває на низькому рівні, особливо в господарствах районів. Одним із підходів до активізації інноваційних процесів повинна проводитись робота безпосередньо з керівниками та спеціалістами підприємств, розгляд проблеми саме на мікрорівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соловйов В.П. Інноваційна діяльність як системний процес у конкурентній економіці / Соловйов В.П. – К.: Фенікс, 2006. – 560 с.
2. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2008 рік: Стат. зб. / Держкомстат України; ред. П. Ф. Зацаринський. – М.: Головне управління статистики в Миколаївській області, 2009. – 535 с

УДК 33671

КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРИЗИ

П'яник О.М., студент

Науковий керівник: к. е. н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У роботі розглянуто роль кредиту і кредитних відносин. Вказано основні напрями кредитування в Україні в період фінансово-кредитної кризи та можливі шляхи подолання цієї проблеми.

***Ключові слова:** кредитні відносини, девальвація, інфляція, позичковий капітал, реструктуризація, іпотека, банківські активи.*

Актуальність проблеми. Системою економічних відносин, що виникають між кредитором і позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та їх використання на умовах повернення й платності є кредит.

Кредит і кредитні відносини відіграють важливу роль у житті суспільства. Нині ситуація в країні складається не кращим чином і майже у всіх галузях економіки спостерігається таке явище, як криза.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні проблема кредитування привертає дедалі більше уваги науковців і практиків. Зокрема над нею працюють Кушнірук Б., Пинзеник В., Васильєва С., Бурковська А., Клочан В., Євтух О., Полозенко Д. та інші, однак досліджується вона переважно в контексті загальних стабілізаційних програм.

Постановка завдання. Дослідити проблему кредитування в Україні під час кризи і запропонувати свої шляхи вирішення цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах існуючої економічної кризи якості активів банків значно погіршилися. При цьому основну частину недіючих активів становлять кредити, обслуговування яких припиняється позичальниками. В Україні ця ситуація ускладнюється, з одного боку, стрімким знеціненням гривні відносно провідних світових валют (і відповідно стрімким збільшенням реальної вартості кредитів), а з другого - значним обсягом кредитування в іноземній валюті.

Прискорення темпів інфляції досить помітно відбувалося в періоди зростання видатків бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення.

Видатки на соціальний захист населення за рахунок державного бюджету у 2007 році, порівняно з 2006 роком зменшилися на 1 млрд грн, а видатки місцевих бюджетів зросли на 8,2 млрд грн. Підвищуючи видатки

бюджету, уряд мав на меті подолати бідність широких верств населення. Рівень бідності справді дещо знизився, маса грошей в обороті зросла, обсяг запропонованих товарів знизився [1].

Щодо кредиту, то його роль помітно зросла. За станом на 01.01.2009р. їх було надано на суму 734 млрд грн, у тому числі у національній валюті – 300,2 млрд грн, в іноземних – 433,8 млрд грн. Кредити надавалися в значних обсягах на придбання автомобілів, квартир, побутової техніки. Придбання зазначених товарів поставило позичальників і банки в скрутне фінансове становище, окремі з них опинилися не межі банкрутства.

Темпи зростання обсягів кредитування економіки на практиці у 2008 році дещо уповільнилися і становили в листопаді, в порівнянні з жовтнем 101,9%, тоді як у вересні, порівнянно з жовтнем – 110,8%. На уповільнення темпів зростання обсягів кредитування вплинули такі чинники, як зменшення її ліквідності банківської системи, падіння курсу гривні щодо іноземної валюти, уповільнення темпів зростання депозитів.

Позитивна динаміка кредитування приватного сектору є результатом нормального й очікуваного розвитку фінансового ринку України в умовах її інтеграції до євроспільноти. З цих умов зростаючі обсяги кредитування значною мірою поглинаються за рахунок попиту на грошові кошти. З позиції попиту позитивна динаміка кредитування підкріплювалася очікуваннями вищих доходів, а з позиції пропозиції – стрімким збільшенням обсягів кредитування, чому останні два роки сприяли українські банки з іноземним капіталом (його частка в статутному капіталі вітчизняних банків на 01.01.2009р. становила 36,7%).

З точки зору позичальників перевага кредитів в іноземній валюті надавалася з таких міркувань: привабливість процентних ставок за позичками в іноземній валюті (рис. 1), доступність таких кредитів для майбутнього позичальника.

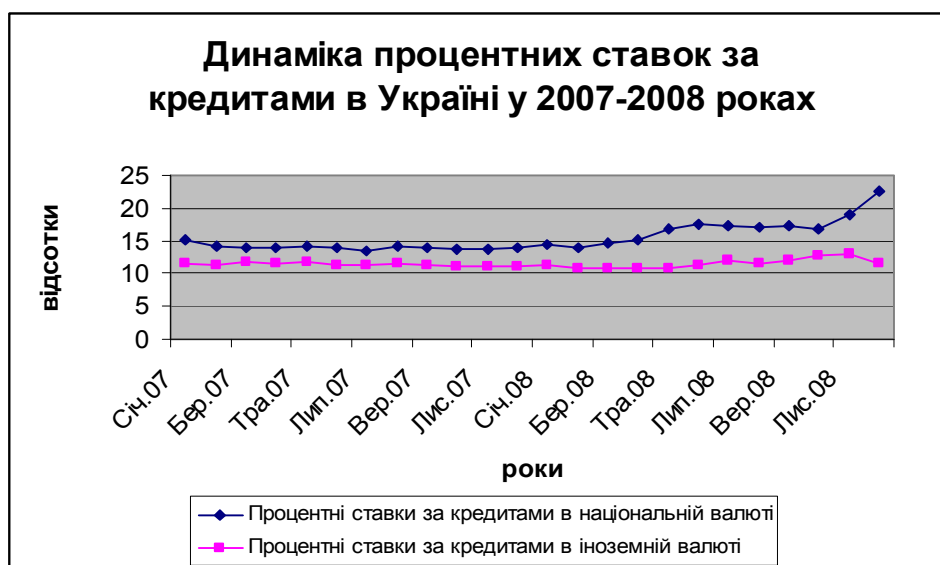

Рис.1 Динаміка процентних ставок за кредитами в Україні у 2007-2008 роках

Слід зазначити, що останнім часом кредити в Україні фінансувалися за рахунок не лише депозитів, а й за рахунок інших видів зобов'язань, передусім – залучених на зовнішніх ринках. Істотне збільшення обсягів кредитування в іноземних валютах, у свою чергу, зумовлювало посилення впливу валютних ризиків.

Проведення реструктуризації в Україні має ґрунтуватися на використанні кращих практичних аспектів зарубіжної практики в поєднанні з особливостями ситуації, яка склалася в нашій країні. Узагальнюючий досвід реструктуризації кредитів в окремих зарубіжних країнах в умовах кризи (табл.1).

Таблиця 1.

Найпоширеніші заходи щодо реструктуризації кредитів в окремих зарубіжних країнах в умовах кризи.

Заходи	Мексика (1995р.)	Аргентина (2002р.)	США (1933р.)	США (2008р.)	Уругвай (2000р.)	Угорщина (2008р.)	Великобританія (2008р.)	Росія(2008р.)
Пролонгація строків кредитування	X			X	X	X	X	
Зниження процентних ставок	X	X		X		X		
Конвертація валютних кредитів			X			X		X
Зменшення основної суми боргу	X				X			

Варто зазначити, що найпоширенішими заходами цього процесу є пролонгація строків кредитування та зниження процентних ставок за кредитом [3].

З огляду на ситуацію, що склалася в Україні, важливою складовою реструктуризації має стати застосування диференційованого підходу до різних видів кредитів (іпотечних, споживчих, лізингових). Зазначені кредитні продукти, як правило, характеризуються різними строками, сумами заборгованості, розмірами періодичного платежу, який здійснює позичальник, тому для запобігання створення дискримінаційних умов відносно того чи іншого продукту необхідно враховувати специфіку кожного з них.

Реструктуризація кредитів має провадитися за єдиними правилами і охоплювати всі банківські установи, а отже, – поширюватися на кредити всіх позичальників, що підлягають реструктуризації з урахуванням встановлених пріоритетів. Реструктуризація повинна мати добровільний характер і

охоплювати позичальників, які мають кредити як в іноземній, так і в національній валютах. Важливим аспектом реструктуризації має бути створення кращих умов її проведення стосовно кредитів у національній валюті, ніж в іноземній. Національному банку України слід активніше проводити роз'яснювальну роботу щодо реструктуризації і надавати підтримку банкам, які її здійснюють.

Невід'ємними складовими реструктуризації кредитів в Україні повинні стати пролонгація строків кредитування та перегляд розміру процентних ставок у бік їх зниження. Ці заходи, насамперед, мають вживатися щодо добросовісних позичальників (які за часів кризи продовжують підтримувати позитивну кредитну політику).

Актуальним також є питання щодо запровадження в Україні практики викупу проблемних кредитів. Хоча цей захід безпосередньо не впливає на зменшення платіжного навантаження на позичальника, проте є виправданим з точки зору підтримки банківського сектору.

Також важливим аспектом реструктуризації кредитів має бути її проведення, з одного боку, на безоплатній основі, а з другого – супроводжуватися запровадженням певних обмежень для банків. При цьому збитки, пов'язані з реструктуризацією, мають розподілятися між банками, позичальниками і державою.

Також для подолання наслідків кризи в Україні Верховна Рада України у лютому 2009 року прийняла за основу проект Закону „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи”, яким передбачається ряд заходів, спрямованих на удосконалення кредитно-фінансового забезпечення, зміцнення банківської системи. Серед них – обов'язків продаж 50% обсягу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів, а також надання права комерційним банкам до 31 грудня 2009 року проводити реструктуризацію заборгованості за іпотечними кредитами позичальників, надання позичальникам відстрочки сплати суми основного боргу за кредитними договорами на термін не більше одного року та інші [3].

Висновки. Проблема фінансово-кредитних відносин залишається актуальною і надалі. Тому можна констатувати, що вихід України з фінансової кризи багато в чому залежить від комплексного використання внутрішніх і зовнішніх чинників, за допомогою яких можна досягнути стабілізації економіки країни, оздоровлення її фінансової, бюджетної, кредитної та податкової політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євтух О.Т. Кредит як соціально-економічне явище/О.Т. Євтух//Фінанси України-2006.–№3.– с.7-20.
2. Полозенко Д. Про основні чинники подолання фінансово-кредитної кризи в Україні/Д. Полозенко //Фінанси України – 2007.–№1.– с.96.

3. Міщенко В. Реструктуризація кредиту в умовах кризи: світовий досвід і можливості застосування/В. Міщенко //Вісник НБУ-2009.—№5.—с. 12-17.

УДК: 336.748:33(477)

ВАЛЮТНО-КУРСОВА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Каверіна І.М. студентка

Науковий керівник: к. е. н, доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто сутність фінансової безпеки держави, систематизовано чинники, які становлять загрозу фінансовій стабільності, висвітлено особливості впливу політики обмінного курсу і курсової динаміки національної грошової одиниці на рівень фінансової безпеки країни.

Ключові слова: фінансова безпека держави, валютно-курсова політика, девальвація курсу, депреціація, апреціація, ревальвація.

Актуальність проблеми. Незважаючи на те, що у ХХІ столітті геоекологічний простір характеризується стрімкими процесами інтеграції та глобалізації господарського життя, кожна суверенна держава має власні інтереси в політичній, економічній, фінансовій та інших сферах, тому між ними не припиняється жорстке суперництво у їх відвоюванні. Саме тому в сучасних умовах особливу роль відіграє система безпеки держави, зокрема фінансової, як базової складової економічної безпеки країни. Це зумовлено лібералізацією зовнішньоекономічних зв'язків, посиленням фінансової глобалізації, послабленням державного контролю за розвитком грошово-кредитних відносин та особливо підвищенням значення валютних відносин і посиленням впливу валютної сфери на процеси, що відбуваються в реальному секторі економіки. За таких умов курс національної грошової одиниці як важлива ланка, яка пов'язує народногосподарський комплекс із глобальною економікою і впливає на стан зовнішньоторгівельного й платіжного балансів, рівень споживчих цін, сукупний попит і сукупну пропозицію, міжнародний рух капіталу, дохідну та видаткову частину державного бюджету, створює загрозу національним інтересам і фінансовій безпеці держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з фінансовою безпекою країни, досліджувалися і вивчалися як зарубіжними, так і відчизняними науковцями, серед яких: О.Барановський, Я.Белінська, О.Береславська, Т.Вахненко, А.Гриценко, Р.Дорнбуш, Г. Кассель, Р.Лукас, Студентський науковий Вісник, Випуск 1, 2009

М.Обсфельд, А.Стокмен. Але вплив валютно-курсової політики держави залишається не до кінця вирішеним. Саме цим проблемам і присвячена дана стаття.

Постановка проблеми. Дослідження впливу валютно - курсової політики на фінансову безпеку держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі економічного розвитку одним із першочергових завдань державної політики є, без сумніву, гарантування фінансової безпеки держави. Ця проблема потребує передусім наукового осмислення економічної сутності зазначеної дефініції.

Своєрідну позицію щодо її змісту займають вітчизняні науковці В. Шлемко та І.Бінько, які розглядають фінансову безпеку як стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [1,с.44].

Проблему фінансової безпеки в українській науці порушував і О.Барановський, який зазначав, що під фінансовою безпекою слід розуміти «рівень забезпеченості громадянина, домашнього господарства, підприємства, регіону, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань» [2,с.14].

Не відхиляючи викладені вище тези, слід зауважити, що гарантування фінансової безпеки передбачає захищеність фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин, певний рівень фінансової незалежності, стійкості і стабільності фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх дестабілізуючих факторів.

У гарантуванні фінансової безпеки країни важливу роль відіграє ефективність валютно-курсової політики, яка здійснюючи вплив на господарську систему в цілому, є одним із комплексних її індикаторів, що зумовлено впливом курсу національної грошової одиниці на фактори, які визначають стабільність фінансово-кредитної сфери, зокрема рівень цін і темпи інфляції, обсяг валютних резервів, динаміку експортно-імпортних потоків і руху капіталу, а відповідно і сальдо зовнішньоторгівельного і платіжного балансів, стан зовнішньої заборгованості, тощо.

Так апреціація (депреціація) обмінного курсу національної грошової одиниці за умов високої гнучкості цін,зумовлює зміну останніх на продукцію, яка є об'єктом зовнішньої торгівлі, та відповідно зміну динаміки експортно-імпортних потоків, що позначається на рівні внутрішніх цін та темпах інфляції. Тобто девальвація курсу національної грошової одиниці, стимулюючи експорт вітчизняної продукції, викликає зростання внутрішніх цін і зростання інфляції.

Незважаючи на те, що в економічній науці превалює думка, згідно з якою зростання вартості національної грошової одиниці та її купівельної

спроможності забезпечує зниження цін та уповільнення темпів інфляції, проте практичний досвід свідчить, що ревальвація курсу відчизняної валюти не завжди сприяє процесам фінансового оздоровлення, оскільки породжує «ефект храповика», згідно з яким апреціація не спричиняє зниження цін. Деякі експерти стверджують, що дефляція на рівні 2% спостерігається в країнах із ринковою економікою та на рівні 1%-у країнах, що розвиваються, за умов ревальвації курсу вітчизняної валюти на 10% [4, с. 51]. Тому, забезпечуючи курсову стабільність, центральні банки сприяють помірним темпам інфляції і, таким чином, - підтримці фінансової безпеки держави. Проте депреціація національної валюти, як правило, призводить до зміни та поліпшення умов торгівлі у високо розвинутих країнах та у країнах, що розвиваються, за умов зростання експорту вітчизняних товарів та послуг, внутрішні ціни на дану продукцію можуть залишатися незмінними, що спричинить погіршення умов торгівлі для них.

Зміна курсу національної грошової одиниці, крім рівня внутрішніх цін, відчутно впливає на сальдо торговельного балансу та конкурентоспроможності країни на світових ринках. Так, зростання валютного курсу, зумовлюючи падіння рентабельності експорту, уповільнюючи темпи його зростання, спричиняє зниженню цінової конкурентоспроможності, негативно впливає на зовнішньоторгівельний баланс держави. Водночас апреціація обмінного курсу сприяє зниженню відпливу капіталу та стимулює приплив іноземних інвестицій, оскільки полегшує доступ інвесторів до внутрішніх ресурсів, що нівелює її негативний вплив на сальдо платіжного балансу.

Волатильність валютного курсу як результат реалізації валютно-курсової політики, впливає на бюджет держави, зокрема на його дохідну та видаткову частини. Висхідні та низхідні тенденції в динаміці обмінного курсу, зумовлюючи зміну рівня внутрішніх цін, відображаються і на бюджетних надходженнях від податку з доходів. Адже зростання споживчих цін унаслідок девальвації курсу національної валюти відносно грошових одиниць інших держав призводить до зміни номінальних ставок заробітної плати. Видаткові статті державного бюджету країни зазнають змін унаслідок девальвації курсу в частині державних закупівель, виплати заробітної плати державними службовцями та працівниками бюджетної сфери, обслуговування й погашення зовнішніх боргових зобов'язань.

Важливу роль у гарантуванні фінансової безпеки держави відіграє обсяг та достатність валютних резервів. Здійснюючи інвестиції на валютному ринку, центральний банк забезпечує згладжування амплітуди курсових коливань та гарантує стабільність вітчизняної валюти, зміцнення її курсу, зниження інфляційних та девальваційних очікувань, тому зростання кількісної величини міжнародних резервів держави та зміцнення показників, які характеризують їх достатність, гарантує не лише зміцнення та ревальвацію національної валюти відносно грошових одиниць інших країн, а й підвищення довіри до вітчизняної грошової одиниці. Незважаючи на

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

апρεціацію реального ефективного обмінного курсу I півріччя 2007р. на 2,56%, несприятливу кон'юнктуру на зовнішніх ринках, політичну невизначеність, зростання імпорту і подальше його превалювання над імпортом, сальдо інвестицій НБУ виявилось позитивним(7,9млрд доларів США), що сприяло нагромадженню валових міжнародних резервів держави, темпи яких забезпечили зміцнення позицій національної грошової одиниці. Таким чином, зростання фізичної величини валютних резервів, зниження темпів приросту грошової бази призвели не лише до збільшення покриття грошової бази резервами у січні 2007р. до 122.97%, а й сприяли забезпеченню фінансування імпорту впродовж п'яти місяців, тобто засвідчуючи низьку ймовірність дестабілізації валютного курсу в майбутньому[4,с.50].

Широкі коливання обмінного курсу національної грошової одиниці та її перманентна девальвація підривають довіру до неї та загострюють проблему доларизації економіки. Як свідчить практика, обмін іноземної валюти відіграє важливу економічну та політичну роль, а тенденція до зростання його обсягів підриває національні інтереси країни, сприяє незаконному відпливу капіталу за кордон, призводить до втрат інвестиційного потенціалу, збіднює державу та суспільство, штучно знецінює та деформує структуру грошового обігу.[3,с.16]. Тому доларизація, спричиняючи зниження маси національної грошової одиниці в обігу, загострює проблему платежів і банкрутств у реальному секторі економіки, ускладнює проведення національної бюджетної та грошово-кредитної політики і, таким чином, стає одним із найважливіших викликів фінансовій безпеці держави.

Висновки. Проаналізувавши ситуацію можна зробити висновок про те, що одним із найважливіших індикаторів фінансової безпеки є валютно-курсова політика держави. Валютний курс, здійснюючи вплив на торгівельний та платіжний баланс, рівень зовнішньої заборгованості, темпи інфляції, тощо є вагомим компонентом економічної безпеки, зокрема її фінансової складової. Це потребує вдосконалення валютного законодавства та проведення валютно-курсової політики, яка в змозі збалансувати реальний попит на іноземну валюту з її пропозицією, урівноважити торгівельний баланс і рахунок, що відображає операції з капіталом, сприяти зростанню конкурентоспроможності українських товаровиробників на світових ринках, зниженню інфляції та нагромадженню валютних резервів. Тому в Україні з метою підвищення рівня фінансової безпеки перед НБУ як суб'єктом реалізації курсової політики держави постає необхідність:

- зміцнення позиції гривні, ревальвації курсу якої забезпечить здешевлення критичного імпорту енергоносіїв, обмеження сировинного експорту і створення стимулів для розвитку машинобудування та інших виробників;

- подальшого нагромадження міжнародних резервів НБУ, що забезпечить підвищення довіри уряду та зміцнення позицій національної валюти.

Комплексне вирішення проблеми формування курсу національної грошової одиниці з урахуванням запроваджених заходів сприятиме розбудові фінансової системи України та підвищенню рівня фінансової безпеки держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення/В.Т.Шлемко, І.Ф. Бінько.– Київ, 1997–143с.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека/ О.І. Барановський [Монографія/ Інститут економічного прогнозування]. –К:Фенікс,1999.– 338с.
3. Радзієвський О.М. Суперечності доларизації економіки України в умовах фінансової глобалізації/О.М. Радзієвський //Економіка України. – 2005. –№2. – с.16–23.
4. Щербакова О. Валютна політика НБУ/О.Щербаков //Вісник НБУ.–2008.– №8.–с.50–55.

УДК 338.124.4:336.74

ФІНАНСОВА КРИЗА ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Шиндановіна А.В., студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто причини виникнення фінансової кризи. Висвітлено необхідність її регулювання органами державного управління. Запропоновано основні напрямки вирішення проблем фінансової кризи.

Ключові слова: *фінансова криза, кредитна криза, фінансовий сектор, банківська система, грошовий ринок, грошово-кредитна політика, спад виробництва, націоналізація, інфляція, фінансовий і нефінансовий сектор економіки.*

Актуальність проблеми. Сучасна світова фінансова криза стала викликом для економік багатьох країн світу, в тому числі й для України. Хоча вона розгорталася доволі повільно, послідовно охоплюючи різні країни та ринки, в Україні її настання виявилось несподіваним, отже, господарюючі суб'єкти опинилися в непередбачуваній ситуації. Адже криза розпочалась як криза ліквідності, а через падіння обсягів виробництва і зростання заборгованості за кредитами, перетворилася на економічну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цю тему розглядали вчені-економісти такі як: Міщенко В., Лисенко Є., Науменкова С., Багратян Г., Кравченко І., Тігіпко С., Сомик А., Петрик О. та ін. Масштаби кризи

настільки великі, що, на жаль, навіть нобелівські лауреати нічого раціонального, крім націоналізації банків і ряду великих корпорацій запропонувати не можуть. Тому питання вирішення проблеми фінансової кризи потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Виявлення передумов фінансової кризи, а також запропонування можливих шляхів її подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характеризуючи першопричини фінансової кризи, Н. Веллінк, президент Банку Нідерландів, голова Базельського комітету з банківського нагляду, на IX річній конференції GARP з ризик - менеджменту, назвав три фундаментальні причини, які сприяли розвитку кредитної кризи та її трансформуванню у фінансову [1, с. 50-51]. Ідеться, зокрема, про недосконалість:

- 1) механізму ініціювання та стандартів надання кредитів;
- 2) методик вимірювання та управління ризиком для складних структурованих продуктів і фінансових інновацій у кредитному посередництві;
- 3) процедур контролю й нагляду за фінансовими інноваціями.

Для вітчизняних умов найсуттєвіше значення серед зазначених факторів мав перший чинник, що діяв у поєднанні з недосконалим механізмом управління кредитними ризиками. Однак найбільший вплив на вітчизняний фінансовий сектор справила валютна криза, яка, у свою чергу, була обумовлена стрімким зростанням дефіциту платіжного балансу і зменшенням припливу обсягів іноземної валюти внаслідок скорочення експорту, а потім, відповідно, і виробництва.

На сьогодні, незважаючи на значні зусилля провідних держав світу та міжнародних фінансових організацій, світова фінансова криза триває. У США та країнах ЄС спостерігається спад виробництва і найвищі за останні 20 років темпи зниження зайнятості населення.

Серед європейських країн криза найсильніше вразила Великобританію, Італію, Угорщину, Україну та Францію. Продовжується девальвація національних валют. У переважній більшості країн, які постраждали від кризи, не відбувається очікуваного відновлення кредитування, вкрай необхідного для підтримки внутрішнього попиту і стимулювання грошового ринку. Обсяги міжнародних кредитів також продовжують скорочуватись.

Негативні події на світових ринках продовжують впливати й на фінансовий сектор та економіку України. Незважаючи на значні зусилля НБУ, підтримку з боку МВФ, створення стабілізаційного фонду та цілу низку інших заходів, в Україні поки що не вдалося остаточно зупинити розвиток негативних тенденцій. Але необхідно наголосити, що у такій складній макроекономічній ситуації економічна політика запроваджувалася в цілому досить послідовно. Дієвим заходом, на думку фахівців МВФ, є введення в Україні режиму гнучкого обмінного курсу й активізації монетарної політики, що сприятиме поліпшенню умов торгівлі та допоможе економіці пристосуватися до шоків. Велике значення для стабілізації банківської

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

системи матиме діагностичне обстеження великих банків, яке здійснює НБУ. На сьогодні проводиться націоналізація найбільш проблемних банків таких як «Укрпромбанк», «Надра банк», «Промінвестбанк».

Розгортання світової фінансової кризи, передусім внаслідок стрімкого зниження попиту на продукцію експортноорієнтованих підприємств, відчутно вплинуло на діяльність як банківського, так і реального секторів вітчизняної економіки. Як з'ясувалося, жодних резервів на такий випадок підприємства не мали, тому тепер головні сподівання вони покладають на державну підтримку і фінансову допомогу з боку банків.

Зрозуміло, що криза не розпочалася конкретного дня, а певні фактори накопичувались і з часом вилилися в несприятливе економічне становище.

Коротко розглянемо ці фактори:

1) вплив зростання цін на енергоносії на собівартість продукції (стосується поставок природного газу з Росії до України, різних цін та обсягів закупівлі);

2) уповільнення темпів приросту продуктивності праці;

3) істотне перевищення темпів приросту заробітної плати над темпами приросту продуктивності праці;

4) високий рівень споживання енергоносіїв в умовах постійного підвищення цін на них;

5) більша схильність домашніх господарств до споживання, ніж до накопичення;

6) низький рівень розвитку вітчизняного експорту за галузевою ознакою та його переважно сировинна спрямованість;

7) попит населення переважно на споживчі товари, тоді як науковомістка продукція не користується великим попитом (так як доходи населення низькі);

8) зростання вартості зовнішніх запозичень і обмеженням доступу банківського сектору до дешевих міжнародних ресурсів;

9) фінансова слабкість та низький рівень ліквідності багатьох банків;

10) високі темпи зростання інфляції, що спричинило підвищення процентних ставок;

11) низький рівень координації бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики, що дістало свій прояв у законодавчій і нормативній невизначеності механізмів застосування інструментів грошово-кредитної й валютної політик та підтримки таких дій із боку уряду, у випадках зміни чинного монетарного режиму або виникнення фінансових криз;

12) нерозвиненість ринку цінних паперів;

13) відсутність узгодженості між документами, що визначають стратегічні напрями розвитку країни [1, с. 53-55; 2,с.39-40].

Таким чином, можна дійти висновку, що існуюча макрофінансова нестабільність — це результат взаємодій зовнішніх чинників та цілого комплексу внутрішніх структурних дисбалансів, які стосуються всіх без винятку сфер вітчизняної економіки. Світова фінансова криза відіграла лише

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

роль каталізатора, а тому її слід розглядати тільки як одну з причин нестабільності вітчизняних банківської та фінансової систем .

Стан економіки показав, що всі ці дисбаланси негативно вплинули на діяльність грошового ринку та банківської системи, порушивши рівновагу і на валютному ринку. Тому всі зусилля НБУ були направлені саме на їх подолання, але вони будуть марними якщо не буде підтримки з боку інших видів економічної політики (фіскальної, зовнішньоекономічної та ін.). Тобто потрібно розв'язати проблему фінансування реального сектору економіки з метою поживлення ділової активності та уникнення (або хоча б ослаблення) впливу рецесії. Вирішення цього завдання гарантуватиме подолання низки кризових явищ, які наразі спостерігаються в банківській системі: дестабілізація валютного ринку, погіршення якості наданих банками кредитів, зниження ліквідності окремих банків тощо. Також потрібна виважена фіскальна політика уряду.

Одним з важливих чинників подолання фінансової кризи стала відмова від фактичної прив'язки обмінного курсу гривні до долара США, варто встановити плаваючий, ринковий курс гривні, що спричинило суттєві трансформації в монетарному трансмісійному механізмі. Адже у період, коли капітал вивозиться із країни, низький курс долара вигідний інвесторам.

Треба підвищити рівень капіталізації фінансового ринку, забезпечити «відкритість» ринку землі. За такого вузького ринку капітал не має можливості переливатися з одних секторів економіки в інші.

Для подолання кризи необхідно підвищити рівень оподаткування імпорту; також потрібно всіляко стимулювати заощадження й інвестиційну діяльність, аж до надання податкових преференцій; слід посилити заставне право, скасувати перехресні субсидії, і на останнє потрібно інтенсифікувати роздержавлення виробництва, посилити роль держави в управлінні фінансовим сектором.

Але, незважаючи на сукупність ужитих заходів, нестабільність у банківській системі посилюють проблеми, що виникли в реальному секторі і, по-перше, призвели до відпливу депозитів суб'єктів господарювання, по-друге, знизили рівень довіри населення до банківської системи, що дістало свій прояв у зменшенні обсягів депозитів фізичних осіб у національній валюті, а по-третє, спричинили зростання частки проблемних кредитів.

Висновки. Для подолання наслідків фінансово-економічної кризи необхідно розробити комплекс взаємопов'язаних заходів щодо взаємодії фінансового і нефінансового секторів економіки і узгодити дії всіх органів державної влади та суб'єктів господарювання з метою їх виконання. При цьому ключова роль повинна належати розробці та реалізації державної стратегії економічного й соціального розвитку, яка передбачала б чіткий розвиток окремих галузей національної економіки, експортно-імпорту, енергетичну політику тощо, а також реалізацію завдань грошово-кредитної політики Національним банком України .

Зрозуміло, що боротьба з кризою буде довгою та виснажливою, але лише за умови послідовної, узгодженої макроекономічної політики всіма гілками влади можливо буде її подолати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міщенко В.І, Лисенко Р.С. Взаємодія органів державного управління як фактор подолання фінансової кризи // Фінанси України. -2009.- №1.- с.50-57.
2. Багратян Г.А., Кравченко І.С. Світова криза та Україна: проблеми й нові підходи до фінансового регулювання // Фінанси України. -2009.- №4.-с.33-41.

УДК 631.11:336.77

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кудакова О.А. , студентка

Науковий керівник: к.е.н.,доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розкрито проблеми, пов'язані з організацією і здійсненням кредитування в аграрній сфері виробництва й забезпеченням кредитами сільськогосподарських підприємств

Ключові слова: товаровиробники, кредитне забезпечення, комерційні банки, аграрний сектор, фінансові ресурси.

Актуальність проблеми. У нашої держави величезний сільськогосподарський потенціал. І саме зараз час цей потенціал розглядати з урахуванням того, що в усьому світі швидше за ціни на газ і нафту ростуть ціни на сільгосппродукцію. Сільське господарство України, харчова промисловість – це та галузь економіки, яку треба підтримувати і розвивати в цей непростий для нас час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми розвитку та удосконалення кредитних відносин в аграрній сфері займаються В.Г. Андрійчук, В.М. Алексійчук, В.В. Гончаренко, М.Я. Дем'яненко, Т.Г. Доманчук, Т.Г. Дудар, В.П.Клочан,С.Л. Дусановський, В.В. Зіновчук, Ю.С. Коваленко, О.В. Крисальний, П.А. Лайко, А.В.Бурковська,М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, А.М. Мороз, В.О. Паламарчук, В.Г. Поплавський, Л.О. Примостка, П.Т. Саблук, А.М. Стельмахук, А.А. Чухно, І.Г. Яремчук та інші вчені.

Постановка завдання. Розглянути проблеми кредитного забезпечення та подальший розвиток ефективної фінансової інфраструктури аграрного ринку. Актуальними лишаються питаннями аграрної реформи в Україні. Саме від доступності кредитних ресурсів для сільськогосподарських товаровиробників значною мірою залежить можливість нарощування обсягів виробництва, розвиток підприємницької ініціативи та підвищення конкурентоспроможності аграрних господарств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід економіки України до ринкових відносин супроводжується структурними змінами у вітчизняному агропромисловому комплексі (АПК). Наявна організація сільськогосподарського виробництва не сприяє розбудові адекватної новим умовам системи фінансування його розвитку, оскільки сільськогосподарські підприємства усіх форм власності протягом тривалого часу працюють в умовах гострої нестачі фінансових ресурсів. Крім того, більшість господарств уже вичерпали можливості самофінансування, а відтак не можуть забезпечити власними коштами організації конкурентоспроможного виробництва. За цих умов першочергового значення набуває залучення фінансових ресурсів на кредитній основі.

У сільських товаровиробників, є проблеми, які вирішити самостійно селяни не можуть. Сільгоспвиробники навчилися виробляти якісну продукцію, але не завжди в потрібний момент у них є достатньо коштів на закупівлю худоби, кормів та ін., переробку та зберігання продукції. Вони багато працюють, але у них немає доступу до кредитних ресурсів, які дали б їм можливість розвивати свої господарства якісно і кількісно більш швидкими темпами.

Кредитне забезпечення та подальший розвиток ефективної фінансової інфраструктури аграрного ринку лишаються актуальними питаннями аграрної реформи в Україні. Саме від доступності кредитних ресурсів для сільськогосподарських товаровиробників значною мірою залежить можливість нарощування обсягів виробництва, розвиток підприємницької ініціативи та підвищення конкурентоспроможності аграрних господарств.

Останніми роками проблема кредитування сільськогосподарських товаровиробників перебуває в полі зору владних структур, і для її вирішення вживаються певні заходи. Це, безумовно, є позитивним кроком у напрямку поліпшення кредитного забезпечення сільського господарства. Однак, діючий механізм часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами комерційних банків для підприємств АПК і, зокрема, сільськогосподарських підприємств, не усунув загальних перешкод у налагодженні системи кредитування сільського господарства: невідповідність фінансово-економічних показників сільськогосподарських підприємств вимогам комерційних банків, перебування значної частини ліквідного майна сільськогосподарських підприємств в податковій заставі, нерозвиненість ринку страхових послуг, відсутність кредитної історії у новостворених аграрних формувань, низький рівень фінансового менеджменту. Гальмує

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

розвиток системи кредитного обслуговування аграрного сектора економіки неврегульованість таких питань як нерозвиненість ринку землі, що унеможливорює її використання як застави для отримання кредиту, знос основних засобів, тривала процедура отримання банківського кредиту, високі відсоткові ставки. Для нормального функціонування у ринковому середовищі сільськогосподарських товаровиробників усіх форм власності і господарювання необхідне формування адекватної кредитної політики, яка б виходила із статусу аграрного сектора і завдяки цьому створювала пріоритетні умови для його розвитку.

Однією з основних проблем у сфері кредитування залишається обмежена кількість об'єктів, які можуть надати позичальники в заставу, та обмежені кредитні ресурси кредитних установ. Першу проблему можна вирішити шляхом активного запровадження нових фінансових інструментів, таких як прості векселі, складські розписки тощо. Проблему наявності довгострокових позик буде вирішено тоді, коли буде запроваджено іпотеку на землю сільськогосподарського призначення та надійні механізми захисту прав землевласників, проведено оцінку землі тощо.

Комерційні банки надають сільськогосподарським підприємствам в основному короткострокові кредити, які використовуються для поточного операційного забезпечення господарської діяльності. Недостатня доступність короткотермінових кредитів протягом усього виробничого циклу, особливо позик, які надаються без забезпечення або позик на придбання оборотних засобів, перешкоджає належному ресурсному забезпеченню багатьох товаровиробників, що є причиною низької врожайності культур в українських сільськогосподарських підприємствах, невисокого рівня їх доходів, низької якості продукції.

Як підтверджує практика, на сьогодні в Україні потреба в кредитуванні поточного процесу виробництва забезпечується переважно у формі короткострокових кредитів на фінансування сезонних витрат сільськогосподарських товаровиробників — придбання насіння, сільськогосподарської сировини для промислової переробки, запасних частин, пально-мастильних матеріалів, добрив, засобів захисту рослин, ветеринарних препаратів, твердого палива.

При цьому слід зауважити, що плата за кредит встановлюється комерційними банками у розмірі, який перевищує облікову ставку Національного банку України (НБУ) в 1,5 разу. За наявної облікової ставки НБУ орієнтовно 15% комерційна плата за кредит може становити 25% річних від суми одержаного кредиту, тоді як для здійснення процесу простого відтворення сільськогосподарські підприємства можуть повернути плату в розмірі не більш як 10%, з урахуванням очікуваного темпу інфляції він може підвищитися ще на 10%. Отже, з огляду на це, розмір відшкодування може досягати половини обсягу плати за кредит.

В умовах переходу до ринкових відносин в Україні форми та методи кредитування повинні максимально враховувати особливості кругообігу

засобів сільського господарства. Об'єктивно обставини складаються таким чином, що держава повинна втручатися в ситуацію і турбуватися про те, щоб сільськогосподарські виробники одержували кредитні ресурси. При цьому слід мати на увазі, що це може покращити становище і в інших галузях народного господарства, оскільки саме ця галузь по багатьох видах продукції і для промисловості є крайнім споживачем. Тому повинні бути запроваджені відповідні механізми, які б задовольняли такі основні умови: за номінальну плату гарантувати одержання певного обсягу кредиту у визначені строки і використовувати за цільовим призначенням; при нормальних умовах господарювання забезпечити повернення кредиту.

Враховуючи особливості функціонування сільського господарства, законодавством передбачено бюджетне кредитування галузі шляхом компенсації кредитної ставки при отриманні кредитів. За такої схеми держава не надає кредиту безпосередньо, проте стимулює збільшення обсягів шляхом покриття частини витрат, що пов'язані з отриманням кредитів.

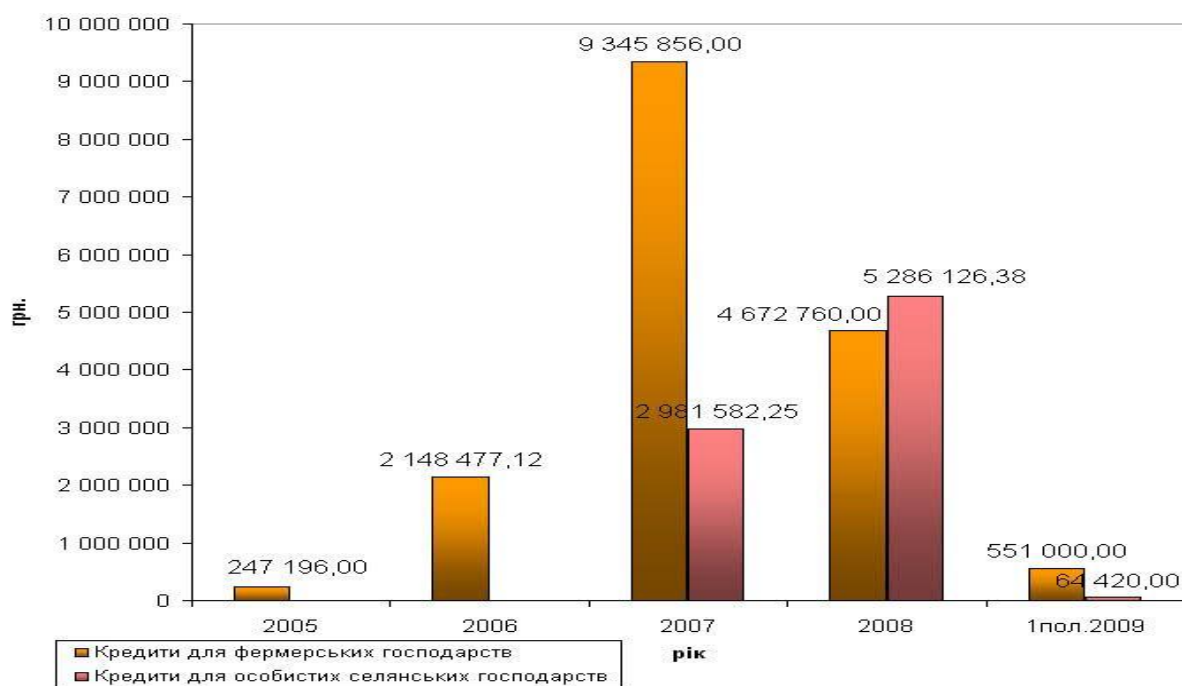

Рис. 1. Динаміка кредитування для ведення фермерських та особистих селянських господарств кредитною спілкою за 2005 - 2008 роки.

Висновки. Насущні проблеми необхідності розвитку сільського господарства обумовлюють потребу збільшення його фінансової підтримки державою з одного боку, а з іншого – удосконалення фінансово-кредитного механізму. Слід наголосити, що уже зроблено ряд ґрунтовних теоретичних досліджень та реалізовано розробки практичного значення.

Разом з тим, важливі аспекти перебудови механізму забезпечення аграрного сектору кредитними ресурсами не дістали належного висвітлення. На думку автора, першочерговими завданнями, що потребують вирішення, є:

- дослідження та оцінка ролі держави у формуванні та регулюванні механізмів фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників;
- визначення необхідного розміру державної компенсації фінансовим установам у разі пільгового кредитування аграріїв;
- посилення контролю та моніторингу установ, що займаються кредитуванням аграріїв

Для того щоб налагодити обліковий процес та фінансову роботу на сільськогосподарських підприємствах, необхідно більше уваги приділяти організаційним питанням та безпосередньо якості виконуваної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малик М.Й. Фінансово-кредитний механізм у розвитку аграрного підприємства.// Фінанси України. – 2004. - №3
2. Берлач А.І., Феценко Н.М. Система кредитування сільськогосподарських виробників.// Фінанси України. – 2004. - №6
3. www.google.com/search

УДК 336.71

ЧИННИКИ КУРСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Бондаренко К.В., студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто фінансову кризу, яка вплинула на український внутрішній ринок, призвівши до обвалу курсу гривні, зростанням долара та кризи банківської системи. Основними чинниками, які провокують інфляцію є монетарні, немонетарні та бюджетні. У статті досліджується як ці та інші фактори впливають на курс гривні, а також розглядаються заходи, яких вживає Національний банк України для його стабілізації.

Актуальність проблеми. Світова фінансова криза 2008 і 2009 року негативно позначилася на міжнародних фінансових відносинах. Порушення їх стійкості проявилось у нестабільності курсу національних валют більшості країн світу, перерозподілі золотовалютних резервів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній і зарубіжній літературі увага приділяється аналізу чинників впливу на вибір валютних режимів, виявлення причин і наслідків нестабільності валютного курсу, впливу валютно-курсової політики на основні макроекономічні показники. Політика валютно-курсової нестабільності вивчається впродовж багатьох років. Вагомий внесок у вивчення цієї проблеми зробили такі економісти: Береславська О., Белінська Я., Ковнанадзе І., Шевчук В. та інші.

Постановка завдання. Полягає в оптимальному регулюванні валютного курсу, який є першочерговими для економічної політики держави в цілому й основними завданням валютно-курсової політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найважливішими чинниками, які впливають на динаміку валютного курсу і в значній мірі пов'язані з перебігом економічних процесів, є структурні (довгострокові) фактори, які відображають реальний стан економіки країни, внутрішні особливості функціонування якої та участь у світовому господарстві мають безпосередній вплив на величину і динаміку обмінного курсу.

Від урахування цих факторів, які впливають на динаміку обмінного курсу національної валюти, залежить ефективність реалізації валютно-курсової політики центрального банку, вибір конкретних інструментів реалізації валютно-курсової політики для впливу на обмінний курс, встановлення найбільш адекватного потребам поточної економічної ситуації режиму курсоутворення.

Офіційний курс гривні до долара США за 2008 рік знизився на 52,3% до 7,7 грн. за долар США. Динаміка офіційного курсу гривні до євро відповідала динаміці офіційного курсу гривні до долара США. З початку 2008-го року гривня щодо євро подешевшала на 46,3% [2, с.47].

Однак не секрет, що всі вище перелічені проблеми накопичувалися роками і загострилися під час фінансової кризи. Розглянемо детальніше деякі з цих проблем.

Загальновідомо, що такий чинник впливу на валютний курс як, наприклад, платіжний баланс неточно відображає фактичний рух коштів [1, с.8]. Але якщо абстрагувати від цього, то зв'язок між поточними рахунками балансу та валютним курсом має такий вигляд: рівність доходів та видатків за розрахунками із зарубіжними державами означає, що попит на іноземну валюту власників національних грошей повинен дорівнювати попиту на вітчизняну валюту власників іноземної валюти. Це є підставою для стабільності грошей. Проте сформульована причина – наслідкова залежність рахунку поточних операцій та обмінного курсу на практиці не реалізується.

В умовах глобальної фінансової кризи дефіцит поточного рахунку платіжного балансу України набуває загрозливих ознак, оскільки припливу іноземного капіталу в країну у вигляді інвестицій і кредитів протягом 2009 року не очікується, а темпи надходження валютної виручки від експорту зменшуватимуться. Такий дефіцит вже спостерігався у жовтні 2008 року і

став однією з причин виникнення ажіотажного попиту на іноземну валюту та різкого знецінення гривні.

На сьогодні сума зовнішнього боргу України становить близько 60% ВВП. Значна її частина – 12,884 млрд дол (сума короткострокового боргу на 01.10.2008 р.) припадає на банківський сектор, який переживає кризу ліквідності. Тому в умовах відсутності зовнішнього фінансування, за рахунок якого можна реструктурувати борги, банківській системі загрожує банкрутство, а країні - дефолт.

У перший місяць літа населення активно скуповувало гривню. Важливу роль у цьому відіграв психологічний чинник: оскільки курс долара у травні в обмінниках знизився через падіння курсу на міжбанку, населення кинулося здавати валюту. Крім того, долар обвалився через сезонний чинник: українці стали продавати свої валютні заощадження напередодні сезону відпусток. В кінці червня на готівковому ринку середній курс продажу долара знизився до 7,65 грн/дол, ціна купівлі – 7,75 грн/дол.

Готівковий сегмент ринку традиційно демонстрував підвищену чутливість до таких курсових рухів, внаслідок чого у липні гривня знецінилась відносно готівкового долара США на 4,0% (до 8,04 грн./дол. США) [3, с.5]. Але при цьому, згідно з «індексом бігмака» (зважає купівельну спроможність різних валют світу) британського журналу The Economist, українська гривня – одна з найбільш недооцінених валют у світі, вона має бути дорожчою на 49%.

Швидке здешевлення гривні в значній мірі пов'язане зі світовою фінансовою кризою, а також кон'юнктурними факторами, такими як рівень довіри до представницької влади, реалізації передвиборних обіцянок за рахунок емісії; криза в банківській системі; протиріччя між різними політичними силами країни та нестабільна політична ситуація; нестабільність чинності законодавчої бази та рівня виконання законів у економічній сфері, зокрема щодо захисту приватної власності; песимістичні настрої в суспільстві щодо перспектив подальшого економічного розвитку і наявність інфляційних та девальваційних очікувань тощо.

Також можна зазначити, що стан платіжного балансу впливає на валютний курс залежно від наявності активного чи пасивного сальдо. Активне сальдо платіжного балансу сприяє підвищенню валютного курсу національної валюти, оскільки збільшується попит на неї з боку іноземних боржників для погашення їхніх зобов'язань перед національними експортерами і кредиторами. Пасивне сальдо платіжного балансу зумовлює зниження валютного курсу, оскільки зростає попит на іноземну валюту з боку національних боржників (вони продають національну валюту в обмін на іноземну для погашення зовнішніх зобов'язань), що зумовлює стійку тенденцію до девальвації.

Ще одним, не менш важливим чинником нестабільності курсу гривні є інфляція, яка останнім часом помітно зростає. За даними Держкомстату України, темп інфляції за 2008 рік становив 22,3%. Саме настільки

зменшилась купівельна спроможність національної валюти. Високі темпи інфляції обмежують ефективну роботу бізнесу та стимулюють підвищення інфляційних очікувань у суспільстві, які, в свою чергу, породжують недовіру до національних грошей, а падіння курсової гривні ще більш посилює цю недовіру.

Інфляційне знецінення грошей у державі спричиняє зниження їх купівельної спроможності та сприяє зниженню курсу національної валюти щодо валют країн, у яких темпи інфляції нижчі. Залежність валютного курсу від темпів інфляції є досить високою, особливо в країнах з відкритою економікою.

Темпи знецінення курсу гривні на внутрішньому ринку досягли таких розмірів, за яких стали не ефективними всі заходи НБУ, запроваджені ним з метою обмеження попиту на валютному ринку. Справа в тому, що МВФ, надаючи стабілізаційний кредит у розмірі 16,4 млрд доларів, в основну вимогу висунув запровадження в Україні політики гнучкого курсоутворення. На думку фахівців фонду, ринок повинен сам скоригувати обмінний курс гривні і зафіксувати його на певній позначці.

Гнучке курсоутворення при зменшенні обсягів продажу валюти від експорту на ринку та спекулятивні інтереси окремих банків стимулювали тенденцію щоденного зниження курсу. На кінець грудня 2008 року курс долара на міжбанківському ринку перевищив позначку 10 гривень за долар. При цьому скорочення термінів рефінансування, проведення валютних аукціонів, обмеження коливань курсу на ринку готівкових продажів, встановлення маржі на рівні 5% між курсом купівлі та продажу валюти не змогли стабілізувати ситуацію на валютному ринку.

Ціна американського долара, всупереч світовим тенденціям, в Україні продовжує зростати. Як наслідок, це негативно позначається на економіці країни вже в нинішньому році. Перш за все від різкого падіння курсу гривні знеціняються капітали комерційних банків. Крім цього, банки стикнуться з проблемою масової несплати кредитної заборгованості. Суттєво також зростуть у гривневому еквіваленті суми, спрямовані на погашення зовнішніх боргів.

Не можна стверджувати, що банківська криза в Україні виникла зненацька. Досвід країн, які свого часу пережили системні банківські кризи, свідчить, що їм передувала політика надмірної кредитної експансії [1, с.10].

Високі темпи кредитування української економіки стали можливими завдяки збільшенню сум зовнішніх запозичень на світових фінансових ринках. Грошові ресурси за межами країни були значно дешевшими, ніж на внутрішньому ринку, тому банки нарощували свої борги. Зокрема, зовнішній борг банківської системи зріс із 2, 262 млрд доларів у 2005 році до 30,971 млрд доларів на початок 2008 року, тобто у 13,7 разів. З цієї суми тільки на короткостроковий борг припадає понад 11,7 млрд доларів. Проте криза у банківській системі, спровокована впливом коштів із депозитних рахунків у

жовтні 2008 року, та стрімка девальвація гривні робить проблематичним повернення запозичених коштів інвесторам.

Практика свідчить, що під впливом цілої низки негативних чинників відбулося значне погіршення якості банківських активів. Справа в тому, що протягом останніх двох років політика банків була спрямована на підвищення темпів кредитування поточної діяльності та споживче кредитування. Частка кредитів інвестиційного призначення за три останні роки дорівнює в середньому 22,0% за рік у загальному обсязі наданих кредитів. Крім цього, практично 45,5% кредитів надавалося в іноземній валюті, оскільки їх ціна була значно нижчою. Комерційні банки не звертали уваги на те, що більшість позичальників не отримує дохід в іноземній валюті і за умови девальвації гривні сплата відсотків та повернення кредитів стануть проблематичними, що негативно вплине на всю банківську систему.

Наявність великої частки наданих кредитів в іноземній валюті підтримує значний попит на неї на внутрішньому міжбанківському ринку. А зменшення надходжень від експорту й фінансових операцій веде до появи її дефіциту, що провокує зниження курсу гривні.

Гривня не є вільно конвертованою валютою. На внутрішньому ринку, як тільки гривня зміцнилась у травні 2009 року, то вперше в цьому році обсяг національної валюти проданої населенням перевищив обсяг валюти, закупленої у банків – на 77,4 млн доларів США. Відбулося зменшення девальваційних очікувань у населення. Втім, у липні за даними НБУ, українці купили найбільший з початку року обсяг іноземної валюти. Скупка доларів була викликана девальваційними очікуваннями населення.

Висновки. Проведений аналіз чинників, які впливають на курсоутворення національних грошей в Україні, свідчить, що першочерговими заходами для стабілізації ситуації на валютному ринку, на нашу думку, повинні бути:

- скорочення обсягів підтримки ліквідності банківської системи та встановлення жорсткого контролю за коштами, які отримують банки на свій рахунок;
- заборона надання кредитів в іноземній валюті позичальникам, які не мають доходів;
- розробка НБУ рекомендацій для комерційних банків щодо зниження відсоткових ставок за валютними депозитами, оскільки заборона на їх відкриття призведе до поширення найменш бажаної форми доларизації – розширення обігу готівкової іноземної валюти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чинники курсової нестабільності в Україні/ О.Береславська// Вісник Національного банку України. – 2009. - №2.- с.8-13
2. Валютний ринок//Бюлетень Національного банку України. – 2009.- №3. – с.47

3. Валютний ринок: курсова мінливість липня//Урядовий кур'єр. – 5 серпня, 2009 р. -№ 140. – с.5
4. Інтернет - сайт Національного банку України//www.bank.gov.ua

УДК: 631.11:330.143:338.124.4

ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ АПК УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Швець Л. В., студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто причини виникнення фінансової кризи у світі та особливості її перебігу в Україні. Визначено вплив фінансової кризи на формування прибутку в сільськогосподарських підприємствах. Вказано основні напрямки покращення ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах існуючої фінансової кризи.

Ключові слова: фінансова криза, агропромисловий комплекс(АПК), рентабельність виробництва, норма прибутку, монетарна політика, прибутковість, кредитний портфель.

Актуальність проблеми. Прибутки сільськогосподарських підприємств справляють значний вплив на економічний потенціал країни, забезпечуючи продовольчу безпеку країни, формуючи 15-17% ВВП та близько 60% фонду споживання населення. Аграрний сектор є одним з бюджетоформуючих секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить 9-10%, а також займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту [1, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій . Питаннями прибутковості агропромислових підприємств у своїх дослідженнях займалися Уманців Ю.М., Бакум В.В., Колотуха С.М., Борецько І.П., Мельник Ю.Ф., Кваша С.М. та інші. Уманців Ю. М. досліджує основні причини виникнення фінансової кризи та її вплив на економіку України. Колотуха С. М. та Борецько І. П. головним джерелом формування прибутків агропромислових підприємств України вважають інвестиційну діяльність та акцентують увагу на кредитуванні сільськогосподарських підприємств. Зазначені проблеми потребують подальшого вивчення.

Постановка проблеми. Дослідження особливостей процесу формування прибутку сільськогосподарських підприємств України в умовах світової фінансової кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще у серпні 2008 року здавалося, що Україна зможе пережити світову фінансову кризу без великих

втрат. Проте вже з вересня з України іноземними інвесторами були виведені критичні для банківської системи фінансові ресурси, що у поєднанні з масовим зняттям резидентами депозитних коштів довело фінансово-валютний ринок до панічного стану. В Україні почалося стрімке падіння реального ВВП. У жовтні 2008 року Державний комітет статистики зафіксував зниження ВВП на 2,1% до відповідного місяця минулого року. З'явилися дисбалансні пропорції між економічними показниками галузей, у тому числі в агропромисловому комплексі України [1, с. 4].

Показники діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні у період 1999-2008 років представлений у таблиці 1:

Таблиця 1

Основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні, млрд грн

Показники	1999р.	2005р.	2007р.	2008р.
Прибуток від реалізації продукції (з урахуванням державних дотацій), всього	-2,5	2,4	6,9	1,7
у т.ч. рослинництва	0,4	0,9	6,3	1,0
тваринництва	-2,9	1,5	0,6	0,7
Обсяг державних дотацій сільськогосподарським підприємствам	-	1,2	2,6	2,5
Рівень рентабельності сільськогосподарської продукції, %	-22,1	13,1	25,5	2,5
у т.ч. рослинництва	8,0	7,9	37,3	3,5
тваринництва	-46,6	21,4	5,7	1,8

Як видно з таблиці, у 2008 році рентабельність сільськогосподарського виробництва не підвищилася, як очікувалося за прогнозами, а зменшилась порівняно з 2007 роком на 23 відсоткових пункти і становила близько 2,5%.

Для підвищення зазначених показників в умовах фінансової кризи важливо визначити складові формування прибутків сільськогосподарських підприємств, серед яких важливе значення мають такі фактори:

- 1) фінансове забезпечення аграрного ринку і розвитку агропромислового виробництва;
- 2) матеріально-технічне забезпечення і формування повноцінного ринку інновацій в АПК;
- 3) державна підтримка сільськогосподарських підприємств;
- 4) формування і ефективне використання кадрово-управлінського потенціалу галузі та ін.

Актуальною для України є комплексна проблема ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та фінансове забезпечення регулювання і розвитку агропромислового виробництва. Кредитна активність банківської

системи у 2009 році суттєво йде на спад, і якщо масштаби цього падіння не зменшаться, сільське господарство дуже серйозно зіткнеться з проблемою фінансового виснаження [2, с. 90].

Інвестори неохоче вкладають кошти в розвиток інфраструктури АПК так як сільськогосподарське виробництво - дуже ризикована сфера діяльності. Міністр аграрної політики України Мельник Ю.Ф. та директор Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» Саблук П.Т. у своїх дослідженнях стверджують, що грошові вкладення в інфраструктуру сільськогосподарського виробництва України від європейських інвесторів малоймовірні. Такі інвестиції, на їхню думку, будуть короткостроковими і розрахованими на виробництво вузькоспеціалізованої, а не готової продукції. Тому, розглядаючи інвестиції як засіб підвищення ефективності підприємницької діяльності в сільськогосподарському виробництві головну увагу слід зосередити на внутрішніх інвесторах, яким крім економічного інтересу має бути властивий державницький підхід до проблем [3, с. 15].

Не менш проблемним у сільськогосподарському виробництві є і те, що сьогодні обсяги виробництва технічних засобів для села зменшилися у 8-10 разів. Для відтворення технічної бази аграрного виробництва до рівня технологічної потреби необхідно інвестувати (за 10-12 років) понад 300 млрд грн, що в нинішніх умовах сільськогосподарським виробникам не під силу. До того ж шкоди інноваційному відновленню матеріально-технічної бази аграрного сектору завдає девальвація, що здорожчує імпорт і призводить до подорожчання продукції сільського господарства [1, с.8].

Гострим питанням залишається зменшення у 2009 році обсягів прямої державної підтримки АПК України. Законом України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» здійснюються видатки в обсязі 8,8 млрд грн, або порівняно з 2008 роком менше на 7,5 млрд гривень. На підтримку розвитку сільськогосподарських підприємств АПК передбачено видатки за рахунок загального та спеціального фонду держбюджету в обсязі 3,8 млрд грн, що в 2,6 раза менше, ніж в минулому році. З Держбюджету виключені видатки за 8 бюджетними програмами на загальну суму 380,6 млн гривень. Уряд не виділив кошти на відновлення і підвищення родючості земель, підтримку підприємств, які знаходяться в особливо складних кліматичних умовах і т.д. Все це в умовах фінансової кризи і за відсутності інших джерел фінансування ставить під загрозу існування галузі і продовольчу безпеку країни [4].

Збільшення обсягів сільськогосподарської продукції для забезпечення продовольчої безпеки держави та підвищення прибутковості й конкурентоспроможності галузі можна досягнути шляхом ефективнішого використання економічного потенціалу агроєкосистем, генофонду сільськогосподарських рослин і тварин, матеріальних, фінансових і трудових ресурсів. Україна вже працює у такому напрямку. На основі законів України «Про державну підтримку сільського господарства України»(2004 р.) та «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року»(2005 р.)

у вересні 2007 року Кабінетом Міністрів України затверджено Державну цільову програму розвитку українського села на період до 2015 р. Верховною Радою України прийнято Закон України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів» та Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання негативним наслідкам впливу світової фінансової кризи на розвиток агропромислового комплексу», які передбачають ряд заходів з покращення економічної ситуації в сільськогосподарських підприємствах.

Частину з перелічених проблем Україна в силі подолати при виконанні затвердженої урядом Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року. Більша ж частина проблем аграрного сектору економіки має стати предметом широкого загального обговорення з тим, щоб за його результатами сформувані в суспільстві стратегічне бачення шляхів майбутнього інноваційного розвитку галузі в інтересах як суспільства в цілому, так і особливо сільського населення.

Висновки. Проаналізувавши особливості формування прибутку в сільськогосподарських підприємствах за умов сучасної фінансової кризи можемо зробити певні висновки:

1. В умовах глобальної фінансової кризи економіка України характеризується споживацько-борговою моделлю розвитку.
2. На сучасному етапі сільськогосподарське виробництво потерпає від неефективного використання економічного потенціалу агроєкосистем, недостатнього рівня забезпеченості матеріальними, фінансовими і трудовими ресурсами, зниження конкурентоспроможності та рентабельності агропромислового виробництва.
3. Для покращення ситуації в сільськогосподарських підприємствах та нарощування їх прибутків держава має спрямовувати АПК на інноваційний шлях розвитку.

Для цього необхідно:

- стимулювати виробництво у сільському господарстві через відповідні програми бюджетної підтримки товаровиробника;
- технічно забезпечити і сформувані повноцінний ринок інновацій в АПК ;
- стабілізувати монетарну політику НБУ через формування курсу національної валюти, кредитних ставок та ін.

Наведені заходи в умовах спаду активності банківської системи і суттєвого зменшення кредитного портфеля для сільського господарства мають в цілому сприяти економічному ефекту розвитку галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вплив світової фінансової кризи на розвиток аграрного сектору вітчизняної економіки / Кваша С. М. // Економіка АПК.- 2009.-№5.- с.3-9.
2. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності /Колотуха С. М., Борейко І. П. //Економіка АПК.- 2009.- №1.-с.89-96.
3. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку /Мельник Ю. Ф., Саблук П. Т.//Економіка АПК.- 2009.-№1.-с.3-15.
4. www.minagro.gov.ua

УДК 338.124.4

ФІНАНСОВА КРИЗА ЯК ЕЛЕМЕНТ ГАЛЬМУВАННЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

А.Ю.Богатий, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглядаються причини виникнення світової фінансової кризи, особливості розвитку кризових явищ у фінансовій сфері країн світу. Досліджено нові підходи до регулювання фінансової системи в умовах глобальної кризи.

Ключові слова: фінансова криза, банки, інвестиції, світова економіка, кредит, Фінансова система, макроекономічні показники.

Актуальність проблеми. Фінансова криза виникла не вперше в економічній історії, однак і цього разу світова економіка виявилася не в змозі адекватно протистояти їй. За своїми масштабами поточна криза перевершила більшість попередніх, епіцентр яких перебував у країнах, що розвиваються. Особливості поточної кризи, а також її причинно-наслідкові зв'язки потребують системного методологічного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вже цілком серйозно експерти говорять про нечувані масштаби кризи: в ряді випадків зниження макроекономічних показників, темпів зростання соціальних індикаторів, занепад соціальної сфери, що триває, більше, ніж під час Великої депресії. Власне кажучи, ще декілька таких місяців, і словосполучення "Велика депресія" перестане бути синонімом найглибшої економічної кризи в історії. Академік В. Геєць вважає, що нинішня світова фінансова криза є не черговою кон'юнктурною кризою, а проявом набагато складнішого

системного процесу, який незабаром спричинить нові явища в економіці[1]. Закінчується тридцятирічний цикл, що засвідчує: можливості світової фінансової системи, а також попередні технологічні цикли, які разом утримували економіку, вичерпано. Аби не допустити загострення негативних процесів, потрібна активна участь держави, інституції якої через тривалу хронічну кризу системи управління функціонують неефективно. Необхідно запровадити режим жорсткої економії фінансових і енергетичних ресурсів. Крім того, слід передбачити формування стабілізаційного фонду та заборонити вивезення з України фінансових ресурсів іноземними суб'єктами господарювання й фінансовими установами.

Характеризуючи першопричини фінансової кризи, Н. Веллінк, президент Банку Нідерландів і голова Базельського комітету з банківського нагляду, на IX річній конференції ОАКР з ризик-менеджменту назвав три фундаментальні причини, які сприяли розвитку кредитної кризи та її трансформуванню у фінансову [2].

Початком теперішньої кризи вважається серпень 2007 року, коли потужні інвестиційні банки США почали оприлюднювати величезні збитки від інвестицій у іпотечні цінні папери. Однак у той період криза не здавалася глобальною, оскільки її перебіг переважно не викликав шоку й паніки на світових фінансових ринках, а відтак було важко оцінити її справжній масштаб. Обсяг американського іпотечного боргу за підсумками 2007 року становив близько 13 трлн доларів, що дорівнює річному ВВП країни, тоді як щоденний обсяг операцій на світовому валютному ринку — майже 2 трлн дол. За експертними оцінками, тільки 5—7 % їх загальної суми пов'язані з реальною економікою, решта — спекулятивні трансакції. Останнім часом їх потоки зростали на 15—20 % щороку, а банки почали дедалі більше перетворюватися на інститути обслуговування таких спекулятивних потоків[3].

Світова фінансова криза, що поглибилася у вересні 2008 року, очікувалась давно. Науковцями, практиками, представниками фінансових кіл було надруковано чимало статей, у яких розглядалися проблеми "перекредитованості" економіки США в цілому, й передусім сектору домашніх господарств. Однак, як і більшість криз, нинішня виявилася доволі несподіваною. Швидкість її розвитку у США та поширення у країнах Європи ще раз підтвердила тезу про реальність існування фінансової глобалізації.

Проведені урядом США енергійні заходи з подолання фінансової кризи поки що не дали бажаних результатів. План Г. Поулсена вартістю 700 млрд доларів, схвалений Конгресом у жовтні 2008 року та наполовину реалізований до лютого 2009-го, лише поглибив проблему. Замість того щоб допомогти безпосередньо тим, хто опинився в стані дефолту стосовно своїх зобов'язань перед банками за іпотечними кредитами, страховими фондами, Міністерство фінансів і Федеральна резервна система США абсолютно помилково рятували банки, страхові організації, інвестиційні фонди. Після банкрутства "Lehman Brothers" (вересень 2008-го), уряд кинувся рятувати

"AIG", "Fanny May", "Freddy Mask", "Merrill Lynch" та ін. Наприкінці лютого 2009 року почали говорити про покупку акцій "Citygroup". Разом із цим було виділено величезну суму (близько 25 млрд дол.) двом автогігантам: "General Motors" і "Crysler". Неодноразово знижувалися ставки рефінансування, до рівня 1 % і менше. Врешті, витративши близько 350 млрд дол., усі зрозуміли, що ситуація погіршується [4].

У Великобританії державне втручання в економіку станом на лютий 2009 року обмежалося в основному банками й фінансовими установами. У країні, де населення впродовж сторіч звикло тісно працювати з банками, робилося все для недопущення їх банкрутства. Становище цієї країни ускладнюється ще й тим, що британська фінансова система тісно пов'язана з американською. От чому практично весь пакет допомоги в обсязі 50 млрд фунтів стерлінгів було витрачено на підтримання ліквідності й рекапіталізацію банків і фінансових установ. Насамперед було вжито заходів для порятунку "Barclay" і "Royal Bank of Scotland". "Розщедрився" й Банк Англії: тут також був зафіксований рекордно низький рівень процентів із рефінансування.

Серед європейських країн криза найсильніше вразила Великобританію, Іспанію, Італію, Угорщину, Україну та Францію. Продовжується девальвація національних валют, особливо в таких країнах, як Бразилія, Данія, Південна Корея, Польща, Росія, Румунія, Швеція і навіть Великобританія. На тлі стрімкого скорочення золотовалютних резервів Росії очікується подальша девальвація російського рубля. Почав зменшуватись експорт Китаю, хоча цей процес відбувається паралельно зі скороченням імпорту.

Цікаво, що країни Заходу так і не змогли домовитися про координацію у сфері економічної політики. Усі зусилля, ініціативи США і Франції в рамках G-7, G-20 у цьому напрямку провалилися — досить згадати листопадову зустріч у Вашингтоні й лютневу в Берліні. Навіть у рамках ЄС не вдалося добитися координації дій щодо боротьби із кризою (не враховуючи 16 країн). Розвинуті країни продемонстрували свою неготовність допомогти країнам, що розвиваються [5]. Уповільнення темпів економічного зростання за 2007—2009р.р. наведено у таблиці 1.

В Україні в січні ціни виросли на 2,9 %, а в річному розрахунку — на 22,3 %, спад промислового виробництва порівняно із січнем 2008 року сягнув 34,1 %, будівництва — 57,6 %, вантажообігу — 32,3 %, роздрібної торгівлі — 7,1 %. За той самий період заборгованість із заробітної плати зросла на 168%. Дані щодо ВВП поки що відсутні, проте очевидно, що, з урахуванням структури економіки, спад ВВП у січні становив близько 10—13 %. Крім того, Україна, яка ще до жовтня 2008-р. вважалася макроекономічним "раєм" із рівнем безробіття 6%, може наблизитися до порогу 8—9 %. Адже тільки в січні 2009 року порівняно із груднем 2008-р. чисельність безробітних у країні збільшилася до 135,9 % [5].

Таблиця 1

Уповільнення темпів економічного зростання, 2007-2009 роки, %

Країна	Темпи економічного зростання			Зниження у 2008-р порівняно із 2007-р.	Зниження у 2009-р. порівняно із 2008-р.
	2007р.	2008р.	2009р.		
США	102,2	101,1	99,0	-1,1	-2,1
Німеччина	102,5	101,3	99,2	-1,2	-2,1
Франція	102,2	100,9	99,4	-1,3	-1,5
Японія	102,1	99,3	99,7	-2,8	-0,6.
Великобританія	103,0	100,4	98,7	-2,6	-1,9
Росія	108,1	103,0	97,8	-5,1	-5,2
Україна	107,6	102,1	99,6 (92,0)	-5,5	-10,1
Вірменія	113,8	106,8	100,0	-7,0	-6,8

Негативні події на світових ринках продовжують впливати й на фінансовий сектор та економіку України. Незважаючи на значні зусилля НБУ (протягом вересня — грудня 2008 року було прийнято понад 60 важливих рішень щодо стабілізації фінансового ринку), підтримку з боку МВФ, створення стабілізаційного фонду та цілу низку інших заходів, в Україні поки що не вдалося остаточно зупинити розвиток негативних тенденцій. Але необхідно наголосити, що у такій складній макроекономічній ситуації економічна політика запроваджувалася в цілому досить послідовно. Дієвим заходом, на думку фахівців МВФ, є введення в Україні режиму гнучкого обмінного курсу й активізація монетарної політики, що сприятиме поліпшенню умов торгівлі та допоможе економіці пристосуватися до шоків. На нашу думку, запроваджене НБУ підвищення процентних ставок і встановлення більш жорстких пруденційних лімітів на надання позик в іноземній валюті, а також передбачуване підвищення резервних вимог до депозитів в іноземній валюті поліпшать відносну привабливість авуарів у гривні.

Водночас вже є певні паростки зрушень на краще. Так, наприклад, ситуація частково поліпшується — переважно для фінансових установ та окремих сегментів корпоративного сектору — завдяки заходам з надання ліквідності та рекапіталізації банків, зокрема США, а також Великобританії та деяких інших країн ЄС. У США в листопаді 2008 року вперше за час кризи зменшились обсяги заборгованості населення за споживчими кредитами, а в Європі поліпшилася ситуація з корпоративними кредитами.

Висновки. Світова економіка входить у період системної глобальної розбалансованості, що за нових геоekonomічних і геополітичних реалій

супроводжуватиметься виникненням численних джерел турбулентності і транскордонних ризиків. З огляду на масштаби цих процесів слід розробити принципово інакші, ніж ті, що застосовувалися до цього, механізми для подолання наслідків кризових явищ, а також цілісну систему індикаторів наближення майбутніх криз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геєць В. Економічна нестабільність світу.
<http://www.imf.org/external/ukr/2008/02/com>.
2. Міщенко В.П. Проблеми збалансованості внутрішніх заощаджень та зовнішніх запозичень банків в умовах нестабільності фінансових ринків / В.Міщенко, В.Д. Жупанін. // Вісник Національного банку України. – 2008. - №7. – С. 8-12.
3. Міщенко В.І. Взаємодія органів державного управління як фактор подолання фінансової кризи / В.І. Міщенко, Р.С. Лисенко. - // Фінанси України. – 2009. - №5. – С. 50-57;
4. Уманців Ю.М. Глобальні Фінансові виклики: світовий досвід та українські реалії / Ю.М. Уманців // Фінанси України. - 2009 №1 С. 73-85;
5. Багратян Г.А. Світова криза та Україна: проблеми й нові підходи до фінансового регулювання / Г.А. Багратян // Фінанси України. - 2009 №4 С. 33-41.

УДК 338.124.4

ПРИЧИНИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ ТА ШЛЯХИ ВИХОДУ З НЕЇ УКРАЇНИ

І.О. Прядко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено причини виникнення фінансово-економічної кризи в Україні та шляхи виходу України з кризи

Ключові слова: антикризові заходи, макроекономічна політика, макроекономічні фактори, фінансово-економічна криза.

Актуальність проблеми. Причини сучасної фінансово-економічної кризи в Україні – суголосно внутрішні, зовнішній вплив просто прискорив настання симптомів. Суспільна провина посилюється тим фактом, що наша держава і громадяни наступили на ті сама граблі вдруге – рівно через десять років після першої необачності. Фінансова криза 1998 року мала аналогічні

боргові корені і так само почалася нібито від зовнішніх чинників, хоча насправді була закономірним наслідком хибної внутрішньої політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Власне, монетарні обмеження НБУ, що були задіяні впродовж 2008 року для боротьби з інфляцією, необґрунтована ревальвація гривні (при недосягненні поставлених цілей) фактично спровокували макроекономічні загрози в Україні, вже достатньо загальмувавши економічну активність, відчутно погіршили можливості виходу з кризи.

Прискорене нарощування обсягів зовнішньої заборгованості приватного сектору та високого рівня доларизації. Загальний борг сягнув \$100 млрд, з них \$29 млрд – короткострокових боргів. Саме цей капітал стає одним із чинників дестабілізації курсу національної валюти. Міжнародні резерви Національного банку України станом на 1 жовтня становлять 37,5 млрд дол. США.

Однією з головних причин розгортання фінансово-економічної кризи в Україні вважається стрімке зниження попиту на продукцію експортоорієнтованих галузей економіки нашої країни, зокрема металургійної. Дійсно, стрімке зниження попиту на експортну продукцію значною мірою зумовило скорочення обсягів промислового виробництва. Зокрема за січень – листопад 2008 року темпи зниження обсягів промислової продукції порівняно з відповідним періодом минулого року становили 0,7 %. Найбільше зниження спостерігалось в текстильному виробництві одягу, хутра (5%); коксу, продуктів нафтопереробки (15%); хімічній галузі (6%); металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів (7,6%) [3, с.3].

Першопричиною виникнення нинішньої фінансово-економічної кризи в Україні є макроекономічні фактори. Сучасну економічну кризу спричинила диспропорція між обсягами, номенклатурою виробництва та попитом на різні види продукції. Так, значна частина внутрішнього споживчого попиту задовольнялася за рахунок імпортованих товарів, які не виробляються в Україні. Як наслідок, на внутрішньому ринку виник макроекономічний дисбаланс. Отже, недовиробництво вітчизняних споживчих товарів та надмірне споживання імпортованої продукції стали каталізатором диспропорції на внутрішньому ринку, яка підірвала макроекономічну стабільність і спричинила девальвацію національної валюти.

Необхідною умовою виходу із кризи є наведення порядку в сфері курсової політики та жорсткий контроль за валютною виручкою [4, с. 8].

В.Міщенко доктор економічних наук, професор, директор Центру наукових досліджень Національного банку України, пропонує наступні шляхи подолання фінансово-економічної кризи в Україні:

- встановлення обмежень Національним банком України курсу продажу долара США населенню на готівковому ринку й посилення вимог до заявок уповноважених банків щодо купівлі іноземної валюти;

- взаємодія фінансового та нефінансового секторів економіки, узгодженість дій усіх органів державної влади та суб'єктів господарювання;
- інституційно оформити ефективну та постійно діючу систему моніторингу стабільності фінансової системи в цілому і банківського сектору;
- здійснювати грошово-кредитну політику НБУ на основі інструментів точного настроювання та реальної незалежності центрального банку [3, с.6 - 7].

Окремі антикризові заходи, вжиті Національним банком України наприкінці 2008 року, були дещо жорсткими, однак адекватними ситуації, що склалася. Вони сприяли зниженню обсягів торгів із готівковою валютою. Зокрема, встановлення обмеження курсу продажу долара США населенню на готівковому ринку й посилення вимог до заявок уповноважених банків щодо купівлі іноземної валюти забезпечили зниження обсягів спекулятивних операцій уповноважених банків на валютному ринку.

Серед запроваджених заходів особливу роль відіграє співпраця Національного банку України з Міжнародним валютним фондом, яка сприяє стабілізації фінансового ринку. Відповідно до Меморандуму про економічну і фінансову політику, підписаного між Україною та МВФ 31 жовтня 2008 року, наша країна в рамках виконання кредиту „стенд-бай” у сумі 11.0 млрд СПЗ упродовж 2008-2010 рр. узяла на себе зобов'язання дотримуватися визначених положень у сфері економічної, бюджетної та грошово-кредитної політики [3, с.6].

Багратян Г.А., доктор економічних наук, професор та Кравченко І.С., доктор економічних наук, професор, пропонують наступні шляхи виходу України з фінансово-економічної кризи: по-перше, це підвищення рівня оподаткування імпорту, забезпечити рівномірне оподаткування всіх сфер економіки і прогресивності системи оподаткування; стимулювання заощаджень й інвестиційної активності; по-друге, підвищення рівня капіталізації фінансового ринку, розширення сфери капіталізації, забезпечення „відкритості” ринку землі; по-третє, встановлення плаваючого, ринкового курсу гривні (у період, коли капітал вивозиться із країни, на лютий 2009 року вивезено близько 30 млрд дол США із 44 млрд, вкладених у банківський сектор України, низький курс долара вигідний інвесторам); по-четверте, необхідно посилити заставне право, скасувати перехресні субсидії; по-п'яте, інтенсифікувати політику роздержавлення виробництва, посилити роль держави в управлінні фінансовим сектором [1].

Висновки. Багратян Г.А. та Кравченко І.С. запевняють, що лише реалізація послідовної макроекономічної політики всіма гілками влади допоможе пом'якшити наслідки світової фінансової кризи та забезпечити поступовий вихід із неї.

Щодо антикризових заходів, які найчастіше застосовуються зарубіжними країнами можна виділити наступні:

- запровадження нових програм кредитування;

- націоналізація компаній;
- зниження центральними банками облікової ставки;
- створення спеціальних фондів (держкредитів, викупу поганих банківських активів, підтримки проблем компаній, перепідготовки кадрів з числа тих, хто втратив роботу;
- викупу акцій національних виробників і похідних цінних паперів, забезпечених іпотечним кредитом, а також довгострокові казначейські облігації, тощо);
- гарантування міжбанківських кредитів, позичок для малого і середнього бізнесу, підтримки компаній, які не можуть залучити необхідне фінансування через проблеми в банківському секторі;
- зміна механізму ціноутворення на акціях РЕПО;
- розширення переліку активів, що приймаються центральними банками як застава за кредитами;
- зниження нормативів мінімальних резервних вимог для комерційних банків;
- субсидування банкам відсоткових ставок за кредитами, наданими населенню для придбання вітчизняних товарів;
- збільшення розміру державних гарантій на банківські вклади;
- короткострокове збільшення бюджетного дефіциту;
- зниження податків і обов'язкових платежів;
- податкові пільги для покупців житла і нових автомобілів;
- реалізація масштабних інфраструктурних проектів;
- розміщення вигідних державних замовлень;
- обмеження тарифів;
- підвищення фінансової дисципліни;
- запровадження механізму державно-приватного партнерства;
- запровадження сприятливих режимів регулювання [2, с. 9].

Необхідно якомога швидше відновити довіру громадян України до банків та забезпечити їх стабільну роботу. Для повернення довіри потрібна дієва програма економічного розвитку й рішучі кроки, які б дали реальний результат. В Україні є потенціал для швидкого виходу з кризи, немає „інерції гальмування”, отже, можна провести реструктуризацію економіки і фінансової сфери. Для цього насамперед треба з'ясувати справжні причини кризових явищ та застосувати дієві методи їх подолання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багратян Г.А. Світова криза та Україна: проблеми й нові підходи до фінансового регулювання/ Г.А. Багратян, І.С. Кравченко // Фінанси України. – № 4(161). – квітень 2009. —33-41с.
2. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн :науково-практичний журнал/ О. Барановський //Вісник Національного банку України. – №4 (158). – квітень 2009. — 8-19 с.

3. Міщенко В. Шляхи подолання фінансово-економічної кризи в Україні : науково-практичний журнал / В. Міщенко // Вісник Національного банку України. – №2 (156). – лютий 2009. – 3-7 с.
4. Підписоцький Р. Для виходу з кризи необхідні макроекономічні структурні зміни/ Р. Підписоцький // Вісник Національного банку України. – №3 (157). – березень 2009. – 7-9 с.

УДК 631.164.6

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

Н.С.Мислицька, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У роботі обґрунтовано роль і місце показників комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Визначено нові підходи до вдосконалення діючих методик оцінки фінансового стану. Досліджено методичні проблеми комплексної оцінки фінансового стану і запропоновано напрямки їх вирішення.

Ключові слова: показники, фінансовий стан, фінансові ресурси, комплексна оцінка, фінансова стійкість.

Актуальність проблеми. Фінансовий стан – це найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства в зовнішньому середовищі. Він визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловій співпраці, оцінює, у якому ступені гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів з фінансових і інших відносин.

Метою оцінки фінансового стану підприємства в системі антикризового управління є розробка і реалізація заходів, направлених на швидке відновлення платоспроможності, відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, подальшого розвитку, забезпечення прибутковості і зростання виробничого потенціалу та ухвалення відповідних рішень.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питання оцінки фінансового стану присвячено широке коло публікацій багатьох вчених – економістів: Клочан В. П., Клочан В. Ф., Костаневич Н. І., Костирко А. Г., Лузана Ю. А., Обущак Т. А., Королі щук Л. П., Смачило В. В., Будникова Ю. В. та інші.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження теоретичних та методичних положень, удосконалення методів комплексної оцінки

фінансового стану підприємств, що створить передумови для прийняття ефективних управлінських рішень, які забезпечать стабільний розвиток підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах нестабільного зовнішнього середовища, постійного росту конкуренції ефективність діяльності суб'єктів господарювання залежить від їх фінансової стійкості. Це активізує проблему регулярної оцінки фінансового стану кожного підприємства.

Існуючі методики оцінки фінансового стану не дозволяють достатньо адекватно та достовірно оцінити фінансову ситуацію на підприємстві, що призводить до зниження ефективності прийняття рішень. Тому виникає необхідність у комплексній оцінці фінансового стану підприємства, яка б дозволяла оперативно й якісно виявляти властивості фінансового стану підприємства.

Теоретичне визначення поняття «фінансовий стан підприємства» є принциповим з огляду на його подальше практичне використання, оскільки дослідження нормативних документів свідчить про відсутність єдиних підходів до трактування цього поняття. Існування розбіжностей у визначенні сутності поняття «фінансовий стан підприємства» спричиняє неоднозначність у здійсненні його оцінки на підприємстві.

В економічній літературі наведено понад 50 показників, які рекомендують використовувати для оцінки фінансового стану підприємств. Питанню оцінки фінансового стану підприємства приділяють увагу багато вчених і кожен з них пропонує свою методику. В. П. Клочан, В. Ф. Клочан, Н. І. Костаневич, А. Г. Костирко пропонують методику за якої фінансовий стан вимірюється системою таких показників: абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності, автономності (незалежності), покриття і рентабельності активів. Кожен з цих показників, якщо він у межах нормативу, а рівень рентабельності має позитивне значення, оцінюється в 20 балів [1,с.87].

На думку Ю. А. Лузана, фінансовий стан – це узагальнюючий індикатор оцінки ситуації, яка складається в результаті господарської діяльності суб'єктів ринку, ефективності державної аграрної політики в одному із найважливіших секторів національної економіки [2,с.14].

Треба зазначити, що в літературних джерелах переважно розглядаються такі елементи фінансового стану як ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість та інші [3,с.93].

Найбільш зримо фінансовий стан підприємства визначається елементами його економічної діяльності:

- прибутковістю (рентабельністю) роботи підприємства;
- оптимальністю розподілу прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових відрахувань;
- наявністю власних фінансових ресурсів (основних і оборотних засобів) не нижче мінімально необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції;

- раціональним розміщенням основних і оборотних засобів (власних і позикових);
- платоспроможністю;
- ліквідністю.

Фінансовий стан може бути стійкий, нестійким та кризовим. Здатність підприємства своєчасно здійснювати платежі та фінансувати свою діяльність на принципах розширеного відтворення свідчить про його задовільний фінансовий стан.

В ринковій економіці фінансова стійкість виступає головною умовою життєдіяльності і основою стабільності стану підприємства. Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння його майном та його використанням.

Досить часто фінансову стійкість характеризують як стан фінансових ресурсів підприємства. Тобто, фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо – торговельної діяльності, а також затрати на його розширення та оновлення. Фінансова стійкість може виражатися, на мій погляд, через систему фінансових показників і обов'язково в грошовому виразі, але фінансові ресурси не повинні ототожнюватися з грошовими ресурсами (коштами).

Функціонування суб'єктів господарювання в умовах жорсткої конкуренції на ринку і необхідність забезпечення належного фінансового стану потребують чіткої і налагодженої системи фінансового управління основними напрямками діяльності підприємства. Зокрема, основні напрями фінансового управління полягають у створенні резервів фінансування, що забезпечують зростання обсягів виробництва та реалізації продукції, зменшення витрат, одержання прибутку, збалансування матеріальних і фінансових ресурсів, підвищення фінансової стійкості [4,с.35].

Стан фінансових ресурсів не завжди характеризує в повній мірі стан самого підприємства (адже підприємство має й інші види ресурсів), але є необхідною умовою щодо фінансової стійкості підприємства. Тому, я вважаю, що нам ближче підхід, який розглядає фінансову стійкість як стан підприємства, коли розглядають фінансову стійкість як стабільність фінансового становища підприємства. Тоді її розуміють як стабільність фінансового становища підприємства в довгостроковій перспективі, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів.

Слід зауважити, що при оцінці фінансової стійкості підприємства не існує яких – небудь нормованих підходів. Власники підприємств, менеджери, фінансисти самі визначають критерії аналізу фінансової стійкості підприємства залежно від переслідуваних цілей.

Проблеми і труднощі, що виникають у фінансовому стані організації, зрештою можна сформулювати як:

1. Дефіцит грошових коштів та низька платоспроможність – економічна суть проблеми полягає в тому, що у підприємства найближчим часом може не вистачити або вже не вистачає засобів для своєчасного погашення зобов'язань. Індикаторами низької платоспроможності є незадовільні показники ліквідності, прострочена кредиторська заборгованість.

2. Низька фінансова стійкість – про недостатню фінансову стійкість, тобто ризику, зривів платежів в майбутньому і залежність фінансового стану підприємства від зовнішніх джерел фінансування, свідчать зниження показників автономії нижче за оптимальне, негативна величина власного капіталу.

3. Недостатня віддача на вкладений в підприємство капітал – це означає, що власник одержує доходи, неадекватно малі своїм вкладенням.

Висновки. Таким чином, фінансова стійкість підприємства представляє такий його стан, при якому за рахунок власних коштів забезпечуються запаси і витрати, не допускається невинуватита кредиторська заборгованість, своєчасно проводяться розрахунки за своїми зобов'язаннями і при цьому продовжується нормальна фінансово – господарська діяльність згідно визначеної стратегії розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клочан В. П. Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств / Клочан В. П, Клочан В. Ф. , Н. І. Костаневич, А. Г. Костирко// Економіка АПК. -2009. - №4. – с.86;
2. Лузана Ю. А. «Фінансовий стан агропромислового виробництва в Україні та шляхи його удосконалення» / Лузана Ю. А. // Економіка АПК. - 2007. - №5. – С.14 – 18;
3. Обущак Т. А. «Сутність фінансового стану підприємства» / Обущак Т. А. // Актуальні проблеми економіки №9(75).- 2007р.– С. 92- 100;
4. Короліщук Л. П. Фінансова стійкість акціонерного товариства як умова його економічного розвитку./ Короліщук Л. П. // Економіка АПК. – 2006.- №9. - С.35 – 37;
5. Смачило В. В. Оцінка фінансової стійкості підприємств. / Смачило В.В., Будникова Ю.В. // Економічний простір.- 2008. - №20/2. – С.266 – 274.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В АПК УКРАЇНИ

Т.Ю. Гросова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено динаміку і закономірності розвитку вітчизняних та іноземних інвестицій в АП та визначено напрямки і джерела їх залучення з метою зниження витрат виробництва та збільшення обсягу виробництва конкурентноспроможної продукції АПК.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, іноземні інвестори, ринкові умови.

Актуальність проблеми. Функціонування будь-якого суб'єкта господарювання пов'язане з інвестиційною діяльністю. Інвестиційні вкладення здійснюються в оновлення або заміну матеріально-технічної бази виробництва, вони пов'язані з її удосконаленням, модернізацією у зв'язку зі зношенням і старінням обладнання, потребою у нарощуванні та введенні нових виробничих потужностей, зумовлених збільшенням обсягів виробництва й освоєння нових видів діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиція, як економічна категорія означає відносини між: суб'єктами інвестиційної діяльності з приводу довгострокових вкладень капіталу у виробництво з метою отримання прибутку та задоволення індивідуальних, колективних та суспільних потреб. Причому, ця категорія не може бути обмеженою лише економічним виміром і повинна доповнюватись соціальним, екологічним, техніко-технологічним, інформаційним та деякими іншими вимірами.

Інвестиціями називають всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту. За визначенням Н.М. Давиденко, сутність інвестиційної діяльності підприємств полягає в організації фінансово-грошових потоків і управління ними з метою ефективнішого використання грошових засобів.

Незважаючи на позитивні тенденції в інвестиційному процесі в АПК, нині ще не введено в дію систему економічних важелів стимулювання інвестиційної діяльності, зокрема заходи регулювання відносин власності на землю і майно не мають інвестиційної стимулюючої спрямованості, процес створення фондового ринку недостатньо охоплює аграрну сферу, фінансово-кредитні установи не заінтересовані у здійсненні інвестиційних операцій у сільському господарстві, відсутній механізм забезпечення підтримки інвестицій в оборотний капітал [1].

Рентабельність аграрного бізнесу – одна з найактуальніших проблем сьогодення. Допомогти, підтримати аграріїв намагається держава, мета самих виробників -- вижити і як мінімум не мати збитків, інвестори, що стоять перед дилемою: чи збільшувати обсяги інвестицій у сільське господарство нашої країни, чи залишити цей бізнес у зв'язку з ненадійними і нестабільними ринковими умовами, прагнуть вигідно вкласти кошти й одержати прибутки. Адже, в широкому розумінні інвестиції є вкладенням капіталу з метою його збільшення. При цьому приріст капіталу повинен бути достатнім, щоб компенсувати інвестору відмову від використання коштів на споживання в теперішньому періоді, винагородити його за ризик та відшкодувати збитки від інфляції в майбутньому періоді. Інвестиції — це економічна категорія розширеного відтворення, яка є основним інструментом формування мікро- та макроекономічних пропорцій, і визначає темпи економічного росту.

Основним джерелом інвестицій в економіку залишаються власні кошти підприємств, але останніми роками важливим джерелом фінансування інвестицій в основний капітал є кошти іноземних інвесторів. У плані іноземних інвестицій держава повинна мати як довгострокову, так і поточну політику їх залучення.

В Україні іноземний капітал нині особливо необхідний у тих сферах економіки, активізація яких допоможе вивести її з кризового стану, зняти наростаюче соціальне напруження в суспільстві. Це, насамперед, виробництво продуктів харчування, товарів широкого попиту та послуг, ліків, іншої життєво важливої продукції. І справа тут не лише в тому, щоб забезпечити населення необхідними товарами й послугами, але і в тому, щоб здійснити їх імпортозаміщення, звільнивши валютні ресурси, що витрачаються на імпорт товарів народного споживання або сировини для їхнього виробництва [2].

У реконструкції та модернізації за участю іноземного капіталу має потребу практично все агропромислове господарство України — від первинних виробничих процесів у сільському господарстві до випуску кінцевого продукту й доведення його до споживача. Актуальними завданнями підприємств в АПК є:

- збільшення обсягів продажу продукції, освоєння нових ринків збуту, ефективне використання наявного потенціалу;
- підвищення безпеки виробленої продукції та гарантування захисту прав споживачів;
- формування системи прозорого і вільного ціноутворення;
- розроблення і впровадження державних стандартів і сертифікатів відповідності продукції міжнародним вимогам;
- інтенсифікація технологічних процесів, модернізація, технічне переоснащення та реконструкція діючих і створення нових підприємств;

- впровадження новітніх технологій, що забезпечують високу якість виробленої продукції та зниження її собівартості (насамперед - за рахунок комплексного, безвідходного використання сировини);

- створення сприятливих умов для залучення інвестицій (як вітчизняних, так і іноземних);

- застосування системи заходів щодо боротьби з тіньовим сектором виробництва і продажу продукції підкомплексу.

Однак слід визнати, що більшість підприємств у зв'язку з нестачею у них фінансових і матеріальних ресурсів не в змозі самотійно вирішити перелічені вище завдання, їм необхідна дійова державна підтримка. Факторами, що сприяють залученню інвестицій в АПК є: зростання обсягу валового внутрішнього продукту, підвищення доходів населення, зміцнення платіжно-розрахункової дисципліни, поліпшення фінансового стану підприємств.

Отже, необхідно підвищити продуктивність і знизити втрати, забезпечити більш глибоку та комплексну переробку первинної сировини з метою значного збільшення виходу кінцевої продукції й поліпшення споживчих якостей. Зниження втрат сільськогосподарської сировини та поглиблення її переробки стосується тих сфер, де за участю іноземного капіталу можна в короткі строки одержати значний економічний ефект. Це можна досягти створенням порівняно невеликих підприємств, що не потребують великих вкладень і забезпечують швидку окупність початкових витрат при невисокому ступені ризику для іноземних інвесторів.

Станом на 01.07.09 починаючи з 1992 року, в агропромисловий комплекс України було залучено 2628,4 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (6,9 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку). З них вкладено 1792,1 млн дол. США (4,7%) у 769 підприємств харчової та переробної промисловості та 836,3 млн дол. США (2,2%) у 668 сільськогосподарських підприємств.

Приріст іноземного капіталу за 6 місяців 2009 року склав 138,1 млн дол. США, що в 3,4 рази менше, ніж за аналогічний період минулого року. При цьому інвестиційні вкладення у харчову промисловість досягли 106,1 млн дол. США. Обсяг залучення іноземних інвестицій в сільське господарство з початку року збільшився на 32 млн дол. США.

Основними інвесторами в агропромисловий комплекс України є:

- в сільське господарство: Кіпр (317 млн дол. США), Великобританія (133 млн дол. США), Данія (56,8 млн дол. США), Сполучені Штати Америки (51,5 млн дол. США), Німеччина (41,1 млн дол. США), Австрія (28,9 млн дол. США), Франція (20,7 млн дол. США), Російська Федерація (18,1 млн дол. США).

- в харчову промисловість: Нідерланди (570,6 млн дол. США), Швеція (222,8 млн дол. США), Кіпр (218,5 млн дол. США), Великобританія (148 млн дол. США), Сполучені Штати Америки (98,5 млн дол. США), Швейцарія (83

млн дол. США), Франція (73,2 млн дол. США), Німеччина (59 млн дол. США), Росія (44,3 млн дол. США) [3].

Інвестиційна активність як внутрішніх, так і зарубіжних інвесторів у нашій країні є досить низькою, основними причинами цього є: неоднакові «правила гри» для учасників фінансового ринку; надмірно великий податковий тиск на товаровиробників; гостра нестача оборотних засобів у підприємств; бартеризація взаєморозрахунків між партнерами; велика плінність висококваліфікованих науково-технічних кадрів; недосконалість правових і законодавчих основ інвестиційної діяльності [4].

Інвестиції відіграють подвійну роль у макроекономіці. Вони є вагомим і мінливим компонентом видатків (зміни обсягу інвестицій можуть суттєво змінити сукупний попит, а отже, й обсяги виробництва і зайнятості). Крім того, інвестиції означають нарощування капіталу, що в свою чергу забезпечує економічне зростання в довгостроковій перспективі.

Для стимулювання припливу іноземних інвестицій держава має здійснювати заходи щодо формування позитивного інвестиційного іміджу країни, тобто проводити стабільну макроекономічну політику та забезпечувати динамічне економічне зростання та правові основи інвестиційної діяльності, що відповідають міжнародним стандартам податкової політики, яка стимулює інвестиції, прозорі правила приватизації державного й муніципального майна, банківської системи.

З метою зміцнення національного інвестиційного потенціалу в агропромисловому комплексі України економічна політика держави повинна бути спрямована на розв'язання таких найгостріших проблем:

- забезпечення правової бази формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату АПК України;
- знизити податкові пільги, що дають змогу сформувати необхідні стимули до підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва;
- забезпечення соціально-економічних умов освоєння новітніх розробок і використання досягнень світового сільськогосподарського машинобудування.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Ривак О.С. Інвестиційна діяльність в агропромисловому комплексі України / О.С. Ривак //Економіка АПК.—2008.-- №1.—с.77.
- 2.Мазур Н.А. Проблеми і перспективи інвестицій в АПК України / Н.А. Мазур.// Економіка АПК.—2009.-- №4.—с.74.
- 3.[www/minagro.kiev.ua](http://www.minagro.kiev.ua)
- 4.Шебаніна О.В. Інвестиційно-інноваційна діяльність в АПК: сутність, проблеми та основні напрямки їх вирішення /О.В. Шебаніна, О.В. Короткова, І.О. Піюренко.// Вісник аграрної науки Причорномор'я.--Випуск 4.--2008.-- с.15.

ПОРТФЕЛЬНА ТЕОРІЯ У.ШАРПА ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Л. А. Зарічна, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено проблеми та сучасні підходи до управління фінансовими ризиками підприємств, розглянуто теоретичні аспекти моделювання оцінки фінансових ризиків і перспективи їх застосування підприємствами України. Проведено аналіз однофакторної моделі ризику капіталів, досліджено існуючі підходи щодо вибору оптимальної структури портфеля активів для розподілу інвестованого капіталу між окремими активами, що складають вибраний сегмент.

Ключові слова: сучасна портфельна теорія, систематичний ризик, несистематичний ризик, ризик-менеджмент, мінімізація ризиків.

Актуальність проблеми. Практика впровадження фінансового ризик-менеджменту лише набуває широкого застосування на різноманітних підприємствах України як дійовий інструмент сучасного впливу на сталість розвитку їх фінансових відносин. До того ж неминучість фінансового ризику, як складової загального економічного ризику, обумовлена й такими факторами, як: розмаїття і численність суб'єктів, що займаються підприємницькою діяльністю, спільність договірних відносин, діяльність у постійно змінюваному конкурентному середовищі [1]. При цьому існуюча ситуація значно ускладнюється, тому що й досі відчуваються наслідки порушеного процесу відтворення, залишається досить вагомою кількість збиткових підприємств. Тож питання стосовно аналізу впливу ризикових подій у фінансовій сфері діяльності підприємств на сталість його загального функціонування набувають особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження різних підходів щодо зниження та передбачення ризикових подій в діяльності різних підприємств присвячено ряд робіт зарубіжних і вітчизняних учених-економістів: Ф. Беа, О. Васюренка, В. Вітлінського, Д. Галаї, М. Гроуха, С. Козьменко, А. Лобанова, Б. Мізюка, Л. Примостки, Л. Романенко, К. Сіо, К. Таккі, А. Чугунова та ін.

Об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних і методичних досліджень пов'язана, насамперед, з необхідністю визначення засад формування стратегії управління ризиками підприємства, вдосконалення оцінки ефективності прийняття фінансових рішень з урахуванням ймовірності розвитку ризикових подій.

Постановка завдання. Метою даної роботи є дослідження сучасної портфельної моделі Шарпа та її практичне застосування у діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна портфельна теорія (скорочено МРТ, від англ. modern portfolio theory) була започаткована у 1952 р. революційною працею Г. Марковіца [2]. Саме Марковіц першим побудував економіко-математичну модель задачі вибору оптимальної структури портфеля, включивши до неї чинник невизначеності та породженого ним ризику.

Пізніше, учнем Г. Марковіца - В. Шарпом у 1964 р. було запропоновано так звану однофакторну модель ризику капіталів, у якій вперше з'явилися «альфа»- та «бета»-характеристики акцій. Сьогодні модель Марковіца використовується на першому етапі формування портфеля активів для розподілу інвестованого капіталу за різними типами активів: акціями, облігаціями, нерухомістю, матеріальними цінностями. Однофакторна модель Шарпа використовується на другому етапі, коли капітал, що інвестується у певний сегмент ринку активів, розподіляється між окремими активами, що складають вибраний сегмент, тобто між конкретними акціями, облігаціями тощо.

У. Шарп вводить у наукову термінологію кілька важливих категорій. По-перше, він розділив загальний ризик інвестицій у цінні папери на дві частини: ризик систематичний і ризик несистематичний. По-друге, розробив Модель оцінювання капітальних активів (МОКА) (Capital Asset Pricing Model - CAPM).

Систематичним він назвав ризик, пов'язаний зі станом фінансового ринку. При чому, останній залежить від змін в економіці і фінансах країни, а також від змін у світовій торгівлі, міжнародному русі капіталів, стані валют. Систематичний ризик в економічній літературі називають також недиверсифікованим, або ринковим, і позначається він буквою β – бета.

Несистематичний ризик ще має назву диверсифікований, або портфельний. Його природа відрізняється від природи ризику систематичного. Інвестор може перебороти несистематичний ризик за допомогою диверсифікації портфеля. З цією метою він повинен вивчати фінансовий стан емітентів цінних паперів. Фундаментальний аналіз фінансового стану емітента спрямований на з'ясування можливостей банкрутства, дефолту, втрати капіталу й інших несприятливих ситуацій, що можуть виникнути в емітента.

Інвестори прагнуть підібрати такий «асортимент» цінних паперів, у якому ризик і дохідність збалансовані.

Шарп пояснює причину поділу загального ризику на дві частини різним впливом цих частин на очікувану дохідність. Цінний папір з високим ступенем систематичного ризику, тобто з вищою бетою, може принести інвестору вищий очікуваний дохід. Несистематичний ризик з бетою не пов'язаний, тому збільшення власного, тобто диверсифікованого, ризику не

веде до зростання очікуваної дохідності. Інвестори винагороджуються тільки за ринковий, тобто систематичний ризик, а несистематичний ризик не винагороджується. Співвідношення між систематичним і несистематичним ризиком [2] показано на рис. 1.

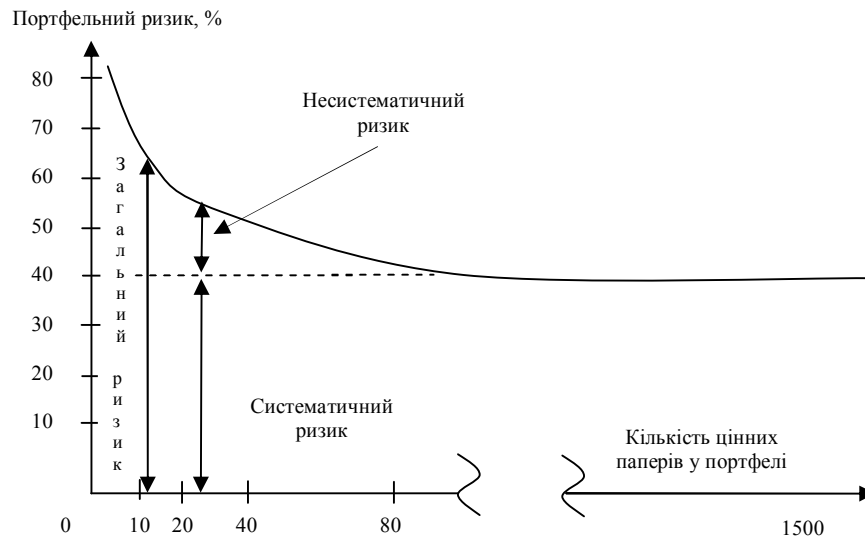

Рис. 1. Залежність ризику від кількості цінних паперів у портфелі

Із даних графіка спостерігаємо, що систематичний ризик не залежить від кількості цінних паперів у портфелі. Що стосується несистематичного ризику, то він залежить від кількості цінних паперів у портфелі та знижується в міру зростання обсягів портфелів, а разом з ним знижується і загальний ризик. У результаті залишається систематичний ризик, але інвестор винагороджується за нього премією за ризик.

Проте оцінювання ефективності управління портфелем не можна здійснювати ізольовано (абсолютно), без порівняння з іншими реальними портфелями або ринковим (індексним) портфелем. Шарп запропонував критерій (коефіцієнт), подібний до критерію Трейнора, але який враховує загальний ризик портфеля, визначений як стандартне відхилення, а не тільки системний β -ризик.

Наведемо приклад оцінювання ефективності портфелів цінних паперів двох фірм із інвестиційними характеристиками за певний період (таблиця 1).

Таблиця 1

Оцінка ефективності портфелів цінних паперів

Портфелі фірм	Середньорічна дохідність	Стандартне відхилення дохідності	β - коефіцієнт
Портфель 1	0,25	0,10	0,95
Портфель 2	0,30	0,20	1,05

Якщо середня безризикова ставка доходу за цей період умовно становила 0,10, то:

1. Критерії Трейнора, визначені з використанням α -коефіцієнта портфеля, розрахованого відносно ринкового індексу для цих портфелів, дорівнюють:

$$T_1 = \frac{0,25 - 0,10}{0,95} = 0,16; \quad T_2 = \frac{0,30 - 0,10}{1,05} = 0,19 \quad (1);$$

2. Критерії Шарпа:

$$S_1 = \frac{0,25 - 0,10}{0,10} = 1,50; \quad S_2 = \frac{0,3 - 0,1}{0,2} = 1 \quad (2).$$

Аналізуючи одержані результати, можемо стверджувати, що згідно з критерієм Трейнора, ефективнішим можна вважати другий портфель, але, згідно з критерієм Шарпа, ефективнішим виглядає перший портфель. Як свідчить практика, трапляються поодинокі випадки, коли коефіцієнти Трейнора і Шарпа дають протилежні оцінки ефективності портфелів. У наведеному прикладі це обумовлено тим, що вартість першого портфеля менш мінлива від вартості ринкового (індексного) портфеля.

Зазначені критерії доповнюють одне одного, тому їх слід використовувати в аналізі ефективності управління портфелями разом.

Практичне застосування теорії Шарпа здійснюється в роботі окремих установ та підприємств України. Зокрема, як відомо, розширену базову модель прийняття фінансових рішень прийнято до застосування в процесі аналітичних досліджень фінансово-аналітичного напрямку науково-дослідним інститутом нафтогазової промисловості НАК “Нафтогаз України”; процедуру щодо оцінки різних видів ризику ліквідності та відповідну графічну інтерпретацію визначення ризиків ліквідності прийнято до застосування у практичній діяльності АКІБ “Укрсиббанк”; засади визначення стратегії управління ризиками прийнято до застосування при розробці відповідних заходів у практичній діяльності ДП МОУ “Чугуївський авіаційний ремонтний завод” [1]. Крім того, взяті за методологічну основу теорії Шарпа, вживання методик фінансового менеджменту набуло широкого застосування в середніх і великих підприємствах Росії, серед яких велику питому вагу займають підприємства машинобудування і металообробки.

Висновки. На основі проведених досліджень, можемо стверджувати, що на досконалому (прозорому) ринку цінних паперів фахівець із портфельного інвестування має можливість з’ясування ринкових тенденцій і прогнозування майбутньої динаміки, аналізу інвестиційних властивостей фінансових інструментів, характеристик, що спричиняють зміни в портфелі в разі залучення до його складу окремих активів. Основою застосування фінансового ризик-менеджменту на рівні всього підприємства в якості стратегічного інструменту підвищення ефективності використання капіталу стало розуміння того, що втрати супроводжують переважно ті невизначеності, імовірність настання яких була неправильно оцінена або неправильно побудована модель їхнього попередження та уникнення.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що об'єктивною умовою забезпечення прийняттого рівня ризику фінансової сфери діяльності підприємств є розробка загального підходу до визначення стратегії управління фінансовими ризиками підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Таран О.В. Сучасні питання проблематики ризиків фінансової сфери діяльності підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз. Харків: Константа. – 2004. – 108 с.
2. Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. Инвестиции. Пер. с англ. - М.: Инфра-М., 1998.

УДК 336.018

ТЕОРІЯ ДИВІДЕНДНОЇ ПОЛІТИКИ МІЛЛЕРА-МОДІЛЬЯНІ ТА ЇЇ ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Н. С. Довгопол, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кравчук Л.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Проведено комплексний аналіз існуючих підходів щодо вибору оптимальної дивідендної політики підприємства. Встановлено, що ціна капіталу корпорацій залежить не тільки від підбору джерел фінансування, а й насамперед від її ділових та інвестиційних рішень. З'ясовано, що легкий доступ до зовнішніх джерел фінансування можливий за продуманої інвестиційної політики.

Ключові слова: дивідендна політика, інвестиції, приріст вартості капіталу, очікуваний дохід, коефіцієнт дивідендних виплат.

Актуальність проблеми. Специфічні умови перехідної економіки в Україні не дозволяють в повній мірі використовувати накопичену світову теорію й досвід, потребують розробки нових підходів та трансформації вже існуючих. Використання системного підходу до фінансового менеджменту без з'ясування його структури, зв'язків та оточення не в змозі ефективно розподілити дефіцитні ресурси з метою отримання найкращого результату. Тому визначення сутності і структури системи фінансового менеджменту, застосування методології системного підходу особливо актуальне в сучасних умовах невизначеності та непрозорості фінансового ринку України.

Однією з найважливіших проблем фінансового менеджменту є інвестування, для якого набуває великого значення розробка технології

прийняття інвестиційних рішень, що забезпечують інвестору певну доходність та мають прийнятний рівень ризику. В ринковій економіці на будь-який елемент системи впливає як внутрішнє, так і зовнішнє середовище, зміни яких іноді відбуваються швидко і несподівано.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методології фінансового менеджменту і алгоритму прийняття рішень, розроблені в працях західних, українських та російських учених: М.Алексєєва, І.Балабанова, Г.Бірман, Дж.Бейлі, В.Гриньова, М.Джонка, Х.Марковіца, Л.Мельника, М.Міллера, Ф.Модільяні, Т.Райса, Р.Рола, С.Росса, Р.Холта, У. Шарпа та ін.

Постановка завдання. Об'єктивно необхідним і нагальним стає вирішення проблеми розробки теоретичних засад управління прийняттям фінансово-інвестиційних рішень, які дозволяють стабілізувати економічну ситуацію. Цим зумовлюється актуальність теми дослідження, її важливе значення для розвитку ринкових перетворень в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорії структури капіталу та залежності його вартості від цієї структури становлять інтерес як з теоретичного, так і практичного погляду. Поштовхом до розвитку теорій структури капіталу стала гіпотеза, висунута у 1958 р. американськими економістами, Нобелівськими лауреатами з економіки Франко Модільяні і Мертоном Міллером, що в літературі відома як теорема ММ-1. У розвиток теореми 1 згодом з'являються теореми 2 і 3, які поглиблюють і доповнюють першу, потім концепція коригується з урахуванням податків, які виплачує корпорація, і податків з дивідендів і процентів, отриманих за цінними паперами.

Розглянемо в нашій роботі концепцію Мертона Міллера та Франко Модільяні докладно. Вона впливає з їх гіпотези про те, що вартість капіталу не залежить від його структури. З цього вони роблять висновок, що рішення корпорації про нові інвестиції (скільки вкладати нового капіталу і куди) не зумовлене тією політикою, яку проводить корпорація щодо дивідендів. Вартість корпорації визначається грошовими потоками, одержаними в результаті інвестицій. Якщо частину прибутку корпорація не розподілила у вигляді дивідендів, а інвестувала в нові проекти, то в майбутньому прибуток корпорації збільшиться. Зміцнення економічного становища фірми приведе до того, що її акції на фінансовому ринку будуть котируватися за високою ціною. Отже, цей майбутній прибуток збільшує вартість звичайних акцій і, відповідно, капітал акціонерів.

Можливий інший варіант прийняття рішень, пов'язаних з фінансуванням інвестицій. У разі недостатності нерозподіленого прибутку та інших внутрішніх джерел для фінансування нового проекту адміністрація фірми вирішує збільшити власний капітал, тобто емітувати нові акції. Нові капіталовкладення принесуть додатковий прибуток, вартість фірми зросте. Однак випуск додаткових акцій призведе до того, що дохід і дивіденд на одну акцію знизяться. Це може спонукати деяких акціонерів компанії

продати свої акції. У цьому випадку вони продали б свій майбутній приріст капіталу за негайно одержуваний дивіденд.

Мертон Міллер і Франко Модільяні доходять висновку що загальна сума доходу, який одержить кожний акціонер фірми, буде та ж сама відносно виплати дивідендів. Дивіденди на акцію, що зросли внаслідок зростання прибутку за новими інвестиціями, збільшують дохід акціонера, але скорочують майбутній приріст капіталу на ту саму суму. Акціонери не беруть до уваги характер розподілу прибутку, оскільки коли прибуток, який розподіляється, скорочується і вони менше одержують у вигляді дивідендів, завдяки збільшенню частини нерозподіленого прибутку зростає їх капіталізований дохід. Це виражатиметься в підвищенні курсу акцій. Міллер і Модільяні виводять нерівність [1]:

$$R_i \neq f(p_i) \quad (1).$$

де R_i — прибуток на інвестиції у звичайну i -ту акцію;

p_i — виплачені дивіденди на звичайну акцію;

f — показник функціональної залежності.

Нерівність показує, що прибуток на інвестицію у звичайну акцію не є функцією дивідендної політики.

З критикою теорії Міллера-Модільяні виступили М. Гордон, Е. Брігхем, Дж. Лінтнер та інші економісти. На їхню думку, дивіденди є менш ризикованими, ніж приріст капіталу. Для акціонера завжди вигідніше одержати високі дивіденди (поточні доходи), ніж очікувати в майбутньому приросту капіталу, тобто «краще синиця в руці, ніж журавель у небі». Звідси й назва цієї теорії — «синиця в руці» [2].

Розвиток дивідендних теорій виявив вади і в теорії «синиця в руці». Одна з концепцій, на противагу моделі «синиця в руці», стверджує, що ризик не пов'язаний з політикою виплат дивідендів. Ризикованість полягає зовсім не в політиці поділу прибутку на розподілений і нерозподілений, а в тому, що одержання грошових потоків, насамперед прибутку, є невизначеним. Зростання дивідендів не змінить ступеня ризику цих грошових потоків для майбутніх інвестицій.

З'являються ускладнені концепції дивідендної політики з уведенням у них податкової політики. Річ у тім, що податкові ставки і пільги диференційовані за групами доходів. Деякі інвестори, які купують акції, наприклад пенсійні фонди, не сплачують особистих податків, тоді як індивідуальні інвестори їх виплачують за диференційованими залежно від рівня доходу ставками. Становище ускладнюється тим, що дивіденди оподатковуються за вищими ставками, ніж приріст капіталу.

Відповідно до іншої теорії, а саме: концепції врахування податкової диференціації інвестори зацікавлені в максимізації своїх доходів після

відрахування податків [1]. Тому, якщо слушне теоретичне припущення, що податки на приріст капіталу нижчі за особистий прибутковий податок, корпорація могла б успішно проводити політику тезаврації прибутку. Це означало б, що весь прибуток спрямовується на інвестиції в активи і в резервні фонди, тобто не розподіляється, а акціонери не одержують дивідендів. У результаті було б забезпечено зростання інвестицій з наступним збільшенням прибутку корпорації, що, у свою чергу, зумовило б підвищення ринкової вартості її акцій. Приріст вартості капіталу акціонерів оподатковувався б за нижчими ставками, ніж дивіденди, коли б корпорація їх сплачувала. Згідно з цією концепцією корпорація знижує ціну капіталу і максимізує його вартість — оцінку капіталу. Дана концепція стверджує, що оптимальна дивідендна політика полягає в тому, що оскільки корпорація не виплачує дивідендів (або вони дуже низькі), то загальний дохід інвесторів є функцією дивідендних платежів. Дохід і дивіденд на акцію збігаються. Після сплати податків на приріст капіталу дохід скорочується.

Співвідношення між трьома найважливішими концепціями дивідендної політики графічно зображене на рис. 1.

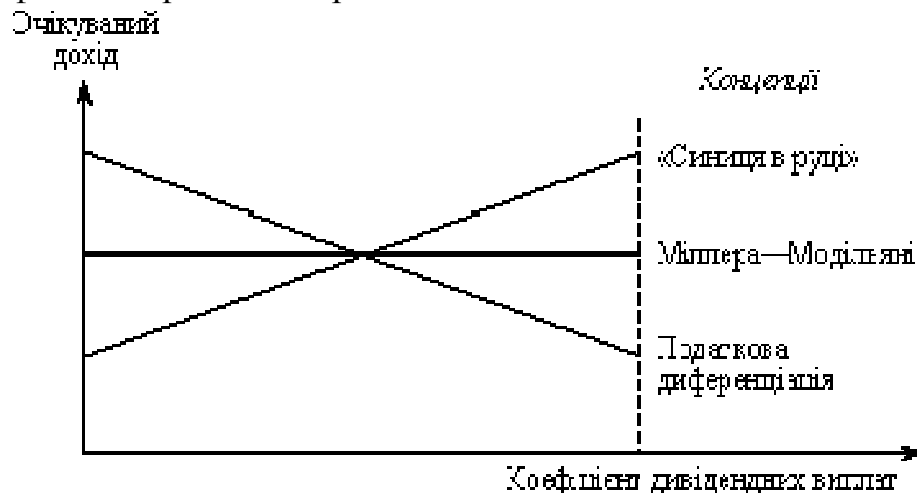

Рис. 1. Співвідношення концепцій дивідендної політики

Лінія Міллера-Модільяні показує, що коефіцієнт дивідендних виплат не має значення, а концепція «синиця в руці» свідчить про обернену залежність між коефіцієнтом виплат і очікуваним доходом. Лінія податкової диференціації показує, що чим менше виплачено дивідендів, тим вищий очікуваний дохід інвестора.

Численні дослідження інших вчених підтверджують, що корпорації приймають рішення про збільшення дивідендів тільки в тому разі, якщо вони впевнені, що зможуть підтримувати їх зростання постійно в наступні роки.

Практичне застосування теорії Міллера-Модільяні прийнято в Аудиторській палаті України для розробки заходів з удосконалення організації фінансового контролю і його методичного забезпечення; науково-методичні рекомендації з формування механізму фінансової стратегії використано при розробці проекту «Формування організаційно-економічного механізму фінансової стійкості підприємств регіону» в Луганській обласній

державній адміністрації, підходи для визначення перспектив розвитку промислових підприємств регіону – у Луганській міській раді; методичні розробки з формування та організаційно-методичного забезпечення фінансової стратегії сталого розвитку підприємства впроваджено у державній холдинговій компанії «Луганськтепловоз», ВАТ «Луганський завод гірничого машинобудування» і ВАТ «Завод гірничорятувальної техніки «Горизонт». Крім того принципи теорії Міллера-Модільяні використовуються у навчальному процесі вищих навчальних закладів при підготовці висококваліфікованих фахівців економічних спеціальностей з таких дисциплін: «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання», «Стратегічне управління фінансами», «Фінансовий менеджмент», «Фінансовий аналіз».

Висновки. На основі проведених досліджень, можемо стверджувати, що інформація про дивіденди, що надходить на фінансовий ринок, є одним з визначальних чинників формування курсу (ціни) акцій. Звістки про зниження дивідендів в абсолютному виразі розцінюються як зниження майбутніх прибутків і економічного зростання корпорації і, навпаки, підвищення дивідендів є доброю новиною, що активізує інвесторів: попит на акції зростає, відповідно, курс підвищується. Тому фінансові менеджери корпорацій в обов'язковому порядку повинні проводити зважену політику щодо дивідендів, оскільки вона визначає поточну ціну акції, а отже, наступний доступ корпорації до ринку капіталів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Модільяни Фр., Миллер М. Сколько стоит фирма? Теорема ММ: Пер. с англ. — М.: Дело, 1999. — С. 44.
2. Росс С., Вестерфильд Р., Джордан Б. Основы корпоративных финансов, 2001. — С. 487.

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ УСТАНОВИ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З УКРАЇНОЮ

О.О.Пенуль, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А.В.,

Миколаївський державний аграрний університет

Висвітлено практику надання Міжнародними валютно-фінансовими установами кредитів, зокрема монетарного, національним органом державного регулювання з метою зниження рівня фінансової нестабільності та реструктуризації національної економіки.

***Ключові слова:** Міжнародні валютно-кредитні організації, Міжнародний валютний фонд, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк, Чорноморський банк торгівлі та розвитку.*

Актуальність проблеми. Станом на сьогодні за умов посилення економічної взаємозалежності країн міжнародні валютно-фінансові та кредитні організації (МФО) стали основним джерелом отримання необхідних фінансових ресурсів для країн з перехідною економікою. Курс на реформування економіки України у стислі терміни потребує обов'язкового залучення значних фінансових та кредитних ресурсів, тому надзвичайно важливим є пошук додаткових джерел фінансування розвитку економіки, зокрема через співпрацю з різноманітними МФО універсального та регіонального характеру. Саме членство України у міжнародних фінансових інституціях дало можливість покрити дефіцит державного бюджету, підтримувати платіжний баланс країни, інвестувати кошти у пріоритетні галузі економіки. Крім того, співпраця з МФО є передумовою для приходу закордонних інвесторів на український ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами співпраці України з Міжнародними фінансово-кредитними установами займалися такі українські дослідники як А. Гальчинський, В. Геєць, Л. Кістерський, Г. Климко, Ю. Ковбасюк, В. Колосова, Л. Ларіонова, Я. Оніщук, О. Пересада, Г. П'ятаченко, В. Хорошковський та інші.

Постановка завдання. Висвітлення практики міжнародних фінансово-кредитних установ щодо надання кредитів для реструктуризації національної економіки, й зокрема банківської системи, та підтримки заходів органів регулювання й нагляду, спрямованих на подолання фінансової кризи, а також розробка пропозицій і рекомендацій стосовно ефективного використання такого фінансування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародні та регіональні валютно-кредитні організації – це установи, які створені на базі

багатосторонніх угод між державами. Найважливішу роль серед них у сучасний період відіграють Міжнародний валютний фонд (МВФ) і Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Останній сьогодні є головною установою Групи Світового банку. У 1992 р. у практиці міждержавних валютних відносин сталася досить значна подія: членами МВФ прийнято країни, що входили до колишнього СРСР, у тому числі й Україну. Завдяки цьому фактично завершено процес глобалізації економічного простору валютного регулювання, що здійснюється цією важливою міжнародною організацією [1, с. 561].

Нині Україна є членом таких міжнародних фінансових організацій як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), а також Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР).

Членом МВФ Україна стала 3 вересня 1992 року відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій». [2, с. 134-135]

Головна функція МВФ полягає в наданні кредитів країнам, які мають проблеми з дефіцитом платіжного балансу, що дає можливість національним органам грошово-кредитного регулювання реструктуризувати власні міжнародні резерви, стабілізувати грошову одиницю, здійснювати виплати по імпорту та відновити стабільність на грошово-кредитному ринку. Мета такого кредитування, як вважають фахівці, полягає, передусім, у наданні країні додаткових можливостей для впровадження економічних реформ і корегування платіжного балансу, що надалі допоможе забезпечити відновлення умов для економічного зростання, збільшення кількості робочих місць та інвестицій. А також реалізації виваженої соціальної політики.

Програми кредитування, здійснювані МВФ, обов'язково враховують специфічні умови кожної країни. Так, держави із середнім рівнем доходу, такі як Україна, зазвичай отримують фінансування на основі так званих «угод підтримки» (Stand-By - SBA).

Так, аналіз потреб України у фінансуванні з боку Фонду виявив, що вони є дуже значними, а це, у свою чергу, вимагало застосування політики надзвичайного доступу, що практично й було здійснено. Згідно з цими умовами наша держава дістала право на понад сто відсотків своєї квоти у МВФ (до 300 % кумулятивно). На сьогоднішній день Україні виділено кредитну лінію в розмірі 11 млрд СПЗ (близько 16,5 млрд дол. США), що є еквівалентним 800 % її квоти в МВФ. Перший транш кредиту на суму 4,5 млрд дол. США вже надійшов до Національного банку України в листопаді 2008 року. Наступні транші будуть надані протягом 2009-2010 років (з 15.02.2009 до 15.10.2010) у сумі від 375 млн до 2,5 млрд СПЗ (560 млн і 3,75 млрд дол. США відповідно). При цьому слід зазначити, що кредити такого обсягу МВФ надає досить рідко, тільки у виняткових випадках. Отож

завдання органів державного регулювання й управління полягає в тому, аби виділені кошти були використані максимально ефективно.

Підкреслюючи важливість надання у 2008 році такого великого кредиту для України, зазначимо, що за період із квітня 1995-го (з моменту вступу України до МВФ) по жовтень 2008-го обсяг наданих нам кредитів МВФ сягнув 8,2 млрд дол. США, а виділені кошти були використані на узгоджені обома сторонами потреби відповідно до Статусу МВФ. Кредит, наданий Україні у 2008 році, практично вдвічі перевищує всі запозичення, що надійшли від МВФ за останні 14 років.

Для порівняння: Угорщині, Ісландії й Пакистану, для яких завдання подолання наслідків світової фінансової кризи є не меш актуальним, ніж для України, спочатку планувалося виділення кредитів у рамках програми «Short-Term Liquidity Facility». Та у зв'язку з необхідністю проведення ширших змін, у тому числі й політичних, програму було відкориговано й вони отримали кредити, обсяги яких набагато перевищували розмір їх квоти у Фонді.

Надання Україні виняткового доступу до ресурсів МВФ зумовлено такими чинниками, як:

- великий тиск на платіжний баланс у фінансових рахунках унаслідок його дефіциту. При цьому, якщо до 2006 року спостерігався лише дефіцит за поточними операціями, то з 2007-го року несприятливі умови торгівлі й дефіцит зовнішнього фінансування, сальдо всього платіжного балансу, включаючи й рахунок капіталу, було від'ємним та постійно зростало;
- значний обсяг зовнішньої заборгованості країни й перспективи його зростання. Щоправда, частка держави в зовнішній заборгованості є порівняно невеликою й істотно не збільшуватиметься. Тоді як корпоративний борг залишається значним та можливе його подальше зростання.
- готовність керівництва країни до реалізації нових економічних і політичних програм.

Відповідно до Меморандуму про економічну та фінансову політику, підписану Україною і МВФ 31.10.2008, НБУ буде запроваджувати у сфері грошово-кредитної політики режим гнучкого обмінного курсу, уряд забезпечить утримання інфляції у 2009 році на рівні 17%, а в середньостроковій перспективі буде здійснено поступовий перехід до режиму інфляційного таргетування (цінової стабільності). З метою відновлення фінансової стабільності передбачено шляхом гнучкості надання ліквідності від Національного банку стабілізувати банківську систему, посилити якість щоденного моніторингу банківської ліквідності, а також забезпечити платоспроможність банків на основі посиленого виїзного й документального аудиту та нагляду. [3, с.60-64]

Головним завданням Групи Світового банку в Україні можна назвати надання всебічної допомоги у забезпеченні економічного зростання, підвищенні рівня життя людей та у створенні сприятливих умов для

підприємництва. З початку 1992 року Україна і Світовий банк співпрацюють задля забезпечення успішного впровадження ринкових реформ в Україні.

Частина України у статутному капіталі банку становить 16 тис акцій (160 млн євро). При цьому загальні активи банку становлять 20 млрд євро. З початку співробітництва є ЄБРР Україна одержала від банку майже 2 млрд євро під реалізацію інвестиційних проектів.[4, с. 4]

В Україні від ЄБРР отримали кредити: 125 млн дол. США – «Райффайзен Банк Аваль» 2008 р., 65 млн дол. США – ОТП банк, 20 млн дол. США – Міжнародний іпотечний банк, 50 млн дол. США – Укрсиббанк, 100 млн дол. США – шведська компанія IKEA, 12 млн євро – First Lease Ltd, 100 млн дол. США – GTC Real Estate Investment Ukraine B.V., 6 млн євро – «Бош Україна».[5, с. 9]

Останньою нині МФО, членом якої стала Україна, є ЧБТР. Наприкінці 1997 року Україна здійснила всі внутрішньодержавні процедури, необхідні для вступу до ЧБТР і перерахувала свій внесок до початкового статутного капіталу банку у розмірі 18,15 млн дол. США.

Україна є активним партнером банку. Частка її в статутному капіталі ЧБТР становить 13,5 %. При цьому Україна займає пріоритетне місце серед країн в операціях ЧБТР. Обсяг зобов'язань ЧБТР у рамках проектів в Україні має 26 % від загального обсягу зобов'язань Банку, тоді як відповідний показник для всіх інших країн-членів Банку становить близько 7 %.

Висновки. На мій погляд, можна зазначити, що активізація проведення ринкових перетворень, лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, а також інтеграція України в систему світового господарства – основні фактори, що зумовили об'єктивну необхідність членства нашої країни у МФО. Зважаючи на це, співпраця з МФО – важливий чинник успішного запровадження курсу економічних реформ, розбудови інфраструктури ринкової економіки в Україні, створення якої є запорукою залучення у країну коштів іноземних приватних інвесторів.

Література

1. Гроші та кредит: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. /М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За аг. ред. М.І. Савлука. – К.:КНЕУ, 2002. – 598 с.
2. А.О. Шатковська. Членство України в міжнародних фінансових організаціях: основні форми співробітництва. //Економіка АПК. – 2006. - № 1
3. В.В. Салтинський. Особливості організації кредитування національних економік Міжнародним валютним фондом. // Фінанси України. – 2009. – № 2
4. Тарас Ткачук. Міжнародні фінансові організації, їх вплив на світові економічні процеси. //Персонал. – 2008. - № 2
5. Андрей Еременко. Украина – ЄБРР: хто кого кормит? // «Зеркало недели». – 2008. – № 20

РОЗВИТОК РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Дуб'яга О. В., студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Бурковська А. В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто розвиток ринку цінних паперів в Україні. Встановлено його значення для економічного піднесення в сучасних умовах. Виявлено існуючі проблеми та вказано перспективи розвитку вітчизняного ринку цінних паперів.

***Ключові слова:** фондовий ринок, ринок капіталів, кредитування економіки, цінні папери, акції, облігації, векселі.*

Актуальність проблеми. Ринок державних цінних паперів – важливий сегмент економіки будь-якої країни. За ринкової системи господарювання державні цінні папери можуть стати дійовим інструментом, здатним позитивно впливати на інвестиційні процеси в країні. Без вжиття дійових заходів з боку держави активізація даного ринку неможлива. Удосконалення та розвиток ринку державних цінних паперів України потребують розробки і запровадження цілісної стратегії, яка поєднуватиме завдання вдосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення політики державних запозичень, інструменти радикального підвищення ефективності інвестиційної складової бюджетних видатків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ряду питань теорії і практики функціонування ринку державних цінних паперів та окремих фінансових інструментів присвячено праці таких українських та зарубіжних учених-економістів, як А. Сміт, А. Вагнер, В. Козюк, Дж. М. Кейнс, А. Лернер, В. Муратов, Дж. Сакс, О. Барановський, Т. Вахненко, Г. Кучер, І. Лютий, Л. Новосад та ін. Однак, враховуючи всі ґрунтові наукові напрацювання в даній сфері, слід вказати, що на сьогодні існує потреба в подальшому дослідженні національного ринку державних цінних паперів, розробці заходів, що сприятимуть формуванню цивілізованого ринку державних цінних паперів і випуску фінансових інструментів з високими інвестиційними характеристиками.

Постановка завдання. Дослідження функціонування ринку державних цінних паперів, виявлення проблем та окреслення перспектив його розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головне завдання фондового ринку полягає, насамперед, у забезпеченості можливості залучення інвестицій на підприємства. Цінні папери відіграють важливу роль у платіжному обігу держави: через них мобілізуються тимчасово вільні

фінансові ресурси, які спрямовуються в найефективніші сфери народного господарства. Виділяють такі функції фондового ринку: кредитування економіки, забезпечення переливу капіталу між галузями народного господарства, доступ до вільного капіталу (заощаджень) суб'єктів господарювання й фізичних осіб, залучення капіталу шляхом імітування цінних паперів, інформативна функція та інші [1].

Що стосується ринку цінних паперів в Україні, то від самого початку його створення гостро стоїть питання його ефективного функціонування. І сьогодні фондовий ринок не виконує своїх функцій: не сприяє залученню інвестицій і перерозподілу капіталу. Крім того, потребують розв'язання ціла низка проблем, а саме: невеликий обсяг і неліквідність, низький рівень капіталізації, високий ступінь ризиків, нестача кваліфікованого персоналу, відсутність відкритого доступу до інформації, порушення прав інвесторів, недосконалість нормативно-правового забезпечення. Саме зважаючи на ці проблеми першочерговим завданням є вдосконалення регулятивної системи ринку цінних паперів.

Загалом у вітчизняній практиці внутрішні державні цінні папери випускаються у вигляді казначейських зобов'язань (векселів) та облігацій з такими строками обігу: короткострокові – до 1 року, середньострокові – від 1 до 5 років і довгострокові – 5 і більше років [2]. Казначейські зобов'язання (векселі) – це боргові зобов'язання, що спрямовуються на покриття бюджетного дефіциту з виплатою доходів у формі процента. Як правило, ними оформляються короткострокові позики (іноді середньострокові – казначейські ноти). Казначейські зобов'язання відрізняються від облігацій цілями випуску, формою виплати доходу вільним обігом. Облігації державних позик символізують державне боргове зобов'язання і надають їх власникам право після закінчення визначеного терміну одержати назад суму боргу і проценти. Облігації внутрішніх державних позик України (ОВДП) – це державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення [3].

Щоб бути привабливими для інвесторів, державні цінні папери повинні мати відповідну прибутковість. Як свідчить практика, в Україні їх номінальна дохідність є досить високою, але якщо проаналізувати їхню реальну прибутковість (виходячи з рівня інфляції), то побачимо, що ситуація не зовсім втішна (табл.1).

Так, у період бурхливого розвитку ОВДП реальні ставки дохідності були занадто високими, що, з одного боку, сприяло залученню досить великих коштів від нерезидентів, а з другого – призвело до величезного навантаження на бюджет у вигляді витрат на обслуговування боргу за ОВДП.

Таблиця 1

Агреговані річні історичні дані щодо розміщення ОВДП на первинному
ринку

Рік	Кількість проведених аукціонів	Кількість розміщених облігацій, тис. од.	Сума коштів залучених до бюджету, млн грн	Дохідність (середньозва жена), %	Середньо- річна інфляція, %
1995	28	294,0	304,0	85,59	376,7
1996	285	31474,1	3062,9	70,93	80,3
1997	591	105087,6	8321,8	32,76	16,7
1998	539	117152,9	8164,3	54,83	10,5
1999	141	46845,8	3841,8	27,51	22,8
2000	87	20388,7	1892,1	20,49	28,2
2001	120	1271,1	1190,1	15,68	12,3
2002	152	2947,9	2848,6	10,81	0,8
2003	172	1189,2	1161,3	9,75	5,2
2004	102	2224,3	2203,8	11,24	9,0
2005	25	6898,8	7153,4	7,25	11,0
2006	37	1582,4	1597,6	9,26	13,0
2007	28	3573,0	3622,9	6,71	16,6

Однак в останні роки спостерігається протилежна ситуація: дохідність ОВДП є досить низькою, часом – навіть нижчою за рівень інфляції. Визначити ступінь розвитку фондового ринку України неможливо без кількісної і якісної оцінки структури цінних паперів, що представлені на ньому. Адже велика кількість пропонованих фінансових інструментів розширює можливості інвестування та приваблює додаткових інвесторів у економіку країни. Станом на 01.01.2007 загальний обсяг випусків цінних паперів, зареєстрованих Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР), дорівнював 291,08 млрд грн (рис.1).

У 2006 році загальний обсяг зареєстрованих ДКЦПФР випусків цінних паперів становив 84,07 млрд грн, що є найвищим показником від початку реєстрації таких випусків, із них: акцій – на 43,54 млрд грн (із урахуванням скасування випуску); облігацій підприємств – на 22,07 млрд грн; облігацій місцевих позик – на 83,50 млн грн; опціонів – на 16,68 млн грн; інвестиційних сертифікатів пайовими інвестиційними фондами – на 16,61 млрд грн; акцій корпоративними інвестиційними фондами – на 1,53 млн грн.

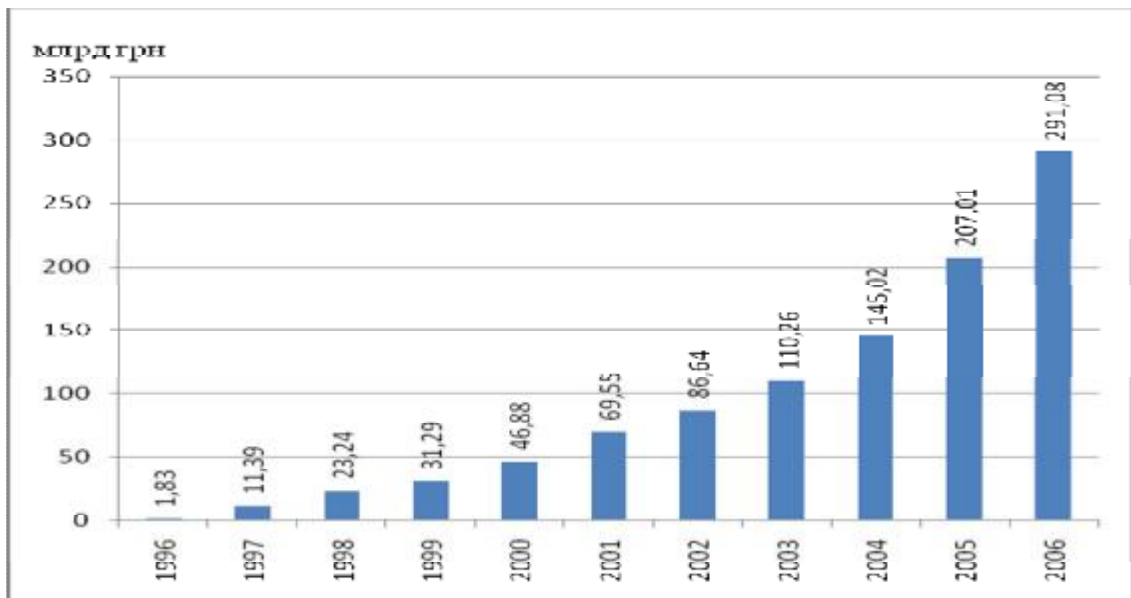

Рис. 1. Динаміка обсягу випусків цінних паперів в Україні протягом 1996-2006 років

Серед фінансових інструментів найбільшу частку становили акції й облігації підприємств відповідно 51,79 % і 26,26 % від загального обсягу зареєстрованих випусків цінних паперів у 2006 році. Станом на 01.01.2007 ДКЦПФР зареєстровано випусків на суму 195,9 млрд грн (рис.2).

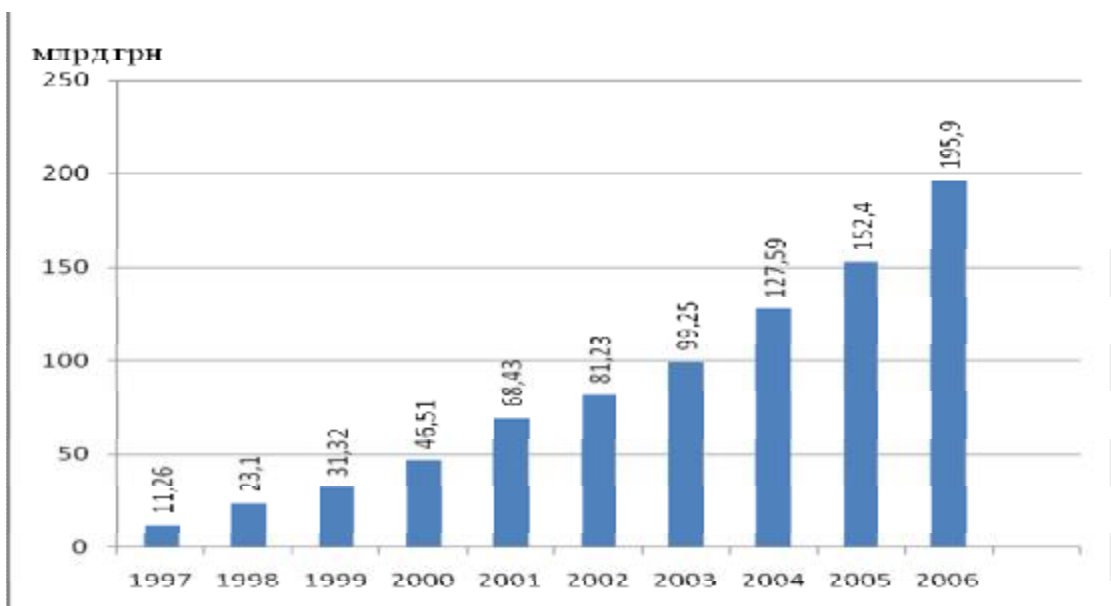

Рис.2. Динаміка обсягу випусків акцій (наростаючим підсумком у 1997 – 2006 роках)

У 2006 році ДКЦПФР було зареєстровано 1419 випусків акцій на загальну суму на 43,54 млрд грн, що на 18,73 млрд грн. більше, ніж у 2005р.

Специфікою українського фінансового ринку є недостатня ефективність діяльності інститутів спільного інвестування. Так, станом на 01.01.2007 ДКЦПФР зареєстровано випуски інвестиційних сертифікатів пайовими

інвестиційними фондами на суму 42,64 млрд грн., зокрема у 2006 році зареєстровано 232 випуски інвестиційних сертифікатів пайовими інвестиційними фондами на суму 16,61 млрд грн. Також ДКЦПФР на 01.01.2007 було зареєстровано випуски акцій корпоративними інвестиційними фондами на суму 2,66 млрд грн, зокрема протягом 2006 року зареєстровано 29 випусків акцій корпоративними інвестиційними фондами на суму 1,53 млрд грн.

Висновки. В Україні стан фондового ринку відбиває стан розвитку економіки в цілому, а також динамічно розвивається і постійно пропонує інвесторам нові види цінних паперів. Сьогодні такими цінними паперами є акції й корпоративні облігації, поява яких зумовлена об'єктивними потребами виробництва, оскільки вони слугують важливим інструментом централізації реальних капіталів. Поступовий розвиток фондового ринку в Україні виявив цілу низку проблем: високий ступінь маніпулювання, асиметричність інформації, низька ліквідність і капіталізація, невеликі обсяги. У зв'язку з цим є нагальна потреба в удосконаленні інфраструктури вітчизняного ринку цінних паперів поряд із механізмом державного регулювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чернишук В.Р. Розвиток ринку цінних паперів: проблеми й перспективи/ В.Р. Чернишук, А.П.Данькевич //Фінанси України - 2008. - №8. – с.96-103.
2. Приказюк Н.В. Ринок державних цінних паперів: світовий досвід та вітчизняні реалії/ Н.В.Приказюк, Т.П.Моташко //Фінанси України – 2009. - №2.- с.73-81
3. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 №3480-IV.-<http://www.rada.gov.ua>.

УДК 338.246:663

ЗАЛЕЖНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВІД ПИТОМОЇ ВАГИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В СУМІ АКТИВІВ

О.О. Решетняк, студент,

Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н.І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті наведенні результати кореляційного аналізу залежності фінансових результатів від дебіторської заборгованості.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, рівень рентабельності активів, фінансові результати.

Актуальність проблеми. Фінансовий стан багатьох сільськогосподарських підприємств нестабільний, що зумовлює низький рівень доходності, створює загрозу продовольчій безпеці держави. Тому покращення фінансових результатів і фінансового стану підприємств актуальне для сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансового стану підприємств піднімали в своїх роботах М.Білуха, В.Грачов, М.Дем'яненко, В.Лінник, В.Савчук, В.Сопко, М.Чумаченко, А.Шеремет та інші. Вони оцінювали фінансовий стан на рівні держави, області, підприємства, використовуючи різноманітні методики. Проте деякі напрямки фінансового аналізу потребують удосконалення і розширення.

Постановка завдання. В даній статті на матеріалах одного з сільськогосподарських формувань Новоодеського району провести кореляційний аналіз залежності фінансових результатів від фінансового стану підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. СЗАТ ім. Т.Г.Шевченко є одним із середніх за розміром сільськогосподарських підприємств Новоодеського району. За останні три роки підприємство характеризується стійким фінансовим станом, що видно з таблиці 1.

На кінець 2008 року коефіцієнт фінансування становив 0,17, що на 0,06 менше рівня 2006 р. Коефіцієнт автономії на кінець 2008 р. дорівнював 0,86, що свідчить про те, що власні засоби складали 86% джерел фінансування. Коефіцієнт стабільності на кінець досліджуваного періоду становив 5,98, тобто на одну гривню залучених засобів припадало 5,98 гривень власних засобів.

Таблиця 1

Динаміка показників фінансової стійкості СЗАТ ім. Т.Г.Шевченко

Коефіцієнти	Норматив	На кінець			Відхилення (+,-) 2008р. від 2006р.
		2006р.	2007р.	2008р.	
Фінансування	<1,0	0,23	0,32	0,17	-0,06
Автономії (незалежності)	>0,5	0,81	0,76	0,86	0,05
Стійкості (стабільності)	>1,0	4,33	3,11	5,98	1,65

Найважливішими показниками фінансового стану підприємства є показники ліквідності (платоспроможності), що надаються у таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка показників ліквідності СЗАТ ім. Т.Г.Шевченко

Коефіцієнти	Норматив	На кінець року			Відхилення (+,-) 2008р. від 2006р.
		2006р.	2007р.	2008р.	
Абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,00	0,13	0,05	0,05
Швидкої ліквідності	0,7-1,0	0,07	0,12	0,22	0,15
Покриття	1,0-2,5	1,31	0,96	1,55	0,24

Дані таблиці 2 показують, що коефіцієнти абсолютної і швидкої ліквідності менше нормативу, а це означає, що підприємство не має можливість своєчасно розрахуватися за своїми боргами за рахунок грошових коштів і швидколіквідних активів. Зростання коефіцієнтів абсолютної і швидкої ліквідності не змінило ситуації. Скоротився коефіцієнт покриття у 2007 році порівняно з 2006 та 2008 роками і не відповідав нормативу. У 2006 та 2008 роках коефіцієнт покриття відповідає нормативу, це означає що у СЗАТ ім. Т.Г.Шевченка ліквідний баланс і якщо воно реалізує всі поточні активи, то зможе розрахуватися по зобов'язанням. Що стосується фінансових результатів, то за останні три роки СЗАТ ім. Т.Г.Шевченка отримало чистий прибуток у 2006 та 2008 роках.

Продовжуючи дослідження проведемо кореляційний аналіз залежності рівня рентабельності активів від питомої ваги дебіторської заборгованості в сумі активів. Для прямої лінійної парної кореляції використаємо рівняння $y = a + bx$. Параметри рівняння регресії знаходять через систему рівнянь:

$$\begin{aligned}
 & na + b \sum x = \sum y \quad \text{спрощено} \quad na = \sum y \quad \text{звідси} \quad a = \sum y / n \\
 & b = \frac{\sum yx / \sum x^2}{a \sum x + b \sum x^2 = \sum xy} \quad \left\{ \begin{aligned} & b_1 \sum x^2 = \sum yx \\ & \text{Парний коефіцієнт кореляції } (\tau) = xy - x \cdot y / \sigma x \cdot \sigma y \end{aligned} \right.
 \end{aligned}$$

$$\text{де: } xy = \sum xy/n \quad x = \sum x/n \quad y = \sum y/n \quad \sigma x = \sqrt{(x^2) - (x)^2} \quad \sigma y = \sqrt{(y^2) - (y)^2}$$

Показники для розв'язання рівняння та визначення коефіцієнта кореляції надаються в наступній таблиці (табл.3).

Таблиця 3

Показники для розв'язання рівняння та визначення коефіцієнта кореляції

Роки	Факторна ознака (питома вага дебіторської заборгованості в сумі активів, %), x	Результативна ознака(рівень рентабельності активів, %), y	x^2	xy	y^2
2004	1,2	5,5	1,44	6,6	30,25
2005	2,3	-2,6	5,29	-5,98	6,76
2006	1,0	4,7	1	4,7	22,09
2007	1,7	-3,8	2,89	-6,46	14,44
2008	2,5	17,4	6,25	43,5	302,76
разом	$\sum x = 8,7$	$\sum y = 21,2$	16,87	42,36	376,3

Спочатку визначимо параметри рівняння:

$$a = \frac{\sum x^2 \sum y - \sum x \sum xy}{n \sum x^2 - (\sum x)^2} = \frac{16,87 \cdot 21,2 - 8,7 \cdot 42,36}{5 \cdot 16,87 - 8,7^2} = 20$$

$$b = \frac{n \sum xy - \sum x \sum y}{n \sum x^2 - (\sum x)^2} = \frac{5 \cdot 42,36 - 8,7 \cdot 21,2}{5 \cdot 16,87 - 8,7^2} = 3,16$$

Отже, рівняння кореляційного зв'язку між рівнем рентабельності активів і питоною вагою дебіторської заборгованості в сумі активів буде мати вигляд : $y_x = 20 + 3,16x$. Тобто із збільшенням питомої ваги дебіторської заборгованості рівень рентабельності активів знижується на 3.16 п.п., тому що коефіцієнт кореляції мав від'ємне значення.

Показники для розрахунку коефіцієнта кореляції надаються в наступній таблиці (табл.4)

Таблиця 4

Показники для розрахунку коефіцієнтів кореляції в рядах динаміки

Роки	Факторна ознака x	Результативна ознака y	Ланцюгові абсолютні прирости		Квадрати приростів		Добуток приростів $\Delta x \Delta y$
			Δx	Δy	$\Delta^2 x$	$\Delta^2 y$	
2004	1,2	5,5	-	-	-	-	-
2005	2,3	-2,6	1,1	-8,1	1,21	65,61	-8,91
2006	1	4,7	-1,3	7,3	1,69	53,29	-9,49
2007	1,7	-3,8	0,7	-8,5	0,49	17,0	-5,95
2008	2,5	17,4	0,8	21,2	0,64	449,44	16,96
Разом	X	X	X	X	$\sum = 4,03$	$\sum = 585,34$	$\sum = -7,39$

Коефіцієнт кореляції дорівнює:

$$\tau = \frac{\sum \Delta x \cdot \sum \Delta y}{\sqrt{\sum \Delta^2 x \cdot \sum \Delta^2 y}} = \frac{-7,39}{\sqrt{4,03 \cdot 585,34}} = -7,39 / 24,27 = -0,3$$

Це означає, що між рівнем рентабельності активів і питомою вагою дебіторської заборгованості в активах існує зворотній помірний зв'язок. Тобто чим вище питома вага дебіторської заборгованості в активах, тим нижче рівень рентабельності активів.

Висновки. Проведене дослідження показало, що між рівнем рентабельності активів і питомою вагою дебіторської заборгованості в сумі активів існує обернений помірний кореляційний зв'язок. Тому для покращення фінансових результатів підприємства треба приймати міри по скороченню дебіторської заборгованості. Для цього потрібно посилити контроль за сумою і динамікою дебіторської заборгованості в розрізі окремих боржників, проводити з ними телефонні розмови, писати листи, запроваджувати передоплату товарів тощо.

УДК 339.9.012.24(477.73)

АНАЛІЗ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Т.В. Літвінова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н.І.

Миколаївський державний аграрний університет

Проаналізовано динаміку обсягів експортно-імпортних операцій області сільськогосподарської продукції та продукції її переробки. Виявлено наявні недоліки та проблеми, зроблено рекомендації щодо їх усунення.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, аналіз, імпорт, експорт.

Актуальність проблеми. У сучасних ринкових умовах важливим завданням кожної країни є збільшення обсягів поставок своєї продукції на світовий ринок. Це повною мірою стосується і України, яка вже понад рік як вступила до СОТ. Сьогодні АПК входить в четвірку галузей, на які припадає 70% товарного експорту нашої країни. За оцінками експертів, при створенні належних умов відтворення. Україна спроможна прогодувати 145-150 млн чоловік [2], а експорт аграрної продукції може досягати 16-18 млрд дол. [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами зовнішньоекономічних відносин займається значна кількість науковців-економістів, серед яких: Гордійчук А.В., Крисальний О.В., Малік М.Й., Саблук П.Т., Ситник В.П., Амбросов В.Я., Гайдуцький П.І., Топіха В.І., Федоров М.М., Шинкаренко А.В. та ін. Проте деякі аспекти все ж залишаються недостатньо вивченими, особливо – на регіональному рівні.

Постановка завдання. Проведення аналізу розвитку і сучасного стану експорту та імпорту аграрної продукції по Миколаївській області, виявлення наявних недоліків і проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для забезпечення ефективного функціонування на світовому ринку Україна і кожний окремий її регіон (у тому числі і Миколаївська область) покликані попіклуватися, з одного боку – про збільшення експорту своєї продукції, а з другого – про забезпечення повноцінного задоволення потреб власного населення у всіх необхідних йому товарах (у тому числі і імпортних). Звичайно ж, при цьому вона не повинна забувати і про досягнення своєї продовольчої безпеки.

Проаналізуємо, як змінювалися в останні п'ять років обсяги експорту основних видів сільськогосподарської продукції та вироблених з неї у Миколаївській області товарів (табл. 1).

З даних таблиці видно що, майже по всіх наведених видах продукції єдиної закономірності у зміні обсягів експорту по роках немає. Позитивними є обсяг експорту зерна, насіння і плоди олійних культур, продукти переробки овочів і плодів, експорт яких поступово зростає. Виробництво тваринницької продукції в аналізовані роки також збільшилось, але воно використовується для задоволення внутрішніх потреб, що є дуже позитивним в сучасних умовах.

Обсяги експорту продукції у 2008 році знизилися, хоча мали позитивну тенденцію, особливо це стосується експорту овочів який зменшився до мінімуму. За досліджуваній період сталося значне зниження продукції з мяса, риби і цукру.

У складі експортованих Миколаївщиною продовольчих товарів провідні позиції у більшості років належали зерну та насінню і плодам олійних культур. Далі за часткою в загальному експорті йдуть продукти переробки овочів і плодів та молоко і молокопродукти, мед і яйця. При цьому з роками спостерігається тенденція до зростання ролі зерна. Але слід вказати, що у складі експортних товарів переважають їх сировинні види, що негативно відображається на одержуваній від експортних операцій виручці (оскільки готова продукція є більш дорогою, ніж сировина для їх виробництва). Впродовж дослідження з'ясуємо, як змінювалися обсяги імпорту досліджуваних видів продукції (табл. 2).

У зміні обсягів імпорту продовольчих товарів у динаміці по досліджених роках спостерігаються помітні коливання, по суті, по основній частині продуктів єдина закономірність відсутня. Спостерігається різке збільшення обсягів імпорту м'яса, риби, інших продуктів тваринного походження, овочів, насіння та плодів олійних рослин, продуктів з м'яса та риби, продуктів переробки овочів, плодів, а також продуктів із зерна. Але, в свою чергу, відбулося різке зменшення обсягів зерна та молока і молокопродуктів.

У звітному році на регіональному ринку зменшелось завезення живих тварин та м'яса. Майже по всіх видах товарів досягнуто помітне

збільшення обсягів імпорту. На нашу думку, такі зміни далеко не по всіх видах продукції є позитивними. Особливо це стосується насіння соняшнику, молокопродуктів, меду та цукру, які раніше займали провідні позиції в експортних поставках нашої країни на світовий ринок. Зрозуміло, що такий стан справ не може бути визнаним виправданим. Тим більш, що імпорт більшості товарів здійснюється за більш високими цінами, ніж експорт.

Висновки. 1. Позитивно, що за 2004-2008 рр. у Миколаївській області по багатьох видах аграрної продукції і продуктах її переробки відбулося збільшення обсягів експорту.

2. У складі експортованих продовольчих товарів провідні позиції займають зерно та насіння соняшнику, цукор та продукти переробки овочів і плодів. Але у ньому все ж переважають не готова продукція, а її сировинні види.

3. Небажаним є зростання обсягів імпорту майже всіх товарів, насамперед – насіння і плодів олійних культур, риби, овочів, продуктів переробки овочів, плодів та зерна, які раніше займали провідні позиції в експортних поставках нашої країни на світовий ринок. Причому, імпорт здійснюється за більш високими, ніж експорт цінами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саблук П.Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001.-Т.2.- С.28-36.
2. Ситник В.П. Трансформація АПК України в ринкові умови. – К.: ІАЕ, 2002.- 518с.

Таблиця 1

Обсяги експорту основних видів аграрної продукції й продуктів її переробки та їх частка в загальному обсязі експорту Миколаївської області

Види продукції	Тис.дол. США					У % до загального експорту				
	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р	2004р.	2005р.	2006р	2007р.	2008р
Живі тварини	2,0	-	3,8	0,2	2,5	0,0	-	0,0	0,0	0,0
Мясо	613,1	119,0	-	-	5,2	0,1	0,0	-	-	0,0
Риба	-	50,2	-	1,3	1,9	-	0,0	-	0,0	0,0
Молоко та молочні продукти, яйця, мед	1625,2	6009,1	1099,7	2298,5	2159,5	0,2	0,7	0,1	0,2	0,1
Інші продукти тваринного походження	21,8	27,0	6,0	29,5	35,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Овочі	1045,7	231,4	1113,2	588,1	2,6	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0
Зерно	85258,3	163072,4	155455,5	109183,7	557432,3	13,0	18,6	14,5	9,9	33,8
Насіння і плоди олійних рослин	25877,8	8491,5	16654,8	69145,3	117157,6	4,0	1,0	1,6	6,3	7,1
Продукти з мяса, риби	29,6	131,0	30,0	6,8	3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Цукор	4504,1	9499,1	6482,6	484,3	330,6	0,7	1,1	0,6	0,0	0,0
Продукти із зерна	193,6	136,3	341,7	766,3	259,5	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Продукти переробки овочів, плодів	11785,9	18209,7	23848,8	27064,3	19350,8	1,8	2,1	2,3	2,5	1,2
Всього	653612,1	878374,9	1059683,9	1104527	1649779,8	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Таблиця 2

Обсяги імпорту основних видів аграрної продукції й продуктів її переробки та їх частка в загальному обсязі експорту Миколаївської області

Види продукції	Тис.дол. США					У % до загального експорту				
	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.
Живі тварини	8,5	46,5	1,7	1,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Мясо	707,7	117,1	137,6	160,1	43270,1	0,2	0,0	0,0	0,0	4,7
Риба	5928,1	5399,9	3512,3	2385,8	37297,4	1,8	1,1	0,8	0,5	4,1
Молоко та молочні продукти, яйця, мед	487,1	1198,4	24,9	72,0	2,9	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0
Інші продукти тваринного походження	11,0	-	117,8	1261,5	1688,6	0,0	-	0,0	0,2	0,2
Овочі	68,0	176,9	379	146,6	1113,3	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1
Зерно	3413,3	4641,2	2757	2620,1	162,4	1,0	1,0	0,6	0,5	0,0
Насіння і плоди олійних рослин	477,6	2858,9	713	834,1	1860,6	0,1	0,6	0,2	0,2	0,2
Продукти з мяса, риби	136,5	-	30,2	9,5	789,1	0,0	-	0,0	0,0	0,1
Цукор	4339,4	9893,2	10	196,2	-	1,3	2,1	0,0	0,0	-
Продукти із зерна	29,7	54,5	15,3	1,2	62,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Продукти переробки овочів, плодів	16943,2	27042,8	41754,4	72294,7	83082,4	5,2	5,8	9,1	13,6	8,9
Всього	327336,5	470137,9	458894,8	533269,2	916473,4	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

УЗАГАЛЬНЮЮЧА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЖОВТНЕВОГО РАЙОНУ

К.В. Кос, магістр

Навчальний керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н.І.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті на матеріалах сільськогосподарських підприємств Жовтневого району проведено аналіз фінансового стану і дана узагальнююча оцінка в балах.

Ключові слова: фінансовий стан, коефіцієнти автономії, абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності, покриття, рентабельності активів.

Актуальність проблеми. Велике значення для розвитку підприємства є його стійкий фінансовий стан, який залежить від співвідношення власних і залучених засобів, співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань, здатності отримувати прибутки. Оцінюється фінансовий стан підприємства і фінансові результати за системою показників, основними з яких є коефіцієнти фінансової стійкості (незалежності), коефіцієнти ліквідності (платоспроможності). До кожного з цих показників розроблені нормативи і від того наскільки близькі фактичні показники до нормативних робиться висновок щодо фінансового стану підприємства. Але ці показники не дають узагальнюючу оцінку фінансовому стану, яка б виражалася в балах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу фінансового стану підприємства присвячені роботи М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Р.Є. Грачової, М.Я. Дем'яненко, К.В. Ізмайлової, В.К. Савчука, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко, А.Д. Шеремета та інших. Але в працях цих вчених увага приділялась всій сукупності показників, в т.ч. показників фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності, тощо.

Постановка завдання. Дати узагальнюючу оцінку фінансового стану сільськогосподарських підприємств Жовтневого району.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка фінансового стану сільськогосподарських підприємств Жовтневого району за 2008 р. традиційними методами показала, що серед досліджуваних підприємств Жовтневого району лише у СГВК «Авангард» коефіцієнт абсолютної ліквідності був у межах норми (табл.1). Коефіцієнт швидкої ліквідності був у межах норми лише у ДПДГ «Еліта». Більшість підприємств мало ліквідний баланс. А такі підприємства, як ТОВ «Синтез» та ПП «БАЯ» були неплатоспроможними протягом року і на кінець 2008р. мали неліквідний баланс.

Динаміка показників ліквідності в розрізі окремих господарств
Жовтневого району на кінець 2008 р.

Підприємства	Коефіцієнти		
	Абсолютної ліквідності	Швидкої ліквідності	Покриття
ТОВ "Вікторія"	0	0,19	1,46
ТОВ "Діонісій VN"	0	0,17	1,0
ТОВ "Супутник-Агро"	0,11	0,17	3,0
ТОВ "Синтез"	0,01	0,01	0,32
ТОВ "ЮЛІГС - МС"	0,01	0,06	1,29
ДПДГ "Еліта"	0,12	0,93	10,30
ПП "БАЯ"	0	0,35	0,84
ПСП "Агро-Урожай"	0,02	0,02	2,30
СГВК "Авангард"	0,28	1,41	16,74

Більшість підприємств району формують свої активи за рахунок власних джерел. Залежать від зовнішніх джерел фінансування лише ПП «БАЯ» та ТОВ «Синтез». Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності), що показує, яку частину у загальних вкладеннях у підприємство складає власний капітал. Він характеризує фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності. Характеризує здатність підприємства залучати зовнішні джерела фінансування. Найвищий коефіцієнт автономії в СГВК «Авангард» та ДПДГ «Еліта». Найнижчий коефіцієнт автономії в ПП «БАЯ» та ТОВ «Синтез». Коефіцієнт фінансової стійкості, що показує співвідношення власних і залучених засобів, вкладених в діяльність підприємства. Найбільший запас фінансової стійкості у 2008 р. був в ДПДГ «Еліта» та СГВК «Авангард», в яких на одну гривню залучених засобів відповідно припадає по 23,09 грн та 49,09 грн власних засобів.

Метод «ККР» розробили викладачі кафедри «Економічного аналізу і аудиту» МДАУ. Цей метод містить п'ять показників фінансового стану: коефіцієнти автономії, абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності, покриття, рентабельності активів. Якщо значення коефіцієнтів в межах нормативу, а рівень рентабельності має позитивне значення фінансовий стан оцінюється в двадцять балів.

Використовуючи метод «ККР» можна отримати узагальнюючу оцінку фінансового стану в балах (табл.2). Дані таблиці 2 дають змогу встановити, що незадовільний стан у 2008 р. був в ТОВ «Синтез» і ПП «БАЯ», які отримали по 20 балів. Найстійкіший фінансовий стан був в СГВК «Авангард», яке отримало максимальну оцінку – 100 балів. На другому місці ДПДГ «Еліта» - 80 балів. В решті господарств фінансовий стан був задовільний – по 60 балів.

Таблиця 2

Узагальнююча оцінка фінансового стану сільськогосподарських підприємств Жовтневого району у 2008 р.

Підприємства	Складові методу ККР					Узагальнююча оцінка в балах
	коефіцієнт автономії	коефіцієнт покриття	коефіцієнт абсолютної ліквідності	коефіцієнт швидкої ліквідності	коефіцієнт рентабельності активів	
ТОВ "Вікторія"	0,65	1,46	0	0,19	1,9	60
ТОВ "Діонісій VN"	0,53	1,0	0	0,17	42,1	60
ТОВ "Супутник-Агро"	0,8	3,0	0,11	0,17	103,7	60
ТОВ "Синтез"	0	0,32	0,01	0,01	32,5	20
ТОВ "ЮлИгС" - МС"	0,64	1,29	0,01	0,06	38,7	60
ДПДГ "Еліта"	0,96	10,3	0,12	0,93	0,3	80
ПП "БАЯ"	0,2	0,84	0	0,35	0,2	20
ПСП "Агро-Урожай"	0,77	2,3	0,02	0,02	53,6	60
СГВК "Авангард"	0,98	16,74	0,28	1,41	0,4	100

Висновки. Використання методу «ККР» дуже зручне, не займає багато часу, але дає узагальнюючу оцінку фінансового стану в балах. Виявлення фінансового стану підприємства дозволить власникам, керівникам, партнерам по бізнесу, банкам визначати надійність, стабільність кожного підприємства, оцінювати ефективність використання фінансових ресурсів, спрогнозувати фінансові результати його діяльності.

Існує багато причин через які сільськогосподарські підприємства залишаються у важкому становищі, але вихід з цієї ситуації все ж таки можна знайти. Надання банками кредитів під невеликий процент дало б змогу підприємствам закупити нове обладнання, тоді собівартість продукції була б менша, а сама продукція - більш якісна і підприємства змогли б швидко повернути кредит і розвиватись далі. Також можна залучити інвесторів на взаємовигідних умовах для покращення фінансового становища. Потрібно врегулювати ціни на паливо, добрива або встановити спеціальні ціни для сільськогосподарських підприємств.

Ці заходи дадуть змогу досить ефективно покращити фінансове становище підприємств, а споживачі зможуть отримувати більш якісну сільськогосподарську продукцію за значно нижчими цінами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клочан В.П. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства/ В.П. Клочан, В.Ф. Клочан, А.Г. Костирко // Економіка АПК. -2008. - №7.-С.54-56

УДК 331.101.262.003.13(477.73)

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В ДП «ПІВДЕННЕ» СНІГУРІВСЬКОГО РАЙОНУ

О.А. Луста, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н.І.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті на матеріалах сільськогосподарського підприємства Снігурівського району визначено напрямки підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

Ключові слова: продуктивність праці, ефективність, трудові ресурси.

Актуальність проблеми. Успішне виконання виробничої програми підприємства в значній мірі визначається забезпеченістю трудовими ресурсами та ефективністю їх використання. Для того, щоб ефективніше використовувати трудові ресурси на кожному підприємстві необхідно проводити економічний аналіз, визначати резерви підвищення продуктивності праці і залучати їх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вивчення умов аграрної праці та розробці практичних заходів щодо реалізації відтворення трудових ресурсів присвячено праці відомих вітчизняних – економістів: Д.П. Богині, О.А. Бугуцького, О.І. Здоровцова, І.І. Купалова, П.Т. Саблука, Л.О. Шепотько, О.В. Шкільова, К.І. Якуби та інших.

Постановка завдання. На фактичних матеріалах одного з господарств Снігурівського району визначити напрямки підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Шляхами підвищення ефективності використання трудових ресурсів є підвищення освітнього рівня, покращення використання робочого часу зниження коефіцієнта плинності. Аналіз показав, що коефіцієнт плинності кадрів в ДП «Південне» невеликий і має тенденцію до зниження, що свідчить про стабільність кадрів у 2007-2008 роках. Так, коефіцієнт плинності у 2006 році склав 0,04, у 2007 році – 0,03, а

в 2008 році – 0,02. Велике значення на ефективність використання трудових ресурсів має освітній рівень керівників і спеціалістів. Структура освітнього рівня керівників і спеціалістів подається на рисунку (рис. 1).

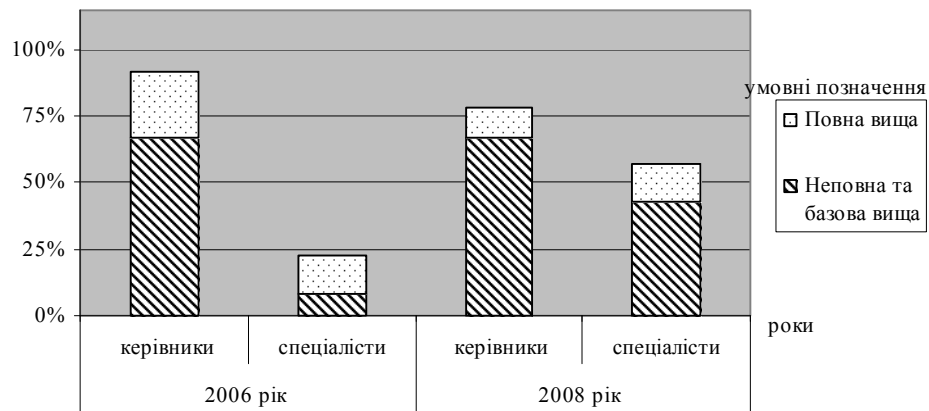

Рис. 1. Структура освітнього рівня керівників і спеціалістів в ДП "Південне" Снігурівського району, %

Як видно з рис. 1 у звітному році в порівнянні з базисним освітній рівень керівників і спеціалістів в ДП «Південне» знизився.

Так, у 2008 році повну вищу освіту мали 11,1% керівників та 14,3% спеціалістів. Неповну та базову вищу в 2008 році мали 66,7% керівників та 42,9% спеціалістів. Тобто керівники з вищою освітою звільнилися та поїхали у місто. Частина спеціалістів без освіти була звільнена, у зв'язку з чим зросла питома вага спеціалістів з неповною та базовою вищою освітою. Підвищення освітнього рівня керівників і спеціалістів є одним з резервів підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

Як показало дослідження у 2006 році найбільшу питому вагу в обліковій кількості штатних працівників займали жінки (57,3%). На 32,3 в. п. знизилася питома вага жінок та зросла питома вага чоловіків і на кінець 2008 року в структурі трудових ресурсів ДП «Південне» переважали чоловіки (75%). Це пов'язано зі скороченням працівників, які не мали спеціальності, в результаті чого зросла питома вага механізаторів.

Удосконалення статеві структури трудових ресурсів є одним з резервів підвищення продуктивності праці. Аналіз показав, що переважна кількість працюючих як у базисному, так і у звітному році це працівники у віці 35-49 років. Питома вага цієї категорії у 2006 році становила 61,3%, у 2008 році – 71,4%. По десять відсотків займають працівники у віці 25-34 років. За досліджуємий період вікова структура трудових ресурсів погіршилася за рахунок скорочення молоді.

Впливає на продуктивність праці нераціональне використання робочого часу. Дослідження показало, що у 2008 році значно скоротився

невикористаний робочий час. Якщо у 2006 році рівень використання робочого часу складав 93,5%, у 2007 році 89,5%, то у 2008 році 95,7%, що на 2,2 в. п. більше рівня 2006 року та на 6,2 в. п. більше рівня 2007 року. Фонд робочого часу у 2008 році становив 122126 люд.-год. Відпрацьовано у 2008 році 116858 люд.-год., що на 27,7% менше, ніж у 2006 році та на 0,6% менше, ніж у 2007 році. Більшість невідпрацьованого часу утворилася за рахунок тимчасової непрацездатності.

Залучення визначених резервів валової продукції сільського господарства сприяє підвищенню продуктивності праці, що видно з даних наступної таблиці (табл.1).

Таблиця 1

Визначення суми валової продукції, недоотриманої у 2008 році
за рахунок неповного використання робочого часу в ДП «Південне»

Показники	Значення показників
1.Вироблено валової продукції в порівнянних цінах 2005 р. в розрахунку на одного працюючого за рік, тис.грн	192,4
а) в т.ч. за одну людину-годину, грн	85,6
2.Невідпрацьовано людину-годин	6132
а) в т.ч. одним працівником	117,92
3.Недоотримано валової продукції в розрахунку на одного працівника (1а*2а), тис.грн	10,1
4.Недоотримано валової продукції всіма працівниками, зайнятими в сільськогосподарському виробництві (1а*2), тис.грн	524,9

Дослідження показало, що в ДП «Південне» у 2008 році невідпрацьовано 6132 люд.-год. Недоотримано валової продукції за рахунок неповного використання робочого часу у 2008 році на суму 524,9 тис.грн, т. ч. в розрахунку на одного працівника 10,1 тис.грн. Тобто якби в ДП «Південне» робочий час використовувався на 100% підприємство додатково б отримало валової продукції на 524,9 тис.грн, а продуктивність праці зросла б на 10,1 тис.грн.

Частка приросту валової продукції за рахунок підвищення продуктивності праці визначається за такою формулою:

$$ВП = 1 - (T_{пч} : T_{пВп}) * 100\% \quad (1)$$

де ВП – сума валової продукції; $T_{пч}$ – темп приросту чисельності працюючих; $T_{пВп}$ – темп приросту валової продукції.

$$ВП_{2008} = 1 - \left(\frac{-67,9}{68,8} \right) \cdot 100\% = 1 + 98,7 = 99,7 \quad \text{тис.грн}$$

Впливає на продуктивність праці її стимулювання. Оплати праці однієї люд.-год. у 2008 році склала 10,01 грн, що вище попередніх років відповідно в 2,3 рази та в 2,0 рази. Оплата праці за невідпрацьований час у 2008 році

становила 52,2 тис.грн, що в 1,7 разів більше, ніж в 2006 році та на 0,8% менше, ніж в 2007 році. Оплата праці за невідпрацьований час є також резервом зростання продуктивності праці.

У 2008 році було виплачено в ДП «Південне» за невідпрацьований час 52,2 тис.грн. Коефіцієнт співвідношення валової продукції і фонду оплати

праці дорівнював у 2008 році $\left(\frac{1004}{1170,2} \right) = 8,5$.

Звідси: $\frac{52,2 \cdot 850 \%}{100 \%} = 443,7$ тис.грн валової продукції.

Узагальнимо резерви зростання валової продукції сільського господарства в порівнянних цінах 2005 року за рахунок цих трьох напрямків (табл.2).

Резерви валової продукції сільського господарства в порівнянних цінах 2005 року в ДП «Південне» у 2008 році склали 1068,3 тис.грн, в т. ч. за рахунок повного використання робочого часу – 524,9 тис.грн, за рахунок підвищення продуктивності праці – 99,7 тис.грн, за рахунок перевитрати оплати праці – 443,7 тис.грн.

Таблиця 2

Узагальнення резервів зростання валової продукції сільського господарства в порівнянних цінах 2005р. в ДП «Південне» у 2008 році

Резерви зростання валової продукції сільського господарства в порівнянних цінах 2005р.	
Вид резерву	Сума, тис.грн
За рахунок повного використання робочого часу	524,9
За рахунок підвищення продуктивності праці	99,7
За рахунок перевитрати оплати праці	443,7
Разом	1068,3

Залучення визначених резервів валової продукції сільського господарства сприяє підвищенню ефективності використання трудових ресурсів (табл.3).

Таблиця 3

Порівняння фактичної та розрахункової продуктивності праці в ДП «Південне» у 2008 році

в ДП «Південне» у 2008 році Показники	Фактичні	Розрахункові (з використанням резервів)	Відхилення	
			(+,-) тис.грн	%
Вартість валової продукції сільського господарства в порівнянних цінах 2005р., тис.грн	10004	11072,3	1068,3	110,7
Середньорічна чисельність працюючих, чол.	52	52	-	-
Продуктивність праці, тис.грн	192,4	212,9	20,5	110,7

Можна відмітити, що залучення резервів зростання валової продукції сільського господарства в порівнянних цінах 2005 року, які не потребують додаткових фінансових вкладень, підвищило продуктивність праці в ДП «Південне» у 2008 році на 20,5 тис.грн або на 10,7%.

Висновки. В результаті даного дослідження були визначені резерви, які не потребують додаткових фінансових вкладень, залучення цих резервів сприяло підвищенню ефективності використання трудових ресурсів на 10,7%.

УДК 633.1:338.432

ВПЛИВ ФАКТОРІВ НА УРОЖАЙНІСТЬ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР МИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ

Мироненко А.Ю. , магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н.І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті наведені результати аналізу урожайності зернових культур в сільськогосподарських підприємствах Миколаївського району Миколаївської області.

Ключові слова: зернові культури, озима пшениця, урожайність, кореляція

Актуальність проблеми. У статті наведені результати аналізу урожайності зернових культур в сільськогосподарських підприємствах Миколаївського району Миколаївської області

В статье наведены результаты анализа урожайности зерновых культур в сельскохозяйственных предприятиях Николаевского района Николаевской области.

Зернові є одними з найважливіших рослинницьких культур в Україні. Розвиток зерновиробництва має велике значення для розвитку національної економіки України. Більшість сільськогосподарських підприємств Миколаївського району спеціалізуються на зерновиробництві [1]. Але в останні роки ефективність виробництва зерна знижується через зменшення урожайності зернових культур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зерновиробництва підіймали в своїх працях В.І. Бойко, М.Г. Лобас, П.І. Гайдучкий, П.Т. Саблук, В.Ф. Сайко, В.П. Ситник, Л.М. Худолій, М.І. Щур, О.М. Шпичак та інші. В працях цих вчених розглядається питання зерновиробництва на

прикладі республіки або області. Але зміна економічних умов потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу урожайності зернових культур на основі фактичних матеріалів сільськогосподарських підприємств Миколаївського району проведення аналізу урожайності зернових культур і виявлення факторів, що впливають на її рівень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з найважливіших показників ефективності - зерновиробництва є урожайність. Спочатку розглянемо динаміку урожайності за останні роки в розрізі тих сільськогосподарських підприємств Миколаївського району, які існували протягом п'яти років (табл. 1).

Підприємства	Роки					2006 р. у % до 2005 р.	2007	2008 р. у % до 2007 р.	2009
	2005	2006	2007	2008	2009		р. у % до 2006 р.		р. у % до 2008 р.
ТОВ "Ковалівка"	11	17,3	9,8	23,4	22,9	157,3	56,6	238,8	97,9
ТОВ "Надбузьке"	14,2	13	5,7	18,3	19	91,5	43,8	321,1	103,8
ТОВ "Добробут"	24	21,7	10,1	31,6	25,5	90,4	46,5	312,9	80,7
СГВК "Зеленоярське"	17,2	20	7,7	24,3	26,8	116,3	38,5	315,6	110,3
ВАТ "Радсад"	25,7	28,7	18,9	32,9	35,2	111,7	65,9	174,1	107,0
ДП "Племрепродуктор "Степове"	24,4	25,4	17	39,3	39,4	104,1	66,9	231,2	100,3
ДП "СП"Сонячне"	15,4	13,8	8,0	23,3	18,2	89,6	58,0	291,3	78,1
ДП "Південь- конецентр"	13,1	16,6	-	26,4	21,4	126,7	X	X	81,1
В середньому по господарствам	17,3	18,4	12,7	28,7	30,9	106,5	68,7	226,0	107,7

Як свідчать дані таблиці 1, в середньому по господарствах Миколаївського району і в розрізі окремих підприємств урожайність зернових протягом останніх п'яти років коливалася від 5,7 ц/га до 39,4 ц/га. Причому як в середньому по господарствах, так і в більшості господарств знижувалася урожайність зернових культур в 2007 р., а в 2006, 2008 та 2009 роках зростала. Найбільші коливання урожайності спостерігалися у ТОВ "Надбузьке", ТОВ "Добробут", і СГВК "Зеленоярське". Найвищою урожайністю зернових характеризується ВАТ "Радсад", ДП "Степове", ТОВ "Добробут". Найнижча урожайність зернових культур протягом досліджуваного періоду була в ТОВ "Надбузьке" і ДП "СП" Сонячне". Залежить урожайність зернових від багатьох факторів в т.ч. від сорту

насіння. В Миколаївському районі в останні роки використовують наступні перспективні сорти насіння зернових культур.

Сорти озимої твердої пшениці:

Айсберг одеський – високоврожайний (63,5 ц/га). Вимагає кращих попередників і добрив. Зимостійкий, посухостійкий;

Алий парус – високоврожайний (64,9 ц/га). Вимагає кращих попередників. Стійкий до вилягання. Зимо-, морозо-, посухостійкий;

Дельфін – високоврожайний (53,7 ц/га) Вимагає кращих попередників. Стійкий до поширених хвороб;

Золоте руно – високоврожайний (72 ц/га). Посухостійкий, стійкий до хвороб. Якість вищого ґатунку;

Перлина одеська – високоврожайний(55,8-104,0 ц/га). Посухостійкий. Вищого ґатунку.

Озимий ячмінь:

Зимовий – урожайність 57,5 ц/га. Зимо-, морозо-, посухостійкий;

Тамань – високоврожайний до 90-100 ц/га. Посухостійкий;

Луксор – урожайність 46 ц/га. Посухостійкий. Стійкий до хвороб, вилягання і осипання;

Тайна – Урожайність до 80-90 ц/га. Зимо-, морозостійкий;

Впливає на урожайність зернових посів по кращих попередниках, збирання урожаю в оптимальні строки, внесення достатньої кількості добрив, засобів захисту рослин, строки сівби, тощо. За допомогою кореляційного аналізу визначимо вплив витрат на виробництво, в тому числі на урожайність пшениці в 2008 році. Великий вплив на урожайність мають добрива, але у 2008 році добрива для виробництва використовували лише три підприємства – ТОВ "Ковалівка", ДП "Степове" і ВАТ "Радсад" в двох останніх урожайність озимої пшениці була найвищою. Показники для визначення коефіцієнта кореляції надаються в таблиці (табл. 2)

Таблиця 2

Вихідні дані для множинної кореляції урожайності озимої пшениці в 2008 році

Назва господарства	Урожайність ц/га	Витрати на 1 га посіву, тис. грн..	
		на добрива	на насіння
ТОВ "Надбужке"	18,1	0	0,16
ТОВ "Добробут"	35,6	0	0,06
СГВК "Зеленоярське"	27,3	0	0,19
ДП "Племрепродуктор "Степове"	45,9	0	0,35
ТОВ "Ковалівка"	26,3	0,305	0,15
ДП "СП"Сонячне"	23,6	0,48	0,23
ВАТ "Радсад"	33,8	0,25	0,11

Параметри рівняння множинної регресії обчислюються способом найменших квадратів розв'язанням системи рівнянь

$$\sum YX_n = A_0 \sum X_n + A_1 \sum X_1 X_n + A_2 \sum X_2 X_n + \dots + A_n \sum X_n^2$$

12,32442378	44,8522	-41,4733086
26,95798333	14,3421	8,545742368
0,942003858	4,163259	#Н/Д
8,121263055	1	#Н/Д
281,5272729	17,33273	#Н/Д

$$Y = -41,47 + 44,85 * X_1 + 12,32 * X_2$$

X_2 це витрати на насіння на 1 га, в тис.грн

При цьому коефіцієнт детермінації r^2 дорівнює 0,942. Отже, згідно цих даних врожайність на 94,2% формується під впливом цих факторів.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гаркуша О.М. Сучасний стан і подальший розвиток землеробства на Миколаївщині/О.М. Гаркуша// Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2004.- Вип. 2. –С. 3-8.
2. Чмирь С.М. О.М. Деякі теоретичні підходи до сучасної практики зернового виробництва в Україні/С.М. Чмирь// Економіка АПК. – 2007.- №11. –С. 79-81.
3. Шибаніна О.В. Розвиток виробництва зерна і його значення у забезпеченні продовольчої безпеки України/О.В. Шибаніна, Т.В. Демченко// Економіка АПК. – 2008.- №12. –С. 9-12.

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Болотній Д.П., магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Клочан В.П.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджено формування та використання фінансових ресурсів фермерських господарств. Науково обґрунтовано особливості фінансового забезпечення діяльності фермерських господарств. Проведено аналіз формування і використання фінансових ресурсів фермерських господарств України. Встановлені проблеми розвитку системи фінансового забезпечення вітчизняних фермерських господарств. Розроблені рекомендації щодо шляхів зміцнення фінансового стану фермерських господарств в Україні.

Актуальність проблеми. За роки ринкових перетворень фермерські господарства стали невід'ємною частиною багатокладного сільськогосподарського сектора, а також економіки країни в цілому. Значущість фермерських виробників в економіці будь-якої країни обумовлюється тими функціями, які вони виконують.

Фермерські господарства відіграють значну роль у виробництві сільськогосподарської продукції, продовольчому забезпеченні населення, формуванні пропозиції на регіональних і локальних продовольчих ринках. Діяльність фермерських господарств сприяє вирішенню соціальних проблем села, налагодженню стійкого розвитку сільських територій, забезпеченню зайнятості та підтримці доходів сільського населення. Позитивним фактором діяльності фермерських господарств є збереження й поліпшення екологічної ситуації в сільській місцевості. Це пояснюється тим, що багато фермерських господарств веде менш спеціалізоване, порівняно з великими сільськогосподарськими підприємствами, аграрне виробництво і вирощує широкий набір сільськогосподарських культур і тварин. У подальшому соціально-економічна роль фермерських господарств буде зростати у вирішенні таких питань, як: наповнення місцевих і регіональних агропродовольчих ринків, виробництво продукції «екологічного сільського господарства», надання суспільних благ (збереження сільського розселення й сільського способу життя та культури; задоволення рекреаційних потреб; забезпечення соціального контролю над територією). Проте потенціал фермерських господарств використовується недостатньо ефективно, оскільки власники господарств (сільські підприємці) стикаються з правовими, економічними, соціальними проблемами в процесі свого функціонування і розвитку.

Особливо гостро в сучасних умовах перед вітчизняними фермерськими господарствами стоять проблеми фінансового характеру: дефіцит фінансово-кредитних ресурсів як наслідок неефективної державної підтримки аграрного сектору економіки; слабка доступність для дрібних підприємців-фермерів комерційного кредиту; недостатній розвиток сільської кредитної кооперації (навіть з урахуванням її позитивної динаміки); втрата потенційних доходів через відсутність відповідного вимогам інноваційного розвитку системи збуту продукції; високі витрати, обумовлені відсутністю налагодженого та ефективного матеріально-технічного і виробничого обслуговування фермерських господарств. Саме тому виникає необхідність пошуку шляхів поліпшення фінансового стану фермерських господарств через розв'язання проблем формування та використання їхніх фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні й практичні аспекти фінансової діяльності виробників аграрного сектору висвітлено у працях вітчизняних науковців, зокрема таких, як: В.М.Алексійчук, Н.П. Брязгун, О.В. Гривківська, С.О. Гуткевич, А.Г. Даниленко, М.Я. Дем'яненко, В.К. Збарський, В.М.Заєць, В.В. Зіновчук, І.Г. Кириленко, П.А.Лайко, І.О. Лютий, В.Я. Месель-Веселяк, М.Й. Малік, Ю.О. Нестерчук, С.С. Осадець, ГМ. Підлісецький, А.М. Поддєрьогін, Д.В. Полозенко, П.Т. Саблук, В.М.Федосов, С.І. Юрій та ін.

Позитивно оцінюючи результати досліджень цих авторів, слід зазначити, що в науковій літературі здебільшого розглядаються питання розвитку сільського господарства в цілому, без виділення та диференціації проблем різних його напрямів. Зокрема, недостатньо висвітлюються питання щодо тенденцій та проблем розвитку фермерства в Україні, а саме, щодо фінансової діяльності фермерів при застосуванні різноманітних форм і методів залучення фінансових ресурсів на розвиток виробництва та при мінімізації витрат на виробництво та постачання виробленої продукції на ринок до споживачів. Це й обумовило актуальність і вибір теми статті.

Постановка завдання. Завданням статті є наукове обґрунтування особливостей фінансування діяльності фермерських господарств і розробка пропозицій щодо шляхів зміцнення їх фінансового стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з форм підприємницької діяльності в аграрному секторі є фермерські господарства, які, використовуючи земельні ділянки, що є у їх розпорядженні, виробляють товарну сільськогосподарську продукцію, займаються її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку. Функціонування і розвиток фермерських господарств, як і будь-яких інших підприємств, потребує фінансового підґрунтя. Саме наявність фінансових ресурсів, їх ефективне використання визначають фінансове благополуччя підприємства - його платоспроможність та фінансову стабільність.

Визначення поняття фінансових ресурсів фермерських господарств ґрунтується на конкретизації структури джерел надходження грошових коштів на підприємство. Тому відмінності у визначенні поняття «фінансові

ресурси» для підприємств різних галузей економіки виникають внаслідок галузевої специфіки джерел формування грошових коштів підприємств та їх форми власності. Для фінансування своєї діяльності та розвитку фермери використовують власні кошти (кошти засновників, прибуток, амортизаційні відрахування) та залучені (кошти державної фінансової підтримки, кредити суб'єктів господарювання, кредити банків та кредитних кооперативів, факторинг, лізинг).

На основі проведеного аналізу формування фінансових ресурсів підприємств доведено, що фінансовими ресурсами фермерських господарств, які спрямовуються на розширене відтворення, є сукупність: власних коштів; коштів, залучених з кредитних ринків (шляхом співпраці з фінансово-кредитними установами); коштів, що продукуються на кредитних ринках з використанням інструменту взаємного кредитування; кошти державної підтримки [2, с. 113].

На фінансове забезпечення фермерів впливає специфіка сільськогосподарського виробництва, яка виявляється в наступному:

- у процесі формування основного капіталу для фермерів характерним є використання землі в якості основного засобу виробництва та переважання продуктивної і робочої худоби в його структурі - формування оборотного капіталу фермерів визначається сезонними потребами в оборотних коштах, а також тим, що переважна частина оборотних активів підприємств формується в натуральній формі (молоді тварини, тварини на відгодівлі, насіння, ремонтні матеріали, паливо, мінеральні добрива), обминаючи грошову фазу кругообігу;
- в частині виробництва для фермерів характерним є тривалість виробничого циклу та залежність від природного середовища;
- при співпраці з іншими підприємствами та населенням у процесі виробництва та збуту сільськогосподарської продукції характерним є наявність цінового перерозподілу не на користь сільськогосподарських виробників, нееластичність попиту за ціною на продукцію продовольчої групи та нееластичність попиту по доходах.

Переважаючі негрошові форми основних і оборотних засобів, сезонність і тривала окупність аграрного виробництва, диспаритет цін, нееластичність попиту за ціною та попиту по доходах є факторами, що:

- по-перше, обумовлюють високу залежність фермерських господарств від зовнішнього фінансування,
- по-друге, обмежують можливості фермерських господарств у отриманні зовнішніх кредитних коштів.

Вибір форм та методів фінансування фермерського виробництва визначається з урахуванням таких факторів, як: вартість капіталу, що залучається; ефективність його використання; співвідношення власного та позичкового капіталу, що визначає фінансовий стан підприємства; ступінь ризику різних джерел фінансування; економічні інтереси інвесторів та позичальників.

Фінансове забезпечення розвитку фермерського господарства в розвинених країнах здійснюється з використанням державних і ринкових механізмів. Зокрема, державна підтримка здійснюється у формі: субсидій, цінового регулювання, податкового стимулювання, державних інвестицій в систему переробки і збуту продукції, допомоги при стихійних лихах, допомоги молодим фермерам, державної підтримки технічного переоснащення сільськогосподарських виробників тощо. Основним ринковим інструментом фінансового зміцнення фермерів є активний кооперативний рух та державна підтримка.

Розвиток підприємництва та підвищення значущості фермерських господарств сприятиме активізації економічних реформ на селі та розвитку різних форм власності. Так, протягом останніх років в країні спостерігається зростання обсягів валової продукції, виробленої фермерами та зростання питомої ваги фермерських господарств у виробництві валової продукції сільськогосподарства. Відповідно до розвитку фермерського виробництва в Україні, сформовані правові та організаційні засади його діяльності, а також здійснюються заходи і удосконалюються механізми формування фермерськими господарствами фінансових ресурсів для власного розвитку [3, с. 33].

Щодо фінансового забезпечення фермерів коштами державної фінансової підтримки, спостерігаються наступні особливості:

- при виділенні коштів державної фінансової підтримки для аграрного сектору не відбувається поділ сільськогосподарських виробників залежно від їх розмірів та організаційно-правової форми діяльності, внаслідок чого не передбачаються відмінності у формах державної фінансової підтримки великих колективних господарств та виробників-фермерів;

- запроваджені нові форми державної фінансової підтримки, що реалізуються через такі бюджетні програми, як: «Фінансова підтримка фермерських господарств, в т.ч. через механізм мікрокредитування» та «Фінансова підтримка підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів комерційних банків (часткова компенсація ставок за кредитами комерційних банків)». При цьому фактичне доведення коштів державної фінансової підтримки до фермерів реалізується через Український державний фонд підтримки селянських (фермерських) господарств, але при порушеннях встановлених норм розподілу фінансування, незабезпеченні фондом своєчасного та в повному обсязі повернення коштів фінансової підтримки, невідпрацьованості системи контролю за цільовим використанням бюджетних коштів;

- спостерігається обмеженість можливостей щодо раціонального та в повній мірі використання коштів державної фінансової підтримки фермерськими господарствами;

- необґрунтованість виділення (іноді багатократне) державної фінансової підтримки обмеженій кількості фермерів.

В частині використання фермерськими господарствами можливостей фінансових ринків при залученні коштів на власний розвиток в роботі встановлено, що фермерські господарства поки що не стали повноцінними та повноправними учасниками кредитного ринку і не використовують в повній мірі ринкові кредитні інститути та інструменти.

Спостерігається обмеженість доступу фермерських господарств до банківських кредитів, яка обумовлена: недостатнім рівнем інформованості фермерів про можливості кредитування, бюрократичністю та довготривалістю процедури надання кредиту, високими відсотковими ставками (25-30%), необхідністю застави, що у 1,5-2 рази перевищує розмір кредиту, потребою мати кредитну історію. Водночас ринок небанківських кредитних послуг в Україні поки що недостатньо розвинений. Функціонують лише кредитні спілки (як різновид кредитної кооперації), які не знімають проблеми отримання кредитних ресурсів для фермерів, оскільки спеціалізуються переважно на споживчому кредитуванні.

Вирішенню цієї проблеми частково могло б сприяти запровадження нових, або вдосконалення (спрощення) існуючих, механізмів доступу фермерських виробників до ринку кредитних послуг. На шляху покращання фінансового становища фермерських господарств, вагомим також є питання щодо зниження рівня фінансових витрат фермерів, що може бути досягнуто або через зниження рівня поточних витрат, або завдяки інвестиціям у матеріальну-технічну базу, розвиток і розширення виробництва, розширення каналів збуту товарів тощо для зниження витрат на виготовлення продукції в майбутньому.

Характерною рисою вітчизняних фермерських господарств є відсутність, або мізерні обсяги, інвестиційних витрат на власний розвиток. Це, насамперед, підтверджується нерозвиненістю систем збуту виготовленої продукції та слабкістю матеріально технічного забезпечення фермерів.

Тому негативні наслідки, які будуть супроводжувати фермерські господарства у недалекому майбутньому, включають: загострення цінової конкуренції на внутрішньому ринку через зменшення імпорتنих тарифів; збільшення обсягів імпортованої продукції на внутрішньому ринку, а відтак підвищення конкуренції за якістю та асортиментом; впровадження міжнародних стандартів і норм безпеки та якості продукції, що вимагатиме додаткових витрат; необхідність підвищення конкурентоспроможності сектору аграрників у стислі терміни з супутнім підвищенням навантаженням на бізнес; входження на ринок нових зарубіжних компаній що вимагатиме необхідності впровадження нових маркетингових стратегій і зумовить додаткові витрати для збереження та розширення частки вітчизняної продукції на ринку.

Одним із шляхів підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств може бути об'єднання фермерів в кооперативи з метою удосконалення виробничої діяльності та зменшення власних фінансових витрат на виготовлення і збут продукції. Створені правові та організаційні

передумови кооперації у сільськогосподарській галузі, визначені напрями та механізми кооперування фермерів [1, с. 24].

Підвищенню конкурентоспроможності фермерів та зміцненню їх фінансового стану сприятиме активізація взаємодії сільськогосподарських виробників з кредитними інститутами та більш активне використання кредитних інструментів.

Висновки. Проведено наукове обґрунтування теоретичних основ фінансування діяльності фермерських господарств, а також розроблені пропозиції щодо шляхів зміцнення фінансового стану фермерських господарств в Україні. Успішне функціонування і розвиток фермерського виробництва, прямим чином залежить від фінансового стану підприємця. Тому на шляху розвитку фермерства в Україні вагомим є питання щодо їх забезпеченості фінансовими ресурсами. Встановлено, що економічні умови функціонування аграрного сектора ставлять сільськогосподарських виробників в невідповідні умови фінансування порівняно з виробниками інших сфер підприємництва: залежність фермера від зовнішніх кредитних ресурсів; обмеженість можливостей отримання коштів із зовнішніх джерел що спонукає фермерські господарства до пошуку нових механізмів залучення зовнішніх фінансових ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булуй О.Г. Проблеми та перспективи розвитку сільськогосподарської кооперації в Житомирській області // О.Г. Булуй / АгроІнКом. — 2006. — № 2. — С. 24-28.
2. Данік Н.В. Розвиток та економічна ефективність виробничої діяльності фермерських господарств Миколаївської області // Н.В. Данік / Вісник ХНАУ - 2006. - № 2 (26). - С. 113-118.
3. Климчук С.В. Формування ефективного середовища фінансової реструктуризації підприємств аграрної сфери економіки// С.В. Климчук / АгроІнКом.— 2007. —№ 7. - С. 32-36.

АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Гвоздь Т.І., магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто питання сутності інвестиційної привабливості галузі. Висвітлено проблему розвитку інвестиційного процесу в сільському господарстві та досліджено причини її виникнення і обґрунтовано шляхи подолання. Запропоновано напрями підвищення ефективності залучення та використання інвестицій сільськогосподарськими підприємствами України.

***Ключові слова:** інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційна діяльність, державне регулювання, можливості, ризики, стратегія розвитку, сільське господарство.*

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України виникла об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності, бо саме вона є вирішальною ланкою всієї економічної політики держави, яка забезпечує стабільне економічне зростання, приріст соціального ефекту, збалансованість макроструктури, поліпшення якості продукції тощо. При чому її слід розглядати в контексті особливостей кожної галузі, особливо враховуючи той факт, що сучасні підприємства, а передусім аграрні, діють у складному, нестабільному економічному середовищі з високим рівнем невизначеності. Взагалі уміння здійснювати необхідні зміни, перебудови, адаптуватися є сьогодні найважливішим завданням, що забезпечить їхню конкурентоспроможність і успішне функціонування в довгостроковій перспективі. Найбільш важливою складовою цих змін, що забезпечує швидку реакцію підприємств на вплив факторів внутрішнього і зовнішнього середовищ, є ефективне інвестиційне забезпечення. Низький рівень розвитку фінансового інвестування в сектори економіки та питання пошуку шляхів активізації інвестиційної діяльності обумовлює актуальність нашого дослідження. Адже від її інтенсивності та результативності залежить успіх перетворень в економічному, політичному та соціальному житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань розвитку інвестиційної діяльності в галузях економіки присвячено низку праць вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як А.П. Гайдуцького, В.М. Гончарова, С.О. Гуткевича, Р. Кінга, Р. Левіна, Є. Шнайдера, М.В. Щурик, Ф.О. Ярошенко та інших. Але, незважаючи на високий науковий рівень робіт, окремі аспекти цієї багатогранної проблеми залишаються недостатньо дослідженими, зокрема питання інвестиційної привабливості аграрних підприємств та розробки ефективного механізму активізації інвестиційної

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

діяльності в сільському господарстві. В свою чергу це дає нам підставу стверджувати, що наявність безумовно значущих результатів не відкидає потребу в подальшому висвітленні низки важливих питань стосовно інвестування саме аграрної сфери.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є надання оцінки стану інвестиційної привабливості підприємств та обґрунтування можливості активізації інвестиційної діяльності в аграрному секторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна привабливість галузі є інтегральною характеристикою з позиції перспектив розвитку, обсягу і можливостей збуту продукції, ефективності використання активів, ліквідності, стану платоспроможності та фінансової стійкості. Тобто її можна охарактеризувати як доцільність вкладення в галузь вільних грошових коштів [3]. Особливе значення для посилення інвестиційної привабливості має активність інвестиційної та інноваційної діяльності, що в свою чергу повинна рівномірно спостерігатися у всіх галузях народного господарства. Хоча згідно галузевого розподілу прямих іноземних інвестицій в Україні станом на початок 2009 року найбільш привабливими для іноземних інвесторів залишається харчова промисловість, в якій сконцентровано до 852 млн дол. інвестицій або 15,7%, в торгівлі - 855 млн дол. або 15,6%, у фінансовій сфері до 433 млн дол. або 8,5% та в машинобудуванні до 470 млн дол. або 8,0% (рис. 1). При цьому, головною причиною такого вкладення коштів інвесторами є швидкість обороту капіталу, а відповідно мінімізація ризиків. Не знижується потреба у фінансуванні металургійної, паливно-енергетичної, хімічної та нафтохімічної галузі, які є не менше інвестиційно привабливими, але в яких віддача капіталу значно повільніша.

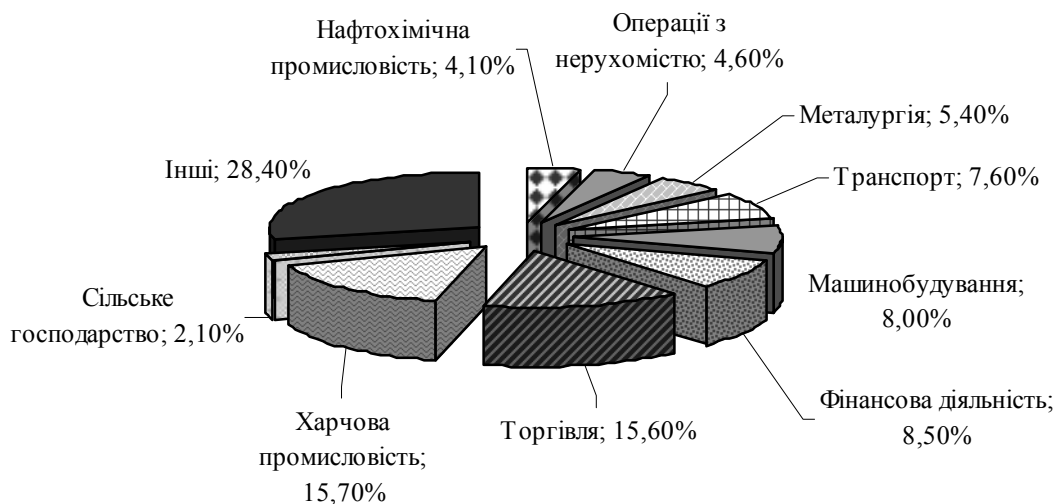
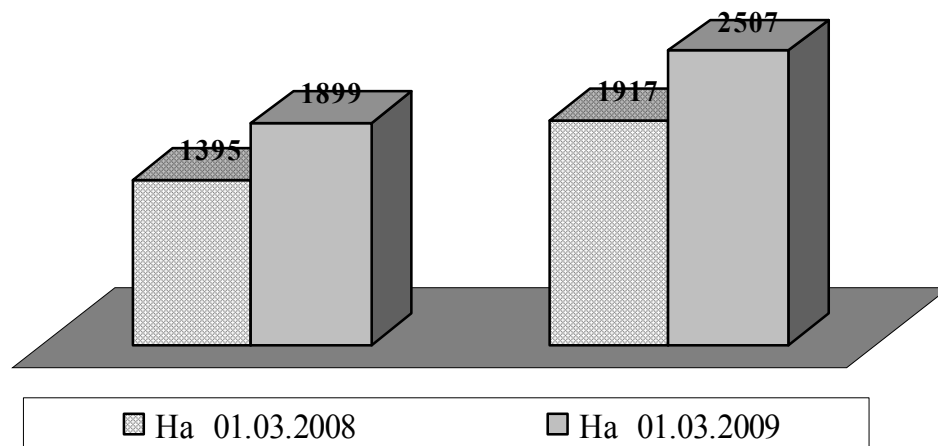

Рис.1. Питома вага прямих іноземних інвестицій в економіку України станом на початок 2009 р.

Отже, ми маємо можливість стверджувати, що незважаючи на високі темпи приросту сукупного обсягу інвестицій в економіку України останніми роками, більшість галузей потребують додаткових інвестиційних ресурсів.

Так, однією з таких галузей, в яких відчувається дефіцит інвестиційних ресурсів є сільське господарство. Обсяги прямих іноземних інвестицій в дану сферу складають лише близько 120 млн дол. або 2,1% від загального обсягу, при потребі, за підрахунками деяких аналітиків, більш ніж мільярд.

Аграрна галузь є однією з бюджетоформуючих секторів національної економіки, частка якої у зведеному бюджеті України за останні роки становить приблизно 10 %. Так, за результатами наших досліджень, до зведеного бюджету України станом на 01.03.2009 року від підприємств агропромислового комплексу надійшло 2,5 млрд грн. податкових платежів, що на 31 % більше, ніж було сплачено у відповідному періоді 2008 року. В свою чергу до державного бюджету надійшло 1,9 млрд грн., що на 36 % більше, ніж за такі ж місяці 2008 року (рис. 2).

* Сума без урахування відшкодування ПДВ

Рис. 2. Рівень поповнення бюджету підприємствами агропромислового комплексу України, млн грн

В цілому за 2008 рік до зведеного бюджету України від сільськогосподарських підприємств надійшло 13,7 млрд грн. податкових платежів, а до державного бюджету було відраховано 10,3 млрд грн. При цьому обсяг виробництва валової продукції у порівняльних цінах 2005 року в усіх категоріях господарств становив 111,6 млрд грн., з яких 57,9% припадає на рослинництво, а 42,1% - на тваринництво.

Аграрний сектор вже декілька років займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту, при чому обсяги експорту продукції агропромислового комплексу поступово зростають. Так, за результатами наших досліджень, протягом перших двох місяців 2009 року експортовано продукції агропромислового комплексу на суму 1304,7 млн дол., що на 16 % більше відповідного періоду минулого року, а імпортовано – на 728,2 млн дол. (менше на 12 %). Внаслідок чого зовнішньоторговельне сальдо є позитивним і становить 576,5 млн дол.(рис. 3).

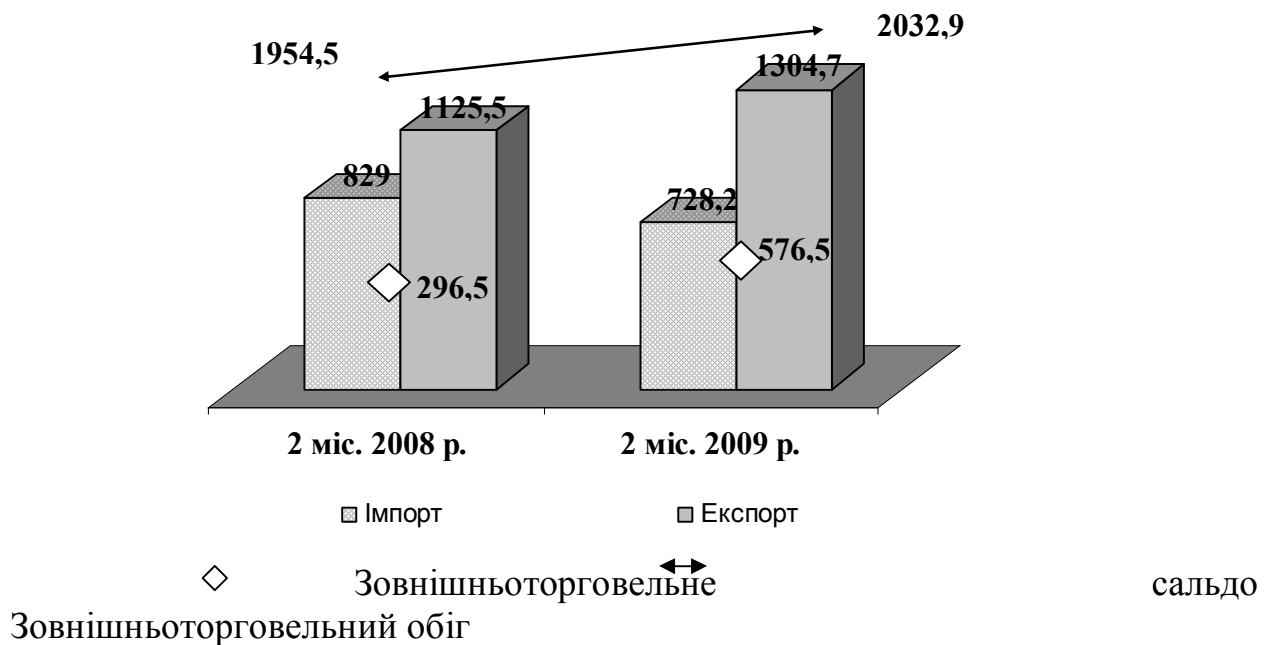

Рис. 3. Зовнішньоторговельний обіг продукції АПК, млн дол.

У той же час аграрний сектор страждає від потреби у значних капітальних вкладеннях. Пріоритетними напрямками інвестування цієї галузі є будівництво елеваторів, доріг внутрішньогосподарчого призначення, розвиток інфраструктури збуту сільськогосподарської продукції, будівництво насіннєвих заводів, збільшення урожайності на основі передових технологій, оновлення машино-тракторного парку та подальше нарощування потужностей по переробці продукції безпосередньо в місцях її виробництва.

Але не дивлячись на все масовий інвестор не йде в аграрну сферу України адже існує безліч перешкод на його шляху. Так, за результатами досліджень ми дійшли висновку, що стримуючими чинниками для інвесторів в Україні, насамперед є загальна нестабільність економічної і політичної ситуації, неефективна бюджетна та податкова політики держави, знецінення інвестиційних накопичень, у тому числі амортизаційних, відсутність стимулів і механізмів для інвестування, постійні проблеми з поверненням податку на додану вартість, підвищення банками ставок на кредити сільгоспвиробникам, відсутність професійного сучасного менеджменту, невиконання державою своїх прямих функцій у аграрній сфері тощо. Окрім того, при оцінці інвестиційної привабливості сільського господарства необхідно враховувати його специфічні особливості, які суттєво впливають на кінцеві результати. На сьогоднішній день важливим фактором є зменшення припливу фінансових ресурсів у галузі (падіння виручки від реалізації продукції) внаслідок скорочення платоспроможного попиту населення на продовольство, а також незавершеність процесів земельної реформи і інституційних перетворень в сільському господарстві і в суміжних галузях АПК. До того ж ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить не лише від економічних, але й

природно-кліматичних, біологічних та інших чинників виробництва, що створюють низку ризиків, які залишаються основним загороджувальним бар'єром для зовнішніх інвестицій.

Активізацію інвестиційної діяльності в аграрній сфері слід розпочинати на державному рівні. Оскільки безперечним є той факт, що саме державне регулювання інвестиційної діяльності допомагатиме створення сприятливого інвестиційного клімату, а також забезпечення ефективності функціонування капіталу. На жаль, сьогодні держава лише розпочала впроваджувати нормативно-правові акти та розробляти стратегію розвитку інвестиційної діяльності в Україні, що визначатиме не лише сталий розвиток підприємств, а й всієї економіки в цілому.

Висновки. Таким чином з погляду фундаментального аналізу інвестиційної привабливості аграрні підприємства України є дуже цікавим для інвесторів хоча є безліч перешкод на шляху до масового інвестування. У зв'язку з цим необхідно сприяти активізації інвестиційної діяльності аграрної галузі, адже її покращення надасть змогу істотно підвищити продуктивність та економічну ефективність галузі, прискорити темпи зростання аграрного виробництва. Надходження інвестицій поліпшить стан і результативність національного господарства, сприятиме залученню інноваційних технологій, удосконаленню якості перероблення та зберігання продуктів сільського господарства, використанню ресурсів, насиченості внутрішнього ринку високоякісним продовольством, створенню нових робочих місць, нарощуванню експортного потенціалу та налагодженню економічних зв'язків між господарюючими суб'єктами. До того ж інтенсивний розвиток сільськогосподарського сектору економіки надасть можливість ефективніше використовувати потенціал харчової та переробної галузей. Звичайно ж, для цього необхідно створювати належні умови розвитку інвестиційних можливостей: розвиток іпотечних відносин, впровадження прискореної амортизації та фінансових стимулів, надання муніципальних позик та безпроцентних кредитів, залучення заощаджень населення тощо. І на кінець, лише чітке вираження інвестиційної політики держави у основних її проявах (податкова, законодавча, амортизаційна і фінансова політика), а також невідворотній рух до прозорості та спрощення бюрократичних процедур стануть основними передумовами активізації інвестиційної діяльності аграрних підприємств України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишнеvsька О.М. Ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств для підвищення іміджу товаровиробника // О.М. Вишнеvsька, А.Г. Костирко, М.Д. Бабенко / Вісник аграрної науки Причорномор'я. - № 4 (43) Миколаїв - 2007.- С. 53-57.

2. Жарун О. Регіональні аспекти інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств Черкащини // О. Жарун / Економіка АПК.- 2008. - № 3. - С. 111-117.
3. Орликовський М.О. Оцінка інвестиційної привабливості аграрного виробництва регіону // М.О. Орликовський / Економіка АПК. – 2007. - № 1. - С. 94-98.
4. www.institutionalinvestor.com - Рейтинг для інституційних інвесторів VII. Institutional Investor's Country Credit Ratings.
5. www.oga.mk.ua

УДК 658.14

ОБГРУНТУВАННЯ ПРИЧИН ТА НАСЛІДКІВ ПРОДАЖУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Морозова А.С., магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто право власності на землю. Проаналізовано позитивні та негативні наслідки використання землі після знаття мораторію. Визначено, що суттєвим аспектом у гармонізації землекористування є формування адекватного ринку земель сільськогосподарського призначення.

Ключові слова: земельний ринок, земельна реформа, земельні відносини, земельний пай, мораторій.

Актуальність проблеми. Для сільськогосподарських підприємств найважливішим засобом виробництва є земля. Розвиток виробництва значною мірою залежить від форми власності на землю, засоби виробництва та вироблену продукцію, а відповідно і форм господарювання. Перетворення земельної власності і соціально-економічної структури землекористування насамперед в аграрній сфері ще далекі до повного завершення та юридичного закріплення. Більшість господарств не мають юридично сформованих і технічно оформлених землеволодінь і землекористувань, що не дозволяє їм здійснювати планування господарської діяльності на землях, які перебувають в їх власності, в оренді, постійному користуванні, побудувати стратегію подальшого розвитку.

Земельні ресурси не є продуктом людської праці, а створені під дією об'єктивних природних чинників, а це свідчить про те, що вони виступають загальнонародним благом. Це має бути основою сучасної політики землекористування, і даний підхід закласти в перетворення, що торкаються сфер, пов'язаних із використанням земельних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтуванню причин і наслідків продажу земель сільськогосподарського призначення присвячена значна кількість наукових праць провідних учених, таких як Ю.А. Білик, А.С. Даниленко, А.М. Третяк, А.Д. Юрченко, П.Т. Саблук, В.В. Горланчук. Вивчення земельних питань, вирішення суперечок навколо земельного ринку є надзвичайно актуальними для суспільного розвитку, тому потребують подальшого аналізу.

Постановка завдання. Обґрунтування теоретичних та практичних аспектів факторів впливу, причин та наслідків продажу земель сільськогосподарського призначення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Земельні ресурси мають ряд властивостей і особливостей, які не залежать від системи суспільних відносин і які не притаманні іншим засобам виробництва: земля є продуктом природи і виникла та існує незалежно від волі та свідомості людини; земля у процесі використання не зношується, а при правильному використанні не зменшує свої корисні властивості; використання землі пов'язано із просторовою постійністю місця та обмеженістю території.

Відповідно до ст. 3 Конституції України держава визнає право людини на життя, землю, гідність тощо. Право на землю як одне з соціальних прав людини існує незалежно від його закріплення нормативним актом.

У Законі України "Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю)" від 18 січня 2001 року за № 2242-III з 10 лютого 2001 року заборонено продаж земельних паїв та інші способи їх відчуження. Фактично з дати набуття чинності цього закону власники земельних паїв можуть володіти та користуватись ними, із суттєвим обмеженням права вільного розпорядження. До операцій, які не можна здійснювати із земельними паями, належать: купівля-продаж; дарування; обмін; передача у заставу; передача у вигляді внеску до статутного (пайового) фонду створюваного підприємства [1].

Власникам земельних паїв залишається тільки право на передачу земельних паїв у спадщину або оренду. На власників же землі, які мають державний акт на право власності на землю, його дія не поширюється.

У результаті здійснених в аграрному секторі України докорінних соціально-економічних перетворень щодо форм власності, земельних і майнових відносин на селі була сформована система господарювання, яка включає приватні, державні й колективні підприємства, фермерські та особисті селянські господарства. Але процес реформування сільськогосподарського виробництва зумовив не підвищення його ефективності, а навпаки, відбулося істотне зниження обсягів виробництва продукції, порушення внутрішньогосподарського землекористування, має місце низька ефективність і навіть збитковість аграрних товаровиробників.

Використання розпайованих земель є не ефективним, оскільки більш ефективним є використання земель крупними масивами, а не дрібними ділянками по 3-10 га. Поки що економічна ситуація в Україні не сприятлива для розвитку сільського господарства, а відповідно й для ефективного

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

використання земель. А головне те, що, підійшовши до паювання земель у процесі земельної реформи, держава активізувала тільки організаційні і частково правові заходи, а за економічні, фінансові й інші матеріальні – забула. Земельні ділянки для ефективного сільгоспвиробництва повинні бути площею 500-600 га.

Світовий досвід розвитку земельних відносин у економічно розвинутих країнах, переконливо засвідчує, що важливим їх регулятором є сформований і чітко функціонуючий земельний ринок. Майбутній земельний ринок в Україні повинен перебувати під регуляторним впливом держави, що означає визначення певних правил щодо обміну земельних прав та грошового капіталу. Поки що в Україні відсутні чіткі правила ринкових операцій з сільськогосподарськими угіддями, не сформована інфраструктура для їх здійснення. Тому земельний ринок на даному етапі розвивається в більшій мірі стихійно [2].

Значні поповнення, як очікується, до бюджету нашої країни будуть надходити від продажу землі після знаття мораторію. Проаналізуємо позитивні та негативні сторони від запровадження продажу землі (табл.1).

Таблиця 1

Порівняльна цінка позитивних і негативних наслідків використання землі після прийняття закону України “Про ринок землі”

Позитивні сторони	Негативні сторони
Надходження коштів до місцевих та державного бюджетів Отримання кредитів під заставу земель Поліпшення інвестиційної привабливості України Отримання прибутку від перепродажу земель Створення земельних банків, “сімейних господарств”, а як наслідок цього поява додаткових робочих місць Сприяння обмеженого втручання будь-кого, в тому числі й держави, у діяльність селян, гарантування власникам повної свободи Сприяння розвитку ринкових відносин Можливість повернути вкладений у землю капітал, якщо землевласник не зможе чи не захоче сам обробляти землю Можливість краще вирішувати екологічні проблеми, пов’язані з використанням земельних ресурсів	Для покупця – відразу великі затрати на купівлю земельної ділянки (початкова вартість) Для продавця – відсутність постійного доходу порівняно з наданням в оренду земельної ділянки Роздрібнення земельних площ великих сільськогосподарських підприємств, яке супроводжуватиметься зниженням культури землеробства та збільшенням застосування ручної праці Нові виробничі структури явно недостатні за розмірами для ведення конкурентоспроможного виробництва, що зумовлює їх майже неминуче банкрутство Перетворення землі в об’єкт спекуляції

Отже, від продажу земель будуть як позитивні, так і негативні наслідки. Врегулювання негативних сторін, а також їх усунення залежить насамперед від держави. Але наведені проблеми потрібно вирішувати як на державному, так і на місцевих рівнях. Україна – країна з ринковою економікою, що несе

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

під собою підгрунтя для вдосконалення земельних відносин і перенесення їх на новий рівень.

Втілення земельної реформи в практичне життя вимагає певного механізму. Таким механізмом є ринок землі. Це передусім торговельно-господарські відносини, предметом яких є обіг земельних ділянок, тобто перехід права власності від одного власника до іншого на підставі цивільно-правових угод, рішення суду тощо. Але ринок землі, - це також діяльність і продавців і покупців. Що впливає на формування попиту і пропозиції, в результаті чого встановлюється відповідність ціни на землю її дійсній вартості, так як об'єктом ринкових відносин є конкретна земельна ділянка, яка перебуває у власності.

Продаж землі вважають як начебто надійне джерело для поповнення місцевої скарбниці і залучення інвестицій. Тому для залучення інвестицій земля повинна надаватися інвесторам, включаючи іноземних, або в оренду з періодичним уточненням величини ренти, або на правах участі у спільному капіталі. В обох випадках земля залишиться надбанням народу, а всезростаюча рента - власністю громади і суспільства.

В Україні за 17 років земельних трансформацій не створено сприятливе середовище для проведення ефективної реформи, фактично не діє ринок землі. Наразі відсутність повноцінного ринку земель як одного з важливих чинників соціально-ринкової економіки призводить до незбалансованого розвитку земельних відносин на селі. Натомість зростає стихійний ринок продажу земельних ділянок органами місцевого самоврядування.

Досвід формування ринку земель сільськогосподарського призначення та оцінної діяльності дає підстави стверджувати про певні неврегульовані питання стосовно проведення експертної грошової оцінки земельних ділянок. Досвід землеоцінної діяльності відносно земельних ділянок сільськогосподарського призначення виявив низку невирішених питань у сфері експертної грошової оцінки, а саме: вплив фактора можливої зміни цільового призначення на рівень оцінної вартості земельних ділянок; вплив розміру площ земельних ділянок на їх оцінну вартість; вплив рівня земельних поліпшень на рівень оцінної вартості; відсутність інформації щодо ринкових рівнів орендної плати (наявність тіньового ринку орендних відносин) та валового доходу, отриманого суб'єктами господарської діяльності (з причини конфіденційності інформації) при застосуванні методичних підходів капіталізації чистого операційного та чистого рентного доходу; відсутність необхідної статистичної звітності щодо економічної ефективності роботи певних суб'єктів господарської діяльності.

Формула захисту селянина від несправедливого обезземелення доволі проста. Відчуження його землі чи земельних прав має відбуватися за двох умов. Перша — ціна за гектар не повинна опускатися нижче мінімальної, встановленої законом. Друга - селянин, котрий продав землю, довічно отримуватиме певну кількість коштів, сільгосппродукції та послуг, які забезпечуватимуть мінімальні потреби його життєдіяльності. Мінімальна

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

ціна відчуження приватизованих земель сільськогосподарського призначення не може бути нижчою, ніж 3000 грн за 1 га земельної ділянки [3] .

Виникає необхідність в узагальненій оцінці землі, тобто у визначенні її ціни. Розроблено методику розрахунку ціни будь-якої ділянки землі сільськогосподарського призначення, в основу якої покладено рентний дохід, який можна отримати, вирощуючи на цій ділянці озиму пшеницю. При цьому ціна землі визначається як добуток річного рентного доходу і терміну капіталізації землі, котрий прийнято рівним 33 рокам. За цією методикою можна визначити ціну будь-якої ділянки землі, поскільки пшениця вирощується практично на всіх ґрунтах.

Через зниження активності інвесторів у 2009 році сільськогосподарські землі в Україні подешевшали вдвічі, вважають експерти асоціації "Український клуб аграрного бізнесу". Через зниження ажіотажного попиту, ціна на сільгоспземлі знизилася до 300-400 дол./га з більш ніж 1000 дол./га. Зараз інвестори не готові платити набагато більше від балансової вартості активів. В окремих випадках, коли земля добре обробляється й демонструє непогані показники врожайності, інвестори можуть запропонувати додаткову премію - до 300 дол./га. Дотепер ні стратеги, ні спекулянти не виявляли особливої активності, тому експерти вважають, що ціни на землю сільськогосподарського призначення ще не досягли свого "дна", й прогнозують подальше її здешевлення [4].

Для чого потрібен ринок землі? Земля - чи не єдиний засіб виробництва, який вцілів у зруйнованому селі. Якщо рілля стане товаром, туди потечуть інвестиції, запрацює аграрна економіка, частина доходів оживить село, дасть змогу йому звестися з колін.

Висновки. Затримки із введенням і подальшим обмеженням ринку землі створюють небезпеку розвитку тіньового ринку, що викликає ризик продажу землі за заниженими цінами. Тому, в основу економічної політики формування ринку сільськогосподарських земель необхідно закласти принципи максимального захисту інтересів селян-власників землі. Для цього треба сформулювати систему забезпечення гарантій продавця і покупця на земельному ринку; створити систему іпотечного кредитування сільського господарства під заставу землі; встановити межу на термін оренди землі і розмір орендної плати.

Завершальним етапом земельної реформи має стати створення реєстраційної системи. Загальний та універсальний державний реєстр земельних ділянок і прав на них забезпечуватиме гарантію, правовий захист та недопущення порушень. Повинні бути зафіксовані кожний акт, кожна дія щодо земельної ділянки - продаж, оренда, застава, -з метою уникнення фальсифікації, обману, незаконних операцій та гостроти земельних спорів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Управління землекористуванням / Горланчук В.В., Гаркуша О.М., В'юн та ін.; За ред. В.В. Горланчука. – Миколаїв: Іліон, 2006. – 376 с.
2. Третяк А.М., Дорош Й.М. Ринок землі: обмеження прав власності на землю в зарубіжних країнах та Україні // Вісник аграрної науки. – 2005. – Жовтень. – С. 56-60.
3. <http://www.legalweekly.com.ua>
4. <http://www.propozitsiya.com>

УДК 658.14

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Артеменко С.А., магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

В статті розглянуто проблеми розвитку і удосконалення земельних відносин та системи землекористування в ринкових умовах. Обґрунтовано вплив землепорядного та управлінського факторів на виробництво сільськогосподарської продукції. Досліджено необхідність формування цивілізованого ринку землі. Наведено напрямки стратегії розвитку аграрно-земельної політики України та необхідні правові засади для їх впровадження.

Ключеві слова: земля, пай, оренда, земельна політика, система землекористування, земельний ринок.

Актуальність проблеми. В економіці України немає більш вагомій проблеми ніж формування цивілізованого ринку землі та поліпшення всієї системи землекористування. Адже не випадково Україну виділяють в світі як країну, котра має вагомий аграрний потенціал через найбільші запаси чорноземів. Це є те багатство, розумне використання якого дозволить отримати конкурентні переваги в цивілізованому світі, який давно випередив нашу країну по інших параметрах економічного розвитку. Якщо Україна володіє таким ресурсним потенціалом, то аграрний сектор економіки має бути локомотивним у складі національної економіки, в тому числі вагомою складовою експорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зараз актуальність проблеми земельних відносин та системи раціонального землекористування в Україні

не викликає сумнівів, адже вирішення даної проблеми є основою стабілізації економіки не тільки агропромислового комплексу, а й усієї національної економіки. Дана проблема досліджувалися багатьма вітчизняними науковцями, а саме Дехтяренко Д., Добряк Д., Паламарчук Л., Тихонов А., Іванова І., Кручок С., Третяк А., Шпичак О., Котикова О., Горланчук В. та багато інших. Але, попри численні наукові дослідження все ж таки багато проблем пов'язаних з земельними відносинами та системою землекористування в аграрному комплексі України залишаються невирішеними.

Постановка завдання. Ситуація у сфері земельних відносин і землекористування на даний момент є складною і вимагає невідкладного поліпшення. Найгострішими проблемами на сьогодні є незавершеність економічних та правових відносин власності; недосконалість державного управління земельними ресурсами та землекористуванням, земельного законодавства та інфраструктури ринку земель, особливо земель сільськогосподарського призначення; відсутність розвитку автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру, спрямованого на вирішення гарантій прав на землю, перерозподілу земель, землеустрою, диференційованого й повного оподаткування.

Окрім цього, не вживаються необхідні заходи щодо регуляторної політики раціонального та ефективного використання земель; досить повільно проводяться роботи щодо правового формування раціонального землекористування; відсутнє перспективне прогнозування розвитку земельних відносин; не визначена оптимальна модель сільськогосподарського землекористування; низькою є ефективність використання земель у сільському господарстві через невизначеність земельних відносин; не введено в економічний оборот земельний капітал.

У завершенні формування ринку земель сільськогосподарського призначення громадяни України можуть бути зацікавлені через можливий розвиток малого бізнесу в аграрному секторі економіки. З одного боку, через зняття мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення, можливість прибуткового бізнесу в торгівлі нею. З іншого, хтось турбується про своє село, як про батьківщину, із суспільним, колективним доступом до озер, ставків, лісів, когось цікавлять інвестиції у сільську територію як соціальну та культурну сферу, а ще хтось зацікавлений у зміні місця проживання – міграції із села у місто або міста у село. Отже, в умовах сьогодення існує велика кількість надзвичайно важливих проблем в земельних відносинах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з теорією власності обов'язковими є три умови функціонування власності на землю: сертифікація прав власності на землю; вільний обіг прав власності на землю (потребує зняття мораторію на обіг с/г земель для товарного виробництва); функціонування системи гарантування прав власності на землю (потребує

створення автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру та створення системи державної реєстрації прав на нерухоме майно).

Але, в практичній реалізації ситуація зовсім інша і з 1992 року (початку проведення земельної реформи) протиріч з'явилося ще більше.

В українському законодавстві нині визначено 16 видів прав власності на землю, які формують правомочності щодо економічних відносин власності (рисунок).

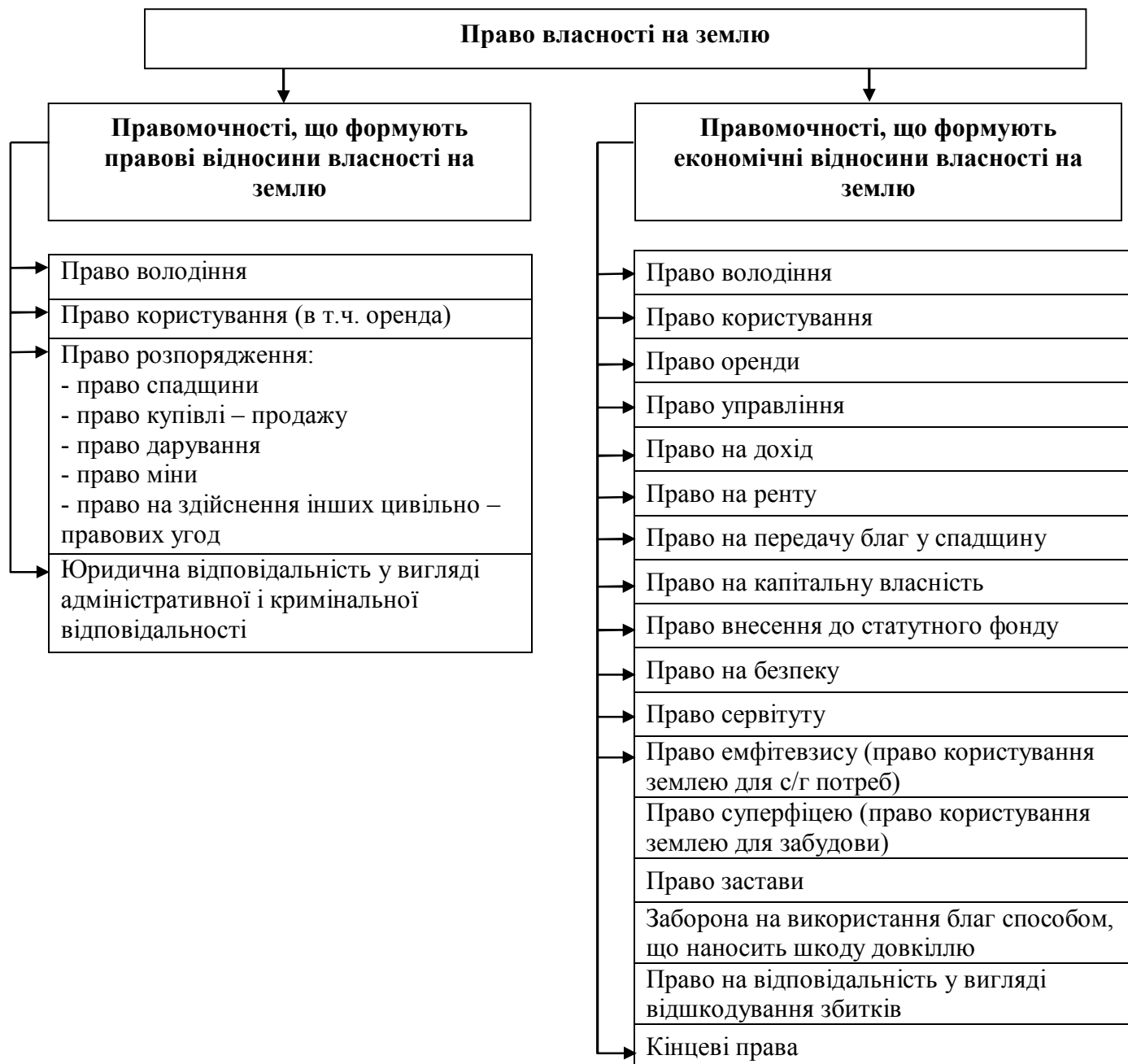

Рис. Права власності на землю (відповідно до діючого законодавства)

Разом з тим, тільки володіння, користування та оренда мають задовільне інституціональне забезпечення щодо функціонування в економіці сільського господарства. Неврегульованими залишаються такі права як емфітевзис

(право користування землею для сільськогосподарських потреб), право на дохід, право на управління тощо.

Отже, через мораторій на рух більшості прав власності на землю не розвиваються економічні відносини власності на землю. По суті земля як капітал не працює на економіку аграрного сектору.

Негативні тенденції посилюються спонтанним безконтрольним оборотом землі, незаконним її захопленням і спекуляцією. Більшість нових землекористувачів не орієнтована на постійні капітальні вкладення в землю та розвиток виробництва через короткі терміни оренди землі (65%) і нестабільність землекористування. Структура орендних договорів за термінами оренди є такою: до 5 років – 73%, 6-10 років – 20%, понад 10 років – 7%. Внаслідок цього, на регіональному рівні відбуваються значні порушення земельного законодавства щодо використання й охорони земель, зокрема недотримання узгодженості екологічних, економічних і соціальних інтересів регіонів. Зокрема, на даний момент майже повністю відсутній державний контроль за дотриманням технологій вирощування сільськогосподарських культур.

Також в Україні надзвичайно високий рівень розораності території: тільки близько 8% площі (5 млн га) знаходиться у природному стані (болота, озера, ріки, гори). Сільськогосподарська освоєність земельного фонду становить 72,2% суші, зокрема розораність – 57,3%. Найвищу сільськогосподарську освоєність території мають землі Запорізької (88%), Миколаївської (87%), Кіровоградської (86%), Дніпропетровської, Одеської (по 83%) та Херсонської (82%) областей. Дещо нижча розораність у лісостепових областях і на Поліссі – у 1,5-2 рази. Розораність земель в Україні є найвищою в світі. Для порівняння: в США розораність території становить 19%, Франції та Німеччині – 33%, Італії – 31%. Проте ефективність використання земель в Україні значно нижча, ніж у середньому по Європі.

Значний вплив здійснюють і технології виробництва сільськогосподарських культур. Високий рівень розораності угідь, подрібнення великих земельних масивів на окремі земельні ділянки, а також розширення посівів енергонасичених культур (соняшник, ріпак, цукровий буряк тощо), незадовільний стан лісозахисних смуг призвели до розвитку небувалих ерозійних процесів. Щорічні втрати ґрунту становлять 15-20 тонн з гектара. Різними видами та ступенями деградації охоплено до 20 млн га земель сільськогосподарського призначення, в тому числі, ерозійно небезпечних земель – від 14 до 17 млн гектарів.

Оцінка впливу окремих факторів на виробництво сільськогосподарської продукції в галузі рослинництва виявила, що на збільшення виробництва продукції мали вплив: сортооновлення, селекція і генетика (+26%); погодні умови (+41%). А на зменшення виробництва продукції рослинництва в свою чергу вплинув землевпорядний фактор, в тому числі відсутність обґрунтованої системи землеустрою (стабільність землекористування, Студентський науковий Вісник, 352
Випуск 1, 2009

оптимізація структури угідь, організація сівозмін, контурно-меліоративна організація територій, організація здійснення землеохоронних заходів) до 40% впливу, не задовільне використання меліоративних земель, нездійснення заходів з охорони земель та підвищення родючості ґрунтів до 8% впливу; а також управлінський фактор – 31% впливу.

Отже, стратегія земельної політики України і погляди на організацію сільськогосподарського землекористування повинні бути терміново і кардинально переглянуті. І пов'язано це насамперед з тим, що з 1991 р. через спрощення землепорядних робіт почалася повна плутанина у використанні землі. На практиці виявилось, що обов'язкова приватизація земель і організаційні зміни та загальна несприятлива макроекономічна ситуація спровокували безпрецедентний спад сільськогосподарського виробництва. Друга проблема – в реальному житті не завжди простежується зв'язок між наявністю повних прав власності і зростанням величини земельного капіталу як фактора економічного зростання.

Що ж стосується земельних часток (паїв), то нині одна третина їх належить конкретним власникам земельних часток (паїв) і знаходиться, як правило, в оренді у господарюючих суб'єктів. Друга – одна третина фактично втратила первинного власника земельної частки (паю), він або помер, або покинув сільську територію свого проживання, або не витребував свою ділянку землі взамін сертифікату на право на земельну частку (пай). Ця земля залишається без господаря або використовується незаконно. Третя частина земельних часток (паїв) – перерозподілена. По суті, кількість потенційних продавців земельних часток перевищує кількість покупців у 2 рази. При досить низькій вартості сільськогосподарських земель це є небезпечним явищем у зв'язку з відсутністю інфраструктури державного регулювання ринку земель (таблиця).

Отже, в Україні основна форма ринку землі – орендна. В оренді знаходиться майже 21 млн га, тобто половина аграрного земельного фонду. Орендарями є великі сільськогосподарські підприємства – 16 млн га, фермерські господарства – 3 млн га, господарства населення та інші орендарі – 2 млн га.

Середній розмір орендної плати на рік становить 180,5 гривень за 1 гектар. Загальна сума виплат за оренду земельних часток (паїв) на 2008 рік становить 3,2 млрд гривень, у тому числі селянам-пенсіонерам – 1,5 млрд гривень (47%). Серед форм орендної плати переважає натуральна форма – 74%. Станом на 01.01.2009 року фактично виплачено 3,0 млрд гривень (95,5%). Повністю розрахувалися за оренду земельних часток (паїв) у Вінницькій, Кіровоградській, Одеській, Тернопільській, Чернівецькій та Чернігівській областях.

Фактори впливу на розвиток ринку земель та системи
землекористування в Україні

Показники	Кількість	Структура, %
Кількість власників земельних часток, млн чол. у 2009 році:	6,79	100,0
в т. ч. пенсіонерів, млн чол.	2,69	39,6
Кількість пенсіонерів одинаків, власників земельних часток, млн чол.:	1,0	14,7
- на 2009 рік	0,9	13,2
- прогноз на 2010 рік	0,7	10,3
Кількість успадкованих земельних часток, млн од.	0,813	12,0
Кількість подарованих земельних часток, млн од.	0,095	1,4
Кількість проданих земельних часток, млн од.	0,013	0,16
Середній розмір земельної частки зданої в оренду станом на 2009 рік, га	6,0	-
Кількість потенційних продавців земельних часток, млн чол. на 2009 рік	2,0	29,5
Потенційні покупці на земельні частки станом на 2009 рік:		
- селяни, млн чол.	1,0	-
- представники бізнесу в інвестиційно-привабливих регіонах, млн земельних часток, млн чол.	0,05	-
	0,95	-

Найбільший відсоток виплати орендної плати у Черкаській (97,3%), Миколаївській (97,2%), Дніпропетровській (96,2%) областях та АР Крим (97,1 %). Найменший відсоток виплати орендної плати у Львівській (77,9%), Київській (77,9%), Харківській (84,8%), Житомирській (85%), Сумській (85,8%) областях.

Рівень орендних плат, і їх мала монетизація свідчать про дуже низький розвиток ринкових відносин в цьому домінуючому сегменті земельного ринку, про відсутність серйозної конкуренції серед орендарів. Формально мораторій на продаж земельних паїв введений для захисту селян від масової скупки земель за заниженими цінами. Фактично ж він захищає інтереси орендарів, перш за все власників великих сільськогосподарських підприємств. Мораторій безальтернативно заганяє селян на обширний ринок земельної оренди, де вони вимушені продавати орендні права задешево.

Світовий досвід розвитку земельних відносин у економічно розвинутих країнах, переконливо засвідчує, що важливим їх регулятором є сформований і чітко функціонуючий земельний ринок. Майбутній земельний ринок в Україні повинен перебувати під регуляторним впливом держави, що означає визначення певних правил щодо обміну земельних прав та грошового капіталу. Поки що в Україні відсутні чіткі правила ринкових операцій з

сільськогосподарськими угіддями, не сформована інфраструктура для їх здійснення.

Таким чином, в нашій країні залишається невирішеними ціла низка проблем, які суттєво впливають на ефективність землекористування. Тільки одних рамкових законів у системі земельних відносин та сталого землекористування уже не достатньо. Потрібні закони прямої дії, кількість яких повинна впливати з можливості охоплення еколого-економічних, соціальних та інших проблем.

За умови першочергового розгляду Верховною Радою України змін до Закону України «Про оренду землі» в частині встановлення мінімального терміну оренди земельних ділянок 10 років, законів «Про державний земельний кадастр», «Про ринок земель», «Про ренти», «Про розвиток сільських територій», а також законопроектів «Про Загальнодержавну програму використання та охорони земель», «Про управління землями державної власності», «Про державну інвентаризацію земель», «Про зонування земель» - усе це сприятиме забезпеченню достатнього правового поля для розвитку ефективного і раціонального землекористування та стабілізації земельних відносин, оптимізації землеволодінь, забезпечення реалізації конституційних прав власності на землю громадян, юридичних осіб і держави, залученню інвестицій в аграрний сектор економіки.

Висновки. Врегулювання земельних відносин сприятиме стабільності та ефективності функціонування системи сільськогосподарського землекористування, зорієнтованої на вирішення питань продовольчої безпеки країни, досягнення добробуту громадян і розвиток сільських територій, вирішуватиме найпроблемніші питання формування цивілізованого ринку земель сільськогосподарського призначення, а також використання, відтворення і охорони цих земель, збереження родючості ґрунтів, що дозволить проводити прогнозовану, прозору політику земельних відносин, яка сприятиме зростанню довіри населення, активізації інвестиційних процесів в аграрному секторі.

Отже, земельна політика має першорядне значення для забезпечення сталого розвитку, раціонального управління, добробуту населення й економічних можливостей для сільських і міських жителів, особливо для найбільш вразливих верств населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кваша С. М. Земельні відносини в контексті моделей розвитку сільського господарства / С. М. Кваша // Економіка АПК. – 2009 р. – № 3. – 54 с.
2. Пасхавер Б. Й. Ринок землі: світовий досвід та національна стратегія / Б. Й. Пасхавер // Економіка АПК. – 2009 р. – № 3. – 47 с.
3. Третяк А. М. Стан та шляхи розвитку земельних відносин і системи землекористування в аграрному комплексі України / А. М. Третяк // Землевпорядний вісник. – 2008 р. – № 6. – 4 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ, СКЛАДОВІ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

М.В.Бончук, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Обґрунтовано теоретичні та методичні засади управління ризиками аграрних підприємств, узагальнено вплив особливостей сільського господарства на рівень ризику. Відображено специфіку аграрного виробництва, методи управління ризиком і шляхи його зниження на основі адаптації до природних умов і змін, що відбуваються в соціально-економічній системі та економічних відносинах.

Ключові слова: *ризик, аграрні підприємства, управління ризиками, причини ризику.*

Актуальність проблеми. Побудова в Україні соціально-орієнтованої ринкової економіки з високим рівнем життя неможлива без забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарського виробництва. У зв'язку із високим рівнем залежності від природних умов та функціонуванням в умовах конкуренції, на внутрішньому та зовнішньому ринках ця галузь має вищий рівень ризику порівняно з іншими галузями економіки. Водночас широкомасштабні соціально-економічні зміни, що відбулися в аграрній сфері економіки в процесі здійснення аграрної реформи, надання аграрним підприємствам економічної свободи значно підвищили рівень ризику сільськогосподарського виробництва. Разом з тим, в Україні перед галуззю сільського господарства поставлено стратегічні завдання щодо збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення її конкурентоспроможності, завоювання і утримання своєї ніші на світовому ринку. Виконання поставлених завдань потребує стабільності в розвитку аграрного сектору економіки в цілому та окремих його суб'єктів зокрема. Важливою умовою такої стабільності є науковообґрунтоване розв'язання питань виявлення, оцінки та управління ризиками, як на мікро-, так і на макрорівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінки та управління ризиками розглядаються у наукових працях вітчизняних та іноземних вчених. Велику увагу цим питанням надавали І Г Аберніхіна Т. Бартон, В.В. Вітлінський, О.М.Вишневська, Р.М. Качалов, Лопатовський В.Г., О.Ю. Ничипорук, Н.В. Потриваєва, Л.А. Савицька, А.О. Старостіна, О.Л. Устенко, А.М. Фомичев, Дж. Хемптон, В.В. Черкасов та ін., ,

Постановка завдання. Метою проведення дослідження є опрацювання методологічних та і методичних підходів засад щодо управління ризиком

ризиками аграрних підприємств. Для реалізації цієї мети в роботі обґрунтовано сутність категорії “ризик” на основі аналізу теоретичних поглядів історичних і сучасних підходів до його тлумачення; узагальнено вплив особливостей сільського господарства на рівень ризику; розроблено структурно-логічну класифікацію ризиків підприємств; обґрунтовано методику оцінки ризику в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Умови функціонування підприємств в сучасній економіці стають дедалі складнішими, кількість факторів, які впливають на їх діяльність, все збільшується. Цьому сприяє зростаюча міжнародна інтеграція, відкритість економіки, розвиток НТП, зростаючі вимоги до якості продукції зі сторони споживачів. Зміна цих факторів може бути як сприятливою, так і несприятливою для підприємства, тобто пов’язана з певним ризиком. Саме за цієї причини в останні десятиріччя в економічній науці і в практичній діяльності приділяється велика увага розвитку теорії ризику. Різні науковці дають різні тлумачення поняття “ризик”[2]: Ризик за Вебстером визначається як небезпека, можливість збитку або втрат. Ризик за Райсбером є загроза або небезпека виникнення збитку в найширшому сенсі слова. Ризик на думку Боброва є можливістю збитків або недоотримання доходів порівняно з варіантом передбаченого проектом, програмою, планом або прогнозом. Ризик є вартісним виразом імовірної події, що може привести до збитків, виникає через відхилення фактичних даних від оціночних щодо сьогоденного стану й майбутнього розвитку системи.

Найбільш повно природа ризику відображена в наступному визначенні, а саме, господарський ризик є діяльністю суб’єктів господарювання пов’язаною з доданням невизначеності в ситуації необхідного вибору, у процесі якого вони мають можливість оцінити ймовірність досягнення бажаного результату, невдачі й відхилення від мети. Причини ризику є невід’ємні базовими властивостями економічних систем, які є основою невизначеності їх стану і поведінки, а чинник розглядається як певна характеристика самої економічної системи або її зовнішнього середовища, що відображає діючі сили або умови, які впливають на функціонування цієї системи і сприяють прояву причин ризику

Функціонування сільського господарства країни безпосередньо пов’язане з множиною внутрішніх чинників: кліматичними і погодними умовами, станом основних виробничих фондів і їх відтворення, співвідношенням цін на його продукцію з цінами споживаних ресурсів і послуг, а також із середніми цінами світового ринку, ресурсним забезпеченням дотримання технологій і агротехніки, дефіцитом джерел фінансування поточного виробничого циклу і відтворення, середнім рівнем і динамікою витрат виробництва по відношенню до цін реалізації продукції і цін світового ринку, змінами частки сільського господарства у валовому внутрішньому продукті, національному доході, фонді оплати праці, бюджетних асигнуваннях, податкових надходженнях та ін. [1,3]

Внутрішні чинники ризику сільського господарства в цілому розглядаються як зовнішні по відношенню до окремих галузей аграрного виробництва. Вони на галузевому рівні доповнюють спектр чинників ризику, специфічних для тієї або іншої галузі. Така побудова класифікації чинників є основою для формування ступінчастої системи моніторингу, якісного аналізу чинників ризику і прийняття управлінських рішень відповідно до інформаційних і ресурсних можливостей на кожному з рівнів ієрархії.

Для ефективного ризик-менеджменту в аграрному секторі економіки необхідне створення ступінчастої системи моніторингу і аналізу чинників ризику. На рівні сільського господарства України є необхідність у відстеженні і аналізі зовнішніх і внутрішніх чинників ризику. Результати такого аналізу, які необхідно постійно поповнювати, повинні формуватися в комп'ютерні бази даних, доступні для використання на нижчих рівнях ієрархії. Аналогічний підхід необхідно застосовувати й при формуванні бази даних за галузями сільськогосподарського виробництва і на обласному рівні.

Концепція аспектної класифікації виходить з необхідності дослідження всіх можливих проявів ризику певної предметної області, визначення його причин і чинників. [5] Щоб їх визначити, потрібне глибоке проникнення в зміст процесів формування ризику, аналіз масових вибірок проявів ризику. Агрегована ієрархічна класифікація ризиків аграрного виробництва показана на рисунку 1.

Особливістю класифікації ризиків аграрного виробництва є побудова її на принципах зворотної аддитивності і неповторюваності. Ризики, що виникають безпосередньо в процесі прийняття рішення, доповнюються ризиками системи управління і загальносистемними ризиками даного об'єктного рівня, а також ризиками вищих об'єктних рівнів.

Особливістю класифікації ризиків аграрного виробництва є побудова її на принципах зворотної аддитивності і неповторюваності. Ризики, що виникають безпосередньо в процесі прийняття рішення, доповнюються ризиками системи управління і загальносистемними ризиками даного об'єктного рівня, а також ризиками вищих об'єктних рівнів. Оцінка ризику аграрних виробничих систем і їх підсистем управління на всіх рівнях управління в галузі повинна методологічно ґрунтуватися на розробці, вимірюванні і аналізі сукупності об'єктивних економічних показників, котрі характеризують стан і тенденції зміни відповідних систем і можуть розглядатися як індикатори потенційної можливості змін у майбутньому.

Ця оцінка реалізується шляхом побудови відповідних систем відношень на основі принципів додатковості і множинної зіставленості, що забезпечують урахування цілей і застосування критеріїв систем більш високого рівня з диференціацією множини об'єктів за відповідними критеріями дискримінації і оцінкою ризику окремого об'єкта за значенням цього критерію або приналежністю до однієї з виділених його градацій, або ж позицією в рейтинговому ряду об'єктів, побудованому за даним критерієм.

Рівні ієрархії ризику в економічних системах

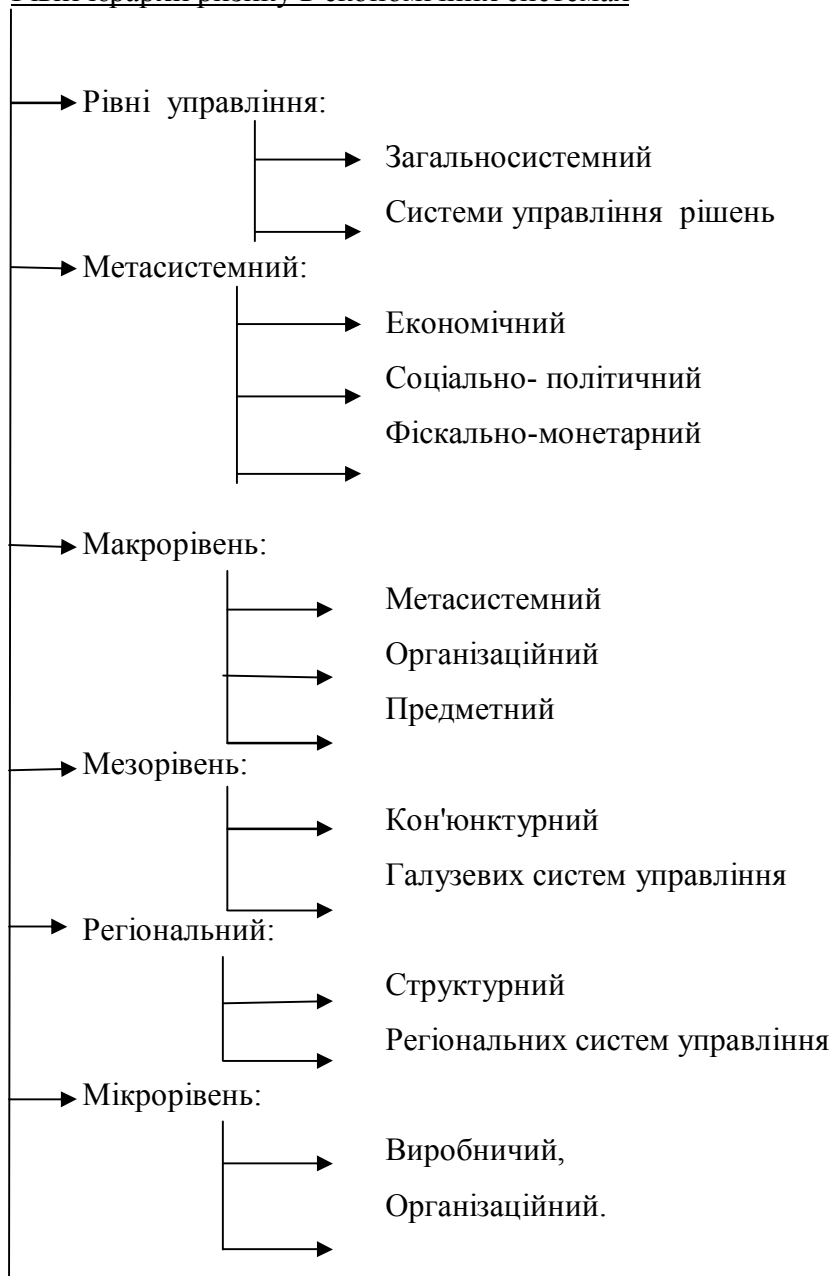

Рис. 1. Агрегована ієрархічна класифікація ризиків в економічних системах

Ризик об'єктів агробізнесу може бути об'єктивно оцінений на основі вимірювання виробничого, збутового і цінового ризиків, які формують комерційний ризик, ризиків зростання постійних і змінних витрат, вимір яких виконується за методикою суб'єктивної оцінки розподілу імовірності, а також коефіцієнтів операційного леверіджу, сили впливу фінансового важеля і зонально-галузевого ризику, які обчислюються безпосередньо за фактичними даними. Інтегральний ризик об'єкта підприємництва в агробізнесі запропоновано вимірювати за допомогою коефіцієнта, що визначається як середня геометрична величина часткових коефіцієнтів[4].

В умовах економічної кризи і збитковості більшості аграрних підприємств, відсутності довгострокових банківських кредитів, дефіциту

обігових коштів і багаторазового зниження обсягів виробництва розрахунок більшості часткових коефіцієнтів ризику неможливий або умовний. Разом з тим оцінка ризику залишається актуальною і може бути виконана за допомогою методики ситуативної діагностики відносної міри ризику стану підприємств. Для виявлення диференціації сільськогосподарських підприємств запропоновано застосовувати в комплексі методи кореляційного аналізу і багатовимірної статистичної класифікації. За допомогою кореляційного аналізу встановлюється множина показників, які статистично достовірно характеризують фінансово-економічний стан підприємств, а багатовимірна класифікація дозволяє за значеннями цієї сукупності показників виділити групи підприємств, контрастно відмінних за його рівнем.

Ризик аграрної сфери значною мірою визначається випадковою мінливістю погодних умов і її впливом на результати діяльності, що зумовлює об'єктивну необхідність адаптивного підходу в управлінні виробництвом. Адаптивне управління ризиком аграрного виробництва передбачає створення відповідної системи методології, методичного і програмного комп'ютерного забезпечення, математичних моделей, інформаційних потоків і баз, процедур розробки, прийняття і реалізації рішень.

В Україні послідовно реалізується системний підхід до вивчення проблеми ризику, на основі якого формується ризикологія як самостійний напрям економічної науки, подальший розвиток котрої як у методологічному, так і в прикладному аспектах є актуальним завданням. Розвиток теорії ризику стосовно аграрного виробництва вимагає її узагальнення в ієрархії від підприємства до галузі в цілому з дослідженням регіональної та галузевої диференціації ризику, систематизацією галузевих чинників, форм і видів ризику, розробкою методології ієрархічної оцінки і аналізу ризику, а також кількісних індикаторів ризику, які адекватно відображають специфіку аграрного виробництва, і методів управління ризиком на основі аналізу змін, що відбуваються в ході ринкових трансформацій.

Висновки. Одним з дійових засобів зниження економічного ризику в сільському господарстві є агропромислова інтеграція, яка істотно зменшує частку сировини і проміжних продуктів, що обертається через ринок. Це сприяє зниженню не тільки комерційного, але й економічного ризику загалом. За допомогою методу аналізу ієрархій у формі експертних процедур обґрунтовано, що перспектива розвитку переробних підрозділів сільськогосподарських підприємств пов'язана з рухом до конкурентоздатного цільового виробництва продукції переробки на основі сучасних технологій і маркетингу. Необхідними умовами для цього є великі розміри сільськогосподарських підприємств з реформованими відносинами власності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аберніхіна І. Г. Управління майновими ризиками підприємства як спосіб забезпечення його економічної безпеки : [Дис... канд. наук:] / Аберніхіна І. Г. - К., 2008.-145с.
2. Костриченко В.М. «Економічний ризик та методи його вимірювання. [конспект лекцій.] Костриченко В.М., Красовська Ю.В., Красовський В.Р. -К., 2003.-с.9-50.
3. Лопатовський В. Г. Управління ризиками підприємств за умов нестабільного зовнішнього середовища : [Дис... канд. наук:] /Лопатовський В. Г. – К.:КНЕУ 2008.-207с.
4. Ничипорук О.Ю. Підходи до дослідження ризику в сільському господарстві. // Економіка і підприємництво: [Зб. наук. праць молодих вчених і аспірантів.] Вип. 5/ Відп. ред. С.І. Дем'яненко. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 128-132
5. В.В. Чепурко Економічний ризик аграрного виробництва НАН України./за ред. В.В. Чепурко . Ін-т економіки. — К., 2000. — 33 с.

УДК 658.14

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ІМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Костюкова Я.В., магістр

Науковий керівник: к.е.н, доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено сучасні методи оцінки імовірності банкрутства та заходи щодо антикризового управління підприємствами, розглянуто та проаналізовано сутність антикризового управління та основні принципи його реалізації.

***Ключові слова:** антикризове управління, криза, кризові явища, методика, метод управління.*

Актуальність проблеми. Наслідки світової економічної кризи негативно позначились на стані аграрного сектору національної економіки. Відсутність системного підходу з питань реформування даного сектору призвела до того, що більшість сільськогосподарських підприємств стали на шлях кризового функціонування і банкрутства. Актуальність теми обумовлена відсутністю належного теоретичного, методичного та законодавчого забезпечення антикризового управління, а також необхідністю проведення системних досліджень з питань формування цілісного осмислення принципів антикризового управління та діагностики

банкрутства сільськогосподарських підприємств. Одним з найважливіших аспектів імовірності настання банкрутства є аналіз фінансового стану підприємств, який надасть можливість завчасно виявити внутрішні проблеми та вжити необхідних заходів для їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі складові теоретичного фундаменту антикризового управління фінансами підприємств містяться в працях провідних вітчизняних вчених: О. Барановського, М. Крупки, Л. Лігоненко, С. Осадця, А.М.Штангрет, та окремих представників неокласичної школи економіки, зокрема Е. Альтмана, Л. Бартон, К. Хермана тощо. Проте бракує робіт, що враховують специфіку сільськогосподарських підприємств при визначенні причин неплатоспроможності та шляхів подолання кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оволодіння основами антикризового фінансового управління є необхідною умовою існування в умовах ринкової економіки, сільськогосподарських підприємств, що перебувають під постійним впливом несприятливих внутрішніх та зовнішніх чинників, які в свою чергу можуть призвести до фінансової кризи та банкрутства.

Основне завдання дослідження полягає у вивченні можливості застосування різних методів управління та діагностики фінансового стану сільськогосподарських підприємств в умовах кризи.

Основними показниками, по яких можна проаналізувати фінансовий стан є платоспроможність, ліквідність та рентабельність підприємства. Підґрунтям нашого дослідження буде аналіз фінансового стану сільськогосподарських підприємств Жовтневого району. Визначальною характеристикою фінансового стану підприємства є його платоспроможність, яка визначається здатністю підприємства швидко погасити свої зобов'язання. Аналіз показників фінансової стійкості використовують для визначення ступеню фінансової незалежності підприємства, яка в свою чергу, тісно пов'язана з перспективною платоспроможністю.

Таблиця 1

Фінансова незалежність сільськогосподарських підприємств Жовтневого району

Коефіцієнти	Норматив	На початок 2008 року	На початок 2009р	Відхилення +/-
Автономії	$>0,5$	0,67	0,07	-0,6
Фінансування	$<1,0$	2,06	0,08	-1,98
Стійкості	$>1,0$	0,72	0,63	-0,09

За проведеними нами розрахунками можна зробити висновок, що на початок 2008 року для підприємств Жовтневого відбувається значне скорочення надходжень грошових коштів. Зміна показників фінансової незалежності дає підставу стверджувати що відбувається погіршення ситуації

на рівні району в цілому що має негативний вплив на рівень ділової активності підприємств.

Наступним компонентом нашого дослідження було обрано сукупність відносних аналітичних показників–коефіцієнтів ліквідності для сільськогосподарських підприємств досліджуваного району (табл. 2).

Таблиця 2

Ліквідність сільськогосподарських підприємств району

Коефіцієнти	Норматив	На початок 2008 року	На початок 2009 року	Відхилення +/-
Абсолютної ліквідності	0,2 - 0,35	0,02	0,01	-0,01
Швидкої ліквідності	0,7-1,0	0,38	0,56	0,18
Поточної ліквідності	1-1,5	1,58	1,37	-0,21

За проведеними розрахунками можна зробити висновок, що підприємствам не достатньо обігових коштів і вони не мають змогу розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями.

В антикризовому управлінні вирішальне значення має стратегія управління. Розробка стратегії антикризового управління діяльністю підприємства починається з точної, комплексної, своєчасної діагностики його фінансового стану, а закінчується формулюванням методів стратегічного аналізу та планування стратегічних альтернатив виходу підприємства з економічної кризи та здійсненням вибору стратегії.

Основне значення прогнозування банкрутства полягає в своєчасній розробці заходів, спрямованих на подолання на підприємстві негативних тенденцій. Існує два підходи до прогнозування банкрутства: прогнозування за допомогою фінансових коефіцієнтів та прогнозування за допомогою порівняльного аналізу характеристик підприємств.

Проведемо розрахунок та обґрунтуємо схильність підприємств до банкрутства, засновані на використанні фінансових коефіцієнтів з використанням інформації щодо діяльності сільськогосподарських підприємств Жовтневого району (табл.3).

Таблиця 3

Рівень схильності до банкрутства сільськогосподарських підприємств

Методика оцінки	2007 р.	2008 р.
Двохфакторна модель Альтмана	Низький	Низький
Критерій Альтмана	Високий	Високий
Модель Романа Ліса	Високий	Високий
У. Бівера	Високий	Високий
Фулмера	Низький	Низький
Прогнозна модель Таффлера	Низький	Низький

Для діагностики банкрутства сільськогосподарських підприємств ми застосували різні методики оцінки, але визначити однозначно вірогідність банкрутства не змогли. Різні моделі дають неоднозначну відповідь на те, які ризики та реальні загрози щодо імовірності банкрутства. Це пов'язано з тим, що всі застосовані методи мають певні недоліки: в першу чергу всі вони мають іноземне походження, а тому не враховують специфіку вітчизняних показників фінансових звітів; по-друге сама якість інформації не є задовільною, в більшості випадків містить перекручення, що не може не позначитися на кінцевому результаті як оцінка ймовірності банкрутства і по-третє це складність урахування майбутньої ситуації в цілому. Все це робить прогнозні розрахунки більш теоретичними, ніж такими, які дійсно характеризують реальні ризики та надають можливість своєчасно приймати управлінські рішення, які запобігатимуть виникненню кризових ситуацій на підприємствах.

Висновки. Питання діагностики банкрутства і підтримки платоспроможності вкрай актуальне для України, про що свідчить тривала криза неплатежів та її негативні наслідки, тому необхідно формувати достатньо прозору інформаційну базу щодо показників фінансової діяльності підприємств та враховувати всі аспекти зовнішнього та внутрішнього середовища. Це надасть можливість більш оперативно реагувати на негативні тенденції розвитку та ритмічному функціонуванню підприємств в мінливих умовах ринку. Провідну роль у вирішенні проблем виникнення та запобігання кризовим явищам повинна відігравати держава, яка через певні механізми антикризової діяльності та удосконалення у сфері законодавства має здійснювати підтримку підприємств, зокрема аграрного сектору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаєвська Л.М. Економіка та організація діяльності фірми: Навч. посібник. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2000. – 164 с.
2. Масенко Б.П. Антикризове управління: Навч. Посіб./ Масенко Б.П., Афонченкова Т.М.-К.:Вид-во Європ.ун-ту, 2005.-264с.
3. Плєскач М.О. Методологічні особливості антикризового регулювання української економіки/ Плєскач М.О. // Вісник аграрної науки Причорномор'я.-2008.-№3.- С.65-71.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Л. А. Зарічна, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Вишневська О.М.

Миколаївський державний аграрний університет

Висвітлено умови інвестування та тенденції формування інвестиційного середовища в аграрному секторі України. Здійснено аналіз динаміки інвестиційної діяльності в галузі, Обґрунтовано необхідність спрямування державної інвестиційної політики на створення й ефективне управління механізмом залучення інвестиційних ресурсів в аграрній сфері.

***Ключові слова:** інвестиційні ресурси, інвестиційне середовище, аграрний сектор, кредитування, державна підтримка.*

Актуальність проблеми. Інвестиційна діяльність є найбільш вагомим чинником економічного зростання, поліпшення економічної ситуації в країні та покращення добробуту населення. В аграрній сфері інвестиційна діяльність виступає також засобом забезпечення продовольчої безпеки держави, гарантом розвитку сфер агропромислового комплексу та екологічного захисту довкілля.

З урахуванням ситуації, яка склалася не тільки на теренах нашої держави, але й за її межами розвиток діяльності багатьох підприємств та галузей стають під загрозу. Втручання держави в даний процес не може в повній мірі врегулювати відносини між господарюючими суб'єктами, оскільки як і економічна, так і політична ситуація знаходиться у кризовому стані. Покращення ситуації, що склалася, можливе за умови не лише відновлення повноцінного аграрного інвестиційного процесу, а й забезпечення рівня інвестиційної активності, яка б дозволила компенсувати нестачу інвестування минулого десятиліття та покрити сучасні обсяги потреб в інвестиційних ресурсах. В наслідок цього зростає необхідність проведення аналізу інвестиційної привабливості підприємств з метою визначення у здійсненні інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестиційної діяльності досліджували такі зарубіжні та вітчизняні науковці, як П. Самуельсон, Л. Гітман, С. Фішер, А. Пересада, П. Саблук, І. Дорош, І. Вініченко, Д. Черваньов та ін. Проблеми створення сприятливого інвестиційного клімату вивчають Н. М. Мова, В. О. Хаустов, Л. Я. Тканка, А. П. Гайдучкий.

Однак, не зважаючи на величину та значимість наукових досліджень, присвячених цій проблемі, деякі положення, пов'язані, насамперед, з

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

особливостями й напрямками поліпшення інвестиційного клімату в аграрному секторі, залишаються недостатньо вивченими.

Сукупність цих положень та інших проблем, пов'язаних з необхідністю інвестиційної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні, як основної умови виходу його з кризового стану, слугували підставою щодо обґрунтування мети дослідження та визначення її актуальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. За роки посилення негативного впливу кризових явищ в аграрному секторі України (1991-2000 роки) практично зупинились інвестиційні процеси. Питома вага капіталовкладень в галузь зменшилася до 3,7%. На початок 2009 р. цей показник почав стрімко підвищуватися. З одного боку, це свідчить про різкий спад інвестицій в аграрний сектор (інвестиційну кризу), з іншого — про великі потенційні можливості залучення інвестицій в галузь.

Для реального відновлення сукупного ресурсного потенціалу аграрного сектору важливою складовою залишається підвищення рівня та темпів залучення прямих іноземних інвестицій. Однак за обсягами залучення іноземних інвестицій аграрний сектор України істотно відстає від економіки в цілому, в якій теж рівень залучення іноземного капіталу порівняно з іншими країнами низький.

Лише близько 500 підприємств змогли залучити іноземний капітал, що становить лише 2% загальної кількості великих підприємств галузі, які обробляють в середньому більше 1000 га сільськогосподарських угідь на доне підприємство. Водночас це складає всього 3% від загальної кількості підприємств в країні з іноземними інвестиціями.

Однак, в інвестиційній історії нашої країни був зафіксований той факт, що у 2005 році вона увійшла в трійку країн світу з найкращими показниками для інвестицій. До такого висновку прийшли експерти американської консалтингової компанії „А. Т. Керне”. Компанія щороку розраховує „глобальний індекс роздрібної торгівлі”, аналізуючи ринки, що розвиваються.

Україна посіла третє місце у списку з 30 країн, поступившись лише Індії та Російській Федерації, випередивши Китай. Країна у рейтингу інвестиційної діяльності займала 11 місце. Цьому сприяють потужності внутрішнього ринку, порівняно кваліфікована і дешева робоча сила, значний науково-технічний потенціал, багаті природні ресурси.

Серед недоліків, що негативно впливають на інвестиційну привабливість: територіальне розташування, нерозвинута інфраструктура, обмежена купівельна спроможність суб'єктів аграрної економічної діяльності, недосконалість податкової системи, відсутність надійних гарантій захисту іноземного капіталу, значні обсяги заборгованості аграрних підприємств державним і недержавним фінансовим інститутам, відсутність досконалого механізму кредитування аграрного сектора, фінансова дестабілізація економіки у зв'язку зі значним обсягом зовнішнього державного боргу, політична нестабільність, корупція.

Для їх усунення необхідно створити сприятливий клімат як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів. Залучення інвестиційного капіталу можна прискорити шляхом удосконалення законодавчої бази (особливо в системі оподаткування та приватизації), створення та функціонування спеціальних економічних зон, зміцнення банківської системи, розробки системи захисту та державних гарантій в інвестиційній сфері.

Динаміку обсягів інвестування в основний капітал сільського господарства за рахунок усіх джерел фінансування наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка інвестицій в основний капітал галузі сільського господарства

Показники	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Освоєно (використано) інвестицій всього, млн грн.	2050,0	3277,6	4904,4	7190,1	9337,9	16682,1
у % до попереднього року	110,8	140,6	126,8	134,6	118,2	143,2
у % до загального обсягу інвестицій в економіку	4,0	4,3	5,3	5,7	5,0	7,1
Прямі іноземні інвестиції на початок року, млн дол. США	108,6	199,7	216,8	303,0	408,0	552,7
у % до попереднього року	129,6	183,9	108,6	139,8	134,7	135,5
у % до загального обсягу інвестицій в економіку	2,0	3,0	2,6	1,9	1,9	3,4

Аналіз інвестиційної ситуації свідчить, що спостерігаються високі темпи нарощування вкладень у сільське господарство – їх обсяги за 2004-2008 роки зросли більш як у п'ять разів і склали за цей період 41,4 млрд грн, причому 40% з них було залучено протягом минулого року. Аграрна галузь України стає більш привабливою і для іноземних інвесторів, серед яких можна виділити такі компанії, як «Агромаркет Юкей», «Укррос», «Кернел Трейд», «Ленд Вест Компані», «Украгроінвест», «Лендком Юкрейн», «Агрорегіон», а також на регіональному рівні: ФГ «Владам», ТОВ «Сандора» та інші.

Важливим аспектом формування сприятливого середовища для притоку інвестицій в сільське господарство є ефективна бюджетна підтримка розвитку галузі. Дослідженням А.П. Гайдуцького [1] доведено, що запровадження бюджетного фінансування є стимулюючим важелем державної політики у сфері залучення іноземних інвестицій. З метою

формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку сільського господарства у 2007 році Постановою Кабінету Міністрів було затверджено Державну цільову програму розвитку українського села на період до 2015 року. Прогнозні обсяги фінансування за джерелами наведено на рисунку.

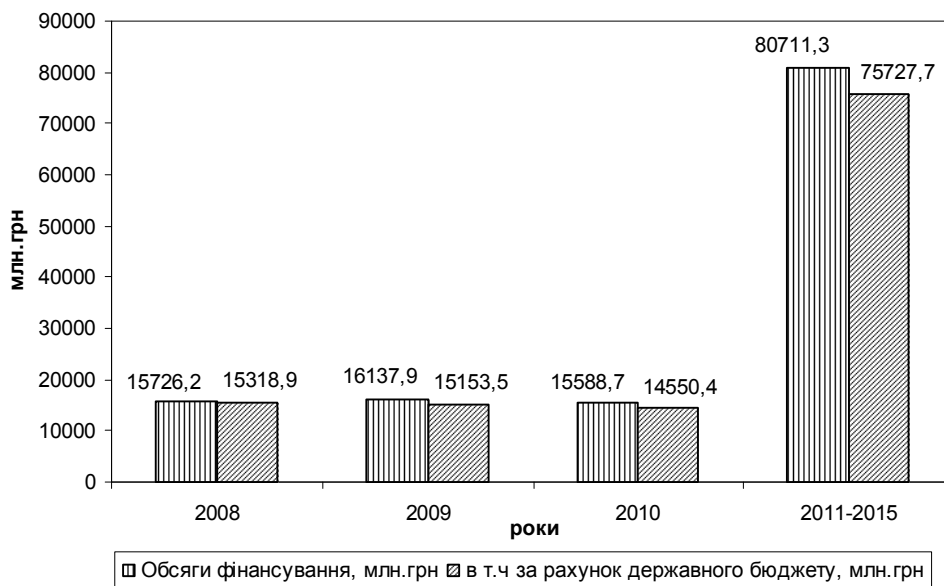

Рис. Прогнозні обсяги та джерела фінансування розвитку сільських територій, сільськогосподарського виробництва та аграрного ринку згідно з Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року, млн грн

Згідно даних Державного комітету статистики [4] за 2008 рік в АПК України у фактичних цінах було залучено близько 30,0 млрд грн інвестицій в основний капітал, з них - 13,1 млрд грн вкладено в харчову та переробну промисловість і 16,7 млрд грн - у сільське господарство. В останні два роки відбулася деяка зміна інвестиційних пріоритетів у АПК. Основний приріст інвестицій було спрямовано в сільське господарство, особливо у тваринництво.

Сільське господарство перетворилося у одну з найбільш пріоритетних галузей для інвестування. В порівнянні із 2000 роком обсяги інвестицій в сільське господарство збільшились у 7,5 разів, у той час як у харчову промисловість - лише у 2,6 рази.

Загальні обсяги інвестицій в основний капітал у сільському господарстві в 2008 році у порівнянних цінах проти 2007 р. зросли на 43,2 %, а в тваринництво - на 62,3 %. Обсяги залучення інвестицій в сільське господарство в порівнянні з відповідним періодом минулого року становлять 58,7%, в галузі рослинництва - 50,4%, тваринництва - 91,6%.

Оперуючи даними Державного комітету статистики, можемо стверджувати діяльність інвесторів в аграрному секторі економіки представлена великою кількістю компаній, які, незважаючи на фінансово-

економічну кризу, сьогодні є найстабільнішою складовою економіки нашої держави. Перспективним напрямком інвестиційної діяльності на підприємствах АПК є впровадження прогресивних енергозберігаючих технологій. Останнім часом активізувалася двостороння співпраця в АПК з представниками бізнесу японських і шведських компаній з метою реалізації спільних інвестиційних проектів.

Наразі в міністерстві налічується близько 800 інвестиційно-привабливих пропозицій від регіонів за різними напрямками інвестування в агропромисловий комплекс України, що надійшли протягом 2008 року, які наразі опрацьовуються з Головними управліннями агропромислового розвитку облдержадміністрацій з метою запровадження єдиного Реєстру інвестиційних проектів, які розробляються та впроваджуються в агропромисловому комплексі [2].

До кінця поточного року планується створення електронної інформаційної бази суб'єктів господарювання, які провадять інвестиційну діяльність в аграрному секторі, відповідно до Тематичного плану науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок на 2009 рік, які фінансуються за кошти Державного бюджету України і затверджені наказом Мінагрополітики від 15.05.2009 № 334. До XXI Міжнародної виставки-ярмарку «Агро-2009» підготовлено до друку та презентовано під час проведення XXI Міжнародної виставки-ярмарку «Агро-2008» 10-13 червня 2009 року на території Національного комплексу «Експоцентр України» демонстраційний каталог успішних інвестиційних проектів в аграрному секторі України [3].

Таким чином, останнім часом відбуваються деякі позитивні зрушення у напрямку створення сприятливого інвестиційного середовища, що стимулює процеси нагромадження інвестиційних ресурсів в аграрній сфері.

Висновок. Для закріплення і розвитку цих тенденцій необхідно спрямовувати державну інвестиційну політику на створення й ефективне управління механізмом залучення інвестиційних ресурсів. Основними завданнями повинні стати: підтримка прибутковості сільськогосподарських товаровиробників і стабільної економічної ситуації в галузі, здійснення ефективної державної бюджетної політики, стимулювання розширення позабюджетних джерел фінансування вкладень і залучення приватних (як вітчизняних, так і іноземних) інвестицій в аграрний сектор, забезпечення концентрації інвестиційних ресурсів на пріоритетних напрямках агропромислового виробництва, створення відповідної системи захисту прав інвесторів. Дотримання наведених принципів сприятиме суб'єктам господарювання розширювати інвестиційні можливості для поновлення основного капіталу та його нарощування за рахунок як власних, так і залучених коштів, включаючи іноземний капітал.

Слід належним чином використовувати наявний в Україні багатий ресурсний потенціал, що може значно прискорити залучення інвестицій в аграрний сектор.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдучкий А. П. Підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору шляхом розширення бюджетної підтримки / А.П. Гайдучкий // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 111-115.
2. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року // Економіка АПК. – 2007. – №11. – С. 3-57.
3. www.minagro.kiev.ua.
4. www.ukrstat.gov.ua.

УДК 339.166.2:65.001

ВПЛИВ ПИТОМОЇ ВАГИ ЕКСПОРТУ НА РІВЕНЬ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПРОДАЖ

Удоденко Н.Ю. ,студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент Костаневич Н.І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті наведені результати кореляційного аналізу залежності рівня рентабельності продукції від питомої ваги суми експорту.

Ключові слова: кореляція, аналіз зовнішньоекономічної діяльності, експорт, рентабельність.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку цивілізації процвітання будь-якої країни неможливе без її активної участі у міжнародній співпраці. Вітчизняні підприємства намагаються зайняти і закріпити позиції на закордонних ринках. Прагнучи до максимізації прибутку, підприємства збільшують обсяги експортованої продукції. Тому, визначення впливу питомої ваги експорту на рентабельність продаж зумовлює актуальність теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням зовнішньоекономічної діяльності підприємств займаються багато вчених у тому числі О.Бережна,С.Боринець, І.Бураковський, Ф.Бутинець, І.Дахно, М.Дідківський.

Постановка завдання. В даній статті на матеріалах одного з сільськогосподарських підприємств Миколаївської області провести кореляційний аналіз впливу питомої ваги експорту на рентабельність продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктом дослідження є ФГ «Владам», яке належить до лідерів в Миколаївській області й України по виробництву овочів і по зовнішньоекономічній діяльності. На сьогоднішній

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

день ФГ «Владам» включає такі напрямки діяльності: вирощування овочів їх зберігання і реалізація; консервний завод «Владам»: виробництво соків; агромагазин «Господар»: імпорт і реалізація насіння овочевих культур французької селекції «Clause»; Готель «Пілігрим»; Піцерія «Владам»; Їдальня «Велика ложка».

Слід відмітити невеликі обсяги експорту, питома вага яких коливається від 0,5 до 0,55% у структурі виручки від реалізації. Так як між питомою вагою експорту і рівнем рентабельності продаж відсутній функціональний зв'язок проведемо кореляційний аналіз впливу питомої ваги експорту на рентабельність продаж.

Отже, проведемо кореляційний аналіз впливу питомої ваги експорту на рентабельність продукції.

Кореляція – зв'язок, коли кожному значенню однієї ознаки відповідає не одна, а кілька значень іншої ознаки. Кореляційний зв'язок виявляється при великій кількості спостережень.

Ціль методу: знаходження і оцінка взаємозв'язку досліджуваного показника, факторів. Залежно від кількості факторів, буває парна і множинна кореляція.

Суть методу: побудувати і проаналізувати економічно-статистичну модель у вигляді рівняння регресії (кореляції), тобто у вигляді функції, яка наближено виражає залежність середнього результативного показника від одного або кількох факторів.

Розв'язання задачі складається з семи етапів:

1. Попередній (апріорний) аналіз;
2. Збирання і обробка первісної інформації;
3. За допомогою якісного аналізу динамічних рядів з'ясовується характер зв'язку між показниками (прямолінійний або криволінійний);
4. Складається рівняння цього зв'язку :

Для прямолінійної парної кореляції: $y_x = a + b x$, де x – фактор, а y – результативний показник, а і b – параметри регресії, значення яких знаходять, вирішивши систему рівнянь

$$\begin{cases} na + b \sum x = \sum y \\ a \sum x + b \sum x^2 = \sum xy \end{cases}$$

спрощено $\begin{cases} na = \sum y \\ b_1 \sum x^2 = \sum xy \end{cases}$

звідси $b = \sum xy / \sum x^2$

Коефіцієнт a – постійна величина результативного показника, параметр b – показує середню зміну результативного показника у зв'язку із збільшенням або зменшенням факторного показника на одну одиницю його виміру

Парний коефіцієнт кореляції (τ) = $\frac{\sum xy - x \cdot y}{\sigma_x \cdot \sigma_y}$

де: $\bar{xy} = \sum xy / n$ $\bar{x} = \sum x / n$ $\bar{y} = \sum y / n$ $\sigma_x = \sqrt{(\sum x^2) - (\bar{x})^2}$ $\sigma_y = \sqrt{(\sum y^2) - (\bar{y})^2}$

5. Вирішення цього рівняння, визначення параметрів а і b
6. Визначення тісноти зв'язку, розрахунок коефіцієнтів кореляції
7. Оцінка та аналіз моделі [1, с. 140-151]

Показники для розв'язання рівняння та визначення коефіцієнта кореляції надаються в наступній таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Показники для розв'язання рівняння та визначення коефіцієнта кореляції

Роки	Факторна ознака (питома вага суми експорту, %), x	Результативна ознака (Рівень рентабельності продаж%), y	x^2	xy	y^2
2004	0,55	35,1	0,30	19,31	1232,01
2005	0,52	30,6	0,27	15,91	936,36
2006	0,54	23,1	0,29	12,47	533,61
2007	0,5	8,2	0,25	4,10	67,24
2008	0,5	5,3	0,25	2,65	28,09
Разом	2,61	102,3	1,36	54,44	2797,31

Спочатку визначимо параметри рівняння:

$$a = \frac{\sum x^2 \sum y - \sum x \sum xy}{n \sum x^2 - (\sum x)^2} = \frac{1,36 \cdot 102,3 - 2,61 \cdot 54,44}{5 \cdot 1,36 - 2,61^2} = 7719,6$$

$$b = \frac{\sum xy - \frac{\sum x \sum y}{n}}{\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}} = \frac{54,44 - \frac{2,61 \cdot 102,3}{5}}{1,36 - \frac{2,61^2}{5}} = 40,03$$

Отже, рівняння кореляційного зв'язку між питоною вагою суми експорту рівнем рентабельності продаж буде мати вигляд: $y = 7719,6 + 40,03x$. Тобто із збільшенням питомої ваги експорту рівень рентабельності також збільшується.

Показники для розрахунку коефіцієнта кореляції надаються в наступній таблиці (табл. 2).

Таблиця 2

Показники для розрахунку коефіцієнтів кореляції в рядах динаміки

Роки	Факторна ознака x	Результативна ознака y	Ланцюгові абсолютні прирости		Квадрати приростів		Добуток приростів $\Delta x \Delta y$
			Δx	Δy	$\Delta^2 x$	$\Delta^2 y$	
2004	0,94	35,1	-	-	-	-	-
2005	0,76	30,6	-0,18	-4,5	0,005	20,25	0,81
2006	0,54	23,1	-0,22	-10,5	0,026	78,75	2,31
2007	0,5	8,2	0,2	-14,9	0,020	222,01	-2,98
2008	0,5	5,3	0	-2,9	0,000	8,41	0
Разом	X	X	X	X	0,052	329,42	0,14

Коефіцієнт кореляції дорівнює:

$$\tau = \frac{\sum \Delta x * \sum \Delta y}{\sqrt{\Delta^2 x * \sum \Delta^2 y}} = 0,14 / \sqrt{0,052 * 329,42} = 0,54$$

Це означає, що між питомою вагою експорту рівнем рентабельності прямий зв'язок, та як коефіцієнт кореляції має додатне значення.

Висновки. Проведене дослідження показало, що між питомою вагою експорту і рівнем рентабельності прямий зв'язок. Тобто чим більша питома вага експорту, тим вище рівень рентабельності продаж. Отже, підприємство може розширювати обсяги експорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутинець Ф. Ф., Мних Є. В., Олійник О. В. Економічний аналіз. Практикум: Навч. посібник для студентів вузів. — Житомир: ЖІТІ, 2000. — 416 с.

УДК 338:246:663

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КОЕФІЦІЄНТА ФІНАНСУВАННЯ ТА КОЕФІЦІЄНТА ПОКРИТТЯ НА РІВЕНЬ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ

Т.В. Куцевол, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Костаневич Н.І.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті на підставі матеріалів сільськогосподарського закритого акціонерного товариства «Україна» проведено кореляційний аналіз залежності рівня рентабельності активів від коефіцієнтів фінансування та покриття.

Ключові слова: *фінансовий аналіз, фінансовий стан, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт покриття, рівень рентабельності активів, кореляційний аналіз.*

Актуальність проблеми. В сучасних економічних умовах діяльності кожного господарюючого суб'єкта являється предметом уваги широкого кола учасників ринкових відносин, тобто юридичних і фізичних осіб, які зацікавлені в результатах його функціонування. На основі доступної їм звітно-облікової інформації вказані особи намагаються оцінити внутрішні і зовнішні відносини об'єкта, за допомогою методів і прийомів фінансового аналізу.

Сучасний фінансовий аналіз має певні відмінності від традиційного аналізу фінансово-господарської діяльності. Насамперед, це пов'язано із зростаючим впливом зовнішнього середовища на роботу підприємства, а

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

саме, посилилась залежність фінансового стану господарського об'єкту від зовнішніх економічних процесів, надійності контрагентів, ускладнення організаційно-правових форм функціонування. В результаті інструментарій сучасного фінансового аналізу розширюється за рахунок нових прийомів і засобів, які дозволяють враховувати ці явища. Все це обумовлює актуальність даної теми і необхідність її розробки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу фінансового стану підприємства присвячені роботи М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Р.Є. Грачової, М.Я. Дем'яненка, К.В. Ізмайлової, В.К. Савчука, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченка, А.Д. Шеремета та інших. В працях цих вчених увага приділялася всій сукупності показників, в т.ч. показників фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності.

Постановка завдання. Провести кореляційний аналіз залежності рівня рентабельності активів від коефіцієнтів фінансування та покриття на матеріалах одного із підприємств Доманівського району, а саме СЗАТ «Україна».

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий стан підприємства як економічна категорія відображає стан капіталу в процесі його кругообігу, здатність підприємства розрахуватися за своїми зобов'язаннями і забезпечувати ефективне фінансування своєї діяльності. Аналіз фінансового стану підприємства проводиться за певною системою показників, основними з яких є: коефіцієнт абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності, покриття, коефіцієнт фінансування, автономії, фінансової стійкості. Представимо порядок розрахунку зазначених коефіцієнтів і їх нормативні значення:

коефіцієнт абсолютної ліквідності – відношення грошових надходжень і порівняних до них активів до короткострокових зобов'язань (норматив 0,2 - 0,35);

коефіцієнт швидкої ліквідності - аналогічний коефіцієнту покриття, але обчислюється за вужчим колом поточних активів (з розрахунку виключають найменш ліквідну їх частину - виробничі запаси) (норматив > 1);

коефіцієнт покриття – відношення оборотних активів до короткострокових зобов'язань (норматив 1 - 2,5);

коефіцієнт фінансування - розраховується як співвідношення залучених і власних засобів і характеризує залежність підприємства від залучених засобів (норматив 0,5 - 1,0);

коефіцієнт автономії – відношення власного капіталу до підсумку балансу (норматив $> 0,5$);

коефіцієнт фінансової стійкості – відношення власних коштів до вартості майна (підсумок активу балансу) (норматив 0,25 - 0,5).

Фінансовий аналіз, також неможливий без аналізу фінансових результатів, в тому числі прибутку від реалізації продукції (робіт, послуг), прибутку від операційної діяльності, чистого прибутку, та показників рентабельності, в тому числі рівня рентабельності активів, який характеризує

на скільки ефективно підприємство використовує свої активи для отримання прибутку, тобто який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства, значення даного показника повинно бути > 0 .

Ціль даного дослідження – пов'язати показники фінансового стану з показниками фінансових результатів. Це можливо зробити за допомогою кореляційного аналізу.

Кореляційний аналіз є одним з економічно-математичних методів, до яких відносяться методи математичної статистики. Суть методу полягає в побудові і аналізі економічно-статистичної моделі у вигляді рівняння регресії (кореляції), тобто у вигляді функції, яка наближено виражає залежність середнього результативного показника від одного або кількох факторів, у нашому дослідженні будуть задіяні два фактори - коефіцієнт фінансування та коефіцієнт покриття.

Для обґрунтування та підтвердження доцільності обрання даного методу в дослідженні проведемо аналіз впливу вище зазначених факторів на рівень рентабельності активів на базі сільськогосподарського закритого акціонерного товариства «Україна» Доманівського району. Показники для оцінки даного впливу взяті за період 2003-2008 рр..

Отже, розпочнемо аналіз із встановлення залежності рівня рентабельності активів Y від двох факторів, коефіцієнта фінансування X_1 і коефіцієнта покриття X_2 . Заповнимо розрахункову (табл.1).

Таблиця 1

Розрахункові дані до визначення рівняння зв'язку

Роки n	Коефіцієнт фінансування X_1	Коефіцієнт покриття X_2	Рівень рентабельності активів Y , %	YX_1	YX_2	X_1^2	X_2^2	Y^2	X_1X_2
2003	0,8	1,5	1,8	1,4	2,7	0,6	2,3	3,2	1,2
2004	0,8	1,9	2,1	1,7	4	0,6	3,6	4,4	1,5
2005	0,9	2,1	2,3	2,1	4,8	0,8	4,4	5,3	1,9
2006	0,7	1,8	4,2	2,9	7,6	0,5	3,2	17,6	1,3
2007	0,7	2,4	5,5	3,9	13,2	0,5	5,8	30,3	1,7
2008	0,8	2,9	5,8	4,6	16,8	0,6	8,4	33,6	2,3
Разом	4,7	12,6	21,7	16,6	49,1	3,6	27,7	94,4	9,9
У середньому	0,8	2,1	3,6	2,8	8,2	0,6	4,6	15,7	1,7

Підставимо знайдені дані в систему нормальних рівнянь:

$$21,7 = 6a_0 + 4,7a_1 + 12,6a_2,$$

$$16,6 = 4,7a_0 + 3,6a_1 + 9,9a_2;$$

$$49,1 = 12,6a_0 + 9,9a_1 + 27,7a_2.$$

Для розв'язання системи нормальних рівнянь поділимо всі члени рівнянь на коефіцієнти при a_0 :

$$3,6 = a_0 + 0,78a_1 + 2,1a_2;$$

$$3,5 = a_0 + 0,77a_1 + 2,11a_2;$$

$$3,9 = a_0 + 0,79a_1 + 2,2a_2.$$

Віднімемо від другого рівняння перше, а від третього рівняння - друге:

$$-0,1 = -0,01a_1 + 0,01a_2;$$

$$0,4 = 0,02a_1 + 0,09a_2.$$

Розділимо кожний член обох рівнянь на коефіцієнт при a_1 і віднімемо від першого рівняння друге:

$$10 = a_1 - 1a_2;$$

-

$$\underline{20 = a_1 + 4,5a_2}$$

$$10 = 5,5 a_2,$$

звідки

$$a_2 = 10/5,5 = 1,82.$$

Підставивши параметр a_2 у рівняння, дістанемо

$$a_1 = 10 - 1 * 1,82 = 8,18;$$

$$a_0 = 3,6 + 0,78 * 8,18 + 2,1 * 1,82 = 13,8.$$

Рівняння зв'язку, яке визначає залежність результативної ознаки від двох факторних, має такий вигляд:

$$\hat{Y} = 13,8 + 8,18x_1 + 1,82x_2.$$

Отже, зі збільшенням коефіцієнта фінансування за 1 рік рівень рентабельності активів підвищується на 8,18, а при підвищенні коефіцієнта покриття на одиницю рівень рентабельності активів зростає на 1,82.

Однак на підставі коефіцієнтів регресії не можна судити, яка з факторних ознак найбільше впливає на результативну, оскільки коефіцієнти регресії між собою непорівняльні, адже їх виражено різними одиницями з метою виявлення порівняльної сили впливу окремих факторів та їхніх резервів, статистика обчислює часткові коефіцієнти еластичності ε_1 , а також бета-коефіцієнти β_1 . Вони показують, на скільки процентів у середньому зміниться результативна ознака при зміні на 1 % кожного фактора та фіксованому положенні інших факторів.

На підставі даних наведеного прикладу (табл. 1) обчислимо коефіцієнти еластичності і β - коефіцієнти:

$$\varepsilon_1 = a_1 \frac{\bar{X}_1}{\bar{Y}} = 8,18 \cdot \frac{0,8}{3,6} = 1,818;$$

$$\varepsilon_2 = a_2 \frac{\bar{X}_2}{\bar{Y}} = 1,82 \cdot \frac{2,1}{3,6} = 1,062.$$

Аналіз часткових коефіцієнтів еластичності показує, що за абсолютним приростом найбільший вплив на рівень рентабельності активів має коефіцієнт фінансування — фактор X_1 , зі збільшенням якого на 1 %

рентабельність підвищується на 1,82 %, а при збільшенні коефіцієнта покриття на 1 % рівень рентабельності підвищується на 1,06 %

Для розрахунку β - коефіцієнтів потрібно обчислити відповідні середньоквадратичні відхилення:

$$\sigma_{x_1} = \sqrt{\overline{X_1^2} - (\overline{X_1})^2} = \sqrt{0,6 - 0,8^2} = \sqrt{-0,04} = 0;$$

$$\sigma_{x_2} = \sqrt{\overline{X_2^2} - (\overline{X_2})^2} = \sqrt{4,6 - 2,1^2} = \sqrt{0,19} = 0,44;$$

$$\sigma_y = \sqrt{\overline{Y^2} - (\overline{Y})^2} = \sqrt{15,7 - 3,6^2} = \sqrt{2,74} = 1,66,$$

тоді

$$\beta_1 = a_1 \frac{\sigma_{x_1}}{\sigma_y} = 8,18 \cdot \frac{0}{1,66} = 0;$$

$$\beta_2 = a_2 \frac{\sigma_{x_2}}{\sigma_y} = 1,82 \cdot \frac{0,44}{1,66} = 0,48.$$

Аналіз β - коефіцієнтів показує, що на рівень рентабельності активів найбільший вплив із двох досліджуваних факторів з урахуванням їхньої варіації має фактор X_2 — коефіцієнт покриття, бо йому відповідає найбільше значення β - коефіцієнта.

Для характеристики щільності зв'язку в множинній лінійній кореляції використовують множинний коефіцієнт кореляції. Він показує, яку частину загальної кореляції складають коливання, під впливом факторів $X_1, X_2, \dots, X_n$, закладених у багатфакторну модель для дослідження. Множинний коефіцієнт кореляції коливається в межах від 0 до ± 1 . При $R = 0$ зв'язку між досліджуваними ознаками немає, при $R = 1$ — зв'язок функціональний.

Перш ніж розраховувати множинний коефіцієнт кореляції, потрібно обчислити парні коефіцієнти кореляції:

$$r_{yx_1} = \frac{\overline{YX_1} - \overline{Y} \overline{X_1}}{\sigma_y \sigma_{x_1}} = \frac{2,8 - 3,6 \cdot 0,8}{1,66 \cdot 0} = 0;$$

$$r_{yx_2} = \frac{\overline{YX_2} - \overline{Y} \overline{X_2}}{\sigma_y \sigma_{x_2}} = \frac{8,2 - 3,6 \cdot 2,1}{1,66 \cdot 0,44} = 0,88;$$

$$r_{x_1x_2} = \frac{\overline{X_1X_2} - \overline{X_1} \overline{X_2}}{\sigma_{x_1} \sigma_{x_2}} = \frac{1,7 - 0,8 \cdot 2,1}{0 \cdot 0,44} = 0.$$

Низькі значення парних коефіцієнтів кореляції свідчать про слабкий вплив (окремо) коефіцієнта покриття і коефіцієнта фінансування на рівень рентабельності активів.

На основі парних коефіцієнтів кореляції можна обчислити часткові коефіцієнти кореляції першого порядку:

$$r_{yx_1(x_2)} = \frac{r_{yx_1} - r_{yx_2} r_{x_1x_2}}{\sqrt{(1-r_{yx_2}^2)(1-r_{x_1x_2}^2)}} = \frac{0 - 0,88 \cdot 0}{\sqrt{(1-0,88^2)(1-0)}} = \frac{0}{0,47} = 0;$$

$$r_{yx_2(x_1)} = \frac{r_{yx_2} - r_{yx_1} r_{x_1x_2}}{\sqrt{(1-r_{yx_1}^2)(1-r_{x_1x_2}^2)}} = \frac{0,88 - 0}{\sqrt{(1-0)(1-0)}} = 0,88.$$

Як бачимо з розрахунків часткових коефіцієнтів кореляції, зв'язок кожного фактора з досліджуваним показником за умови комплексної взаємодії факторів дещо слабший, але достатньо щільний.

Для виявлення щільності зв'язку між результативною ознакою і обома факторними ознаками водночас обчислюємо сукупний коефіцієнт множинної кореляції

$$R_{yx_1x_2} = \sqrt{\frac{r_{yx_1}^2 + r_{yx_2}^2 - 2r_{yx_1} r_{yx_2} r_{x_1x_2}}{1 - r_{x_1x_2}^2}} =$$

$$= \sqrt{\frac{0 + 0,88^2 - 2 \cdot 0 \cdot 0,88 \cdot 0}{1 - 0}} = \sqrt{0,7744} = 0,88.$$

Обчислений коефіцієнт множинної кореляції $R = 0,88$ показує, що між двома факторними і результативною ознаками існує достатньо щільний зв'язок.

Сукупний коефіцієнт множинної детермінації $R^2 = 0,774$ свідчить про те, що варіація рівня рентабельності активів на 77,4 % зумовлюється двома факторами (коефіцієнтом покриття і коефіцієнтом фінансування), уведеними в кореляційну модель. Це означає, що вибрані фактори суттєво впливають на досліджуваний показник.

Висновки. Як підсумок, можна зазначити, що дослідження впливу даних коефіцієнтів на рівень рентабельності активів є на сьогодні актуальним і вагомим у діагностиці фінансового стану кожного підприємства, у зв'язку з не стабільним економічним положенням, як нашої держави в цілому, так і окремого підприємства зокрема. Так, аналіз впливу коефіцієнтів фінансування і покриття на рівень рентабельності активів СЗАТ «Україна» Доманівського району показав досить щільний зв'язок між ними. Але навіть високі значення даних коефіцієнтів не можуть слугувати гарантією високої рентабельності активів підприємства, якщо будуть нехтуватися умови їхнього покращення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клочан В.П. Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств / В.П. Клочан, Н.І. Костаневич, А.Г. Костирко // Економіка АПК. - 2009. - № 4. - с. 86-88.
2. Клочан В.П. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства / В.П. Клочан, В.Ф. Клочан, Н.І. Костаневич, А.Г. Костирко // Економіка АПК. - 2008. - № 7. - с. 54-55.

ОБЛІК ФАКТОРІВ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ І ЗАПОБІГАННЯ ФІКТИВНОМУ БАНКРУТСТВУ ТА УМИСНОМУ ДОВЕДЕННЮ ДО БАНКРУТСТВА

І. М. Мілінчук, магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент Пшениченко А.С.

Миколаївський державний аграрний університет

Стаття присвячена дослідженню використання суб'єктами підприємницької діяльності схем фіктивного банкрутства та умисного доведення до банкрутства з метою ухилення від сплати податків, приховування коштів та ін.

Ключові слова: *неплатоспроможність, банкрутство, фіктивне банкрутство, умисне доведення до банкрутства, санація, кредитори, підприємство.*

Актуальність проблеми. До недавнього часу для більшості суб'єктів господарювання процеси банкрутства були мало відомі. Лише в період реформування економіки, внаслідок світової фінансово-економічної кризи, відчутними стали такі економічні явища як нерентабельність, неплатоспроможність підприємств.

Характерними ознаками фінансової кризи підприємства є скорочення попиту на його продукцію, і, як наслідок, зниження обсягів виробництва; зростання заборгованості постачальникам, держбюджету та банкам; затримки з виплатою заробітної плати працівникам. Кількість таких підприємств в економіці України неухильно зростає. Причому тенденції банкрутства поширюються не лише на окремих суб'єктів господарювання, а й на цілі галузі економіки (наприклад, сільське господарство, яке вже впродовж багатьох років перебуває в глибокій фінансовій кризі і де понад половини господарюючих суб'єктів закінчують свою діяльність щорічно із збитками).

Неодмінною умовою ефективного функціонування ринкового механізму є підвищення платоспроможності сільськогосподарських товаровиробників та усунення з ринку підприємств-банкрутів. В свою чергу, платоспроможність підприємства визначається співвідношенням його доходів і витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням підвищення платоспроможності та запобігання банкрутству присвячено наукові праці багатьох вчених, зокрема, Ф.Ф.Бутинця, П.І.Гайдуцького, М.Я.Дем'яненка, М.Ф.Огійчука, П.Т.Саблука, Л.К.Сука тощо. Проте недостатньо робіт

присвячено безпосередньому визначенню причин неплатоспроможності окремих суб'єктів підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін "банкрутство" походить від латинського слова *bancarotta* – зламаний ослін або *banca rotta* – розбитий банк. Під ним розуміють неспроможність юридичної особи (суб'єкта підприємницької діяльності) задовольнити у встановлений для цього термін пред'явлені йому кредиторами вимоги й виконати зобов'язання перед бюджетом [1, С. 237].

В цілому фактори, які є передумовою банкрутства підприємств, можна згрупувати на зовнішні по відношенню до підприємства (економічні, політичні, демографічні, посилення міжнародної конкуренції, НТП, банкрутство боржників), на які воно не має можливості впливати або цей вплив дуже слабкий, та внутрішні (зростання дебіторської заборгованості, дефіцит власних оборотних коштів, неефективність фінансових вкладень, відсутність договірної дисципліни тощо), які безпосередньо залежать від організації роботи на самому підприємстві. Банкрутство підприємства є наслідком одночасного впливу на нього усіх цих факторів.

Нерідко власники використовують для ліквідації підприємства, що має заборгованість або для підприємства, що мало раніше значні грошові обороти, коли немає бажання проходити перевірку або аудит податкової інспекції. Банкрутство підприємства також може бути використане для реструктуризації активів, а також для захисту від кредиторів.

Мотиви та цілі приховування банкрутства:

- надія на поліпшення фінансового стану або на виконання фінансових зобов'язань особами, які, у свою чергу, є боржниками даної особи;
- спроба одержати банківський кредит для покриття фінансової заборгованості або для привласнення одержаних коштів з наступною ліквідацією підприємства і т.д.

Із змісту ст. 218 Кримінального Кодексу України випливає, що для того, щоб оголосити себе фіктивним банкрутом, суб'єкт підприємницької діяльності має: приховати, знищити, фальсифікувати бухгалтерські та інші облікові документи, які відображають його економічну діяльність; приховати відомості про розмір майна, що йому належить, та про місце його знаходження, іноді передати майно в інше володіння, відчужити або навіть знищити його тощо. Подальші процедури такі самі, як і при не фіктивному банкрутстві. По-перше, суб'єкт перерахованих злочинних дій подає до господарського суду заяву про фінансову неспроможність виконати вимоги кредиторів і зобов'язання перед бюджетом. По-друге, суд зобов'язує заявника подати до офіційного друкованого органу оголошення про порушення справи про банкрутство. Протягом місяця від часу публікації кредитори збанкрутілого боржника подають до господарського суду письмові заяви з відповідними майновими вимогами до банкрута, разом з документами, що підтверджують обґрунтованість цих вимог. Іноземні юридичні особи, а також громадяни, які бажають брати участь у санації

боржника, теж мають протягом названого терміну подати до господарського суду заяви з письмовим зобов'язанням про переведення на них боргу і вказати умови санації.

Держава нині докладає значних зусиль, аби Україна "не потонула" у фінансовій кризі. Підприємства переходять на режим жорсткої економії. Проте за таких обставин знайдуться особи, які, скориставшись ситуацією, що склалася, намагатимуться "списати" на світову фінансову кризу виникнення податкових боргів. Існує чимало способів ухилення від сплати податків. Так, деякі підприємці намагаються використовувати процедуру банкрутства підприємств для того, щоб уникнути оподаткування.

Як повідомляє Департамент погашення прострочених податкових зобов'язань ДПА України, за 6 місяців 2009 року податковими органами за рахунок заходів щодо погашення податкового боргу до Державного бюджету України спрямовано 2564,1 млн гривень.

За рахунок реалізації майна боржників, що перебувало у податковій заставі, до бюджету забезпечено надходження на суму 299,8 млн грн., внаслідок вилучення готівки – 27,0 млн грн, реалізації дебіторської заборгованості боржників – 31,4 млн грн. Після застосування до боржників адміністративних арештів активів і стягнення коштів з арештованих банківських рахунків до бюджету спрямовано 214,7 млн гривень.

До господарських судів за поданням податкових органів направлено 8,3 тис позовів щодо стягнення податкового боргу за рахунок коштів та майна боржників на суму 2,5 млрд гривень. За заявами органів державної податкової служби господарськими судами порушено близько 4,6 тис справ про банкрутство неплатоспроможних боржників із загальною сумою податкового боргу 2,3 млрд гривень, з них за 6 місяців поточного року – 2,3 тис справ на суму 995,8 млн гривень.

Від підприємств, що перебувають у процедурі банкрутства, до бюджету надійшло 345,7 млн гривень. Загалом шляхом проведення процедури банкрутства з урахуванням справ, порушених у попередні роки, за перше півріччя 2009 року податковий борг зазначеної категорії боржників погашено на 832,9 млн гривень [2].

Висновки. З метою підвищення імовірності виходу зі стану фінансової кризи підприємства-боржника необхідне введення мораторію на стадії досудової санації на вимоги кредиторів і на порядок нарахування відсотків і штрафних санкцій. На нашу думку, виникає необхідність внесення змін у чинне законодавство про банкрутство, суть яких полягає в тому, що головною метою досудової санації повинно бути не відновлення платоспроможності підприємства-боржника, а запобігання його банкрутству.

Серед підприємств, які припинили роботу останніми роками, майже третина – агропромислові. Причин такого становища чимало. Це і процеси реформування, в ході яких сільськогосподарські підприємства, неспроможні функціонувати в ринкових умовах, змушені були зійти з арени. Але в багатьох випадках, як констатує керівник Державного Агентства з питань

банкрутства О.В. Бірюков, за допомогою процедури банкрутства зацікавлені в цьому особи приховали власну безвідповідальність чи навіть злочини [3, С. 244].

Основні причини сучасного фінансового стану підприємств АПК зводяться до сфери виробництва і обміну. Виробляючи продукцію, аграрний сектор не може реалізувати створену вартість в повному обсязі. Внаслідок цього витрати на виробництво продукції не відшкодовуються, а частка грошових коштів в активах підприємств та платоспроможність їх знижується. А це у свою чергу зменшує можливості залучення додаткових фінансових ресурсів, без яких неможливий розвиток аграрного сектору.

Розрізняють два види реакції сільськогосподарських підприємств на фінансову кризу:

1. Захисна стратегія, яка передбачає різке скорочення витрат, закриття та розпродаж окремих підрозділів підприємства, скорочення та розпродаж обладнання, звільнення персоналу, скорочення окремих частин ринкового сегмента, зменшення відпускних цін і (або) обсягів реалізації продукції.

2. Наступальна стратегія передбачає активні дії: модернізацію обладнання, упровадження нових технологій та ефективного маркетингу, підвищення цін, пошук нових ринків збуту продукції, розробку й реалізацію прогресивної стратегічної концепції контролінгу та управління.

Залежно від обраної стратегії підприємство обирає той чи інший каталог внутрішньогосподарських санаційних заходів, тобто тих, які беруть свій початок на підприємстві і не пов'язані з фінансовою участю третіх сторін (власників, кредиторів, держави). Використовуючи внутрішні фінансові резерви, підприємство може не тільки подолати внутрішні причини кризи, а й значною мірою зменшити залежність ефективності санації від залучення зовнішніх фінансових джерел.

Проте на підприємствах, які перебувають у фінансовій кризі, повністю вичерпуються такі класичні джерела самофінансування, як прибуток та амортизація.

Мобілізація внутрішніх резервів фінансової стабілізації підприємства спрямована насамперед на підвищення його платоспроможності та ліквідності. Цього можна досягти збільшенням обсягів вхідних грошових потоків (наприклад, за рахунок збільшення виручки від реалізації, продажу частини основних фондів, рефінансування дебіторської заборгованості) або в результаті скорочення вихідних грошових потоків (зменшення витрат, які відносяться на собівартість продукції чи покриваються за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства).

Запропоновані механізми та заходи щодо запобігання банкрутству підприємницьких структур, методичні підходи до вибору стратегій запобігання банкрутству сприятимуть ефективній роботі підприємств у довгостроковій перспективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Правові основи підприємницької діяльності / Під ред. Шакуна .І., Мельника П.В., Поповича В.М. – К.: Правові джерела, 1997. – 780 с.
2. http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=226289&cat_id=461
3. Антикризове управління підприємством: Навчальний посібник. /За ре-цією А.М.Штангрет, О.І.Копилук та ін. – К.: Знання, 2007. – с.220.

УДК 658.147

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ВІДКРИТИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

І.А. Кшевзінська, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Пшениченко А.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто особливості формування статутного капіталу акціонерного товариства, а також внутрішні і зовнішні джерела фінансування власного капіталу.

Ключові слова: акціонерне товариство, статутний капітал, власний капітал, джерела формування.

Актуальність проблеми. Створення і нормальне функціонування підприємств будь-якої форми власності неможливе без формування достатнього обсягу власного капіталу. Власний капітал утворюється за рахунок особистої участі власників у його формуванні. При цьому, створюючи капітал підприємства, власник частково втрачає прямий зв'язок з капіталом, і він фактично стає власним капіталом підприємства, а не власника. Власний капітал, зазвичай, вкладають у довготермінові майнові цінності, а тому його капіталізація досить висока, іноді наближаючись до 100%. Власний капітал підприємства може формуватися як завдяки зовнішнім, так і внутрішнім джерелам коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування і використання капіталу присвячено досить багато ґрунтовних досліджень як у зарубіжній, так і в вітчизняній літературі таких провідних учених-економістів: К.Маркс, М. Аоки, І.Балабанов, І.Блажан, І.Бланк, З. Боді, В.Бочаров, Р.Брейлі, Ю.Брігхем, Ю.Воробйов, В.Галанов, А.Ганієв, Р.Герасименко, І.Герчіова, А.Гончаров, Р.Грачова, В.Ковальов, У.Кяран, Т.Ломакіна, Г.Ляшенко, Р.Мертон, Є.Мних, Е.Нікбахт, А.Поддєрьогін, С.Росс, Р.Слав'юк, Є.Стоянова, Р.Н.Холт, У.Шарп та інші науковці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішальну роль у долі та діяльності акціонерного товариства відіграє його капітал – адже ця організаційно-правова форма застосовується саме з метою створення значного за розмірами капіталу шляхом об'єднання коштів і майна багатьох осіб для здійснення, як правило, значної за розмірами підприємницької діяльності.

Акціонерне товариство - господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями. Акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) акціонерного товариства. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів [1].

Статутний капітал товариства збільшується шляхом підвищення номінальної вартості акцій або розміщення додаткових акцій існуючої номінальної вартості у порядку, встановленому Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Акціонерне товариство має право збільшувати статутний капітал після реєстрації звітів про результати розміщення всіх попередніх випусків акцій.

Статутом ВАТ «Прикордонник» Березанського району Миколаївської області передбачено збільшення статутного капіталу шляхом збільшення номінальної вартості акцій та додаткового випуску акцій. Зменшення статутного капіталу можливе у разі зменшення номінальної вартості акцій або купівлі акціонерним товариством частини випущених акцій з метою зменшення їх загальної кількості.

Основна мета формування капіталу – задоволення потреби у придбанні нематеріальних активів і оптимізації його структури з позиції його виконання.

Управління власним капіталом пов'язане як із забезпеченням ефективного використання вже нагромадженої його частини, так і з формуванням власних фінансових ресурсів для забезпечення майбутнього розвитку підприємства. У процесі управління формуванням власних фінансових ресурсів їх класифікують за джерелами цього формування.

Серед зовнішніх джерел формування власного капіталу акціонерних товариств основне місце займають кошти, що надходять за рахунок емісії акцій. Для окремих підприємств одним із зовнішніх джерел формування власного капіталу може бути надана їм безоплатна фінансова допомога (як правило, така допомога надається тільки окремим державним підприємствам різного рівня). Залучення власного капіталу з зовнішніх джерел шляхом додаткової емісії є складним і дорогим процесом. Тому дане джерело формування власного капіталу використовують в обмежених випадках. З

позиції фінансового менеджменту основною метою емісійної політики є залучення на фондовому ринку необхідного обсягу власних фінансових засобів у мінімально можливий термін.

Порівняно із зовнішніми джерелами фінансування власного капіталу, внутрішні джерела є більш дешевим способом отримання додаткового капіталу. Їх залучення вимагає від підприємства менших організаційних, часових і фінансових зусиль. Слід зазначити, що внутрішні джерела мають велике значення для формування власного капіталу акціонерних товариств. Ними забезпечуються розширене відтворення і фінансова стабільність суб'єктів господарювання.

До внутрішніх джерел формування власного капіталу належать фінансові ресурси, які формуються в процесі виробничо-фінансової діяльності підприємства. Тобто, це кошти, які залишаються в розпорядженні підприємства після відрахування витрат і обов'язкових платежів, і можуть бути використані на інвестування в розвиток господарської діяльності цього підприємства. Проте, необхідно відзначити той факт, що в наш час частка нерозподіленого прибутку в складі джерел фінансування є незначною (мають місце збитки) через незадовільний стан більшості галузей економіки України та низької рентабельності вітчизняних підприємств [2].

Важливим внутрішнім джерелом власного капіталу, який ще має назву „негрошових” витрат (через те, що платежі за ними здійснюються поза періодом, що охоплений розрахунками прибутку), є амортизаційні відрахування й суми, які списані за будь-якими іншими статтями і перетворені на капітал [3]. За своєю економічною суттю амортизація є процесом поступового перенесення вартості основних засобів і нематеріальних активів по мірі зносу на продукцію, що виробляється або реалізується, перетворення в грошову форму та накопичення ресурсів для наступного їх відтворення. Таким чином, амортизаційні відрахування являють грошовий вираз вартості зносу основних засобів і нематеріальних активів, і є стійким джерелом формування капіталу. Амортизаційні відрахування мають двоїтий характер через те, що входять до собівартості продукції і в складі виручки від її реалізації повертаються на розрахунковий рахунок підприємства, і, таким чином, стають внутрішнім джерелом фінансування як простого, так і розширеного відтворення.

Висновки. Внутрішні та зовнішні джерела формування власного капіталу тісно переплітаються. Утім, це не означає взаємозаміни джерел утворення власного капіталу акціонерних товариств. Слід зазначити, якщо підприємство використовуватиме тільки власні джерела фінансування власного капіталу – акціонери можуть не отримати високих дивідендів. Тож у них є підстави позбутися акцій, що їм належать, і цим знизити ринкову вартість акцій та акціонерного товариства в цілому.

На нашу думку, використання зовнішніх та внутрішніх джерел формування власного капіталу акціонерних товариств в Україні має певні труднощі, а саме: недосконалість та нестабільність вітчизняного

законодавства; недостовірність інформації у фінансовій звітності акціонерних товариств; слабкий розвиток фондового ринку та ринкової інфраструктури взагалі; відсутність ефективної та стабільної системи оподаткування доходів за акціями акціонерних товариств; низька інвестиційна привабливість українських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про акціонерні товариства» № 514-VI від 17.09.2008 р.
2. Чиж Н.М. Особливості структури власного капіталу / Чиж Н.М.// Вісник нац.університету водного господарства та природокористування: Зб.наук.пр. – Рівне ,2007. – Вип.3(39).С.313
3. Поукок М.А. Финансовое планирование и контроль / Под ред. М.А. Поукока, А.Х. Тейлора.: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 480 с.

УДК 657.6:657.21

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Л.С. Поплужна, магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент Пшениченко А.С.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті висвітлено сутність кредиторської заборгованості підприємств, її вплив на діяльність суб'єктів господарювання. Розкриваються мета та завдання організації обліку та контролю за кредиторською заборгованістю.

Ключові слова: *Кредиторська заборгованість, зобов'язання, господарська діяльність, оборотні засоби, забезпечення зобов'язань, фінансові ресурси, платоспроможність.*

Постановка проблеми. В умовах недостатнього забезпечення сільськогосподарських підприємств оборотними засобами зростання кредиторської заборгованості стає поширеним явищем, яке виникає внаслідок отримання банківських позик, купівлі виробничих запасів промислового походження між постачальниками матеріальних цінностей та підприємствами агропромислового комплексу. У процесі діяльності не завжди здійснюється розрахунок відразу, що передбачає виникнення зобов'язань підприємства та призводить до кредиторської заборгованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вдосконалення організації обліку та контролю зобов'язань розглядали вітчизняні вчені І. О.

Лютій, Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, В. М. Костюченко, В. О. Шевчук, Н. М. Малюга та інші.

Постановка завдання. Незважаючи на ґрунтовність теоретичних та практичних розробок науковців щодо організації обліку кредиторської заборгованості, окремі питання вимагають подальшого розвитку, посилення ґраматичних підходів, адаптації до специфіки функціонування вітчизняних підприємств.

Осмислення ринкових перетворень, які відбуваються в аграрній сфері, свідчить про те, що сучасний розвиток аграрного сектора економіки України породжує спектр гострих економічних проблем, які вимагають нагальної розробки нових шляхів їх розв'язання. Низький рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами – один із найбільш важливих наслідків трансформаційних змін, який обумовлює їх неплатоспроможність як фінансових партнерів і перешкоджає здійсненню виробничо-фінансової діяльності [1, с. 156].

В процесі господарської діяльності підприємства купують матеріальні цінності, оплачують виконані роботи і надані послуги. Саме на цій стадії і виникають розрахункові операції з постачальниками і підрядниками. Отже, ведення розрахункових операцій здійснюється безперервно. Так, чим швидше відбувається процес розрахунків, тим ефективніше працює економіка. Саме тому завданням даної статті є правильна організація обліку та контролю розрахункових операцій, які мають здійснюватись з урахуванням діючих законодавчо-нормативних актів, практики роботи сільськогосподарських підприємств з метою запобігання і подолання кризових явищ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринкові умови господарювання вимагають приведення до дії факторів, які здійснюють безпосередній вплив на ефективність управління. Вирішенню цієї проблеми сприяє раціоналізація інформаційного забезпечення. Збільшення обсягів та різновидів інформації зумовлює система суспільно-господарських відносин і, зокрема, фінансових відносин на рівні держави і на рівні суб'єктів господарської діяльності.

Фінансове середовище зумовлює функціонування та взаємодіє з системою розрахунків, яка опосередковує фінансово-господарську діяльність. Розрахунки, маючи постійно діючий, динамічний характер, потребують певних управлінських впливів, що виробляються в системі фінансового менеджменту на основі переробки чисельних потоків різноманітної економічної інформації, провідна роль у загальній сукупності якої належить обліковій інформації.

Такі важливі фінансові показники як платоспроможність та ліквідність обчислюються, виходячи з облікових даних про заборгованість за розрахунками та характеризують фінансовий стан кожного окремого підприємства, і держави взагалі, впливають на рівень їхньої інвестиційної привабливості, кредитоспроможності, загальної рентабельності діяльності.

Для здійснення діяльності підприємство повинне володіти засобами, які мають відповідні джерела їх утворення. Значна питома вага в складі засобів підприємства належить позичковим коштам, у тому числі й кредиторській заборгованості. У чому і виявляється необхідність вивчати та аналізувати кредиторську заборгованість, її склад та структуру.

Кваліфікованому фахівцю потрібні знання з організації обліку кредиторської заборгованості, щоб організувати її синтетичний та аналітичний облік, проводити своєчасні розрахунки з різного роду кредиторами.

Саме тому метою дослідження є вдосконалення бухгалтерського обліку розрахункових операцій на прикладі сільськогосподарських підприємств Миколаївської області.

За період з 2000 до 2007 роки кредиторська заборгованість підприємств області зросла з 2487,4 млн грн до 8473,5 млн грн, що в значній мірі пов'язане з відсутністю майнової відповідальності за невиконання власних договірних зобов'язань, що й дає змогу кредиторам ухилятися від своєчасних і повних взаєморозрахунків з партнерами. Адже згідно зі статтею 625 Цивільного кодексу України боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом. Така ставка процентів є чи не найнижчою у порівнянні з встановленими в актах цивільного законодавства інших держав [2, с. 55].

Аналіз кредиторської заборгованості підприємств області свідчить, що станом на 01.01.2007 року, вона перевищувала дебіторську на 1731,3 млн грн і становила 10204,8 млн грн, що свідчить про складну фінансову ситуацію підприємств. Найбільшу питому вагу у структурі кредиторської заборгованості займала кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (47,7%). Її частка з кожним роком зростає.

Організований облік надходження та використання грошових коштів, матеріалів, послуг, дебіторської і кредиторської заборгованості, забезпечення щоденної платоспроможності підприємства повинен сприяти недопущенню прострочення термінів сплати за розрахунками і доведення заборгованості до стану безнадійної.

З метою раціональної організації бухгалтерського обліку зобов'язань слід чітко знати, в якій послідовності проходять облікові процеси на кожному етапі їх обліку [4, с. 68]. Оскільки таких етапів три – первинний, поточний і підсумковий облік, то процес послідовності організації обліку зобов'язань на кожному з них розглянемо детальніше.

На першому етапі – етапі первинного обліку разом з документуванням потрібно провести оцінку зобов'язань, для чого потрібно знати відмінності у їх оцінці. Так, поточні зобов'язання оцінюються та відображаються в

звітності за сумою погашення; довгострокові, на які нараховуються відсотки, відображаються за їх теперішньою вартістю.

На першому етапі, окрім оцінки, проводиться організація документування операцій за зобов'язаннями, яка вимагає упорядкування первинних документів. На цьому етапі у бухгалтерії піддаються перевірці бухгалтерські первинні документи за різними ознаками, основні з яких: формальна перевірка, перевірка за сутністю господарських операцій та їх законністю, арифметична та зустрічна.

На другому етапі облікового процесу – етапі поточного обліку – відбувається бухгалтерська обробка первинних документів та їх реєстрація у відповідних облікових регістрах – журналах, відомостях, книгах, машинних документах.

На третьому етапі облікового процесу – етапі підсумкового обліку – інформація із журналів та відомостей потрапляє в Головну книгу, де вона узагальнюється на синтетичних рахунках.

Всі ці процеси повинні бути організовані у відповідній послідовності, оскільки кожний з них є попередником наступного. Якщо у облікову систему не надійдуть первинні документи, якими оформляють виникнення та погашення кредиторської заборгованості, то не може бути і наступного етапу – поточного обліку, оскільки в ньому не буде інформації, яку треба рознести за бухгалтерськими рахунками та узагальнити.

Висновки. На підставі наведеного можна стверджувати, що питання організації бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості є актуальним, оскільки правильне його здійснення повинно вирішити питання складання достовірної звітності та прийняття управлінських рішень. Тільки в такому випадку, вважаємо, що дотримання всіх цих норм позитивно вирішить питання забезпечення обліковою інформацією потреби управління. Тобто наявні реєстри аналітичного та синтетичного обліку з обліку поточних зобов'язань потребують відповідного удосконалення.

Крім того, оптимізація обсягу кредиторської заборгованості допоможе підприємству піднятися у своєму розвитку на декілька сходинок вище за своїх конкурентів, а отже, зробить його конкурентоспроможним та інвестиційно привабливим, що за сьогоденних ринкових умов є запорукою успіху розвинутого підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лютий І. О. Теорія і практика оцінки кредитоспроможності агроформувань / Лютий І. О. // Економіка АПК. - 2008. – №10. – С. 156.
2. Печений О. Проблеми відповідальності за порушення грошових зобов'язань / Печений О. // Підприємництво, господарство і право. - 2005. - №3. – С. 53 – 56.
3. Сльозко Т. М. Організація обліку: Навчальний посібник / Сльозко Т. М. - К.: центр учбової літератури, 2008. – 224 с.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000р. №20.
5. Шенк О. Як забезпечити виконання зобов'язань через кризу неплатежів / Шенк О // Все про бухгалтерський облік. - 2009. - №5. – С. 19 – 20.

УДК 657.1:657.37

ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ЧЕРЕЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ РІЗНИХ КОРИСТУВАЧІВ

Матюкова Ю.С. , магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Потриває ва Н.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто перспективи обліку доходів сільськогосподарських підприємств, а також основні проблеми обліку доходів, наведено приклади бухгалтерських записів. Внесено пропозиції щодо удосконалення практики обліку доходів з метою забезпечення необхідності управління й податкових розрахунків.

Ключові слова: *доходи, бухгалтерський облік, методика обліку доходів, податкові розрахунки, управлінські рішення.*

Постановка проблеми. В економіці України по сьогоднішній день відбуваються зміни, які пов'язані з ринковими трансформаціями. Ці зміни постійно впливають на систему обліку, яка формується у тому середовищі, в якому він функціонує. У зв'язку з вищезазначеним, удосконалення методичних підходів побудови інформаційної системи та процесу обліку доходів є об'єктивною необхідністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо обліку доходів сільськогосподарських підприємств неодноразово розглядаються такими вченими та практиками як Ф.Ф. Бутинець, В.О. Білик, С.Ф. Голов, Л.В. Гуцаленко, М.Ф. Огійчук, В. Пархоменко, М.А. Проданчук, Л.К. Сук, П.Л. Сук, П.Я. Хомин, Г. Ямборко та іншими [1,2,3,4,5,6].

Виклад основного матеріалу дослідження. Порядок ведення обліку та класифікацію доходів в бухгалтерському обліку нормативно визначають Положення стандарти бухгалтерського обліку (далі П(С)БО) 3 „Звіт про фінансові результати”, П(С)БО 4 „Звіт про рух грошових коштів”, П(С)БО 15 „Дохід”, П(С)БО 30 „Біологічні активи”, План рахунків та Інструкція по його застосуванню, а також інші методичні рекомендації.

В сучасних умовах господарювання підприємств, важлива роль відводиться функціям управління. Останнім часом, в зв'язку з розширенням

управлінської функції обліку, посилюється взаємозв'язок облікової інформації з вимогами управлінського персоналу [1]. На превеликий жаль, управління доходами в сучасній економічній літературі майже не розглядається.

Умовно облікову роботу на підприємстві можна поділити на три види: фінансовий, управлінський та податковий. Проте це не означає, що вони повинні функціонувати незалежно один від одного, оскільки існує тісний зв'язок між ними, а саме: ґрунтуються вони на тих самих первинних документах, фіксують ті самі факти господарської діяльності та ведуть їх ті самі спеціалісти. Основними функціями управління доходами в сільськогосподарських підприємствах є їх правильно організований бухгалтерський облік, планування та контроль саме грошових потоків. Для потреб управлінців потрібна інформація оперативна, аналітична, як фінансова так і не фінансова. Тому, для вирішення цієї проблеми, ми пропонуємо, для відображення в обліку інформації про доходи для потреб управління, а також і податкових розрахунків ввести та використовувати рахунки 77 „Доходи для потреб управління” та 78 „Доходи у податкових розрахунках” у розрізі субрахунків доходів отриманих та нарахованих, а також у розрізі аналітичних рахунків (табл. 1).

Рахунок 77 „Доходи для потреб управління” буде призначено для узагальнення інформації про доходи від різних видів діяльності для потреб управління.

Рахунок 78 „Доходи у податкових розрахунках” застосовуватиметься для узагальнення інформації про доходи від різних видів діяльності для потреб податкових розрахунків.

Оскільки основною діяльністю сільськогосподарських підприємств є діяльність пов'язана з виробництвом і реалізацією сільськогосподарської продукції, а в даний час актуальним є питання адаптації П(С)БО 30, то представимо конкретний приклад для відображення господарських операцій з реалізації сільськогосподарської продукції і доходів в бухгалтерському обліку (табл. 2): станом на 31.03.2008 р. в бухгалтерському обліку сільськогосподарського підприємства „А” рахувались фактичні витрати на вирощування 300 ц пшениці озимої на суму 10500 грн. У березні підприємством було укладено договір про реалізацію 30 ц пшениці озимої підприємству „Б” справедливою вартістю за мінусом очікуваних витрат у сумі 1500 грн. У липні 2008 року підприємство „А” та підприємство „Б” уклали додаткову угоду, в результаті якої реалізація 30 ц пшениці принесла дохід підприємству „Б” у сумі 2016 грн (у т.ч. ПДВ). У листопаді справедлива вартість залишків пшениці озимої склала 14850 грн.

Даний приклад розглянемо з позиції:

Подія – відвантаження продукції.

За даними таблиці, ми пропонуємо введення нових субрахунків 706 „Дохід від реалізації поточних біологічних активів та сільськогосподарської продукції” та 713 „Дохід від зміни вартості та первісного визнання поточних біологічних активів та сільськогосподарської продукції”.

Рахунки бухгалтерського обліку для накопичення інформації для потреб менеджменту та податкових розрахунків

№ рахунка	Синтетичний рахунок	Субрахунки		Характеристика
	Назва	№	Назва	
77	Доходи для потреб управління	77 1	Дохід нарахований	доходи звітного періоду на які підприємство має право і виникли в результаті реалізації продукції, біологічних активів, товарів, робіт і послуг, але ще не оплачені покупцями, а також доходи, які підлягали отриманню і отримані у звітному періоді
		77 2	Дохід отриманий	дохід, який отриманий підприємством в результаті оплати покупцем продукції, біологічних активів, товарів, робіт і послуг, які ще не реалізовані йому, тобто, отримані, але не підлягали отриманню у звітному періоді
		77 3	Зміна справедливої вартості активів	інформацію про доходи підприємства, отримані в результаті переоцінки активів підприємства
		77 4	Інші доходи	узагальнення інформації про інші доходи які не відображенні на інших субрахунках рахунка 77 „Доходи для потреб управління”
78	Доходи у податкових розрахунках	78 1	Дохід нарахований	відображення суми валового доходу за результатом першої події - реалізації продукції
		78 2	Дохід отриманий	для відображення суми валового доходу за результатом першої події – передоплати за продукцію
		78 3	Приріст балансової вартості активів	суму валового доходу, який виникатиме в результаті приросту балансової вартості активів
		78 4	Інші валові доходи	узагальнення інформації про інші валові доходи, які не відображенні на інших субрахунках рахунка 78 „Доходи у податкових розрахунках”
		78 5	Дохід, який не включається до складу валових доходів	призначений для відображення доходів, які не включаються до складу валових у податкових розрахунках

Кореспонденція рахунків щодо обліку доходів в бухгалтерському обліку
та податкових розрахунках

№ п/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція в бухгалтерському обліку		Сума, грн	Валові доходи, грн
		Дебет	Кредит		
Відвантаження продукції					
	I звітний період (I квартал поточного періоду)				
1	Залишок витрат, понесених на посів озимої пшениці (незавершене виробництво)	231	23,20, 27,66...	10500	
2	Відображено первісне визнання пшениці озимої як поточного біологічного активу за фактичною собівартістю	211	231	10500	
3	Доведення фактичної собівартості пшениці озимої до суми справедливої вартості при первісному її визнанні на дату балансу	211	773	4500	
		773	713	4500	
4	Відображено фінансовий результат від первісного визнання	713	79	4500	
	III звітний період (III квартал поточного періоду)				
5	Списано поточні біологічні активи перед збиранням урожаю за справедливою вартістю	231	211	15000	
6	Понесені витрати на збирання озимої пшениці	231	23,20, 27,66...	1200	
7	Віднесено витрати на первісну вартість оприбуткованої пшениці озимої	271	231	1200	
8	Відображено оприбуткування пшениці озимої на суму справедливої вартості при	271	231	15000	

	первісному визнанні				
9	Відображено реалізацію 30 ц озимої пшениці	901	271	1620	
10	Відображено нарахований дохід від реалізації	361	706	1680	
11	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	361	641	336	
12	Відображено дохід нарахований, який включається до валових доходів	781	771	1680	1680
13	Визначено фінансовий результат від реалізації пшениці озимої	79 706	901 79	1620 1680	
14	Надійшла оплата від покупця за реалізовану продукцію	311	361	2016	
15	Відображено дохід отриманий на суму коригування доходу нарахованого	771	772	1680	
16	Коригування доходу	772	781	1680	
	IV звітний період (IV квартал поточного періоду)				
17	Відображено дохід від зміни справедливої вартості	271 773	773 713	270 270	
18	Відображено фінансовий результат від зміни справедливої вартості залишку пшениці озимої на дату балансу	713	79	270	

Отже, при запровадженні запропонованої нами методики обліку доходів, працюючим бухгалтерам не потрібно буде здійснювати позасистемне ведення обліку валових доходів і валових витрат, а також додатково витрачати час на вибірку для аналізу, контролю та планування доходів. Дана методика передбачає, що інформація накопичена на рахунках 77 та 78 не впливатиме на величину визначення фінансового результату, оскільки вони є лише транзитними для відображення валових доходів підприємства та забезпечення інформацією управлінський персонал.

Висновки. Відповідно запропонованої методики обліку доходів на введених рахунках буде відображатися відповідно не виручка від реалізації, а

саме дохід сільськогосподарського підприємства, тобто чисте надходження економічних вигод. Це дасть можливість не лише здійснювати аналіз та контроль за фактами минулих господарських операцій, що стосуються доходу, а також буде слугувати інформаційним забезпеченням для прийняття раціональних управлінських рішень на майбутнє. Практичне застосування запропонованої методики вимагає відповідних зміни у Плані рахунків, які, на нашу думку, не будуть складними у застосуванні практикуючими спеціалістами з бухгалтерського обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуцаленко Л.В. Прибуток: економічна сутність та еволюційні процеси формування // Агроінком. – 2005. – №7. – С. 26–32.
2. Маренич Т.Г. Облік поточних біологічних активів згідно з П(С)БО 30 „Біологічні активи” // Облік і фінанси АПК. – 2006. – №12. – С. 108–114.
3. Михайлов М.Г. Проблемні питання впровадження П(С)БО 30 „Біологічні активи” / Баранік О.О., Мельник О.А // Облік і фінанси АПК. – 2006. – №12. – С. 100–107.
4. Жука В.М. Облік сільськогосподарської діяльності: Навчальний посібник – К. : ТОВ „Юр-Агро-Веста”, 2007. – 368 с.
5. Огійчук М.Ф. Удосконалення методики формування прибутку у податковому обліку / Воскобійник Ю.С // Агроінком. – 2006. - №7–8. – С. 83–88
6. Сук Л. Облік сільськогосподарської продукції // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2006. – №20. – С. 34–39.

УДК 332.2:657.1

ОБЛІК ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ

К.Л. Шибко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Потривасєва Н.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті досліджено питання обліку орендованих земель в умовах формування і становлення земельного ринку. Розроблено рекомендації щодо удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку сільськогосподарських земель.

Ключові слова: бухгалтерський облік, земля, аграрна сфера, оцінка земельних ресурсів.

Актуальність проблеми. Питання обліку землі в умовах формування і становлення земельного ринку набувають особливої актуальності в зв'язку з
Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

потребою отримати користувачами точної і достовірної інформації про стан, якість та оцінку земельних ресурсів, ефективність їх використання. Система обліку землі, яка склалася на сьогодні в нашій державі, має бути значно розширена та удосконалена, оскільки після зняття заборони на укладання договорів купівлі-продажу земельних ділянок сільськогосподарського призначення аграрними формуваннями буде значно розширено коло операцій, що проводяться з земельними ресурсами (оренда, іпотека, дарування, успадкування, міна та купівля-продаж).

Дослідження теоретичних положень та існуючої практики бухгалтерського обліку землі визначило ряд невирішених проблем, серед яких удосконалення методики оцінки земель, підвищення аналітичності і інформативності документів з обліку землі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі відображення земельних ресурсів в бухгалтерському обліку присвячено ряд наукових праць відомих діячів: П.Т. Саблука, А.М. Третьака, В.М. Жука, В.М. Трегобчука, В. Дерія, В.М. Другака, І.В. Герасимука, Б.В. Мельничука, Ю.М. Осадчої, А.І. Крупки, Ю.С. Рудченко, В.К. Ярмолицького та ін. Поруч з тим, облікове визначення землі в аграрних підприємствах залишається й досі теоретичним, з позиції практики – необґрунтованим за потребами обліковців та не підтвердженим на законодавчому рівні. А відтак, ці питання вимагають більш детального дослідження та розв’язання, як необхідного елемента та підґрунтя для завершення земельної реформи в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В аграрній сфері земля є основним (всезагальним) господарським засобом, який не може бути замінений іншими засобами виробництва та має довготривалий (майже необмежений) строк користування. Виходячи з особливості землі як виробничого фактору та її облікових властивостей, земельні ресурси набувають абсолютної ознаки активу, оскільки в майбутньому підприємство може одержати від земельних ресурсів економічні вигоди, а відповідно до розробленої Методики грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів земельні ділянки можуть бути вартісно виражені в бухгалтерському обліку.

В складі основних засобів українських підприємств земля з’явилася після набрання чинності П(С)БО 7 «Основні засоби», де її було класифіковано на два відокремлених елементи: земельні ділянки та капітальні витрати на поліпшення земель [1].

Планом рахунків для узагальнення інформації в бухгалтерському обліку про наявність власних та залучення додаткових земельних ресурсів було відведено окремий субрахунок 101 „Земельні ділянки”, який є складовою одиницею синтетичного рахунку 10 „Основні засоби”[2]. Проте для повного розкриття інформації щодо обліку земельних ділянок одного субрахунку не достатньо, особливо це стосується аграрних підприємств, де у виробничому процесі приймають участь практично всі види угідь. На думку фахівців для детального обліку земель доцільно додатково використовувати план

субрахунків третього порядку за субрахунком 101 «Земельні ділянки». Нами пропонується розмежувати субрахунок 101 «Земельні ділянки» на 3 категорії: перша – рахунок 101.1 «Власні земельні ділянки»; друга – рахунок 101.2 «Фінансова оренда земельних ділянок», третя – «Земельні ділянки під заставою», які, в свою чергу, додатково поділити за видами угідь: наприклад, 101.11, 101.21, 101.31 – рілля, а далі – сіножаті, пасовища, багаторічні насадження, ліси, водойми, землі несільськогосподарського призначення та інші угіддя. За аналогією доцільно деталізувати й капітальні витрати на поліпшення земель (102.1 – «Капітальні витрати на поліпшення власних земель», 102.11 – ріллі). Така класифікація рахунків в обліку аграрних підприємствах допоможе у відображенні чіткої інформації не лише кількісних, а й якісних характеристик земельних угідь та земельних ділянок по землевласниках та землекористувачах.

Мета даного дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні положень обліку земель, а також в розробці рекомендацій щодо удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку сільськогосподарських земель.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні напрями покращення обліку землі та перспективи використання облікової інформації в ринкових відносинах.

Державна реєстрація землеволодінь і землекористувань забезпечує вивчення земель у правовому відношенні та визначає їх господарське положення. Облік земель, як складова частина земельного кадастру, продовжує вивчення господарського стану земель і починає вивчення їх природного стану. Облік земель - це дії щодо накопичення, систематизації і аналізу усесторонніх відомостей про кількість, розташування та господарське використання земельних ресурсів.

Згідно з Положенням про порядок ведення державного земельного кадастру облік кількості земель ведеться по власниках землі та землекористувачах, у тому числі орендарях.

При обліку кількості земель виділяються:

- землі в межах населених пунктів;
- землі за межами населених пунктів;
- землі за категоріями;
- землі за формами власності;
- зрошувані і осушені землі;
- землі, що надані в тимчасове користування, у тому числі на умовах оренди;
- землі, що оподатковуються, та землі, що не оподатковуються.

Основне завдання обліку земель полягає в характеристиці земельного фонду за складом угідь і їх підвидами (в тому числі за способами і ступенем зрошення і осушення), за землеволодіннями і землекористуваннями, за адміністративно-територіальними підрозділами.

Детальному особливому обліку підлягають окремо землі населених пунктів, які є просторовим базисом для будівництва, маючи різні природні характеристики, використовуються за різним цільовим призначенням.

Землі промисловості, транспорту, зв'язку, оборони і іншого несільськогосподарського призначення, виступаючи тільки як просторовий базис для розміщення підприємств, шляхів, зон відпочинку, можуть обліковуватись за скороченою формою. Достовірність даних кількісного обліку залежить від повноти, детальності і точності планів. Сутність основного обліку земель полягає в початковому одержанні відомостей про правовий, господарський та природний стан земель і внесення цих даних в земельно-облікові документи. Основний облік земель дає повну детальну інформацію про стан земельного фонду в межах сільської ради. Він ведеться періодично, методом суцільного спостереження, після повторних зйомок, реорганізації існуючих землеволодінь і землекористувань, з періодом, який визначається нормативними актами.

В систему основного обліку кількості земель входять:

- земельно-обліковий план, в якому вказують зміни у складі земельних угідь, позначають номери і площі контурів угідь та їх підвидів;
- контурна відомість, яка складається на основі земельнооблікового плану. Вона відображає в розрізі кожного власника землі та землекористувача, які є за межами населених пунктів, меліоративний стан земель, угіддя і їх підвиди з позначенням номера контуру та його площі.

Поточний облік кількості земель - це виявлення і внесення в земельнооблікові документи змін у використанні земель після проведення основного кількісного обліку, а також усунення помилок початкових записів. Ведення поточного обліку кількості земель організовують відразу ж після закінчення основного обліку.

У земельнооблікових документах відображаються тільки законні зміни, незаконні збільшення або зменшення площ, зміни цільового призначення земель в матеріали кількісного обліку не вносять, а вживають заходи щодо їх усунення.

Поточний облік земель ведеться з тією ж точністю, що і основний. Використовуються матеріали основного обліку, а також безпосередні виміри площ земель, на яких відбулися зміни в стані їх використання. Зміни у використанні земель вносять в контурну відомість і показують на земельно-обліковому плані.

В населеному пункті обліку підлягають всі землі, що містяться в їх адміністративних межах. Облік земель ведеться окремо для кожного населеного пункту на території сільської ради.

Кількісний облік земель виконується складанням плану населеного пункту, де вказують номери і площі земель, надані для особистого підсобного господарства, номери і площі земель, які не надані у власність і користування тощо. Складається також контурна відомість населеного пункту.

На основі контурних відомостей для кожного населеного пункту складають експлікацію земель за формами власності, власниками землі і землекористувачами та угіддями в межах населених пунктів сільської ради.

Відповідно до статті 202 Земельного кодексу України, з метою створення та ведення Державного реєстру вказівкою Держкомзему України запроваджено форму Поземельної книги та порядок її ведення.

З метою створення єдиної системи ідентифікації земельних ділянок для цілей ведення Державного реєстру земель земельним ділянкам присвоюються кадастрові номери згідно Порядку присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам для ведення Державного реєстру земель.

Висновки. В аграрній сфері земля є основним (всезагальним) господарським засобом, який не може бути замінений іншими засобами виробництва та має довготривалий (майже необмежений) строк користування. Виходячи з особливості землі як виробничого фактору та її облікових властивостей, земельні ресурси набувають абсолютної ознаки активу, оскільки в майбутньому підприємство може одержати від земельних ресурсів економічні вигоди, а відповідно до розробленої Методики грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів земельні ділянки можуть бути вартісне виражені в бухгалтерському обліку. Основне завдання обліку земель полягає в характеристиці земельного фонду за складом угідь і їх підвидами (в тому числі за способами і ступенем зрошення і осушення), за землеволодіннями і землекористуваннями, за адміністративно-територіальними підрозділами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92 м. Київ (внесено зміни та доповнення наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 2000 р. № 304).
2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 (в редакції станом на 25.03.2009 р.).

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Н.О. Аніщенко, магістрант

Науковий керівник: к.е.н., доцент Потриваєва Н.В.

Миколаївський державний аграрний університет

У статті проаналізовано склад та структуру дебіторської заборгованості в цілому по сільськогосподарським закритим акціонерним товариствах Новоодеського району Миколаївської області за 2008р., та по СЗАТ «Південний колос» досліджуваного району за 2006-2008рр.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, розрахункова дисципліна, бухгалтерський облік, безнадійна заборгованість.

Актуальність проблеми. Фінансова незалежність та участь вітчизняних господарюючих суб'єктів у міжнародних економічних відносинах зумовлюють необхідність безперервного забезпечення виробничого циклу оборотними засобами. У сучасних умовах господарювання, за наявності конкуренції як невід'ємного елемента ринкової економіки та труднощів реалізації і збуту продукції, сільськогосподарські підприємства, як і промислові, продають її, використовуючи форми послідовної оплати. Таким чином у підприємств з'являються розрахункові відносини. Розвиток принципово нового підходу до проблем платіжно-розрахункових відносин між суб'єктами ринку зумовлює необхідність досліджувати похідну уповільнення даних відносин – дебіторську заборгованість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку та аналізу дебіторської заборгованості присвячено ряд праць зарубіжних та вітчизняних учених - економістів: С. Д. Батехіна, І. А. Бланка, Ф. Ф. Бутинця, С. Ф. Голова, С. Грязнової, З. В. Гуцайлюка, Р. Дамарі, В. П. Завгороднього, О. Д. Заруби, В. В. Ковальова, В. Костюченко, С. І. Маслова, Є. Петрик, Г. В. Савицької, Я. В. Соколова, В. В. Сопка, С. Хенка, К. Хувера, М. Г. Чумаченка, А. Шаповалової, М. Швайки та ін.

Разом з цим, багатоаспектність дослідження зумовлена складністю і різноманітністю суб'єктів та об'єктів розрахунково-платіжних відносин, що вплинуло на суперечливий характер нормативних документів, а також на рівень розробок окремих теоретичних і практичних аспектів методології бухгалтерського обліку та аналізу дебіторської заборгованості.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження, критична оцінка та розробка практичних пропозицій щодо вдосконалення обліку дебіторської заборгованості, а також методичних підходів і складання

практичних рекомендацій щодо покращення існуючих методик обліку та аналізу дебіторської заборгованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктом дослідження було обрано сільськогосподарські закриті акціонерні товариства Новоодеського району (далі СЗАТ). За даними управління агропромислового розвитку Новоодеської райдержадміністрації, на кінець 2008 року у досліджуваному районі нараховувалося 7 сільськогосподарських закритих акціонерних товариств. Господарства району спеціалізуються на вирощуванні зернових, соняшнику, займаються м'ясо-молочним скотарством та свинарством.

Доцільним ми вважали більш детально розглянути облік дебіторської заборгованості на прикладі сільськогосподарського закритого акціонерного товариства «Південний колос» (далі – СЗАТ «Південний колос»), яке на сьогодні є одним із найбільших за розмірами виробництва господарств досліджуваного району.

Для СЗАТ «Південний колос» головним напрямком діяльності є вирощування зернових та зернобобових культур, а також м'ясо-молочне скотарство та свинарство. Значну питому вагу в діяльності досліджуваного господарства займає вирощування зернових та зернобобових культур.

Інформація щодо дебіторської заборгованості та розкриття її у фінансовій звітності підприємства в бухгалтерському обліку формується згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

Дослідженнями доведено, що суттєвий негативний вплив дебіторська заборгованість здійснює за існуючих умов нестабільності цінової політики та кризи в економіці зокрема. Частина сум грошових коштів втрачається через інфляцію. На сьогодні підприємства вимушені, хоча це і не бажано, реалізовувати продукцію з наступною сплатою боргів.

Проаналізуємо склад і структуру дебіторської заборгованості сільськогосподарських закритих акціонерних товариств Новоодеського району (табл.1).

За проаналізований період загальна величина дебіторської заборгованості збільшилась на 885 тис грн., це відбулося за рахунок збільшення заборгованості по всіх пунктах. Найбільшу питому вагу як на початок, так і на кінець звітного року має інша поточна дебіторська заборгованість (57,8% і 48,5% відповідно).

Таке становище свідчить про ускладнення розрахункової дисципліни і про значне вилучення коштів з обороту. Це досить негативно позначається на фінансовому стані СЗАТ Новоодеського району.

Надалі проаналізуємо склад та структуру дебіторської заборгованості СЗАТ «Південний колос» за 2006-2008рр. (табл.2).

Таблиця 1

**Склад і структура дебіторської заборгованості
СЗАТ Новоодеського району**

Види дебіторської заборгованості	На початок 2008 року		На кінець 2008 року		Відхилення	
	сума, тис. грн	структура, %	сума, тис. грн	структура, %	сума, тис. грн	структура, %
За товари, роботи, послуги (чиста реалізаційна вартість)	1198	57,4	1427	48,5	229	-8,9
з бюджетом	516	24,7	846	28,8	330	4,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	374	17,9	670	22,8	2,96	4,9
Усього	2088	100,0	2943	100,0	855	х

Таблиця 2

Склад та структура дебіторської заборгованості СЗАТ «Південний колос» Новоодеського району

Види дебіторської заборгованості	2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	сума, тис. грн	структура, %	сума, тис. грн	структура, %	сума, тис. грн	структура, %
За товари, роботи, послуги (чиста реалізаційна вартість)	476,9	55	721	62,2	925	74,5
з бюджетом	288,2	33,2	316	27,3	228	18,4
Інша поточна дебіторська заборгованість	102,2	11,8	123	10,6	89	7,2
Усього	867,3	100,0	1160	100,0	1242	100,0

Аналіз довів, що найбільшу питому вагу в структурі дебіторської заборгованості на кінець 2008 р. займала дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (74,5%), найменшу – інша поточна заборгованість (7,2%). В цілому по підприємству спостерігається тенденція збільшення обсягів дебіторської заборгованості, особливо за товари, роботи, послуги.

Очевидно, що поточна дебіторська заборгованість у досліджуваному господарстві за товари (роботи, послуги) відображується без створення резерву сумнівних боргів, який в господарстві і не створюється, що суперечить вимогам п.7 П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість". У зв'язку з цим, ми рекомендуємо підприємству визначати резерв сумнівних і безнадійних боргів, виходячи з конкретної платоспроможності кожного

окремого дебітора, що дозволить зменшити розміри наявної дебіторської заборгованості.

З метою покращення обліку дебіторської заборгованості підприємству також доцільно використовувати цифровий аналіз як засіб контролю законності та вірогідності господарських операцій, пов'язаних з дебіторською заборгованістю. Запропонований аналіз ґрунтується на зіставленні частот розподілу чисел за законом Бенфорда [2]. Використання цифрового аналізу дозволяє виявити факти шахрайства, неефективної кредитної та інкасаційної політики, помилок у бухгалтерському обліку. Для забезпечення такого принципу бухгалтерського обліку, як «обачність», дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи і послуги відображається в бухгалтерській звітності у чистій реалізаційній вартості, що враховує величину резерву сумнівних боргів. Питання визначення величини такого резерву потребує доопрацювання в плані конкретизації методики розрахунку. Слід запропонувати комплексний методичний підхід до розрахунку резерву сумнівних боргів, розробити комплексну методику розрахунку такого резерву, що містить аналітичну і математичну моделі розрахунку.

Суть аналітичної моделі полягає в оцінюванні рівня платоспроможності дебітора на основі розроблених критеріїв рівня неплатоспроможності, за результатами якого списують дебіторську заборгованість покупців і відображають списані суми як сумнівний борг. Процес визначення величини резерву сумнівних боргів з використанням аналітичної моделі доволі трудомісткий, але він дає змогу отримувати точний розрахунок величини резерву сумнівних боргів і реальну оцінку чистої реалізаційної вартості поточної дебіторської заборгованості [1].

Математична модель визначення величини резерву заснована на методі класифікації дебіторської заборгованості за термінами непогашення. Розроблення математичної моделі визначення величини резерву сумнівних боргів менш трудомістке і забезпечує повне зарахування в рівних частках суми непогашеної дебіторської заборгованості в такий резерв на час визнання заборгованості безнадійної [3].

Використання комплексного методичного підходу до розрахунку резерву сумнівних боргів забезпечує розробку комплексної політики розрахунку такого резерву, виходячи з всебічного оцінювання розмірів, складу та термінів виникнення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги з урахуванням специфіки господарюючого суб'єкта.

Важливо вдосконалювати методику визначення суми резерву сумнівних боргів. На нашу думку, потрібно внести зміни в діюче законодавство для стимулювання створення підприємствами цього резерву. Практика показує, що більшість акціонерних підприємств, звітність яких є обов'язковою, не створюють резерву сумнівних боргів, оскільки: це вимагає вилучення з обороту коштів, що можуть бути задіяні в інших сферах діяльності; суми, які резервуються, не включаються до валових витрат у податковому обліку, що,

в свою чергу, не впливає на зменшення податку на прибуток; підприємства не хочуть нести додаткові трудові витрати на створення цього резерву.

Для забезпечення виконання принципу бухгалтерського обліку «обачності» і зближення бухгалтерського і податкового обліку пропонуємо внести зміни до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», в яких би зазначалося, що суми резерву сумнівних боргів відносяться до валових витрат.

З метою удосконалення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у СЗАТ «Південний колос» також пропонуємо впровадження прогресивної програми "1С: Підприємство". Це, в свою чергу, дасть змогу автоматизувати ведення обліку дебіторської заборгованості, включаючи підготовку необхідної документації.

Висновки. Отже, для покращення обліку дебіторської заборгованості у СЗАТ «Південний колос» Новоодеського району ми пропонуємо обов'язково при здійсненні обліку поточної дебіторської (товарної) заборгованості визначати величину резерву сумнівних боргів і включати до підсумку балансу розмір заборгованості за чистою реалізаційною вартістю, тобто за вирахуванням величини резерву сумнівних боргів.

Таким чином, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітлінський В.В. Планування обсягу реалізації продукції та дебіторської заборгованості підприємства / Вітлінський В.В.// Фінанси України.- 2006.- №5.
2. Кисельова О. Порядок врегулювання сумнівної, безнадійної заборгованості/ Бухгалтерський облік і аудит.-2003.-№4.-с.24-29
3. Нашкерська Г. Облік сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості / Нашкерська Г.//Бухгалтерський облік і аудит.-2001.-№7. – С. 27-32.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 „Дебіторська заборгованість”, затв. Міністерством фінансів України від 08.10.99. № 237.
5. Шило А.П. Управління оборотним капіталом підприємств //Фінанси України. – 2000. - №11.- С.152-155

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКО-КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

О.В. Мухіна, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Потривасєва Н.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Досліджується стан та облік ведення розрахунків з дебіторами і кредиторами у сільськогосподарських підприємствах Миколаївського району. Розглядаються можливі шляхи удосконалення розрахункових операцій.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, платоспроможність, резерв сумнівних боргів, рефінансування, контроль.

Актуальність проблеми. На сьогодні більшість вітчизняних підприємств перебувають на межі фінансової кризи, що виявляється у значних сумах дебіторсько-кредиторської заборгованості і тривалих строках її погашення, що пов'язане з кризою неплатежів в економіці. Це призводить до відволікання фінансових ресурсів і до втрати прибутків внаслідок неефективного використання грошових коштів.

Облік розрахунків недостатньо вивчений і не набув розвитку, адекватного до потреб ринкової економіки. Все це вимагає дослідження дієвості бухгалтерського обліку і контролю за дотриманням своєчасних і повних розрахунків між підприємствами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням та дослідженням, пов'язаних з обліком розрахунків з кредиторами і дебіторами займаються багато вчених. Серед них: Л.Є.Алексєєва, В.Я.Амбросов, М.Білик, Ф.Ф.Бутинєць, Е.М.Причепій, П.Т.Саблук, В.Сопко, С.Шулепова та інші. Ними подаються різні пропозиції щодо вдосконалення обліку розрахункових операцій на сільськогосподарських підприємствах. Разом з тим залишається ще багато невирішених питань.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз стану дебіторсько-кредиторської заборгованості та розробка пропозицій щодо вдосконалення її обліку на прикладі сільськогосподарських підприємств Миколаївського району, як типового в товаристві з обмеженою відповідальністю «Добробут».

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство є одним із ключових напрямків діяльності сільської місцевості Миколаївського району. Господарства досліджуваного району спеціалізуються на вирощуванні зернових, соняшнику та овоче-баштаних культур, займаються м'ясо-молочним скотарством.

Кількість сільськогосподарських підприємств району, якими бухгалтерський облік ведеться у повному обсязі, склала у 2004 році – 17, у

Студентський науковий Вісник, 405
Випуск 1, 2009

2005 році – 14, у 2006 році – 13, у 2007 році – 17, у 2008 році – 7 господарств. Найбільшу питому вагу серед них, за даними управління агропромислового розвитку Миколаївського району, займають товариства з обмеженою відповідальністю (46,1 – 47,3 %), всі інші форми власності представлені одним-двома підприємствами.

За результатами досліджень проведених за фінансовими показниками, які характеризують кредитоспроможність аграрних підприємств Миколаївського району, визначено, що найвищу загальну ліквідність і фінансову стійкість мають ДП «Степове», ДП СП «Сонячне», ВАТ «Радсад», ТОВ «Добробут», тобто вони є потенційними кращими позичальниками. Фінансово нестійкими, або майже банкрутами є СТОВ «Новогригорівське», ТОВ «Ульянівське», ТОВ «Ковалівка», ТОВ «Берегиня». На базі ВАТ «Лазурний» у 2008 році було створено ТОВ «Трихатське Агро».

Вироблену продукцію підприємства Миколаївського району реалізують переробним підприємствам, на ринку, своїм працівникам, через комерційні структури.

Дебіторська і кредиторська заборгованість сільськогосподарських підприємств Миколаївського району на 01.01.2009 року становила відповідно 8176,2 тис.грн та 6613,3 тис.грн. Протягом 2008 року дебіторська заборгованість зросла на 4424,4 тис.грн, майже вдвічі, а кредиторська – на 416,5 тис.грн або на 6,7 %.

Оптимальний рівень дебіторської та кредиторської заборгованості залежить від конкретних умов виробничо-збутової діяльності. Тому розглянемо більш детально склад та структуру дебіторської та кредиторської заборгованості на прикладі окремого господарства району – ТОВ «Добробут» Миколаївського району (табл. 1).

Аналіз складу і структури кредиторської заборгованості досліджуваного господарства свідчить, що в середньому за 5 років найбільш питому вагу у структурі займають розрахунки з бюджетом (32,6%) і розрахунки з оплати праці (22,8%). Розмір зобов'язань з бюджетом з року в рік зростає – з 21,0 тис.грн до 101,0 тис.грн. Частка розрахунків зі страхування у 2004-2007 рр. коливалась – 0,8-1,6 %, і лише у 2008 року їх частка досягла 6,8%. Спостерігається коливаюча тенденція частки кредиторської заборгованості за товари (роботи, послуги). Найменша її частка припадає на 2007 рік – 1,6 %, найбільша на 2005 рік – 61,4 %. Варто відмітити, що розмір кредиторської заборгованості за товари (роботи, послуги) у 2008 р. в порівнянні з попередніми зменшується. В цілому підприємство короткостроковими кредитами не користується, і лише у 2007 році було залучено кредит на суму 500 тис.грн (72,3%), що значно збільшило розмір поточних зобов'язань у цьому році.

Склад та структура кредиторської заборгованості ТОВ «Добробут»
Миколаївського району

Види зобов'язань	На 01.01. 2005 р.		На 01.01. 2006 р.		На 01.01. 2007 р.		На 01.01. 2008 р.		На 01.01. 2009 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-	500	72,3	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	22	36,1	153	61,4	3	3,9	11	1,6	10	6,1
Поточні зобов'язання за розрахунками:										
з бюджетом	21	34,4	28	11,2	33	43,4	83	12,0	101	62,0
зі страхування	1	1,6	2	0,8	1	1,3	6	0,9	11	6,8
з оплати праці	14	23,0	66	26,6	22	29,0	84	12,1	38	23,3
із внутрішніх розрахунків	3	4,9	-	-	17	22,4	8	1,1	3	1,8
Всього поточних зобов'язань	61	100	249	100	76	100	692	100	163	100

Отже, за 2004-2008рр. кредиторська заборгованість значно коливається: якщо у 2008 році в порівнянні з 2004 роком зросла вдвічі (на 102 тис.грн), то в порівнянні з 2007 роком – зменшилась на 76,4 % (на 529 тис.грн).

Для більш наглядного відображення змін у розмірі кредиторської заборгованості ТОВ «Добробут» Миколаївського району впродовж 2004 – 2008 рр. використаємо наступну діаграму (рис.1).

Управління дебіторською заборгованістю на сучасному етапі є актуальною проблемою для багатьох сільськогосподарських підприємств. Стан розрахунків з дебіторами в ТОВ «Добробут», зокрема за товарну заборгованість, є напруженим, а тому потребує створення дієвого механізму контролю та управління дебіторською заборгованістю.

Поточна дебіторська заборгованість в дослідженому господарстві відображується без створення резерву сумнівних боргів. У зв'язку з цим ми рекомендуємо створювати резерв сумнівних і безнадійних боргів з урахуванням платоспроможності дебітора під час підписання угоди, проаналізувати стан розрахунків з конкретним боржником упродовж 3-5 років.

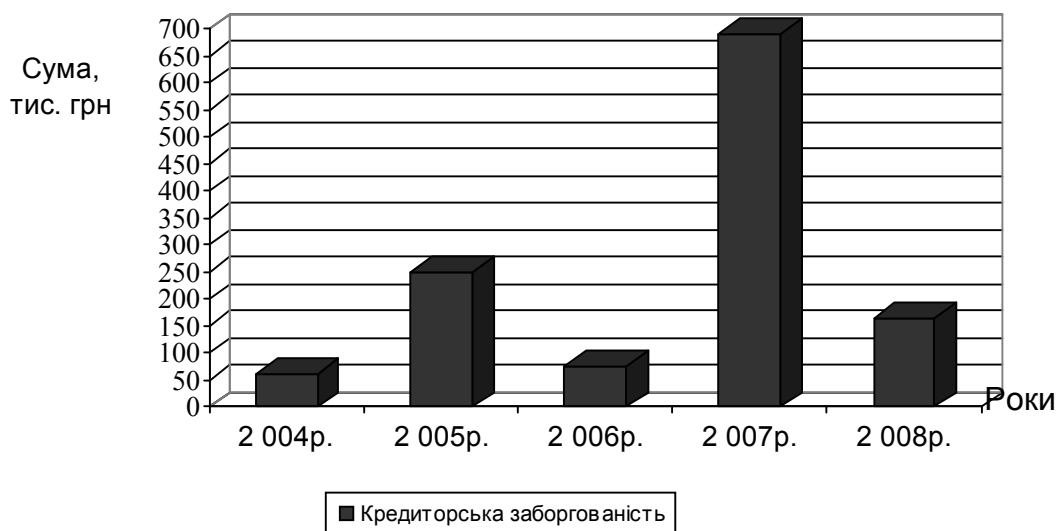

Рис.1. Кредиторська заборгованість ТОВ «Добробут» Миколаївського району

Таблиця 2

Склад та структура дебіторської заборгованості ТОВ «Добробут»
Миколаївського району

Види дебіторської заборгованості	На 01.01. 2005 р.		На 01.01. 2006 р.		На 01.01. 2007 р.		На 01.01. 2008 р.		На 01.01. 2009 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	4	100,0	17	58,6	3	75,0	23	76,7	18	58,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками:										
з бюджетом	-	-	12	41,4	1	25,0	-	-	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	-	-	-	-	-	-	7	23,3	13	41,9
Поточна дебіторська заборгованість всього	4	100,0	29	100,0	4	100,0	30	100,0	31	100,0

Сума дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом була тільки в 2005-2006 рр. і зменшувалась з кожним роком і у 2006 році складала 1,0 тис.грн. Частка дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги) в

середньому за 5 років складала 73,7%. Інша поточна дебіторська заборгованість виникла за останні 2 роки.

В цілому за 2004-2008 рр. дебіторська заборгованість значно коливалася. Так, у 2008 році в порівнянні з 2004 роком зросла у 7 разів (на 27 тис.грн), то в порівнянні з 2007 роком – зросла на 3,3 % (на 1,0 тис.грн). Це може бути викликано внаслідок нераціональної кредитної політики, збільшення обсягу продажу, неплатоспроможності покупців тощо.

Для більш наглядного відображення змін у розмірі дебіторської заборгованості ТОВ «Добробут» Миколаївського району впродовж 2004-2008 рр. використаємо наступну діаграму (рис.2)

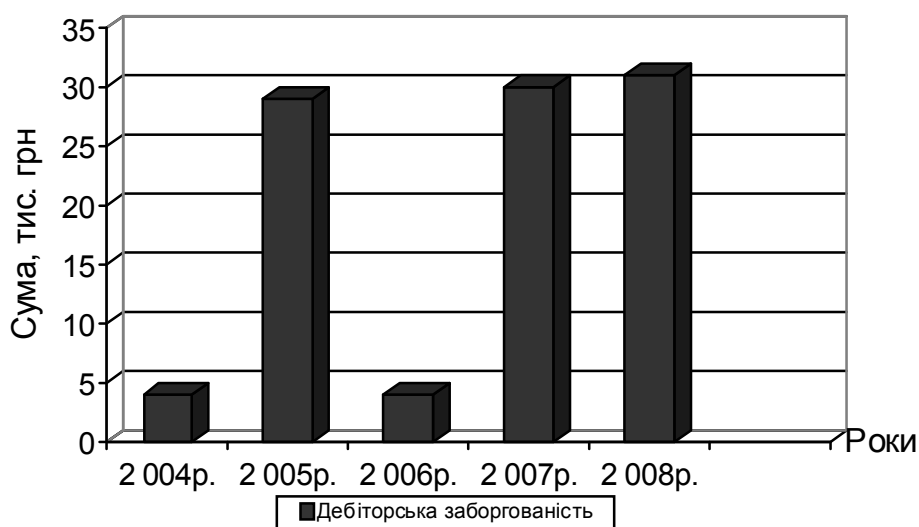

Рис.2. Дебіторська заборгованість ТОВ «Добробут» Миколаївського району

Уникнути подібного стану допомагає ефективне управління заборгованістю та належним чином організований облік. Одним із напрямків управління дебіторською заборгованістю є рефінансування.

Під рефінансуванням дебіторської заборгованості слід розуміти систему фінансових операцій, що забезпечують прискорену конвертацію дебіторської заборгованості в грошові активи. Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості, що на наш погляд, що застосовується сьогодні, є: факторинг, облік векселів, форфейтинг. Вважаємо, що сюди слід також включити уступку вимоги переведення боргу. Така операція хоча і визначена Цивільним кодексом, проте в Україні не здійснюється.

Пропонуємо до рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» ввести додатковий субрахунок «Розрахунки по відстроченим платежам», на якому бажано було б обліковувати розрахунки за тією заборгованістю по товарах, роботах, послугах, за якою було відстрочено виконання зобов'язань

за договорами. Це дозволить підвищити ефективність контролю за дебіторською заборгованістю і окреслити суми заборгованості, за якою слід нараховувати резерв сумнівних боргів.

Переважна більшість підприємств Миколаївського району застосовує журнально-ордерну форму бухгалтерського обліку, що знижує якість інформації, збільшує строки її опрацювання, призводить до збільшення витрат на облікове забезпечення. Для удосконалення обліку дебіторсько-кредиторської заборгованості доцільно застосовувати комп'ютерну форму ведення бухгалтерського обліку. Так, програма 1С: Бухгалтерія 7.7 дозволяє організовувати синтетичний облік за багаторівневим планом рахунків, облік по декількох планах рахунків, валютний облік і облік покриття валют, багатомірний аналітичний облік; ведення зведеного обліку на підставі первинних документів без попереднього їх накопичення і узагальнення.

З метою оцінки стану дебіторсько-кредиторської заборгованості, рекомендуємо здійснювати контроль за дебіторсько-кредиторською заборгованістю в розрізі розмірів заборгованостей окремих дебіторів і кредиторів за строками виникнення боргів, за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості, за реальною вартістю існуючої заборгованості.

Висновки. Отже, з метою скорочення розміру існуючої дебіторсько-кредиторської заборгованості необхідно провести її інвентаризацію, оцінити ймовірність стягнення і розробити найбільш ефективні в кожному конкретному випадку заходи інкасації. Це дасть змогу не лише тримати під контролем її розміри, визначати оптимальну суму, а й підвищувати ефективність використання фінансових ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басюк Т.П. Реструктуризація дебіторської заборгованості підприємства / Т.П.Басюк // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 115–123.
2. Бухгалтерський облік в сучасних умовах: стан та напрямки розвитку: тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф., (Миколаїв, 1 грудня 2008 р.) / М-во аграр. політики, Микол. держ. аграр. університет. – Миколаїв.: МДАУ, 2008. – 97 с.
3. Кольба Г.В. Актуальні проблеми кредитування аграрних підприємств / Г.В. Кольба // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2006. – Вип. 2. – С. 130-133.

ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ПОДАТКОВОМУ ТА БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

А.М.Братченко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дубініна М.В..

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розроблені пропозиції щодо узгодження методик нарахування амортизації у бухгалтерському та податковому видах обліку. Здійснено порівняння відповідних критеріїв нарахування амортизації основних засобів у бухгалтерському та податковому обліку.

***Ключові слова:** амортизація, основні засоби, основні фонди, бухгалтерський облік, податковий облік*

Актуальність проблеми. Процес інтеграції України у світове співтовариство зумовив впровадження національних стандартів бухгалтерського обліку, які визначають нові підходи до методики й організації бухгалтерського обліку як взагалі, так і у частині нарахування й відображення амортизації основних засобів.

Відмінності між бухгалтерським та податковим обліком значно ускладнюють роботу підприємств усіх галузей економіки, тому питання узгодження бухгалтерського обліку з податковим є досить актуальним, в тому числі і в частині обліку амортизації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку і нарахування амортизації основних засобів є предметом особливої уваги економічної науки, оскільки амортизація як економічна категорія, одночасно виступає як витрати виробництва та як джерело відтворення і, як наслідок, впливає на широке коло економічних показників – собівартість, ціну, прибуток, податки, кількісні та якісні оцінки виробничого потенціалу тощо. Великий внесок у розробку теоретичних основ і методологічних підходів до вирішення цих питань зробили провідні вітчизняні вчені-економісти: А.Белоусов, О.Бондар, Ф.Ф.Бутинець, С.Ф.Голов, Г.Г.Кірейцев, М.Ф.Огійчук, П.Т.Саблук, В.В.Сопко, Л.К.Сук та інші вчені. Проте глибокі структурні зміни в економічному механізмі вимагають постійного вдосконалення методології й методики обліку відтворення основних засобів.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка пропозицій щодо узгодження методик та особливостей нарахування амортизації у бухгалтерському та податковому видах обліку. Вказана мета передбачає вирішення такого завдання, як детальне порівняння особливостей нарахування амортизації у обліково-аналітичній та податковій системах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід на методи ведення обліку відповідно до вимог національних Положень (стандартів) викликав суттєві зміни також в організації обліку основних засобів: їх класифікації, порядку оцінки, нарахуванні та обліку амортизації, обліку витрат на ремонт та поліпшення об'єктів, та ін., які вимагали обґрунтованих рішень і практичного застосування [4].

Категорії “амортизація”, яку слід розглядати як спосіб поступового перенесення вартості основних засобів, що беруть участь у виробництві, протягом терміну їх корисного використання на собівартість продукції і накопичення коштів для відшкодування витрат на їх відтворення. Тобто, перш за все, це спосіб формування джерела відтворення основних засобів через собівартість. За цією ознакою амортизація відрізняється від зносу.

Відповідно до П(С)БО №7 „Основні засоби”, амортизація - це систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання. Але, згідно з податковим методом нарахування амортизації використовують групи та відповідні норми амортизаційних відрахувань, які є економічно необґрунтованими, адже в них не враховані строки корисного використання об'єктів основних засобів, від яких залежить ефективне відтворення основних засобів.

Заниження або завищення строків корисного використання об'єктів основних засобів мають свої переваги та недоліки, проте вони мають бути оптимальними та обґрунтованими.

Доцільним є створення нового Державного класифікатору, який має містити докладнішу структуру кожної групи основних засобів з встановленими діапазонами строків корисного використання.

За національними стандартами бухгалтерського обліку на всі основні засоби незалежно від їх участі в процесі виробництва нараховується амортизація. Однак на відміну від основних засобів виробничого призначення, амортизація яких відноситься на собівартість продукції, втрачена вартість основних засобів не виробничого призначення збільшує збитки, оскільки за їх допомогою ніяка продукція не виробляється, а джерелом відтворення є прибуток. Тому на ці активи не може нараховуватися амортизація. Зменшення вартості основних засобів не виробничого призначення повною мірою відповідає категорії зносу, тому саме цей термін і має застосовуватися до цих активів.

Виходячи з того, що амортизаційні кошти є перенесеною вартістю основних засобів, звідси можна зробити висновок, що їх витрачання у повному обсязі на придбання таких же засобів праці є простим відтворенням. Але основні засоби використовуються тривалий час, тому можлива ситуація, коли за своїми характеристиками, внаслідок дії науково-технічного прогресу, створені подібні активи будуть продуктивнішими і дешевшими. Тобто для того, щоб відновити сукупну дієздатність основних засобів, які вибувають, потрібно витратити менше коштів, ніж накопичено в амортизаційному фонді. У цьому разі, при придбанні засобів праці на всю суму коштів

Студентський науковий Вісник,
Випуск 1, 2009

амортизаційного фонду, здійснюється розширене відтворення. Таким чином, економічне призначення амортизаційного фонду, як джерела простого відтворення, не виключає можливості його використання і для розширеного відтворення.

Відсутність наукового підходу до розробки механізму відтворення основних засобів спричинила значне погіршення стану активів. Бухгалтерський облік орієнтований на вимоги податкового законодавства, а тому не враховує економічну суть категорій амортизації і зносу.

Згідно із законодавчим розмежуванням бухгалтерського та податкового обліку суб'єкти господарської діяльності змушені вести подвійний облік амортизації основних засобів. На підприємствах України найпоширенішим є податковий метод нарахування амортизації, так як підприємства мають можливість уникнути ведення подвійного обліку, але при цьому не враховуються де-які аспекти.

Якщо у бухгалтерському обліку амортизацію основних засобів підприємство нараховує за прямолінійним методом, або методом зменшення залишкової вартості, прискореним зменшенням залишкової вартості, кумулятивним чи виробничим методами, її сума не збігається з даними податкового обліку. Це пояснюється тим, що в податковому обліку вона в подальшому нараховується згідно із Законом України „Про оподаткування прибутку підприємств”.

На нашу думку, при виборі відповідного методу нарахування амортизації слід керуватися, насамперед, призначенням конкретного об'єкта основних засобів, очікуваним строком його використання, а також враховувати рівень фізичного та морального зношення.

Із-за особливостей визначення балансової (залишкової) вартості основних фондів у податковому обліку, навіть при тому, що за 1 групою (будівлями, спорудами, їх структурними компонентами, жилими будинками) тут здійснюється облік по кожному об'єкту, паралельно обліковується первісна вартість основних засобів у бухгалтерському обліку, оскільки вона буде різною. Це зумовлено тим, що згідно з Законом України „Про оподаткування прибутку підприємств” витрати, пов'язані з поліпшення основних фондів, що перевищують 10 % сукупної балансової вартості їх за всіма групами, збільшують балансову вартість груп 2, 3 і 4 чи окремих об'єктів основних фондів групи 1 пропорційно до сукупної балансової вартості таких груп та окремих об'єктів основних фондів групи 1 на початок розрахункового періоду. Тому, незалежно від того, на якому об'єкті здійснювалися капітальний ремонт, реконструкція, модернізація та інші поліпшення у податковому обліку збільшується балансова (залишкова) вартість всіх чотирьох груп. Очевидно, що такий варіант непридатний для цілей бухгалтерського обліку, оскільки він викривлює залишкову і, як наслідок, первісну вартість об'єктів, амортизацію, знос за кожним із них, витрати виробництва та фінансові результати.

Також при застосування податкового методу нарахування амортизації у бухгалтерському обліку, що дозволено П(С)БО 7 „Основні засоби”, сума амортизації не буде ідентичною визначеній в податковому обліку сумі амортизації, оскільки балансова вартість основних фондів та залишкова вартість основних засобів за даними цих видів обліку буде різною. Отже, в бухгалтерському обліку доцільно застосовувати інші методи нарахування амортизації, передбачені П(С)БО 7 „Основні засоби”, враховуючи складність податкового методу та його часті зміни [1, с.14].

При реконструкції та консервації основних засобів амортизація на такі об’єкти не нараховується - у бухгалтерському обліку, при податковому обліку це є можливим лише за основними фондами 1 групи.

Проблема уніфікації бухгалтерського і податкового обліку основних засобів ускладнена невідповідністю механізмів нарахування та обліку амортизації основних засобів за різними методиками, що вимагає різного відображення одних і тих же операцій. З метою уніфікації бухгалтерського та податкового обліку в частині, що стосується відображення амортизації основних засобів, мають бути узгоджені методологічні підходи щодо об’єктів нарахування амортизації, застосування методів нарахування амортизації, моменту початку нарахування амортизації.

Зауважимо, що на відміну від бухгалтерського обліку, в якому амортизація нараховується щомісяця, нарахування амортизації у податковому обліку нараховується щоквартально. По основним засобам групи 1 – з наступного кварталу після введення їх в експлуатацію, а по основним засобам груп 2, 3 та 4 – у кварталі, наступним за кварталом оприбуткування матеріальних цінностей, що входять в склад таких груп основних засобів, незалежно від фактичних розрахунків за ці основні засоби та моменту введення їх в експлуатацію.

Перешкодами для гармонізації бухгалтерського та податкового обліку взагалі й обліку основних засобів зокрема є недоліки національного законодавства у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування [2, с.27].

Висновки. У статті надані пропозиції щодо узгодження методик нарахування амортизації основних засобів у обліково-аналітичній та податковій системах. Проведено порівняння нарахувань амортизації у бухгалтерському та податковому видах обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоусов А. Шляхи гармонізації бухгалтерського та податкового обліку основних засобів / А. Белоусов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. - №11. – С.11-16.
2. Бондар О. Проблеми визнання основних засобів у бухгалтерському та податковому обліку / О. Бондар // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. - № 3. – С.23-27.

3. Закон України „Про оподаткування прибутку підприємства” від 22.05.1997р. № 283/97-ВР (зі змінами і доповненнями).
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби”, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92.

УДК 336.274.2:657.21

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ КРЕДИТОРСЬКО-ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О.Ю. Черенкова, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дубініна М.В.

Миколаївський державний аграрний університет

В даній статі розглядається облік і контроль кредиторсько-дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах. Проведення контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості має велику актуальність, оскільки це стимулює підприємство до більш ретельного і регулярного проведення інвентаризації дебіторсько-кредиторської заборгованості, до активного проведення заходів щодо стягнення заборгованості з неплатників через арбітраж. Облік та контроль дебіторсько-кредиторської заборгованості є одним з ключових завдань у вирішенні проблем, що виникають під час поточного управління підприємствами з позиції оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю.

Актуальність проблеми. Ринкові відносини вимагають перегляду системи бухгалтерського обліку, одним із центральних елементів якої є облік взаєморозрахунків суб'єктів господарювання. На сьогодні одним з найбільш складних і суперечливих питань українського обліку є облік дебіторсько-кредиторської заборгованості, що пов'язано з існуванням проблеми неплатежів. Суб'єкти господарювання на перший план висувають вирішення власних проблем, замість виконання фінансових зобов'язань по платежах перед партнерами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам обліку дебіторсько-кредиторської заборгованості присвячено ряд праць як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, серед яких: Ф.Ф. Бутинець, М.Д. Білик, Н. Матицина, В. Костюченко, С.А. Кузнецова, М.С. Пушкар, К.С. Сурніна. Проте дане питання залишається відкритим і потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження фактичного стану побудови обліку та контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для нормального функціонування всіх ланок народного господарства необхідно, щоб підприємці, ухвалюючи рішення, мали достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, в частковості, про стан дебіторсько-кредиторської заборгованості, про законність і підтвердженість господарських операцій, в результаті яких вона виникла.

В даний час, коли Україну охоплює криза платежів, коли дебіторсько-кредиторська заборгованість підприємств один одному досягла величезних сум, проведення контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості має велику актуальність, оскільки це стимулює підприємство до більш ретельного і регулярного проведення інвентаризації дебіторсько-кредиторської заборгованості, до активного проведення заходів щодо стягнення заборгованості з неплатників через арбітраж.

Разом з тим, вивчення наукових праць та практика господарської діяльності свідчить про те, що деякі з теоретичних положень відносно трактування розрахунків, заборгованості та зобов'язань є дискусійними, а ряд важливих аспектів їхньої організації, оцінки та методики обліку потребують удосконалення.

В роботі розкрито економічний зміст понять “заборгованість”, “зобов'язання”, “розрахунки” та взаємозв'язок між цими термінами. Зобов'язання реєструються в обліку лише тоді, коли по них виникає заборгованість. Зобов'язання, які підлягають виконанню в майбутньому, не є заборгованістю і не відображаються в бухгалтерському обліку. Динаміка зобов'язань називається розрахунками. З врахуванням вищесказаного схиляємось до думки, що розрахунки виступають як система відносин між підприємствами, що виникають внаслідок кругообігу господарських коштів. Зобов'язання визнається кредиторською заборгованістю, якщо воно відповідає наступним вимогам:

- визначенню кредиторської заборгованості;
- вимірюється;
- є релевантним і є достовірним.

В обліку інформація щодо дебіторської заборгованості та розкриття її у фінансовій звітності підприємства формується згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»[1]. При цьому слід враховувати особливості оцінки та розкриття інформації щодо обліку дебіторської заборгованості, які регулюються іншими положеннями бухгалтерського обліку.

Дебіторська заборгованість істотно погіршує фінансовий стан підприємства, вона є іммобілізацією грошових засобів, відверненням їх з господарського обороту, що приводить до зниженню темпів виробництва і результативних показників діяльності підприємства, оскільки прострочена

дебіторська заборгованості, по якій закінчився термін позовної давності, підлягає віднесенню на збитки підприємства.

У сучасній економічній практиці під дебіторською заборгованістю слід розуміти активи, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких приведе до отримання економічних вигод у майбутньому[1]. Тобто зміст, місце і роль дебіторської заборгованості розглядають в прикладному аспекті - як складовий елемент активів, що формується в ринковому механізмі на основі договорів поставки або продажу.

Облік кредиторської заборгованості здійснюється відповідно до П(С)БО П(С)БО 11 «Зобов'язання»[2].

Кредиторська заборгованість, хоча і є тимчасовим завліканням позикових засобів, в результаті негативно впливає на стан підприємств, оскільки наявність кредиторської заборгованості говорить про неплатоспроможності підприємства і підриває авторитет підприємства у покупців і замовників. Кредиторська заборгованість ототожнюється з терміном позовної давності, що підлягає віднесенню до бюджету, тобто остаточно вилучається з господарської діяльності підприємств-виробників.

Бухгалтерський облік як упорядкована система узагальнення інформації про діяльність підприємства ґрунтується на суцільному та безперервному документуванні господарських операцій, що відбуваються.

Первинна інформація про дебіторську та кредиторську заборгованість повинна відображатись у спеціалізованих документах бухгалтерського обліку, які є юридичним доказом здійснення операцій та використовуються для проведення економічного аналізу і прийняття управлінських рішень[4]. Тільки та інформація, що міститься в первинних документах, знаходить на рахунках бухгалтерського обліку. Саме тому правильне та своєчасне складання цих документів є необхідною умовою для впевненості бухгалтера в тому, що ті, хто перевірятиме, не зможуть висунути претензії до його роботи.

Економічне становище, що склалося в Україні, зумовлює потребу у вжитті радикальних і реальних заходів, які нададуть можливість забезпечити управління розрахунками на принципах оптимізації інтересів підприємств партнерів. Крім того, проблема неплатежів за товари, роботи, послуги в Україні пов'язана здебільшого з відсутністю майнової відповідальності покупців за невиконання своїх договірних зобов'язань. Надання кредиту конкретному покупцю збільшує ймовірність оплати ним товару.

Облік та контроль дебіторсько-кредиторської заборгованості є одним з ключових завдань у вирішенні проблем, що виникають під час поточного управління підприємствами з позиції оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю. Це питання з різним ступенем теоретичного і практичного висвітлення розглянуто вбагатьох іноземних виданнях останнього часу.

Висновки. За результатами проведеного дослідження дебіторсько-кредиторської заборгованості запропоновано методичний підхід до контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості як інструменту покращення фінансового стану та формування стратегії кредитної політики в умовах інфляції, а також надано наступні пропозиції: :

- своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;
- винаходити можливості збільшення кількості замовників з метою зменшення масштабу ризику не оплати;
- контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затв. Міністерством фінансів України від 08.10.99 р. № 237.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затв. Міністерством фінансів України від 14.11.99 р. № 242
3. Городянська Л. Особливості організації обліку дебіторсько-кредиторської заборгованості на підприємстві /Городянська Л. // Бухгалтерський облік і аудит. - 2007 № 6 – С.9-16
4. Матицина Н. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторсько-кредиторською заборгованістю /Матицина Н.// Бухгалтерський облік і аудит.- 2006 № 12 – С.38-42.
5. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств /Білик М.Д//Фінанси України. – 2003. - № 12. – С.24-36.

УДК 330.143:657.6

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКО КОНТРОЛЮ ДОХОДІВ

О.М. Тесля , студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Дубініна М.В.

Миколаївський державний аграрний університет

Розглянуто особливості організації бухгалтерського контролю доходів. Висвітлені завдання, функції та принципи контролю, особливості його проведення на підприємстві. Бухгалтерський облік і контроль доходів між собою взаємозв'язані. Бухгалтерський облік для проведення контролю надає задокументовану інформацію про діяльність підприємства. Разом із цим контроль дає можливість встановлювати достовірність даних бухгалтерського обліку. Контроль є важливою функцією бухгалтерського обліку. Він

забезпечує дотримання облікової політики, збереження активів, попередження помилок і зловживань.

Ключові слова: контроль, бухгалтерський контроль за доходами, об'єктивність, інвентаризація.

Актуальність проблеми. У системі управління доходами сільськогосподарського підприємства важливу роль відіграє внутрішньогосподарський контроль. Це контроль, що здійснюється в межах певного підприємства його керівниками і спеціалістами відповідно до їхніх повноважень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням бухгалтерського контролю доходів займалися Л. Сук, П. Сук, В. Дерій та інші.

Контроль — перевірка виконання господарських рішень з метою визначення їх законності, встановлення причин порушення законодавства в діяльності підприємств і організацій.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування необхідності проведення контролю доходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснення на підприємстві контролю за доходами є дуже відповідальним завданням.

Завдання господарського контролю такі:

- перевірка дотримання підприємствами правил використання коштів;
- виявлення та попередження порушень фінансової дисципліни, фактів несплати податків і ліквідація допущених недоліків;
- встановлення адміністративної відповідальності за недотримання цільового використання бюджетних коштів;
- виявлення внутрішніх резервів підвищення ефективності виробництва;
- підвищення достовірності інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності [1 с.67].

Основні функції фінансово-господарського контролю такі: профілактична, інформаційна, мобілізуюча.

Контролю підлягає фінансово-господарська діяльність підприємства, що зумовлює працівників відповідально ставитися до своїх обов'язків. Виявляючи порушення працівників, контроль сприяє їх недопущенню, що становить його профілактичну функцію.

Одержану під час контролю інформацію використовують для прийняття управлінських рішень з метою забезпечення нормальної роботи підприємства. У цьому проявляється інформаційна функція контролю. Завдяки контролю виявляють як недоліки, так і позитивні сторони в роботі, що реалізують мобілізуючу функцію контролю.

Функції контролю між собою взаємозв'язані й у сукупності входять до системи управління. Контроль, як функція управління, тісно зв'язаний з іншими його функціями: плануванням, організацією, обліком, аналізом, регулюванням.

Контролю доходів підлягає фінансово-господарська діяльність підприємства, що зумовлює працівників відповідально ставитися до своїх обов'язків. Виявляючи порушення працівників, контроль сприяє їх недопущенню.

На нашу думку, завдяки контролю доходів виявляють як недоліки, так і позитивні сторони в роботі підприємств.

Контроль доходів, як функція управління, забезпечує безперервне спостереження за процесами виробництва і розподілу суспільно необхідного продукту, їх перевірку та встановлення причин порушень законності господарських операцій, щодо обліку доходів. Отже, предметом контролю доходів є виробнича і фінансово-господарська діяльність.

За повнотою вивчення господарських процесів контроль поділяється на суцільний, вибірковий, комбінований. Суцільний контроль передбачає перевірку всіх документів і облікових регістрів, в яких відображені господарські операції за період, що перевіряється. Вибірковий контроль — перевірка частини документів, що відбираються за допомогою науково обґрунтованої схеми за відповідний період часу. Комбінований контроль — одна частина документів або облікових регістрів вивчається суцільно, а друга — вибіркоким способом.

Методами здійснення контролю є перевірка, судово-бухгалтерська експертиза, обстеження, аудит, інвентаризація, економічний аналіз, ревізія.

Бухгалтерський контроль, як наука, має свої принципи — норми, яких потрібно дотримуватися при здійсненні контролю. Головними принципами бухгалтерського контролю є:

- плановість — порядок, строки, обсяг контролю планується;
- раптовість — контроль здійснюється раптово, що підвищує його ефективність;
- системність — при проведенні контролю розглядаються всі сторони його об'єкта;
- регулярність — контроль здійснюється постійно, безперервно, відповідно до характеру і властивостей діяльності;
- законність — контролюючі органи повинні діяти відповідно до норм законів, забезпечуючи охорону інтересів суспільства і громадян;
- об'єктивність — правдиве, повне й об'єктивне проведення контролю і подання його результатів;
- конкретність — перевірка конкретних явищ і подій;
- незалежність — неприпустимість будь-якого силового, матеріального та морального впливу на суб'єкт контролю;
- ефективність та дієвість — своєчасне виявлення порушень та оперативне забезпечення їх виправлення;
- всеосяжність — поширення контролю на всі сфери суспільної діяльності і на всю систему господарювання;
- науковість — при проведенні контролю застосування досягнень науки і техніки та передового досвіду;

- повнота — детальне вивчення всіх фактів, що мають відношення до об'єкта контролю[2, с.71].

Відносно обов'язків суб'єктів контролю за доходами він є обов'язковим, що передбачений чинним законодавством і проводиться згідно з ним, і статутним, проведення якого здійснюється згідно зі статутом підприємства.

Бухгалтерський облік і контроль доходів між собою взаємозв'язані. Бухгалтерський облік для проведення контролю надає задокументовану інформацію про діяльність підприємства. Разом із цим контроль дає можливість встановлювати достовірність даних бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський контроль за доходами — діяльність працівників обліку з метою забезпечення достовірності бухгалтерської інформації про доходи підприємств.

Ми вважаємо, що організаційне забезпечення внутрішньогосподарського контролю доходів передбачає створення на підприємстві таких документів:

- положення про структурні підрозділи;
- посадові інструкції;
- план проведення перевірок;
- положення про облікову політику, адже правильно обґрунтовані елементи облікової політики впливають на реальність величини доходів підприємства відображених у звітності.

Організацію бухгалтерського контролю здійснює головний бухгалтер підприємства.

Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [3] визначено (стаття 8, пункт 7), що головний бухгалтер або особа, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства (далі — бухгалтер):

- забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання в установлені строки фінансової звітності;
- організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;
- бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства;
- забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства.

З метою підвищення ефективності контролю потрібно змусити всіх причетних не рідше двох разів на рік відзвітувати у письмовій формі про те, що ними конкретно зроблено із передбачених контрольно-ревізійних заходів.[4, с.10]

Облік доходів ведуть на рахунках класу 7 "Доходи і результати діяльності". На рахунках цього класу, крім рахунку 76 "Страхові платежі", за кредитом відображається сума загального доходу разом із сумою непрямих податків, зборів (обов'язкових платежів), що включені до ціни продажу, за

дебетом - щомісячне відображення належної суми непрямих податків, зборів (обов'язкових платежів), щорічне або щомісячне віднесення суми чистого доходу на рахунок 79 "Фінансові результати". Всі доходи відображають за їх видами, що передбачено відповідними субрахунками до рахунків 70-75.

Розглянемо детальніше контроль за доходами від реалізації.

На рахунку 70 "Доходи від реалізації" за кредитом відображається одержання доходу, за дебетом - належна сума непрямих податків (акцизного збору, податку на додану вартість та інші) та списання у порядку закриття на рахунок 79 "Фінансові результати".

Продукція вважається проданою з того часу, коли право на її власність перейшло від продавця до покупця. Оплата за реалізовану продукцію може здійснюватися у момент передачі покупцю, після відвантаження продукції (наступна оплата) або до відвантаження продукції (попередня оплата). По документах і облікових регістрах ревизор перевіряє правильність списання готової продукції і товарів на реалізацію, аналізує рівень цін та контроль за одержанням виручки від реалізації[2 с.44]. При ревізії реалізації контролюється виконання договорів купівлі-продажу надходження виручки від реалізації [6 с.48].

Висновки. Контроль є важливою функцією бухгалтерського обліку. Він забезпечує дотримання облікової політики, збереження активів, попередження помилок і зловживань. За часом проведення бухгалтерський контроль може бути попереднім, поточним і наступним. Для ефективного його проведення потрібне організаційне, технічне, економічне і облікове забезпечення. Бухгалтерський контроль доходів повинен забезпечити повноту і точність відображення господарських операцій щодо доходів, оцінити законність і доцільність їх проведення, що здійснюють облікові працівники на конкретних ділянках облікових процедур.

Важливо забезпечити взаємний контроль між працівниками обліку. Його потрібно передбачити під час складання посадових інструкцій, плану документообігу, визначення процесу відображення господарських операцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сук Л. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві / Л.Сук, П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві.-2008.-№15-16.-С. 69-72.
2. Сук Л. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві / Л.Сук, П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві.-2006.-№3.-С. 44.
3. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999р. № 996-XIV.
4. Дерій В.Внутрішньогосподарський контроль за витратами і доходами у рослинництві / В. Дерій // Бухгалтерія в сільському господарстві.-2005.- № 2.- С. 10.
5. Сук Л. Контроль і ревізія собівартості продукції та її реалізації / Л.Сук,П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві.-2005.- № 24.- С. 52.

ЗМІСТ

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	3
КОНКУРЕНТНА ПОЗИЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ВИХОДІ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК	
А.О.Вакуленко	3
ПРОБЛЕМА ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ	
В.О.Міланич	7
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
Є.А.Май	11
СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
Г.А.Алексєєва	15
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УКРАЇНІ	
О.А.Терещенко	19
ЧИ ПРИВАБЛЮЄ УКРАЇНСЬКИЙ АГРАРНИЙ СЕКТОР ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИТОРІВ?	
М.П.Цвятко	24
РОЛЬ ЧТБ У ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
В.Ю.Федоренко	28
ІНОЗЕМНЕ ІНВЕСТИВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	
К.С.Вдовиченко	34
РОЛЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	
А.О.Панна	38
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ – ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	
Ю.М.Бойко	42
ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	
М.А.Харченко	46
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІНИ НА ПРОДУКЦІЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ВИХОДІ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК	
І.В.Волохов	50
РОЛЬ СТАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ПРИ ВИХОДІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК	
В.П.Жуковський	54
Ф'ЮЧЕРСНА ТОРГІВЛЯ НА ТОВАРНІЙ БІРЖІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	
О.І.Білик	57
РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РАЙОНІВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
Д.Г.Нешета	60
ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ІМІДЖ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	

О.І.Симонова	65
СВІТОВИЙ РИНОК ЗЕРНА ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ НА НЬОМУ	
М.О.Радевич	69
МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЗЕРНА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ НА НЬОМУ	
В.О.Кожемякіна	75
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СИСТЕМІ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
Александрова Світлана	80
ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА АГРОБІЗНЕСУ	85
ВПРОВАДЖЕННЯ GPS ТЕХНОЛОГІЙ У СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО	
О.С.Устименко	85
ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
К.В.Світлєцьких	89
ОПТОВІ РИНКИ АГРОПОДУКЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
А.І.Левко	94
МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА	
О.В.Парамонов	98
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗЕРНОВОГО РИНКУ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
Толчева О.Ю	102
РОЗВИТОК ОВОЧІВНИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
О.В.Байбаков	107
АЕРОКОСМІЧНІ МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄКТІВ НА ПРИКЛАДІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
С.М.Сенишина	110
ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ	
Д.В.Резніченко	115
ПЕРВИННА ПУБЛІЧНА ПРОПОЗИЦІЯ АКЦІЙ	
М.В.Криворучко	120
СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕЧНІСТЮ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ЕКСПОРТНООРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ	
О.С.Шевченко	124
АСПЕКТИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	
В.О.Куцел	128
ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМ МАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ОПЕРАЦІЯМИ	
Є.О.Юрченко	133
КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОДЕЛЕЙ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	
О.В.Урсу	137
СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ	
А.С.Мількова	141
СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ВИНОГРАДАРСТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	
Г.С.Сергєєва	144

ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	149
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
А.В.Калініченко	149
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИНОГРАДАРСТВА В ГОСПОДАРСТВАХ ОЧАКІВСЬКОГО РАЙОНУ	
О.І.Драган	154
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В ГОСПОДАРСТВАХ ОЧАКІВСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
В.А.Сидоренко	159
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛОДООВОЧЕВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	
А.О.Осипова	163
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА СТАН ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ ТА НОВОБУЗЬКОМУ РАЙОНІ	
Є.С.Бондар	167
ДИНАМІКА УРОЖАЙНОСТІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В ТОВ «ЛАН» ВЕСЕЛИНІВСЬКОГО РАЙОНУ	
Д.Ю.Нєваліхін	172
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ І УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АПК УКРАЇНИ	
В.А.Солнишкова	177
ОХОРОНА І РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В ГОСПОДАРСТВАХ СНІГУРІВСЬКОГО РАЙОНУ	
Т.О.Христус	181
ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	
В.С.Ананевич	185
МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НА СЕЛІ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
О.М.Чеботарьова	189
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	
К.О.Огородникова	194
МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ПРАВА	198
ЛІДЕРСТВО В СУЧАСНОМУ УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЄЮ	
І.М.Мішутіна	198
ЕКОНОМІЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	
Т.В.Кушнір	201
ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ВИНА	
К.П.Клебанова	205
ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ У ПРАКТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	
К.А.Юхименко	209
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ	
С.А.Постика	213
ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
Ю.М.Петручок	218

РОЗВИТОК ВИНОГРАДАРСТВА ТА ВИНОРОБСТВА У КОРПОРАЦІЇ „МИКОЛАЇВСАДВИНПРОМ”	
В.В.Анісім	223
ДІАГНОСТИКА СХИЛЬНОСТІ ДО БАНКРУТСТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ	
С.М.Божко	227
УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ, ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ	
М.О.Бородін	232
СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НОВОБУЗЬКОГО РАЙОНУ	
Д.С.Подрядов	236
НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	
О.Л.Вицина	241
ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ	
Н.О.Комар	245
ПЕРСПЕКТИВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	
С.Ю.Задорожній	250
ГРОШІ, ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ	255
КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРИЗИ	
О.М.П’яник	255
ВАЛЮТНО-КУРСОВА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ	
І.М.Каверіна	259
ФІНАНСОВА КРИЗА ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ	
А.В.Шиндановіна	263
ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	
О.А.Кудакова	267
ЧИННИКИ КУРСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	
К.В.Бондаренко	271
ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ АПК УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ	
Л.В.Швець	276
ФІНАНСОВА КРИЗА ЯК ЕЛЕМЕНТ ГАЛЬМУВАННЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	
А.Ю.Богатий	280
ПРИЧИНИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ ТА ШЛЯХИ ВИХОДУ З НЕЇ УКРАЇНИ	
І.О.Прядко	284
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ	
Н.С.Мислицька	288
ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В АПК УКРАЇНИ	
Т.Ю.Гросова	292
ПОРТФЕЛЬНА ТЕОРІЯ У.ШАРПА ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ	
Л.А.Зарічна	296
ТЕОРІЯ ДИВІДЕНДНОЇ ПОЛІТИКИ МІЛЛЕРА-МОДІЛЬЯНІ ТА ЇЇ ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ	
Н.С.Довгопол	300
МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ УСТАНОВИ ТА ЇХ ЗВ’ЯЗОК З УКРАЇНОЮ	
О.О.Пепуль	305
РОЗВИТОК РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ	
О.В.Дуб’яга	309

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ І АУДИТ	314
ЗАЛЕЖНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВІД ПИТОМОЇ ВАГИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В СУМІ АКТИВІВ	
О.О.Решетняк	314
АНАЛІЗ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
Т.В.Літвінова	317
УЗАГАЛЬНЮЮЧА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЖОВТНЕВОГО РАЙОНУ	
К.В.Кос	322
НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В ДП «ПІВДЕННЕ» СНІГУРІВСЬКОГО РАЙОНУ	
О.А.Луста	325
ВПЛИВ ФАКТОРІВ НА УРОЖАЙНІСТЬ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР МИКОЛАЇВСЬКОГО РАЙОНУ	
А.Ю.Мироненко	329
ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
Д.П.Болотній	333
АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	
Т.І.Гвоздь	339
ОБГРУНТУВАННЯ ПРИЧИН ТА НАСЛІДКІВ ПРОДАЖУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	
А.С.Морозова	344
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	
С.А.Артеменко	349
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ, СКЛАДОВІ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	
М.В.Бончук	356
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ІМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	
Я.В.Костюкова	361
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	
Л.А.Зарічна	365
ВПЛИВ ПИТОМОЇ ВАГИ ЕКСПОРТУ НА РІВЕНЬ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПРОДАЖ	
Н.Ю.Удоденко	370
ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КОЕФІЦІЄНТА ФІНАНСУВАННЯ ТА КОЕФІЦІЄНТА ПОКРИТТЯ НА РІВЕНЬ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ	
Т.В.Куцевол	373
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК	379
ОБЛІК ФАКТОРІВ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ І ЗАПОБІГАННЯ ФІКТИВНОМУ БАНКРУТСТВУ ТА УМИСНОМУ ДОВЕДЕННЮ ДО БАНКРУТСТВА	
І.М.Мілінчук	379
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ВІДКРИТИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ	
І.А.Кшевзінська	383

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ ПІДПРИЄМСТВ	
Л.С.Поплужна	386
ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ЧЕРЕЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ РІЗНИХ КОРИСТУВАЧІВ	
Ю.С.Матюков	390
ОБЛІК ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ	
К.Л.Шибко	395
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	
Н.О.Аніщенко	400
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКО-КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ	
О.В.Мухіна	405
ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ПОДАТКОВОМУ ТА БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ	
А.М.Братченко	411
ОБЛІК І КОНТРОЛЬ КРЕДИТОРСЬКО-ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	
О.Ю.Черенкова	415
ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКО КОНТРОЛЮ ДОХОДІВ	
О.М. Тесля	418

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК
ВИПУСК 1(1)
Економічні науки

Технічний редактор: *Л.С.Кравчук*
Комп'ютерна верстка: *Ю.В.Антонович*

Підписано до друку 25.12.2009 Формат 60 x 84 1/16.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 16,56.
Тираж 100 прим. Зак. № _____. Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського державного аграрного університету
54010, м.Миколаїв, вул.Паризької комуні, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1155 від 17.12.2002 р.